

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**“ÇAĞATAYCA YAZILMIŞ YUSUF BEG-AHMED BEG
DESTANI
(İNCELEME VE METİN)”**

Yüksek Lisans Tezi

Kamile SERBEST

Danışman
Doç. Dr. Adem ÖGER

Nevşehir
Haziran 2018

T.C
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**“ÇAĞATAYCA YAZILMIŞ YUSUF BEG-AHMED BEG
DESTANI
(İNCELEME VE METİN)”**

Yüksek Lisans Tezi

Kamile SERBEST

Danışman
Doç. Dr. Adem ÖGER

Nevşehir
Haziran 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Kamile SERBEST

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Çağatayca Yazılmış Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı (İnceleme ve Metin)” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Kamile SERBEST

Danışman
Doç. Dr. Adem ÖGER

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı y.
Prof. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL

Dr. Öğr. Üyesi Erkan Hızık

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Adem ÖGER danışmanlığında Kamile SERBEST tarafından hazırlanan “Çağatayca Yazılmış Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı (İnceleme ve Metin)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

06.10.2018

JÜRİ

Danışman: Doç Dr. Adem ÖGER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Recep TEK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Uğur BASARAN

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 21.. /06. /2018 tarih ve 201825434 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

21.10.2018

Dr. Öğr. Üyesi Vedat AKTEPE

**“ÇAĞATAYCA YAZILMIŞ YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI
(İNCELEME VE METİN)”**

Kamile SERBEST

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018**

Danışman: Doç. Dr. Adem ÖGER

ÖZET

Destan, Türk halk bilimi araştırma ve incelemelerinde önemli yer tutan türlerden biridir. Özellikle son yıllarda Türk dünyası destanları ve destan kahramanları üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak Türk boyları içerisinde yayılma gösteren ve çok sayıda nüshası bulunan Yusuf Beg-Ahmed Beg destanı üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Doğu Türkistan başta olmak üzere Türk dünyasının birçok yerinde sözlü olarak anlatılan ya da Çağatay Türkçesi ile yazıya geçirilmiş olan “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı” bazı bölgelerde “Bozoğlan Destanı” olarak da bilinmektedir.

Destanın çalışmaya konu olan nüshası İsveçli misyoner Gunnar Jarring tarafından Yarkent’te bulunmuş ve 1982 yılında Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanmıştır. Günümüzde Lund Üniversitesi “Jarring Koleksiyonu”nda Prov. 280 olarak kayıtlı olan nüsha 190 varak olup 32x21 cm boyutundadır. Nüshanın 1a ve 44a arasındaki sayfaları Arap sayı sistemi ile sıralanmıştır. Nüshanın başında ve sonunda eserin Süleyman Ahund tarafından H. 1322/M.1904-1905 yılında yazıldığı bildirilmektedir. Fakat Gunnar Jarring Koleksiyonu’nda yer alan bilgilerde eserin yazılış tarihi 1344/1925-1926 olarak belirtilmiştir. Söz konusu nüsha gerek hacim gerek konu bakımından oldukça yoğundur.

Çalışma *Giriş*, altı bölüm, *Sonuç* ve *Kaynakça*’dan oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde Uygurlarda destancılık geleneği ve destancılar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı Üzerine Yapılan Çalışmalar” başlığını taşıyan *Birinci Bölüm*’de destan üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nın Yapısal Özellikleri” başlıklı *İkinci Bölüm*’de destanın epizotlar temelinde yapısal incelemesine yer verilmiştir.

“Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda Yer Alan Şiirlerin Özellikleri” başlığını taşıyan *Üçüncü Bölüm*’de ise Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda yer alan şiirler nazım türü ve şekli dikkate alınarak ve eserde şiirler için kullanılan başlıklar temelinde değerlendirilmiştir. “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda Tipler” başlığını taşıyan *Dördüncü Bölüm*’de Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda yer alan tipler sınıflandırılmış ve incelenmiştir. “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nın Motif Yapısı” başlıklı *Beşinci Bölüm*’de destanda öne çıkan motifler yapısal ve işlevsel açıdan tanıtılıp değerlendirilmiştir. “Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nın Transkripsiyonlu Metni” başlığını taşıyan *Altıncı Bölüm*’de ise destanın transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar *Sonuç* kısmında değerlendirilmiş ve yararlanılan kaynaklar alfabetik olarak *Kaynakça* kısmında sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Beg-Ahmed Beg, Destan, Uygur, Çağatay Türkçesi.

**“YUSUF BEG-AHMED BEG EPİC WRITTEN WITH CHAGATAI
TURKISH (RESEARCH AND TEXT)”**

Kamile SERBEST

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, İnstitü of Social Sciences, Department
of Turkish Language and Literature, Master’s Degree, June 2018**

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Adem ÖGER

ABSTRACT

Epic is one of the genres holding an important place in Turkish folklore research and review. Especially in recent years, many studies have been done on Turkish world epics and epic heroes. However, studies on Yusuf Beg-Ahmed Beg epic, which shows distribution among Turkish tribes and has many copies, in Turkey is quite limited. Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic, told orally in many Turkish World especially in East Turkestan or written down in Chagatai Turkish, is also referred as “Bozoğlan Epic” in some regions.

The copy of the epic which is subject of this study was found by the Swedish missionary Gunnar Hermansson at Yarkent and donated to the library of Lund University in 1982. Today, the copy, which is registered as Prov. 280 in Lund University Jarring Collection, is 190 foils and 32x21 cm in size. Pages 1a-44a of the copy are ordered by Arabic number system. It is reported that the work was written by Süleyman Ahund in 1322 Muslim Calender /in 1904-1905 Gregorian Calender at the beginning and at the end of the copy. But in the Gunnar Jarring Collection, the date of his writing was reported as 1344/1925-1926 This copy is quite complicated in terms of both volume and subject.

The study consists of Introduction, six sections, Conclusion and References. In the introduction, brief information was given about the tradition of epic poetry and the legend-narrators in Uyghur. In the first section , titled “Studies on Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic” information was given about the studies on the epic. In the second section titled "Structural Properties of the Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic", structural review of the epic on the basis of episodes were given. In the third section, titled "The Characteristics of Poems in the Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic",

the poems in the Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic were assessed by considering the verse type and shape and on the basis of the titles used for poems in the copy. In the fourth section, titled "The Types in Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic", the types in the Yusuf Beg-Ahmed Beg Destiny were classified and studied. In the fifth section entitled "The Motif Structure of Yusuf Beg-Ahmed Beg Epic", the motifs that stand out in the epic were introduced and assessed in structural and functional terms. The sixth section, titled "The Transcriptional Text of Yusuf Beg-Ahmed Beg's Epic," contains the transcriptional text of the epic.

The results obtained in the study were evaluated in the Conclusion section and the resources utilized were listed alphabetically in the References section.

Keywords: Yusuf Beg-Ahmed Beg, Epic, Uyghur, Chagatai Turkish.

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca her konuda beni yetiŐtiren, bilgisi ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan, tez yazım sürecinde ve diğer çalışmalarımnda her zaman bana yol gösteren, kütüphanesini her daim öğrencilerine açan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Adem Öger'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ben üzöldüğümde üzülen, güldüğümde gülen, gerek maddi gerek manevi anlamda desteğini esirgemeyen, ideallerimi gerçekleŐtirmem için elinden gelen her şeyi yapan babam Hasan Serbest'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
A. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın Çalışmaya Konu Olan Nüshası Hakkında	1
B. Uygurlarda Destancılık Geleneği ve Destancılar	3
C. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN YAPISAL

ÖZELLİKLERİ

1.1. Kahramanların Ailesi ve Doğumu.....	17
1.2. Agris Han'ın Çocuklarını Bozoğlan'a Emanet Etmesi	17
1.3. Yusuf Bey ve Ahmed Bey'in Büyümeleri	18
1.4. Yusuf Bey'in Esir Düşmesi.....	18
1.5. Rahnuş'un Bozoğlan ile Yusuf ve Ahmed Bey'in Arasını Bozması	19
1.6. Yusuf ve Ahmed Bey'in Evlenmesi.....	21
1.7. Küzer Şah'ın Rüya Görmesi.....	21
1.8. Yusuf ve Ahmed Bey'in Esir Düşmesi	22
1.9. Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz'ın Yusuf ve Ahmed Bey'e Âşık Olmaları....	23
1.10. Gül Asel'in Yusuf Bey'e Turnalar ile Haber Göndermesi.....	24
1.11. Yusuf ve Ahmed Bey'in Zindandan Kurtulması.....	24
1.12. Gül Haziçe'nin Ay Han ile Evlenmesi	26

1.13. Yusuf ve Ahmed Bey'in Küzer Şah'tan Öcünü Almak İçin Tekrar Mısır'a Gitmesi	26
1.14. Köroğlu'nun Oğlu Havaz Bey ve On İki Yiğidinin Öldüğünü Öğrenmesi...	28
1.15. Köroğlunun Tekrar Evlenmesi ve Padişahlığı Bırakması	31

İKİNCİ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NDA TIPLER

2.1. Gazi Tipi.....	35
2.2. Düşman Tipler.....	36
2.2.1. Düşman Kahraman Tipi.....	37
2.2.2. Kızılbaş Tipler	39
2.2.3. Hilekâr Tipler.....	40
2.3. Yardımcı Tipler	41
2.3.1. Bilge Tipi.....	41
2.3.2. At	44
2.3.3. Kırk Yiğit.....	45
2.3.4. Olağanüstü Yardımcılar	47
2.3.5. Çobanlar.....	51
2.3.6. Yardımcı Kadınlar	52
2.4. Kadın Tipler	52
2.4.1. Anne, Eş ve Sevgili Tipi.....	56
2.4.2. Cadı/Büyücü Tipi.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NDA YER ALAN

ŞİİRLERİN ÖZELLİKLERİ

3.1. Gazel.....	68
3.2. Münâcât	70
3.3. Beyt	72
3.4. Nazm	74
3.5. Muhammes-Gazel	76
3.6. Gazel-Beyt/ Beyt-Gazel	78
3.7. Beyt-Nazm.....	81

3.8. Münâcât -ı Bederkây	82
3.9. Gazel-i İnşa.....	84
3.10. Nasihat.....	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN MOTİF YAPISI

4.1. İnsanlarla İlgili Motifler	89
4.1.1. Kırk Yiğit Motifi.....	89
4.1.2. Yardımcı Kahraman Motifi	89
4.1.3. Yardımcı Kahramanın Hain Çıkması Motifi	90
4.2. Muhtelif Motifler.....	93
4.2.1. Rüya Motifi.....	93
4.2.2. Hapsedilme Motifi	100
4.2.3. Kör Olan Gözün Açılması Motifi	102
4.2.4. Yas Motifi	102
4.2.5. Mağara Motifi	104
4.3. Kuşlarla İlgili Motifler	106
4.3.1. Turna Motifi.....	106
4.3.2. Kırlangıç Motifi	108

BEŞİNCİ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

SONUÇ	812
KAYNAKÇA	818
EKLER	823
ÖZGEÇMİŞ	824

GİRİŞ

A. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın Çalışmaya Konu Olan Nüshası Hakkında

Uygur sahasında, destanlar başta olmak üzere sözlü anlatıların bir kısmı yazıya geçirilmiştir. Böylece anlatıların aktarımı hem yazılı hem de sözlü olarak devam etmiştir. 20. yüzyılın başlarından önce yazıya geçirilen eserlerin çoğu ise Çağatay Türkçesiyle yazılmıştır.

Çağatay Türkçesi, 14. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar yaklaşık olarak Osmanlı Devleti sınırları dışında kalan Asya'daki kuzey ve doğu Türklüğünün yazı ve konuşma dilidir. Eski Türkçe'den sonra oluşan Karahanlı Türkçesi bütün Türklerin ortak yazı dili idi. Karahanlı Devleti'nin dağılmasından sonra yazı dili olarak bir taraftan Harezmi Türkçesi, diğer taraftan Kıpçak Türkçesi ortaya çıkmıştı. Bunlar birer geçiş dönemi dilidir. 14. yüzyılın sonlarında Asya'da Timur'un Türk birliğini sağlamasıyla oluşan ortamda bu diller yerini tekrar ortak bir dile yani Çağatay Türkçesine bırakmışlardır. Timur döneminden itibaren kültür ve sanat merkezlerinde gelişen Çağatay Türkçesi, dağılan Türk lehçelerini yeniden birleştirmiş, Timurlular Devleti, Şibânîler (Özbekler) Devleti, Babur Hint İmparatorluğu ile Buhara, Hive ve Hokand Hanlıklarında devlet dili olarak kullanılmıştır. Çağatay Türkçesi yalnız Doğu Türkistan ve Orta Asya Türk devletlerinin diplomasi, edebiyat ve resmî devlet dili olarak değil, aynı zamanda 19. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa Rusyasının Oğuz olmayan Müslüman Türklerinin de edebî dili olarak kullanılmıştır (Argunşah, 2013a: 357; Argunşah, 2013b: 15). Eckmaan "Çağatayca El Kitabı" adlı eserinde Çağatayca'yı üç bölüme ayırmıştır:

- 1) Klasik öncesi dönem (15. yüzyılın başlarından Nevayi'nin 1465'te ilk divanını tertibine kadar)
- 2) Klasik dönem (1465-1600)
- 3) Klasik sonrası dönem (1600-1921) (Eckmann, 1988: XIII-XIV).

Günümüzde Uygur Özerk Bölgesi adı verilen coğrafyada yaşayan Uygur Türklerinin Çağatay Türkçesiyle divan, mesnevi, tezkire ve risale gibi türlerde çok sayıda eser verdikleri bilinmektedir (Öger ve Tek, 2017). Klasik dönemde Ali Şir Nevâyî ile birlikte Çağatay Türkçesi büyük itibar kazanmış (Erbay, 2009: 110), Çağatay Türkçesiyle Kaşgar, Hoten, Yarkent, Kumul ve Turfan gibi şehirlerde kaleme alınan yazma eserlerin büyük bir kısmı 19-20. yüzyıllarda misyoner, seyyah ve araştırmacılar tarafından toplanarak farklı ülkelere götürülmüştür (Öger ve Tek, 2017).

İsveçli diplomat, filolog ve misyoner Gunnar Jarring 1929-1930 yılları arasında doktora çalışması için gittiği Yarkent, Hoten, Kaşgar, Kumul, Turfan vb. şehirlerden 16. ve 20. yüzyıllar arasına ait çok sayıda el yazması eser toplamıştır. Jarring, Doğu Türkistan'da kaldığı süre içerisinde, Doğu Türkistan halkının kültürünü, duygularını yansıtan klasik ve halk edebiyatı ürünlerinin yanı sıra tarih, tıp, hukuk, ticaret, mistisizm vb. konularda yazılan 560 tane eserden oluşan bir koleksiyon oluşturmuştur. Bu koleksiyon Gunnar Jarring tarafından Lund Üniversitesine bağışlanmıştır (Çakmak, 2014: 103-11). Çalışmamıza konu olan "Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı" da Gunnar Jarring tarafından 1982 yılında Lund Üniversitesi Kütüphanesine bağışlanan ve Çağatay Türkçesi ile yazılan el yazması eserlerden biridir.

Jarring Koleksiyonu"nda Prov. 280 olarak kayıtlı olan eser 190 varak olup 32x21 cm boyutundadır. Nüshanın her sayfasında yirmi bir satır olup 1a ve 44a arasındaki sayfaları Arap sayı sistemi ile sıralanmıştır. Nüshanın başında ve sonunda eserin Süleyman Ahund tarafından H. 1322/M.1904-1905 yılında yazıldığı bildirilmektedir. Destanda bu bilgi şu şekilde geçmektedir: "*Bu kitābnı men fütüm aṭımnı aytay atım Süleymān Āḥūnd kıṣṣaḥ'ān gedāy 1322 yılında*

tamām kılgan”. Fakat Gunnar Jarring Koleksiyonu’nda yer alan bilgilerde eserin yazılış tarihi 1344/1925-1926 olarak belirtilmiştir.¹ Nüshanın sayfaları gri ve sarımsı bir kâğıt olan Hoten kâğıdındandır. Sayfaların çoğu cilasız, çok az bir kısmı cilalıdır. 9a ve 19a olarak kayıtlı sayfalar renkli çiçek şekilleriyle süslenmiştir.

B. Uygurlarda Destancılık Geleneği ve Destancılar

1. Destancılık Geleneği

Destan, bir millet veya toplumun hayatında derin bir iz bırakmış olaylardan kaynaklanıp; çoğunlukla manzum, bazen de manzum-mensur karışık; birden fazla olayın aktarılmasına izin veren genişlikte; usta bir anlatıcı tarafından veyahut da ustalardan öğrendiğini aktaran bir çırak tarafından, bir dinleyici kitlesi önünde bir müzik aleti eşliğinde ya da bir melodiyle anlatılan; sözlü olarak anlatılarından bazıları yazıya geçirilmiş; bir milleti veya toplumu sonuçları bakımından ilgilendiren bir kahramanlık konusuna sahip; dinlendiğinde veya okunduğunda milli değerleri, şahsi değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü veya yazılı edebi yaratmalardır (Ekici, 2002: 18). Uygur sahasında destan terimi altında verilmekte olan eserlerin toplam sayısı oldukça fazladır. Uygur destanları üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından hazırlanan Uygur destanları listelerindeki destanların sayısı 60 ile 90 arasında değişmektedir. Alimcan İnayet, “Uygur Halk Destanları-I” adlı çalışmasında “Yayımlanmış Uygur Halk Destanları” adı altında bir liste hazırlamış ve listede 62 adet destana yer vermiştir (Mehmet, 2006: 106; İnayet, 2004: 15).

Uygurlarda bir destanın oluşum ve yayılma süreçleri dikkate alınarak tür olması için aşağıdaki üç özelliğe haiz olması gerektiği vurgulanır:

- 1) Mükemmel olayları konu alan edebi bir metin olması,
- 2) Kahramanların halet-i ruhiye ve hareketlerine uygun bir ezgi ve melodiye sahip olması,
- 3) Gazelhanlık sanatını icra edebilen destancının olması (Rahman, 2009: 153).

---

¹ Gunnar Jarring Koleksiyonu’nda destan hakkında verilen bilgiler için bkz. www.alvin-portal.org.

Uygur halk destanlarının temel özelliklerini de şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1) Uygur halk destanları manzum ve mensur karışık bir şekilde yaratılmıştır.
- 2) Uygur halk destanlarının büyük bir kısmı diğer Türk boylarının destanları ile ortaklık göstermektedir.
- 3) Uygur halk destanları zengin ve renkli ezgi ve ahenge sahiptir. Özellikle destanın manzum kısımları ezgi ile icra edilmektedir (İsmayil, 2009: 625-631).

Uygur sahasında; Oğuz Kağan Destanı, Alp Er Tunga Destanı, Dede Korkut Destanı, Güroğlu Destanı, Çın Tömür Batur Destanı, Ferhat ile Şirin Destanı, Leyli ile Mecnun Destanı, Tahir ile Zühre Destanı, Aşk Garip Destanı, Senuber Destanı, Hürilika ve Hemraçan Destanı, Kamer Şah ve Şemsi Canan Destanı, Şehzade Nizamettin ve Melike Rana Destanı, Şah Adilhan Destanı, Nozugum Destanı, Seyit Noçı Destanı gibi destanlar herkes tarafından bilinen ve bu sebepten Uygur destan geleneğini temsil eden eserler olarak kabul edilmektedir. Bu destanlar genel olarak Uygur Türklerinin dünya görüşünü, felsefi düşüncelerini, ruh âlemini, estetik zevkini ve sanat maharetlerini yansıtmaktadır. Bu destanlar manevi, kültürel, sanatsal ve edebi zenginlik sıfatıyla, Uygur sosyal hayatının gurur kaynağı olmuştur. Uygurların övündükleri bu büyük kaynak, aynı zamanda halk edebiyatı araştırmalarının önemli objelerinin birini oluşturmuştur (Mehmet, 2006: 107-108).

Uygur araştırmacılar, Uygur halk destanlarını “kahramanlık ve muhabbet destanları olmak üzere iki başlık altında değerlendirmektedir. Kahramanlık destanlarının özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

- 1) Kahramanlık destanları kadimi efsanelere benzer şekilde bilinen tarihi bir olayı edebi dille anlatır.
- 2) Kahramanlık destanları efsaneler ile yakın ilişki içindedir.
- 3) Kahramanlık destanlarının kahramanı bütün milletin bir sembolüdür.
- 4) Kahramanlık destanları bir milletin kültürel hayatını yansıtır.
- 5) Kahramanlık destanları toplumun sanatsal birikiminin bir örneğidir (İsmayil, 1994: 383-390; Cung Cingvin, 1985: 380-388).

Uygur destanları kahramanlık ve aşk (muhabbet) destanları olarak değerlendirildiğinde, ilk akla gelen kahramanlık destanları “Oğuz Kağan” ve “Dede Korkut” tur. Bunun yanında “Emir Güroğlu”, “Çın Tömür Batur Destanı” ve “Çıstanı İlig Bey Destanı” da en yaygın olarak bilinen kahramanlık destanlarıdır (Mehmet, 2006:109-112). Bu destanlarla birlikte Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı da Uygur klasik musikisi makamlarıyla, bilhassa Altı Şehir Bölgesi meddahlarınca çalınıp söylenen kahramanlık destanlarından biridir. Ayrıca Uygur klasik musikisinin “müşavirek” makamında derlenen dört destandan Yusup Beg-Ahmet Beg Destânı’na ait bir ezgi de nahşa² olarak okunmaktadır (Özkan, 1989: 43).

Yaygın olarak bilinen aşk (muhabbet) destanları ise “Kamer Şah ve Şemsi Canan Destanı”, “Şehzade Nizamettin ve Melike Rana Destanı”, “Şah Adilhan Destanı”, “Hürilika ile Hemracan Destanı”, “Senuber Destanı”, “Tahir ile Zühre Destanı”, “Aşk Garip Destanı”, “Boz Körpes ve Karagöz Ayım Destanı”, “Yusuf Züleyha Destanı”, “Kızılgül ve Bülbül Destanı”, “Boz Yiğit Destanı”, “Kakkuk ile Zeynep Destanı”, “Seyit Noçı Destanı”, “Abdurahman Han Destanı”, “Sadır Pehlivan Destanı (Kıssası)”. Uygur Türkleri arasında en yaygın olan aşk destanları ise, “Tahir ile Zühre Destanı”, “Aşk Garip Destanı”, “Yusuf Züleyha Destanı”, “Boz Yiğit Destanı”dır (Mehmet, 2006: 112).

Uygur destan geleneğini icra eden destancıların mensubu olduğu mektepler vardır. Bu mektepler şunlardır: “Güney Mektebi”, “Dolan Mektebi”, “İli Mektebi”, “Kumul Mektebi” ve “Turfan Mektebi”. Burada kullanılan “mektep” terimi ile resmî ya da düzenli eğitim verilen merkezler değil, destan anlatma geleneğinin farklılık gösterdiği coğrafi bölgeler kastedilmektedir. Uygur destan mektepleri, adlarını aldıkları bölgelerde icra edilen ve öğrenilen destan anlatma ekolleridir. Her mektebin anlatıcılarının, ağız özellikleri, ustaları, üslupları, repertuarları, müzik aletleri ortaklık gösterir (Mehmet, 2006: 115).

---

² Türkü.

Uygur destan mektepleri içinde “Güney Mektebi” ve “İli Mektebi” önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu mekteplerin anlatıcıları diğer mekteplerin anlatıcılarından daha ünlü ve daha ustadır. Güney Mektebi, Uygur Türklerinin kültür merkezi olan Kaşgar’ı içine alır. Kaşgar’da yetişen destan anlatıcıları hem mensubu oldukları mektepteki anlatıcıları hem de diğer bölgelerdeki anlatıları etkilemişlerdir. Kaşgarlı meddahlar en ünlü ve usta anlatıcılar olarak tanınır. Destan anlatma geleneğinin tarih boyunca canlı ve yaygın olduğu diğer şehirler ise, Hotan, Aksu, Kuçar ve İli’dir (Mehmet, 2006: 115).

Kaşgar’da meddah ve destancıların yanında kitaplardan hikâyeler okuyan “koşakçı” ve “elnağmeci”lerin olduğu bilinmektedir. Güney Mektebi’nde yetişen anlatıcılar destan icrasını genellikle “seter (satar)” adı verilen müzik aleti eşliğinde gerçekleştirirler. Bu mektebe dâhil olan anlatıcılardan bazıları şunlardır: Şah Hasan (Hasan Ahun), Divanı Hacım, Momün Ahunmu, Yusuf Kadirhan, Mömüncan Karım ve Yenisarlı Yoldaşkam Kosa (Mehmet, 2006: 116).

Önemli destancıların yetiştiği diğer önemli mektep “İli Mektebi”dir. Bu mektepte Kaşgar destan anlatıcılarından sonra gelen önemli destancılar yetişmiştir. Bu nedenle İli Mektebi Uygur destancılık geleneğini içerisinde önemli bir yere sahiptir. İlili destan anlatıcıları, icraları sırasında genellikle “Tambur” kullanmaktadırlar. Bu anlatıcılar, destan icrası sırasında müziğe biraz daha fazla yer vermektedirler. İlili anlatıcılardan bazıları şunlardır: Hüseynikam, Mömin Ahun, Ömranıkam (Mehmet, 2006: 117).

Uygur destancılık geleneğinde önemli bir yere sahip olan “Dolan Mektebi”; Dolan Bölgesi, Mekit, Maralbaş, Yopurğa, Aksu, Avat ve Sayar ilçeleri ile bu ilçelere bağlı köy ve kasabalardan oluşmaktadır.³ Dolan Mektebi’nin destan anlatıcıları icraları sırasında bölgeye özgü bir çalgı olan “Dolan Rebabı”nı kullanmaktadırlar. Bir çeşit “rebab” olan bu alet, Dolan’da yoğun olarak kullanıldığı için bölgenin

---

³ Dolan Uygurları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ebru Kılıç, **Dolan Uygurlarının Sözlü Kültür Ürünleri**, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

ismi ile anılmaktadır. Bu bölgedeki anlatıcılar ve destan anlatma geleneği, daha çok Kaşgar ve İli mekteplerinden etkilenmiştir. Ağız özelliklerinin ve müzik aletinin farklı olması nedeniyle ayrı bir mektep olarak ele alınmıştır. Destancılardan ek çoğu Hacca gitmiş ve hatta orada uzun süre kalmıştır. Bu nedenle repertuvarlarında daha çok dini hikâyeler yer almaktadır (Mehmet, 2006: 117).

Diğer önemli mektep ise “Kumul Mektebi” dir. Kumul Mektebi’nin anlatıcıları, destan anlatırken daha çok “Gicek (Gidjak)” adlı müzik aletini kullanmaktadırlar. Bu bölgedeki anlatıcılar ve destan anlatma geleneği, Dolan Mektebi’nde de olduğu gibi Kaşgar ve İli mekteplerinden etkilenmiştir. Ağız özelliklerinin ve müzik aletinin farklı olması nedeniyle ayrı bir mektep olarak ele alınmıştır. Destan anlatmakta olan meddahlar aynı zamanda vaizlik de yapmaktadırlar. Bu nedenle dini kimlikleri de destan anlatıcı kimliği kadar ön plandadır. Buna bağlı olarak, repertuvarlarının büyük bir kısmını dini hikâyeler ve cenknameler oluşturmaktadır (Mehmet, 2006: 118).

Değerli anlatıcıların yetiştiği diğer mektep “Turfan Mektebi” dir. Turfan Mektebi’nin anlatıcıları da icraları sırasında daha çok “Dutar” kullanmaktadırlar. Turfanlı destan anlatıcıları, sevilen destanların yanında, diğer bölgelerin anlatıcıları gibi dini kıssalar da anlatmaktadır (Mehmet, 2006: 118) Ayrıca 12 Makam icrası ile birlikte çeşitli koşukları da çalıp söylemektedirler (Sabit, Yün: 1999)

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Kaşgar ve İli Mekteplerinin dışında kalan mektepler genel itibari ile Kaşgar ve İli Mektebi’nden etkilense de kullandıkları çalgılar ve bölgesel özelliklerden kaynaklı olarak bazı farklılıklar göstermektedir. Fakat her mektebin icracıları farklı olsa da destan icrası sırasında bir müzik aleti kullanmaktadır.

2. Destancılar

Herhangi bir mesleğe sahip olmak çeşitli eğitim, çaba, şart ve imkânlar gerektirmektedir. Bunlar, bir kişinin “destancı” olabilmesi için de geçerlidir. Bir

mesleğin toplum hayatında ayakta kalması ve sonraki kuşaklara aktırılması neleri gerekli kılıyorsa bu gereklilik destancılıkta da aynıdır (Mehmet, 2006: 103).

Uygur Türkleri, destan anlatan kişiyi ifade etmek için “Destancı”, “Koşakçı”, “Bahşı”, “Akın”, “Jırov” (Cırçı), “Manasçı”, “Şair”, “Âşık”, “Elnağmeci”, “Kıssahan”, “Makamcı”, “Dahan”, “Muğanni” ve “Pirihon” gibi terimleri kullanmışlardır. Fakat en yaygın kullanılanlar “Destancı” ve “Meddah başta olmak üzere “Elnağmeci”, “Koşakçı”, “Kıssahan”, “Makamcı”dır. Diğer Türk toplumlarında destan anlatan kişiye verilen terimlerden Olunhut, Ö lengşi, G/Kayçı, Comukçu, Ozan ve Sasan/Çaçan ise Uygur sahasında kullanılmamaktadır (Mehmet, 2006: 119-120).

Uygur sahasında destan anlatan kişi anlamında kullanılan terimlerden bazıları aşağıda açıklamalarıyla birlikte verilmiştir:

Elnağmeci (Elnağmiçi)

Sözlükte “Name işi ile meşgul olan kişi” (UTİL, 1999: 91) olarak tanımlanan elnağmeci, destan icra etmekten çok, destan parçalarını çalan, genellikle destanların müziklerini icra ederek para kazanan çalgıcıları ifade etmektedir (Mehmet, 2006: 120).

Koşakçı (Koşakçi)

Koşak okuyan ve koşak söyleyen kişi (UTİL, 1999: 810) anlamında kullanılan koşakçı, bir destanı baştan sona icra etmekten çok, destandan parçalar söyleyen kişilere verilen addır. Koşakçı ve elnağmecinin icra şekilleri ve icra ettikleri yaratmalar benzerlik göstermektedir. Koşakçılar, destan parçaları yanında, müzik eşliğinde başka şiirleri de icra eden anlatıcılardır (Mehmet, 2006: 120-121).

Kıssahan (Kissihan)

Farsça’dan, Uygur Türkçesine geçmiş olan “kıssahan” terimi, “Meclis ve meydanlarda kıssa anlatan kişi (UTİL, 1999: 846), aynı zamanda da destan anlatıcısı anlamına gelmektedir. Fakat kıssahanlar, koşakçı ve elnağmeciden farklı

olarak, icralarında müzikten çok anlatıma yani tahkiyeye yer verirler. Özellikle kahvehane gibi kalabalıkların toplandığı, kapalı mekânlarda destan icra eden kıssahanlar, destanların tamamını, teatral bir tarzda anlatmaları ile meşhurdur. Müzik, anlatım sırasında ikinci planda kalmakta, hikâye ve şiir ön plana çıkmaktadır (Mehmet, 2006: 121).

Makamçı (Mukamçı)

Makam söyleyen ve makam sanatında mahir olan kişi (UTİL, 1999: 1060) anlamında kullanılan “Makamçı” terimi, destan anlatan kişiden çok “Uygur 12 Makamı”nı icra eden kişi anlamındadır. Makamçı, esas müzik icra etme isinde ustadır. Saz aletlerini çalma ve 12 makamı seslendirmede mahirdir. Fakat 12 makamın icrası sırasında pek çok Uygur destanı da yer almaktadır. Bu nedenle “Makamçı” aynı zamanda destan anlatıcısıdır (Mehmet, 2006: 121).

Meddah

Pazar ve sokaklarda insanları etrafına toplayarak dini konuların yanı sıra tarihi kıssa ve cenknameler anlatan kişi (UTİL, 1999: 1024) olarak tanımlanan “Meddah”, usta destan anlatıcısına verilen isimdir.

Uygur Türkleri, destan anlatıcılarını “meddah (meddal)” ve “vaiz” diye isimlendirmektedirler. Meddahlar, dinleyici ve seyirci huzurunda destan ve hikaye (çöçek) anlatmanın yanı sıra dini kıssaları nakletmek, klasik şairlerin gazellerini söylemek, hatta kısa, taklitli ve sazlı-sözlü temsiller oynamak gibi çeşitli sanatlar icra ederler. Bu hususiyetleri dolayısıyla Uygurlar, aynı zamanda, meddahları “elnegmeçi”ler, icra ettikleri sanata da “meddahlık edibiyati” veya yeni tabirle “el negme tiyatırı” adını vermektedirler (Özkan, 1989: 41).

Destancı (Dastançı)

Destan anlatan kişi (UTİL, 1999: 498) anlamına gelen “Destancı”, “Meddah” gibi usta destan anlatıcısıdır. Destanları baştan sona kadar anlatan, destan yaratma kabiliyetine sahip anlatıcılardır. İcralarında tahkiye etme, şiir ve müzik bir arada yer alır (Mehmet, 2006: 122).

Destancı, destanlar ile dinleyiciyi buluşturan, çıraklar yetiştirerek geleneği gelecek nesillere aktaran, Uygur destan geleneğini yaşatan kişidir. Destancılar, Uygur toplumunda hürmet gösterilen, sayılan ve sevilen toplumun önde gelen kişileridir. Destancılar, eskiden sadece destan anlatarak geçimini sağlayabilirken, bugün başka işler de yapmak zorundadır. Bu nedenle pek çok destancı, bu mesleğin dışında başka mesleklere de sahiptir. Fakat günümüzde dahi Uygurlar arasında esas olarak destancı kimlikleri ile tanınır ve saygı görürler.

20. yüzyıldan sonra yaşayan ve Uygur destancılık geleneğinde önemli yere sahip olan destancıardan bazıları şunlardır: Nur Hacım, Hocahun Hacım, Şah Hasan (Hasan Ahun), Divanı Hacım, Yusuf Kadirhan, Mömüncan Karım, Yenisarlı Yoldaşkam Kosa, Mehmet Niyaz ve Mehmet İbrahim.⁴

C. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türk kültür coğrafyasında önemli bir yere sahip olan Yusuf Beg-Ahmed Beg (Bozoğlan) Destanı taşıdığı önem itibariyle birçok çalışmaya konu olmuştur. Destan Türkiye’de pek bilinmese de Türk coğrafyasında Köroğlu kadar önemli bir yere sahiptir. Bugün Türkmen, Özbek, Kazak, Uygur ve Karakalpak Türkleri arasında zevkle anlatılıp dinlenen bir destandır (Erol Arslan, 2008: 13). Bu bölümde Yusuf-Ahmet Bey (Bozoğlan) Destanı üzerine yapılan çalışmalar kronolojik olarak tanıtılıp değerlendirilecektir.

Destan üzerine ilk çalışma 1911 yılında Vambery tarafından yapılmıştır. Vambery, metnin Arap harfli çevirisini ve metinden bazı kelimelerin sözlüğünü yayımlamıştır (Vambery, 1911; Erol Arslan, 2008: 9, 13). Vambery, çalışmasında Almanca bir giriş, metnin Arap harfli çevirisini vermiş ve sonuna metindeki bazı kelimelerden oluşan bir sözlük koymuştur. Türkoloji dünyasında destan üzerine dikkat bu yayından sonra artmıştır (Erol Arslan, 2008: 9,13; Özkan, 1989:1-10).

---

⁴ Uygurlarda destancılık geleneği ve destancılar hakkında geniş bilgi için bkz. Abdulhakim Mehmet, **Uygur Halk Destanları (İcra Merkezli ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma)**, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.

Vambery'nin söylediğine göre Türkistan seyahatinde topladığı malûmatlar oldukça fazladır. Türkistan'da en yaygın olan destanın Ahmet ile Yusuf Destanı olduğunu yazar. Bu destan Özbekler, Kazaklar, Türkmenler, Karakalpaklar arasında da severek dinlenen bir destandır. Vambery, öncelikle bu destandan bazı parçaları “Cagataische Sprachstudien” adlı eserinde yayımlamıştır. Fakat bu destanın tamamını bu eserde vermemiştir. Çünkü bu destan üzerinde detaylı bir inceleme gerektiğini düşündüğü için uygun bir zaman bulacağına inanıp bir kenara bırakmıştır. Vambery tarafından Almancaya çevrilen bu destan 1911 yılında Budapeşte'de toplu bir şekilde yayımlanmıştır. Almancaya çevrilen bu destan daha sonraları Rusçaya da çevrilmiştir (Yılmaz, 2003: 127-133). Vambery, 1867 yılında yayımladığı “Çağatay Etütleri” adlı çalışmasında da “Yusup-Ahmet” destanının Harezmi versiyonundan (Şahin, 2009: 59) bahsetmiştir.

Yusuf Azmun'un 1968 yılında mezuniyet tezi olarak hazırladığı “Yusup ve Ahmad Destanı” adlı çalışması, destan üzerine yapılan önemli çalışmalardan biridir. Azmun, çalışmasında destanın İran'da Türkmenlerin oturduğu bölgenin merkezi olan Günbed-i Kâvûs'ta 1342 yılında yayımlanan nüshasını dil inceleme yöntemiyle ele almıştır. Azmun, eserin *Giriş* kısmında da metnin gramer özelliklerinden kısaca bahsetmiştir. Azmun tarafından hazırlanan çalışma İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesinde 783 numara ile kayıtlıdır (Azmun, 1968).

Pertev Nailî Boratav, Köroğlu Destanı adlı çalışmasında kılıç, at, kör olan gözün açılması, Çin Maçın, turna, Hazret-i Ali ve Hızır gibi muhtelif motiflere Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı'nda da rastladığına işaret etmektedir. Bu incelemede Boratav, Kazan'da basılmış Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı rivayetiyle, Samoyloviç'in yayınladığı Vambery rivayetinin özetinin mukayesesini yapar. Ayrıca Boratav, iki destanın şahıs ve manzûmeleri arasındaki benzerlikten hareketle, “Bozoğlan, Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı”nı, Köroğlu Destanı'nın bir “devamı ve taklidi” olarak kabul eder ve Köroğlu Destanının Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı üzerindeki etkilerini maddeler halinde sıralar. Yine bu çalışmasında

Boratav, Dede Korkut Kitabı'nın önemli kahramanlarından olan Kazan Han ile Yusuf Bey arasındaki benzerliklere de değinmiştir (Boratav, 1984a: 73-120).

M. Fuat Köprülü, İslam Ansiklopedisi'nde yer alan üç ayrı makalesinde Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı'na da temas ederek eser hakkında bazı bilgiler vermiştir. Köprülü, Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı'ndan, önce Batı dillerinde neşredilen İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Turkoman Literature (Türkmen Edebiyatı)" makalesinde bahsetmiş ve bu destânı "Sayad ile Hemra, Âşık Garip, Köroğlu, Tâhir ile Zühre" gibi Oğuzlar arasında aynı mevzû işleyen anonim hikâye olarak bilindiğini belirtmiştir. Köprülü, eski Oğuz Destânı bakıyyesi olan Dede Korkut Kitabı'yla Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı arasında büyük bir benzerlik olduğu fikrini de ileri sürmektedir (Özkan, 1989: 18). Köprülü, Türkçe İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Bahşı" maddesinde de Hazar ötesi Türkmenleri arasında, bahşılardan uzun kış gecelerinde Mahdum Kul'dan şiirler söylediklerini, Köroğlu, Yusup-Ahmet ve Sayat ile Hemra gibi halk hikâyelerini anlattıklarını ifade eder. Vambery'nin kayıtlarından faydalanarak bilgiler veren Köprülü, Türkmenlerin bu hikâyeleri dinlemekten büyük zevk aldıklarını da belirtmiştir (Şahin, 2009: 62).

Nihat Sami Banarlı da Köprülü ve Samoyloviç gibi Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı'nı Dede Korkut Boyları'nın devamı olarak kabul eder (Banarlı, 1971: 744).

Destan ile ilgili yapılan önemli çalışmalardan biri de Mehemmet Zunun'a aittir. Zunun, 1982 yılında Ürümçi'de Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'nın Uygurca bir varyantını yayınlamıştır. Zunun, çalışmasında destanın Uygurca metnine yer vermiş fakat destan metnini nereden derlediği ya da hangi nüshayı esas aldığına ilişkin bir bilgiye yer vermemiştir (Zunun, 1982).

Batur Erşidinov'un 1982 yılında yayınladığı "Dastanlar: Ğerip ve Senem, Yüsüf ve Ehmed" adlı eserinde, Garip-Senem ve Yusuf ve Ahmed Beg destanları ile

ilgili bilgiler yer almaktadır. Erşidinov, eserinin sonunda destanların varyantlarının dizinine yer vermiştir (Erşidinov, 1982: 272).

Fikret Türkmen, “Anadolu’da Türkmen Destanı Yusup-Ahmet’in Bir Varyantı” başlıklı makalesinde, destanın Anadolu’da tek sözlü varyantı olan ve 1972 yılında Ağrı’nın Küpkuran Köyü’nden kırk yaşlarındaki Kazım Yıldız’dan derlenen ve hikâye olarak anlatılan “Yusuf Şah” varyantını Türkmenlerin Yusup-Ahmet Destanı ile mukayeseli olarak incelemiştir (Şahin, 2009: 63). Türkmen bu çalışmasında ayrıca “Yusuf Şah” hikâyesinin bazı epizotları ve motifleri üzerinde durarak Dede Korkut Kitabı’ndaki hikâyeler ile bazı benzerliklerinden de bahsetmiştir (Türkmen, 1989: 1-5).

İsa Özkan’ın 1989 yılında yayınlanan “Yusuf Beg ve Ahmet Beg (Bozoğlan) Destâni” adlı çalışması, destan üzerine Türkiye’de yapılan en önemli ve en hacimli çalışmadır. Özkan, çalışmasında destanın 1943 yılında Aşkabat’ta Kiril harfli Türkmen alfabesiyle yayınlanan nüshasını esas alarak Kümbet, Uygur ve Vambery nüshalarıyla karşılaştırma yapmıştır. İsa Özkan, 1989 yılında yayımlanan “Yusuf Beg-Ahmet Beg (Bozoğlan) Destâni” adlı çalışmasında, destan üzerinde Türkmenistan’da yapılan çalışmalar, destanın Türkmen dairesindeki durumu ve Türkmen bahşlılarıyla ilgili bilgiler vermiştir. Ayrıca Yusup-Ahmet destanının motif yapısını da incelemiştir (Yılmaz, 2003: 127-133; Özkan, 1989). İsa Özkan çalışmasının *Giriş* kısmında Yusup Beg-Ahmet Beg Destanı ile ilgili yapılan araştırmalara yer vermiş, destanın sözlü ve yazılı kaynaklarından temin edilen metinlerinden de bahsetmiştir. Özkan, çalışmasının “Türk Destân Anlatım Geleneğine Mensup Yusup Beg ve Ahmet Beg Destâni” başlığını taşıyan *Birinci Bölüm*’ünde destanın teşekkül ettiği devir, anlatım geleneği içindeki yeri hakkında bilgiler verirken destanın ilk musannifi olarak kabul edilen Marufi’nin hayatı, sanatı ve eserlerine de değinmiştir. Çalışmanın *İkinci Bölüm*’ünde ise destanın konu ve vaka örgüsü, Türkmen varyantı ile diğer nüshaların karşılaştırılması, destanın coğrafî, tarihi çevresi, dil, üslup ve şekil özellikleri üzerinde durulmuştur. *Üçüncü Bölüm*’de destanın motif incelemesi yapılmış ve motifler Stith Thomsen’in Motif Index of Folk Literature adlı

katalogundaki karşılıkları ile birlikte verilmiştir. İsa Özkan çalışmasının *Dördüncü Bölüm*'ünde destanın orijinal metnine yer verirken *Beşinci Bölüm*'ünde Türkiye Türkçesi'ne aktarımını vermiştir. Özkan'ın çalışması Sözlük, İndeks ve Bibliyografya ile son bulmaktadır. (Özkan, 1989).

Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı üzerine yapılan önemli çalışmalardan biri de Hülya Erol Arslan'ın 2008 yılında yayımladığı “Bozoğlan (Yûsuf Bég-Ahmed Bég) Destanı İnceleme, Metin ve Dizin” adlı çalışmadır. Arslan'ın çalışması, destanın Türkiye'de bulunan ve Yapı Kredi Kütüphanesinde no 31 olarak kayıtlı olan nüshayı esas alan bir dil incelemesidir. Arslan, dil inceleme bölümüne geçmeden önce *Giriş* bölümünde Türk dünyasındaki Bozoğlan destanlarından kısaca bahsederken esere konu olan nüshanın konusu, özellikleri, şekil özellikleri ve dili üzerinde de durmuştur (Erol Arslan, 2008).

Halil İbrahim Şahin 2009 yılında hazırladığı “Türkmenistan Sahası Destancılık Geleneği ve Türkmen Destanları” adlı çalışmasında Yusuf-Ahmet Bey Destanı'na da değinmiştir. Şahin, çalışmasında Türkmenistan'daki destan anlayışı, destan repertuarı, destanların kaynakları, şekil, muhteva ve yapı özellikleri, destancılar ve destan anlatımı üzerinde tespit ve değerlendirmeler yapmayı ve bu geleneği diğer Türk destan gelenekleriyle de mukayese etmeyi hedeflemiştir. Şahin, yaptığı çalışmada “Koroğlu”, “Yusuf-Ahmet”, “Dövletyar”, “Tulum Hoca” gibi destanlarıyla tanınan Türkmenlerin destancılık geleneğini konu edinmiştir. Çalışmanın *Dördüncü Bölüm*'ünde destanların yapısal özellikleri üzerinde durulmuş ve Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'nı “Kahramanlık Destanları” başlığı altında değerlendirilmiştir. Ayrıca Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'nın diğer destanlarla epizot olarak benzerlikleri ve farklılıklarından da bahsedilmiştir. Şahin, çalışmasının *Beşinci Bölüm*'ünde diğer destan tipleriyle birlikte Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'ndaki tipler üzerinde durmuş, Yusuf-Ahmet Bey'i “alp tipi” başlığı altında incelemiştir. Yine bu bölümde Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'nın kısa bir özetine de yer vermiştir. *Altıncı Bölüm*'de destanlardaki motifler üzerinde dururken, yedinci bölümde destan metinlerine yer vermiştir.

Fakat metni verilen destanlar arasında Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı bulunmamaktadır.⁵

Kazakistan'da yüz cilt olarak yayımlanan “Babalar Sözi” kitabının 47. cildinde Yusuf Beg-Ahmet Beg Destanı'nın Türkmenler arasında bilinen beş varyantı üzerinde durulmuştur. Kitabın bu cildinde destanın “Éşbay Közbérgenuli”, “Bazar Jıray”, “Ezimbay Bijanuli, Ebdimurat Qoñırbayuli ve bilinmeyen bir destancının anlattığı varyantların tam metinleri yer almaktadır.⁶

Osman İsmayil de “Uygur Halk Éğiz Edebiyatı Hakkıda Umumi Beyan” adlı eserinde destan tasniflerine yer vermiş, “Yusup-Ahmed” destanını “Kahramanlık Destanları” başlığı altında değerlendirmiştir. Eserde aynı zamanda destanın özeti de bulunmaktadır (İsmayil, 2009)

Yine P.T Eyésbaeva Kazakistan'da yayımladığı makalesinde destanın derlenme tarihleri, halk arasında bilinen varyantları ve bu varyantlardan yazıya geçirilenlerin nerede buldukları hakkında bilgiler vermiştir. Eyésbaeva, ayrıca destanın bazı varyantlarını mukayese ederek değerlendirmiştir (Eyésbaeva, 2017: 154-16).

Yukarıda zikredilen çalışmalar Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın bilim alemine tanıtılması açısından önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalarda genellikle destan ve destanın varyantları hakkında bilgiler verilmiştir. Destan üzerine Türkiye'de yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu durum Yusuf Beg ve Ahmed Beg Destanı'nın Türkiye'de yaygın olarak bilinmemesi ile açıklanabilir. Türkiye'de yapılan çalışmalarda, destan ve varyantları hakkında bilgi verilmesinin yanı sıra destan, Dede Korkut hikayeleriyle mukayese edilmiştir.

---

⁵ Türkmenistan sahasında önemli bir yere sahip olan Yusuf ve Ahmed Bey Destanı hakkında geniş bilgi için bkz. Halil İbrahim Şahin, **Türkmenistan Sahası Destancılık Geleneği ve Türkmen Destanları**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2009.

⁶ Destanın varyantları hakkında geniş bilgi için bkz. “**Babalar Sözi: Yüz Tomdık**”, Astana: Foliand, T. 47, 2008.

BİRİNCİ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu kısmında destan, meydana gelen önemli olaylara göre epizotlara ayrılmış ve destanın yapısal incelemesi yapılmıştır. Destan, yapısı bakımından ele alındığında, ana bölümlerden ve kendi içinde alt bölümlere ayrılan kısımlardan oluşmaktadır. Destandaki “hareket” ve “olay” dizilerini esas alarak destanın yapısal özelliklerini şu başlıklar altında değerlendirmek mümkündür:

1.1. Kahramanların Ailesi ve Doğumu

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda, Yusuf ve Ahmed Bey'in doğumları ile ilgili bir bilgi söz konusu değildir. Destanda Yusuf ve Ahmed Bey'in doğumları ile ilgili sadece şu bilgiler mevcuttur: Geçmişte aynı zamanda doğan iki padişah vardır. Birinin adı Agris Han diğzerinin adı Yunus Han'dır. Bu padişahlar yedi iklime padişah idiler. Allah Agris Han'a iki oğul bir kız çocuk verir.

1.2. Agris Han'ın Çocuklarını Bozoğlan'a Emanet Etmesi

Bölümün bu kısmını Agris Han'ın öleceğini anlaması ile oğulları Yusuf ve Ahmed'i, kızını Kaldırğaç'ı Bozoğlan'a emanet etmesi oluşturur. Bozoğlan, Agris Han'ın kadeşinin oğlu, eşi L'al Han'ın da kardeşidir.

Agris Han'ın üzerine bir ağırlık çöker ve öldükten sonra çocuklarının küçük yaşta babasız kalacaklarını düşünürken o sırada Beg Oğlan (Bozoğlan) karşısına gelir. Agris Han bunun üzerine üç çocuğunu Yunus Han'ın oğlu Bozoğlan'a emanet eder ve vasiyetini şiir şeklinde Bozoğlan'a bildirir. Daha sonra da eşi L'al Han'a

ileriki zamanlarda oğullarının başına gelecekleri bir bir anlatıp vasiyetini bildirir. Bu konuşmalardan kısa zaman sonra Agris Han vefat eder.

1.3. Yusuf Bey ve Ahmed Bey'in Büyümeleri

Agris Han öldükten sonra Yusuf ve Ahmed Bey'in küçük olmasından dolayı vasiyet üzerine Bozoğlan Han padişah olur. Bozoğlan Han, Yusuf ve Ahmed Bey'i ve kardeşleri Kaldırkaç'ı okula gönderir. Yusuf ve Ahmed on iki-on beş, Kaldırkaç dokuz yaşına ulaşır. Yusuf ile Ahmed'in şanı şimdiden her tarafa yayılır. Fakat yaşları hâlâ küçüktür. Bozoğlan Han, Agris Han'a verdiği söz üzerine beylerin yaşlarının küçük olmasından dolayı tahtta kendisinin oturmasının daha doğru olacağını söyler. Fakat Yusuf ve Ahmed Bey bu durumu kabul etmez ve Bozoğlan'ın söylediği laflar beylerin zoruna gider. Evlerine gelip her şeyi anneleri L'al Han'a anlatırlar. L'al Han, Bozoğlan Han'a çocuklarına söylediği sözleri sorar. Bozoğlan Han olayın aslını anlatır ve beylerin daha küçük olduklarını, büyüdüklerinde tahtını vereceğini söyler.

1.4. Yusuf Bey'in Esir Düşmesi

Yusuf ve Ahmed Bey seksen bin askeri ile Mısır deryasına gelir. Yusuf ve Ahmed Bey'in Mısır'a geldiği haberini duyan Küzer Şah, altmış bin askeri ile üç günde deryanın kenarına gelir. Yusuf Bey, Küzer Şah'ın askerlerini görünce korkar ve geldiğine pişman olur. Küzer Şah'ın askeri, Yusuf Bey'in askerleriyle cenge girip askerlerini araya alır. Küzer Şah askerlerine Yusuf ve Ahmed Bey'i öldürmeleri için emir verir. Beylerin ağladığını gören bahadır Zeyd, Yusuf Bey'den izin alıp Neam'ın karşısına çıkar. Neam, Zeyd'den çıkıp gitmesini, eğer gitmezse onu öldüreceğini söyler. Zeyd, Neam'ı dinlemez. Neam, Zeyd'i öldürmek için eline kılıcını alır ve dövüşmeye başlar. En sonunda Zeyd, Neam'ın başını kılıcıyla kesip öldürür. Bu durumu Neam'ın oğlu Malik görür ve meydana gelip Zeyd ile dövüşmeye başlar. Bunun üzerine Zeyd, Malik'in de başını keserek öldürür. O gün Zeyd, Küzer Şah'ın sekiz tane muhafızını da öldürür. Müslümanlar Allah'a sığınıp kızılbaşlar ile cenge girer. Bu sırada Yusuf Bey Allah'tan, Hz. Peygamberden, Hz. Hasan ve Hüseyin'den medet dileyen bir şiir okur. Daha sonra tekrar cenge girer. Cengin sonunda kızılbaşlar şehirlerine kaçıp giderler. Yusuf

Bey de kızılbaşların arkasından gider. Şehre varınca Yusuf Bey'in karşısına bir cadı çıkar. Bu cadıya Mahşî cadı derler. Bu cadı beylere engel olmak için bir dağa Allah'ın isimlerini okur ve beylerin karşısına bir dağ peyda olur. Aradan yedi gün geçer, sekizinci gün Yusuf Bey rüyasında Hz. Ali'yi görür. Hz. Ali, Yusuf Bey'e ism-i azamı okuyup şehri Müslüman yapmasını, eğer bunları yaparsa Allah'ın, Peygamber'in dört halifenin kendisine yardım edeceğini söyler ve kaybolur. Yusuf Bey uyanıp dağa ism-i azamı okur ve o tılsım bertaraf olur. Bunu gören Müslümanlar cenge girer fakat bu durumdan kızılbaşların haberi yoktur. Böylece Yusuf Bey ve askerleri önüne geleni öldürür. Cenk sırasında Yusuf Bey'in atının ayağına bir ok denk gelir ve Yusuf Bey atın üstünden düşer. Yusuf Bey'in düştüğünü gören kızılbaşlar Yusuf Bey'i esir alır. Ahmed Bey'in bu durumdan haberi yoktur. Bir kızılbaştan Yusuf Bey'in esir düştüğünü duyan Ahmed Bey, askerlerini toplayıp Allah'tan ve evliyalardan yardım diler. Yusuf Bey takatsiz kalır ve yiğitlerinden Tahmeran adında biri şehre girip Yusuf Bey'den haber alayım der. Tahmeran haber almak için ne yapıp edip Küzer Şah'ın sarayına girer ve karısını ve çocuklarını öldürür. Daha sonra karşısına çıkan bir kadından Yusuf Bey'i sorar, kadın korkar ve Yusuf Bey'in zindana atıldığını söyler. Tahmeran, Yusuf Bey'in atıldığı zindanı bulur ve zindanın arkasından delip Yusuf Bey'i çıkartır. Daha sonra Yusuf Bey ve Tahmeran Ahmed Bey'in yanına gelir. Yusuf Bey yaşadığı bu olayın ardından askerlerine buraya tekrar geleceklerini, Küzer Şah'ı tahtından alıp tabuta koyacaklarını söyleyip İsfahan'a döner.

1.5. Rahnuş'un Bozoğlan ile Yusuf ve Ahmed Bey'in Arasını Bozması

Yusuf ve Ahmed Bey askerleriyle birlikte Şirvan şehrine gelir ve buraya padişah olur. Bu şehirde Gelinçe isminde, meşru olmayan işler yapan bir kadın vardır. Bu kadının aynı kendisi gibi bir de oğlu vardır. Bu oğlanın adı Rahnuş'dur. Rahnuş, Yusuf ve Ahmed Bey'in namını duyup onlara daha yakın olmak için köle olur. Daha sonra öyle bir mertebeye gelir ki ondan izinsiz kimse söz söyleyemez hale gelir. Bir gün Yusuf ve Ahmed Bey anneleri L'al Han'a hediyeler göndermek için Rahnuş'u görevlendirir. Rahnuş hediyelerle birlikte İsfahan'a doğru yola çıkar. İsfahan'a vardığında L'al Han, Rahnuş'a ikramlarda bulunur. Öyle ki Rahnuş'un İsfahan'dan Şirvan'a gidesi gelmez. Rahnuş birkaç gün sonra Bozoğkan'ın

karşısına gelir. Bozoğlan Han, Rahnuş'a kim olduğunu sorduğunda Rahnuş, Yusuf ve Ahmed Bey'in kölesi olduğunu söyler. Daha sonra da Bozoğlan'a Yusuf ve Ahmed Bey'i kötölemek için beylerin gece gündüz Bozoğlan'ın gıybetini yaptığını ve Bozoğlan'ı öldürüp tahtını almak istedikleri vb. gibi birçok yalan söyler. Bozoğlan bu sözleri duyunca çok üzülür. Bunun üzerine Rahnuş tekrar Şirvan'a gitmek için yola düşer. Şirvan'a vardığında Yusuf ve Ahmed Bey ile görüşüp gıybet edip yine yalanlar söyler. Yusuf ve Ahmed Bey'in yalanlara aldırış etmediğini görünce beylerin sözünü duymadığını düşünür. Bunun üzerine beylerin mührüne benzeyen bir mühür yapıp yalanlarla dolu bir mektup yazar. Mektuba da Yusuf Bey'in mührünü basar ve Bozoğlan'a vermek için karşısına gelir. Daha sonra da yine yalanlarla dolu bir mektup yazıp Bozoğlan'ın mührüne benzeyen bir mühür yapıp mektuba basar ve Şirvan'a gelir. Bu mektubu beylere verir. Beyler mektubu okuyunca çok üzülür. Yiğitleriyle konuşup bir düşman peyda olursa kendi içimizden peyda olur deyip ağlarlar. Bunları duyan yiğitler Bozoğlan ile vuruşup öldürmek ve hakları olan tahtı almak için beylerinden izin ister. Fakat Yusuf Bey, Bozoğlan ile cenge girmenin münasip olmadığını söyler. Yusuf Bey'den bu sözleri duyan Rahnuş yine harekete geçer ve İsfahan'a gelir. Bozoğlan'a, Yusuf ve Ahmed Bey'in askeri ile birlikte gelip başını keseceğini ve tahtını alacağını söyler, yalandan ağlar. Bozoğlan Yusuf ve Ahmed Bey'e çok kızar ve bütün beylere haber verip Yusuf ve Ahmed'in üstüne asker gönderdiğini söyler ve beylerinden de destek için asker göndermelerini ister. Askerler toplanmaya başlayınca Rahnuş çıkıp Şirvan'a gelir ve Yusuf ve Ahmed Bey'e Bozoğlan'ın üstlerine asker gönderdiğini söyler. Yusuf ve Ahmed Bey bu sözleri duyunca askerlerini toplayıp İsfahan'a doğru yola çıkar. Rahnuş yine Bozoğlan'a gelip askelerin yola çıktığını bildirir. Bunun üzerine Bozoğlan, kız kardeşi L'al Han'ı yanına çağırır ve olan biteni anlatır. L'al Han bu duruma çok üzülür. Yusuf ve Ahmed Bey seksen bin asker ile Şirvan'dan İsfahan'a gelir. Bu haberi alan L'al Han, oğullarının karşısına çıkıp dayılarının onlar için yaptıklarını anlatıp dayılarına karşı gelmemelerini ve İsfahan'dan gitmelerini ister. Bunun üzerine Yusuf ve Ahmed Bey pişman olur ve tövbe eder. L'al Han oğullarını alıp Bozoğlan'ın yanına getirir ve oğullarını affetmesini ister. Bozoğlan birçok söz söyledikten sonra Rahnuş'un yaptıklarını anlatır ve tehlikeli biri olduğunu söyler.

Bu yüzden yeğenlerinden Rahnuş'u öldürmelerini ister. Fakat Yusuf Bey bir kuldan ne zarar gelebilir deyip Rahnuş'u öldürmez.

1.6. Yusuf ve Ahmed Bey'in Evlenmesi

Destanda beylerin evlenmeleriyle ilgili pek bir bilgi yoktur. Beylerin düğününden bahsedilmez, sadece kim ile nikâhlandıklarına dair bilgiler mevcuttur.

Bozoğlan ile Yusuf ve Ahmed Bey arasında yaşanan sıkıntılar son bulduktan sonra Bozoğlan, Yusuf ve Ahmed Bey'e babalarında kalan hazineleri ve Ürgenç, Şirvan, Abat, Hezaristan, Fincap, Cuhan şehirlerini verir. Ayrıca L'al Han'ı da alıp Ürgenç'e gider. Beyleri Ürgenç'in padişahı yapar ve tahta oturtur. Daha sonra mektup yazar ve Er Ali Han'ın kızı Gül Asel'i Yusuf Bey ile, Nadir Bey'in kızı Gül Hadiçe'yi de Ahmed Bey ile nikahlar.

1.7. Küzer Şah'ın Rüya Görmesi

Küzer Şah bir gün tahtında yatarken bir rüya görür. Rüyasında arka tarafından iki aslan gelir. Küzer Şah korkup arkasına baktığında aslan Küzer Şah'a bir pençe vurur ve Küzer Şah yüz üstü yıkılır. Küzer Şah bu sırada bir ah çeker ve ağzından bir kuş çıkıp başının üstünde dönüp durur. Daha sonra Küzer Şah uyanır ve rüyasını yorumlayacak birini bulmaları için emir verir. Küzer Şah'ın hizmetkârları, bu rüyayı Bubay Kamber'den başka kimsenin yorumlayamayacağını düşünerek Bubay Kamber Veli'yi Küzer Şah'ın huzuruna getirir. Küzer Şah rüyasını Bubay Kamber'e anlatır. Bubay Kamber, Küzer Şah'a gördüğü rüyanın elem olduğunu, Yusuf Bey'in şehrini alacağını, pençe vuran aslanın Yusuf Bey olduğunu, yere saçılanın kanı, ağzından çıkan kuşun canı olduğunu söyler. Bubay Kamber'in bu sözleri üzerine Küzer Şah Bubay Kamber'i zindana attırır.

Küzer Şah'ın gördüğü bu rüya gelecekte olacak olayların bir gösterimi niteliğindedir. Bu rüya destanda olayların başlamasına sebep olarak gösterilmiştir.

1.8. Yusuf ve Ahmed Bey'in Esir Düşmesi

Küzer Şah gördüğü rüyanın ardından üç yüz altmış muhafız ve askerlerini toplayıp Yusuf ve Ahmed Bey'i kim tutup getirirse kucak kucak hediyeler ve doyuncaya kadar altın-gümüş vereceğini söyler. Hatta üç kızından hangisini isterse vereceğini bildirir. Küzer Şah'ın bu sözleri üzerine askerlerinin arasında Kençür adında Kökçe lakaplı ve Şah'ın ortanca kızına âşık olan bir asker çıkıp Yusuf ve Ahmed Bey'i tutup getireceğini söyler. Küzer Şah, Kençür'e kırk bin asker verir ve Kençür askerlerle birlikte İsfahan'a gider.

Bir gün Yusuf ve Ahmed Bey'in askerleri bir geyik tutar ve öldürür. Geyiğin sahibi Merzuk'tur. Yusuf ve Ahmed Bey, Merzuk'a geyiğin yerine ne isterse vereceğini söyler, Merzuk bunu kabul etmez ancak Yusuf ve Ahmed Bey kendi dinine girerlerse onları affedeceğini söyler. Yusuf Bey Merzuk'un bu lafına çok kızar ve dininden dönmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Merzuk, Yusuf ve Ahmed Bey'i esir alır. Aşur Bey bu durumu bir mektupla Er Ali Han'a bildirir. Bunun üzerine Er Ali Han beyleri kurtarmak için seksen bin askerini yardıma gönderir ve Yusuf ve Ahmed Bey'i Merzuk'un elinden kurtarır fakat Merzuk kaçar. Yusuf ve Ahmed Bey Harezmi'ye döndükten sonra geri dönen Merzuk, Yusuf ve Ahmed Bey'i yakalatmak için emir verir. Bu görevi Heman adındaki askeri üstlenir. Fakat ona bunu kendisinin yapamayacağını ancak Rahnuş'un yapabileceğini söyler. Bunun için Heman, Rahnuş'u bulur ve durumu anlatır.

Rahnuş, Yusuf ve Ahmed Bey'i yakalatmak için yalan söyler. Hizmete gittiği yerde çok güzel güllerin açtığını ve bülbüllerin olduğunu söyler. Yusuf ve Ahmed Bey Rahnuş'a inanır ve Rahnuş'un dediği yere gider. Rahnuş bunun üzerine askerlere Yusuf ve Ahmed Bey'i yakalamaları için emir verir. Beyler gittikleri yerde Rahnuş'un dediklerini göremeyince yalan söylediğini anlarlar ve Rahnuş, beylerin ayağına kapanarak özür diler. Bunun üzerine beyler geri dönmek için yola düşer ve yorulduklarında uyumak için bir yerde dururlar. Heman ve Rahnuş bu durumu fırsat bilip Yusuf ve Ahmed Bey'i kaçıtır, Merzuk'a teslim eder. Aşur Bey askerinin yanına gelip Yusuf ve Ahmed Bey'i göremeyince durumu anlar ve Rahnuş'un peşinden gider.

Aşur Bey her yerde beyleri ararken Merzuk, Yusuf ve Ahmed Bey'i Küzer Şah'a götürmek için yola koyulur. Bu sırada Küzer Şah'ın askerleri gelir, askerlerin serdari ise Kençür'dür. Kençür, Yusuf ve Ahmed Bey'i görünce beylere işkence edip kamçı vurur. Beyler ağlayıp Allah'a sığınıp dua eder.

Kızılbaşlar Yusuf ve Ahmed Bey'i Küzer Şah'ın şehri Mısır'a götürürken Aşur Bey rüyasında kızılbaşların Yusuf ve Ahmed Bey'i götürdüğü yeri görür ve arkalarından askerleriyle yetişir. O sırada Küzer Şah tarafından gönderilen kızılbaş askerleri de git gide artar. Fakat Aşur Bey ne olursa olsun beyleri kurtarmaya kararlıdır. Aşur Bey, Yusuf ve Ahmed Bey'i kurtarmak için kızılbaşlar ile cenge girer. Cenk sırasında birçok kızılbaş askeri ölür. Fakat öldürdükçe arkadan destek gelmektedir. Kızılbaşlar ne olursa olsun Yusuf ve Ahmed Bey'i vermeyeceklerini söyler. Buna rağmen Aşur Bey vazgeçmez. Bu cenklerde Aşur Bey'in ön dört yiğidi şehit olur. Bunu gören Yusuf ve Ahmed Bey çok üzülür ve yiğitlerinin helak olmaması için Aşur Bey'e geri dönmesini emreder. Fakat Aşur Bey, Yusuf ve Ahmed Bey'i dinlemez. Çakan, Vefa, Malik, Şarik Beyler de Aşur Bey'e yardıma gelir. Aşur Bey cenk sırasında Rahnuş'u ve Heman'ı öldürür. Ancak ne yaparlarsa yapsınlar Yusuf ve Ahmed Bey'i kurtaramazlar. Cenk sırasında Aşur Bey yaralanır ve bu halde devam edemeyeceğini, gidip yardım getirip Yusuf ve Ahmed Bey'i kurtarmak için geri geleceğini söyler ve geri döner. Yusuf ve Ahmed Bey'i alıp götüren kızılbaşlar dağ tepe aşar ve sonunda Mısır şehrine gelir. Kızılbaşlar Yusuf ve Ahmed Bey'i Küzer Şah'ın karşısına çıkarır. Küzer Şah ve beyler arasında atışmalar olur. Küzer Şah beyleri öldürmek istese de Bozoğlan'ın gelip tahtını alıp kendisini öldürmesinden korkar ve bunun için beyleri zindana atmaya karar verir ayrıca zindanda beylere yemek verilmemesini de emreder.

1.9. Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz'ın Yusuf ve Ahmed Bey'e Âşık Olmaları

Bubay Kamber, Yusuf ve Ahmed Bey aynı zindana atılırlar. Küzer Şah'ın emri üzerine kimse onlara yemek vermemektedir. Karaköz, Bubay Kamber ve beylere gizli gizli yemek getirmektedir. Bir gün gelmeyecek olsa içi rahat etmez, bütün

tehlikelere rağmen zindana gelir, beyler ne istese yapar. Hatta bir gün Yusuf Bey Karaköz'den bir saz ister. Karaköz, Yusuf Bey'in isteğini yerine getirmek için abisinin sazını Yusuf Bey'e getirir. Daha sonra beylerle birlikte atışmalara katılır.

Bir gün Karaköz zindana gelirken yanında Küzer Şah'ın kızı Rahide'yi de yanında getirir. Karaköz, Yusuf ve Ahmed Bey ile konuştuğundan sonra beyleri Rahide'ye de gösterir. Rahide Yusuf Bey'i görünce âşık olur ve Yusuf Bey ile konuşur. Kızlar ile beyler arasında geçen deyişmelerde kızların beylere âşık olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu deyişmelerde daha çok Yusuf Bey'in adı geçmektedir. Kızların tam olarak kime âşık oldukları belli değildir.

1.10. Gül Asel'in Yusuf Bey'e Turnalar ile Haber Göndermesi

Gül Asel Yusuf Bey'in baktığı yedi turnayı görünce aklına Yusuf Bey gelir. Gül Asel, beylerin öldüğü haberini alsa da turnaların ayağına mektup bağlayıp Mısır tarafına gönderdiğinde Yusuf ve Ahmed Bey'e ulaşım olmayacağını düşünür. Bunun üzerine Bozoğlan, Er Ali Han, L'al Han, Aşur Bey ve Nadir Bey'den bahseden bir mektup yazar ve iyi olduklarını söyler. Daha sonra turnaları Mısır tarafına doğru uçurur. Turnalar Mısır'a gelir, Yusuf ve Ahmed Bey'in kaldığı zindanın başına konar. Yusuf Bey turnaları gördükten sonra büyütme için aldığı yedi turnası aklına gelir ve üzülür. Turnalar zindanın başından uçup zindanın içine girer. Ahmed Bey turnaları tanır ve evdekileri sorar. Daha sonra Yusuf Bey bir turnanın kanadındaki mektubu görür ve okur. Yusuf Bey karısı Gül Asel'in mektubuna cevap vermek için Bibi Niyaz'dan kağıt kalem ister. Yusuf Bey annesine, Bozoğlan'a, Aşur Bey'e, Er Ali Han ve Nadir Bey'e; Ahmed Bey de kırk yiğidine ve Haldar Han'a ayrı ayrı mektup yazar ve birer birer turnalara bağlar. Turnalar yola çıkar ve günler sonra Hive şehrine gelir. Gül Asel Han bütün mektupları okur ve L'al Han'a haber verir. L'al Han oğullarının yaşadığına çok sevinir ve sevinçten ağlar.

1.11. Yusuf ve Ahmed Bey'in Zindandan Kurtulması

Yusuf Bey, ailesine haber göndermek için bir mektup yazar ve zindana gelen kırlangıçların kanadına tutuşturup gönderir. Bu kırlangıçlar Hindistan'a gelir ve

Nüstend şehrinin hakimi olan Fent-i Hindî'nin evine konar. Fent-i Hindî kırlangıçların kandındaki mektubu görür ve okur. Yusuf Bey'in Bozoğlan'dan yardım istediğini okuyan Fent-i Hindî, Yusuf ve Ahmed Bey'in yaşadığını anlar. Fent-i Hindî aldığı haber üzerine Yusuf ve Ahmed Bey'e yardım etmek için askerlerini toplar ve Mısır'a doğru yola çıkar.

Fent-i Hindî günler sonra kırk bin askeri ile Mısır'a gelir, Yusuf ve Ahmed Bey'i bulur. Olanı biteni beylere anlatır ve onları kurtarmak için geldiğini söyler. Yusuf Bey, Fent-i Hindî'ye Küzer Şah'ın askeriyle baş edilmeyeceğini söyler. Yusuf Bey, Bibi Niyaz'a Fent-i Hindî'nin kendilerini kurtarmak için geldiğini söyler. Bibi Niyaz da bu haberi Karaköz ve Rahide'ye anlatır. Kızlar bu habere çok sevinir ve beyleri zindandan çıkarmaları için Fent-i Hindî'ye yardım edeceklerini söylerler. Karaköz, babasının cebinden zindanın kilidini alır, Bibi Niyaz ve Rahide'yi de yanına alarak zindana gelip beyleri uyandırıp atlarına bindirirler. Kızlar beylerle birlikte önlerine geleni öldürürler ve deryayı geçerek Fent-i Hindî'nin yanına gelirler. Fent-i Hindî beylerle birlikte yola düşer. Yusuf ve Ahmed Bey askerlerle birlikte giderse kızılbaşların onları tekrar yakalayabileceğini düşünerek bir kente gelince Fent-i Hindî'nin askerlerinden ayrılır.

Küzer Şah zindanda Bubay Kamber, Yusuf ve Ahmed Bey'i göremeyince çok kızar ve arkalarından askerlerini gönderir ve askerlerine beyleri yakaladıkları yerde öldürmelerini emreder. Yusuf ve Ahmed Bey kızılbaşların arkalarından geldiğini öğrenir. Bu haberi Fent-i Hindî de alır ve beylere yardıma gelir. Beyler ve Fent-i Hindî kızılbaşlarla cenge girer ve bu cenkte Yusuf ve Ahmed Bey'i yakalayıp zindana atılmasını sağlayan Kençür yakalanır. Yusuf Bey Kençür'e Müslüman olmasını söyler. Kençür bunu kabul etmez ve Yusuf Bey Kençür'ü öldürür.

Cenkten sonra Yusuf ve Ahmed Bey kızları ve Bubay Kamber'i de yanına alarak Fent-i Hindî'den ayrılır ve Ürgenç'e doğru yol alır. Yolculuk sırasında karşılarına

çıkan engelleri dua ederek ve namaz kılarak aşarlar. Beyler Ürgenç'den önce Hezarest şehrine gelirler.

1.12. Gül Haziçe'nin Ay Han ile Evlenmesi

Yusuf Bey ve Ahmed Bey Hezarest şehrine geldiklerinde şehrin hâkimi Nadir Bey'i görmek isterler. Fakat bu sırada Ahmed Bey'in eşi Gül Haziçe'nin Ay Han ile düğünü olduğunu öğrenirler. Yusuf Bey bu haberi duyunca Nadir Bey'e çok kızar ve gördüğü yerde öldüreceğini söyler. Nadir Bey, beylerin ölmediğini öğrenince haberi alır almaz yanlarına gelir. Olanı biteni beylere anlatır. Ölüm haberlerinin geldiğini ve üstünden yedi yıl geçtiğini, bu yüzden kızını başkasıyla evlendirdiğini söyler. Yusuf Bey, Gül Haziçe'nin de evlenmek istemediğini öğrenince Ay Han'a kardeşi Kaldırkaç Han'ı vereceğini söyler.

Yusuf Bey daha sonra olan biteni kızlara ve Bubay Kamber'e anlatır. Kızlar Yusuf Bey ile kendi durumlarının ne olacağına dair bir konuşma yapar. Bunun üzerine Yusuf Bey, Karaköz ile Ahmed Bey'i, Bibi Niyaz ile Bubay Kamber'i nikâhlar. Kızların zindandan kaçmak için yaptıkları iyilikleri Nadir Bey'e de anlatarak Ahmed Bey'in kızının üstüne evlenmesine razı eder.

Bu olayların ardından beyler kızlar ve Bubay Kamber ile birlikte Hive'ye gelirler. Beylerin geldiği haberi L'al Han, Kaldırkaç Han ve Gül Asel'e ulaşır. Beyler herkese olanı biteni anlatır ve yedi yılın hasretini giderir. Kardeşi Kaldırkaç'ı Ay Han ile evlendiren Yusuf Bey daha sonra Gül Asel Han'ı razı ederek Rahide ile de nikâhlanır.

1.13. Yusuf ve Ahmed Bey'in Küzer Şah'tan Öcünü Almak İçin Tekrar Mısır'a Gitmesi

Yusuf Bey zindanda yatarken çektiği sıkıntıların etkisiyle, zindandan kurtulursa Küzer Şah'ın tahtını alıp, halkını Müslüman yapıp, Şah'ı öldürmek için kendisine söz vermiştir. Yusuf Bey kendisine verdiği sözü tutmazsa içinin rahat etmeyeceğini söyleyerek annesi L'al Han ve Bozoğlan'dan Mısır'a gitmek için

izin ister. Annesi kendilerinin de onlarla gelmesi şartıyla Yusuf ve Ahmed Bey'e izin verir.

Yusuf Bey ve Ahmed Bey'i yalnız bırakmamak için Bozoğlan, Aşur Bey, Nadir Bey ve Er Ali Han askerlerini toplayıp Yusuf ve Ahmed Bey ile birlikte Mısır'a doğru yola çıkarlar. Mısır'a giderken önlerine çıkan şehirlerdeki halkı Müslüman değilse Müslüman yapıp yollarına devam ederler. Yolda karşılaştıkları zorluklardan kurtulmak için Hz. Muhammet, Hz. Ali, evliya, enbiya ve pirlerden yardım isteyerek dua ederler ve önlerine çıkan engelleri aşarlar.

Yusuf Bey ve Ahmed Bey zindandan kurtulduktan sonra Küzer Şah arkalarından askerlerini göndermiştir. Küzer Şah, beylerin geri gelmelerinden korktuğu için askerler beylerin gelebileceği güzergâhta beklemektedir. Kızılbaş askerleri bir gün beylerin Mısır'a doğru geldiğini görür. Beylerin geldiği haberi Küzer Şah'a iletilir. Küzer Şah bu haberi duyunca çok korkar. Küzer Şah askerlerine beyleri askerleriyle birlikte öldürmeleri için emir verir. Yusuf ve Ahmed Bey'in askerleri, kızılbaş askerlerinin üstlerine doğru geldiğini görünce korkar fakat Aşur Bey ve Teka Beyi Zaman askerlerine cesaret verir ve birlikte kızılbaşlara karşı cenge girerler. Yusuf ve Ahmed Bey'in askerleri, kızılbaş askerinin çoğunu öldürür. Bunu gören Küzer Şah, Temim cadıya gider ve Müslüman askerleri engellemesi için yardım ister. Cadı, Müslüman askerler Mısır'a ulaşamasın diye bazı büyüsel işlemlerde bulunup beylere engeller çıkarır. Yusuf ve Ahmed Bey bu engellerden kurtulmak için Allah'a sığınıp dua eder. Yusuf Bey dua ettikten sonra uykuya dalar ve rüyasında bir kişi ona kılıç verir, o kılıçla Temim cadıyı öldürmesini söyler, bunu söyleyen kişi Hz. Süleyman'dır. Hz. Süleyman, Yusuf Bey'e cadıyı öldürecek kişiyi tarif eder. Yusuf Bey rüyasından uyanır ve rüyasını yorumlatır. Rüyasındaki tarif edilen kişinin Havaz Bey'e, atının ise Havaz Bey'in atına benzediği söylenir. Bu sırada Havaz Bey gelir ve durumu öğrenir. Yusuf Bey, Havaz Bey'den cadıyı öldürmek için atını ister fakat Havaz Bey bu işi kendinin yapacağını söyler ve uçan atı Tiranbad'a binerek cadıyı öldürmek için yola çıkar. Bu haberi duyan Köroğlu beylere çok kızar ve oğlunun başına bir şey gelirse kendilerini öldüreceğini söyleyerek gider.

Küzer Şah yaşanan olayların ardından ne yaparsa yapsın Yusuf ve Ahmed Bey ile başa çıkamayacağını anlayarak barış için Yusuf ve Ahmed Bey'e elçi gönderir. Yusuf Bey ve Ahmed Bey barışı kabul etmez. Bunun üzerine Bubay Kamber'den yardım ister. Bubay Kamber de bu işi ancak Rahide, Bibi Niyaz ve Karaköz'ün yapabileceğini söyler. Bubay Kamber'in bu sözü üzerine Küzer Şah kızlardan yardım ister. Karaköz, Küzer Şah'ın barış isteğini Yusuf Bey'e iletir. Yusuf Bey, Küzer Şah beylere tâbi olup Müslüman olursa barışı kabul edeceğini söyler.

Yaşanan olaylardan sonra Küzer Şah rüyasında Hz. Muhammet, dört halife, Hz. İmam Hasan Rıza, Hz. İmam Hüseyin'i ve Müslüman olduğunu görür. Bu rüyanın üzerine Bubay Kamber de Yusuf Bey'in şartını Küzer Şah'a iletir. Küzer Şah gördüğü rüyanın da etkisiyle tövbe edip Müslüman olur.

1.14. Köroğlu'nun Oğlu Havaz Bey ve On İki Yiğidinin Öldüğünü Öğrenmesi
Köroğlu, oğlu Havaz'ın yiğitlerinden olan Tahir'in ağlayarak geldiğini görür ve oğlunun öldüğünü anlar. Tahir Bey Köroğlu'na on iki bin yiğidinin şehit olduğunu söyler. Köroğlu bu haberi alınca beylerin yanına gelir ve oğlu Havaz ile yiğitlerine ne yaptıklarını sorar. Beyler bilgileri olmadığını Havaz'ın habersiz bir şekilde gittiğini söyler. Bozoğlan, beyleri bu konuda uyardığını hatırlatarak beylere kızar. Beylerin Köroğlu'nun karşısında titrediğini gören Er Ali Han olan biten her şeyi anlatır fakat Köroğlu kararından vazgeçmez ve adamlarına beyleri öldürmeleri için emir verir. Bu haberi duyan L'al Han oğullarını öldürmemeleri için askerlere yalvarır. L'al Han'ın sözleri destanda şu şekilde geçmektedir:

Beglerim 'azîmetlerim

Bizni tiler kündür bu kün

'Adle 'adâlet kııl bu dem

Bizge haşır kündür bu kün

Sehven işi bolsa keçür

Raħm eyleban defter uçur

Ferzendimdin ötti fütür

Hûf haır kündür bu kün

Ölmey özüm öldüm bu kün

Cāndın keçip soldum bu kün

Bāz ‘ömrümdin öttüm bu kün

Tendin sefer kündür bu kün

Qaldım belāğa ölmeyen

Çöktüm laḥdege kirmeyen

Fānī cihāndın ötmeyen

Qatıḡ sefer kündür bu kün

Bizge ecel élgın sunup

Mühim maña qışdek qonup

Bolmas eger mundın keçip

Baḡlap kemer kündür bu kün

‘Aciz za‘ıf men L‘al Hān

Toldı yürekge turfe qan

Uçtı qolumdın iki cān

Zir ü zeber kündür bu kün

Askerler bu sözlerin ardından beyleri öldürmekten vazgeçer ve Köroḡlu’nu da ikna ederler. Köroḡlu, beylerin babası Agris Han’ın hatırı için affeder fakat oḡlunu ve on iki bin yiḡidini öldürenleri getirmelerini ister.

Köroğlu askerleri ve beylerle birlikte yola çıkar. Yiğitlerinin cesetlerinin olduğu yere geldiklerinde cesetleri kuzgunların yediğini görür ve cesetleri defnetmeleri için emir verir. Yiğitleri defnettikten sonra Köroğlu, beyler ile birlikte yiğitleri öldüren eşkiyalı öldürmek için yola düşer ve eşkiyalı öldürür. Daha sonra kaçanları yakalamak için arkalarından gider ve kendilerine karşı gelen Frenkleri de öldürür. Frenklerin başlarını zindana attırır, kalanlar ise Köroğlu'na kendilerini affetmeleri için yalvararak Müslüman olur.

Beyler Frenkler ile savaşıp öçlerini alıp şehirlerindeki halkı Müslüman yaparken Havaz Bey ve yiğitlerin kalan cesetleri Belh şehrine getirilir ve Havaz Bey'in öldüğü bütün şehre yayılır. Bu haberi duyan Havaz Bey'in annesi Fatma Sani ağlayarak tabutun başına gelir ve oğluya birlikte kendisinin de canını alması için Allah'a dua eder. Kızının çok üzüldüğünü gören Muhammed Şah, Havaz Bey'i bir an önce gömmelerini ister, Fatma Sani'nin annesi Nuşir Banu da kızını teselli etmek için yanına gelir. Fakat Fatma Sani bu acıya daha fazla dayanamayarak hastalanır ve ölür. Muhammed Şah kızı Fatma Sani'nin öldüğü haberini Köroğlu'na haber vermek için mektup yazar. Mektup Köroğlu'na ulaştığında, Köroğlu eşinin öldüğünü öğrenir ve kâfirlerin kanını derya gibi akıtarak şahlarını zindana attırır.

Bütün beyler Köroğlu'na taziye için gelir, bu beylerin arasında Küzer Şah da vardır. Köroğlu Küzer Şah'ı görünce ona oğlu Havaz'ın ölmesine sebep olan Sarık cadının onun şehrinde olup olmadığını sorar ve ölü ise ölüsünü, diri ise dirisini kendisine getirmesi için emir verir. Küzer Şah Mısır'a vardığında emri altındaki bütün şehirlere cadıyı yakalamaları için verir ve müneccimler sonunda cadının nerde olduğunu öğrenir. Cadıyı getiriler fakat ne yaparlarsa yapsınlar cadıyı bir türlü ellerinde tutamazlar ve cadı her defasında Allah'ın isimlerini okuyup getirildiği yerden kurtulur. Küzer Şah'ın adamları en sonunda cadı ismiyat okuyup kaçmasın diye cadının dilini kesip gözlerini oyarlar ve cadı bundan sonra ismiyat okuyup kaçamaz. Küzer Şah daha sonra cadıyı Yusuf ve Ahmed Bey'e teslim eder. Beyler cadıyı Köroğlu'na getirir. Köroğlu, beylerden cadının kanını oğlu Havaz Han'ın mezarına akıtmalarını emreder. Beyler bunun

üzerine Havaz Bey'in mezarının başına gidip cadının başını keserek Havaz Bey'in mezarına akıtır. Köroğlu, beylere hazine ve definelerinden vererek beyleri dayıları Bozoğlan ile birlikte İsfahan'a uğurlar. Beyler İsfahan'a geldiklerinde kendilerine bağlı olan bütün şehirlerdeki halk ile hasret giderir.

1.15. Köroğlunun Tekrar Evlenmesi ve Padişahlığı Bırakması

Köroğlu, oğlu Havaz Bey'i ve oğlunun acısına dayanamayan eşi Fatma Sani'yi kaybettikten sonra askerleri onu tekrar evlenmek için ikna eder. Bunun üzerine Köroğlu, Recep padişahı Ekber Şah'ın kızı Ümmiye Banu ile nikâhlanır.

Köroğlu bir gün eşi Ümmiye Banu ile yatarken gece yarısı bir ses gelir ve uyanır. Gördüğü kişiye kim olduğunu sorar. Köroğlu'na görünen kişi ona hem Allah'a ibadet etmeyi düşündüğünü hem de yastık döşek yattığını ve kendisinin de mahlûk değil gönlünden geçirdiği matlubu olduğunu söyler ve kaybolur. Köroğlu bunun üzerine abdest alarak sabaha kadar ibadet eder. Daha sonra tahta çıktığında olup biteni hizmetkârlarına anlatır. Hizmetkârlar Köroğlu'na yemek getirirler fakat yemek katran gibidir ve bu durumu gören Köroğlu hizmetkârlarına kızar. Hizmetkârlardan biri kendilerinin lezzetli yemek yaptıklarını ama Köroğlu yemeği ağzına götürdüğünde acı olduğunu ve Köroğlu'na bu günden sonra dünyanın lezzetli yemeklerinin haram olduğunu söyler ve kaybolur.

Köroğlu'nun başına gelen bu olaylar daha sonra da devam eder. Köroğlu bir gün tahtına çıkmak için geldiğinde tahtında bir yılan olduğunu görür. Köroğlu yılanı tahtından inip gitmesini söyler. Bunun üzerine yılan Köroğlu'na "Senden alacağımı almadan gitmem" der. Köroğlu da yılanı ondan ne alacağı olduğunu ve ne almak istiyorsa vereceğini söyler. Yılan da Köroğlu'na " Ben seni padişah yaptım, âlem içinde meşhur kıldım, nereye gitsen o yeri mazhar kılıp sana verdim, seni devletli izletti yaptım, rızkını verdim, yattığın yeri yedi kat üstün kıldım, piyade idin atlı yaptım, yetim idin atalı yaptım" vb. gibi sözler söyler. Köroğlu yılan ile konuşmaya devam eder ve sonunda yılan Köroğlu'nun Allah yoluna girmesini, dünyayı ona vermesini ve tövbe istiğfar edip bir köşede yatmasını ister.

Koroğlu yılandan bu sözleri duyduktan sonra istediklerini gerçekleştirmek için mühlet ister. Yılan da Koroğlu'nun bu isteğini kabul eder.

Koroğlu'nun başına onu Allah yoluna girmeye yönelten birçok olay gelir. Koroğlu bu olaylara şaşırır ve duygularını şu şekilde dile getirir:

Ėaybdın maña izhrdur

Bilmesmen ol işini řaķ

‘Almetiñ bisyrıdur

Bilmesmen ol işini řaķ

Kördüm türlük ‘almet

Eyler maña melmet

Boldı olmay kıymet

Bilmesmen ol işni řaķ

Uşbu kelgen cisme siz

Kelmes munda izne siz

İndir meni künde siz

Bilmesmen ol işni řaķ

Tartıñ mu sen zñge

Mnteżır men sözüñge

Köründi Ėayblar közümge

Bilmesmen ol işni řaķ

İzni berseñ añlar men

Mal mülkni taşlar men

Bir köşede kışlar men

Bilmesmen ol işni haķ

Bilmes sırnı gür ehli

Her sır bolsa kıl veli

Ketsem cihāndın bir yolu

Bilmesmen ol işini haķ

Başına gelen olaylardan sonra yılanın Köroğlu'na verdiği mühlet dolar ve yılan Köroğlu'ndan tekrar hakkını ister. Köroğlu yılanın bu sözünün üzerine her şeyden vazgeçip Kâbe'ye gitmek için askerlerinden, dostlarından rıza ister. Köroğlu'nun bu kararını duyan padişahlar ve beyler Köroğlu'na tahttan inmemesi, kararından vazgeçmesi için mektup yazar. Köroğlu'nun bu kararını duyan Bozoğlan, Er Ali Han, Yusuf ve Ahmed Bey Köroğlu'nun yanına gelir. Eşi dostu, askerleri Köroğlu'na yalvarır fakat Köroğlu kararından vazgeçmez. Eşi ve bir kızını da beylere emanet eder. Eğer Ümmiye Banu'dan oğlu olursa, oğlu on iki yaşına gelene kadar tahtta Yusuf ve Ahmed Bey'in durmasını, oğlu büyüdüğünde ise Yusuf ve Ahmed'in padişahlığı oğluna vermesini ister. Eğer kızı olursa ona hediyeler vermelerini, büyüdüğünde ise onu uygun biriyle evlendirmelerini ister. Daha sonra padişahlığını ve mühürünü Yusuf Bey'e verir ve halkıyla vedalaşır. Köroğlu, sabah olduğunda yola çıkmasına engel olacaklarını düşündüğü için gece ortada kimse yokken Kâbe'ye doğru yola çıkar. Köroğlu Mekke'ye vardığında Kâbe'yi tavaf eder ve ordan bir mezarlığa gelir. Gündüzleri hizmetkârlara su verip geceleri çöldeki ağaçlardan odun satıp rızkını kazanır. Yiyeceği kadarını alır ve kalanını da gariplere verir.

Köroğlu Allah yolunda işler yaparken eşi Ümmiye Banu oğlunu Yusuf ve Ahmed Bey'e bırakıp babası Ekber Şah ile birlikte Receb şehrine döner. Çocuk on ay on günlük olduğunda, Yusuf ve Ahmed Bey hizmetkârlarına yemek verir ve çocuğa Muhammed/Mahmud adını koyarlar. Beyler çocuğa, Köroğlu'nun oğlu diye gece

gündüz terbiye verir. Dört yaş dört aylık olduğunda da Muhammed Han'ı okula gönderirler ve sipahgercilik öğretirler. Muhammed Han bir gün mecliste konuşanların kendisine atasız dediğini duyar ve annesinin yanına gelip babasının kim olduğunu sorar. Ümmiye Banu oğluna ikisinin babasının da Ekber Şah olduğunu söyler. Muhammed Han bunun üzerine annesinden doğruyu söylemesini ister. Ümmiye Banu oğluna her şeyi anlatır ve Muhammed Han'a babasını Köroğlu olduğunu söyler. Muhammed Han bunu duyduktan sonra Mekke'ye gitmek için annesinden izin ister. Muhammed Han annesinin de iznini alarak babasını bulmak için yola düşer. Muhammed Han altı ay sonra Mekke'ye gelir. Mekke'ye geldiğinde annesinin tarif ettiği gibi bir kişiyle karşılaşmaz fakat daha sonra annesinin tariflerine uyan Köroğlu'nu görür ve onu tanır. Bunun üzerine Köroğlu'nun yanına gelerek ona selam verir. Köroğlu da Muhammed Han'ın selamını alır ve onun yabancı olduğunu anlayarak nereden geldiğini ve babasının adını sorar. Muhammed Han babası Köroğlu'na şöyle cevap verir:

Bir tıflemen bu 'ālemniñ rüsvāsı

Tonur mu sen oğluñni Şāh-ı cihāndār

İgem bolğay 'āciz kulniñ güvāsı

Tonur musen oğluñni aşıñ tādār

Mendın sorsañ a yā Şāhım hikāyet

Qulaq salğıl sözümkı aytay rivāyet

Toğuldum çoñ boldum taptım hidāyet

Tonur mu sen oğluñni aşıñge mekār

Yatardım kayğular tüşti başımğa

Felekler titraşur āh nāleşimğa

Seni sordum nāçār koydı rāhımğa

Tonur musen oğluñni yığlap zār zār

Neçend aydur izdep men yürüp şubh şam

Bilğr men şāyedki oğşar sen atam

Sorasañ oğluñdın bir neçend kelām

Tonurmu sen oğluñnı zārıñ āh vāh

Şāh Maħmūddur aıımnı anam Ümmiye

Atamnı atını Güroğlı der yene

Anam bergen nişāne oğşar siz yene

Tonur musen oğluñnı kārıñ merdkār

Köroğlı, Muhammed Han'ın oğlu olduğunu anladıktan sonra ağlayarak oğluyla birbirlerine sarılırlar. Fakat Azrail o an gelip Muhammed Han'ın canını alır ve Muhammed Han ölür. Kucağındaki oğlunun öldüğünü gören Köroğlı dünyanın gaddarlığından şikāyet edip zar zar ağlar. Daha sonra oğlunu kefene sarıp namazını kılıp defneder. Bu olaydan sonra Köroğlı kâh ağlayıp kâh gülererek ibadetlerini yerine getirir, doksan yedi yaşına geldiğinde de vefat eder.

İKİNCİ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NDA TİPLER

Değişmeyen bazı sabit özellikleriyle pek çok eserde karşılaşılan karakter veya karakterler (Yardımcı, 2007: 50-69) tip olarak değerlendirilir. Tip, toplumsal bir değerın kişileşmesi, bir değer yoğunluğunun insanlaşmasıdır. Tipler belirli bir devirde toplumun inandığı temel kıymetleri temsil eden karakterlerdir. Anlatma esasına bağlı edebi eserlerin anahtarı olan tipler, bu eserlerin en aslı unsurlarındandır (Koçak 2007: 56). Destan, mesnevi, roman, hikâye gibi bir olay etrafında şekillenen edebî türlerde olayı gerçekleştiren bir aslî kahraman vardır. Eserin en önemli yapısını o oluşturur. Eser boyunca önemli olaylar onun etrafında gelişir. Bu kişiler bazı eserlerde basit, bazılarında karmaşık bir kişiliğe sahiptir. Hayatı en ince ayrıntısına kadar tasvir eden romanda bu kişiler karmaşıktır, çok yönlüdür. Destanlarda ise karakterleri aynı olan kişilere rastlanır. Bu basit ve sabit karakterli kişiler tip olarak aynı devirde yazılan başka eserlerde de küçük farklarla görülür (Bars, 2015: 267). Tipler “muayyen bir devirde toplumun inandığı temel kıymetleri temsil ederler. Bunlar arasında toplumun sevmediği, küçük gördüğü, alay ettiği tipler de vardır” (Ekici, 1999: 124).

2.1. Gazi Tipi

Türk destanlarında karşımıza çıkan kahramanlar alp tipinin özelliklerini taşımaktadırlar. Yiğitlikleri ve cesurlukları ile bilinen alpler halkı için savaşan ve olağanüstü özelliklere sahip kahramanlardır. En eski çağlardan beri cihana hâkim olmayı gaye edinen Türkler, İslamiyeti kabul ettikten sonra İslam ile eski kültürleri arasında bir sentez vücuda getirirler. Bunun sonucunda Türk destanlarının alp tipi, yerini gazi tipine bırakır. Gazi tipi, alp tipinin sahip olduğu

nitelikleri de içinde barındırır. Din uğruna savaşan gazi tipi yeni gibi görünmekle beraber Jung'un kolektif gayri şuur adını verdiği mâzi şuuruyla alp tipinin bir nevi devamıdır (Kerman, 2001: 350). Gazinin de etrafında bahadırlar bulunur. Ancak tüm mücadeleler artık dinî bir mana taşır. Gaziler için savaş bir yaşayış tarzıdır. Savaş, gazilere dünyada en büyük nimetleri bahşetmekle kalmaz; onları öbür dünyada da ebedî saadete ulaştırır (Kaplan, 2005: 101-108).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın olay örgüsüne baktığımızda, beylerin "gazi tipi"nin özelliklerini taşıdığını görmekteyiz. Destanın asıl konusu, Bozoğlan'ın himayesi altında büyüyen ve güçleri herkes tarafından bilinen Yusuf ve Ahmed Bey'in, Mısır'ın kızılbaş şahı Küzer Şah'a esir olmalarıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere beyler Mısır'a din için değil esir oldukları için götürülmüşlerdir. Fakat yedi yıl süren esaretin ardından zindandan kurtularak yurtlarına dönen beylerin Küzer Şah'tan intikam almak için Mısır'a giderken geçtikleri şehirleri Müslüman yapmaları ve Küzer Şah'ın barış çağrısını Müslüman olma şartıyla kabul etmeleri "gazi tipi"nin en güzel örneğidir. Beylerin konuşmalarının verildiği nazım kısımlarda beyler, din yoluna baş koyduklarını sık sık dile getirmektedirler. Aşağıda verilen dörtlük de bunu kanıtlar niteliktedir:

Qılğıl izni bizlerge

Bolğıl özüñ Hudā baş

Kirdik bu dīn yolıge

Qılğıl lütf-ı 'iṭā baş

Ayrıca Yusuf ve Ahmed Bey dara düştüğünde Hz. Muhammet, Hz. Ali, evliyalar, enbiyalar ve pirlerden yardım ister. Her sıkıntıdan dua ederek kurtulan beyler, olağanüstü güçler tarafından da korunmaktadır.

2.2. Düşman Tipler

Kahramanlık destanlarında kahramanların kahraman olana kadar birtakım aşamalardan geçmeleri gerekir. Bu aşamalar doğumundan başlayarak ad alması, savaşlarda veya herhangi bir olayda başarı göstermeleriyle devam eder. Ana kahramanın veya kahramanların başarılarını ortaya koyması genelde bir düşmana

karşı olur. Bu düşman veya düşmanlar insan gibi gerçekçi tiplerin dışında hayvan ve olağanüstü varlıklar da olabilir. Destanlardaki düşman tiplerin incelenmesi, toplumun geçirdiği tarihsel sürecin de değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile destanlar, tarihi bir zeminde oluşurlar ve oluştukları zeminden pek çok unsuru da bünyesine alırlar. Özellikle toplumların tarihte mücadele ettiği guruplar, destanlara düşman tipler olarak girerler (Şahin 2009: 341).

2.2.1. Düşman Kahraman Tipi

Kahramanlık içerikli olağanüstü-fantastik anlatımlar, arkaik Türk topluluğunun dünya görüşü ile çoklukla mitolojik bir karaktere sahip olan alplerin olağanüstü göksel güçlere, vahşî hayvanlara, ülkelerini işgâl edip halklarını esir eden dış düşmanlara ve kendi halklarına zulmeden hanlara karşı yürüttükleri mücadeleleri hikâye etmektedirler (Aça, 2000: 12). Anti-kahraman (anti-hero) “Kahraman karşıtı, eski moda kahraman anlayışına ait ataklık, güç, cesaret ve beceriklilik gibi özellikler gösterebilen, kahramanın anti tezidir. Aslında bu tür kahramanların bazı romanslar ve de romantik kısa basit romanlar hariç gerçekten kurgusal olarak ciddi bir yer kaplayıp kaplamadıkları şüphe götürür. Bununla birlikte, soylu davranışlar ve erdemli hareketlerde bulunan kurgusal birçok kahraman örnek olarak gösterilebilir. Anti- kahraman yolculuğunda başarısız olmaya kaderlidir. Anti kahraman, yetersiz, şansız, bön, kaba, patavatsız, sakar, aptal, beceriksiz ve palyaçovari tipler olarak çok eski bir kökene, örneğin Yeni Yunan Komedyaları’[n]a kadar dayanırlar” (Ölçer Özünel, 2008: 26).

Battal Gazi Destanı’nda düşman kahraman tipi üzerine bir inceleme yapan Bars (2015: 275), düşman kahraman tipinin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Anlatıda düşman kahramanların doğumları, çocuklukları, ad almaları, evlilikleri ve eğitimlerine dair bilgilere rastlanmaz. Düşman kahramanların savaş meydanlarında alp/erenlerle mücadeleleri geniş yer tutar. Anlatı alp/erenler etrafında şekillendiğinden düşman kahramanlar gençlik dönemlerinden itibaren anlatıda rol almaya başlarlar.
2. Düşman kahramanlar alp/erenler gibi inanılmaz güç, kuvvet ve olağanüstü özelliklere sahiptirler. Pek çok bakımdan bir alp/erenin özelliklerini taşırlar.

Ancak bazı zorluklar karşısında acizliklerinden ötürü ağladıkları da görülür. Bu nitelik onları alp/eren karşısında zayıf bir duruma düşürür.

3. Düşman kahramanlar da alp/erenler gibi bir ideale sahiptirler. Düşman kahraman kendi kavmini dış tehlikelere karşı korumak zorundadır. Bu anlamda Türk toplumunun kendi kahramanından beklediği ve istediği hareketlerin bir benzeri kendi halkı tarafından düşman kahramandan beklenir.

4. Zevk ve eğlenceye dalma, düşman kahramanların yenilmelerinin sebeplerinden biridir. Bu kahramanlar bazen hesapsızca hareket ederler. Savaşlar genellikle düşman kahramanların ya ölmesi ya da meydandan kaçmasıyla sona erer.

5. Düşman kahramanlar galip gelmek için çeşitli hilelere başvurmaktan, işkence etmekten çekinmezler.

6. Düşman kahramanların yanlarında onlara yardımcı olan, Türk kahramanlık destanlarındaki yaşlı, bilge kişi görevini üstlenen yardımcıları bulunur.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın başkahramanları olan Yusuf ve Ahmed, inançlarını yaymak için birtakım mücadelelerde bulunmuşlar ve bu mücadeleyi daha çok Mısır şehrinin padişahı Küzer Şah'a karşı vermişlerdir. Destanda Yusuf ve Ahmed yiğitlikleriyle bilinmektedir. Karşılarında ise Yusuf ve Ahmed Bey'den ne kadar korksa da onları esir edebilecek cesarete sahip Küzer Şah bulunmaktadır. Bars'ın Battal Gazi Destanı üzerinde yaptığı çalışmayı Yusuf Beg-Ahmed Bey Destanı'nda uygulayacak olursak Küzer Şah üzerinden değerlendirilen düşman kahraman tipinin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Destanda Yusuf ve Ahmed Bey'in doğumu, çocuklukları, evlilikleri ile ilgili bilgiler verilirken Küzer Şah'ın doğumu, eğitimi, evlenmesi ilgili bir bilgi verilmemiştir. Küzer Şah daha çok beyler ile mücadelelerde ön plandadır.

2. Yusuf ve Ahmed Bey'in yiğitlikleri ve kuvvetleriyle bilinmektedir. Küzer Şah ise korkaklığı ile bilinmektedir. Beylerin kendisini öldürmesinden korkan Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey'i zindana attırır. Fakat Küzer Şah ne kadar korkak olsa da Yusuf ve Ahmed Bey'i esir alacak kadar cesaretlidir.

3. Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey ile karşı karşıya geldiği mücadelerin çoğunda yenilgiye uğrar.

4. Yusuf ve Ahmed Bey olağanüstü kahramanlar tarafından da desteklenmektedir. Dünya kafiristanlık olduğunda kurtaracak kişilerin Yusuf ve Ahmed Bey olduğu bildirilmiştir. Ancak Küzer Şah'ın olağanüstü destekçileri yoktur.

5. Destanda Bubay Kamber'in Yusuf ve Ahmed Bey'e yardım ettiği, yol gösterdiği ve akıl verdiği görülmektedir. Fakat Küzer Şah'ın yanında ona akıl veren, yol gösteren bir bilge yoktur.

6. Küzer Şah da düşman kahraman tiplerinde olduğu gibi destanın başkahramanlarını yenmek için bazı hilelerde bulunur. Yusuf ve Ahmed Bey'i esir etmek için birtakım hilelere başvuran Küzer Şah, kölesi Rahnuş sayesinde Yusuf ve Ahmed Bey'i esir almayı başarır.

7. Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey'i zindana attıktan sonra yemek ve su vermeyerek eziyetlerde bulunur. Bu yüzden Küzer Şah'ı acımasız ve vicdansız bir tip olarak değerlendirmek mümkündür.

8. Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey'in zindandan kurtulduktan sonra geri gelmelerinden korkar ve Yusuf Bey'in şartı ile dinini değiştirerek Müslüman olur.

2.2.2. Kızılbaş Tipler

Kızılbaş kelimesi, Şii mezhebinin bir kolundan olan (www.tdk.gov.tr) anlamına gelmekte olup kızılbaş isminin belirli bir dinî ve sosyal grubu nitелеmek üzere ilk defa ne zaman kullanıldığına dair kesin bir kayıt yoksa da ağırlık kazanan görüşe göre bu kullanım XV. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ortaya çıkmıştır (Üzüm, 2002: 547).

Yusuf Beg ve Ahmed Beg Destanı'nda beylerin başına ne gelirse kızılbaşlar tarafından gelmektedir. Destanda "kızılbaş"ın genel anlamda Müslüman olmayanlar için kullanıldığı görülmektedir. Destanda düşmanlar kızılbaş olarak adlandırılmasına rağmen Yusuf ve Ahmed Bey'in zor durumdan kurtulmak için dua ettiğinde yardım istedikleri arasında Hz. Ali de bulunmaktadır. Hatta Hz. Ali'nin beylere dua ettiği ve beylerle konuştuğu da görülmektedir. Ayrıca Yusuf ve Ahmed Bey ile birlikte yedi yıl zindanda yatan beylerden duasını ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen Bubay Kamber Veli'nin de Hz. Ali'nin öğrencisi

olduğu belirtilmiştir. Bütün bu örnekler “kızılbaş” ifadesinin genel anlamda “Müslüman olmayan düşman” olarak kullanıldığını kanıtlar niteliktedir.

Kızılbaş tipler, destanlarda “egri yüzlü, bedrekler”, “burnu kıllı”, “ağız kapaklı”, “ağırısı gapak yalı, baldırları küze yalı, nagra çekende ayagın astındaki yer sarsıp gidä. O biri ondan hem esse beter, gözleri pıyala yalı, garınları alañ yalı, bilekleri hoş tokmak yalı, ağırısında dağı eşek aylabermeli” şeklinde tasvir edilirler (Şahin 2009: 345). Yusuf Beg ve Ahmed Beg Destanı’nda da benzer durum söz konusudur. Düşman olarak karşımıza çıkan kızılbaşlar, özellikle de Yusuf ve Ahmed Bey’in esir olmasında rol oynayan Küzer Şah ve adamları genellikle bedrek, kâfir ve yezid olarak nitelendirilirler.

Kızılbaş tipler arasında en önemli isim Mısır’ın padişahı olan Küzer Şah’tır. Küzer Şah rüyasında gördüğü iki aslanın kendisini parçalaması ve rüyayı Bubay Kamber’in yorumlaması üzerine bu iki aslanın Yusuf ve Ahmed Bey olduğunu öğrenir. Küzer Şah rüyasında olanların gerçek olmasından korktuğu için adamlarına Yusuf ve Ahmed Bey’i yakalamaları için emir verir. Küzer Şah’ın adamları bin bir hile ile Yusuf ve Ahmed Bey’i Mısır’a getirir ve zindana atar.

2.2.3. Hilekâr Tipler

Destanlarda hilekâr tipler, savaşla sonuç alınamayan durumlarda düşmanların son çare olarak devreye soktuğu kahramanlardır. Bunlar, pasif, yavaş, güçsüz kahramanlardır ancak hileyle bazı işlerin üstesinden gelebilmektedirler. İlk bakışta bu tiplerin amaçlarına ulaştıkları görülür ancak bunların kazandığı zafer geçicidir. Destan kahramanı, hilekâr tiplerin bozduğu düzeni yeniden inşa eder, kaybettiklerini geri alır ve onları en ağır şekilde, çoğunlukla ölümle, cezalandırır (Şahin 2009: 352). Yusuf Beg ve Ahmed Beg Destanı’nda bu tipi karşılayan kişi Rahnuş’tur. Küzer Şah’ın adamı olan Rahnuş, Yusuf ve Ahmed Bey’in yanına köle olarak girer, beylerin güvenini kazanır. Beylerin yakına girerek her şeyden haberdar olan Rahnuş, ilk iş olarak aralarında bir yanlış anlaşılma yüzünden kırgınlık olan Bozoğlan ve beylerin aralarını iyice açmaya çalışır. Yusuf ve Ahmed Bey’i dayıları Bozoğlan’a, Bozoğlan’ı da yeğenleri Yusuf ve Ahmed

Bey'e karşı kışkırtıp aralarını bozmak için yalanlar söyleyip mektuplar yazarak beyler ile Bozoğlan'ı karşı karşıya getirir. Dayıları ile savaşacak duruma gelen beyleri anneleri La'l Han ikna ederek vazgeçirir. Anneleri, Bozoğlan'ın asıl amacını beylere anlatır ve Bozoğlan'ın karşısına çıkartarak özür diletir. Bozoğlan bu durumun Rahnuş'un başının altından çıktığını anlar ve beylerden Rahnuş'u öldürmelerini ister. Beyler de bir köle ne kadar tehlikeli olabilir diye düşünerek Rahnuş'u öldürmez.

Rahnuş'un hileleri, Kencür ve Küzer şah'ın diğer adamlarının çabalarıyla Yusuf Bey ve Ahmed Bey tutsak edilir. Beyleri Mısır'a götürmek için yola koyulan kızılbaşları Aşur Bey takip eder. Kızılbaş askerlerine yetişen Aşur Bey beyleri kurtarmak için defalarca cenge girer. Bu cenklerin birinde Rahnuş da vardır. Rahnuş'u gören Aşur Bey kılıcıyla Rahnuş'un kafasını keserek öldürür. Fakat Aşur Bey ne yaparsa yapsın beyleri kurtaramaz ve yaralanarak yurduna dönmek zorunda kalır.

2.3. Yardımcı Tipler

Yusuf Beg ve Ahmed Beg Destanı gibi kahramanlık destanlarında kahraman ya da kahramanlar ne kadar ön planda olsa da kahramanın amacına ulaşmasında yardımcı tiplerin etkisi de büyüktür. Kahramanın yanındaki bu yardımcı tipler, insanın yanında hayvan veya olağanüstü bir varlık da olabilir. Bu yardımcı tipler, kahramanların yardıma ihtiyacı olduğunda devreye giren ve kahramanı içinde bulunduğu zor durumdan kurtaran ya da kurtarmak için çabalayan, kahramana sadık tiplerdir.

2.3.1. Bilge Tipi

Eski Türklerde topluma manevi liderlik yapan, toplumu yönlendiren, çağını aydınlatan, verdiği öğütleri ve öğütlü sözleriyle yaşamlarından sonra dahi dilden dile dolaşan kişiler vardır. Aksakallı ifadesi ile de belirlenen bu kişiler bilge tiplerdir. Türk destanlarında bilge tipi çok önemlidir. Ergenekon Destanı'nda demir dağı eriterek Türklerin yol bulup çıkmasını sağlayan usta demirci, bilge tipinin en önemli örneklerindedir. Uzun ömürlü olmak, ilahi sezgilere sahip

olmak, devlet düzeninin gelişmesinde etkileri olmak gibi ortak özelliklere sahip olan bilge kişiler (Esirgen 2007: 68). Türk destanlarında kağanların, yanlarında genellikle bilge vezirler bulundurmaları ve verecekleri önemli kararlarda bilgelerin bilgilerine başvurmaları bilgeliğin önemine inanılmış olmasının en belirgin işaretidir. Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig adlı eserinde saadetin ancak bilgi ile elde edileceği savunulmuştur. Türk kültüründe bilge/yardımcı tipinin en güzel örneği Dede Korkut'tur. Dede Korkut; Oğuzların gaipten haber veren, her her türlü müşküllerini çözen, onun kararlarını sorgusuz sualsiz kabul ettikleri bir bilge tipidir. (Ergin, 2014: 3) Oğuz Kağan destanındaki Oğuz'un akıl hocalarından Uluğ Türk bilge tipinin en güzel örneklerindendir Bilge Kağan anıtı da bilgeliğin önemini vurgulayan bilgi ve belgelerden bir diğeridir (Yardımcı, 2007: 51). Toplumsal ve sosyal çerçeve içerisinde destanlarda bilge tipi "aksakallı", "ata", "hoca", "koca", "dede" gibi isimlerle kendini gösterir. Adlandırmalar farklı olsa da bilgeliğin temel ilkeleri bu tiplerde ortaktır. "Ata", insanları belalardan koruyan ruhtur (Koçak, 2007: 59).

Türk halk anlatılarında "bilge adam"ın rüyalarda belirdiği ve bu rüyalarda gelecekte haber verdiği ya da kahramanın karşılaştığı güçlüğü çözmeye ona yol gösterdiği görülmektedir. Türk destanlarında "bilge adam"ın gördüğü rüyanın tanrısal bir yönü vardır. Biz bu Tanrısallığı bilge adamın Tanrıya olan yakınlığı ile yorumlamaktayız. Tanrının sevgili kulu "bilge adam"a, geleceği görme, rüya yorumlama yetileri bağışlanmıştır. (Esirgen, 2007: 86, 87).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda Bubay Kamber Veli, beylere fikir vermesi, yardım etmesi, rüya yorumlaması ve gelecek hakkında bilgi vermesi bakımından "bilge tipi" olarak değerlendirilebilir. Bubay Kamber'in Yusuf ve Ahmed Bey'in başına gelecek olaylarda önemli rol oynayacağı destanda yer alan bir rüya ile bildirilmiştir. Bu rüyada Hz. Muhammed iki yüz yıl içinde dünyanın kâfirler ve kızılbaşlar ile dolacağını fakat Türkistan vilayetinden iki ümmetin çıkacağı ve doğudan batıya kadar kızılbaşları imana davet edip Müslüman yapacağı, bu iki ümmetin adının da Yusuf ve Ahmed ve bu anlatılanları da Hz. Ali'nin öğrencisi

olan Bubay Kamber Veli'nin göreceğini söylenmiştir. Bu ifadelerden Bubay Kamber Veli'nin aynı zamanda dini bir şahsiyet olduğunu anlamaktayız.

Destanda Küzer Şah'ın gördüğü rüyayı ancak Bubay Kamber'in yorumlayabileceği belirtilmiştir. Bubay Kamber yorumladığı rüya şu şekildedir:

Körgan tüşündek saña derd elemdür

Yūsuf alur şehriñni körgan aḥvālīñ

Yulbarsdek na'ra urğan Yūsuf Ḥānımdur

Yūsuf alur şehriñni körgan aḥvālīñ

Ḥārezmīde bardur Beg Yūsuf atlıg

Sipāhgerlik işi 'aceb şiddetlik

Tüşüñde körgan ol yulbars şaffetlik

Yūsuf alur şehriñni körgan aḥvālīñ

Qılğan işi dāyim farz-ı sünnetdür

Her bir aytkan sözleri cānga rāḥatdur

Müselmāndur an-ḥāzretge ümmetdür

Yūsuf alur şehriñni körgan aḥvālīñ

Kötergen başında ḥānmāniñdur

Bu yerlerge saçılğan kızıl qanıñdur

Ağızıñdın uçқан kuş şu 'aziz cāniñdur

Yūsuf alur şehriñni körgan aḥvālīñ

Qoluñdın qoyulğan yerge nānlarıñ

Zindānda kıynalur ‘azīz cānlarıñ

Ƙoluñdın ketedür cümle şehleriñ

Yūsuf alur şehriñni körgeñ aḥvāliñ

Ne sebebdin Şāhım rengiñ sargardı

Asmāndın Ƙudāyım tört kitāb yıbardı

‘Aliniñ şakirti Bubay Ƙamberdi

Yūsuf alur şehriñni körgeñ aḥvāliñ

Bubay Kamber bu rüyada gelecekte haber verip Yusuf ve Ahmed Bey’in Küzer Şah’ın tahtını elinden alacağı ve kendisini de öldüreceğini bildirmiştir. Bubay Kamber’in bu yorumu destandaki olayın başlama sebebidir. Küzer Şah bu yorum üzerine hem Bubay Kamber’i hem de Yusuf ve Ahmed Bey’i zindana attırmıştır.

2.3.2. At

Türkler, atı evcilleştiren ilk toplum olarak bilinmektedir. Türkler atı hem besin kaynağı hem de savaş aracı olarak kullanmışlardır. Yerleşik hayata geçildikten sonra da toprağı sürme işleminde gücünden faydalanmışlardır. Bu yüzden Türklerde at vazgeçilmez unsurlar arasında yer almış ve bu durum “At, avrat, silah” sözüyle ifade edilmiştir. At sayısının çokluğu aşiretin ve onun yöneticisinin bir övünç kaynağı olduğu gibi, devletin güvenliğinin de ana direklerinden birisiydi (Gömeç 2017). Atlar, sahiplerini zor anlarda kurtaran, onlar için yas tutan, akıllı, olağanüstü yetenekli varlık olarak işlenir (Turgunbayer, 2007: 99).

Bunların dışında, Türk kültüründe at hakkında pek çok inanış ve düşünüş oluşmuştur. Mitolojik tasavvurların etkisiyle atın Tanrı tarafından dünyaya indirildiğine veya sulardan çıktığına inanılmıştır. At; Şamanın gökyüzüne yapmış olduğu yolculukta kendisine eşlik eden bir binit, hanın binmesi için Tanrı tarafından indirilmiş bir hâkimiyet sembolü, sosyal yaşamın devamlılığı için gerekli olan ticaret hayatında değişim aracı, yaşamın kültürel boyutunda da Türk insanının doğumdan ölüme hayatının hemen bütün evrelerinde yanında bulunan

yol arkadaşı olmuş ve kültürel dokuya derinlemesine sinmiş bir varlıktır (Şahin 2009: 354).

Atın toplumsal hayatta önemli bir yere sahip olması sözlü kültür ürünlerindeki anlatmalara da yansımıştır. Sözlü anlatmalarda at, kahramanın en yakınında bulunan, sırdaşı, arkadaşı vb. görevini taşımaktadır. Kahramanların atları yeri geldiğinde olağanüstü özellikler de sergileyebilirler. K. Reichl'in atlarla ilgili ifadesi şu şekildedir: "Türk boylarının destanî şiirinde kahramanın yoldaşı ve yardımcısı olarak atın önemi şüphesiz göçebe hayat tarzının bir yansımasıdır ve bu durum, bu tip şiirin tarihi ve toplumsal temelini oluşturur." (Reichl 2002: 321).

Destanda bu tip ile örtüşen Köroğlu'nun oğlu Havaz'ın atıdır. Havaz Bey'in atı yukarıda belirtildiği gibi olağanüstü özelliklere sahiptir. Havaz Bey cadıyı öldürmeye giderken atı Havaz Bey'i cadının yanına uçarak götürür.

2.3.3. Kırk Yiğit

Kırk, Türk kültür tarihinde 1, 3, 5, 7 gibi önemli bir rakamdır (Çobanoğlu 2011: 107). Kırk gün kırk gece düğün yapmak, kırklara karışmak, kırkı çıkmak, kırk uçurmak vb. gibi kalıplaşmış ifadeler günlük hayatta kullanılmaya devam ettiği gibi bazıları anlatılarda da sıkça karşımıza çıkar.

Türk destan ve masallarında çok yaygın olan motiflerden biri "kırk yiğit" ve "kırk kız" motifidir. Bu motifin kökeni, çok eski çağların karanlıklarında kaybolmaktadır. Karşılaştırmalı etnoloji araştırmalarına göre, bu kırklar kurumunun yüksek barbarlık kültürüne ulaşan, küçük ve büyük derebeylikleri ellerinde tutan alplerin çevresinde teşekkül edip geliştiği anlaşılmaktadır (İnan, 1998b: 238).

Destan kahramanları yalnız savaşmalarıyla bilinirler ancak kırk yiğitleri ile daha da güçlenirler. Destan kahramanının kırk yiğit bulundurma geleneği, Türk destanlarındaki sabit unsurlar arasındadır (Şahin 2009: 362). Türk destanlarında kahramanın yanında genellikle kırk yiğidi vardır. Kahraman, savaşta ve

eğlencelerde hep kırk yiğidiyle birliktedir. Yiğitlerin sayılarında artış olsa bile kalıplaşmış olan kırk sayısında bir değişime gidilmez, yine “kırk yiğit” ifadesi kullanılır (Şahin 2009: 359). Türk destanlarında çok yaygın olarak görülen kırk yiğit ve kırk kız motifi Manas Destanı’nda, Oğuz Destanı’nın parçalanarak hikâyeler biçimini aldığı Dede Korkut Hikâyeleri’nde, Çingizname’de, Köroğlu ve Saltuk Buğra Han Destanları’nda görmekteyiz (Güvenç 2009: 92).

Çalışmaya konu olan Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda da kahramanların yanında bulunan, beylerine yönelik herhangi bir tehdit karşısında beylerini koruyan, hatta onlar için savaşan “kırk yiğit”i görmekteyiz.

Destanda Yusuf ve Ahmed Bey dışında Bozoğlan, Er Ali Han, Aşur Bey’in de kırk yiğidi vardır. Yiğitleri beylere değer verdiği gibi beyler de yiğitlerine oldukça değer verir. Bu değer Aşur Bey yiğitlerle birlikte beyleri kızılbaşlardan kurtarmaya geldiğinde Yusuf Bey’in yiğitlerinin altı tanesinin şehit olmasına dayanamayıp geri dönmelerini emrettiği dörtlükte açıkça bellidir. Dörtlük şu şekildedir:

Yiğitlerim kaytñ émdi

Felek bozdı bu şā’nımnı

Sizler bolmañ helāk émdi

Tüketemes siz bu zālımnı

Destanda yiğitlerin beyleri için ölmeyi bile göze aldığı açıktır. Destanda Bozoğlan ile beylerin arasını açmak için oynanan oyunda beylerin Bozoğlan’ın yazdığını sandıkları mektuplara üzürlü vebunu yiğitleriyle paylaşırlar. Beylerine karşı yapılan haksızlık ve tehdit yiğitlerin tepkisine sebep olur. Yiğitlerin sözleri şu şekildedir:

Ey sulţānım bizlerge icāze bersünler biz Bozoğlan Hñ birle uruşup tahtıdın tábūdğa tartıp taht-ı salţanatnı hazretlerige alıp bereli eger mundağ sületlik kılıp yürseñiz hergiz fādsālıknı sizge bermes berse öz evlādige berür siz ol devletni tam’a kılganıñ bī-kārdur anıñdın cenk-i cedel kılıp anı öltürüp fādsāh bolğanları hūbrāğdur dep aydı

Yukarıdaki sözler, yiğitlerin beyleri için Bozoğlan'ı bile karşılama alabileceklerini göstermektedir.

Destanlarda kırk yiğidin dışında kahramana yardımcı olan bazı alpler vardır, bunlar destanda kahraman kadar ön planda olmasalar da kahramanın yanında yer alarak olayların gelişimini etkilerler. Adları belli bu kahramanlar da savaşabilme yeteneğine sahiptirler ve bu özellikleri ile kahramana katkı sağlarlar (Şahin 2009: 361). Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda da bu konudaki en büyük katkıyı Aşur Bey sağlar. Aşur Bey, beyler kızılbaşlar tarafından kaçırıldıktan sonra Yusuf ve Ahmed Bey'i kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapar, Yusuf Bey'in geri dön emrine rağmen beyleri almadan dönmeyeceğini söyler fakat son girdiği cenkte yaralanır ve yurduna geri dönmek zorunda kalır.

2.3.4. Olağanüstü Yardımcılar

Destan kahramanı, olağanüstü şahıslardan yardım aldığı gibi olağanüstü birtakım güçlerin de koruması altındadır. Bunların bir kısmı isimlidir ancak Hz. Ali ve Hızır gibi ismi belli olanları da vardır (Şahin 2009: 363). Bu yardımcıları anlatılarda genellikle din büyükleri ve pirlere olarak karşımıza çıkar. Din büyüklerinin (Hz. Muhammed, Hz. Ali Hz. Cebrail vb.) kahramanlara destek olması, kahramanların çıktıkları yolun kutsal olduğunu göstermektedir.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda Yusuf ve Ahmed Bey din yolunda savaşan tiplerdir. Bu nedenle dini büyüklerin desteği destanda her fırsatta belirtilmiştir. Kahramanlar zor durumda kaldığında yardım diledikleri ilk kişiler, Hz. Muhammed, Hz. Ali, dört halife, Hz. Hasan ve Hüseyin, erenler, evliyalar, enbiyalar ve pirlere dir. Yusuf Bey ve Ahmed Bey'in arasında geçen konuşmada Hz. Ali'den bahsedilmektedir. O dörtlükler destanda şu şekilde geçmektedir:

Suvāl-i Aḥmed Beg

Merd yigit Şāh-ı Merdān yār érđi

Keçe kündüz bir himmetim bar érđi

Ata anam meniñ üçün zār érđi

Cevāb bergil maña Yūsuf Sulṭānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Temāşānı körgil agaň qolıdın

Yā ‘Alī dep tutup kāfir belidin

Çanlar alay kāfirlerniň cānıdın

Bir bir körüp turğıl bu kün sen cānım

Yusuf ve Ahmed Bey’in dışında Aşur Bey’ de Hz. Ali’den söz ederek beyleri kızılbaşlardan kurtarmak için Hz. Ali’den yardım istemektedir. Aşur Bey’in sözleri şu şekildedir:

İki dünyāda rehberim

Merd-i meydānım yā ‘Alī

Çiyāmet kün destkerim

Sāyabānım yā ‘Alī

İsterim sizdin ħimāyet

Başımğa tüşti çiyāmet

Müşkülüm eyleň kifāyet

Çam küsārım yā ‘Alī

Dermāndeniň destgeri

Siz sipāhlarnıň firi

Çādīr Allāhniň şiri

Fest-i fenāhım yā ‘Alī

*Yette yaşda aṭ kötergen
Tağlarını yeksān eylegen
Dīn işka köñlin bağlağan
Fādsāhım yā ʿAlī*

*Yaşımni töktüm sizge men
Ḥançerde bağrım tile men
Özümni koydum ḥaḫḫa men
Şefāʿat ḥāhım yā ʿAlī*

*ʿAşūr Begge beriñ meded
Şirim dégen sizni eḥad
Bu kāfirler köp bī-ʿaded
Vādeḥāhım yā ʿAlī*

*dep érđi şol keçesi Ḥazret-iʿAlī Şāh-ı Merdāndın ʿAşūr Beg meded-istiʿānet
bolup ol zaḫmesi kündin künge şifā tafıp yene kāfirlerge aṭ saldılar*

Destanda olağanüstü yardımcılarının kahramanların rüyasına girdiğini ve kahramanlara yol gösterdiğini görmekteyiz. Yusuf Bey'in rüyasında Hz. Ali'yi görmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Hz. Ali Yusuf Bey'in rüyasına girerek dağdan aşması için dağa ism-i azam okuması gerektiği ve bu ism-i azamı okursa yolunun açılacağını söyler. Ayrıca dağı geçtikten sonra şehri Müslüman yaparsa Allah'ın yar, Hz. Muhammed ve dört halifenin kendisine mededkâr olacağını söyleyerek belinden tutar ve kaybolur.

Yine Yusuf Bey'in deryadan geçmek için cümle evliya ve enbiyalardan ağlayarak yardım ister. Yusuf Bey'in sözleri şu şekildedir:

Rūhı fāki Muştafānı körgenler

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Bu cāylarda menzil tutқан ‘azizler

Bu kün bizge meded berer künüñdür

‘Aşaş tağı heme tağlar sulţanı

Sen körgensen ādem şafī atanı

Üç yüz atmış evliyāniñ mekāni

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Şāh-ı Merdān ‘azizlerniñ serveri

Ġazāt kılgan şehr-i ‘anşar-ı ‘anţari

Ötken barça evliyālar serveri

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Kerāmetlik bizrükleriñ menzili

Tağ içinde gülzārlarıñ bülbüli

Déhķānlar firi sulţān velī

Bu kün bizge medet berer künüñdür

Yūsuf Beg der istep keldim cemā‘at

Murādımnı kılgıl émdi kifāyet

Uluğ yolğa salıp kılgıl hidāyet

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı üzere beyler zorluklarla başa çıkabilmek için yer yer olağanüstü yardımcılara ihtiyaç duymuşlardır. Beyler bu şekilde önlerine çıkan bütün engelleri aşmıştır.

2.3.5. Çobanlar

Farsça bir kelime olan çûbân çoban, sığırtmaç (Devellioğlu, 2010: 179), koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. Çoban koruyan, kollayan, saklayan, yönlendiren, yönetendir. Bu bakımdan peygamberlik ile çobanlık arasında görev alanı bakımından ciddi bir yakınlık vardır.

Göçebe olan ve hayvan besleyen milletlerin mitolojisinde hayvanların önemi büyüktür. Bu hayvanları koruyan ata ruhları kültürünün varlığına inanılır. Çoban ve çobancılığın, ekonomik düzeyin üst tabakasında olduğu bir çağda “Çoban Ata” kültü ortaya çıkmıştır. Orta Asya’da ve özellikle de Türkmenlerde geniş bir kesim tarafından bilinen Çoban Ata, Kazaklarda “Şopan Ata”, Kırgızlarda “Çapan Ata”, Kazan Tatarlarında “Çupan” veya “Çulpan Ata” adlarıyla bilinmektedir. Çoban Ata koyunların ve çobanların koruyucu ata ruhudur. Çobanlığın hamisi, sığır, at ve koyun sürülerinin iyisi olan Çolpan, alaca ata binmiş ve gök çayırdaki sürüsünü otlatan bir antropomorf varlık olarak düşünülür. Çoban Ata, bozkırdaki hayvanları ilk evcilleştiren, bu hayvanlara ilk çobanlık yapan medeni kahramandır. Zamanla medeni kahramanlık görevini yitiren Çoban Atalar, İslamiyet’ten sonra evliyalık yükü ile yüklenmişlerdir. Göçebe bir kavim olan Türklerde at çobanlığı diğer çobanlık türlerinden üstün bilinmiştir (Bars, 2010: 57-58).

Sözlü anlatılarda çobanlar sık sık anlatılara dâhil olmuştur. Bamsı Beyrek’in atını bir çobanın kopuzu ile değiştirmesi, Alpamışın yolda çobanlarına rastlayıp her şeyi öğrenmesi ve bir kepenek giyerek kılık değiştirmesi, Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması hikâyesinde yer alan Karaçuk çoban vb. çobanların anlatılardaki yerini gösteren en güzel örneklerdir.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda da Köroğlu Kâbe’ye doğru yola çıktıktan sekiz gün sonra karşısına bir çoban çıkar ve çobana nereli olduğunu ve kimin malına baktığını sorar. Çoban da Köroğlu’nu tanımayıp Köroğlu’nun mallarına baktığını söyler. Çoban bununla birlikte birtakım şikâyetlerde de bulunur. Köroğlu, çobanı dinledikten sonra farkında olmadan yaptığı hataları fark eder ve çobandan kendisini affetmesini ister. Çoban, karşısındaki kişinin Köroğlu olduğunu öğrenince titremeye başlar ve söyledikleri için Köroğlu’ndan af diler.

Köroğlu da kendisinden korkmaması gerektiğini ve asıl korkması gerekenin Allah olduğunu söyler. Kendisinin de Allah'tan korkup malını mülkünü, çocuklarını bırakıp yollara düştüğünü çobana anlatır. Çobana kendisini affetmesi için üstündekileri ve güttüğü malları verir. Çobanın üstündeki kıyafetleri de kendisi giyer. Çoban çok mutlu olur ve Köroğlu'nu affeder. Köroğlu bu olayın üzerine çobanla vedalaşır Mekke'ye gitmek için tekrar yola düşer.

Destanda çoban sadece bir yerde geçse de Köroğlu'nun farkında olmadan yaptığı hataları yüzüne söylemesi ve Köroğlu'nun yaptığı yanlışları anlaması açısından önem taşımaktadır.

2.3.6. Yardımcı Kadınlar

Destan kahramanlarına bazı kadınlar da yardımcı olur. Kahraman, çoğunlukla büyücü, yaşlı ve bazen de düşman kızlarından bilgi alır, onların yardımıyla düşmanını tanır, kolaylıkla hedefine ulaşır (Şahin 2009: 367).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda "yardımcı kadınlar" olarak nitelendirebileceğimiz ve Yusuf ve Ahmed Bey'in hedeflerine ulaşmasında önemli bir yere sahip olan Karaköz, Küzer Şah'ın kızı Rahide ve Ürgenç'ten Mısır'a esir olarak getirilen Bibi Niyaz'ı gösterebiliriz. Bu üç kız beylerin zindanda yattıkları süreçte her gün hiç usanmadan Yusuf ve Ahmed Bey'e yemek getirerek hayatta kalmalarını sağlamış, ayrıca Fent-i Hindî ile işbirliği yaparak beylerin zindandan kurtulmalarına da yardım etmişlerdir.

2.4. Kadın Tipler

"Mitolojilerin kadınlık tipolojileri modern bilimin vazgeçilmez kaynaklarıdır. Mitolojiler içlerinde evrensel soyutlamalar barındırarak insanlığın ortak bilincini ifade eder. Bu nedenle mitolojilerden evrensel kadın tipi ve evrensel kadınlık olgusuna ulaşılabilir" (Arslan Karaküçük, 2010: 42).

Türk kültüründe aile birliğinin yapı taşı kadındır. “Yuvayı dişi kuş yapar” atasözünden de anlaşılacağı üzere Türk kültüründe kadına oldukça değer verilir. Sosyal yapıda kadına verilen değer halk anlatılarında da kendisini göstermektedir. Türk destanlarında kadın bazen evin reisliğini üstlenir ve erkeğinin en büyük destekçisidir. O da gerektiğinde erkeği ile ata binip ava gider ve her türlü tehlike karşısında uyanık olur. Erkek kahraman kadar yiğitlik özelliklerine sahiptir (Yardımcı, 2007: 50-60). Kadınların ev işlerinden başka, iktifat, avcılık, çiftçilik, sürü sahipliği, harp, askerlik, millî ziyafetlere ve meşveretlere, her şölen ve kurultaylara girmek gibi birçok faaliyetlere iştirâkleri vardı. Bu faaliyetler de kadının hukukça yüksek, hür ve serbest olmasını temin ediyordu” (Bars, 2014: 124). Eski Türk topluluğunda hür olan ve Asya Hunlarından beri ata binip ok attığı, top oynama, güreş gibi ağır spor yaptığı,... savaflara katıldığı tesbit edilen, namus ve iffetine düşkünlüğü yabancı kaynaklarda... bilhassa belirtilen Türk kadını itibar sahibi olup, muharebede düşman eline geçmesi büyük zillet sayılırdı (Kafesoğlu, 2012: 220-221). Göçebe toplum yapısı içinde ata binen, kılıç kuşanan, ok atan, ava çıkan kadın destan kahramanları, benzer yapıya sahip Altay yöresi destanlarında Altın Arığ ve diğer destan örneklerinde görülebileceği üzere son derece etkindirler. Altay destanlarında umumen kadınların yüksek bir mevkisi vardır. Destanî kahramanların hepsi annelerinin veya kız kardeşlerinin terbiye ve nezaretlerinde büyümüşlerdir. Kadın, at ve demir ile birlikte kahramanların daimî yoldaşları olmuştur. Kahramanın dünyasında en büyük arkadaşları kadın ile atıdır. Başkurt ve Kazak-Kırgızların Kuzukörpeç ve Bayan destanlarında kadın bir melek olarak tasvir olunmuştur. Umumen Doğu Türk halk edebiyatında da kadının mevkisi büyüktür (İnan, 1998: 275-276). Kırgızların *Cangıl Mirza*, Uygurların *Nözüğüüm*, Başkurtların *Zaya Tülek*, Hakasların *Altın Arığ* destanlarında başkahramanlar hep kadındır. Manas’ın hanımı *Kanıkey*, bozkır kültürünün ideal kadın tipi olarak karşımıza çıkar (Çobanoğlu, 2011: 109; Yardımcı, 2007: 50-60). Dede Korkut Kitabı içinde yer alan kadın karakterleri bütün özellikleriyle inceleyen Metin Ekici, kadın tiplerini üç grup içinde toplar:

I. İdeal Eş ve Anne Tipi

II. İdeal Sevgili Tipi

III. Yardımcı Tipi (Ekici, 1999: 125).

Dede Korkut anlatılarında bulunan kadın tipleri üzerine yapılan diğer inceleme de Mehmet Kaplan'a aittir. Kaplan, Ekici'den farklı olarak kadınları yaşadığımız medeniyet devrelerine göre ayırarak üç şekilde değerlendirmiştir:

1) İslamiyet'ten önce ve göçebelik devrinde o, bu devrin ideal erkek tipi olan Alp tipine yaklaşır. Erkek gibi o da ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve icabında düşmanla kahramanca çarpışır.

2) Yerleşik medeniyete ve İslâmî kültür çevresine dâhil olduktan sonra kadın, erkek gibi ve erkekten daha fazla passif bir karakter arz eder. Toprak ve din, insanları kendilerinden üstün tabiat veya tabiatüstü kuvvetlere bağlar. Bu devirde kadının kahramanca vasıflarını kaybederek bir haz ve aşk mevzuu olduğu görülür.

3) Batı medeniyeti tesiri altına girdikten sonra kadının ilkin edebiyatta, sonra hayatta beşerî hakları müdafaa edilir ve tamamiyle erkekle eşit bir seviyeye getirilir" (Kaplan,1951: 99).

Türk halkları sözlü edebiyatında kadınlar, kahramanlıkları, güzellikleri, çeviklikleri ve vefakârlıklarıyla tasvir edilmişlerdir. Muhammethacı, efsane ve rivayetlerde tasvir edilen kadınları üç tip halinde inceler:

1. Kadın ilâh ve tanrıça tipindeki kadınlar: Ana İlâhe Umay bu tipe örnek gösterilebilir. Umay, Türk halkları inancında koruyucu ilahe olarak görülür. Taht, talih ve devlet Tanrısı olarak da adlandırılan Umay'ın en önemli niteliği ana ve çocukları koruduğuna inanılmasıdır.

2. Kahraman kadın tipleri: Bu tipteki kadınlar becerikli kadın kahramanların tipik örneği olup kadınların o dönemdeki tabiat güçlerini ve muhtelif düşman kuvvetlerini yenme sırasında gösterdikleri kahramanca mücadele ruhunu yansıtır. Bu tip kadınlar, kadınların kahramanlığı, çevikliği ve fedakârlık ruhunun bazen erkeklerden de üstün olabileceğini gösterir. Kadınların özelliği sadece yemek yapmak, çocuğa bakmak gibi aile işleri değil, en önemlisi insanoğlunun var olma yolundaki mücadeleleridir.

3. Zeki, güzel, vefakâr kadın tipleri: Kadınların güzelliği, çevikliği, vefakârlığı halk edebiyatında övgülerin merkezi olmuştur. İnsanlar tarafında güzel olarak görülen her şey kadınların sembolü olmuştur (Bars, 2014: 128).

Uygur Türklerinin mitolojik, dinî ve tarihî kadın kahramanları üzerine yaptıkları incelemede İnayet ve Öger, kadın kahramanları üç sınıfa ayırır:

1. Mitolojik kadın kahramanlar: Uygur Türklerinin sözlü anlatmalarında Umay sevgi ilahı, hamile kadınların taptıkları ilah ve küçük çocukları koruyan ilah olarak anlatılmaktadır: Dinî-mitolojik varlık olan Umay'ın koruyucu ve bu görevin gereği olan kahramanlık ve savaşçılık fonksiyonu halk edebiyatının çeşitli türlerinde farklı şekillerde işlenmiştir. Umay'ın Uygur sözlü kültüründe farklı yansımaları görülmektedir.

2. Dinî kadın kahramanlar: Müslüman Uygur Türklerinin Budistlerle yaptıkları savaşta öne çıkan ve sözlü anlatmalarda yer alan dinî ve tarihî kadın kahramanlar bulunmaktadır. Müslüman Uygur Türklerinin Hotenli Budistlerle yaptıkları savaşta, saraydaki kızları da yanına alarak savaş meydanında büyük kahramanlık gösteren ve sonunda şehit düşen Kızılçı Hanım bu kadın kahramanlardan biridir.

3. Tarihî kadın kahramanlar: Doğu Türkistan Uygur Türklerinin Çin yönetimine karşı millî ayaklanmalarında kahramanlık gösteren kadın kahramanlarından biri olan Naziğim etrafında Uygur Türkleri bir destan yaratmışlardır. Naziğim, Uygur Türklerinin millî direnişinin ve özgürlük mücadelesinin sembolü haline gelen kadın kahramanlarından biridir. Bir destan kahramanı olan Naziğim, halkın muhayyilesinde çeşitli şekillerde idealize edilmiştir (İnayet ve Öger, 2009: 1184-1194).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda yer alan kadınların çoğu kahramanlık destanlarında olduğu gibi ok atma, savaşma, yönetimde söz sahibi olma, at binme vb. gibi özelliği yoktur. Bu yüzden destanda etkin bir role sahip değillerdir. Fakat Yusuf ve Ahmed Bey, Küzer Şah'tan öçlerini almak için Mısır'a gitmek istediklerinde anneleri L'al Han rıza istedikleri görülmektedir.

Destanda bulunan kadınlar göçebe toplumlardaki kadın tipinin aksine, yerleşik hayatın etkisiyle olsa gerek daha evcimen bir yapıya sahiptir. Yusuf ve Ahmed Bey'den yedi yıl haber alınmamasına rağmen ne anne L'al Han ne beylerin kız kardeşi Kaldırğaç ne Yusuf Bey'in eşi Gül Asel ne de Ahmed Bey'in eşi Gül Haziçe beyleri aramak için arkalarından gitmemiştir.

2.4.1. Anne, Eş ve Sevgili Tipi

Kahramanlık konulu destanlarda olayların merkezinde çoğunlukla erkek kahramanların olması nedeniyle tip tahlilleri daha çok onların üzerinden yapılır ancak bu destanlarda erkek kahramanlar yalnız değildir, anneleri, eşleri ve bazen de sevgilileri vardır (Şahin, 2009: 364). Kadın öncelikle bir eştir ve annedir. Kadın, toplumun en küçük birimi olan aileyi kuran iki taraftan biridir. Toplumun en küçük parçası olan aile, kadın ve erkekten meydana gelmektedir. Toplumun mutluluğu, onu meydana getiren ailelerin mutluluğuna bağlıdır. Bu mutluluğun oluşmasında da annenin rolü çok büyüktür. Çocuk dünyaya getirme, onu besleyip büyütme, ona ilk eğitimi verme görevi anneye aittir (Bars, 2014: 125). Kadın, eşine ve oğluna gerektiğinde akıl-nasihat vererek onları gelecek tehlikelerden de korur (Bars 2014: 128). Destanî kahramanların denilebilir ki hepsi annelerinin yahut hemşirelerinin terbiye ve nezaretinde büyürler. İlk yol gösteren hamileri anne yahut hemşireleri olur (İnan, 1998: 275-76). Kahramanlar yiğitliklerine güvenirlere. Bunun sonucunda çoğu zaman hesapsızca hareket ederler. Bu onları çeşitli zaafalara düşürür. Bunun önüne geçmek için onların akıl hocaları vardır. Akıl hocaları da ya bir aile büyüğü ya eşi ya da kız kardeşleridir. Erkek kahramanlar bir tehlikeyle karşılaştığında kadınlar onlara rehberlik eder (Bars, 2014: 132).

Kadının çocuğuna yardım etmesiyle ilgili olarak çalışmamıza konu olan Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda, Yusuf ve Ahmed Bey'in annesi L'al Han'ın Rahnuş'un kışkırtmalarıyla dayıları Bozoğlan ile karşı karşıya gelen Yusuf ve Ahmed'i uyarması, çocuklarını ve kardeşi Bozoğlanı oluşabilecek tehlikeye karşı koruması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bunun dışında L'al Han, çocukları tarafından saygı duyulan bir tiptir. Beylerin zaman zaman bazı durumlarda annelerinden izin istedikleri görülmektedir. Ayrıca L'al Han, çocuklarının zindana atıldığından habersiz, öldükleri ile ilgili haberlerin yayılması ile birlikte Yusuf ve Ahmed Bey zindandan kurtulup gelene kadar yas tutup sürekli ağlayan bir annedir.

Metinde yer alan Gül Asel Yusuf Bey'in, Gül Haziçe ise Ahmed Bey'in eşidir. Gül Asel ve Gül Haziçe de beyler gelene kadar yas tutar, eşlerini öldü sanmalarına rağmen Yusuf ve Ahmed Bey'i beklemekten hiçbir zaman vazgeçmezler ve ümitlerini kesmezler. Hatta Gül Asel, Yusuf Bey'in küçükken beslediği turnaların kanadına mektup yazar ve bu turnalar beyleri bulur. Yusuf Bey turnalarını tanıyıp turnanın kanadındaki mektubu okuyunca eşi Gül Asel'in yazdığını anlar. Yusuf Bey de karşılık olarak Gül Asel'e mektup yazar ve böylelikle Yusuf ve Ahmed Bey'in sağ olduğu öğrenilir.

Eş konusunda dikkat çeken diğer bir husus ise Gül Asel ve Gül Haziçe'nin beylere sadakatidir. Kadının kocasına sadakati göçebeler için büyük bir değer ifade eder. Kadın gerektiğinde erkeğini uyarır ve tehlikelerden korur (Kaplan, 1951: 108). Gül Asel ve Gül Haziçe beylerden yedi yıl haber alınamamasına rağmen kimseyle evlenmez. Hatta Gül Haziçe'nin babası Er Ali Han kızını evlendirmek ister ve Ay Han'a verir. Fakat düğün günü gelmesine rağmen Gül Haziçe Ahmed Bey'den vazgeçmez ve evlenmeyi kabul etmez.

Diğer yandan Bubay Kamber Veli, Yusuf ve Ahmed Bey'in zindandan kurtulmalarını sağlayan Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz da “sevgili tipi” ile örtüşmektedir. Beyler yurtlarına dönerken Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz'ı da yanlarında getirir. Yusuf Bey kendilerini kızlara borçlu olarak hisseder. Metinde bu üç kız Yusuf Bey'e âşık olarak geçmektedir. Fakat kızların hepsinin gönlü olsun diye Karaköz'ü Ahmed Bey'e, Bibi Niyaz'ı Bubay Kamber Veli'ye nikâhlar ve kendisi de Rahide ile nikâhlanır.

2.4.2. Cadı/Büyücü Tipi

Câdü kelimesi Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş olup cadı, büyücü, gulyabâni, hortlak, karakoncolos, vampir, çirkin kocakarı, acûze (Devellioğlu, 2010: 137), geceleri dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak, kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın (www.tdk.gov.tr), olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Türkleri bu tipe “cadı”, “büyücü”; Uygurlar “caduger”, “kempir”, “momay”, “hazahul”; Tatarlar “ubırlı karçık”, “karı hatın”, “mamay”; Özbekler

“mostan kempir”; Kazaklar “mıstan kempir”; Kırgızlar “mastan kempir” derler (İnayet, 2007: 66). Eski Türk dilinde büyü bÜgi, bÜgÜ şeklinde yazılmakta ve “sihirbaz, din adamı” anlamına gelmekteydi (Tanyu, 1992: 501-502). Cadı/cadılık “birtakım gizli kuvvetlerin, doğaüstü varlıklar ve güçlerden miras yoluyla elde edildiği inancına dayanan pratiklere ilişkin bir kavramlaştırmadır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 173). Cadı kavramı zaman içinde geçirdiği değişim göz önünde bulundurularak geleneksel ve modern olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Geleneksel cadı, eski çağlardan beri efsanelerde, destanlarda ve masallarda yaşayagelen çok sayıdaki varlıktan biridir” (Arslan Karaküçük, 2010: 42).

Cadıların genellikle kadın oluşu dikkati çekmektedir. Bununla ilişkili olarak günümüzde kadın ile cadı kavramı birlikte anılır olmuş; böylece cadının cinsiyeti kadın olarak belirlenmiş ve kabul görmüştür (Emiroğlu ve Aydın 2003: 174). Türk inanışlarında ölümden sonra dirilen varlık tasavvurunda “cadılar” da yer almaktadır. Cadı, yine büyücü, yaşlı kadın olarak düşünülse de geceleri mezarından çıkarak gezdiğine inanılan hortlak anlamına da gelmektedir. Mehmet Zeki Pakalın’a göre birçok milletin efsanelerine girmiş olan hortlak, mezarından çıkıp insanı boğan ve kanını emen dirilmiş ölü olarak farz edilmektedir. Cadı ile vampirin farkı, cadının daha çok kocakarı şeklinde tasavvur edilmesidir. Ünlü Türk halkbilimcisi Pertev Naili Boratav da cadıları hortlayan ölümler olarak nitelendirmiştir ki cadının batı inanışındaki vampiri karşılamakta olduğunu da söylemiştir (Yaltırık, 2013: 202). Tarihte bilinen en eski cadı/kahin, MÖ 10. yy’da, İsrail’in ilk kralı Şaul’a, savaşta öleceğini söyleyen Endor bilicisi Endora’dır. Eski Yunan’da, Homeros da cadılardan söz eder; otlardan, kabuklardan ve sulardan otacılık yapan Medea’nın ve cadılar kraliçesi Trakyalı Hekate’nin büyücülüğünü betimler. Romalı şair Horatius, Satirea adlı eserinde iki cadınınmezarlıkta buluşmasını anlatır. Tarihin bu basamaklarında doğacı, sezgici, iyicil yanı ağır basan cadılık, giderek olumsuzlaşan/kötücülleşen bir eyleme dönüşmüş ve karşı eylemini, cadı düşmanlığını yaratmıştır (Arslan Karaküçük, 2010: 44).

Hunlardan günümüz Türk toplumlarına kadar uzun bir gelişme çizgisi takip eden büyü bugün Türkiye’de genellikle kötü niyetle yapılmaktadır (Tanyu, 1992: 501-

502). Cadılık, birçok toplumda büyücülükten ayırt edilecek biçimde mevcuttur ve cadıların tanımı ve onlara karşı tutum da farklılıklar gösterir (Emiroğlu ve Aydın 2003: 173). Eski Türk kültüründe, cadılığa ilişkin bilgi çok azdır ancak gelecekte ve tanrıların isteklerinden haber veren kadın Şamanlara yüklenen Bökü/Bögü (büyü) inancına rastlanmaktadır. Kültür olarak cadılığı yaratmamış, komşu kültürlerden almış olmasına karşın, Türk halk kültürü ve söylencesinde bu inanış yerleşebilmiş, kabul görmüştür. Arap, Türk ve İslam toplumlarının çoğunda nazar, kemgöz, büyü vb kavramlar yaygındır (İnan, 1986). Günümüzdeki folklorik veriler açısından Avrupa'daki inanışa dair en eksiksiz bilgiler Balkan yarımadasında görülmektedir. Bunun nedeni ise büyük ölçüde Türk batıl inançlarının etkilerine dayandırılmaktadır (Yaltırık, 2013: 187). Balkanlarda da cadılık olayları yaşanmış olmasına karşın Osmanlı tarihinde cadılık folklor konusu olmaktan öteye geçmemiş, dini ve hukuki bir kapsam kazanmamıştır. (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 173). Boratav (1984b) da cadılık inancı ve hikâyelerinin Anadolu'dan çok İstanbul ve Rumeli bölgesinde yaygın olduğunu ancak çoğunun kayda geçmediğini ya da kaybolduğunu belirtmektedir.

Büyüler yapıma amaçlarına göre kendi içinde çeşitlilik göstermektedir:

- 1) Ak Büyü
- 2) Kara Büyü
- 3) Aktif Büyü
- 4) Pasif Büyü
- 5) Temas Büyüsü
- 6) Taklit Büyüsü (Tanyu, 1992: 501-502; Örnek, 1966: 34-39).

Cadılar olağanüstü varlıklar olmakla birlikte, anlatılarda da genellikle yaptıkları büyülerle ve kötülükleriyle karşımıza çıkar. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda bulunan cadıların yaptığı büyüler *kara büyü* ve *aktif büyü* özelliğini taşımaktadır. Destanda yer alan cadılar, Küzer Şah'ın Yusuf ve Ahmed Bey'i engelleyememesi üzerine Yusuf ve Ahmed Bey'i engellemek için bazı duaları okuyarak ve bazı araçları kullanarak büyü yaparlar.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda iki yerde cadı tipine rastlanmaktadır. Bu tipler destanda şu şekilde geçer:

Yusuf ve Ahmed Bey kızılbaşlar ile yine bir cenge girdiğinde askerlerinin dağıldığını görür ve Allah'a dua ederek yardım ister. Bu duadan sonra Yusuf ve Ahmed Bey'in askerleri kızılbaşları yener ve kızılbaşlar şehirlerine kaçar. Yusuf Bey de askerleri ile birlikte arkalarından gider. Fakat o şehirde Mahşu adında bir cadı vardır. Bu cadı beyler şehre girmesin diye Allah'ın isimlerini okuyarak büyü yapar ve beylerin önüne bir dağ gelir. Daha sonra Yusuf Bey uyuduğunda bir rüya görür. Rüyasında Hz. Ali Yusuf Bey'e dağa ism-i azam okursa tılsımın kaybolacağını, Allah'ın, Hz. Muhammet'in ve dört halifenin ona yardım edeceğini söyler ve kaybolur. Yusuf Bey uyandıktan sonra Hz. Ali'nin dediğini yapar ve dağ kaybolur. Bunun üzerine beyler tekrar cenge girer.

Diğer bir cadı tipi de Küzer Şah'ın beylerle baş edemediğinde ortaya çıkar. Yusuf ve Ahmed Bey'in Mısır'a yaklaştığını duyan Küzer Şah korkar ve etrafındakilere beyleri nasıl engelleyebileceğini sorar. Müneccimler beylerin önünü ancak büyü ile kesebileceklerini yoksa o halkı yenemeyeceklerini söyler. Büyüyü de ancak Temim cadının yapabileceğini söylerler. Bunu duyan Küzer Şah, müneccimlerin sözlerinin yer aldığı bir mektup yazdırarak Temim cadıya vermeleri için hediyeler hazırlar ve askerlerine Temim cadıyı yanına getirmelerini emreder. Mektup ve hediyeleri götürme görevini Sarık cadı üstlenir ve Küzer Şah ile görüşüp yola çıkar.

Sarık cadı üç günde Temim cadının yanına gelir ve Küzer Şah'ın mektubu ile gönderdiği hediyeleri Temim cadıya verir. Temim cadı Küzer Şah'ın kendisini çağırdığını öğrenince iki tane asaya Allah'ın isimlerini okuyarak Sarık cadı ile birlikte bu asalara binip üç günde Küzer Şah'ın karşısına gelirler. Temim cadı Küzer Şah'a ne istediğini sorar. Küzer Şah, şehrinin kötü durumda olduğunu ve kendisinin buna çare bulamadığını söyler. Bunun üzerine Temim cadı beylerin Mısır'a ulaşmalarını önlemek için yaptığı büyülerle beylerin önüne yılan, ejderha, dağ vb. gibi engeller çıkartır. İslam askerleri Nil deryasını geçip Mısır'a geldiklerinde büyülerin etkisiyle kimi soğuktan donarak ölür kimisinin ise eli

ayağı ayrılır. Bu olanlara daha fazla dayanamayan Yusuf Bey, Allah'tan Hz. Musa, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Nuh, Hz. İsmail ve Hz. Muhammed'i kurtardığı gibi kendilerini bu durumdan kurtarması için yardım ister.

Yusuf Bey daha sonra uyuduğunda bir rüya görür. Bu rüyada Yusuf Bey'e rüyasında bir kılıç verilir ve bu kılıcı vereceği kişi tarif edilir. Vereceği kişinin bu kılıçla Temim cadıyı öldürmesi istenir. Yusuf Bey bu rüyayı müneccimlere yorumlatır ve tarif edilen kişinin Köroğlu'nun oğlu Havaz Bey olduğunu öğrenir. Yusuf Bey ve müneccimler aralarında konuşurken Havaz Bey her şeyi duyar ve Yusuf Bey'den kılıcı alıp uçan atına binerek Temim cadının yaşadığını öğrendiği mezarın başına gelir ve Temim cadının başını Süleyman Aleyhisselam'ın verdiği kılıçla keserek öldürür. Bunu Temim cadının öğrencisi Sarık cadı görür ve Havaz Bey'e saldırır. Bunun üzerine Havaz Bey Sarık cadıyı da öldürür fakat Havaz Bey de yaralanır. Havaz Bey'in atı Tiranbad sahibinin yerde yattığını görünce uçarak yanına gelir ve Havaz Bey'in öldüğünü görür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NDA YER ALAN ŞİİRLERİN ÖZELLİKLERİ

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı olay örgüsü bakımından oldukça hacimli bir destandır. Destan, manzum-mensur olarak karışık bir şekilde yazılmıştır. Destanda manzum kısımlara geçiş mensur kısımlarla sağlanmıştır. Mensur kısımlar ayrıca olayların anlatıldığı kısımlardır. Mensur kısımlar destanda, *neme deydür xanı, bir söz ayğanı, neme dédi xanı bir işiteli, bu beytni oğudılar* vb. gibi belirli kalıp ifadelerle manzum kısımlara bağlanır. Destanda bu kalıp ifadelerden sonra manzum kısımlar yer alır. Manzum kısım bittikten sonra tekrar mensur kısma geçişte ise yine “*dep/dép, dép aydı, dépdür, dép bolğandın keyin, dep ayttılar ki*” gibi ifadeler kullanılmıştır.

Destanda, mensur kısımdan mensur kısma ve manzum kısımdan mensur kısma geçişte olduğu gibi mensur kısımlarda bir olaydan başka bir olaya geçişte de bazı kalıp ifadeler kullanılmıştır. Mensur kısımlardaki olaylar arasındaki geçiş; *El-ğışşa, faşl-ı dāstān bir kelime söz işitiñ, El-ğışşa bir kelime söz Yūsuf Aħmed Beglerdin işitiñ, faşl-ı söz şubu yerde turup tursun* vb. gibi kalıp ifadelerle sağlanmıştır.

Yusuf Beg-Ahmed Destanı'nda toplamda 380 tane şiir bulunmaktadır. Destanda manzum kısımlar mensur kısımlardan daha fazladır. Destanda yer alan şiirlerin nazım birimi dördlüktür. Fakat çok az sayıda da olsa beşliklerden oluşan şiirler de mevcuttur. Destanda bulunan bu 380 tane şiirden çoğu Yusuf ve Ahmed Bey, L'al Han, Koroğlu, Aşur Bey, Küzer Şah, L'al Han, Gül Asel, Kaldırğaç, Bubay

Kamber ve Karaköz'e aittir. Bu şiirler genellikle dörtlüklerden oluşmakta olup 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Fakat bazı mısraların ölçüyü bozduğu ve 7/9/10/12 heceden oluştuğu görülmektedir. Bu şiirler koşma biçiminde yazılmış, kafiye şemaları ise abab, cccb, dddb şeklindedir.

Yūsuf agamnuñ tınaları

Ħaber algıl ġarīblerdin

Cānurlar kelgil beri

Ħaber algıl ġarīblerdin

Hālim érdi hezāristede

Biz munda qalduq kafesde

Çāh içinde könlüm ĥaste

Ħaber algıl ġarīblerdin

Çāh üstide eylenürsen

Bulut kibi derlenürsen

Yūsuf agam tınasısen

Ħaber algıl ġarīblerdin

Qayġu elemdür başımız

Sizler boluñ yoldaşımız

Émdi bolġıl sırdaşımız

Ħaber algıl ġarīblerdin

Aĥmed Beg der edādurmiz

Él ĥalkdın cudādurmiz

Zindānga mübtelādurmiz

Ĥaber algıl ġarīblerdin

***

Bahārda açġan bāġlarnıñ ġülü

Neyler keçti anıñ ‘ömri Ĥudāyım

Ĥazān boldı tüşüp dıraĥt yafraġı

Munça bizni intizār kıldıñ Ĥudāyım

Aġ yüzüñni neçe él mendek körerdi

Düşmenleri muntazır bolup ölerdi

Öler bolsa munda oynap külerdi

Öz yurtdın cudālıġ salġan Ĥudāyım

Ol yārimġa yene dilber bar mukin

Ĥolın başlarġa bir rehber bar mukin

Yürüşkeli bile ol nöker bar mukin

Biz ‘acizni aña zār kılgan Ĥudāyım

Men bir uçar ġanatımdın ayrılıp

Yaĥşı érdin bu künlerde ayrılıp

Ĥanatlarım söndi meniñ ġarılıp

Men ġarībni zār zār etken Ĥudāyım

Bu başımġa ‘aceb bir sevdā ötüşüpdür

Armān birle yārim bende bolupdur

Tuna kuşlar bāğda obdan çöñüpdür

Haberini añlatmağan Hudāyım

Bizdek ‘āciz ğarībni yolğa közletme

Yārini hem anasını yığlatma

Şol yārinniñ firāķıda yürküzme

Beglerimni körsetmegen Hudāyım

Gül ‘Asele der keçe kündüz yığlarmen

Yārinniñ otıda yürek dāğlarmen

Fervānedek otķa özüm urarmen

Bizlerni yolğa zār eylegen Hudāyım

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi şiirler ahenkli bir şekilde söylenmiş ve bu ahenk kafiye, redif, asonans, aliterasyon vb. ahenk unsurları ile sağlanmıştır. Ayrıca şiirlerin çoğunluğunda yarım ve tam kafiye kullanılırken bazı şiirlerde zengin ve tunç kafiyenin kullanıldığı da görülmektedir. Bunun yanında şiirlerde söz tekrarlarından ve benzetmelerden de yararlanılmıştır. Ayrıca şiirlerin sonunda şiirleri okuyan kişinin mahlası bulunmaktadır. Hatta şiiri söyleyen kişinin adı manzum kısma geçmeden önce kullanılan “*Güroğlı néme dédiler kanı, Rāhnüş Bozoğlan Hānga Yūsuf Ahmed Beglerniñ kılğan işni etip bermek üçün néme dédi, Bozoğlan Hān néme dédi kanı*” vb. gibi ifadelerle şiirin kime ait olduğu belirtilmektedir. Bu ifadeler aynı zamanda mahlası olmayan şiirlerin kime ait olduğunu da anlamamızı sağlamaktadır.

Yūsuf Beg der bende boldum zindānda

Yezipler zulmidin kaldım hayrānda

Aman bolsun ular biz munda

Selām dégeler yār dostum tuğķanğa

***

Güroğlı der ruḥṣatım
Berdım bolmañ ülfetım
Rāḥat körgen muḥannetım
Rızā boluñ dostlarım

Yukarıdaki verilen örneklerde mahlasın tek kişiye ait olduğu görülmektedir. Fakat bazı şiirlerde mahlas iki kişiye aittir. Bu durum genellikle Yusuf ve Ahmed’de karşımıza çıkar.

Yūsuf Aḥmed zindānda cefā çekkendür
Közleridin kanlığ yaşın tökkendür
Aytuñ Bübām ular kimler ikendür
Cem‘leri kirdiler tüşümge meniñ

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda bu şiirlerin yanı sıra iki kişi arasında geçen “deyişme”ler de mevcuttur. Destanda toplamda 21 tane deyişme vardır. Bu deyişmeler “*Suvāl-i Qaldıgāç- Cevāb-ı ‘Aşūr Beg*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu deyişmeler destanda şu şeklide geçmektedir:

Suvāl-i Qaldıgāç
Siz érdiñiz yahşı tağam
Qanı meniñ iki tağam
Men yemesmen hergiz ta‘am
Qanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg
Bir yıl boldı tende cānım
Tiler urup tökti qanım
Asān émes iki Hānım
Köp yıglama qarındaşım

***

Suvāl-i Karaköz

Qaysı élniñ Şāhıdur siz

Bu zindānnıñ giriftarı

Qaysı kannıñ gevheri siz

Neçük tüştüñ cefākārı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Meni sorap yıǵlap turduñ

Men seni söykümdür Karaköz

Bu zindānğa qarap turduñ

Men seni söykümdür Karaköz

Yukarıdaki örneklerden de görüldüğü üzere bu deyişmeler dörtlüklerden oluşur ve soru-cevap niteliğindedir. Ayrıca bu deyişmelerde de diğer manzum kısımlarda olduğu gibi ahenkli bir şekilde söylenmiştir.

Yusuf Beg-Ahmed Bey Destanı'nda dikkat çeken diğer unsur ise Gazel, Münâcât, Beyt, Nazm, Muhammes-Gazel, Beyt-Gazel, Beyt-Nazm, Münâcât-ı Bederkây, Gazel-i İnşa, Nasihat olarak adlandırılan manzumelerin olmasıdır. Fakat "Nazm", "Muhammes-Gazel", "Beyt-Gazel", "Beyt ve Nazm", "Münâcât-ı Bederkây", "Gazel-i İnşa" ve "Nasihat" şeklinde adlandırılan nazım türü ve nazım şekli bulunmamaktadır. "Gazel" ve "Beyt" gibi şiirin şekil özellikleriyle örtüşmeyen adlandırmalar, destanı yazıya geçiren musannifin nazım türleri ve nazım şekilleri ile ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Destanda toplamda 20 beyt, 2 beyt-gazel, 1 beyt-nazm, 6 nazm, 16 gazel, 5 muhammes-gazel, 1 gazel-i inşa, 1 nasihat, 1 münâcât -ı bederkây, 5 münâcât ve 3 muhammes vardır. Bunların dışında başlık olarak nazım türü veya nazım şeklinin adı yazılmamış fakat "*bu münâcâtnı oğudılar, bu beytni oğıdı, bu muğammesni*

okıdı, dep münacāt kılıp érđi” şeklinde ifade edilen şiirler de mevcuttur. Ayrıca mensur kısımda “*bu beytni okıdı, bu ğazelni okıdı,*”vb. gibi ifadeler yer almasına rağmen başında muhammes, gazel vb. yazan şiirlere de rastlanmaktadır. Ancak bu ifadelerin yer aldığı şiirlerin başında türün başlığı yazılmadığı için yukarıda verilen sayılara dâhil edilmemiştir.

Destanda adı geçen nazım şekli, türü ve birimi örnekleriyle birlikte aşağıda değerlendirilmiştir.

3.1. Gazel

Yusuf Beg-Ahmed Bey Destanı’nda “gazel” olarak adlandırılan şiirler bilinenin dışında beyit şeklinde değil dörtlüklerle yazılmıştır. Ayrıca bu şiirlerde aruz ölçüsü değil hece ölçüsü kullanılmıştır. Destanda gazel olarak adlandırılan bir şiirin örneği aşağıdaki gibidir:

Ġazel

Dünyānı yaratқан Kādīr Hudāyım

Aḫmed birle ikimizge ne boldı

Ġarīblıqda sensin meniñ fenāhım

Aḫmed birle ikimizge ne boldı

‘Arş üstide on iki miñ muḫarrer

Yüz yigirme tört miñ ötken feygamber

Mağrībdin meşriqğa yatқан şehīdler

Aḫmed birlen ikimizge ne boldı

Ḳurbāniñ bolayın yā fāḫrī cihān

Ebā Bekrī Şiddīḳ ‘Ömer ol ‘Oşmān

Kemer (?) Bistam firim yā Şāh-ı Merdān

Aḥmed birlen ikimizge ne boldı

Bu kün yetti érenlikniñ maḥşeri

Qıldı tārāc kelip iqlīm-i kéşveri

Ḥasan Ḥüseyin şehīdlerniñ serveri

Aḥmed birlen ikimizge ne boldı

Bahā'ed-dīn Buḥārada menzīli

Zeñ-i bubam Sulṭān Üveys el Qaranī

Esfer Maḥmūd firim Sulṭān Ercalī

Aḥmed birlen ikimizge ne boldı

Kāfirlerniñ zulmidin bağrım fāredür

Faḥnūs gibi cān ve cismim yaradur

Armān birle 'ömrüm ötüp baradur

Aḥmed birlen ikimizge ne boldı

Yūsuf Beg der hiç qalmadı nişānım

Şol sebebdin kökge teyer fiğānım

Ebu'l-ḥāce Şeyḥ Şerīf İşānım

Aḥmed birlen ikimizge ne boldı

Yukarıda örneği verilen ve “gazel” olarak adlandırılan manzumeler, destanda yer alan şiirlerin genelinde olduğu gibi, 8’li veya 11’li hece ölçüsüyle, kafiye şemaları abab, cccb, dddb şeklinde ve koşma biçiminde yazılan şiirlerdir. Yine bu şiirlerde ahenk unsuru olarak redif ve kafiye vb. kullanılmıştır. Söz konusu şiirler gazel

başlığı altında verilmekle birlikte nazım birimi ve ölçü açısından gazel özelliği taşımamaktadır.

3.2. Münâcât

Konusu Allah'a yakarış olan münâcât, Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda da Allah'a yalvarmak ve yardım dilemek için gerek destan kahramanları gerekse diğer şahıslar tarafından kullanılmıştır. Destandan alınan münâcât örneği aşağıdaki gibidir:

Münâcât

Yâ kader yâ Zü'l-celâl

Beg Aḥmedge bir nazâr kııl

‘Ācizlerge sen bir ü yār

Beg Aḥmedge bir nazâr kııl

Bu dünyādın ötti âdem

Bu dünyâ boldılar mâtem

Ḥalîlu'llâh feygamber hem

Beg Aḥmedge bir nazâr kııl

Resūlu'llâh ḥaḳḳı mi' rāc

Ḥudâ berse bizge revāc

İkimizde yoktur 'ilāç

Beg Aḥmedge bir nazâr kııl

Yârre evvel Şadîḳ Nebî

Keçe kündüz yıḡlap ötti

Öz dînini müḥkem tuttı

Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Andın keyin ‘Ömer ‘ādil

Dīn işığa érsi fāzīl

Müşkülümni eyle ḥāşīl

Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Seyyüm ‘Oşmān şāḥib-i qarān

‘İlmidin taftı cāvidān

Seniñ üçün cānım ḳurbān

Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Çehhārum ‘Ale’l Mutazā

Şirim dégen sizni Ḥudā

Boldı İslām ‘ālem-i arā

Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Otuz üç miñ aşḥābeler

Cenk künleri atlandılar

Ḥāreş oğlu mālek ejder

Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Yūsuf Beg der bağrım kebāb

Kete bolduḳ yurtḳa ḳarap

Ebu’l Ḥāce Şeyḫ Şerīf

Beg Ahmedge bir nazar kı1

Yukarıda verilen münâcât örneği Yusuf Bey'e aittir. Destanda bu şekilde adlandırılan 5 tane münâcât mevcuttur. Yukarıda da görüldüğü üzere destanda yer alan ve münâcât olarak adlandırılan şiirler, diğer manzum kısımları çoğunda olduğu gibi dörtlüklerden oluşmakta olup 8 ve 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bu ölçünün dışında 15, 16, 17'li olarak karışık bir şekilde yazılanlar da vardır. Yine bu şiirler abab, cccb, dddb ya da xaxa, bbba, ccca, ddda şeklindeki kafiye örgüsü ile koşma biçiminde yazılmıştır.

3.3. Beyt

Beyt Arapça bir kelime olup anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası (www.tdk.gov.tr.) anlamına gelmektedir. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda "Beyt" olarak bahsedilen ve adlandırılan şiirler bilinen beyit şeklinin aksine dörtlüklerden oluşmaktadır. Kafiye örgüsü abab, cccb, dddb şeklinde olup genellikle 8'li, 11'li ve 14'lü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Destanda "Beyt" olarak adlandırılan şiirlerden birisi aşağıda örnek olarak verilmiştir.

Beyt

Bu zindāndın keter bolđan ıarluğaç

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Bendedürmiz ıalalmaı o hiç 'ilāı

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Yigitleri bardur altun yanağlık

Uruş meydānıda rüstem şaffetlik

Deyüğe oğşa uluğ heybet himmetlik

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Leşkeriniñ sānı yoktur nişānlık

*Her yigiti bolğan altun yanaglık
Kılıç nize kemān tayar yüz atlık
Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün*

*Her yigiti bardur yüreklik
Meydān içre kirse zor deyü şaffetlik
Neçe şehirler táb'a aña uranlıq
Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün*

*Oğlan çıksa şikār öze oynaydur
Yigitlerni öz haddide cāylaydur
Bizni bilse kelip andın yoğlaydur
Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün*

*Nāme kılp ibardım men qarluğaçdın
Herkim anı körse oğup bizlerdin
Bozođlanđa haber kılsun kıllardın
Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün*

*Yūsuf Begniñ elge köpdür suvāli
Yetsün barıp halkđa kılgan kelāmı
Bozođlanđa iki Begniñ selāmı
Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün*

3.4. Nazm

“Nazm” kelimesi “*vezinli, kafiyeli söz*” (Devellioğlu 2010: 952) anlamına gelmektedir. Bu da göstermektedir ki, Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda “Nazm” olarak adlandırılan şiirler, belirli bir nazım türü ya da şeklini ifade etmekten ziyade genel bir ifade olarak kullanılmıştır.

Destanda toplamda 6 tane “Nazm” olarak adlandırılan şiir vardır. Bu 6 taneden 2’si deyişmelerin başında yer almaktadır. “Nazm” olarak adlandırılan şiirlerden birisi aşağıda örnek olarak gösterilmiştir.

Nazm

Köp içinde ĩzār kıldıñ

Yetim kördüñ bizni tağam

Cezān va‘de kılip aydıñ

Ĝarīb kördüñ bizni tağam

Büzrükvārım hayātında

‘Adde alıp kıldıñ ħande

Ağrağnıñ bar bolsa mende

Téz öltürgil bizni tağam

Şāhiliğni kim tafçurğan

Türlük leşker saña qalğan

Toğsan fātmān altun qalğan

Alganiñni bergil tağam

Toğğanlığdın geçtim bu kün

Derdge saldıñ yığlay tün kün

*Él içinde kıldıñ zebün
Sultānlıknı koygıl tağam*

*Mundağ elem tartmap idim
Kiçiklikdin bilmes idim
Bu kün sendin azār yedim
Ketmey ruħşat beriñ tağam*

*İsfaħān mülki sizge ҡalsun
Ful māl zer maña bolsun
Leşker yarağ sizge bolsun
Bizge cevāb beriñ tağam*

*Anam inim mundın köçey
Bölek yurtğa çıqıp ketey
Neyler kelse anı körey
Neçük dersiz bizge tağam*

*Қатıғ elem dilge қoyduñ
Ҳаңçериñде gözüm oyduñ
Sultān men dep köp lāf urduñ
Körgeñiñni aygıl tağam*

*İçim toldı ihānetge
Él açtı til melāmetge*

Bizler koyduk kıyāmetge

Hakķımıznı bergil taĝam

Yūsuf Beg der sözüm kışķa

Aytay sözüm raķīb dostķa

Çıkıp ketey başķa yurtķa

Neçük dersen bizge taĝam

Yukarıda örneği verilen ve “Nazm” olarak adlandırılan Şirler destanda yer alan diğer manzumelerde olduğu gibi dörtlüklerden oluşmakta olup 8 ve 11’li hece ölçüsüyle yazılmışlardır. Bu Şirler aynı zamanda abab, cccb, dddb kafiye şemasıyla koşma biçiminde yazılmıştır. Yine bu Őirlerde de ahengi sağlamak için redif, tam ve yarım kafiye, asonans, aliterasyon ve kelime tekrarlarından yararlanılmıştır.

3.5. Muhammes-Gazel

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda mensur kısımda Muhammes olduğu belirtilen fakat başlık olarak Muhammes başlığını taşımayan 5 tane manzume vardır. Bunun yanı sıra 1 tane de türü belirtilmeyen ve beşliklerden oluşan Şir yer almaktadır. Bu manzumelerin dışında destanda beş mısradan oluşan Şirler Muhammes-Gazel olarak adlandırılmıştır. Fakat Türk edebiyatında “Muhammes-Gazel” olarak adlandırılan nazım şekli ya da nazım türü bulunmamaktadır. Ancak destanda “Muhammes-Gazel” olarak adlandırılan manzumeler “Muhammes” özelliği taşımaktadır. Ayrıca destanda geçen diğer Őirlerde olduğu gibi son kıtada Şiri okuyan kişinin mahlası yer almaktadır. Şiirdeki ahengi sağlamak için ise yine redif, kafiye, asonans ve aliterasyonlardan faydalanılmıştır.

“Muhammes-Gazel” olarak adlandırılan Şirler destanda Şu şekilde yer almaktadır:

Muħammes Ğazel

Ēmdi aħvālim ne bolĝay bolmaşam cāndın cudā

Él halknıñ serveri ol iki sulţāndın cudā
Köterip sansız yarānı bulmaşam andın cudā
Cismim cānım örtenipdür bolmaşam hāndın cudā
Çün şedefdek ayrılıpmen gevher-i kāndın cudā

Ayrılıp kan yığlaşıp kalduķ cefānıñ deştide
Şum yezīd éli bilen mātem-serānıñ deştide
Ol Hüseyindék cenk kılpimiz Kerbelānıñ deştide
Yūsuf Aḥmed kaldı yığlap tağlarnıñ deştide
Ayrılıp kalduķ ol cāyda Begler sulţāndın cudā

Beglerimdin ayrılıp ḥasretde kaldın neyleyin
Cism üzre ot tutaşıp miḥnetde kaldım neyleyin
Şad-hezārān mātem-i külfetde kaldım neyleyin
Aḡ çafip meydān ara zulmetde kaldım neyleyin
Köterip sansız yarānı bulmaşam cāndın cudā

Hiç ‘ilācın tafmadım sendin қanatım қarılıp
Neyleyin ḡam layḡa ketti ayaḡım terilip
Yūsuf Aḥmed salţanat Beg fādişādın ayrılıp
Neyleyin āvvāre boldum men turmadın ayrılıp
Tāc-ı taḡtım ikisidin bolmaşam cāndın cudā

Neyleyin aytay desem bilki zibānım köyedür
Her zamān yādımḡa kelse üstüḡānım köyedür

Hicr deştide meniñ ol Hñnmñnım küyãdur
Ayrılıp sulñanlarımdın belki cñnım küyãdur
Vereydim kıymet behã ğaldım oşol kãndin cudã

Ol ğimendin ayrılıp ğlağança ölgen yağřıdūr
Uřbu dñnyãdın keğip yegãne bolğan yağřıdūr
Men ğarib üftãdeniñ ğãlini sorğan yağřıdūr
Bu teriklikde yürüp bizlermu ölgen yağřıdūr
‘Ařūr Begdek ayrılıp ğalğança sultãndın cudã

Yukarıda örneği verilen şiirler aruz vezninin fã’ilâtün/fã’ilâtün/fã’ilâtün/fã’ilün kalıbıyla yazılmıştır. Destanda Muhammes olarak bahsedilen ya da “Muhammes-Gazel” olarak adlandırılan şiirlerin hepsinin kafiye örgüsü aaaaa, bbbba, cccca, dddda şeklinindedir. Bu yüzden destanda beşli mısralardan oluşan şiirler kafiye örgüsü bakımından “Muhammes-i müzdevic” (Kılığ 2011: 234) özelliği taşımaktadır. Fakat bu şekilde adlandırılan şiirler vezin ağısından oldukça kusurludur.

3.6. Gazel-Beyt/ Beyt-Gazel

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda 2 tane Beyt-Gazel, 1 tane Gazel-Beyt olarak adlandırılan şiirler mevcuttur. Bu şiirler Gazel-Beyt olarak adlandırılmalarına rağmen dörtlüklerle yazılmıştır. Beyt-Gazel ve Gazel Beyt olarak adlandırılan şiirler destanda şu şekilde yer almaktadır:

Beyt-Ğazel
Ađziñ uçuk ğovarsın
Ğanğık iñdek kızılbaş
Bizge tola sözlersin
Ālcūr iñdek kızılbař

*Sendin nāgāh utulsam
Öz yurtuma bir barsam
Leker alıp men kelsem
Satum uldek ızılba*

*Alsam ızını yaını
ıradurmen ömrünı
Yeksān ılıp barinı
ılay öldek ızılba*

*Mır şehrinı aıp
Vırān ılurmen alıp
e.. ılıp alı terip
Ötüp ketey ızılba*

*Deryālarını balarmen
Öylerinı ıarmen
Seni uldek satarmen
aset usturup ızılba*

*Yūsuf Beg der atını
Kelse körgil limni
oydek kesermen baını
Agāh bolıl ızılba*

***

Ġazel-Beyt

Közümge körenmes Begniñ qarası

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Hiç kişi saq émes bardur rāsı

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Ġunçelikde ħazān bolğan lālemen

Hiç bilmesmen neçük bahtım ħaramen

Yārim üçün yürek yaramen

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Neçük sevdā tüşti bilmedim aña

Yıġlaban dādımni aytayın saña

Ĥaberini hiç kişi bermedi maña

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Yigitleri munda yetip keldi mu

Başlarıġa ħara künler tüşti mu

Men bilmedim bendege tüşüp ħaldı mu

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Añlanmadı maña Begniñ ħalġanı

‘Aşūr Begniñ yoq söziniñ yalġanı

Rāst ikendür on tört yigit ölgeni

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Gül Haziçe boldı künden kün beter

Yarağlık hançeri bağırmı yırtar

Bir āh ursam āhım felekge yeter

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

dep yığlaşıp munda tursun

Yukarıda hem “Gazel-Beyt” hem de “Beyt-Gazel” olarak adlandırılan şiirlere örnek verilmiştir. Yine destanda yer alan diğer manzumelerde olduğu gibi bu şiirler de 8 ve 11’li hece ölçüsüyle yazılmış olup kafiye şemaları abab, cccb, dddb şeklindedir.

3.7. Beyt-Nazm

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda “Beyt-Nazm” olarak adlandırılan 1 tane şiir vardır. Buradaki adlandırma diğer bazı adlandırmalarda olduğu gibi şiirin özellikleri örtüşmemektedir. Bu adlandırma mensur kısımdan sonra gelen şiiri vurgulamak için yazılmış olmalıdır. Bu şiir de diğer şiirler gibi dördlüklerle yazılmıştır. Kafiye örgüsü ise yine abab, cccb, dddb şeklinde, 11’li hece ölçüsüyle ve koşma biçimindedir. Şiirde redif ve kafiye kullanılmıştır. Şiirin son kıtasında şiiri okuyan kişinin mahlası bulunmaktadır. Bu şiir destanda aşağıdaki gibi geçmektedir:

Beyt-Nazm

Neçük boldı bilelmedim hāliñni

Men aylanay atıñ bile özüñdin

Hudāyım saqlasun ‘aziz cāniñni

Men aylanay atıñ bile özüñdin

Ƙolum bağık baralmadım yaniñğa

İgem raħm eylesün aqğan yaşıñğa

Miñen atıñ boyalıpdur ƙaniñğa

Men aylanay aþiñ bile özüñdin

Kāfirler salgandur nize yarasın

ılıç çafip beriñ yezid cezāsın

Ölök tolsun bu kün tağlar dārāsın

Men aylanay aþiñ bilen özüñdin

Körüñdi köp kılğan işiñ közümge

ulağ salgıl meniñ ayğan sözümge

Rāzıdurmen saña bergen tözümge

Men aylanay aþiñ bilen özüñdin

Yūsuf Beg der felek bozdı şā'nımñı

Küsfeñdek tüketti meniñ qanıññı

Seniñ üçün émdi berey cānımñı

3.8. Münâcât -ı Bederkây

Destanda “Münâcât-ı Bederkây” olarak adlandırılan şiir, konu ve şekil özelliği açısından münâcât özelliği taşımaktadır. Destanda mensur kısımdan manzum kısma geçişi sağlayan “*Ahmed Beg bu münâcâtı oğuşanları*” ifadesiyle de bu şiirin münâcât olduğu belirtilmiştir. Ahmed Bey şiirinde Hz. Muhammed, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, pirlar vb. gibi din büyüklerinden yardım istemektedir.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda yer alan bu şiir yedi dörtlükten oluşmaktadır. 8'li hece ölçüsü ile yazılan bu şiirin kafiye örgüsü abab, cccb, dddb şeklinde olup koşma biçimindedir. Şiirde ahengi sağlamak için rediflerin yanında tam ve zengin kafiye kullanılmış, aynı zamanda dörtlüklerin son mısrasında cümle tekrarlarından

da yararlanılmıştır. “Münâcât-ı Bederkây” olarak adlandırılan şiir destanda aşağıdaki gibi yer almaktadır:

Münâcât-ı Bederkây

Bir ‘âhî men ümîd tuttum

Yâ Muşafâ sizdin meded

Şefâ‘ atge közüm tuttum

Yâ Muşafâ sizdin meded

Ebu Bekrî ‘Ömer ‘Osmân

Fedâ bolsun cân u cihân

Yetmiş iki şâhib-i karân

Yâ Muşafâ sizdin meded

Yette yaşda aratağan

Tag tézni yeksân kılgan

Şîr-i Hudâ aţ kötergen

Yâ Murtażâ sizdin meded

Atiñ ‘Alîdürler Velî

Şâhib-i karânlar sordı

Açkunça élniñ işikli

Şîr dergâh sizdin meded

Yıgılıpdur kâfir ança

Arkamızdın yetti Kökçe

Şeyh Şerîf Ebu’l H̄āce

Pir Muğān sizdin meded

Zevāl tapsun kāfīr beddin

Ürgençide Şeyh Necme'd-dīn

Buḥārālīk Bahā'd-dīn

Def'-i belā sizdin meded

Aḫmed Beg ketsün āzāde

Kāfīrlər kıalsun belāde

Ḥasan Ḥüseynin şehzāde

Yā Kerbelā sizdin meded

3.9. Gazel-i İnşa

Yusuf Beg-Ahmed Bey Destanı'nda "Gazel-i İnşa" olarak adlandırılan 1 tane şiir vardır. Fakat bu isimde ne bir nazım türü ne de nazım şekli mevcuttur. Şiir, dörtlüklerle yazılmış olup kafiye örgüsü koşma şeklindedir. Şiirin geneline baktığımızda ölçüsüz bir şiir olduğunu görmekteyiz. Şiirdeki ahengi ve ritmi sağlamak için de destanda geçen bütün manzum kısımlarda olduğu gibi redif, kafiye, kelime tekrarları ve ses benzerliklerinden faydalanılmıştır. Destanda geçen örneği ise şu şekildedir:

Ġazel-i İnşā'

İki Begler 'uzme kılgıl şehrim

Keçe kündüz üzre şām bol meniñ

Özlükiñçe başqa sulṫān men déme

Sen keliban dād-ı ḫā'ım bol meniñ

Añlasam men başqa érmiş yurtlarıñ

Şehdedin şirîn imiş her kimge alan szleriñ

Szi tkn yzi ısı lge lyı ilerniñ

Ltfi birle sen kelip azra hhm bol meniñ

Sen kibi olan kerek mendek arib ftdea

Kii yetmes kiiniñ her nee ılan ddıa

Hla hl tartmaq kerek bir muna lniñ hlıa

Rahm etip kelseñ kelip hb krarım bol meniñ

arırım tti tiim boldı mkhem bellerim

Reki eyler bizni krse bir nee yrnlarım

Zen ferzend barası sizlerge mtk cnlarım

Nee kn munda turup ho itibrım bol meniñ

Nme berdim saa men arz-ı avlim aytıp

Bu szm birle meniñ zmde bolıl sen kelip

Ml-ı emvlim balam sizge berey munda turup

Er Alı Hn der kelip cbek svrım bol meniñ

3.10. Nasihat

Destanda “Nasihat” olarak adlandırılan Şiir, Agris Han’ın lmeden nce ei L’al Han’a verdii nasihatlerden olumaktadır. Fakat bu Şekilde adlandırılan bir nazım tr ve Şekli yoktur. Bu adlandırma Şiirin temasına gre yapılmı olmalıdır.

Şiiri Şekil aısından deerlendirecek olursak; drtlklerden olumu, 12’li hece lsyle yazılmı, kafiyeye rgs koma biiminde olan, yarım ve tam kafiyelerin kullanıldıı, drdnc mısrasının srekli tekrarlandıı bir Őiirdir. Şiirin

altıncı kıtasında Agris Han'ın mahlası bulunmaktadır. "Nasihat" olarak adlandırılan şiir destanda aşağıdaki gibi yer almaktadır:

Naşihat

Ḥudā rāzı Resūl rāzı barça rāzı

Ḥaber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Men ötkendin soñra cefā köp körgülük

Ḥaber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Köp düşmenlik bolur ferzend-i dilbendimiz

Ḥaḳdın tilep tafḳan édük biz ikimiz

Kiçik qaldı mundın keyin yoq dostımız

Ḥaber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Sañā aytay körer cefā-meşekḳati

‘Azāb tartar yürer yolnıñ köp zulmeti

Sarāy bolur ferzendimge zindān teki

Ḥaber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

İzdekili arḳasıdın hiçkim çıḳmas

Kemālim ‘ulemā vezir umerā vefā qılmas

Neçe qılsa dād-ı feryād sözlemes

Ḥaber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Sen bolmağıl bī-ğam hērgiz endeve qıl

Köp naşihat yaḳşı yamān fezve qıl

Qayda barsa yaḳşılerni hemrāh qıl

Ḥaber alġıl üç ferzendim aldı ġarīb

Ṭaġ teñiz afar bolsa oymaġılsen

Ġamkīn bolup kee kŭndŭz uymaġılsen

Aġris Ḥān der el aldıda oymaġılsen

Ḥaber alġıl üç ferzendim aldı ġarīb

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN MOTİF YAPISI

Anlatıların en küçük unsuru, hikâyenin parçalanamayan en küçük parçası (Seyidoğlu, 1975: 83) olan “motif” ile ilgili Őimdiye kadar birçok inceleme yapılmıştır. Motif kelimesi Fransızca bir kelime olmakla birlikte edebiyat, sanat, müzik, el sanatları gibi alanlarda farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Motif terimi çok esnek bir Şekilde bir masaldaki herhangi bir unsur için kullanıldığında kesinlikle unutulmamalıdır ki, geleneğin bir parçası olabilmek için bir unsur insanların onu hatırlayacağı ve tekrar edeceği geleneğe has bir özelliğe sahip olmak zorundadır. Sahip olunan bu özellik sıradan ve bayağı bir özellik değil, farklılığı gösteren bir özelliktir (Ekici 2008: 74). Destan motifleri, destan kahramanları ile iç içe bir durumdadır. En önemli rol kahramanın olduğu için motifler kahramanın eylemlerine uygun olarak geliŐirler. Ayrıca toplumun inancı ve yaŐantısı da motifleri Őekillendirir (Yardımcı, 2007: 53).

Motif ile ilgili en kapsamlı çalışma Stith Thompson tarafından yapılmıştır. Thompson, bütün halk edebiyatı araŐtırmalarını ilgilendiren Motif Index of Folk Literature (Halk Edebiyatı Motif İndeksi) adlı altı ciltlik çalışmasında, çeşitli dünya anlatılarında tespit ettiği motifleri alfabetik olarak sıralamıŐtır. Eserin altıncı cildinde ise konu ve kavramların dizini verilmiştir (Bozdoğan, 2013: 37; Thompson, 1955).

Çalışmada Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın motif yapısı anlatılarda genel olarak ön plana çıkan motifler üzerinden değerlendirilmiştir. Motiflerin

sınıflandırılmasında İsa Özkan'ın “Yusuf Bey-Ahmet Bey (Bozoğlan) Destânı” adlı çalışmasından faydalanılmış olup çalışmamıza konu olan nüshada ön planda olan bazı motifler de eklenmiştir.

4.1. İnsanlarla İlgili Motifler

4.1.1. Kırk Yiğit Motifi

Kırk yiğit, anlatılarda kahramanların her zaman yanında yer alan önemli yardımcılarındandır. Bu yiğitler, kahramanları hiçbir mücadelede yalnız bırakmazlar. Yiğitlerin sayılarında artış olsa bile kalıplaşmış olan kırk sayısında bir değişime gidilmez, yine “kırk yiğit” ifadesi kullanılır (Şahin 2009: 359).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda da Yusuf ve Ahmed Bey'in kırk yiğidi vardır. Fakat bu kırk yiğit hem Yusuf Bey'e hem de Ahmed Bey'e aittir. Kahramanların Küzer Şah ile girdikleri mücadelelerde bu kırk yiğit her zaman beylerin yanında olur ve beyleri korur. Ayrıca kahramanlar da yiğitlerine önem verir. Yusuf ve Ahmed Bey'in Küzer Şah'ın adamları tarafından kaçırıldığında ve Er Ali Han'ın bu kırk yiğit ile birlikte beyleri kurtarmaya gittiğinde, yiğitlerinin şehit olduğunu gören Yusuf Bey'in üzülp esir düşmelerine aldırmayıp Er Ali Han ve kırk yiğidine dönmelerini emrettiği görülmektedir. Beylerin kırk yiğidi Er Ali Han tarafından da “yulbars” ve “aslan”a benzetilmiştir. Er Ali Han'ın Yusuf ve Ahmed Bey'in kırk yiğidi hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Yulbârs gibi yigitleri kaçıda

Halkı yürer keçe kündüz yanında

‘Âlîmleri kitâb oğur yanında

‘Alemniñ bābıda ‘ālîmçe bardur

Yūsuf Beg Aḥmed Beg ikisi birdek

Ḳırk yigiti ḥāzır barçası şîrdek

Ḳutlık bāzūluḡ ecder-i şaffetlik

4.1.2. Yardımcı Kahraman Motifi

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda beylere yardım eden yardımcı kahraman Bubay Kamber Veli'dir. Destanda Bubay Kamber hakkındaki ilk bilgi bir kıssa ile verilir. Bu kıssada Bubay Kamber Veli'nin Hz. Ali'nin öğrencisi olduğu belirtilir.

Bubay Kamber, Küzer Şah'ın gördüğü rüyayı yorumlatmak istemesi ve rüyayı ancak Bubay Kamber'in yorumlayabileceğinin söylenmesiyle birlikte destana dâhil olur. Yusuf Bey ve Ahmed Bey ile yedi yıl geçiren Bubay Kamber, destanda "bilge" tipini temsil eden bir yardımcı kahraman olarak karşımıza çıkar (Özkan 1989: 127). Bubay Kamber, Küzer Şah'ın rüyasını yorumlar fakat bu yorum Küzer Şah'ı korkutur ve Küzer Şah, Bubay Kamber'i zindana attırır. Yusuf ve Ahmed Bey de esir alınıp Mısır'a getirildiğinde Bubay Kamber'in olduğu zindana atılır. Bubay Kamber burada da beylerin gördüğü rüyaları yorumlar ve dualar okur. Bubay Kamber Veli aynı zamanda saz çalmayı da bilmektedir. Yusuf Bey, Karaköz'den dutar/saz ister. Yusuf Bey, Bubay Kamber'e dutarın perdelerini ve kulaklarını düzeltmesini söyler. Bubay Kamber sazı düzelttikten sonra birlikte şiir okurlar. Daha sonra beylerin ve Bubay Kamberin zindandan kurtulmasıyla birlikte Küzer Şah beylerin tekrar gelip onu öldüreceklerini ve tahtını elinden alacaklarını düşünür, bunun üzerine Küzer Şah pişman olup beylerle barışmak ister. Küzer Şah pişmanlığını beylere bildirmesi için Bubay Kamber'e ulaşır. Küzer Şah'ın beylerle barışması ve Müslüman olmasında Bubay Kamber'in payı büyüktür. Beyler yurtlarına dödükten sonra zindandan kurtulmalarına yardım eden kızlarla evlenir. Yusuf Bey, Bubay Kamber'i de Karaköz ile nikâhlar.

4.1.3. Yardımcı Kahramanın Hain Çıkması Motifi

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda karşımıza çıkan hain tip Küzer Şah'ın adamı olan ve köle olarak beylerin en yakınına kadar giren Rahnuş'dur. Beylerin yanında görev almasından dolayı beyler hakkında her şeyi bilen Rahnuş bunu kullanarak beyleri esir etmek için elinden gelen her şeyi yapar. İlk iş olarak da araları açık olsa da beylerin arkasında duran dayıları Bozoğlan ile aralarını iyice

açmaya çalışır. Bu sırada birçok hile yaparak ve yalanlar söyleyerek Bozoğlan ile beyleri karşı karşıya getirir. Durum beylerin anneleri, aynı zamanda Bozoğlan'ın kız kardeşi L'al Han'a anlatılınca olay yatıştır. Biraz düşündükten sonra Bozoğlan olan biteni anlar ve her şeyi Rahnuş'un yaptığını fark eder. Bunun üzerine Bozoğlan, yeğenlerine Rahnuş'u öldürmelerini söyler. Bozoğlan'ın Rahnuş'un öldürülmesini istediği kısım destanda şu şekilde geçer:

Men sizlerge naşihatler kılayın

Közleri elādur öltür bu kulnı

Cānımnı cāniñğa feyvend eyleyin

Közleri elādur öltür bu kulnı

Saña nöker bolup yalğan söz tafar

Bizbirimizni yükürüp söz tafip çıkar

Keçe kündüz ol seniñ firiñni kırar

Közleri elādur öltür şol kulnı

Keçe kündüz ol yürer hāliñ çağlap

Anıñdın aña ol yürer söz añlap

Düşmenge berürler ol seni bağlap

Közleri elādur öltür şol kulnı

Közleri aq kızıl yüzleri kan

Saña düşmen tafar eyletip bu sensiz

Nedāmet soqmas anda bilürsiz

Közleri elādur öltür şol kulnı

Seni ol fend birle yolğa salur

Düşmenni ol çırlap munda yaqın salur

Seni huş kılp düşmenge berür

Közleri elādur öltür şol qulnı

Közleri elānı yigit kıлмаğıl

Qolıdaki nerseni alıp içmegil

Armān birle bend bolup ketmegil

Közleri elādur öltür şol qulnı

Köziniñ elāsın bildim bī-ğürmet

Başın téz öz kıлма mürüvvet

Sañā başlap kelür düşmen bī-‘adet

Közleri elādur öltür şol qulnı

Qoyup bir ol çıkıp ketsün mekānga

Böri tülke çıkar tağdın cihānga

Ahīr ol ħarab urur şirīn cāniñga

Közleri elādur öltür şol qulnı

Beg Oğlandın sañā budur naşihat

Munı gāyb qıl andın kör devlet

Arañda bolsa ol qul yakar mużarrat

Közleri elādur öltür şu qulnı

Bozoğlan bu sözleriyle Rahnuş'un düşman olduğunu ve gelecekte beylerin başına açacağı belaları açıkça söylemektedir. Bozoğlan, Rahnuş'u anlatırken gözlerinin ela olduğuna da değinmiştir. Anlatılarda genellikle kötülerin gözleri ala ve gök rengi olarak tasvir edilir. Gök göz motifi Batı Türklerinde olduğu gibi Orta Asya Türklerinde de uğursuzluk sembolü sayılmaktadır. Türkiye Türklerinde gök gözlü kişinin nazar edeceğinden korkulur (Özkan 1989: 129).

Bozoğlan'ın bütün bu uyarılarına rağmen Yusuf ve Ahmed Bey Rahnuş'u öldürmez ve destanın sonraki kısımlarında Bozoğlan'ın söyledikleri şeyler aynen gerçekleşir.

4.2. Muhtelif Motifler

4.2.1. Rüya Motifi

Rüyalar, insanların günlük yaşantılarından etkilenerek veya bilinçaltındaki isteklerinin uyku esnasında açığa çıkmasıdır. İnsanlar rüyalarda yer alan simgelerden anlamlar çıkarmaya çalışmış ve geleceğe yönelik işaretler aramışlardır ve bunların sonucunda rüya tabirleri ortaya çıkmıştır. Edebiyatımızda bu tip eserlere tabirname ismi verilir. Tabirnamelerin manzum olanları bulunmakla birlikte daha çok mensur olarak yazılmışlardır. Müstakil tabirnamelerden başka, dervişin gördüğü rüyalarını mektupla şeyhine bildirmesi ve şeyhinin buna cevap olarak yazdığı mektup şeklindeki tabirnameler de vardır (Bars, 2015b: 78).

Psikoloji, din, felsefe ve tarih gibi birçok bilim dalının ilgi alanına giren rüya konusu, farklı disiplinlerde uzmanlaşan birçok bilim adamı tarafından ele alınmış ve rüya ile ilgili olarak farklı tanımlamalar yapılmıştır. Rüya ilk çağlardan itibaren insanları meşgul eden bir konu olmuş, insanlar onları yorumlayarak manalar çıkarmaya çalışmışlardır. Birçok kültürde rüyada yaşananların uyanırken yaşananlar kadar net ve gerçek olduğu var sayılır (Bars, 2015b: 76).

Halk kültürü açısından bakıldığında rüya; destan, halk hikâyesi, masal, efsane gibi anlatım türlerinde yer alan ve gelecekte olacakların işaretlerini verebilen motif olarak tanımlanmaktadır. Âşık Edebiyatının temsilcileri için rüya motifi bir

hareket ve başlangıç noktasıdır. Âşıkların gerçek hayat hikâyelerini incelediğimizde, rüya görene kadar belli bir süre ya usta bir âşığın yanında çıraklık yaptıklarını ya da âşık fasıllarının sık sık icra edildiği ve halk hikâyelerinin anlatıldığı yerlerde yetiştiklerini görmekteyiz. (Günay, 2005: 134) Rüyalarla, yaşama biçimi, hayat tarzı, beklenti ve hayata bakış arasında önemli bir bağ vardır. Hele bazı rüyalar vardır ki, bunlar asırlar boyu sürecek bir serüvenin başlangıcını belirler mahiyettedir. Bu yüzden olsa gerek Anadolu'nun birçok bölgesinde; “düş olmadan iş olmaz,” diye bir deyiş kullanılmaktadır (Kurt ve Kurt, 2015: 241). Türk destanlarındaki rüyaların birçok işlevi vardır. Türk milletinin rüyaya bakışı, yüklediği anlam ve rüyadan beklentileri destanlara işlev olarak yansır. Bu işlevler incelendiğinde, rüyaların destandan çıkarılması durumunda olay örgüsünde kesintiler olacağı anlaşılır (Çelepi, 2010: 266). Anlatım türünün başında ortaya çıkan rüyanın muhtevası metnin yapısına tesir edebilmektedir. Metnin içindeki hareketler doğrudan doğruya rüyadan kaynaklanmaktadır. Rüya bir mihver olabilir. Sıkıntılı ve yeknesak bir hayatı yaratıcı ve hareketli bir hâle dönüştürebildiği gibi tam tersi de olabilmektedir. Rüya, metnin bölümlerini birbirine bağlayabilir. Rüya, metnin çatısını teşkil edebilir. Anlatılan olaylar sonunda rüya olarak açıklanabilir. Bu daha çok inanılmaz olayların anlatımında söz konusudur” (Yabuz, 2002: 258). Olabilecek olaylarla ilgili rüya görme birçok destanda rastlanan bir olaydır. Bu rüyalar genellikle destanlarda birinci derecede önemli kişiler tarafından görülür (Bars, 2010: 58). Rüyalar destan kahramanlarının hareket tarzlarının tayinine ve gelecekteki olaylardan haberdar olmalarına yaraması bakımından destanlarda önemli bir yer tutar. Türk destanlarında ilk rüya motifine Alp Er Tunga'ya bağlanan Oğuz destanında Uluğ Türk tarafından görülen rüyada rastlanmaktadır (Yardımcı, 2007: 50-69; Kuzubaş, 2007: 305-316).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda toplam on dört tane rüya vardır. Bu rüyalardan üçü Küzer Şah'a, üçü Ahmed Bey'e, ikisi Yusuf Bey'e, ikisi L'al Han'a, biri Ebu'l Deccâne'ye, biri Aşur Bey'e, biri Gül Asel Han'a ve diğer bir rüya da Gül Asel ile Gül Haziçe'ye aittir. Gül Asel ve Gül Haziçe'ye ait olan rüyayı aynı anda hem Gül Asel hem de Gül Haziçe görmüştür.

Rüyalarda genel olarak Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, dört halife, pirlar vb. gibi din büyükleri görülür. Yusuf ve Ahmed Bey'in, Aşur Bey'in, L'al Han'ın, Ebu'l Deccâne'nin, Gül Asel ve Gül Haziçe'nin gördüğü rüyalar, yol gösterici ve gelecekte haber veren rüyalaradır. Yusuf Bey ve Ahmed Bey'in gördüğü rüyalar ayrıca beylerin din büyükleri tarafından desteklendiklerini de göstermektedir. Beylerin dini şahsiyetler tarafından desteklenmesi olağanüstü şahıslarla olan bağlarını ve yürüdükleri yolun kutlu olduğunu gösterir.

Küzer Şah'ın gördüğü ilk rüya destana konu olan olayı bildiren rüyadır. Küzer Şah'ın gördüğü diğler iki rüya da Müslüman olması için işaret olarak nitelendirilebilir. Nitekim ki Küzer Şah bu rüyalardan sonra Müslüman olmuştur.

Rüyalar destanda genel olarak nesir şeklinde anlatılır. Fakat Ahmed Bey, gördüğü bir rüyasını Bubay Kamber'e şiir şeklinde anlatır ve Bubay Kamber de Ahmed Bey'e rüyanın tabirini şiir şeklinde yapar. Ayrıca destanda yer alan rüyalar genel itibari ile yeni olayların anlatılmasında geçiş işlevi de görmektedir.

Destanda geçen rüyalardan ilki Küzer Şah'ın iki aslanın kendisine saldırdığını gördüğü rüyadır. Bu rüya Bubay Kamber, Yusuf ve Ahmed Bey'in zindana atılmasına sebep olan rüyadır. Bu rüya şu şekildedir:

El-kışşa Küzer Şāh bir kün tahtıda yatıp tüş kördi körgen tüşide bir lekin tällāni başığa alıp köterip ketip barur érđi aldı tarafıdın bir şir arka tarafıdın bir şir feydā bolup Küzer Şāhğa hayr-ı meyāz tartıp yükürdi Küzer Şāh kırküp arkasığa kaytaşı hemān arkasıdaki şir saçrap kelip bir fençe soktı Küzer Şāh yerge yüz tüben yıkıldı başıdaki lekiniñ tällāları her tarafge saçıldı Küzer Şā bu hālñi körüp bir āh urdu ol vaqtda ağızıdın bir kuş uçup çıkıp başıda fervāz kılıp sāye berip turdı Küzer Şāh bu tüşñi körüp uykusıdın uyğanıp bu körgen tüşidın vehmnāk bolup taht üzre çıkıp yarlıg kılıp emre kıldı

Destandaki olaylar bu rüya ile başlamaktadır. Bu rüyada görülen aslanların Yusuf ve Ahmed Bey olduğu, Mısır'a gelip Küzer Şah'ın tahtını alıp onu öldürecekleri Bubay Kamber tarafından yorumlanmıştır.

Destanda karşımıza çıkan diğer rüya ise Ebu'l Deccâne'nin gördüğü rüyadır. Bu rüyada Allah, Hz. Muhammed, Hz. Cebrail de yer alır. Ebul'l Deccâne'nin gördüğü rüyayı Hz. Cebrail yorumlar. Hz. Muhammed ise Cebrail'in yorumladığı rüyayı sahabesine ve Ebu'l Deccâne'ye anlatır. Rüyanın yorumu; iki yüz yıl içinde dünyanın kâfirler ve kızılbaşlar ile dolacağı fakat Türkistan vilayetinden iki ümmetin çıkacağı ve doğudan batıya kadar kızılbaşları imana davet edip Müslüman yapacağı, bu iki ümmetin adının da Yusuf ve Ahmed ve bu anlatılanları da Hz. Ali'nin soyundan gelen Bubay Kamber Veli'nin göreceği şeklindedir.

Bu rüya bize Yusuf ve Ahmed Bey'in "gazi tipi"ni temsil ettiğini göstermektedir. Rüyada bahsedilen Yusuf ve Ahmed Bey'in kızılbaşları imana davet edip Müslüman yapmaları olayını daha çok beylerin Küzer Şah'tan öçlerini almak için tekrar Mısır'a gitmeleri esnasında görmekteyiz.

Ayrıca bu rüya ile Yusuf ve Ahmed Bey'in yaşayacağı olaylar ve yapacakları işler dini bir temele bağlanarak destana kutsiyet kazandırılmıştır. Yine bu rüya beylerin dini şahsiyetler tarafından da desteklendiğini göstermektedir. Bu destekleri beyler zor durumda kalıp yardım dilediklerinde de görmekteyiz.

Destanda yer alan diğer bir rüya ise Aşur Bey'in gördüğü rüyadır. Aşur Bey rüyasında kızılbaşlar tarafından esir edilen Yusuf ve Ahmed Bey'in ne yöne doğru götürüldüğünü görmüştür. Aşur Bey bu rüyayı yiğitlerine anlattıktan sonra yiğitleriyle birlikte rüyasında gördüğü yöne doğru yola çıkar.

Diğer bir rüya Ahmed Bey'in gördüğü rüyadır. Ahmed Bey rüyasında, cümle pirlere rüyasına girdiğini, kendisine üç tane gül verdiğini ve arkasına beş kere vurup kaybolduklarını görür. Bubay Kamber Veli Ahmed Bey'in bu rüyasını bütün pirlere yanında olduğu ve beyler zindanda yatarken pirlere onları düşündükleri şeklinde yorumlar.

Destanda yer alan diğer bir rüya da L'al Han'ın gördüğü rüyadır. L'al Han rüyasında oğulları Yusuf ve Ahmed'in köpeklerin arasında kaldığını, köpeklerin beyleri ısırıldığını, Aşur Bey ve kendisinin beyleri köpeklerden kurtarmaya çalışıldığını görmüştür. Oğullarının esir düştüğü L'al Han'a bu rüya ile malum olmuştur.

Gül Asel ve Gül Haziçe'nin gördüğü rüya şu şekildedir: Evlerinde güvercinler vardır ve bu güvercinleri birileri uçurur. Bu güvercinler gidip uzak bir kuş bahçesine konar ve güvercinlerin konduğunu görenler gelip güvercinlere tuzak kurar ve iki güvercini alıp on beş güvercini öldürürler. Geriye kalan güvercinler ise kaçıp gider. Gül Asel Han bundan sonraki rüyasında yüksek bir yerden düştüğünü görmüştür.

Yine bu rüyadan da anlaşılacağı üzere beylerin durumları hanımlarına malum olur. Buradaki alınan iki güvercinin Yusuf ve Ahmed Bey olduğu, ölenlerin ise şehit olan yiğitler olduğu çıkarılabilir.

Diğer bir rüya da Yusuf Bey'in gördüğü rüyadır. Yusuf Bey rüyasında gökyüzünden bir taht geldiğini ve bu tahtın etrafında yetmiş bin melaikenin ağladığını, Hz. Muhammed, dört halife, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin vs. görür. Yusuf Bey Hz. Muhammet'e selam verir ve ayaklarına kapanıp yardım ister.

Destanda yer alan onuncu rüya Ahmed Bey'in gördüğü rüyadır. Ahmed Bey de rüyasında Yusuf Bey gibi Hz. Peygamberi, dört halifeyi, Hasan ve Hüseyin'i ve pirleri görür. Ahmed Bey bu rüyayı Bubay Kamber'e şiir şeklinde anlatır ve Bubay Kamber de Ahmed Bey gibi rüyayı şiir şeklinde yorumlar.

Destanda bulunan on birinci rüya yine Ahmed Bey tarafından görülür. Ahmed Bey bu rüyasında; kendi evlerinin kapısı açılır ve gökyüzünden bir taht iner, bu inen tahttan sonra dört tane taht daha iner. İnen ilk tahtın üstünde Hz. Muhammet vardır. Yusuf Bey Hz. Muhammet'e selam verir ve Hz. Muhammet de Yusuf

Bey'in selamını alarak ellerindekileri Yusuf Bey'e verir ve "Feth-i nusreti şimdi sizlere verdik" diyerek elini Yusuf Bey'in beline koyar ve kaybolur.

Diğer bir rüya da Yusuf Bey'e aittir. Yusuf Bey'in gördüğü bu rüya ileride başına gelecek olan bir sıkıntıyı engellemek için yapması gerekeni bildiren bir rüyadır. Rüyasında Yusuf Bey'e Mısır'ın içinde bir mezarlıkta bir cadının olduğu ve bu cadının onları engellemek için büyüler yaptığı söylenir, bu cadıyı öldürmeleri için Yusuf Bey'e bir kılıç verilir. Bu kılıcın üstünde Hz. Süleyman ve Hz. Davut'un isimleri yazar. Yusuf Bey Hz. Süleyman'a büyüü bozacak kişinin kim olduğunu sorar ve Hz. Süleyman, o kişinin Köroğlu'nun oğlu Havaz olduğunu söyler. Hz. Süleyman'ın bu sözlerinin ardından Yusuf Bey uykusundan uyanır.

Destandaki son rüya Küzer Şah'ın rüyasıdır. Küzer Şah rüyasında Müslüman olduğunu görür. Küzer bu rüyanın üzerine tekrar bir rüya görür ve bu sefer de rüyasında Hz. Muhammed, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, dört halifeyi görür ve Müslüman olarak uyanır. Küzer Şah bu rüyayı etrafındakilere anlatır. Etrafındakiler rüyayı güzel olarak yorumlar ve Küzer Şah ağlayarak tövbe edip Müslüman olur. Küzer Şah'ın gördüğü bu rüya ve Müslüman olduktan sonraki sözleri destanda şu şekilde yer alır:

Küzer Şāh umerā sergerdeleri birle maşlāhat kılaşıp qaray Müselmān bolmağğa tohtap şol küni yatıp keçesi Küzer Şāh tüş kördi körgeñ tüşleride Hāzret-i Muḥammed Muştafā şalla'llāhu 'aleyhi vesellemni tört yār bā-şafālarını Hāzret-i İmām Hasan Rızā ve İmām Hüseyn şehidān-ı deşt-i Kerbelānı tüş körüp Müselmān bolup uygandı yādığa keltürse körgeñ tüşü iken ve köñli hem çerāğdek rüşen bolupdur Küzer Şāh körgeñ tüşünü sergerde lerige aytıp berdi umerā sergerdelerini Küzer Şāhniñ tüşlerige yaḥşı ta'bir etip bergendin Küzer Şāhniñ köñli hoş bolup qarıtıg fiş kişi tuḥfe hedıyyeler birlen çıkıp Beglerniñ aldığa ketip barıp kılgan künāhlarığa tövbe tövbe istiğfār etip zār zār yığlap ḥün cigeridin néme dediler kanı kanı

Bar 'ömrümni dalāletde ötkerdim

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Kesāfetni bu cānımğa yetkürdüm

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Öz cānımğa özüm kıldım zulümni

Havā birle hüs tuttı yolumnı

Yād etmedim aşla berdüm ölümni

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Açılır mu bu kün baht-ı siyāhım

Qader dāyim firim füş-t-i fenāhım

Kūh qaftın köpdür kılgan künāhım

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Mısrī içre neçe yıllar boldum şāh

Şā boldumdep bilüp ikenmen hemrāh

Émdi aytsam Lā ilāhe illa 'llāh

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Armān birle yürek bağrım dāğlasam

Bellerimni himmet bile bağlasam

Tınmay émdi bir Hudā dep yığlasam

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Naşihatnı cān-ı dilimda tohtasam

İmānımnı öz cānımğa közletsem

Keçe kündüz bir Allāh dep yığlasam

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Evvelide bülend érdi iqbālim

Āhrīde zebūn boldı bu hālim

Ġaflet birle aqarıpdur saçlarım

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Ġāfillıqda kāmetherim büküldi

Āhrümde yürek bağrım ézildi

Közüm nūrı ketip saçal aqardı

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Mendek kulğa kıtur mukin şefkat

Hudā bendem dése Resūl ümmeti

Keter mukin bu könlümniñ zulmeti

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Küzer Şāh der edā kıldım sözümni

Sergerdelerim işitiñ bu kün ‘arzımni

Ġaflet birle ötkerip men ‘ömrümni

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

4.2.2. Hapsedilme Motifi

Hapsedilme motifi Türk destanlarında yaygın olarak karşımıza çıkan bir motiftir. Hapsedilenler genellikle destanın başkahramanlarıdır. Bu baş kahramanlar genellikle rakip tarafından, çeşitli sebeplerden dolayı hapsedilir. Bunların başında

vakaya dayalı anlatıların çoğunda ortak konu olan eş arama (hayat ar-kadaşı edinme), diğer bir ifadeyle âşık-mâşuk-rakip ilişkisi gelir. Bu iliş-kiler rekabeti, dolayısıyla düşmanlığı doğurur. İncelediğimiz destanlarda diğer hapsedilme sebepleri ise zulmetme, yalan söyleme, uyuyup kalma, uyutulma, tehlikesinden emin olma, yetiştirme, turna teli ve hîledir. Mitolojik-arkaik karakteri ağır basan destanlarda cezanın çekildiği yer olarak karşımıza daha çok kuyu ve sandık çıkar. Karmaşık medenî, kültürel çizgilerin belirmeye başladığı (Dede Korkut ve Köroğlu gibi) destanlarda ise kahramanlar daha çok kalede veya sarayın zindanlarında tutsak edilirler. Kapalı mekâna konulan esirler Köroğlu hikâyesinde ayrı-ca ayak, kol veya boyunlarından tomruğa bend edilirler. (Köktürk, 2006: 387).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda yer alan önemli motiflerden bir olan hapsedilme, yukarıda da belirtildiği gibi rakip tarafından gerçekleştirilmiştir. Fakat bu rakiplik beylerin zindana atılmasıyla ön plana çıkmaktadır. Daha öncesinde doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır.

Yusuf ve Ahmed Bey'in hapsedilme sebebi Küzer Şah'ın gördüğü rüyadır. Küzer Şah'ın rüyasının tabirine göre Yusuf ve Ahmed Bey Mısır'ı Küzer Şah'tan alıp Müslüman yapacak ve Küzer Şah'ı öldürecektir. Gördüğü rüyanın da etkisiyle Küzer Şah Yusuf ve Ahmed Bey'in Mısır'a gelmesinden korkarak onları zindana attırıp olacakları önlemek ister. Bu sebeple Yusuf ve Ahmed Bey'i kendisine ketirene ödülleri vereceğini söyleyerek askerlerine beyleri yakalanmaları için emir verir. Gördüğü rüyayı kimsenin duymasını istemediği için de rüyayı yorumlayan Bubay Kamberi de zindana atar.

Küzer Şah'ın askerleri çeşitli hilerle Yusuf ve Ahmed Bey'i yakalar ve Mısır'a türlü eziyetlerle, elleri zincirlerle bağlı bir şekilde getirilirler. Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey'i öldürmek ister fakat Bozoğlan'dan korktuğu için bunu göze alamaz, beyleri Bubay Kamber'in bulunduğu zindana attırır. Zindan da kalma süresi anlatıların çoğunda olduğu gibi yedi yıldır. Beyler bu yedi yıl süresince aç ve susuz zindanda kalırlar. Bir süre Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz'ın gizlice

zindana getirdiği yemeklerle karınlarını doyururlar. Yusuf ve Ahmed Bey bazı zamanlarda ümitsizliğe düşse de Bubay Kamber'in zindandan kurtulacakları yönündeki sözleri Yusuf ve Ahmed Bey'i rahatlatır.

Beylerin zindanda kızlardan dutar istemesi de dikkat çekicidir. Beylerin kızlarla ve Bubay Kamber ile yaptıkları deyişmeler Yusuf ve Ahmed Bey'in aşıklık vasfını da öne çıkarmaktadır. Beylerin şairliği Küzer Şah tarafından da beğenilir.

Beyler Fent-i Hind'î, Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz'ın da desteğiyle yedi yıllık esaretten kurtulur, kızlar ve Bubay Kamber'i de alarak yurtlarına döner. Küzer Şah'ın gördüğü rüya ve hapsedilme destandaki olayların başlaması ve gelişmesi bakımından önemlidir.

4.2.3. Kör Olan Gözün Açılması Motifi

Bu motif destanda Er Ali Han'ın üstünden işlenmiştir. Ayrıca Er Ali Han Gül Asel Han'ın babası, Yusuf Bey'in de kayınbabasıdır. Er Ali Han, Yusuf ve Ahmed Bey'i kendi çocukları gibi sever. Er Ali Han beyleri çok sevdiği için kendi yurdu olan Harezmî'yi de Yusuf Bey'e verir. Beylere olan bu düşkünlüğünden dolayı, beylerin esir olduklarının bilinmemesi ve ölüm haberlerinin yayılmasıyla Er Ali Han daha fazla dayanamaz ve gözleri kör olur.

Beyler zindandan kurtulduktan sonra Er Ali Han'ı sorar ve Ay Han'dan bir mağarada yaşadığını, gözlerinin de kör olduğunu öğrenir. Beyler bu haber üzerine Er Ali Han'ın yaşadığı mağaraya gidip Er Ali Han'ı bulur. Er Ali Han ile konuşup yaşadıklarına ikna ettikten sonra yanlarında getirdikleri toprağı Er Ali Han'ın gözüne sürer ve Er Ali Han'ın gözleri açılır.

4.2.4. Yas Motifi

Yusuf ve Ahmed Bey kızılbaşlara esir olur. Bu durumdan yurttakilerin haberi yoktur ve Aşur Bey bu haberi yurttakilere nasıl vereceğini kara kara düşünür. Beyler uzun süre dönmeyince L'al Han beyleri aramaya çıkar, gezmediği şehir kalmaz fakat beyleri bulamaz. Daha sonra yurttta Küzer Şah'ın beylerin birini astırdığı, birini de binadan attırıp öldürttüğü haberi yayılır. Bu haberi L'al Han,

Yusuf Bey'in eşi Gül Asel, Ahmed Bey'in eşi Gül Haziçe ve kardeşleri Kaldırğaç öğrenir. Bu haberin üzerine L'al ağlayarak şunları söylemektedir:

Émdi yoqlap an yıqlayın

Yüsuf anı Amed anı

Yürekim ota dāqlayın

Yüsuf anı Amed anı

Bizdin yandı devlet uşı

Cānıma yetti kāhii

Öldü deydür kelgen kii

Yüsuf anı Amed anı

Yüsufnı aşanmı dār

Amed Begni taqlap münār

Oqlum üçün yıqlarmiz zār

Yüsuf anı Amed anı

Köhne derdim boldı tāze

Öldidep boldı avāze

Yetimedi faqlı yaze

Yüsuf anı Amed anı

ubār boldı iki közüm

Hikim iitmes meni sözüm

anı meni iki uzum

Yüsuf anı Amed anı

Yürekde kaldı dāğlarım

Hazān boldı çehār bāğlarım

Qanı benim oğlanlarım

Yūsuf qanı Aḥmed qanı

L'al Hān der boldum nālān

Felek kıldı bizni vīrān

Gül Haziçe Gül 'Asel Hān

Yūsuf qanı Aḥmed qanı

Bu haberle birlikte beylerin eşleri ve kardeşleri Kaldırğaç da zar zar ağlayarak saçlarını yolar. Beylerin eşleri ve Kaldırğaç duydukları üzüntünün etkisiyle beyler sağ olsa yapacakları şeyleri ve onlara duydukları sevgiyi anlatan şiirler okurlar. Beylerin öldüklerini düşünerek okunan bu şiirler destanda beyit, gazel, muhammes olarak adlandırılırsalar da ölen kişinin ardından okunması ve konusu itibari ile ağıt özelliği taşır.

4.2.5. Mağara Motifi

İlk çağlarda insanların korunma ve sığınma mekanları ağaç kovukları ve mağaralar olmuştur. İnsanlar gerek doğadaki tehlikelerden gerekse kötü olarak nitelendirdikleri ve onlara zarar verebileceklerini düşündükleri kötü ruhlardan korumak için mağaraları tercih etmişlerdir. Kovuk imgesi daha sonra nemli ve karanlık mağara sembolleriyle birlikte düşünülerek anne rahmi ile özdeşleştirilmiştir (Roux, 2012: 95). Bütün Türk destanlarında görülen mağara motifine daha çok Göktürk destanlarında rastlanır. Gök Börü Destanı'nda eli ayağı kesilerek bir bataklığa bırakılan çocuk, bir dişi kurt tarafından denizin kıyısındaki bir mağaraya kaçırılır. Türk destanlarının ilki diyebileceğimiz Alp Er Tunga destanında da mağara bir sığınak olarak yer alır. Destanda Alp Er Tunga, İran'ı dört kere istila etmişse de tutunamamış ve sonunda bir mağaraya sığınıp tek

başına orada yaşamaya başlamıştır. İslâmî destanlarda Battal Gazi'nin atı Aşkâr bir mağarada şekil aldığı gibi, rivayete göre Köroğlu'nun ölümü ile Kırat da bir mağaraya girerek kaybolmuştur. Destanlarda sığınak ve ana karnı gibi iki değişik şekilde etkili olan mağara motifinin dini geleneklerden kaynaklandığı da kabul edilebilir (Yardımcı, 2007: 50-69).

Mağaraların korunma ve sığınma mekanları olmanın yanı sıra mit mekanları olup mistik bir özelliği vardır. Bazı Türk boylarında mağara evlerinin bulunduğu bilinmekte olup Türk şamanizminde yer altının karanlıklarına uzanan mağaralar dünyasının önemi hep ön planda tutulmuştur (Yardımcı, 2007: 50-69). İslâmî dönemde bireyin kendini fani alemde soyutlayıp baki aleme hazırlık yaptığı ve nefsin terbiye etmek için kullanılan bir mekan olmuştur. Mekkeliler arasında, Receb ve Ramazan gibi senenin belirli aylarında inzivâya çekilen bazı hanîfler bulunuyordu. Hz. Muhammed'in dedesi Abdülmuttalib de bunlardan biriydi ve Allah'ın varlığına, ceza ve mükâfat yeri olarak âhiretin mevcudiyetine inanmış, zaman zaman Hira dağındaki mağaraya çekilip kendini ibadete vermişti. Hz. Muhammed de muhtemelen otuz beş yaşlarında iken ramazan aylarında dedesinin inzivâya çekildiği Hira'daki mağaraya kapanmaya başladı. Özellikle nübüvvetin ilk müjdeleri olarak kabul edilen sadık rüyalar gördüğü altı ay içerisinde yalnız kalmak istiyor ve bu mağarada tefekküre dalıyordu (Kahya, 1998: 121). Çilehâne olarak adlandırılan mağaralar, nefsin terbiye edildiği, daimi ibadetin yapıldığı, günahlardan arınmak için kullanılan tecrit mekânlarıdır. Büyük Türk mutasavvıfı Hoca Ahmet Yesevî, dergahın bir tarafına mağara şeklinde çukur kazdırır ve burada yıllarca kalır. Hacı Bektaşî Veli de aynı şekilde mağara içine girerek kendisiyle baş başa kalan ve kendi nefsiyle hesaplaşmasını bilen erenlerdendir. Bu mutasavvıflar, mağarada kalarak olumsuz özelliklerinden arınır ve velilik mertebesine ulaşırlar (Çetindağ, 2007: 443-455; Bars, 2017: 75-82). Bu yüzden mağaralar aynı zamanda yediden doğuşun ve yeni bir kimliğe bürünmenin sembolüdür.

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda iki yerde mağara motifine rastlamaktayız. İlki kızılbaşların adamı olan fakat aslı Müslüman olan İdam'ın Yusuf ve Ahmed

Bey'i kızılbaşların elinden kurtarmak için götürdüğü mağaradır. Destanda bu mağaranın Velsel Karani'nin mağarası olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Velsel Karani'nin bunun gibi gizli birçok mağarasının olduğuna da değinilmiştir. İdam'ın Yusuf ve Ahmed Bey'i bu mağaraya getirmesi beyleri kızılbaşlardan koruma ve saklama amaçlıdır. Fakat mağaranın Velsel Karani'nin mağarası olması önem arz etmektedir.

Diğer mağara motifi Er Ali Han'ın Yusuf ve Ahmed Bey'in ölüm haberi aldıktan sonra mağarada yaşamaya başlaması ile karşımıza çıkar. Er Ali Han, Yusuf ve Ahmed Bey'i kendi çocukları gibi sevmektedir. Onların öldüğünü duyunca fani dünyadan elini eteğini çeker ve hayatını mağarada geçirmeye başlar. Bu süreçte gözleri de kör olur. Fakat Yusuf ve Ahmed Bey zindandan kurtulup yurtlarına geldikten sonra Er Ali Han'ı bu mağaradan çıkartır, yanlarında getirdikleri toprağı Er Ali Han'ın gözlerine sürerek de gözlerinin açılmasını sağlarlar.

4.3. Kuşlarla İlgili Motifler

4.3.1. Turna Motifi

Hayvanlar var oluştan itibaren insanları etkilemiş hatta bazı hayvanlar insanlar tarafından kutsal olarak kabul edilmiştir. Hayvanların insanlar üzerindeki etkisini kurganlardan çıkan eşyalar, çizimler, yöresel halk oyunları, deyimler, atasözlerin vb. açıkça görmekteyiz. Bu hayvanlar arasında Türk kültüründe kuşların önemli bir yeri vardır. Çok sık anılan ve pek çok yönüyle dil-kültür malzemesi olan bu kuşlardan bazıları mitolojik çağrışımlarıyla (ankâ, hümâ, kaknüs vd.), bazıları olağanüstü özellikleriyle (papağan, ebâbil, semender vd.), bazılarıysa etraflarında geniş inanç ve rivâyet hâleleri oluşturulan doğal fizyolojik nitelikleriyle (akbaba, baykuş, güvercin, doğan, karga, kartal, kaz, keklik, kumru, leylek, şahin vd.) dikkat çekmektedir. Anılan kuşlardan bazıları gibi turna da ardında barındırdığı mitolojik, mistik, fizyolojik ve tarihî-folklorik çağrışımlarla Türk kuşlarının en önemlilerinden biridir (Ceylân, 2003). Eski, yeni bütün Türk lehçe ve ağızlarında "turna/durna" kelimesi ile adlandırılan kuş, leylek büyüklüğünde, uzun bacaklı, zarif boyunlu, parlak, duru güzel gözlü göçmen bir su kuşudur. Turnanın başının arka tarafında geriye doğru sarkan bir zülfü vardır. Tepesi, kanatlarının ucu,

boynunun bir bölümü kara renktedir. Kanatlarında göz alıcı, mâvi, kırmızı ve yeşil tüyler vardır. Turnalar, sevgide bağlılık, dostlukta sebat ve sadâkat mânasına târif edebileceğimiz vefanın en güzel örneklerini teşkil ederler. Turna, halk ananemize göre mübarek, akıllı, her hareketi doğru, mukaddes bir kuştur (Elçin, 2003: 1-4; Gerek, 2014: 107). Türk Halk şairleri, manevi bir hava içinde turnaya hususî bir ilgi duymuşlar, onu âşıklığın şartlarından biri olan seyahatlerinde "haber" motifi olarak kullanmışlardır. Ayrıca saz şairlerimizin "gurbet" temi içinde sade ve tabîî Türkçe ile işledikleri turna motifini, Alevî ve Bektaşî şairleri, tasavvuftan gelen tesirle kendi tarikatlarının prensipleri içinde değerlendirmişlerdir (Gerek, 2014: 107).

Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda bulunan motiflerden biri de turna motifidir. Yusuf Bey'i eşi Gül Asel Han Yusuf Bey'in ölüm haberinin gelmesine rağmen beylerden umudunu kesmemiştir. Yusuf Bey'in beslediği yedi tane turnayı görünce aklına Yusuf Bey gelir ve üzülür. Bunuz üzerine Gül Asel, "Turnalar Yusuf Bey'i bulur mu ki" deyip turnaların kanadına mektup yazıp Mısır tarafına doğru gönderir. Bu yedi turna Mısır'a varır ve beylerin yattığı zindana gelir. Yusuf Bey bu turnaları görünce aklına kendi turnaları gelir. Daha sonra turnaların yanına yaklaştığında, turnaların kanadındaki mektupları görür ve okur. Yusuf Bey mektupları okuduktan sonra turnaların kendi turnaları olduğunu anlar. Mektuplardan ailesinin ve Hanların iyi olduğunu öğrenir. Yusuf ve Ahmed Bey de iyi olduklarını ve esir düşüp zindanda yattıklarını bildirmek için L'al Han'a, Bozoğlan'a, Aşur Bey'e, Er Ali Han'a, Nadir Bey'e, Haldar Han'a ve kırk yiğitlerine ayrı ayrı mektup yazar. Yusuf Bey turnaların kanadına mektupları bağladıktan sonra turnalar uçar ve Hîve şehrine gelir. Turnaların geldiğini ve kanatlarında mektupların olduğunu gören Gül Asel mektupları okutur ve Yusuf ve Ahmed Bey'in yaşadığını öğrenir. Bu haberi herkese yayar ve mektupların hepsini okurlar.

Yukarıda da görüldüğü gibi turnalar ne kadar zaman geçerse geçsin sahiplerini bulur ve en kısa zamanda varacağı yere gider. Turnalar burada beyler ile beylerin ailesi arasında haberleşme aracı olarak kullanılır.

4.3.2. Kırlangıç Motifi

Destanda diğerk bir haberleşme aracı olarak kırlangıç kullanılır. Yusuf Bey turnalarla gönderdikleri mektuplardan sonra zindanın içine yuva yapan kırlangıçlardan birini tutup mektup yazıp kırlangıcın kanadına koyar. Bu kırlangıçlar Hindistan'ın başkentine gider ve Hindistan'ın hükümdarının evine yuva yapar. Hükümdarın oğlu bu kırlangıçları görür ve kanadındaki mektupları fark ederek babasına verir. Hükümdar mektubu okuyunca mektubu yazanların Yusuf ve Ahmed Bey olduğunu anlar ve onlara yardım etmek için askerleriyle birlikte Mısır'a doğru yola çıkar. Hükümdar Fenti Hindî, Karaköz, Bibi Niyaz ve Rahide ile iş birliği yaparak ne yapıp edip Yusuf ve Ahmed Bey'i zindandan kurtarır. Yusuf ve Ahmed Bey Bubay Kamber, Karaköz, Bibi Niyaz ve Rahide de alarak yurduna döner.

BEŞİNCİ BÖLÜM
YUSUF BEG-AHMED BEG DESTANI'NIN
TRANSKRİPSİYONLU METNİ

[1a] Ağris Hāniñ ikinci defteri Yūsuf Aḥmed 1322nci der-belend (?) Yārkend Süleymān Aḥūd fütürgen kitāb [1b] *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm elḥamdüli'llāhi rabbi'l 'ālemīn ve'l 'aḳibetü li'l-muṭṭaḳīn ve's-şalavātü ve's-selāmu 'alā rasūlihi muḥammedin ve ālihi ve āşḫābihi ecmā'in* rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı aşār muḥdeşān dāstān kühen ü hūşe ḥanān-ı ḥırmēn-i sūḥan muşannif kitāb andağ rivāyet kılurlar kim ötken zamānda bir tuğkan iki fādşāh bar érdi biriniñ atını Ağris Hān ve biriniñ atını Yūnus Hān dep yette iklimğa fādşāh érdi ḥazāne ve define ḥaddin ziyāde érdi Ağris Hān dégen fādşāğa Ḥudāvendi Kerīm iki oğul bir kız ferzend 'iṭā kıldı her ḳaysınıñ sālī sekiz onğa yetkende Ağris Hān dégen fādşāğa bir kesel 'arız feydā boldı Ağris Hān ferzendlerini aldığa keltürüp yüz közige buse kılıp gözleridin yaş revān kıldı ayttı kim ey ata yurtıge toymağan ferzendlerim mendin keyin tilep ḥālinlar ne keçer ikén mundın soñ başıñlarge ne künler kelür ikén dep ğam kılıp turar érdi şol esnāda Beg Oğlan Hān Ağris Hāniñ ḳaşığa kirip keldi Ağris Hān Beg Oğlan Hāniñ körüp aldıda olturğuzup ta'am ḳoydı andın soñ dédi kim ey Beg Oğlan Hān siz meniñ ornumda fādşāh boluñ men kesel-mend bolup ḳaldım bu keseldin saḳayışımı saḳaymaşımı bilmesmen ferzendlerim mendin küçük ḳaldı bularnı men sizge tapçurdum siz obdan asrab bağğaysız her ḳaydağ küstāhlıḳ ḳılsamu keçürüp ma'āni ḳılğay siz bu ferzendlerimni ḳanatlıḳ soḳup ketmegey tumşuğluḳ çoḳup ketmegey bu ferzendlerim çoñ bolğanda fādşālıḳıñızni bir cānığa şerik ḳılğaysız men hem inim Yūnus Hān bile şerik fādşāhlıḳ kıılır érdük sizmu bizlerge oḥşa

ķılsañız dünyā ve aķret sizdin rāzı tururmen dep üç ferzendlerini Beg Oğlan
Ĥāngā tafalap pend ve vaşşiyetlerni ķılıp kelür sözni etip neme dédi

Yūnus ođlı Beg Ođlan Ĥān

Tiñleñ sözüm anlağunça

Hiç ķalmasun ġurbet bilen

Öz ķadrini bilmegünçe

Él içide ĥā r olmasun

Düşmen kelip fend urmasun

[2a] Yaş çağını söndürmesün

Ķoymađıl sen toymağunça

Vefā kelmes éldin hergiz

Ķaçan bilür ķadrini hergiz

Düşmanler fend urmasun yeter

Ĥārlıķ tartıp bakmağunça

Keçe kündüz ferveriş ķıl

Ġariblerge ‘adl-fiş ķıl

Rūz-ı namāz yağşı iş ķıl

Éldin hemān añlađunça

Ferzendim çoñ bolđandın soñ

Sulţānlıķğa şerik ķılğun

Din yolige şarf eyleğün

Dünyādın sen kömülgünçe

Ağris Hân taşlar dehrini

Bilmes hiç él cān qadrini

Ferzendimge til zehrini

Saçmağaysen taşlağunça

dep bolup barça hazānelerini şehir mülki kışlak bāğ cānlarını Bozoğlan Hānga berdi Bozoğlan Hân ornıdın yükürüp qofup ta' zīm qılıp olturdı andın küçleri L' al Hân ayimğa iki ferzenleriniñ körer künlerini aytıp bermek için tafalap vaşiyet qılıp neme deydür qanı

Diriğ ' ömrüm aqır boldı

Āzāde bolmay neyleyin

Dost düşmenlerdin nerī

Bī -gāne bolmay neyleyin

Başıñlarge zālīm késilür

Ful mällarnı tartıp alur

Aqrabālar yığlap qalur

Mestāne bolmay neyleyin

Tağdın aşıp tüşer düşmen

Ferzendimge ol berür fend

Yığlar sizler zen ü ferzend

Fervāne bolmay neyleyin

Agāh bolğıl Bozoğlanım

Hiçkim bolmas saña hemdém

Raħm eyleses sizge zālim

Dīvāne bolmay neyleyin

Üç yol kelip cedel kıılır

İsfaħānğa şuriş salur

Ferzendimni bendege salur

Sözāne bolmay neyleyin

Yette yıllar tartar bendi

Yemekliki zehr kıondı

Bendin alur Feñ-i Hindī

Estāne bolmay neyleyin

Aşkar oğlı Küzer şādur

Şāhım derler kıızılbaşlar

Ferzendimni alıp keter

Dīvāne bolmay neyleyin

Hiçkim barmas oğlum üçün

Ferzendlerim bolur zebūn

Kızılbaşka bolur oyun

Efsāne bolmay neyleyin

Üç cān kışı bolur maħbūs

Bir kıız bolur aşlı Urūs
Fervā kıılur bolup cāsūs
Cūyāne bolmay neyleyin

[2b] Bibi Niyāz Ürgençlik
Ol kıız sebep bolğay terik
Hizmet kıılur ölkünçelik
Qurbān bolmay neyleyin

Yette yıldın soñra çıkar
‘ Ālemge bol otlar yaqar
Murādını yığlap tafar
Dostāne bolmay neyleyin

Miskīn Ağris der ferzendim
Düşmen ara kaldıñ élim
Vefā kıılmas tuğqanlarım
Biryāne bolmay neyleyin

dep zār zār yığlap huşıdın ketip bāz huşığa kelip Bozoğlan Hānga iki oğlını
nihāyeti tafalap berip suvāl sorğanı Bozoğlan Hān Ağris Hānga qarap bir bir
cevāb bergeni

Naẓm

Bir bir atқан Hāqqa qoydum
Ferzendimni Bozoğlan Hān
Körer künni etip qoydum
Āgāh boluñ Bozoğlan Hān

Cevāb-ı Bozoğlan Hān

İnşā ʾİllāh kemān kılmañ
Hāzır güvāh igem Cabbār
Yamānlıķnı mendin körmeñ
Körep turar İgem Kaħħār

Suvāl-i Ağris Hān

Gümānım şol ferzendlerim
Ne kün körer bilgenlerim
Hūn-ı cigerpārelerim
Ĝarīb alur Bozoğlan Hān

Cevāb-ı Bozoğlan Hān

Cān-ı dilde asrağaymen
Yaħşı işa başlağaymen
Düşmen kelse uşlağaymen
Evvel Ha yār feygamber yār

Suvāl-i Ağris Hān

Köp işencim sendin érür
Bil yamanlıķ éldin kelür
Ferzendimni bendege salur
Añladıñ mu Bozoğlan Hān

Cevāb-ı Bozoğlan Hān

Qoymađaymen dūşmen ara
Eylekümdür köp mācerā
Raķıblerdin kılsam cudā
Dūşmen yıđlap qalur zār zār

Suvāl-i Ağris Hān

Mülk mālım kılsa tārāc
Sen alursen bizlerdin bāc
Ferzendlerim kıılma iħrāc
Rāzı bolay Bozoğlan Hān

Cevāb-ı Bozoğlan Hān

Hudā haķķı mundağ démeñ
Körer künni mendin körmeñ
Ođluñızdın siz ğam yemeñ
Haber alur sorağım bar

Suvāl-i Ağris Hān

Ağris Hān der sözüm şubu
Dūşmen kelür tađdın qamu
Bolalmassen aña otu
Haber alđıl Bozoğlan Hān

Cevāb-ı Bozoğlan Hān

Bozoğlan Hān der añlañ tağam

Nemzāt kılgum ‘ömrüm tamām

Rāstdur kıldım keft-i kelām

Āzād éter fervidigār

dep aydı kim ey tağa mendin yamānlık kelür dep hergiz kemān kılmasunlar tā
cānım tenimdeki bardur ferveriş kılıp kemālıđa yetkürüp fādşāhlıkımđa şerik kılıp
sorağ bolsa teñ sorap devletni [3a] bile körüp özüm yemey yedürüp özüm kéymey
kéydürüp obdan asrağaymen dep neçend sözlerni etip Ağris Hānnı řād kıldı andın
Ağris Hān L‘al Hān ayımđa qarap turup ayttılar kim ey mazlüm sen bu üç
ferzendni yađşı asrađaysen dep hūn-ı cigerleridin bir söz ayđanı

Naşihat

Hudā rāzı Resül rāzı barça rāzı

Haber alđıl üç ferzendim kıaldı ğarīb

Men ötkendin soñra cefā köp körgülük

Haber alđıl üç ferzendim kıaldı ğarīb

Köp düşmenlik bolur ferzend-i dilbendimiz

Haçdın tilep tafқан édük biz ikimiz

Kiçik kıaldı mundın keyin yoğ dostımız

Haber alđıl üç ferzendim kıaldı ğarīb

Saña aytay körer cefā-meşekķati

‘Azāb tartar yürer yolnıñ köp zulmeti

Sarāy bolur ferzendimge zindān teki

Haber alđıl üç ferzendim kıaldı ğarīb

İzdekili arkasıdın hiçkim çıkmas
Kemālim ‘ulemā vezir umerā vefā kılmas
Neçe kılsa dād-ı feryād sözlemes
Haber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Sen bolmağıl bī-ğam hérgiz endeve kııl
Köp naşihāt yaħşı yamān fezve kııl
Qayda barsa yaħşılerni hemrāh kııl
Haber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

Tağ teñiz çafar bolsa qoymağıl sen
Ğamkīn bolup keçe kündüz uymağıl sen
Ağris Hān der él aldıda qoymağıl sen
Haber alğıl üç ferzendim qaldı ğarīb

dep Hudāy Te‘ālāğa tevekkül kıılıp zār zār yığlap imān-ı İslāmğa meşğül boldı ol
keselleride ‘ālem-i fānīdin ‘ālem-i bāqīğa rıhlet kıılurğa yaqın bolğanıda Ağris
Hān ayttı kim teriklikniñ qadrini hiçkim bilmes iken cān bermek mundağamu
düşvār bolurmu dep hışt aqrabāsığa qarap néme dédi

Yalğançı fānī ‘ālemniñ
Qadrini hiç bilgen bar mu
Körgünçe cān açığıniñ
Rencin tartıp ölgeni bar mu

Neçe yıllar ‘ömri körse
Bir künçe yoq ecel kelse
Qazā kelip eger ölse

aytarılıp oyġan bar mu

aan ıkısa cānım tendin

ulġar eyletip kefen bozdın

Rāhat kōrmek anda özdin

Kōrdin yanıp ıkġan bar mu

Kōrde oysa élim meni

Kōrer meniñ söz sözġalı

Men rabbek dep ıkısa onı

[3b] Aña cevāb bergen bar mu

āyed zibān tilġa kelse

Cān-ı cismim Allāh dése

Dīnim Resūl-i mezheb dése

Andın ġalā bolġan bar mu

Men ölgendin keyin ġaım

Vefā ılmas köp endiem

Kōrde bilmem yaz ve ıım

Ölüm ġamın ılġan bar mu

Yetip keter a āvāzım

Yetim alır oġul ızım

Asān ılsa ādīr Teñrim

Haqđın özge dermān bar mu

Behl boluñ qavim qarındaş

Mendin qaldı ferzendim yaş

‘ Ālem köñli bolur gök taş

Yetim hālin sorğan bar mu

Ağris Hān der keldi qazā

Evlādlarım boluñ rızā

Körgeñ ‘ ömrüm boldı edā

‘ Ömr qudretini bilgen bar mu

dep bolup şol zamān cān be-haq teslim qıldı *Qālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci‘ūn* bu hālñi körüp hālāyıqlar āh fiğānlar qılıp ğusl-i kefenge alıp namāzlarını oqup yerlikge defn qıldılar andın āb āşlarını berip bolğandın keyin Bozoğlan Hān taht üzre çıkıp oturup hālāyıqlarınıñ ‘ arz ve işlerini sorap fādşāhlıq qıldı bu işlerni L’ al Hān ayım körüp elgeriki körgeñ devletleri yādlarıge kelip bu qarğ-ı felek-i giriftār-ı ‘ ālemniñ hüfālıqığa baqıp neme deydür qanı

Oşol şāhım devrān sürgen

Evvelde körgeñ taht-ı tecemmül

Neçe zamānlar ‘ ālemni kezgen

Ketti cermāndın qılmay tecemmül

Tamām ğazātğa atın çafardı

Yemen Hisārga ğavğa kofardı

Kimniñ ‘ aybını körse yafardı

Ne boldı meydān yoqtur şu düldül

Kāşānilerge özin tomutқан
Haq yolını izdep ‘ömrin keçürgen
Dinler tileşip kâfir qorqutқан
Yaysa yafardı közini kākül

Qanı tanurdı ol Şāh-ı Ağris
Dāyim dilleri bir Haqqa harış
Her şubh şām tesbiḥ-i qavīs
Qar dek aqarğan her mūy sünbül

Tesbiḥ aytası bülbül meşellik
Bar érdi qullar yüz miñ tümenlik
Kelmes cihānğa andağ yüreklilik
Sayrardı haq dep bir mişli bülbül

Anıñ ‘adl-i şerī’ atidin bölekni
Démes érdi tili Haqdın bölekni
Uluğ bolğan cihān içre semekni
Hemīşe rızqı rüzān keldi bir yol

Tümenlik lek-çerik bar érdi ḥāzır
Anıñ fir-i zamān Gavvaş Qādīr
Bolur érdi kişi yād étse ḥāzır
[4a] Kelür érdi bilip ol işni her qul

Anıñdın men alıp sarğardı yüzüm
Çerāyım za‘ ferāndur köp sarığ hem
Ne künlerni körer bu iki oğlum
Başımğa her belā kelse salay gül

Canān yığlap L‘al Hān ketti özidin
Yaşı deryā bolup aqtı közidin

Cānım ıkısa tenim ulğanıp buzdın
Közüm körmes idi āzārını mechül

dep azāğa rızā belāğa sabr ılmağdın özgeçü ne çāre tafmay dédi ki maña Hūdāy
Te‘ālānıñ ‘iṭāsı şubu iken men her neçe ılğan bilen Hūdā bermese bī-kārdur dep
ṭā‘at-ı ‘ibādetge meşğül boldı

El-ıṣṣa Bozoğlan Hān L‘al Hān ayimni üç ferzendleri bile obdan asrab hālidin
haber almağğa bir neçend yıldın keyin ol üç ferzendler birin birin belāgatge yetti
andın bularını mektebge berip ‘ilm-i hāl ‘ilm-i āldin haber tafturup bolğandın
keyin sipāhkerçilikni kātib-i berkemāl ıldı ve öz ferzendleridin ziyādereke ‘izzet-i
ikrāmırlar ılıp künde bölek reñde) ikisin serfā-i hārācāt berip terip ılır érdiler
ammā bu iki Beglerniñ yaşı Bozoğlan Hānniñ terbiyetide on iki on beş aldırğaç
ayimniñ sālī toğuzğa ulaştı ve bu Begzādilerge her aydağ mebariz fehlivān tutuş
ılsa Beglerniñ tekide yeter idi eger şikārğa Hāq salar aldığa her aydağ cānūr
yoluqsalar bir oğ birle tutup zindān şekim eyler idi ve bu iki Beglerniñ bu yeñlig
şecā‘at tafğanlarını körüp köñülleri söyüngendin şād bolup Beglerge ṭaladın
çapduğluğ tufçak ‘arāq at ve bir neçend kenç zerlerini en‘ām ılıp Beglerni öz
rāhige aradı Begler öz meylice iş tutup öz haddidin ıkgandın bir munça yaş
nevcivān oğullarını altın kümüşler birle özige rām eylep ve ularge at serencām-ı
ser ü fāy birle mümtāz eylep fend birle ularını nöker ılıp aldı ve bu ṭarīıda hār-ı
hārācātı okāse hazānedin alıp ıkip ulaştırıp berür érdi bu haberni Bozoğlan
Hān añlap Yusuf Aḫmed Beglerge dédi kim ey ukalarım yine mundağ be-zaveti

işlerni kılıp yürdi sizler bir neçend zamān tohtap berseñler sizler hūb çoñ
bolğandın keyin her nemersége atañlardın alıpdur anı taqsım kılıp berip devletge
şerik kılsam bolmasmudi taı anañlardın mgen sūt ağızñlardın burap tursa yigit
alıp kenç [4b] hazānilerniñ ful mālını yok kılgan fāydası neme ve sizlerge at yarağ
çapduğ lāzım boladurğan çāğda dégenlerni bersem bolmamdur dep aççıgladı anda
Yūsuf Amed Begler hezār meclisniñ içide izār tartandın nihāyeti hafa bolup
yıglap derd söz birle hūn cigeridin bir söz ayğanı

Nazm

Köp içinde izār kıldıñ

Yetim kördüñ bizni tağam

Cezān va‘de kılıp aydıñ

Ĝarīb kördüñ bizni tağam

Büzrükvārım hayātında

‘Adde alıp kıldıñ hānde

Ağraniñ bar bolsa mende

Téz öltürgil bizni tağam

Şāhiliğni kim tafçurğan

Türlük leşker saña alğan

Toqsan fatmān altun alğan

Alğaniñni bergil tağam

Toğanlığdın geçtim bu kün

Derdge saldıñ yıglay tün kün

el içinde kıldıñ zebün

Sultānlını oyğıl tağam

Mundağ elem tartmap idim
Kiçiklikdin bilmes idim
Bu kün sendin azār yedim
Ketmey ruḥşat beriñ tağam

İsfaḥān mülki sizge ҡalsun
Ful māl zer maña bolsun
Leşker yarağ sizge bolsun
Bizge cevāb beriñ tağam

Anam inim mundın köçey
Bölek yurtğa çıqıp ketey
Neyler kelse anı körey
Neçük dersiz bizge tağam

Қатıғ elem dilge ҡoyduñ
Ҳаңçериñде gözüm oyduñ
Sultān men dep köp lāf urduñ
Körgeñiñni aygıl tağam

İçim toldı ihānetge
Él açtı til melāmetge
Bizler ҡoyduқ қıyāmetge
Ҳаққımızни bergil tağam

Yūsuf Beg der sözüm kısqā

Aytay sözüm raķīb dostqā

Çıķıp ketey başqā yurtqā

Neçük dersen bizge tağam

dep él-i meclīs içidin çıķıp L' al Hān ayimniñ öylerige kelip tağası Bozoğlan Hān
ayğan sözni L' al Hān ayimğa birin birin aytmaq üçün néme dédi qanı

Ağrīs atam ölmek birlen

Körgeñ dünyā harām boldı

Tağam qaşıda turmaq birlen

Hāndān-ı 'ömrüm tamām boldı

Men atamdın kiçik qaldım

Bozoğlangā yaqın boldum

Tériklikni terki qıldım

Maña lahd maqām boldı

Birinci kün qıldı en'ām

[5a] Men hānīda qıldım maqām

Taħķīq boldı 'ömrüm tamām

Qılğan sözüm kelām boldı

Alıp bergil andın haqķım

Bu yurtlardın çıķıp ketgüm

Başqā yurtda künüm algum

Deşt-i şahrâ haşm boldı

Yūsuf Beg der inim birlen

Ĥūblaştım men ġanīm birlen

Sizni eyletip cānım birlen

Çıkıp ketmek nizām boldı

dep analarınıñ ayıǵnı kuçaǵlap yıǵladı L' al Ĥān ayım oǵlanlarınıñ derd birle
yıǵlaǵanını körüp oǵlıǵa içi aǵrıp neme dédi

Meni mazlūm 'āciz körüp

Bizni közge élmaptımı

Fādşāhlıǵ bizdin ǵalıp

Özi sulţān bolmaptımı

Bu sulţānlıǵ kimdin ǵalǵan

Özdin ketip mundāǵ bolǵan

Sulţān bolup ǵarnı toyǵan

Hiç özige kelmeptimi

Bizni ĥārī körgen bolsa

Keçtim oǵul tuǵǵan bolsa

Ölsem gürrdārın kim solsa

Körmem anı ǵoymaptımı

Oñ solıǵa leşker salǵan

Yemen Hisār bācın alǵan

Laçın şunğar kuş kuşlağan

Almanını bilmeptimi

Türlük türlük ƣalğan kenci

Ketmep érdi anıñ renci

Beş kün bolmay urdı fenci

Bizge raħmı ƣılmaptımı

Taşlap bergen tācın aña

Baħşılğan bācın maña

Külfet ƣılıp saña maña

Öz ģaddini bilmeptimi

Nām bolsun keft-i kelām

Okup işitip tafsun mağām

L´al Ĥān der ƣoysun encām

Sulṫān bolup sanmaptımı

dep bolğan vaƣ´alarını nāme ƣılıp Bozoğlan Ĥānğa kérgüzdi Bozoğlan Ĥān L´al ayimniñ kérgüzgen nāmesini körüp bir munça tuħfe ģediyeler birle L´al ayimniñ kemide kelip tinçlik asānlıklarını sorap bir ƣarār bolğandın L´al Ĥān ayim Bozoğlan Ĥānğa iki oğlanlarınıñ köterip kelgen sözniñ vaƣ´asını sordı ol vaƣtde Bozoğlan Ĥān iki Beglerniñ ƣılmışlarınıñ dādızlarınıñ aytğan sözini etip bermek üçün neme dédi

Bu kün meniñ ´arzım işitiñ

Uşbu boldı sözüm meniñ

Bu son dédim çoñraq oğluñ

Uşbu boldı sözüm meniñ

Bir neçe yıl turuñ dédim

Mundın kete boluñ dédim

[5b] Andın sultān boluñ dédim

Uşbu boldı sözüm meniñ

Ağam maña tafçurğanın

Başlañ dédi leşker ehlin

Éliñ dédim atañ kencin

Uşbu boldı sözüm meniñ

Élini başlap alıp yürüp

Kençlerni en'ām kılıp

Yigitlerni arқа salıp

Uşbu boldı sözüm meniñ

Çoñ bolğanda élini başlañ

Çoñluğnı siz mālı taşlañ

Zer semüşnı andın ħarclañ

Uşbu boldı sözüm meniñ

Cāndın 'azīz bu iki cān

Lāzım bolur tañla zerkān

Fendin ayttı helseñ oğlan

Uşbu boldı sözümen menîñ

dep bolğan vaqıalarnı L' al ayımğa bir bir aytıp berip bir neçend 'özre taqşırâtlarnı arağa salıp turdı L' al Hân ayım bu sözlerni Bozoğlan Hândın añlap andın Yūsuf Aḥmed Beglerge dédi kim ey nādānlar atañızlar sizlerni tağañlarge tafşurup bergen érdi ḥālā bu künlerde sizler kiçik turup fādşalıǵnı talaşıp dünyānı bī-hūde şarf kılmañlar ve sizler taqı yurt başlayalmaysızler fātraq çoñ boluñlar andın tağanlarğa her ne deseñler qabül kılur bu işqa aldırağan darb émes çırāki atañlar tağañlarnıñ atası birle şerik uluğ bubam ḥoca ḥurdek (?) fādşāhdın qalğandın tartıp bile fādşalıq kılur érdi ammā aǵası her ne déseler inās be-cāndil qabül kılurp dégen sözidin çıqmay 'ömri aḥiriğa tégünçe qatıq belālarge yolıqğan émessizler hem tağañlar her ne dese sözidin çıqmañlar eger bir işqa qadem qoysañlar tağanlardın sorap ol işqa qadem qoyuñlar dep neme dédi

Rāzı bolay Ḥudā ḥaqqı

Tağañ sözidin çıqmas bolǵıl

Tünkün bergen sütüm ḥaqqı

Akanıñ sözidin çıqmas bolǵıl

Köñlüñne iş ḥevālar bolsa

Oğlan bersün tayyār bolsa

Sultān kılur ḥaqqı yār bolsa

Düşmen sözün okumas bolǵıl

Her kim seni fendin urar

Yoldın qoyup mālıñ tiler

Aldap saylap en'ām alur

Raqīb işiñ kılmas bolǵıl

Bî-hûde yol körsetür él
Neçe aytasiz aymas yel
Mañar yoluñ qazgay bir tal
Éller birle yürmes bolgıl

L' al Hân söz kıldım edā
Taḥı siz yaş kiçik bala
[6a] Du' ā kılıp bolay rızā

Haq emridin çıqmas bolgıl

dep naşihatlar kılıp yine Bozoğlan Hānga tafşurdı andın Bozoğlan Hân Beglerge
ékā bolup devletge müşarraq kıldı

El-kıssa aradın yıllar ötkendin keyin Yūsuf Aḥmed Beglerge her tarafdın
gamāzlar kelip boldı çıkardı Yūsuf Aḥmed Begler düşmenlerniñ sözige ferifte
bolup Bozoğlan Hānga nāme kirgüzdi Yūsuf Begniñ nāmesini Beg Bozoğlan Hân
oqup körse fütüpdürler kim ey ağa ḥüb körüñ neme depdurmen

Beyt

Sulṭān bolğan oğlan tağam
Sözler şubu bilsün dermiz
Hāl sormadıñ bizdin tağam
Körüp bilip yürsün dermiz

Sulṭān bol bolay gedāy
Seni déşsek soldı çerāy
Qayda barsam anda baray
Émdi beḥil bolsun dermiz

Tācı tahtıñ qalsun saña
Kenci altun bergil maña
Sorağ sormaq saña revā
Émdi haqqım bersün dermiz

Haqqım alıp şükr tapğum
Alıp barıp Mısrī alğum
Atam gibi sulţān bolğum
Köç qoytım körsün dermiz

Sansız leşker cem' kılıp
Tağ téñizge şüriş salıp
Şam ' Irak barçın alıp
Andın anı bilsün dermiz

Yūsuf Beg der özüm kiçik
Sendin beni köñlüm üzük
Sulţān boldı andın tüzük
Qalğan işim körsün dermiz

depdür munı körüp aydı kim hemīşe haqqımıznı aldı bermedi dep ħalāyıqlarge yayğalı turuptur nāmeni alıp kelip bolğan vāq' alarnı L' al Hān ayimğa oqup berip dédi kim men Yūsuf Aħmed Begniñ köñlini ağırtmasam maña şubu qatarılğın yamān sözlerni kılamdur muña néme dep cevāb berdiler dédi L' al Hān ayim ayttılar ki Yūsuf Aħmed Begler baña raqıbdür eger bularnıñ her işini ħayli bergüdek bolsalar bir künde yoq kıladur anıñdın bularnıñ haqqı yātını öz ' aksini tafip yahşı yamānnı farq etgüdek bolğanda berseler boladur dédiler Bozoğlan Hān bu sözlerni işitip derħāl nāme fütüp iki Begler ibarıp dédi kim ey Yūsuf Aħmed

Begler kelip analarından sünler bersün deseler berürmen bolmasa sizler çoñ bolğanda berürmen dep nām [6b] ibardı Yūsuf Aħmed Begler Bozoğlan Hānñ nāmesini oğup körüp Bozoğlan Hānñ yamānlap andın mundın altun kümüş qarız alıp yigitlerige şarf kılıp seksen miñ kişi cem'lep şundın neğire nekkāra kārnyaları tartıp be-ıarafı Mışrığa revān boldı bu ħaberni L'al Hān ayim añlap Bozoğlan Hānñ kaşığa kelip qalğan kār barlarını añlatıp yığladı Bozoğlan Hān ayttı kim men encanān naşıhat kıldım onaşmadı emdi başığa cihānñ asıg savkı ötölüp öz ħaddini tonuğanda ağa ini bulaşğaymız anda onaşğay dep L'al Hān ayimni yandurdı faşl-ı söz şubu yerde turup tursun

El-kışsa bir kelime söz Yūsuf Aħmed Beglerdin işitiñ Yūsuf Aħmed Begler seksen miñ leşker bilen menzil merāhıllerni tayy eylep ve bādiyelerni kat' kılıp bir neçend künde Mıřrī deryāsıññ lebigel kelip tüştı bu ħaberni Küzer Şā işitip yarlıg kıldı cem' i leşker bu kün şehriñ taşığa ħayme bargāhlarnı tikip şaf tüzüp tüşün dep ol zamān yüz kırk miñ leşker bilen Şerfā-i Mıřrī atlanıp çıkıp şaf tartıp turdı üçünçü küni Küzer Şā atmış miñ leşker bilen deryā kenāresığa çıkıp şaf tartıp tüştı Yūsuf Aħmed Begler Küzer Şāññ leşkerlerini körüp qorqup kelgenige fişmān nedāmetler kılıp āħir nā-ilāçlıqdın bolalmay Begler hem şaf tartıp turdı andın Küzer Şāññ leşkeri table cenk soğup her ıarafdın Yūsuf Aħmed Begniñ leşkerini arağa alıp turğanıda Küzer Şā emri kıldı ki kişi bolğaymu bu kelgen başı çoñ ħavle kirdi baturlarnı öltürüp nābūd kılıp çıkğay dep bu sözni Ne'am Mıřrī işitip qofup Küzer Şādın ruşşat alıp kelip meydān içre özini körsetip lāf qāf urup çaldılar kürgüzüp turdı anı körüp Yūsuf Beg dedı kim kişi bolğaymu meydānga kirip bu sekniñ suvāliğa cevāb berip çıkğalı degen sözni işitip leşkeridin demi-düd çıkmadı Yūsuf Beg anda izā tartıp aydı kim qanı öz yurtıda fehlivānmen degenler ve kāte kāte yoğan sözlegenler bizni fend birle bu yerge alıp kelip taşlağanlar dep közidin yaşlar revān kıldı bu iki Begler köpler içinde [7a] izā tartıp yığlağanını körüp şol zamān bahadır Zeyd qofup Yūsuf Begdin ruşşat alıp kelip Ne'amniñ aldını tostı Ne'am aydı ki sen nēme ādem nēme işqa aldığa keldiñ aheste aldımın çıkıp ket bir urar men ölersen dep aydı Zeyd aydı kim tēz bol urup alğıl qōñlün gedā armāniñ qalmasun men seniñ küç kuvvetiñ körey dep turğanıda Ne'am qolığa nizesini alıp urdı ötkerdi kılıç alıp urdı ötkerdi andın küştigerlik kılaşıp birbirlerige zor kürgüzüp teñe bir teñ kelip qalıp birbirleridin cudā bolup andın

Zeyd olıgı nızesini alıp Ne‘ amge saldı Ne‘ am hem-rū ıldı Zeyd olıgı ılıç alıp ahr-arb bilen Ne‘ amniñ başıgı urup cānını dūzada arām aldurdı bu ālını Ne‘ amniñ oğlı Mālik kōrüp meydāngı kirip Zeydga teābūl bolup Zeydga nıze avāle ıldı rū ıldı ılıç avāle ıldı rū ıldı andın Zeyd hem Mālikga nıze urdı Mālik otkerdi olıgı ılıç alıp Mālikniñ başıgı urup işini tamām ıldı Zeyd ol kuni Kūzer Şāhniñ sekiz fehliwān sergerdesini oltürdi Kūzer Şā bu ālını kōrüp yarlıg ıldı bēgbār ehl-i za‘ ilerge a oyuñlar dep ol zamān ızılbaşlar Kūzer Şāh başlağın a salıp ızılbaşlar Mūselmānlarnı teñ ıldı ol vaqt Mūselmānlar hem udāy Te‘ ālāga sığınıp ızılbaşlar urundı her ikile leşker birbirige alaşıp uruş ılđanıça adın oşmay ūrdanı a üstide yep üç keçe kūdüz tortuşup cenk ıldı yıllar āır Yūsuf Begniñ leşkeri süst bolup her arafge ferākende bolup basrū bolđan turdı Yūsuf Beg bu ālını kōrüp leşkerige fet-i nuşret tilemek üçün udāga sığınıp neme dēdi

ılđıl izni bizlerge

Bolđıl özüñ udā baş

Kirdik bu dīn yolıge

ılđıl lūtf-ı ‘iā baş

Bir atıñdur yā Raīm

Luf eylegil yā Kerīm

udretiñ keñ ādirim

Bergil mundın fenā baş

Teñrim saña sığınıp

Keldik munda ılđanıp

azretiñge iñranıp

oyupdurmen saña baş

[7b] Dostuñ habîbi haq Resûl

Haqq-ı du'âyım kıl kabûl

Hiç iş bilmes yaş oğul

Tégürmegil belâ baş

Qaşdım meniñ ğazâtdur

Fikr-i dilim necâtdur

Feyğamberim hayâtdur

Ol kün boluñ maña baş

Keldim élimni başlap

Yamân işlerni taşlap

Yürdüm ğazâtnı hoşlap

Hasan Hüseyn edâ baş

Mindim bu kün men düldül

Kişi koydum men yol yol

Sen halkım özüm kul

Sakla özün qazâ baş

Keldim çoğlap halkımnı

Aldım kılıç aşımnı

Sundurmağıl dilimni

Urdı kılıp cefâ baş

Yā haq dībā lā urşarduk
Etrāfını kurşarduk
Küç kuvvetler kerküzdük
Mübtelādur muña baş

Niyyet kıldım evvelen
Uruş kıldım él bilen
İşniñ başı sen bilen
Bolğay dertge devā baş

Hālim sorğul ey tabīb
Devā bergil ‘anqarīb
Qalduq munda mużtarīb
Halāş eyle revā baş

Yūsuf Beg der yıǵlar men
Feth-i nuşret tiler men
Ġazāt kılıp keter men
Qılmağay sen cudā baş

dep yine aţ salıp cenkge kirdi ol hāletde kızılbaşlar berdāş kılalmay şehrige qaçıp kirdiler arqadın Yūsuf Beg leşkeri bilen şehrge yüzlendi ammā ol şehrde bir cādū bar idi aţını Maḥşı cādū der érđi ol cādū yifğa ismiyāt oqup şehriñ taşığı qaşladı Müselmānlarnıñ aldını ol yif tağ bolup tostı Müselmānlar bu hālni körüp utalmay arqasığa yetip tüşti aradın yette kün ötüp sekizinci küni bolğanda Yūsuf Begniñ tüşiğe Hāzret-i‘ Alī şah-ı merdān kirip ayttılar ki ey Yūsuf Beg bu tağka uşbu ism-i a‘ zāmnı oqup démide kılsañ yol küşāde bolur andın bu şehri Müselmān kılıp yanursen bulardın endişe kılmay Ġazāt kııl Hudā yāriñ bolğay Muḥammed

Resūlu'llah tört yār bā-şafālar medetkārıñ bolğay dep belidin tutup dost köterep yerde qoyup [8a] ol ismini örgetip bolğandın soñ ayttılar ki ey Yūsuf Beg bu işqa kadem qoyupdın İslāmğa ködürseñ kıyāmet küni Hudā ecriñni zāyiğ qılmağay dep beşāret berip ğayb bolup ketti ol vaqtde Yūsuf Beg uyqusıdın uyğanıp qofup tağqa ol ism-i a'zamı oqup dēmide qılıp érdi ol tılsım bertaraf boldı munı körüp Müselmānlar özini şehrge alıp cenkge kirdi bularnıñ kirgenidin qızılbaşlarınıñ haberi yoq érdi bu işdin haber alıp qatre yamğur deryāğa çümgendek ot kamuşqa tutaşqandek bōri qoyı sorgandek şir kalağa atılğandek qabl fulğa yıqılğandek aç işqa özini atqandek yeliñ ser ü fāy tafsa kiygendek huşuş öyge mihmān kirse kaçqandek uraşa uraşa rısqa bāzārlarını bozup her néme aldığa uçrasa öltürüp yürür érdi Yūsuf Begniñ miñen ref tāriğe oq tegip yıqıldı atnıñ üstidin özini halāş qılıp bolğunça qızılbaşlar Yūsuf Begni basıp alıp bendege tartıp aldı Yūsuf Begniñ bendege tüşüp qalğanıdın Aħmed Begniñ haberi yoq uruşup yürür idi bir ügze üstidin bir rāfze qızılbaş feryād qıldı ki ey sek-i şani' ler bizler birle némege uraşursen fādşāhıñlarnı leşkerler tutup alıp bendege tarttı almıdı küçüñler yetmes dégen sözni Aħmed Beg işitip be-tamām leşkerini cem' eylep maşlāhatlar qılıp öz haymelerige yanıp tüşüp bolğandın keyin Aħmed Beg Yūsuf Beg ağasınıñ bendege giriftār bolğanığa yıqlap Hudāy Te' ālādın nuşret tilemek üçün evliyālarını şefi' keltürüp neme dédi

Hudāvendā meni saldıñ belāğa

Bu belādın bizlerni halāş eylegil

Mundın barıp ne sözler men anamğa

Bu belādın bizlerni halāş eylegil

Tafmay barsam nemedürmen yarānlar

Akrabālar mendin anı sorsalar

Nā-ħaq keter 'ömrüm akam ölseler

Bu belādın bizlerni halāş eylegil

Be-ħaķ Ādem Nūħ ħalīlu'r-raħmān

Be-ħaķ Cebrūş ol İdrīs Demiyān

İlahī necāt ber özüñ yā sübhān

Bu belādın bizlerni ħalāş eylegil

Be-ħaķ Mūsā ve Hārūn ħürmeti

Be-ħaķ Süleymān Dāvud ħürmeti

Bizni kılıp Muħammedniñ ümmeti

[8b] Bu belādın bizlerni ħalāş eylegil

Be-ħaķ zıkr yā Yaħyā ve 'İsā

Be-ħaķ Ya' kūb ol Yūsuf-Züleyhā

Medet kııl bizlerge Resūl-i Ĥudā

Bu belādın bizlerni ħalāş eylegil

Aħmed Beg der bu kün aġam yatarsam

Tapsam anı bir iş birle kaçursam

Tapalmasam armān ħalur men ölsem

Bu belādın bizlerni ħalāş eylegil

dep bī-tāķat bolup yıġlay başladı amā yigitleriniñ arasında bir kişi bar érdi ağını
Tahmerān dep ol ħofup aydı kim ey Sultānım men aġalarıdın şehрге kirip bir
ħaber alıp çıksam ħayāt mikin yā öldi mikin dégen sözni Aħmed Beg işitip
beġāyet şād bolup Tahmerānġa va'adeler candān kılıp ruħşat berdi Tahmerān
Aħmed Begniñ aldıdın çıkıp şehriñ bir yeridin laķme kürlep çıkıp Küzer Şāniñ
sarāyıġa kirdi lāf körse Küzer Şāniñ bala baraķası tar öyge çıkıp ħalıpdur derħāl
sarāyniñ eşiklerini etip Küzer Şāniñ ħatun bala baraķasını öltürüp çıkıp yekleşti
aldıġa bir ħādım uçrap kimsin dédi Tahmerān ħādımniñ kaçıġa yaķın kelip mana

meniñ aţım Tahmerān dep yaqa giribānıdın tutup yerge köterip basıp üstige çıkıp olturup sordı kim Yūsuf Beg ƣanı nerede ƣoydı maña téz cevāb ber eger rāstı birle cevāb bermeseñ künā kün ğadāblar birle öltürürmen dep başığa ğançerni tiklep siyāsetler ƣılıp aydı ol ğādım ƣarı ölümün ƣorkup Yūsuf Beg dégenni Küzer Şā zindānğa saldurdı dédi Tahmerān bu ƣarını aldığa salıp yürüp Yūsuf Begni salıp ƣoyğan zindānı körüp alıp ol ƣarını öltürüp kellesini zindān başığa asıp koyup andın zindānıñ arƣasıdın teşip kirip Yūsuf Begni zindāndın ğalāş ƣılıp lağme birle alıp çıkıp ğaymelerige alıp keldi Yūsuf Begniñ şığhat selāmet kelgenini barça yigitleri turup Ağmed Beg başlağın aldığa kelip bir bir Yūsuf Beg birle köreşip öz arāmıda ber-ƣarār bolğandın keyin Yūsuf Beg ayttı kim ey sergerdiler biz bu yerge aldı arƣamızın teñeşip kelip Küzer Şānı tahtıdın tábüdğa tartay dep maşlāhat birle Mışrıdın [9a] İsfahānğa yanmağçı bolup bargāhlarını alıp tamām yigitleri birle deryādın ötüp ketgen ğaber Küzer Şāğa yetti Küzer Şā bu ğaberni işitip arƣasıdın toğsan miñ leşker birle Beglerniñ arƣasıdın ƣoğlap yetip kelip Beglerniñ leşkerlerini arağa alıp aţ saldı boldı cenk-i ‘ azīm bir ikila leşker cenkde uruşup ƣanlarını deryādek aƣızdı āğır Müselmānlar Ğudāy Te‘ālāğa sığınıp beruğge tekiş ƣılıp aydılar Küzer Şā başlığ kızılbaşlar berdāş ƣılalmay ƣaçıp şeħrge bend boldı andın Yūsuf Begler bu belādın ƣutulğanığa şükri eylep aldı arƣasığa ƣaramay İsfahān şeħrige revān boldı

El-ƣışsa bular menzil merāğillerni tayy ƣılıp ve bādiyelerni ƣaţ‘ eylep bir neçend künde İsfahān serğadige yetti bu ğaberni L‘al Ğān ayım añlap Bozoğlan Ğān bile aldığa barıp köreşip ve harduğ sorap bolğaldın keyin ayttı kim ey Yūsuf Ağmed Begler yigitleriñni başlap ƣayda bardıñlar ve ƣayda turduñlar ve néme iş ƣıldıñlar mendin bī-cevāb her yerge barurmusen émdi bu künden tartıp közümge körengüçe bolma dep açığlap nihāyeti karıdı Yūsuf Ağmed Begler nihāyeti ğacālet bolğanıdın aldıdın çıkıp finhān yerlerde yürüdi andın Bozoğlan Ğān birinçi künden keyin Beglerniñ her yerde ve her cāyda yığlap yürge yetti añlap bularge ki açığlap şeħrge kirip ber-ƣarār boldı

El-ƣışsa Yūsuf Begniñ yigitleri Beglerni iz dép tafıp yağşı sözlep ve yağşı söz birle finhān yerlerdin alıp barıp Şirdānğa fādşāh ƣılıp ƣoydı bular fādşāhlığ tahtıge çıkıp olturğanıñ her yerdéki atabıza anabıza ƣarğış ƣağıllar añlap Yūsuf Ağmed Beglerniñ ƣaşlarığa kelip cem‘ boldı bu iki Begler her ƣarafge yarlığ yetkürüp

[9b] leşker cem' kılmağğa meşğül boldı amā ol şehirde nā-meşrū' işlarni tola kıladurğan bir hatun bar érdi atını Gelinçe dep ol harāmzāde kāmfir qarınıñ bir oğlı bar idi atını Rāhnūş dér idi zergerlik hüneri bar idi bu harāmzāde Yūsuf Aḥmed Begniñ tağrıflerni işitip kelip nöker boldı kündin küñge bu harāmzādeniñ kılğan hizmeti Beglerge arzūp mertebesi ziyāde bolup Beglerniñ sözler sözi şubu boldı bu harāmzādeniñ sebebidin hiçkimse sözleyelmes boldı vaqtige Yūsuf Aḥmed Begler analarığa soğat ibarmek üçün bir munça at hacirlerge māl zerlerni yüklep Rāhnūşdın bir neçend kişiler birle ibardı bu harāmzāde mekār şehir-i Şirvāndın yürgenleriçe yürüp İsfahān şehrigе kelip L'al Hān ayim birle mülākāt bolup eylep kelgen soğatlarnı nazarıdın bir bir ötkerdi L'al Hān ayim bu harāmzādege köp feş kelip i'zāz-ı ikrāmlar kıldı L'al ayimniñ bu kılğan bu fişe keşleri bu harāmzādege ma'kül bolup İsfahāndın Şirvānğa aşla yangusı kelmey bir neçe kün turup qaldı

El-kışsa bu harāmzāde bir kün küç temāşası kılıp yürüp Bozoğlan Hānniñ qaşığa keldi Bozoğlan Hān sordı néme kişi sen kaydın bolur sen maña néme dādıñ bar dégil dégenide Rāhnūş dédi kim men Yūsuf Aḥmed Begniñ nökeri tururmen dédi Bozoğlan Hān sordı Yūsuf Aḥmed Begler néme köy kılatur néme söz bar dédi Rāhnūş dédi kim özlerini Yūsuf Aḥmed Begler keçe küñdüz ğıybetlerini kılıp aytatur ki bir kün bolmasa bir kün vaqtini tafsam öltürüp ornığa fādşā bolup oltursağ armānımız qalmas idi ve yaşıdur dep yalğandın çoğar kıldı Bozoğlan Hān Rāhnūşdın bu sözlerni işitip nihāyeti köñli ağırgandın dédi kim [10a] Yūsuf Aḥmed Beglerim meni öltürüp ornumğa çıkıp olturmasmu qaşımğa kelip bir ağız munda ğarağ fādşāhlıq kılaturğan hayālimiz bar dese fādşāhlıqni men iki Beglerge koyup barıp özüm küşe-nişin bolup yatur idim ular ki maña yamān hıyānet birle yürüp mundağ depdür qolıdın bir kelse on kılsun émdi kelgenni körermen hergiz ornumni bermesmen dédi bu harāmzāde Bozoğlan Hāndın bu sözni işitip āheste ornıdın qofup Bozoğlan Hān birle hūblaşıp L'al ayimdin ruşat alıp şundın Şirvānğa cunadı aradın bir neçend kün ötkendin keyin şehir-i Şirvānğa dāhil bolup Yūsuf Aḥmed Begler bile köreşip ber-qarār bolğandın keyin Yūsuf Beg soradı anam hışım bizlerni néme deydür dep aydı Rāhnūş harāmzāde İsfahānda her nége söz ötüp aydı anı Yūsuf Beg Aḥmedge birni öñge çıkıp yalğan sözlerni aytıp ğıybet kıldı buñlar bu harāmzādeniñ sözige fütme yürüp idi amā

bu bedbaht öz taḅ'ıdın meniñ sözümgē Begler işitmedi dep Beglerniñ mühürini oğurlap alıp bir nāme tayārlap mühür basıp alıp şundın Bozoğlan Hānniñ qaşığa kelip ta'zīm-i 'abūvit yerlerini öfüp nāmni tutup berdi Bozoğlan Hān yalğan nāmni qolığa alıp oqup körüp Rāhnūşğa nām mazmūniğa baqıp söz etip yandurdi bu ḥarāmzāde nevmīd bolup yolda kelgünçe dédi kim meniñ bu qalğan işim zāyi' boldı émdi yene bir 'ilāç kılip baqay kārğa kelse 'aceb émes dep bir finhānda olturup Yūsuf Begniñ mühürige oḥşa bir mühür oyup obdan yene bir nāme tayār kılip mühürni basıp destāriğa bend kılip kündizni keçege sā'atni naḥsge ulap tutup berdi Bozoğlan Hān yene bu nāmeni körüp köñli tīre bolup bu ḥarāmzādegemu sözleşme kelgenni körermen dep yürür idi [10b] amā ḥarāmzāde Rāhnūş aydı kim Yūsuf Aḥmed Beglerniñ sözige Bozoğlan Hān çın fütüdi émdi Bozoğlan Hānniñ mühürige oḥşa bir mühür oyup nāmege basıp iki Beglerge tutup bersem Begler Begler andın çın fūtar bolmasa mühürige ḥaṭge Begler işenmes dep bir kün Bozoğlan Hānniñ mühüri basılğan bir bī-kār ḥaṭ uḥradı bu ḥarāmzāde bir ḥālī yerde olturup şol mühürge oḥşa bir mühür oyup Bozoğlan Hānniñ tilidin bir yalğan nāme tayyār kılip mühürni basıp şundun Şīrvānga yüzlendi bir neçe künde Şīrvānga dāḥil bolup Yūsuf Aḥmed Beglerniñ ḥuzūriğa kirip ta'zīm-becā keltürüp dāstārıdın yalğan nāmeni alıp Beglerge tutup berdi Yūsuf Beg nāmeni oqup körse fütüpdür kim

Nazm

Tağam dersiz anı her sözni sözler

Bu oğullar oğullu kanı bozar mu

Turalmas tüzigür zürger Begler

Qargalar ḥāzır çün kuşlar soqar mu

Yamān dérmış meni ol iki oğlan

Özin bilip qalmasun ehl-i bāc samān

'Alem içre mendek yoqtur hiç yamān

İki ukam maña düşmen bolur mu

Neçe ayttım tur qaşım̄da barma dep
Kemāl tafiñ kāte boluñ élge ‘af
Taht-ı zerrīn tāc-ı keyvān mende dep
Qara quş beyzasıdın şunqar çıkar mu

Neçe ahmaqñı köp yığıp yanığa
Kiçikler derd otın yaqur hānığa
Armān birle bende bolur kāfirğa
Her āhiñdın tiğ bir hān çıkar mu

Yürekimge saldı gamñın otını
Düşmen birle satar özñin yurtını
Körgüsidür lāyıq zindān içini
Atasızñıñ ‘aqlı munça bolur mu

Bozoğlan der Beglerge köp selāmım
Tilçilerdin işit meniñ kelāmım
Hiç bolmadı ol çoñ bolup āzāmım
Sulţānlıqñı tartıp künler alur mu

dépdür munı körüp yigitlerige baqıp dédi kim ey yigitlerim her kimge düşmen feydā bolsa öz içidin feydā bolur iken yātdın düşmenlik kelse aña néme dep köñül ağırtkuluq dep Bozoğlan Hāndın gāybāne köñli ağırp ol maña tağa bolsa ikinci bizlerniñ mirāzımız aniñ élgede bolsa atamızñıñ ornıda atamız şubu dések qolidın bizge kelmeşi şubu iken dep yıqladı [11a] yigitleri aydı ki ey sulţānım bizlerge icāze bersünler biz Bozoğlan Hān birle uruşup tahtıdın tābūdğa tartıp taht-ı salţanatñı hazretlerige alıp bereli eger mundağ sūletlik kılp yürseñiz hergiz

fādşalıķnı sizge bermes berse öz evlādıge berür siz ol devletni ıam' a kılğanıñ bī-
kārdur anıñdın cenk-i cedel kılıp anı öltürüp fādşāh bolğanları hūbrāķdur dep aydı
Yūsuf Begge bu söz ma'ķūl bolmay ayttılar ki ey yigitler meniñ sözlerge bir
temsīl sözüim bar etip berer dep neme dédi

Ġazel

Nā-cins birle şucet tüzme her cāyda

Arķasıdın şékve sözin kıldarur

Bu köñüldeki sırnı aytma herkimge

Tége sözlep cānga dāğnı toldarur

Muħabbetsiz gül keldi i' lās-ı yafrağ

Bī-behre keyāhdın yaħşıdūr tofrağ

Bī-' aķıl yoldaşdın yaħşıdūr ulağ

Kör kişige yürer yolın yeldā mu urur

Yamānnı dost tutsa kimse hūb bu dep

Yol körsetür maña yoluñ uşbu dep

Muħabbetlik dost kirse öyge anı

' Ācür (?) feşin tutdarur

Ķurbān bolay merdīlerniñ şā'nıge

Yigit baķur dāyım ġazāt ķaşdıge

Yamān birle barsa düşmen üstige

Tutup berip élge ' azāb kıldarur

Yūsuf Beg der ' aceb boldı zamānlar

Öz içimdin peydā boldı yamānlar

Uruşmasmen yamān bolup yārānlar

Yamānlığın kılsa élge yandadur

dep aydılar ki bizniñ Bozoğlan Hān bile cenke cedel kılmamız münāsib her ne hem bolsa bizlerge fervā kılıp bu yerge yetkürdi bizler anıñ köp tüzini yegen hizmetini az kılgan aña bī-hürmetlik kılganımızdın başqa yurtқа barıp kün keçürgenimiz a' lādur dep aydı bu söz barça yigitlerige ma' kûl bolup Beglerniñ hizmetide қaysı yerge barsa şunda barur boldı

El-kıssa bu Rāhnüş nā-bekār Yūsuf Begdin bu sözni añlap lekin Şirvāndın İsfahānğa yürüp keçe kündüz ārām bir hāy berip Bozoğlan Hānnıñ қаşığa kirip Yūsuf Aḥmed Beglerni yalğan söz birle çıkıp özniñ çilvesini kürgüzüp қaysı gazelni oқudı қanı

Gazel

[11b] Keçe kündüz Bozoğlan Hān

İşni yamān kılay deydür

Leşker alıp gāzab birlen

Ol üstüñge kéley deydür

Miñdin birni aldı sipāh

Berdi hil' at zerrin-i қabā

Qılmasmiz der hergiz vefā

Taht-ı bahtıñ alay deydür

İsfahānğa bizler barıp

Öltürürmiz halknı kırıp

Şāh bolurmiz şehrin alıp

Seni maḥbūs kılay deydür

Cenkler kılmak anıñ kaşdı
Sizni şehid kılmak fikri
Tartıp almak taht-ı bahtı
Hayali şol baray deydür

Derhâl anıñ işin kılgıl
Bir iş birle işin kılgıl
Tutup anı nâbūd kılgıl
Evvel işin kılay deydür

Seniñ kencik haddidin füzün
Bolgay seniñ 'ömriñ uzun
Bolmağıl sen qolda zebün
Mülkni harâb kılay deydür

Yüsuf Beg der tutsam tamâm
Taht-ı bahtı aldı ağam
Kılgum anıñ işin tamâm
Barıp başıñ késey deydür

Râhnüşmen özüm elçe
Ol er kaçan bolur sençe
Qanlar tolar küçe küçe
Seni tutup satay deydür

dep közidin mekeri h̄ile yaşını aqızıp Bozoğlan H̄änniñ köñlini oğurlap dédi kim ey fādşāhım iki bir tuğqan qarındaşlarınıñ qolıdın kéledurğan işi şubuğa oğşāydur siz aña némedersiz men sizge şubu işlerni ma' lūm qılıp qoyay bī-haber qalmasun dep muḥabbet-i meşaqḫatlarını tartıp qaşınızğa kéldim dep érdi Bozoğlan H̄ān Rāhnūş ḥarāmzādedin bu sözlerni işitip dédi kim ey umerā lar işitiñler ve agāh bolur kim Yūsuf Aḥmed Begler meniñ üstünimge leşker tartıp kelip meniñ birle cenk-i cedel qılurmuş meni öltürüp ornumğa fādşāh bolur imiş maşlāḥat némedür kaydağ qılurmiz dédiler ol vaqtde umerā lar ayttılar ki ey fādşāh-ı 'ālem özlerige mişāl temsīl bar dep neme dédi

Mısrā'

Kişiniñ tahtıdın çoğulsa olı

Alur qan ağızıdın ādemde yoq yağ

[12a] dégen sözni Bozoğlan H̄ān añlap anda Yūsuf Begniñ mundağ qılğanığa der-ğazab bolup leşkeri cem' qılmaqğa nāme fütüp öziğe tāb' şehrlerge ibardı ol nāmeler yetip bar' āc her tarafdın fādşāhlar neğire neḫḫārelerini çalıp leşkerini başlap Bozoğlan H̄änniñ aldığa birin birin kelgeli turdı Rāhnūş bu kelgen fādşāh leşkerlerini körüp meniñ bu işim oñğa tartadurğanğa oğşāydur dep İsfahāndın çıkıp Şirvānga bir aylıq yolını hem sā' atde basıp kelip Yūsuf Begge bolğan vāḫ' alarını kelgen leşker fādşāhlarını beyān qılıp bermek üçün Yūsuf Begni içini urlap neme dédi

Agāh bolğıl Yūsuf Aḥmed

Bu şehriñge leşker kélür

Birbiridin bülend-himmet

İki yüz miñ aşker kélür

Toğmāş oğlı Hammāş tağlıq

Guž Beg oğlı Siyāsetānlıq

Salmān Ğuri Şebistānlıq

Mıltıq toflar sudrap kelür

Şamed oğlı   Abd-ş rik
M zi oğlı Ş h M lik
Ol uruşka sunsa ilik
Anda uruşmak m şk l k l r

  Abde Leyla k l r  rmiş
Ca   de N r Ş  yatar  rmiş
Kelse uruş k lur  rmiş
Yetse boyun bermek k l r

M s  oğlı Mevlev  Şir
 usrev oğlı Ra   de  aydar
Ceng s ibn-i Ş h M nzir
Ular kelse kim teņ k l r

Maĥm d oğlı Y suf   dir
Ferzendi ol K ze   hir
 ç lek leşker berse ĥ zir
Seksen t rt miņ serheņ kel r

Cenke kel r beş miņ   ayy r
Merc n oğlı  urb n  ayy r
Biĥter oğlı Zerkem nd r
Aĥlaĥ kelse ĥ n reņ k l r

İs'adeniñ oğlı Līsā
Sa'īd ibn-i Reşīd Yuşta
Ferzendi ol 'Ömer Ebre
Davūd ibn-i Felen kélür

Tağdın keldi Qırğız Qazaq
Kélgen añı zerrin qoyaq
Almas nīze şemşir sāğdaq
Hālīd oğlı Şebreñ kélür

Bozoğlan Hān nāme sundı
Mazmūnıdın leşker keldi
Leşker bilen şehr toldı

[12b] Çerik başlap tağandek kélür

Rāhnüş der sözüm taħkik
Añlap keldim bolup müşfik
Hiç yoq iken saña refik
Qavm hışın anañ kélür

dep bu yalğançı mekār harāmzāde bu girdār söz tüşüp birbirini düşmen kılıp uruşmaqğa ta'ın kıldı Yūsuf Beg bu sözni Rāhnüşdın işitip der-ğazab bolup yarlıg kıldı leşkeri cem' bolsun dep ol zamān seksen miñ leşker-i Türkmenler hāzır boldı andın Yūsuf Beg Bozođlan Hān munda kelip bolğunça men barıp işni kılay dep kārñay tartıp Yūsuf Aħmed Begler leşkeri birlen debdebe 'iş' aş' birlen yürgenini Rāhnüş körüp Şirvānıdın çıqıp İsfahānğa özini alıp Bozođlan Hānğa dūçār bolup ta'zīm kılıp turdı Bozođlan Hān sordı yene nēme işqa keldiñ beş alte kün ötmey

munda feydā bolursen néme keft bar néme sözler bar maña aygıl dédi Rāhnūş
Bozođlan H̄ānga Yūsuf Ahmed Beglerniñ kılğan işni ayttıp bermek üçün néme
dédi

Naẓm

Bozoğlan H̄ān haberdār bol

Yūsuf Aḥmed dīvāñ keldi

Ol qaşdıñda minip düldül

‘Aşūr Begdek nehiñ keldi

Seksen miñni élğap başlap

Barğanlarını yolda taşlap

Atlar kélür oynap şaşlap

Eneş atlıg firiñ keldi

Dāvud oğlı ‘Īsa Sa‘īd

Maḥzūm birle ‘Abdu’r-reşīd

Qabīs birle Ca‘de Şīr Zeyd

H̄āce Şekkāki keliñ keldi

Manşūr ibn-i ‘Abdu’l-lāh

Mālik oğlı Eseda’llāh

Āzāde qıl H̄āce Mollāh

Elceve elceve malıñ keldi

Saña keldi köp raqībler

Qarısı yoq yaḥşı yigitler

Leşker başısı Ra' de Ejder

Taliğ Şaliğ köreñ keldi

Barça nize neğire çañ

Kemāne bar şemşir yañ

Cān kütulmas sen kaçmasañ

Şāh Haliş Urāñ keldi

Şeb rüzları çalurlarını

Cem' kıлмаğan ol şāh ki

Ağ salurda aytur hey hey

[13a] Şāh Bahādur Şabāñ keldi

Herbeleri birbirdin hil

Düdülleri yüerlar yıl

Mıltık toflar tutuğluğ él

Āşifā ibn-i Behñ keldi

Rāhnüş der körüp keldim

Körüp ağım çafıp keldim

Tā kelgünçe hārdim açtım

Seniñ yeñi tūrāñ keldi

dep bolğan vāğ' alarnı beyān kıldı Beg Oğlan Hān bu haberni añlap L' al ayimni
çırılup keltürüp Yūsuf Ađmed Beglerniñ maña kılmışı şubumu dep Bozoğlan Hān
néme dédi qanı

Kim kimlerge tuğqan bolup

Bāz kim andın taŋan bar mu
Birbirige arqa baqıp
Cānga otnı yaqğan bar mu

Yūsuf Aḥmed kiçik dédim
Ağam oğlı dep izzet kıldım
Kiçik baqıp munça kıldım
Baqğan élge yangan bar mu

Ādem oğlı beşer idür
Anıñ işi hūner idür
Ol düşmen-ı küzel idür
Düşmen tafmay kelgen bar mu

Baqıp aydım dībān a' lā
Kötereşken ḥāce mollāh
İstiğfar Allāh ma' āza'llāh
Özni bilmey kelgen bar mu

Yūsuf Aḥmed iki oğul
Uruşmağğa kelipdür ol
Seni meni kıldı melül
Qanı sorañ bilgen bar mu

Ol kelipdür meniñ üçün

Saklap hātīr seniñ üçün
Keldim özüm aniñ üçün
Özdin düşmen tafğan bar mu

Beg Oğlan der uruş kılsam
Ādem émes andın yansam
Tuğanlıqdın münhem tansam
Başlar térik qalğan bar mu

dep ‘arz-ı hālını beyān kıldı L‘al Hān ayim bu sözlarni işitip nāle afğanlar birle vāylelā çekip Beg Oğlan Hānğa teşelli étip yandurup L‘al Hān ayim Beg Oğlan Hānniñ munça ri‘āya kılıp sorgalı kelgenige hoş vaqt bolup Yūsuf Aḥmed Begler Bozoğlan Hānniñ haqqıda yamān niyyet birle şükr başlap kéledurğan işige nihāyeti hacālet bolup oğlanlarınıñ inşāfiğa du‘ālar kılıp tursun

El-kıssa Yūsuf Aḥmed Begler seksen miñ leşker birlen Şīrvāndın çıkıp kelip [13b] İsfahān şehriğe yetti bu haber Beg Oğlanğa añlanıp erkān-ı devlet ve a‘yān-ı salṭanat leşkerlerini alıp şehriñiñ taşığa ḥaymeler qanı tikip şaf yasap tüşti andın Yūsuf Beg hem debdebe ‘iş‘aş birle yetip kelip bu hem şaf tartıp tüşti Yūsuf Begniñ yetip kelip Beg Oğlan Hānniñ teḳā bolmığa şaf tüzüp tüşkenni añlap L‘al Hān ayim nāle-i fiğānlar kılıp Yūsuf Aḥmed Beglerniñ aldığa kelip gāzab birle qarap neme dédi qanı

Bergerdiler yan arqañğa
Qaydın ketgil mundın
Tiğ salursen zen anañğa
Kelgen yolça ketgil mundın

Gāzablandı Beg Oğlan Hān
Ne iş kıldıñ iki oğlan

Derler çıkıp kırgumdur cān
Oğlum bolsañ ketgil mundın

Tađañ seni bađđan řeb rūz
Sizge bergen ođlan kōp tūz
Ėayār kıldım yığlap men kōz
Tūzin sađlap ketgil mundın

Tađañ mendin kārıñ sordı
Kılđanıñdın ol āh urdı
Tuđđan émes Begler dédi
Arđa yanıp ketgil mundın

Ėāybdın sōz ol añladı
Seniñ ũçün leşker yığdı
Uruřmađđa řayyār boldı
Yamān bolmay ketgil mundın

Cenk kılsa ol seniñ birlen
Keñeř kıllur meniñ birlen
Cenk kıлмаđıl anıñ birlen
řırvānđa ketgil mundın

Cenk kılsa ol sipāhıñnı
Yoğ kıllurlar gũlzārıñnı

Ürgenç Hıve Hezār yeñi
Barsa alur ketgil mundın

Ékiñ meniñ oğlum émes
Adem oğlu mundağ etmes
Yamānlıqıñ dildin ketmes
Cedel kılmay ketgil mundın

L' al Hān der boldum edā
Bir kün kelse cānğa qazā
Men sizlerdin kelān bızā
Qaydın kelseñ ketgil mundın

dep açığı sözlerni kılıp muhāfeleriğa kirip şehрге yandı Yūsuf Aḥmed Begler
andın hūb ' aqlığa kelip derhāl anasınıñ muhāfesini tutup alıp anasığa qarap Yūsuf
Aḥmed Begler yığlaşıp tövbe istiğfār étip kılgan işleriğa fişmān nedāmetler kılıp
néme dédi

[14a] Künāhım ḥaddin artuq sen keçürgil

Demādem oquğum istiğfār Allāh

Faḳırdin nāme şebni sen uçürgil

Demādem oquğum istiğfār Allāh

Heme él bizni küllep fend urupdur

Bu cānğa él fişmān kıldurupdur

Ḥalāyıq rüsvās eylep azgurupdur

Demādem oquğum istiğfār Allāh

Kiřiniñ sözi birle Һaddin aştıı
Yürekge dāğ armān toldı taştıı
Maña hem barça devlet keldi ھاçııı
Demādem oқuğum istiğfar Allāh

Yoluqtı bizge ھاydın iblis şeyātıı
Oğurlap mekeri birle aldı ‘aqlıı
Bilmesmen kişi ger bilse atıı
Demādem oқuğum istiğfar Allāh

‘
Aceb işka ھاılıpmen bilmeyin hiç
Ki çevrem toldı leşker él belā zıç
Civānlıđ yaşlığ bir kün bolur keç
Demādem oқuğum istiğfar Allāh

Тағаңда кең zer dep azğurdı éller
Қалur mu тағаңызда munça şehrler
Ölürmiz baş boluñ dédi sipāhlar
Demādem oқuğum istiğfar Allāh

Yūsuf Beg kiçikmen
Künāhım köp meniñ tiley tilek men
Һudā berse maña bolsam térik men
Demādem oқuğum istiğfar Allāh

dep analarınıñ étekini tutup alıp zār zār yıǵlaşıp künālarını tiledi L´al Hān ayım
Yūsuf Aḥmed Begni Beg Oǵlan Hānnıñ ḥaymesige keltürüp iki oǵlumıñ
künāhını tilemek üçün yıǵlap turup néme dédi

Başıñdın ürküley Beg Oǵlan şeyhim

İki oǵlum künāhı köpdür keçürgil

Körklük tahtıge çıķǵan serdārım

İki oǵlum künāhı köpdür keçürgil

Bir ´āciz kuluñmen tiley balamı

Tileñ deydür yaḥşı kılıp taǵamı

Hizmetde ölgünçe kılay maķāmı

İki oǵlum künāhı köpdür keçürgil

Tiley sizdin cümle firler ḥaķķıda

Barça Resūl feyǵamberler ḥaķķıda

Kıyāmet kün kofuñ ġāzı ḥaķķıda

İki oǵlum künāhı köpdür keçürgil

Mu´āf kılsañ balam kılay köp hizmet

Keçe kündüz bolǵumızdur köp minnet

Başka kōnsa kelip bizge bu devlet

İki oǵlum künāhı köpdür keçürgil

L´al Hān der oǵlum kiçik kelipdür

Ehl-i sözdin çıķmay şüriş salıpdur

Kiçik dep ḥalk anı fendler urupdur

İki oğlum künāhı köpdür keçürgil

dep zār-ı tazarru‘ lar kılip turdı L‘ al H̄ān ayimğa qarap heme umerā sergerdiler
orunıdın qofup Yūsuf Aḥmed Begler üçün araga tüşüp künāhını [14b] tiledi Beg
Oğlan H̄ān neçend kelime sözlerni etip andın Yūsuf Aḥmed Beglerniñ künāhıdın
ötüp bularnı kéne ‘ādāvetini bertaraf kılip ğamdın iki Beglerni ḥalāş kılip aydı
kim ey Yūsuf Aḥmed Begler sizlerniñ arañlarda Rāḥnūş atlıĝ bir kezāb-ı
ḥarāmzāde bar iken anı yoq kılıñlar āḥīr şol ḥarāmzāde sizlerge qatıĝ zarar
yetgürgüsidür hem ne bar söz bolsa anıñdın boldı qaşımğa bir kelip iki kelip
sizlerni ğıybet kılip meniñ ‘aqlımnı oĝurlaĝan iken men anıñ sözi bilen şehr
şehrdin leşker keltürüp sizler birle cenk kıлмаqğa tayyār bolup turĝan idim sizler
yetip keldim yeñler sizlerge meni kim qaqip keltürdi dédi Yūsuf Aḥmed Begler
hem dédi kim bizgemu şol Aḥūş ḥazretlerini ğıybet kılip bizlermu anıñ sözi birle
leşker tartıp kelip idük dep bolĝan vāq‘ alarnı bir bir beyān kıldı Beg Oğlan H̄ān
bu sözni işitip Beglerge qarap neme dédi

Men sizlerge naşihatler kılayın

Közleri elādur öltür bu qulnı

Cānımnı cāniñğa feyvend eyleyin

Közleri elādur öltür bu qulnı

Saña nöker bolup yalĝan söz tafar

Bizbirimizni yükürüp söz tafıp çıkar

Keçe kündüz ol seniñ firiñni kırar

Közleri elādur öltür şol qulnı

Keçe kündüz ol yürer ḥāliñ qaĝlap

Anıñdın aña ol yürer söz añlap

Düşmenge berürler ol seni baĝlap

Közleri elādur öltür şol qulnı

Közleri aq kıızıl yüzleri qan

Saňa düşmen tafar eyletip bu sensiz

Nedāmet soqmas anda bilürsiz

Közleri elādur öltür şol qulnı

Seni ol fend birle yolğa salur

Düşmenni ol çırlap munda yaqın salur

Seni huş qılıp düşmenge berür

Közleri elādur öltür şol qulnı

Közleri elānı yigit qılmağıl

Qolıdaki nerseni alıp içmegil

Armān birle bend bolup ketmegil

Közleri elādur öltür şol qulnı

Köziniñ elāsın bildim bī-ğürmet

Başın téz öz qılma mürüvvet

Saňa başlap kelür düşmen bī-^c adet

Közleri elādur öltür şol qulnı

Qoyup bir ol çıqıp ketsün mekānga

Böri tülke çıkar tağdın cihānga

[15a] Ahır ol qarab urur şirın cānıñga

Közleri elādur öltür şol qulnı

Beg Oğlandın saña budur naşihat

Munı ğāyb kıl andın kōr devlet

Arañda bolsa ol kıl yakar mużarrat

Kōzleri elādur ōltūr řu kılını

dep aydı Beg Ođlan Hāndın Yūsuf Beg bu sözni işitip aydı kim ey tağa bī-kārdın
bī-kār kılıdın yamānlıķ kelgenini kōrmey vazmayış kılmay hergiz kişige daħle
kılmasmen bu kıl maña kōp ħizmetler kılğan yamānlıķ kılğan émes dep Beg
Oğlan Hānnıñ sözini sindürüp néme dédi

Avāzım tolapdur kelli cihānğa

Dünyāğa meniñdek sultān kelür mu

Musaħħar eyleğüm deyüni ādemğa

Ölürmen barını kemān kılur mu

Ne ħaddür ki maña ol ħaber uralğay

Bu kıl düşmen tafıp tutup berelgey

Térikmen ol kolum ne bağlayalğan

Öziçe bizni ol zindān salur mu

Kelipdür biznidep yamān démesmen

Yamānlıķnı ol kılur dégen émesmen

Munı nā-ħaķ kının tōküp yürmesmen

Şehimen men kibi arslan bolur mu

Yamān tutsa her kim özige sırdaş

Belā kelmes dégen ōtken kırı yaş

Hiç iş kelmes bir yahşidin qatar baş
Sözsiz kişi élni mihmān kıılır mu

Munıñdın her cefā kelse onarmen
Her söziğe dürré yāqūt saçarmen
Bu kul sözün kişi kılsa taşarmen
Gayretlikdür kişi qoyup berer mu

Her ne kelse başığa alıp cefānı
Def' étermen kökdin kelgen belānı
Qaçıp bolmas kelse bilip qazānı
Ölüm deryānı bir sırrı qaçqan qalur mu

Yūsuf Beg men bu dünyānıñ sulţānı
Hiç kim maña ötü kelmes yamānı
Haqqa yetse tolmas kulnıñ āh onı
Köp kişige bu kul ziyān kıılır mu

dep Yūsuf Beg hayme bargāhlarıge barıp emr kıldı ki leşker atlanıp şehr-i Şirvānga yürsün dep ol vaqt be-tamām leşkeri ol yerdin keçüp Şirvānga qarap yürdi Yūsuf Aħmed Beg L' al Hān ayımdın Beg Oğlandın ruşsat alıp kelmek üçün anası qaşığa kelip ruşsat tiledi L' al Hān ayım dédi ki bargıl munda turğıl désem tağañ söziğe kirmediñ hemişe anı yamān dep fetişmediñ anıñ saña hiç yamānlıqı yoq idi evvel aña yamānlıqını sen kıldıñ barıp qayda cāy tutsañlar şunda [15b] yürüñlermen Berzen Bibini öz amanımda olturğılı qoyuñlar sizlerdeki balanı men tuğqan émes dep yığladı şol zamān Beg Oğlan Hānıñ qaşdıñ bir kişi kelip oçulannı çırlap alıp barıp Beg Oğlan Hānga rü-berü kıldı Beg Oğlan Hānıñ köñli tıre bolup néme dédi

Ey tağamnıñ oğlı añla naşihat
Tola kıldıñ iki inim derdlik
Mundın barıp körme hergiz hilāvet
Esir bolup ketküñ körüp cebrelik

Öz fi' liñ yamānnıñ şehrige taşlar
Yamānlar fend birle çöllerge başlar
Raķibler zulmiğa köterme taşlar
Nāle kılmay yürüşgil bolup cebrelik

Bu ķul başlap seni çöllerge barur
Seni küllep țarafa atın çapturur
Tutup berse raķib ațğa basturur
Yalañ eyler başıñ ayağ ķabrelik

Çıķarur ol sendin ķan yeriñni
Bilmes hiç kişi bargan yeriñni
Uruban ķamçılap yarar başıñni
Bolalmas közlegil hiçkim mihrelik

Seni aț aldıda koğlap yürer ol
Kızılbaşķa tutup bağlap berür ol
Yürer alıp seni tağ çimen çöl
Hemıše tartursen köp zaħmetçilik

Taşlar salıp tobrağa boynuñ yudar sen

Ki yüz kokuñıda deryā keçer sen

Tayağ hem harīde yürer sen

Kezersen çöl mü çöl boluñ keyrelik

Beg Oğlan der sözüñ rāstdır velīmen

Özüñ ötken şeyhniñ bereyemen

Āhırde kelseñiz andın bilürsen

Keyin maña ma' zūr émes ' azedelik

dep boladurğan vāq' ātlarını aytıp Beg Oğlan Hān Ağris Hāndın qalğan hazānilerni
Yūsuf Aḥmed Beglerge çıkarıp berip şehirlerdin Ürgençni merd-i şāh-ı cihānnı
Şīrvānnı Bekrābātını Hezāristanı Fencābnı Cūhānnı hem berip Beg Oğlan Hān
Yūsuf Aḥmed Beglerni oylap qoymaq üçün capdunup İsfahāndın Ürgençige
Begler bilen bile L' al Hān ayimni alıp barıp Yūsuf Aḥmed Begni taht üzre
olturguzup fādşāh köterip qoyup andın nāme ibarıp Cihāngir Hān oğlu Er ' Alī
Hānnıñ bir kıızı bar idi anı keltürüp Yūsuf Begge niqāh kıılıp alıp berdi Aḥmed
Begge ' Ömer oğlu Nadīr Beg Sulṭānnıñ bir kıızı bar idi anı keltürüp alıp berdi
[16a] Er ' Alī Hānnıñ atını Gül ' Asel Hān ayim dér idi Nadīr Beg Sulṭānnıñ
kızınıñ atını Gül Halçe ayim der idi bularnı birbirige qoşup murād-ı maqşūdığa
yetkürdi bular ' ayş ' işret birle havāsatı ' ālemni unutup bularnıñ ḥüsn-i cemālige
qarap Yūsuf Beg Gül ayimni ta' rīf kıılıp néme dédi

Teñri kıldı çüfti bizni ḥalk üçün

Men eyleney özüñ birle közüñdin

Qaddiñ ' ar' ar feste ağızıñ qand üçün

Men eyleney özüñ birle közüñdin

Elifdin tüz iken qametiñ seniñ

Zibā qaddi köz burun anarıñ seniñ

Meni mesti kıldı cemāliñ seniñ
Men eyleney özüñ birle közüñdin

Ĥudāyımniñ ‘aceb kıdreti köpdür
Behişt ĥürileridek çür beripdür
Bu felekni gerdışı oñğa tüşüpdür
Men eyleney özüñ birle közüñdin

Қашlarıñ қалемдүр көзleriñ şem‘i
Beñni şebnemī şeker-қанд hemi
Berürni men sensiz zerre sitemī
Men eyleney özüñ birle közüñdin

Қулаğıñ cinste yafraqı yeñlig
Yüzüñ nūrluğ sorutmaysen bir eñlig
Teñrim seni beripdür bizge yarağlıқ
Men eyleney özüñ birle közüñdin

Қaddiñ seniñ érür ‘ar‘ arge oñşaş
Seni körse қилur her kimse telāş
Саçıñ сүнбүл érür ‘anber қара қаш
Men eyleney özüñ bile közüñdin

Қуçaғım tolsa ol ma‘ deñ tozuñge
Fedā cānım қилay yārim özüñge

Özüm bolsam uluñ hizmet yoluñge
Men eyleney özüñ birle közüñdin

Yüsuf Beg der minetim ketti her ne bar

oştäremen cn taaddu sizge bar

ıkmas sizdek yene  alem ire yr

Men eyleney özüñ birle közüñdin

dep aaesia nezre ılıp oltursun anda Amed Beg öz öylerida Gül Haze ayim
birle  ay  iret tüzüp Gül Haze ayimni ta rf ılıp husn-i cemlia arap neme
ddi

Ey meniñ dilberim yüz h h

Sen kibi  alemge basam yne yo

Sözi eker boy  anber tbi enüber kh kh

[16b] Nee basam  alem ire sen kibi mestne yo

Ba kiik tili seük feste aızlı maremim

Kee kndüzde bolur dyim mana bol hemdemim

Boy nzük tal ıbıkdek gilip  anber emim

Seni talap barsa her yerine bir cnne yo

Saıñız snbül ifriñ yedi kelmidür veli

Yüzüñüz bir ona gül  iıda sayrar cn uı

Seni körgen kiiniñ felekge yetkey nlei

Nee yol derghni kezdim sen kibi estne yo

Kögsüñizni u anrı mnende cnniñ cyıdur

Yürüşüñ yāki keyik bad-ı şabāhdın téz érür
Közleriñ hūñḥ̄ār qaşıñ yā ḥaṇçer-i ābdār érür
İstesem ‘ālem yüzini sen kibi hem ḥ̄āne yoḡ

Aşlıñız taḥtı égizdür éliñiz andın uzun
Sizni ta‘ rīf kılsa bolmas söz bolur ḥaddın füzün
Yürüşüñ silenedek ‘aqlıñ seniñ ḡā‘ ide yusun
Sizni Aḥmed Beg tiler maḥremim biz sānı yoḡ

dep birbirlerige ḡaraşıp mest-i müstāgrīḡ boluşup aradın hefte ötüp érdi bularnı mübārek kelmekge Ermen fādşāhı Ḳūlınç Ḥān kelip Beg Ođlan Ḥān bile köreşip ḡarār aldı Beg Ođlan Ḥān bir kişini Yūsuf Aḥmed Beglerge ḡaberge ibardı Yūsuf Aḥmed Begler aldıḡa barıp köreşip ḡāl-i aḡvāl soraşıp cāy ta‘ yin kılıp bergendin keyin bolar tartuḡ fiş kişilerini Yūsuf Ahmed Begleriñ nazarıdın ötkerdi andın mübārek bād kıldılar iki Begler hem Ḳūlınç Ḥānḡa öz ḡazānesidin māl metā‘ lar alıp ḡıķıp Ḳūlınç Ḥānḡa en‘ām eylep üç kün meclīs kıldurup berdi Ḳūlınç Ḥān heftedin soñra öz vilāyetḡa bular birle ḡūblaşıp ketti andın Beg Ođlan Ḥān ayim birle rāzı rızālaşıp andın Yūsuf Aḥmed Begler birle ḡūblaşıp İsfahān şehriḡe cunadı L‘al Ḥān ayim Ürgençide ḡarār alıp tursun *émdi bir kelime sözni iki Begzādilerdin işitiñ* künlerde bir kün Yūsuf Begniñ Aḥmed Begniñ köñüllerige şīkārniñ hevesi tüşüp be-tamām yigitleri birle analarıdın ruḡşat alıp şīḡār kıılmaḡ üçün atlanıp revān boldılar menzil merāḡhillerini ḡayy eylep ve bādiyelerni ḡaḡ [17a] kılıp eşit bayābānlarnı kezip ḡadīmī bir mürḡzārḡa yetti Yūsuf körseler ‘aceb ḡoş havā yer iken ériḡlarda sular her ḡarafge cārī bolup aḡıp turadur munı körüp Yūsuf Beg yigitleri birle maşlāḡat kılışıp bu menzilni abād kıılmaḡ üçün Ürgençi Hezārest Bekrābād Şirvānḡa kişi ibarıp beyḡud ādemlerni cem‘ kılıp bu menzilge bir şehir binā kıldurdu atını Ḥivezār dep at ḡoydu bu şehriḡe her cāy her cāydın köçmel keltürüp olurguzup abāt kıldı bu ḡaberni ḡayn atası Er ‘Alī Ḥān añlap oğlanları Āy Ḥānnı elçi kılıp on kişi ḡoşup Yūsuf Beḡe nāme ibardı Āy Ḥān nāmeni alıp tuḡfe-feş kişi hediyeler birlen Ḥive şehriḡe revān boldı Āy Ḥān menzil merāḡhillerini ḡayy kılıp on künde Ḥive şehriḡe yetti Āy Ḥānnıñ kelgenini

iřitip Yūsuf Beg ra‘iyye fuqarālar birle aldıǵa çıkıp Āy Hān birle kōreřip andın
i‘zāz-ı ikrāmlar birle alıp kirip taht űzre olurguzup Āy Hānǵa meclīs ıldurup
berdi Āy Hān Er ‘Alī Hānnıñ ibargen nāmesini Yūsuf Bege ornıdın ofup tutup
berdi Yūsuf Beg ol nāmeni açıp okup kōrse fütűpdűrler kim

Ġazel-i İnřā’

İki Begler ‘uzme ılıǵıl şehrim

Keçe kűndűz űzre řām bol meniñ

Özlűkiñe bařķa sulṫān men dēme

Sen keliban dād-ı hā’ım bol meniñ

Añlasam men bařķa érmiř yurtlarıñ

Şehdedin řirīn imiş her kimge alǵan sōzleriñ

Sōzi ötkűn yűzi ısıǵ élge lāyıķ iřlerniñ

Lűṫfi birle sen kelip ‘azra hā’ım bol meniñ

Sen kibi oǵlan kerek mendek ġarīb űftādeǵa

Kişi yetmes kiřiniñ her neçe ılıǵan dādıǵa

Hālǵa hāl tartmaķ kerek bir munça élniñ hāliǵa

Raħm etip kelseñ kelip hűb kārzārım bol meniñ

Ķarıdım tűřti tiřim boldı műkűhem bellerim

Reşki eyler bizni kōrse bir neçe yārānlarım

Zen ferzend barçası sizlerge műřṫāķ cānlarım

Neçe kűn munda turup hoř i‘tibārım bol meniñ

Nāme berdim saña men [17b] arz-ı aħvālim aytıp

Bu sözüm birle meniñ özümde bolğıl sen kelip

Māl-ı emvālim balam sizge berey munda turup

Er ‘Alī Hān der kelip cābek süvārım bol meniñ

dep fütüpdür nāmeni közlerige sürtüp andın Aḥmed Beg öz sipālarige qarap dédi kim kördüñler mu Er ‘Alī Hān Kün Hān Yulduz Hān Fehlü Hān Qādir Hān bizlerni yaḥşı körüp ata bubamızıñ yüz ḥātırını kılıp bizlerni yoqlap ferveriş kıılmaq üçün beş fādşāh mühürlerini basıp bizlerge nāme ibarıpdur ve yene bir neçend ḥaçerlerge tuḥfe fişkiş yükletip ibarıpdur muña néme cevāb berür sizler dep yigitlerige qarap Yūsuf Beg néme dépdür qanı

Qulaq salıp ‘arzım işit yārānım

Begler Begi bizge selām ibarmış

Fedā bolsun ḥaqqında ulargā cānım

Begler begi bizlerge selām ibarmış

Nāme sözi Er ‘Alī Hān özidür

Bī-şek begiñ cehl tenleriñ biridür

Ber-Ḥudāniñ söyey yaḥşı kulıdur

Begler begi bizlerge selām ibarmış

Ber-Ḥudāğa tége bir bendeniñ dādı

Ay Hān érmiş bu kelgen elçiniñ atı

Aşl-ı zātı Cihāngir Hān evlādı

Begler begi bizge selām ibarmış

Her bendége Ḥudā bolsa mihribān

Qayda barsa ḥār olmağay yekmān

Hārezmīdin bizge oşol beş sultān
Begler begi bizge selām ibarmış

Beş fādşāh mūhūr basıp nāmege
Kelsün dibān ibarıpdur bizlerge
Yüz miñ du‘ ā bolsun şāh şā’ nige
Begler begi bizge selām ibarmış

Evvel kelmiş bizge haqđın ‘ ināyet
Evvel Resūl çehār yārdın beşāret
Ol tafıpdur yoqlamaqđa hidāyet
Begler begi bizge selām ibarmış

Yūsuf Beg der inim Aħmed bu devlet

Yeñi başdın qolđa kelmiş bu şevket

Yārānlarım bu kün kılıñ maşlāhat

Begler begi bizge selām ibarmış

dep aydı hezār meclisdeki yigitler Er ‘ Alī Hānmiñ bu kılgān işlerige aħsīn āfirīn
oqudılar ol vaqtda Aħmed Beg ayttılar ki ey Yūsuf ađa Er ‘ Alī Hāndek zāt-ı bā-
berekāt kişi bizlerge atadārılıq kılıp bizni yoqlap nāme ibargen bolsa bargānımız
hūbdur dep aydı Yūsuf Beg yigitler ayttı ki taqşır munçelik [18a] işlerni Aħmed
Beg hocāmdın sormasıarmu bolmas mudı dédi andın Yūsuf Beg yigitlerige qarap
naşihat kıлмақ üçün bu beytni oqudılar

Kéneş birle tün kısqā bolmas her cāyda

Sizlerige kulak salıñ yigitler

Naşībesi firāvāndur dünyāda

Yaşlılardin du‘ā alıñ yigitler

Er ‘ Alī Hān altıdur uluğdur velī
Eger bilseñ ularnı cehl-i tenler biri
Dāyim ğazāt édür anıñ işleri
Menmenlikni zinhār taşlañ yigitler

Ular oħşa sulţān yoqtur dünyāda
Nazar salsa yeteşürmiz murāda
Kündin küñge devlet bolur ziyāde
Uluğlardın du‘ā alıñ yigitler

Bilmegenni bildürgeli ér kerek
Tāc-ı tahtnı cem‘ kılgan zer kerek
Nāz ni‘ met tériğalı yer kerek
Bilmes işni émdi biliñ yigitler

Maşlāhatnı hūb bilgenniñ bar kānı
Yığlaşılñlar sözge yaş kelānı
Maşşer küni humerā bolur imānı
Birbiriñge ‘ izzet kılıñ yigitler

Yūsuf Beg aytadur sözni dāyim
Merd yigitge devlet berür Hūdāyım
Meded kılsa bizlerge füşt-i fenāhım

Murtazānı yādı kılıñ yigitler

dép aydı yigitler bularnıñ ‘ aqlıge hayrān qaldı anda Āy Hān Hārezmīge yanmağçı
bolup érđi Yūsuf Beg Aḥmed Beg Er ‘Alī Hānğa tuḥfe ibarmek üçün kırk
ḥaçerğa māl metā‘ yüklep Āy Hānnıñ aldığa salıp barıp nām fütüp Āy Hānğa
berip capdup yolğa saldı Āy Hān hem iki Begler birle ḥūblaşıp yolğa revān boldı
Yūsuf Beg Aḥmed Beg Āy Hānnı bir künlük yergıça uzatıp yandı Āy Hān şol yol
yürgenleriçe neçend künde Hārezmīge yetip kelip Er ‘Alī bilen köreşip Āy Hān
bolğan vāk‘ alarnı birin birin taqrır kılıp berdi Er ‘Alī Hān be-ğāyet şād bolup Āy
Hānğa du‘ ālar kılıp aydı andın Āy Hān Yūsufnıñ nāmesini tuḥfe-feş kişiler birle
tutup berdi Er ‘Alī Hān nāmeni oqup körse fütüpdür kim

Āy Hān mundın barsañ anda selāmet

Meniñ munda bir heftelik işim bar

Qādir mevlān saña qılğay kerāmet

Boladurğan kırk yigitim élim bar

Du‘ ā selām bolsun mundın ularğa

Ḥaḳīkāt-i raḥmet qılğay sizlerge

Āsān saqlap fırsat birle bizlerge

Düşmenim köp tola endeve ğamım bar

‘Alī Hānğa tümen bendelik biğāye

[18b] Hırmen hırmen serāfkende nihāye

Ma‘ rüz ol ki el-ḥamdülli’ llāhü’ l minne

Şahtelikde beredurğan çağım bar

Özlerini körgeli bizler arzūluq

Bar idi ki andaki könül qayğuluq

Köñül tınse fat fırsatda barguluk
Köñlümde köp ğamda tolğan dāğım bar

Ƙadd-i revānlıƘ bizge Ƙılıp ikenler
Barur boldı barça meni dégenler
Dīdārnı körsek deydür yarānlar
Bu başımda yüz miñ türlük elem bar

ƘırƘ miñ öylük élge işler Ƙoyar men
Öz ornımda Esed Begni Ƙoyar men
Heftedin soñ anda ğaram Ƙılur men
Tā körgünçe feyz tafğan yaşım bar

Her bendége Ƙudā bolsa mihribān
Ƙayda barsa ğār olmağay begmān
Ƙārezmīlik bizni dégen beş sultān
Közde yaşım niyāz Ƙılğan başım bar

Heftedin soñ mundın anda barurmiz
Yoğlap turğan ‘Ali Ƙānnı köremiz
Ruğşat bolsa berip dāĥīl bolarmiz
Muntazīrğa tuĥfe sovgāt özüm bar

Öz atğalı Ƙığan derler āh Yūsuf
ƘırƘ yigitim Ƙīve Ƙalur telmürüp

Ağa anı üç künğıçe iş berip

Ḥārezmīge beredürğan işim bar

dépdür Er ‘Alī Ḥān aydılar kim ne yaḥşı yigitler iken қа‘de yosun ve selketde
nezīr iken ey oğlum Yūsuf Aḥmed Beglerniñ aḥvāli қaydağ bilürsen mu ularniñ
kārı barı néme néme iş қılıpdurıdur ularniñ fi‘l-i ef‘āli néme maña aytıp bergil
dédi Āy Ḥān atası Er ‘Alī Ḥānga Yūsuf Aḥmed iki Beglerni ta‘rif қılıp neme
dédi

Ağrīs oğlı iki emīr şehzāde

Şehāvet bābıda ḥāḳḳımça bardur

Merde meydān içinde rüstem zamāne

Şecā‘at bābıda rüstemçe bardur

Bir şehī oğlıdur şāh kэшürdek

‘Aşūr Beg Serdārdı deyü hefte serdek

Siyāset bābıda Rūmī Қaysерdek

‘Adālet bābıda Nüşirvānçe bardur

Yüzi aydek tili zikr-i şenālıḳ

Özdin başқаға mihr-i vefālıḳ

Şekerдин şirīndür sözleri tatlıḳ

Rivāyet selüki İşānçe bardur

Yulbārs gibi yigitleri қаşıda

Ḥalkı yürer keçe күndüz yanıda

‘Ālimleri kitāb oқur yanıda

‘Aleminiñ bābıda ‘ālimçe bardur

Yūsuf Beg Aḥmed Beg ikisi birdek
Kırk yigiti ḥāzır barçası şırdek
Kutlık bāzūluḡ ecder-i şaffetlik
Ḳayūm Beg Serdārı dērmançe bardur

Kim aytıp bolmaydur şāhlıḡ bābıdın
Hiç kimlik körmedim her esbābıdın
Miñen atı yeldāmdur ḡoyun bābıdın
Ayaḡı yorḡası şimālçe bardur

[19a] Levinde bir vaḡt ḡazānesi açılır
Dāyim ḡazāt birle ‘ōmrin köçürür
Ma‘ rifetler eylese dūrler saçılır
Dīn mendhep milletde Selmançe bardur

On üç on törtde bar ol iki oḡlan
Körgeñ adem bolur ḡüsñige ḡayrān
Özleri ḡoşñūy çehresi ḡandān
Anıñ her ḡaḡre yaşı ‘ummānçe bardur

Yigitleri hemesi zerrīn ḡalkānlık
Uruş meydānıda rüstem-i şaffetlik
Faḡīr miskīnlerge raḡm-ı sefḡatlik
Yeñi yaḡşı dēseñ uşançe bardur

Heftedin soñ munda kıılır irāvet
Ular üçün seyālîñ yahşî ‘imāret
Kādîr mevlān sizge kılgay kerāmet
Bir şîr ve biri kılançe bardur

İki sultān birbirige müvāfîk
Hudāyım étmiş devletge lāyîk

Āy Hānmen aytur körüp keldim halāyîk
Her biri yurt sorğan sultānçe bardur

dép bolğandın keyin Er ‘Alî Hān Āy Hāndın bu sözlerni işitip Yūsuf Aḥmed Beglerge gāybāne ‘aşîk bolup üstekārlarnı cem‘ kılıp öy imāretlerni kıldurup içige kıymet bahā besāḥlarnı salıp ārāste kıldurdılar Er ‘Alî Hān Yūsuf Begni kaçan kelür ékin dep muntazîr bolup yolğa qarap munda turup tursun *bir kelime sözni Yūsuf Aḥmed Begdin işitiñ* ammā Yūsuf Aḥmed Beg kırk miñ leşkerini Hîve şehride koyup ‘Aşūr Beg Serdār bile kırk yigitni alıp Hārezmî tarafige revān boldılar menzîl merāḥillerni tayy eylep ve bādiyelerni kat‘ kılıp neçend künde şehir-i Hārezmîge yetip keldiler Yūsuf Aḥmed Begniñ kelgen haberini Er ‘Alî Hān işitip erkān-ı devlet ve a‘yān-ı salṭanat ve ḥaşmetler birle Yūsuf Begni istikbālîğa çıkıp köreşip şehрге alıp kirip taḥtîge teklîf kıılmaq üçün Yūsuf Begge qarap neme dédi qanı

Hoş kelipsiz émdi bu kün ‘azîzim
Tāc-ı taḥtım sizge bolsun Yūsuf Hān
İkām bergen bizge şāḥîb-i temîzim
Mülk mālım sizge bolsun Yūsuf Hān

Berey sizge ḥükümetim barını

Nisār kılay Hārezmīniñ şehrini
Her ne kılsañ kılgıl Ürgenç yurtını
Sizge cānım fedā bolsun Yūsuf Hān

Hemrāh kılıñ neçe yaḥşı beglerni
Kadd-i şemşād-ı meşel tāze güllerni
Şikār kılsañ mürğzār çöllerni
Şuñkār koşlap oynap yürüñ Yūsuf Hān

[19b] Her sözüñge fedā bolsun bu cānım
Sizge berey bu kün taḥt-ı revānım
Söyer kızım sensin meniñ cānānım
Émdi sizge fenā bolay Yūsuf Hān

Defter kitāb sizge berey taḥsīmni
Hudā açsun bu künlerde baḥtıñni
Ey berey sizge tola taḥtımni
Hoşhāl boluñ bu kün émdi Yūsuf Hān

Er ‘ Alī Hān ‘ zim rāmiñ men özüm
İziñğa sürteyin men iki közüm
Keçe kündüz seni ḥaḥdın tileküm
Seniñ ‘ ömriñ uzun bolsun Yūsuf Hān

dep Er ‘ Alī Hān Yūsuf Aḥmed Begler ḳoyup bergil altun kürsī aldurup çıkıp iki beglerge ḳoydurup berdi Yūsuf Beg edep saḳlap tübenge tüşüp feste olturdı Er ‘ Alī Hān ança kürsīğa teklif kıldı bular bizge şubu yer boladur dep onamadı anda

sergerdiler bularnıñ yoqlağan işleriniñ yosun qā' desini körüp her tarafdın Yūsuf
Aħmed Beglerni yaħşı şikāyetlerini qılıp sözlegil turdı Begler yigitlerige qā' de
yosunni örgetse neme dédi

Umerā ve ekābirler

Özini bilgen yaħşıdır

Fuqarālar şāhlarga

‘İzzet qılğan yaħşıdır

Bilip yürse özini

Terilip ketmes ayağı

Fādşāhlerge hizmet qılıp

En‘ āmin alğan yaħşıdır

Bī-edebniñ cayı nārdur

Edep bilmegen bī-kārīdür

Fādşāhğa cehaletin bardur

Ṭā‘ at qılğan yaħşıdır

Her fādşāh neṣr-gerde

Kārvānlar bolur çölde

Şāhlar bolur şehir içinde

Ḥizmet qılğan yaħşıdır

Fādşāh dégen gevher bolur

Yigit ḥalkı cevāhir bolur

Ḥizmet kılsa nöker bolur

Du' āsın alğan yaḥşıdūr

Bir yıl yazıñ kışlaķı

Dāyim yigitler yaylaķı

Bu dūnyāññ hūblaķı

Her birni kōrgen yaḥşıdūr

Yūsuf Beg der Beg Sulṭān

Dīn yolıge cānım ḳurbān

Meded berse Şāh-ı Merdān

Gazāt ḳılğan yaḥşıdūr

dep ayttilar ki özdin çoñğa ' izzet ḳılmay yuḳarı çıķıp oturmaḳ hiç dīn-i mezhebde yok kişi kim bī-edeb bolup öz aşlını bilmes āhrī hārılıḳğa ḳalur dep érey néme sergerdilerniñ başı tüben tüşüp hacālet bolğanıdın yerge baķıp turdı ol vaķt Er 'Alī Ḥān Yūsuf Aḥmed Beglerge fesend ḳılıp ayttı ki 'aceb 'āķil dānişmend oğullar iken dep Yūsuf Aḥmed Beg [20a] lerni öz ornıḳa fādşāh ḳılıp Destūr Ḥānılıḳıḳa Ḥārezmīni Gül 'Asel ayimḳa çölde ḳılıp berdi Aḥmed Beg üçün Gül Ḥaliçe ayimniñ Destūr Ḥānılıḳıḳa Nadīr Beg Sulṭān Hezārestni berip köñüllerini şād eylep bularnı taḥt üzre olturḳuzup fādşāh ḳıldı andın Yūsuf Beg Aḥmed Begni Ürgençi şehrige ibarıp anaları L' al Ḥān ayimni Gül 'Asel Ḥān ayimni Gül Ḥaliçe Ḥān ayimni ḳām ḳarındaş ikiçe siñillerini aldurup kelip Ḥārezmīde ber-ḳarār boldı anda Yūsuf Aḥmed Begler be-ḳāyet ra' iyyet nevāz ve dilriş-i endāz bolup fādşāhlıḳ ḳıldı bularnıñ yoḳlağan işleri barça ḥalāyıḳlarḳa ma' ḳūl boldı

El-ḳışsa künlerde bir kün Yūsuf Beg Aḥmed Begniñ köñlige şikārniñ hüsi tüşüp öz ornıḳa Er 'Ali Ḥānnı ḳoyup kırḳ miñ leşkerini alıp be-tarafı şikārḳa çıķıp üç kün yol yürdi aldıḳa tüşḳan çağlıḳ bir nemerse uçramadı anda Yūsuf Aḥmed Begniñ köñli nihāyeti tīre bolup cezīre mu cezīre bayābān mu bayābān çöl mü çöl yol yürüp ketip barur érdi aldıḳa bir şehrniñ kenti körendi bir kimersedin bir yigit soradı ki bu mülk ḳaysı şehrniñ kenti turur dep ol kişi ayttilar ki bu kent şehr-i

Bagdādğa te‘ alluḡ turur dédi ol yigit ne sordılar ki bu şehriñ ḡākimi kimdür atı néme Müselmān mu yā rāṡzır mu rāstı birle cevāb bergil dep aydılar ol kimerse ayttılar ki bu şehriñ ḡākiminiñ atını Şerūḡ derler bu rāṡzırnı Küzer Şāḡ bu şehрге ḡākīm ḡılıp ibargen iken bu rāṡzır kelgenniñ bu yüzide tamām ḡalāyıḡlarını rāṡzır ḡıldı dīnige kirmegenlerige ‘azāb ‘aḡıbetler ḡılıp ḡarāb ḡıldı dédi bu sözni Yūsuf Beg añlap der-ḡazab dédi kim bir nāme yazıñlar Şerūḡ Şāḡğa kérgüzeli nāmeniñ sözige onap Müselmān bolsa ḡüb bolmas biz birle cenk ḡılsa bizler aniñ birle uruşup nā-Müselmān ḡılalı eger Müselmān bolḡalı onamasa öltürüp şehriñi taşarruf ḡılıp alalı [20b] dep münşirlerge buyradı münşirler ol vaḡtde nāmege evvel hamde bir ü bar Allāḡ Te‘ālā fütüp andın na‘at-ı seyd-el mürselūn andın alḡap çehār yārāndın İmām ḡasan Rızā ve İmām ḡüseyn Şehīdān deşt-i Kerbelāniñ ḡükm-i yarlıḡını yazıp andın öz sözlerini nāmege inşā eylep bu nāmeni münşirler kelip Yūsuf Begge tutup berdi Yūsuf Beg oḡup körüp lāf feylep dédi kim kişi bolḡaymu şubu nāmemni Şerūḡ Şāḡniñ aldıḡa kirip oḡup berip obdan işiturup cevābını alıp ḡıḡadurḡan bir ér bar mu dep feryād ḡılıp érđi şol zamān ‘Aşūr Beg Serdār ornıdın saḡrap ḡofup dédi kim nāmeni men alıp kirip oḡup berip cevābını alıp kéley dep ta‘zīm-i bercā keltürüp turdı Yūsufniñ köñli ḡoş bolup nāmeni berip ruḡşat berdi ‘Aşūr Beg Serdār kırḡ yigiti birlen şehрге ḡarap revān boldı bu ḡaberni Şerūḡ Şā añlap dervāzilerge miñdin kişi ḡoyup be-tamām leşkerini cem‘ ḡılıp rāst bolup tefekkür deryāsiḡa ḡavṡ urup tursun ‘Aşūr Beg Serdār kırḡ yigiti birle şehriñ aldıḡa kelse miñ mekder rāṡzır dervāzeni tosup yatıpdur ‘Aşūr Beg Serdār bu olturḡan rāṡzırnı közige élmey ötüp ketip barur érđi Raḡş-ı Mışrı bu ḡālñi körüp derḡāl ḡofup ‘Aşūr Beg Serdārniñ aldını tostu idi ey ademlerni yamāni arḡañḡa yan ḡaydın kelgen bolsañ şu yan ket men seni şehрге herḡiz kérküzmesmen dep nāze hevāle ḡıldı ‘Aşūr Beg Serdār leşkeriniñ nāzesini ḡolıdın tartıp alıp sindürüp yerge taşladı aḡl-şek ḡolıḡa yine herbe alıp kelgey ‘Aşūr Beg anı fehm ḡılıp ol rāṡzırge aman bermey ḡılıç birle urup cānını çahkinge tafçurup dervāzidin şehri içige kirip aydı munı körüp miñ rāṡzır ‘Aşūr Beg Serdārğa ḡamle ḡılıp aṡ saldı ‘Aşūr Beg Serdār hem kırḡ yigiti birlen bu rāṡzırlarge çöküp [21a] ol küni ölüklerni saynı taşidek yatḡuzdı ḡalḡan rāṡzırılar Şerūḡ Mısriniñ aldıḡa ḡıḡıp kirdi Şerūḡ Mışrı taḡḡıḡ ḡālñi ser be-ser añlap on iki miñ leşkerini cem‘ ḡılıp ‘Aşūr Beg Serdārniñ kırḡ yigitige kelip urundı ‘Aşūr Beg

Serdār kırk yigit birlen cenk kılıp ƙanlarını deryādek aƙızıp yürür érdi bu ƙaberni Yūsuf Beg añlap kırk miñ leşkeri birlen aƥ salıp kelip rāţızirlarge urundı ol kün andağ cenke ‘azım boldı ki rüstem māzānderānda Emīr Hemze ‘aƙābinde Emīr Ebū Müslīm Mervīzī raĥmetu’llāh-ı ‘aleyh Mervī Şāhī cihānda cenk ƙılığaydek cenk kılıp ölüklerni küştedin füştelere ƙofarıp ölüklerni sayını taşıdek yatƙuzup ƙanlarını deryādek aƙızdı Esed ibn-i Urūc dégen yigit Şerūĥ Mışırını öltürüp başını Yūsuf Begniñ alıp kelip ƙoydı şehir halkı bu hālını körüp her taraftın yığılaşıp kelip imān etip Müselmān boldı Yūsuf Beg bularge nevāzişler eylep öz içidin Ƙāsım aƥlığ bir kişini ĥākim kılıp ƙoyup ol şehriñ bāc-ĥarācını alıp andın yürüp Dergātğa keldi ol yurtniñ ādemlerini Müselmān kılıp bācını alıp Şadivānga yürüdi Yūsuf Beg Aĥmed Beglerniñ kelgenini Şa‘ūb Şadivāni añlap erkān-ı devleti birle çıkıp din-i İslāmğa müşerref boldı Yūsuf Beg bu şehriñ bāc-ĥarācını alıp andın Ĥirātğa keldi bu halk hem bī-tevķif Müselmān boldı Yūsuf Beg bulardın bāc-ĥarācāt alıp andın ‘Adesğa keldi ‘Ades halkınıñ ĥākimi rāţızır iken bu ĥarāmzāde çıkıp ġāyb boldı fuƙarā ra‘iyyeleri çıkıp Müselmān boldı andın ötüp ‘İnānga keldi ‘İnān halkı çıkıp Yūsuf Beg birle on kün cenk kılıp ĥākimi öldi andın Müselmān boldı bu halkdın bāc alıp Bedeĥşānga yürüdi Bedeĥşān halkı veniş (?) bāz aldığa çıkıp köreşip ‘izzet ĥürmet bile sarıĥ Bedeĥşī şehriğe teklif kılıp alıp kirip [21b] üç kün meclis kılıp berdi Yūsuf Beg andın yürüp Oşğa keldi Oş halkı hem bī‘at ƙıldı andın ötüp Encān Buĥārā Şemerĥand bu şehrlerni körüp andın İsfahānga keldi Bozoğlan Ĥān aldığa çıkıp köreşüp şehriğe alıp kirip köp yahşı fiş keldi Yūsuf Beg Beg Oğlan Ĥān bile ĥūblaşıp yanıp Ürgençi şehriğe keldi Esed Beg Yūsuf Begniñ aldığa çıkıp köreşip şehriğe alıp kirip mihmāndārılığ kılıp berdi Yūsuf Beg Esed Beg birle ĥūblaşıp şehir-i Ĥārezmīge keldi Er ‘Alī Ĥān Yūsuf Beg Aĥmed Begniñ kelgen haberini añlap aldığa çıkıp körüşüp bularnı şehriğe dāĥil kılıp ber-ƙarār ƙıldı Yūsuf Beg Aĥmed Beg birle ĥūblaşıp maşlāĥat ƙılaşıp aydılar kim ey inim sizge bir neçend sözüm bar aytayın ƙabül ƙılsañız dédi Aĥmed Beg aydılar kim ey aka her ne déseñiz cān-dilim birle minnetdārdurmen aşlā söziñizni ĥelāĥ ƙılmasmen dédi Yūsuf Beg dédi kim ey inim sözüm şol ki biz émdi ĥarūc kılıp ƙalduğ evvelde bu işni ƙılğan bolsağ iken émdi boladurğan iş boldı émdi tozdek ĥarūc kılıp ƙızılbaş rāţızirlarnı Müselmān kılıp cihānnı ābāt ƙılsağ bizlerdin ervāĥ-ı ĥazretler rāzı bolğay dédi anda Aĥmed Beg ĥüb bolğay ey ağa her ne aytsañız revā

bolğay dédi Yūsuf Beg hoş vaqt bolup andın umerā sergerdileri ni yığıp maşlāhatlar kılaşıp seksen miñ leşker cem‘ eylep ğazātğa bel bağlap yol capduğı kılıp negīre neqqāreleri ni bülend çaldurup debdebe ‘iş‘aş birle ol başlap şehr-i Şirazeğa yürdiler bu haberni Qantın Şāh Şirāzī añlap bu nā-bekār on iki miñ leşkerini alıp Mısrīğa barıp Küzer Şāh bilen köreşip bu nā-bekār bolğan vāq‘aları ni bir bir beyān kıldı Küzer Şāh bu sözlerni añlap Yūsuf Aḥmed Begler munda kélemdür yā kelmemdür meniñ tāli‘mge qur’a [22a] baqıñlar meniñ ḥāl-aḥvālim qaydağ etip beriñler dep hükemālarge emre kıldı hükemālar Küzer Şāhniñ tāli‘ge qur’a baqıp aydılar kim ey Küzer Şāh yeñi ölümünge mübārek bolsun derḥāl yüz körkilikiñni rāst qıl Yūsuf Aḥmed Beg kelip seniñ taht-baḥtıñni alıp tabūtğa tartqusıdur bir kelip ğū qılğuluqları ni kılıp ketti émdi kelse şehriñni vīrān öziñni ḥayrān bala barāqañni sergerdān qılır qur‘anıñ delīli şubudur dédi Küzer Şā dédi kim ey sergerdilar maşlāhat némedür Yūsuf Aḥmed Beg kelür érmiş aña néme dep cevāb berürmiz dédi sergerdileri aydı ki ey fādşāh-ı ‘ālem munça ıztırāb kılıp qorkmağıl ular kelse bizler çıkıp öltürüp yer birle yeksān qıurimiz beş miñ on miñ ādem birle kelip şehri ni sendin qaydağ tartıp alur ol Begler taḥı kiçik iken işniñ fendini bilmeydür ḥālā seniñde emriñni tutadurğan toḡsan beş lek leşkeriñ bar turur hiç qaydağ fādşāh kelip seniñ birle teñ kélelgey sen heft keşür turursen dep érdi Qantın qofup ayttı ki ey serheñler bu ne söz turur kim ol Begler on beş on iki yaşqa kirgende on yigirme miñ ādemni alıp kelip cenke cedel kılıp bu şehr-i Mısrīnī nīmqarār serāsimege saldı bir ādemini tuturmay térik şehriñlerdin çıkıp öz yurtu yanığa selāmet ketgende toḡsan beş lek leşkeriñ néme iş qılğan ol vaqtıda hiç qaysıñlar berkārga kélelmey qaçtıñlar émdi lāf qāf urğanniñ fāydası néme ular bir kelgende kiçik iken ḥālā bu künki künlerde her biri bir ecderḥāy zamān boldı ular kelse cenk-i cedel kılıp cān tutqarurmiñ ornı yoqtur dep Yūsuf Aḥmed Begleri ni yigitleri birlen lāv-leşkerinin ta‘rīf kılıp néme dédi

Yūsuf Aḥmed Begni men ta‘rīf eylesem

Uruş meydānıda rüstemge oḡşaş

Körgenimni bir bir beyān eylesem

Seḥāvet bābıda ḥātemge oḡşaş

Yūsuf Beg Aḥmed Beg ikisi birdek

‘Aşūr Beg Serdārı dēv (?) dek

[22b] Kırk miñ leşkeri bar hemesi şırdek

Her biri yurt sorğan sultānga oḥşaş

Yüzi ısığ tili zıkr-i senālıg

Özidin özge gemher-i vefālıg

Bularniñ her sözi şundağ o yanlıg

Bularniñ her biri yulbarsğa oḥşaş

Aşlan kibi yigitleri қаşıda

Қол бағлаşıп turar oñu solıda

Ağrıs oğlı iken on dört yaşıda

Yūsuf Aḥmed gül-i reyḥānge oḥşaş

Men sizlerge ḥaber alıp kelipmen

Ḥūyın bilip anı körüp kelipmen

Ol beglerniñ ta‘rīfini қılıпmen

Biri şır ve biri қапланға oḥşaş

Men ularge körsetmedim özümni

Lāt menāt tuturmadı қolumni

Öz beglerge aytıп berdim sözimni

Қantın şeyтān bir mişli toñuzge oḥşaş

dep aydı kim ey Küzer Şāh şunçelikde berip evvel anıñ işini kılmasañ bu kün érte kelip qalsa kārıñ müşkil bolur dédi Küzer aydı kim ey Qantın men térik turup ularnıñ ne haddi bolğay ki bu caylarge bī-ibā leşker tartıp kélelgey meniñ birle ular hergiz teqābil kélelmes meniñ toqsan alte lek leşkerim bar bir sergerdimni ibarsam işni tamām kılıp kélür maña mundağ sözlerni aytıp qorqutmağıl dep Qantıñge qazab kıldı Qantın öz hāli birle qaldı

El-ķıřsa Küzer Şāh bir kün tahtıda yatıp tüş kördi körgen tüşide bir lekin tıllāni başıǵa alıp köterip ketip barur érdi aldı tarafıdın bir řir arqa tarafıdın bir řir feydā bolup Küzer Şāhǵa hayr-ı meyāz tartıp yükürdi Küzer Şāh qorqup arqasıǵa kaytaşı hemān arqasıdaki řir saçrap kelip bir fençe soqtı Küzer Şāh yerge yüz tüben yıqıldı başıdaki lekiniñ tıllāları her tarafge saçıldı Küzer Şā bu hālni körüp bir āh urdu ol vaqtda aǵzıdın bir quş uçup çıqıp başıda fervāz kılıp sāye berip turdı Küzer Şāh bu tüşni körüp uyqusıdın uyǵanıp bu körgen tüşidin vehmnāk bolup taht üzre çıqıp yarlıǵ kılıp emre kıldı ki şehriñ ekābir eşrefleri dānişmendler kelip meniñ körgen tüşümge ta‘bīr aytıp berip mendin köp en‘ām alsun dep hūkm kılıp tursun

[23a] *El-ķıřsa* muşannif kitāb andağ rivāyet kılıpdurlar kim bir kün Hāzret-i Nebinā Fergamber şalla’llāhu ‘aleyhi vesellem namāz bāmdādın yanıp feşt-i mihrābǵa kılıp heme aşhāb-ı keremler birle olturur érdi şol zamān aşhābelerniñ arasıdın Ebū Deccāne rağia’llāhu ‘anh orınlarıdın qofup aydılar kim yā Resūlallāh bu kün keçe yatıp bir tüş körüpdürmen ki bu dünyā qarañǵu zılmāt bolupdur neçend sā‘at qarañǵuluk bolup bir zamānda asmānǵa iki kette yulduz feydā bolup qarañǵuluk zılmātı tamāmen rüşen ve nümāyān kıldı yā Resūlallāh bu körgen tüşümniñ ta‘bīri neçük ékin körgen tüşümdin men ferīşāndurmen dédiler Hāzret-i Feygamber ‘Aleyhi’s-selām Ebū Deccāne rağia’llāhu ‘anhniñ bu körgen tüşleriniñ ta‘bīrini aytmay ğamkīn başlarını qoy salıp olturur érdiler şol zamān Hūdāy Te‘ālāniñ emr-i fermāni bilen sidretü’l-müntehādın Hāzret-i Cebrā’ıl emīn fik rabbi’l-‘ālemīn feygamberim qaşlarıǵa keldiler feygamberim Cebrā’ılniñ kanāt-ı şerefelerini işitip başıǵa revālarını yaftılar Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām feygamberimniñ yeñlerige kirip selām kılıp aydılar kim tāhāmāhā Hūdāy Te‘ālā selām dédi ferīşteler durupla nihāye ibardı hāzretleri ğamkīn ve ferīşān bolmasunlar Ebū Deccāneniñ körgen tüşleriniñ ta‘bīrini men sizge beyān kılay

dep aydılar ki yā Resüllāh hazretiñizdin keyin iki yüz yılda bu dünyā tamāmen kāfiristānlık ve kızılbaş milletinler feydā bolğan buy-ı İslāmdın nişān bolmağay Türkistān vilāyetide keyān şeleriniñ uruğdın şol zamānda iki ümmetiñiz hurūc kılıp çıķay ular mağribdin meşriķğiča kızılbaş rātzırlarını imānğa da‘vet kılıp Müselmān kılığaylar şol iki ümmetiñizniñ biriniñ isimleri Yūsuf ve biriniñ ismi Aħmed Beg turur dep evvelidin āħriğiča birin birin beyān kılıp berdiler feygamber ‘aleyhi’s-selām bu vaħiydin farğ bolup Ebū Deccāne rağia’llāhu ‘anhñın tüşlerini ta‘birini Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām aytkāndek beyān kıldılar aşhābeler aydılar ki yā Resülallāh ularniñ zamānıǵa kaydağ kişi ‘ömri körer Cebrā’ıldin sordıñ mu [23b] dégenleride feygamberim aydılar ki ey saħābelerim Şirim Murtażā ‘Aliniñ mirā kılı Bubay Ķamber ‘ömr körup şol iki ümmetim Mışrı zindānıǵa giriftār bolğanıda Ķamber Velī dūçār bolup köreşür iken ularni zindānğa salğuçı evlādidin bolur dep bir urım Cebrā’ıl ayttı dep şol zamān Bubay Ķamber Velini feygamberim aldıǵa kaçkırap yā Ķamber ģarib Muħammedin ol iki ümmetimge selām dégeysiz dep du‘ā kıldılar Ķamber rağia’llāhu ‘anh ‘Alī keremu’llāhu vechdin keyin kalıp ģariblik iş kılıp Medīnede turalmay Rumda toħtap āħir ol şehir hem tamāmen kızılbaş bolup kalıp anda hem turalmay qadim-i Mışrıǵe yetip kėtip fūrūşlık bilen turup qalğan érdi

El-ķışsa Küzer Şāhniñ bu kılıǵan hūkmlerini bir sergerde kızılbaş işitip yükürüp kofup dédiler kim Şāhā bu şehir-i Mışrıniñ falān mevzu‘ da uzun yaşap uzun ‘ömri körgen bir merd-i kelān bar bisyār ‘āķil ve dānişmend kişi turur aşlı Rumluğ ‘Arabdur aniñ dāyim kārı barı kitāb fūrūşdur seniñ tüşüñni şol merd-i kelān bilmes başqa kişi bilmes dep aytıp érdi şol zamān Küzer Şāhniñ hūkm birle yetkürüp keldi andın Küzer Şāh sordı kim ey merd-i kelān atıñız neme men bu kün keçe bir tüş kördüm körgen tüşümni sizge beyān kılsam ta‘birini ayturmusiz dégenide merd-i kelān aydılar kim meniñ atımnı sorsañ Bubay Ķamber derler inşā’llāh tüşüñge ta‘bir aytsam kerek dégenleride Küzer Şāh Hazret-i Bubay Ķamberge qarap körgen tüşlerini bir bir aytıp bermek üçün neme dédi

Taħtım üzre yatur érdim bu keçe

İki yulbars maña cangal saldı bil

Cānımǵa qaşd etti iki şir beççe

Yolum tosup maña ağız saldı bil

Maña qarap ‘aceb bir na‘ ralar tarttı

Yıkıldım başımdın tola töküldi

Tézrek basıp ašlā menkīb bolmadı

Heybet kılıp ŗirler yolum tostı bil

Dād eylesem ŗirler bermedi āmān

Cānım asrap kaçay désem her kayān

Āhīr zamān boldı başka bī-kemān

Öz kişilerim maña düşmen boldı bil

Arqam kaçsam tostı yine bir nerre ŗir

Aldım seri yükürsem tosar bes kebīr

İki tarafa qarasam aşığ küštüm yir

Her ikisi kelip basıp yedi bil

Kıçkırdım men ey éllerim keliñ dep

ŗirler tuttı meni ħalāş kılıñ qop

Ġam qaygunı ŗir üstige salıñ dep

Ehlim meni körüp derħāl qaçtı bil

Hiçkim maña hemdem bolup kelmedi

[24a] ŗir ağızdın tartıp ħalāş kılmadı

Yā yemedi yā taşlabān ketmedi

Şirler tişlep āhir yerge saldı bil

Şirler tutup meni yerde koydular

Şirler çıqıp tahtım üzre turdılar

Qaşığa keltürüp şirler sordılar

Tāc-ı tahtım iki şirler aldı bil

İki şirniñ yanlarıda tolaşır

Bar ikenler her birleri berdiler

Eyleşürler çāfişibān kār gir

Meni alıp ketti mülküm qaldı bil

Küzer Şāh der aşla tākāt mende yoq

Dehşetidin qorqa qorka cān sönük

Rāst cevāb ber ta' bīrini biz tonuq

Ta' bīrini soray özüñ yaqşı bil

dep Hāzret-i Bubay Qamber rağia'llāhu 'anhğa Küzer Şāh tüşini bir bir beyān kıldı Hāzret-i Bubay Qamber Velī aydı kim ey Küzer Şāh her ne désem aña gāzab kılmasañ ayturmen bolmasa yoq mundın çıqıp öz yurtumğa ketermen maña gāzab kılmalıqıñğa ve öltürmeslikiñge destūr bergil andın tüşüñni ta' bīrini ayturmen dédi ol zamān Küzer Şāh öz tilidin haq berdi ol haqni Bubay Qamber Velī fādşāhım qollarığa alıp Küzer Şāhğa qarap dédi kim ey Küzer Şāh agāh ve dānā bolgıl ol körgen tüşüñdeki iki şirniñ ta' bīrini aytsam ta' bīri oldur ki İsfahān şehride iki şir merd-i hurūc kılmāqğa bel bağlap yürgen imiş atını Yūsuf Beg Aqmed Beg der imiş ular seniñ şehriñge kelip tahtıñdın tābūtqa tartqaylar dep tüşüñni ta' bīrini aytıp bermek üçün Küzer Şāğa qarap néme dédi qanı

Körgeñ tüşüñdek saña derd elemdür

Yūsuf alur şehriñi körgen aḥvālīñ
Yulbarsdek na‘ ra urġan Yūsuf Ḥānımdur
Yūsuf alur şehriñi körgen aḥvālīñ

Ḥārezmīde bardur Beg Yūsuf aṭlıġ
Sipāhgerlik işi ‘ aceb şiddetlik
Tüşüñde körgen ol yulbars şaffetlik
Yūsuf alur şehriñni körgen aḥvālīñ

Qılġan işi dāyim farz-ı sünnetdür
Her bir aytġan sözleri cānġa rāḥatdur
Müselmāndur an-ḥazretge ümmetdür
Yūsuf alur şehriñni körgen aḥvālīñ

[24b] Kötergen başında ḥānmāniñdur
Bu yerlerge saçılġan kızıl qanıñdur
Aġzıñdın uçġan kuş şu ‘ aziz cāniñdur
Yūsuf alur şehriñni körgen aḥvālīñ

Qoluñdın qoyulġan yerge nānlarıñ
Zindānda kıynalur ‘ aziz cānlarıñ
Qoluñdın ketedür cümle şehrleriñ
Yūsuf alur şehriñni körgen aḥvālīñ

Ne sebeddin Şāhım rengiñ sargardı

Asmāndın Hudāyım tört kitāb yıbardı

‘Alīniñ şakīrti Bubay Kamberdi

Yūsuf alur şehriñni körgen aḥvāliñ

dégendin soñra Küzer Şāh Ḥāzret-i Bubay Kamber Velīdin bu sözlerni añlap der-
gāzab bolup dédi kim ḥayr émdi öz tilimdin destūr beripdürmen bolmasa öltürür
idim zindānga salıñlar dep emre kıldı Küzer Şāhniñ umerāları Bubay Velīni
zindānga saldılar andın keyin Küzer Şāh üç yüz atmış sergerde umerāsını leşkeri
birle cem‘ kılıp dédi kim eyhe’l-nās kişi bolğaymu kim barıp Yūsuf Aḥmed Beg
dégenlerni İsfahānga barıp bir ‘ilācını kılıp alıp kelip maña térik tutup berse men
ol kişige kuçaq kuçaq ḥayr-ı zībā atlas kıymet bahā metā‘lardın berey ve yene ol
kişi toydum dégünçe altun kümüş zer zeyür berey ol kişi üç kızım bar kıysını
h‘āhlasa şunu berey dep va‘de kılıp feryād kıldı ol zamān Küzer Şāhniñ leşkeriniñ
içinde bir beḳāl ḥarāmzāde mekār atını Kençür dep laḳabı Kökçe idi ol ḥarāmzāde
neçe ḡar Küzer Şāhniñ oturançı kıızı Mübārek bisyār çerāyılıḳ idi o mekār
ḥarāmzādevuz aña ‘āşīḳ érdi hiç vaḳt ol kıız aña müyesser bolmas érdi ol
ḥarāmzāde mekār ve tersey bī-zinār la‘net-girde vaḳtini ḡanīmet tafip ‘arz kıldı
kim ey fādşāh-ı ‘ālem men ol Beglerni tutup saña térik keltürüp bersem Mübārek
atlıḳ kıızıñni berürmüsen dédi Küzer Şāh aydı ey Kençür ḥayli ḡū bir kıızımni
dersen eger üç kıızımni tamām mülkimni ve belki fādşalıḳımni deseñ hem
berürmen dédi Kençür bu sözni işitip nihāyeti ḥoş bolup barmaḳğa ruḥşat aldı
Küzer Şāh bu ḥarāmzādege kırḳ miñ leşker қоşup [25a] ançege aladurğan nerse
kereki bolsa berip Kençür ḥarāmzāde la‘net-girdeni kırḳ miñ leşker bilen İsfahān
şehrige capdup dep yolğa saldı ol ḥarāmzāde mekār şol yürgeniçe keçe ve күndüz
yürüp neçend күnde Aşḳar taḡınıñ bir kenāresıḡa kelip tüşti bu sekler bu yerde
yatıp tursun *faşl-ı dāstān bir kelime söz işitiñ Yūsuf Ahmed Beglerdin ammā*
Yūsuf ve Aḥmed Beg seksen miñ leşkerni başlap alıp yürgenleriçe yürüp neçend
kүн neçend zamānda şehr-i Şirāziniñ aldıḡa yetip kelip tüşti şehr ḥalkı bu
‘alāmātlarnı körüp tuḥfe-fiş kişiler alıp çıkıp Yūsuf Begge körenüş kıldı Yūsuf
Beg bularnı Müselmāde kılıp öz arasındın Şāh Sa‘īd atlıḳ bir kişini ḥākīm kılıp
қoyup yandurdı şehr ḥalkı bisyār şād boluşup şehrige yandı értesi Şāh Sa‘īd Yūsuf
Beg Aḥmed Beglerni leşkeri birle teklīf etip alıp kirip üç күn miḥmāndarlıḳ kılıp
berip yandurdı Yūsuf Aḥmed Begler bu şehriñni bāc-ḥarācını alıp Şāh Sa‘īd birle

hüblaşıp yol yürgenleriçe menzil merāhillerni tayy eylep ve bādiyelerni kat' kılıp neçend künde şehr-i Tebriziniñ aldığa kelip tüşti bu haberni Ya' kûb Mısrî añlap yigirme miñ leşkeri bilen şehridin çıkıp şaf kızup turdı İslām leşkeri hem bularnı körüp şaf tartıp tüşti Yākûb Mısrî kışkırdı kim kişi bolğaymu meydānga kirip él (?) öltürüp Yūsuf Beg Aħmed Begni tutup tērik alıp çıkısa yā başını alıp çıkısa men ol kişige on sefer altun yigirme sefer kümüş berey ve Bege körgen devletimge şerik kılğaymen dep érdi ol zamān Hellād Mısrî Yākûb Mısrîdin ruşşat alıp kelip meydān otrasıda bañ heybet soqup aatını yükürtüp yürüp laf kâflar urup turdı bu hālni Yūsuf Beg körüp dédi kim bir ér bolğaymu meydānga kirip şubu sekni obını berip kelgey dep érdi bu sözni Munzur Şā işitip yükürüp [25b] ornıdın qofup Yūsuf Begdin fetħa alıp meydānga kirip Hellād Mısrîniñ aldını tosup aydı kim ey Hellād élki Müselmān érdiñ émdi ne üçün kızılbaş bolduñ kıyāmet küni Ĥazret-i peygamber şalla'llāhu 'aleyhi vesellemniñ aldıda şermende ser-meşāz bolaşındın ve dūzahniñ 'azābıdın endişe kılmadıñ mu hayli hem bolsa imān etip Müselmān bolup dāhıl cennet bol dūzahdın amān tafğıl dep érdi bi't-tevkif Müselmān bolup Yūsuf Beg leşkerige kelip qoşıldı Hellādniñ inisi Zer Şād agasınıñ Müselmān bolup Müselmānlarğa qoşulğanını körüp özini Yākûb Mısrîniñ leşkerige urdı Yākûb Mısrîniñ leşkeri hem Zer Şādğa urandı munı körüp Yūsuf Aħmed Begler be-tamām leşkeri birle aq saldı bu rātzır bir keçe kündüzgıça cenk kılıp āhır berdāş kılalmay şehrige yüzlendi ' Aşūr Beg Serdār yetip kelip ol rātzırniñ serāhını tosup bir kılıç birle başını alıp nekünsār kıldı andın qalğan leşkeri qaçarğa yol tafalmay imān étip Müselmān boldı Yūsuf Beg bularğa nevāzişler kılıp Hellād birle Zer Şādni fādşāh kılıp şehr-i Tebrizige yandurdı értesi ra' iyye fuqaraları birle tuħfe-fiş kişilerni kötereşip çıkıp Hellād birle Zer Şād körnüş kılıp yandı Yūsuf Beg Hellād Zer Şād birle hüblaşıp bu şehrniñ bāc-ħarācını alıp şundın şehr-i Ĥemedānga yürdi Ĥemedānniñ ĥākimi rātzır érdi sipāh ra' iyye fuqaralar bir bolup Nāşr-ı Mısrîni urup öltürüp be-tamām tuħfe-fiş kişiler bilen Yūsuf Begni aldığa çıkıp körnüş kılıp Müselmān boldı andın ol şehrge öz içidin Sa' ide Feth Ĥemedānini ĥākim kılıp qoyup Yūsuf Beg bu şehrni bācını alıp Sa' ide Feth Ĥemedānı birle hüblaşıp Lemnānga keldi Lemnān ĥalkı Müselmān iken beş bāz Yūsuf Begni aldığa çıkıp körnüş kıldı yandı Yūsuf Beg Şāh 'Osmān Lemnānı birle hüblaşıp andın Bulğarığa yandı bular bir neçend zamānda şehr-i Bulğarığa keldi Ekrem

Şāh Bulğarī [26a] añlap çıkıp körüşüp şehriğe teklif kılıp alıp kirip yette kün mihmān kılıp yandurdı Yūsuf Beg Ekrem Şāh Bulğarī birle hūblaşıp andın hefte çāh Muḥammed yanığa kelip bu şehrlerni fetḥ kılıp andın çehār Zūlabğa yürdi çehār Zūlabnıñ ḥalkı Yūsuf Begni aldığa çıkıp körüşüp şehriğe alıp kirip taḥ Yūsuf Aḥmed Beglerni leşkeri birle ordasıda üç kün muḥlīs-hemşid kıldurup berip yandurdı Yūsuf Beg Aḥmed Beg Şāh Kāsīm Zūlābī bilen hūblaşıp bular Mervī Şāhī cihānğa yetip keldi bu ḥaberni ‘Abbu’r-rāḥīm Mervīzī añlap be-tamām leşkeri birle çıkıp Yūsuf Aḥmed Begler birle köreşip şehriğe alıp kirip üç kün mihmān kılıp yandurdı Yūsuf Beg andın yürüp şehri Serḥasīge keldi Serḥasīnıñ ḥākimi ‘Abdu’l-lāh añlap cemī‘ erkān-ı devletleri birle aldığa çıkıp körüşüp şehriğe alıp kirip on kün mihmān kılıp yandurdı bular şād-ı ḥandān buluşup andın ‘Abdu’l-lāh Serḥasī birle hūblaşıp Ḥīvezār şehriğe revān boldı bular menzil merāḥillerni tayy eylep ve bādiyelerni kaṭ‘ kılıp neçend künde Ḥīvezārğa keldi Esed Beg Serdār añlap çıkıp körüşüp andın Yūsuf Beg Ḥīve şehriğe kirip taḥt üzre oturup ra‘iyye fuḳarālarnıñ ‘arzını sorap dāve‘ dlige köñül koydı anda ḳayın atası Er ‘Alī Ḥān Yūsuf Aḥmed Beglerni kelip oltuḡanını añlap Ḥārezmīdin Ḥīvege keldi Yūsuf Beg aldığa çıkıp körüşüp şehriğe alıp kirip mihmān kıldı Er ‘Alī Ḥān Yūsuf Aḥmed Beglerni mübāreklep kelip bularnı yene Ḥārezmīge alıp yürüp şehri Ḥārezmīge yetip kelip tüşti Yūsuf Aḥmed Begler anası ve siñlisi Gül ‘Asel ayim Gül Ḥaliçe ayimler birle körüşüp andın taḥt üzre ber-ḳarār boldı bular neçend kün ḥaṭunları birle ‘ayş ‘işret kılaşıp künler ötkerdi Yūsuf Begni köñlige yene şikār ḥūsi tüşüp ‘Aşūr Beg Serdārı kırk yigitleri birlen alıp Aḥmed Begni hem ḳoymay şikārğa çıktı Yūsuf Aḥmed Begniñ ol [26b] kılığan şikārlarında bisyār-ı menfa‘atlar boldı bular barğan ser-i şikārğa kızıkıp alte künlük yerge uzap ketti ol cezire bayābānlarnı kezip yürür érdi Yūsuf Aḥmed Begni aldığa bir āhvād ve çerāb keldi Yūsuf Beg ḳarasılar ol āḥū keyik yaralığ iken munı körüp Yūsuf Beg oḳ atıp yıkıtıp öltürdi şol zamān ‘Aşūr Beg Serdārıñ aldığa bir boğı çıkıp keldi ‘Aşūr Beg oḳ birle atıp ol boğını yaralığ kıldı ol boğı yıkılmay oḳnı sudrap ḳaçtı ol boğını Yūsuf Beg başlağın ḳoğlap yürdi ol boğı şol ḳaçḳanıça ḳaçıp Merzūk Meşhediniñ aldığa uçradı Merzūk dört miñ kişisi bile şikārğa çıkıp kelişi idi ol yarağlıg keyikni Merzūk Meşhedi atıp idi yıkılmay aldın ḳaçıp Yūsuf Begge uçrap idi Merzūk ol keyikni ḳoğlap ketip barur idi aldığa bu boğı uçrap keldi

Merzūk ol boğını tutup alıp bendge tartıp Meşedge alıp ketip barur érdi bayābān
tarafıdın Yūsuf Aħmed Begler çıķıp kelip Merzūkniñ aldını tosup boğını talep
kılğanıda Merzūkniñ közi aldıdın çıķıp ketgen keyikge tüşti arasalar bu ranā
açanda oturup bolupdur Merzūk Meşhediniñ aı kelip aydı kim meniñ aldımni
tosadurğan neuk ādemlerdürsen evvel meniñ keyikimni oluma bergil andın
boanı berey mana térik tutup keldim sen hem meniñ keyikimni közüm térik
keltürgil dep mehkem tuttı anda Yūsuf Beg nihāyeti acel bolup men saa iki
térik keyik tutup berey dep aydı Merzūk Meşhedı dédi kim saa kim ad berdi ki
kişiniñ aldıdın zam yep açıp ketse ikisi arasıdın oqlap kelse tutup alur munı
men tosmay démey tutup öltürürsen men seniñ aldıñdın açıp kelgen şaydı neuk
kişiniñ şaydı ékin dep öltürmey térik tutup alıp keldim her ayda ādem bolsa aldı
keynige baıp iş ıladurğan émesmu dep érdi Yūsuf [27a] Beg özreler aytıp dédi
kim seniñ keyikniñdin aqlā aberim yo idi yigitlerim tutup öltürüp oyupdur dep
Merzūk Meşhedige iki keyik tafıp bermek üçün üç künlük mület tilep Yūsuf Beg
kırk yigitlerige arap néme dédi anı

 Aceb boldı bu iş bizge yigitler

Ne yerde yolutı ol keyik saa

Maa boldı bu iş atı yigitler

Ne yerde yolutı ol keyik saa

Yigitler biz yamān yerge kelipmiz

Bilelmes kebreniñ keyikin yepmiz

utulmay élgide nā-a ölermiz

Ne yerde yolutı ol keyik saa

Ne yerde bardur aa osa keyik

Tapalsa tutalsa keyikni térik

Tafalmasa keyikni baqlaydur ilik

Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

Yigitler der şatar bolup şafinlar
Bayābānnı kezip bir keyik tafiñlar
Keyikni tafsañlar alıp keliñler
Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

Bu kāfir taftı yol şer' i işidin
Çıķıp kelip tostı deřtediniñ işidin
Bilürmen bu yezid Küzer élidin
Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

Bu iş başka tüşmekini bilsem érdim
Keyikni aslā anda yemes érdim
Anıñ élgige men tutulmas érdim
Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

Hemīře urĝa şuşlap çıķarmen
Ĥudāyım buyrasa bir keyik tafarmen
Keyik bir bolsa birni şaydın tafarmen
Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

Yūsuf Beg der ' aceb boldı bu iřim
Tutupdur biznidep bu kırķ tört kişim
Ėamım yoķ vehmim yoķ érđi yaz kışım

Ne yerde yoluğtı ol keyik saña

dép keyik izdep çöl mü çöl deşt mü deşt kırk dört keyik yigit tađ hāmūnlarnı kezip
yürüp ārān-ı belāda bir keyik ođlađını tafıp keltürüp Yūsuf Begge dédi kim bu
keyik ođlađını ol rāţırge bereli ma'kūl kılıp alsa hūb eger řabūl kılıp almasa
şehrdin yılkı keltürüp bergeymiz dep keyik oğlağını ol rāţırnıñ aldığa alıp keldi
Merzūđ bu ođlađını körüp dédi kim meniñ keyikim mundađ kiçik émes érdi men
mundađ kiçikni almasmen dédi Yūsuf Beg ayttılar ki sen munı alđıl men şehrge
barıp on téve on öküz on koy on ađ berey bu va' didin yanđıl dédi Merzūđ dédi ki
men andağ kişilerdin [27b] émesmen sendek kulavuzlarnıñ söziğe kirip
ketedurđan öz keyikimni bergil on téve on öküz on ağ on koyıñ maña kereği yok
meniñ bir sözüme bar şunu řabūl kılsañlar ötermen řabul kılmasañlar ötmesmen
dep řatıđ tutřalı turdı Yūsuf Beg aydı ki ey Merzūđ sözüñ némedür néme émes
maña ayđıl řabūl kılgudek söz bolsa řabūl kılmurmen dédi Merzūđ aydı ki sizlerge
sözüm şubu ki öz řolıñlardın yanıp meniñdin mezhebimge kirseñler men sizlerge
yüz téve yüz öküz yüz ağ yüz koy berey ve yene her bir yeñlerni bir yerde řākīm
kılay şança dünyā deseñler berey eger meniñ dīnimge kirmeseñler her biriñlerni
tutup künā kün 'azāb 'aķūbetler birlen helāk kılmurmen dédi Yūsuf Beg aydılar ki
ey sek keyik bolmasa Hūdā yaratřan canver turur saña kim řad berdi kim
cangalrıñ vaşşı cānverlerini meniñ déđeli sen meniñ şayidimni tutupsen men
seniñ sayidiñni tutupdurmen eger sen bu va' didin yanmasañ şehr mülk emlāđıñnı
zen ve ferzendleriñni öltürüp seni yer birle yeksān kılmurmen seniñ dīniñđa hergiz
kirmesmen řoluñdıñ ne kelse anı kılgıl dédi ol sek řol uzatıp Yūsuf Begni
derřayd bendeđe tartıp koydı 'Aşūr Beg Serdār derřāl nāme fütüp Er 'Alī Hānğa
ibardı barđan élçi bir aylık yolnı dört künde basıp Hārezmīđe kelip Er 'Alī Hānğa
nāmeni tutup berdi Er 'Alī Hān nāmeni açıp oğup körse fütüpdürler kim

İki sulřān tutulmışdur yezīđđa

Meşhedge téz tün yetip kelseler

Téz bolmasa ser yeter tayyar cāniđa

Řutřarmađđa fātrak bolup kelseler

Vāķ' a oşol keyikni tileşin sebeb
Bizler yedük yezîd kıldı cān taleb
Bizler kerdük cenke almıdı gür gürāb
Leşker alıp munda yetip kelseler

Merzūk dégen iki begni bend kıldı
Anı körüp kırk tört yigit cenk kıldı
Oşol bedrek urmay soķmay reñ kıldı

[28a] Helāk kılmas burun yetip kelseler

Ol yezîdler alıp yürdi şehrige
Bizler baķtuķ bu felekniñ dehrige
Tākatim yoķ yezîdlerniñ emrige
Téz tün kelip anı ħalāş étseles

Yetip keldik iki begler ölmesde
Kızıl yüzi za' ferādek solmasda
Bizge baķıp şum yezîdler kelmesde
Vaķtı şoldur kelip ħizmet etseler

Yaş oğlandur aşılmayan tutulğan
Kim ħalıpdur bu eceldin ħutulğan
Sizni körse ħamı ketip ħoş bolğan
İşānçerlik leşker alıp kelseler

‘Aşūr Begmen yek kérgüm yez̄idge

Tuğ qofarıp cenkler qılğum haqqıge

Hudā qoşsa tañla şehīd şafıge

Barça hoşnūd bolğay köñül qoysalar

depdür derhāl Emir ‘Alī Hān seksen miñ leşkerni başlap şeb rüz yürüp sekiz künde ol fişge yetti Emir ‘Alī Hān körseler ‘Aşūr Beg Serdār kırq yigitleri birle cenk qılıp yüreydür Emir ‘Alī Hān table cenk soqup bégbār aq qoydı bu hālñi Merzūk körüp şeh-r-i Meşhed-seri qarap qaçtı ‘Aşūr Beg Serdār çüset çabükluq birle gāzablarnı öltürüp Yūsuf Beg Aḥmed Begni kızılbaş leşkeridin halāş qılıp atlandurdı Yūsuf Aḥmed Begler Allāhu Ekber dep aq qoyup andağ cenk qıldılar kim ata oğuldın ana kızdın bī-ḥaber uruşup qanlarnı her tarafge cārī qılıp ölüklerni kelā münāre qofardılar āḥīr Merzūk faylayalmay yene şehrigе yüzlendi arqasıdın qoqlap yürüp Merzūqlık leşkeri birle şehrigе bile kirip şehriñ içinde kırğın qılıp yürüp yer birle yeksān qıldılar āḥīr Merzūk bolalmay özini bir finhānga aldı Yūsuf Beg Aḥmed Beg Merzūqñı izdep orda orda qaçıtur bağ bostān öy ‘imāretlerini çaqıp vīrān qıldı ol şehriñ halkı yıqlaşıp kelip imān etip Müselmān boldı bular Meşhed şehriñi alıp Re’is atlıq bir kişini ḥākīm qılıp qoyup kişi buyradı kim Merzūqñı istep tafiñlar dep ol zamān emir umerā vezir vezirālar her taraflarnı ahtarıp hiç yerdin tafalmadı bir kezzāb harāmzāde sek yalğan etip érdiler ki Merzūq falān [28b] cāyda ölüpdür dep ḥaber qıldı yigitler ol nā-bekārñiñ sözi birle Yūsuf Begge ḥaber qıldı ki Merzūq ölüpdür dep Yūsuf Aḥmed Begler bisyār şād bolup andın Emir ‘Alī Hān birle körüşüp derd-i aḥvālını aytıp yıqlağanıda Emir ‘Alī Hān Yūsuf Begge teşşellī etip nēme dédi

Şükr qılğıl bāz ‘ömrüñge

Sañā ḥaḥāmñiñ raḥmi keldi

Hazān bolup gül bāğıñge

Sañā ḥaḥmñiñ raḥmi keldi

Şükr-i ‘aqlıñ iki Begler

Sizni Hudā kutkardılar
Yeñi başdın cān berdiler
Saña haqniñ raħmi keldi

Bir sözüm bar añlañ oğlum
Cigerbendim siz oñ qolum
Aħmed Beg yaş bilmes mühim
Saña haqniñ raħmi keldi

Her nebiler tüşti zindān
Şükr eyledi bolup ħandān
Zindān kirgen Yūsuf Ken' ān
Saña haqniñ raħmi keldi

Neler kördi haq Muştafā
Düşmenlerdin tarttı ĭzā
Bu iş sizge kelgen қаzā
Saña haqniñ raħmi keldi

‘Alī Ĥān der keldim kördüm
Men özümni elge urdum
‘Aşūr Begge meded berdüm
Saña haqniñ raħmi keldi

dép Yūsuf Begniñ ġam ġuşşasını berţaraf kıldı andın keyin Yūsuf Beg mundın
yanmaqçı bolup bu şehrniñ bāc-ħarācını alıp Re'īs nā-bekār birle ħūblaşıp
Ĥārezmī şehrige yandı bular neçend künde şehr-i Ĥārezmīge kelip ber-ħarār boldı

faşl-ı söz munda tursun *faşl-ı dāstān söz işitmek kerek Merzūk Meşhedidin* ammā Merzūk neçend zamān ol finhānda yattı andın bir kün āheste çıkıp üstige kalenderlik libāsını tartıp berip küçe küzerlerni kezip karagudek bolsa heme halk çehār yārı bolupdur Merzūk yürüp öy ‘imāretige kelse öy ‘imāretini çıkıp vīrān kılıp zen ferzendlerini esīr kılıp alıp ketipdür öz ornığa Re’īsni hākīm kılıp koyupdur Re’īs nā-bekār bu harāmzādeniñ oñ qol vezīri érdi Merzūk özini Re’isge bilendü [29a] rüp érdi fādşahlıqını Re’īs Merzūkğa koyup berdi Merzūk taht üzre çıkıp oturup emre kıldı kim kişi bolğaymu Yūsuf Aḥmed Beglerni maña tutup beredürğan men ol kişiğe bercādek altun berürmen dédi ol rāţızırlarıñ arasıdın Hemān atlıg bir nā-bekār hīleger ornıdın qofup kelip aydı ki Şāhā bu işka men qadem koyup Yūsuf Aḥmed Beglerni saña tutup bersem maña ol va‘de kılgan bir çārek (?) altunni taḥkīk berür musen yā galaţ mu dédi Merzūk aydı ārı rāstdur galaţ söz kılmassen émes maña işenmesiñ mana algıl dep terāzuda tartıp altunını qolığa naht berdi Hemān dégen harāmī bedgirdār bir çārek altunını alıp öyige barıp bala barakasığa berip anıñ tōrt ağa inisi bar érdi anı cem‘ kılıp meger kitābını hūb oqup Merzūkdın ruḥşat alıp şundın Hārezmīge keldi Hārezmīde bir uruğ tuğkanı bar érdi Hemān kelip anda tüşti ol tuğkanı söz sordı ki néme işka keldiñ dep Hemān başdın ayāg bolğan vāq‘aları bir bir etip berdi ol cemā‘ sı hayrān qaldı Hemān sordı ol iki Beglerni qolğa tüşürgeli bolur mu cemāyesi ayttı ki sen hām hayāl kılıp kelse sen eger ol Begler seni fehm kılgudek bolsa selāmet kalmas sen eger ‘ide alıp kelgen bolsañ evvel sen ol Beglerniñ bir muḥarrem kişisi bar turur ‘ayyārlıqda bī-nezīrdür anıñ atını Rāhnūş Zerger derler seniñ bu kılgan sözüñniñ içindeki işlerni şol bercā keltürür anıñdın başka kişiniñ qolıdın kelmes bī-hūde renc tartarsen ol Rāhnūş dégen ol iki Beglerniñ sözler sözi turur bu işni ol kārğa keltürür dédi Hemān kaydağ tafışurmen dédi aḥvel cemāyesi obdan gāzā kılıp Rāhnūşnı çırlap keltürüp evvel gāzānı koyup andın aldıda künā kün nāz-ni‘met şīrni [29b] şerbetlerni koyup hūb öziğe rām kılıp öy ikāsı Rāhnūşğa Hemānniñ sözini aytıp bir çārek altunniñ haberini kılıp érdi Rāhnūş hoş vaqt bolup be-cāndil qabūl kılıp tutup bermekge ‘ide aldı Hemān birle Rāhnūş dost bolup ‘ahde feymān kılaşıp bolup öy ikāsı bilen Hemān bilen hūblaşıp Yūsuf Begni Aḥmed Begni ‘Aşūr Beg Serdārı tutup bermekniñ qaşdıda Yūsuf Begni qaşığa keldi Yūsuf Beg bu mekārı körüp hizmetge buyurdı Rāhnūş bi’t-tevkīf ol

buyurğan hizmetni bercā keltürdi Yūsuf Beg Rāhnüşğa qarap némege hayāl bolduñ émdi élgkidek hizmet kılmas sen munda qayerniñ toyğan bolsa qaşımın çıkıp öz evkatıñnı kılğıl dédi Rāhnüş aydı ey hocām men ol hizmetge bardım yolda bargunça her tarafge qarap kelür idim ābilar cārī bolup güller açılıp bülbüller sayraşıp şahrālarnıñ içidin behişt ‘anber seriştıniñ bñyı kelür men aña fāymāl bolup kılıpdurmen dédi Yūsuf Beg Meşheddin kelgenniñ bu yüzi aradın üç yıl ötüp érdi aşla sİR şahrā şikārga çıkmay füşüp zérikip qalğan idi bu söz Yūsuf Begge bī-nihāyet obdan işitildi iki Begler bu sözni añlap sİR şahrā kılmaqçı bolup aydı bu sek harāmī bedgérdār bisyār şād bolup ol küni Hemān qaşığa kelip Yūsuf Begni tutadurğanniñ maşlāhatını kılıp bu iki bedbahtlar aniñ ceseti cüy tüşüp tursun

El-kışsa Yūsuf Beg şikārga çıkmāqçı bolup Aḥmed Begni ‘Aşūr Begni kırk yigiti bilen şehridin çıkıp be-tarafı bayābānga yüz koydı bular bir menzil iki menzil yürdi hiç yerde güller açılğanımu yok bülbüller sayraşğanımu yok munı körüp Yūsuf Beg der-ğazab bolup Rāhnüşnı kırk tazyāne soqup aydı kim ey nā-bekār yalğançı kezzāb maña néme mundağ yalğan aytıp yürürsen dep açığlap nazarıdın heydep taşladı bu nā-bekār Yūsuf Begniñ [30a] ayağığa yıkılıp tevbe kıldı Yūsuf Beg yine künāhıdın ötüp mu‘āf kıldı bu harāmzāde söyünüp işni çāynı qaynatıp dāyim arqasıdın bile alıp yüreydurğan işi bar idi borcılık ‘amelini yine berdiler ammā bular şol yürgenleriçe deryā yaqalap Kūhistān tarafıge seyr-i temāşāh üçün yuqarı yürdi āḥīr bir mürğzārğa kelip tüşti bu bargan açqan yigitler uyqulamaqğa meşğül boldı Hemān birle Rāhnüş vaqtini ğanīmet tafıp bularnıñ damağığa dārū-i hehüş berip obdın beyhūd kılıp bolup bu harāmzādeler Yūsuf Aḥmed Begni fut kollarını çām-ı bercest kılıp bağlap berkitip bolup berdi iki atqa tüşlep teñip alıp yürgenleriçe iki yarım künde Meşhedge alıp kelip Merzūkğa berdi Merzūk bularnı ölümge buyurdı aniñ vezīri Re’īs ornıdın qofup ayttı kim ey Merzūk bularnı sen aldirap ölümge buyurmağıl mebādā öltürseñ Beg Oğlan Ḥān tağası kelip bu iki Beglerniñ her qatre qanığa miñ qatre qan taleb kılıp algusıdur üç yılñıñ aldıda ehli za‘iler bu Meşhedge ne künlerni körseti qanı seniñ bala baraqañ öyi ‘imāretleriñ bilür musen aniñdın işniñ āsānraqı şubudur ki bu iki Beglerni Küzer Şāhniñ qaşığa ibarsañ devletiñ kündin künge ziyāde bolup asāyişka çıkarısın dep érdi bu söz Merzūkğa hoş keldi taqı bu iki Begler huşuğa kelmegen érdi yine burnığa vardı

hehüş fŭrkŭp on miñ leſker alıp Kŭzer Œāh aſıĝa alıp barmaq ũcŭn bu iki Beglerni alıp yŭrŭp tursun *faſl-ı bir kelime sŏzni ‘Aſŭr Beg Serdārđın iſitiñ* vatiyle ‘Aſŭr Beg ol yerde iki kŭn beyhŭd yatıp ũcŭnci kŭni andek huſıĝa kelip arasalar heme yigitler taı yatadur alar her arafge ketipdŭr ‘Aſŭr Beg munı kŏrŭp derhāl ornıdın ofup yigitlerni ėmdi ofuñlar dep uygattı hi kiſi ornıdın tebramaydur ‘Aſŭr Beg fehm ıldı kim [30b] kiſi ara bizlerge fend berip vardı hehüş bergenge oſaydur mundaĝ ŧlŭkdek yatmas idi dep derhāl serge bādāmnı kŏydŭrŭp burnıĝa derd oyup ėrdi birin birin ‘as urup ornıdın oftı ‘Aſŭr Beg ser hesāb basa Yŭsuf Amed Begler RāhnŭŒ bu meniñ tuanım dep feydā ılĝan ādemler alıp kelgen zer kŭmŭŒler hem yok ‘Aſŭr Beg yigitleri bilen iz baıp yŭrgenlerie touz kŭn yol yŭrdi nagāh aldıĝa bir ofān uradı ‘Aſŭr Beg ofāndın sordı ki bu yerdin kiſi ara ŧtti mu dep fatacı dėdi kim bu kŭn on bir kŭn boldı beŒ kiſi iki kimersenı aa atıp bend zincir birlen alıp ŧtŭp ketgeli dėdi ‘Aſŭr Beg Serdār fataınıñ alĝan hāberige bir sefer altun berip mest bolĝan buĝra tėvedek varırıp āh vāhlar ekip andın alarınıñ tuŒ olañını mehkem ılıp Œundın oĝlap yŭrgenlerie tŧrt kŭnde MeŒhedniñ kentige ııp keldi arasa bir arafđın bir sāyil ııp kėledŭr ‘Aſŭr Beg sāylidin sordı bu yerge taŒadın kiſi ara alıp keldi mu dep sāyil aydı bu kŭn ũc kŭn boldı beŒ ādem iki kiſini baĝlap alıp kelgen iken Mezrŭ ol iki kimersenı on miñ mer-ĝazab bilen Kŭzer Œāhniñ aldıĝa yŭrŭtti dėdi ‘Aſŭr Beg yene sordı ki ularniñ arasıdın barĝılı munda yaınraq yol bar mu dep sāyil aydı mundın bir ferseñ yol barĝanda yol iki ayrıludur sol ol bilen yŭrse MıŒrī yoluĝa oŒadur oñ ol bilen yŭrse MeŒhedge ııp andın barĝılı bolur dep aytıp berdi ‘Aſŭr Beg Serdār Beglerniñ taıını añlap sāyilĝa tŧrt sefer altun berip rızā ılıp andın yŭrŭp Œol dėgen ayrıŒa kelip sol ol yol bilen tėz tŭn yŭrŭp yigirme bir kŭnde AŒkar taĝıĝa keldi arasalar bu yerge bir muna leŒker kelip tŭŒŭp ketgenniñ izi bar Œol yerde onup a ulaĝnı toyĝarıp ŧzlerinimu nāz- ni‘metge hŭb sayrap ılıp ėrtesi ‘alā‘Œ-Œabāh oĝlap yŭrdi bular ızılbaŒlarını arasıdın oĝlap yŭrŭp tursun [31a] *faſl bir kelime sŏzni Yŭsuf Amed Beglerdin iſitiñ* vatuge Yŭsuf Beg Amed Begni Merzŭ on miñ leŒker bilen Bara MeŒhedıĝa oŒup Kŭzer Œāhniñ aldıĝa ibargen ėrdi Bara MeŒhedı Yŭsuf Amed Begni alıp on miñ ızılbaŒlar birlen MıŒrīĝa alıp yŭrdi bular taı huſıĝa kelmep idi ızılbaŒlar Beglerni urup soup alıp yŭrgendin huŒlarıĝa keldi lāf ŧzlerige

karasalar ğarķ bende zincir birle bağlanıp kızılbaşlarınñ éligige tüşüp tağlarınñ déreleride ketip barğanığa ğayrān kıılıp Ağmed Beg Yūsuf Begge ğarap néme dédi

Beyt

Öz yurtlarda érdük bizler

Kim keltürdi bizni munda

Körmep idük mundağ künler

Kim keltürdi bizni munda

Bizler Őikār çıķıp érdük

Ağlar çafıp yürer érdük

Körmes işni émdi kördük

Kim keltürdi bizni munda

Ħārezmīdin çölge çıķıp

Boğı merāl keyik ağtarıp

Bend bolupmiz munda kelip

Kim keltürdi bizni munda

Av urlayıban ğuşladuķ

Köp bar érđi āb-ozuķ

Émdi ğolum bağlıķ kördük

Kim keltürdi bizni munda

Mundağ işni bilsem érdim

Hergiz Őikār çıķmas érdim

Armān birle bendge tüşüm
Kim keltürdi bizni munda

Āzād idük biz yurtlarda
Bağlağlıqmız bizler munda
Kimler izdep kélür munda
Kim keltürdi bizni munda

Ahmed Beg der hālim hārāb
Yürek bağrım boldı kebāb
Yezīd kıılır bizge ‘azāb
Kim keltürdi bizni munda

dep sordı ey kıızılbaş bizni kaçsıñlar tutup bende kıldıñlar ve ne yerge alıp barur
sizler dégenide kıızılbaşlar dédi ki biz seni Mısrī şehriğe alıp barıp Küzer Şāhğa
tuñfe kıılırmız evvelde sizlerni Rāhnūş dégen bir muharremiñler bilen Hemān dep
bir kişimiz bar érdi şular seni bizge tutup berdi dédi Yūsuf Beg bu sözni işitip
kāfirlerni şekve kıılıp neme dédi

Beyt

Hemdem bolğan inim Ahmed
Bizni ol kün qara tuttı
Başqa tüşti émdi külfet
Ecel yetip qazā tuttı

[31b] Bend kıılıpdur bizni yezīd
Raħm eyleses yoğdur ümīd
Mısrī barıp kıılır şehīd

Bizni şahib-i ‘azā tuttı

Hu etipni kıllur zebūn

Bizge qarın elge oyūn

Boş emes hiç ayağ boyun

Rāhat ketip cefā tuttı

Telūr tařlar ayađlarını

Köp kınarlar bu cānlarını

Raħne eylep üstüñānlarını

Öz elimdin cudā tuttı

Köp kafa yür munda ayağ

Manay deşem bermes ulağ

Urşay deşem yoğtur yarağ

Bizni neçük belā tuttı

Hālim ħarāb ħāliñ neçük

Cevāb bergil tili seçük

Çāre yoğtur biz körgülük

Üstüñānımnı yara tuttı

Yamān emes büřyā özüñ

Qamçı izi aydek yüzüñ

Köp yığlaydur iki közüñ

Yūsuf begni du‘ ā tutti

dép birbirlerige karşıp yığlaşur érdi bu hālni körüp Barқанıñ raħmesi kelip Yūsuf Beg Aħmed Begni atğa mindürüp alıp yürüp érdi kıble tarafıdın borān sa‘qalar feydā bolup ‘ālemni şeb-i kadre keçesidek kılıp ādem ādemni körüp bolmadı iki Beglerniñ közige tofraqlar kirip hiç nemeni körelmey anı def‘ kılay dese qol ayaqları küşāde émes āħır bolalmas közlerini bedenlerige sürtüp yürer érdi munı Barqa Meşhedi körüp bu iki Beglerge raħmesi kelgendin néme dédiler

Beyt

İki oğul yaş iken siz

Raħm eyledim yürüñ Begler

Yürelmediñ élki) sensiz

Fehm eyledim yürüñ Begler

Ma‘zür tutuñ mendin émes

Hiç kâfirler mundağ kılmas

Özgelerde raħm bolmas

Zaħm eyledim yürüñ Begler

Kâfir émes Müselmānmen

Bu atlarğa mindürgenmen

Sizge ‘azāb kıladurmasmen

Sözüm aydım yürüñ beyler

Mundın Mışrı barur sizler

Körmegenni körer sizler

Asān aman kélür sizler

Barın dédim yürüñ Begler

Atım Barqa men sizlerni

Urdurmasmen kâfirlerni

Asân kılıp men sizlerni

Ėamlar yedim yürüñ Begler

dep yüz közlerini ayırıp qoyup alıp yürer érdi

El-ķışsa Kúzer Şāhniñ berilgen leşkeri tağdın aşıp yetip keldi Barqa on miñ kişisi birle aldığa barıp kıızılbaşlar birle körüşüp şol yerge tüşürdi ol kelgen leşkerniñ serdārı Kençür laqabı Kökçe Ėarānzāde érdi sordı kim sizler munda néme işqa keldiñler dep Barqa Meşhedı KençürĖa bolĖan vāķ'ātlarnı bir bir etip berdi Kençür [32a] sordı ki qanı şol Begler dep Barqa Yūsuf AĖmed Beglerni körsetti Kençür Ėarānzāde Yūsuf AĖmed Beglerni körüp uruñlar bu aĖad Beglerni dep ādemlerige beş yüzdin miñ qamçı urĖuzdı Beglerniñ a'zāsıdın qanlar revān boldı andın bularnı fiyāde kılıp alıp yürdi her qonaqĖa barĖanda iki yüzdin qamçı urup andın bir nemersege bağlap qoyup Ėaymesige tüşedür Beglerniñ a'zāsınıñ Ėiç yeride tāze yer qalmadı Yūsuf Beg bu zulmge řākat kılalmay Ėudāy Te'ālāĖa sığınıp néme dédi qanı

Qadīr Allāh şan' ũñ köpdür

QutqarĖaysen bu zālimdin

Cānımızdın ũmid yoğtur

Ėaber alĖıl bu Ėālimdin

Bir zālimdin qutulmasaq

Mundın tola keldi kübraq

RaĖmān İgem Ėālimge baq

Ėaber alĖıl bu qağımdım

Alıp yürdi bizni Mışrî
Qayan qaldı bizniñ qaŝrı
Hâzır boluñ İlyâŝ Hızrî
Kelip algıl bu zâlimdin

Hızrî bubam hâzîr boluñ
İkimizge qağı boluñ
Kelip bizni qoldap alıñ
Ayrıp keldi ful mâlımdın

Düşmen üzre düşmen keldi
Atdın yerge bizni aldı
Beş yüzdin qamçı urdı
Felek titrer figânimdın

Yüsuf Beg der yâ Zü'l-celâl
Bermegeysen bizge zevâl
Bu 'azâbdın qutqar bu hâl
Alıp keldi mekânımdın

dép yıgladı Hudāvendi Te'âlâ bu Beglerge ŝıhhatlik 'iğâ kıldı Begler andın yolğa kirdi kâfirler Beglerni tağ otıge alıp çıktı Begler tağ üstidin Hârezmî İsfahân tarafıge qarap közleridin yaşlar aqızıp qanı bizniñ uruğ kayaş ve yoldaş mihribânlar ata analar qayda qaldı bizler Hudây Te'âlânıñ gâzabıge menmenlikni sebibidin uçrap bu belâlarğa giriftâr bolup felekniñ girdeŝi birle bu yerlerge kelip qalduq bizler 'ömrimiz içinde öz yurtımızni körmekimiz mağâl dep Aħmed Beg Yüsuf Bege qarap néme dédi

Tag üstidin qaralasan
Bizniñ yurtlar körünmeydür
Süde qılmas miñ ah ursam
Hiç kim bizge inanmaydur

Yüsuf Ahmed qarağan tag
Fest ikendük yığlağan çağ
Oynap ösken gülzârlık bāğ
Qarası hem bilinmeydür

Öyde yatar akrabalar
Unutqandur şah sipahlar
Hā'ce mollā hem gedalar
Kelse munda yatalmaydur

Anam qapıda yıqlar bizge
Çif olmağan yaşlıg közge
Qanlar yıqlar sizge bizge
Yığlaşmağlıq añlanmaydur

[32b] Beg Oğlan köp qıldı fendin
Sehven oqı sizdin bizdin
Haber alduq lāmekāndın
Bu mekānlar yatalmaydur

Ahmed Beg der Yūsuf ağa

Qazā keldi saña maña

Yezīd qılmas bizge vefā

Kelse istep tafalmaydur

dép yüzlerini evirüp Mıṣrī tarafige qarasalar mundın bülendirak bir tağ körenedür
bular qorqup dédi kim bizni tağdın tağqa oşürüp ahvālimizni qoymaydur gānga
oşşaydur dep Yūsuf Beg Ahmed Bege qarap néme dédi

Köp cebre qıl yıqlama hiç

Yıqlasa kim vefā qılır

Toldı yezīd tağlarğa zīc

Şād boluşup nevā qılır

Haqñıñ za'ī 'aceb şan'ī

Bular yezīd bizler şan'ī

Tağqa toldı o yan külki

Nağme rebāb şadā qılır

Sultān idük öz yurtlarda

Bağlıqdurmuz bu künlerde

Vefā yoqtur yezīdlerde

Her ne qılsa Hudā qılır

Ba' zılarki dünyā berip

Ba' zılarnıñ mülkin alıp

Azādeni quldek satıp

Şāhlarnı gedā qılır

Mundın bizge anda z̄ulmet

Qılur bizge k̄āfir k̄ülfet

Hiçkim bolmas bizge ülfet

Tendin başnı cudā qılur

Yūsuf Beg der çāremiz yoq

Yürmekdin özge işimiz yoq

Qan tökülür başımız yoq

Derdimge kim devā qılur

dep bir birlerige teşellī aytıp turar érdi k̄āfirler Beglerni tağ üstidin yerge alıp
yürdi ol kün hevā bozulup asmāndın qar yağışka aldı k̄āfirler Asqar tağıdın
Balāmān tağığa alıp kelip haymelerini tikip Yūsuf Aqmed Beglerni taşqarıda
qoyup qarār aldı Yūsuf Beg Aqmed Beg ékülen savıqniñ şiddetidin qarñıñ
yamānlaqıdın necāt tilep Hūdāy Te' ālāğa yıqlap néme dédi qanı

Hūdāvendā kerem birlen

Keçürgeysen balalarnı

Kelipmiz köp sitem birlen

Kötergil has Beglerni

Elem kelmes dédim hergiz

Qalıb érdük tekebbür biz

Yağar qar başka köp téz téz

Müstecāb qıl du' ālarnı

İlahī Ādem ve Havā

Ki Őit İdrīs bile Mūsā
Be-ħaķ mīrim ol   İsā
Za ʾif kılğıl yezīdlerni

Ki Nūħ Yūşā bile atlı 
Ki Eyyūb Ĥazret-i Őālīħ
Be-ħaķ ol Ĥalīl tāli 
Kelip algıl nidālarını

Ki Hūd birle Luţ   Azrā
Yūnus Yūsuf bile hemħ  āħ
Be-ħaķ sen uluğ dergāħ
Kötergilsen kaçālarını

Ki Zākīr zikr yā bercāħ
Şu Ya   k b Nebī ol Yaħyā
Ťabībler firi Loķmān māħ
Devā kıl biz ġarīblerni

[33a] Res l n ĥ rmeti yā Rab
 z n   āŐık Res l maŤlub
Meded kıl bizge iķŤāb
Ģarīb kılma biz yigitlerni

Zeb rnı oķuġan Dāvud

Şahî kıldı İgem ma' bûd
Kılıpsen barça mevcûd
Ki nevmîd kıoyma bizlerni

Süleymân taht üstide
Sikender keşte feşkide
Muhammed ' Āşā fikride
Ayrıpsen kıoyma Beglerni

Ebū Bekrî ' Ömer ' Oşmân
' Alî şîri Hūdā Yezdân
Necât ber bizge yâ Ğufrân
Yaşın kııl köp muhîblerni

Yūsuf Beg der bendege tüşüm
Esîr bolup munda keldim
Kıar yamğur içre kıaldım
Hüseyn kıılğıl medetlerni

dép yığlaşıp du' ā kıldı bularnıñ du' āları dergāh haqqıda icābet bolup hevālar
açılıp künler çıkıp kıar yamğurlar berţaraf kıafirler Yūsuf Aşmedlerni alıp yürüp
Hemāvān tağığa yetip keldi Aşmed Beg bu tağlarını körüp hāl-aşvāllerini aytmağ
üçün derd elem birle neme dēdi kıanı

Üsti kıarlığ ala tağlar
Kelgenimni kördüñler mu
Yezidlerge bende bolup
Yürgenimni kördüñler mu

EsİR tüştüK şol diyārda
Qalıpdurmiz köp belāda
Kāfir aqlıĝ biz fiyāde
Kelgenimni kördüñler mu

Qanlar toldı köz yaşımgā
Felek titrer nāleşimĝa
Qançı yaĝıp bu başımĝa
Sınĝanımnı kördüñler mu

Qırq yigitim barça qalıp
Özüimizni ĝamıĝe satıp
Aĝmed Begni bile alıp
Barĝanımnı kördüñler mu

Yeżid bizni alıp yürmiş
Küzer Şāhĝa körsetürmiş
Bizge elem yetküzürmiş
Aĝvālimni kördüñler mu

Yūsuf Beg der sīnem dāĝlap
Armānım köp qanlar yıĝlap
Aĝ aldıda qolum baĝlap
Barĝanımnı kördüñler mu

dep yığlaşıp kelip tağka yarmaşıp yüz miñ miñnet-meşakkatlar birle Hemāvān
tağınıñ başıǵa çıqıp arqasıǵa qarap öz yurtı tarafıǵe telmürüp Yūsuf Beg yığlap
néme dédi qanı

Vādiriǵa öz yurtumniñ

Ehli bizni bilmeydür yā

Ceyhūn boldı yaşım meniñ

Közdin aqıp tinmeydür yā

Bile yürgen nevcivānlar

Bizni taşlap tinç yatqanlar

Çifti mūnis mihrیبānlar

Biri izdep kelmeydür yā

Qat qat ikén bizdin kéygen

Fulum alıp aqım miñen

İşencilik ‘ Aşūr Se‘ idān

Qırq miñ yigit yetmeydür yā

İki tağdın aşıp keldük

Tozın deryāsını keçtük

Deryā kibi yaşlar töktük

Hiçkim yetip kelmeydür yā

[33b] Bu könlümüz derdǵe toldı

Közlerimiz yaşqa toldı

Ayrılǵalı üç ay boldı

Anam haber almaydu yā

Arqa qarap telmürkülük

Tartadurmiz biz qayguluq

Biz tartquluq él körgülük

Tekebbürlük ketmeydü yā

Keldi tağam ayğan sözi

Köz tekgendür şikār yolu

‘ Ālem içre ol bir velī

Bizdin haber almaydu yā

Er ‘ Alī Hān qayın atam

Men aldıda tursam bu tām

Ol Nadir Beg dégen hocām

Émdi begim démeydü yā

Anam qayda siñlim qayda

Bizler yolda ular öyde

Gül Haziçe ‘ Asel cāyda

Yatur bizni bilmeydü yā

Yūsuf Beg der Aḥmed inim

Bekār iken beg ve hānım

Anam ḥıřm bir tuqanım

Bizni yoqlap kelmeydü yā

dép érdi Aḥmed Beg aydı kim ey aka siz mundağ démeñ anam ve siñlim yār ve birāderlerimiz bizniñ bu aḥvālğa qalğanımızdın aşla ḥaberi yoq qayda ketti ékin dep ensirgendür ‘ Aşūr Beg Serdār bizlerge bisyār amraq miḥribān érdi ular bizdin ḥaber alalmağandur ol bizdin ḥaber alsa érdi elbette istep sorap tafıp kelür érdi bizniñ bu yerde ékenimizni bilmey her tarafge bizni istep ketgendür tafıp kelür dep neme dédi

Sözüm işitiñ Yūsuf aḡam

Íz der tün kün Ígem bizni

Ümīd tutmañ begdin tamām

Ízdep kelmes taḡam bizni

Beg Oḡlaḡa néler qıldıq

Leşker alıp şehri barduq

Ḥazīneni tartıp alduq

Émdi kimler yoqlar bizni

Yatlardın köp aḡır yanmañız

Bir tuqanmiz biz ikimiz

Yoqlaḡuçı ḥaq ikimiz

Allāh kerim asrar bizni

Er ‘ Alī Ḥān Nadīr Sulṭān

Asān bolsaq ular tuḡqan

Başqa künler tüsse qaçqan

Hem ḥānımlar taşlar bizni

Qırq yigitniñ sergerdesi
Bizlerni dep qıldı cenki
Biz bilmedük hâl-i teñi
‘Aşür Beg hem bilmes bizni

Kiçik turup yigit alduq
Halâyıqğa iş ful berdük
Élge bizler menmen dédük
Hiçkim berbād qılmas bizni

Tekebbür yoq bizni aldı
Felek eyletip yerge çaldı
Anam siñlim yıǵlap qaldı
Yezîd qoyup ketmes bizni

Ahmed Beg der hâlim harâb

Ciger baǵrım boldı kebâb

[34a] Yezîd alıp keldi baǵlap

Barsa térik qoymas bizni

dep kâfirler birle taǵniñ ol tarafıge tüşüp revân boldı bular yolda bargunça
kursaklarınıñ açlıqıdın mâğdürları kêtıp yürelmey qaldı şol zamân Kençür
harâmzâde bularniñ mañmaǵannı körüp Ahmed Begniñ başıǵa yürmeysen mu dep
bir neçend qamçı soqtı Yūsuf Beg dédi kim ey nâ-bekârlar bizlerni mundaǵ urǵılı
saña néme qıldıq munça ‘azâblarnı qılursen her ne qılsañ Küzer Şâhniñ qaşıǵa
barganda qıl yâ bolmasa bir qılıçda başımıznı al bizlerni tola urmaǵıl dédi şol
zamân Barqa feydâ bolup kelip aydı ki ey Kençür anı démesimu râst aytur seni

Küzer Şāh Beglerni tutsañ meniñ qaşımğa térik alıp kelgil dep ibarıpdur urup soqıp alıp kelgil démepdür maña Merzūķ Meşhedî Beglerni tutup keltürüp on miñ leşker bilen iki Beglerni urmay soqmay Küzer Şāhğa şihhat selāmet tafşursañ Küzer Şāh en‘ām kıılır meniñ qaşımğa kelseñ men en‘ām kıılırmen mebādā Küzer Şāhniñ qaşıdın bir de bir kişi aldığa uçrasa bermegil eger yolda ‘azāb ‘aķūbet birle ölüp qalsa Küzer Şāh qaşığa barsañ Küzer Şā öltürür meniñ qaşımğa kelseñ men öltürürmen dégen sen kelip iki Beglerni toladıñ tola ‘azāb ‘aķūbetler kııldıñ émdi Beglerni saña bermesmen özüm şihhat selāmet Küzer Şāhniñ qaşığa alıp barıp en‘ām alurmen Beglerni qolğa tüşürüp kelgünçe miñnet-meşakketler tartıp bu yerge keldük seni ursun dep alıp kelmedük dep Beglerni Kençürdin uçratıp alıp aş nān berip alıp yürdi Yūsuf Beg dédi kim ey Aħmed Beg inim émdi yüreyliçe bolgılıq iş boldı ança ‘Aşūr Begge köz tüsem kelme dédi neme dédi

Sözüm işit Beg Aħmed Hān

Din-Hārezmi şehriñ qalmış

Qızılbaşqa bende bolğan

Bile yürgen éliñ qalmış

İsfahāndın bile çıqğan

İhlāş birle hizmet kılgan

Qırq miñ kişi yigit bolğan

‘Aşūr Begdek şirniñ qalmış

Edā bolmas meniñ köyüm

Sargarıpdur reng-i rüyüm

Ġarīb yaqda du‘ā köyüm

Qıblegāhım anam qalmış

[34b] Meniñ üçün elem tartқан

Bir tekiyyede bille yatқан
Öy içide humerā bolған
Gül ‘ Asel Hān yārim қalmıř

Bağlanıpdur bileklerim
Қabūl bolmay tileklerim
Köp aғrıdur yūreklerim
Қatar қatar nāgrım қalmıř

Él közidin boldum ğayb
Keldim munda açıp barıp
Nāle қılıp saçın yazıp
Қāldırġaç siñlim қalmıř

Ol nasīhat bizge sözlep
Āhrīde bizni yoқlap
Bizniñ üçün қanlar yıġlap
Beg Oġlan Hān taġam қalmıř

Yūsuf Beg der ey cayım
Şundaġ iken bol naşībim
İgem bersün şol maţlubım
Er ‘ Alī Hān atam қalmıř

dep érdi Yūsuf Begdin Aħmed Beg bu sözni işitip yıġladı kāfirler yūrkildip
haydadı bular şubu yūrgenleriçe Қabātān taġıġa yaқınlaşıp keldi Aħmed Beg bu
taġnı körüp dédi kim bir taġdın ötsek yene bir taġқа alıp kéledür hiç bu taġlardın

aşla utulamaduğ değenide Y suf Beg Ağmed Begge arap ey ukam muna
aylanmağıl dep bir s z ayęanları

azel

Men tileyin bir ud dın k p nec t
Yığlamağıl bu k n  mdi Ağmed  n
ağdın ısmet budur k rmek   al m t
Yığlamağıl bu k n  mdi Ağmed  n

Y rekimge salma elemni d yım
Yeter mikin ud yımğa bu  hım
Bu sevd nı bizlerge saldı ud yım
Yığlamağıl bu k n  mdi Ağmed  n

Bah rda aılır b ğlarnığ g li
Ne yerlerde aldı  rezm  ehri
  İl  tafmas iki Begniğ derdleri
Yığlamağıl bu k n  mdi Ağmed  n

 v zım yer birle k kge yetipd r
Yaamıznı ecel kelip tutupdur
ağ Te   l  bizlerni  lge salıpdur
Yığlamağıl bu k n  mdi Ağmed  n

ud yımğa yeter mukin bu z rım
Yetip  mdi bu yerlerge ar rım

Köp yıǵlama necāt berür Hudāyım
Yıǵlamaǵıl bu kün émdi Aḥmed H̄ān

Meydān bolsa bizler ḳaynap taşarduk
Tof miltıḳ yezīdlerge atarduk
Yūsuf Beg der biz taǵlardın aşarduk
Yıǵlamaǵıl bu kün émdi Aḥmed H̄ān

dep yıǵlaşıp yolǵa revān boldı şol yürgenleriçe Ḵabātān taǵıdı mu ötüp ketti
Yūsuf Beg bu taǵlarını körüp Beg Oǵlan H̄ān yādıǵa kelip āh vā ḳılıp dédi kim
taǵamniñ ḳılǵan naşīhatini ḳulaǵımızǵa alǵan bolsaḳ bu belāǵa giriftār bolmas
érdük dep taǵḳa ḳarap néme dédi

[35a] Ḵabātān taǵı der atıñni seniñ
Armānım köp ḳaldı yā Z̄ü'l-celālim
Kāfirler baǵladı ḳolumni meniñ
Armānım köp ḳaldı yā Z̄ü'l-celālim

Ḵırḳ miñ çerik kelipdür Küzeldin bizge
Atımnı çafmadım tofdın bu tüzge
Ḵaytup keliş yoḳtur émdi bizlerge
Armānım köp ḳaldı yā Z̄ü'l-celālim

Aḥmed Beg kiçikdür men taḳı hem yaş
İlahım ḳılmaǵıl düşmenge yoldaş
Térikk ḳolǵa tüşer kesilmes bu başım
Armānım köp ḳaldı yā Z̄ü'l-celālim

Vırānedür meniñ Hārezmī şehrim
Hāzān boldı meniñ faşl-ı bahārım
Arqamdın keldi ‘Aşūr Serdārım
Armānım köp qaldı yā Zü’l-celālim

Tağam aytkan naşihatnı bilmedim
Rāhnüşnı men zindāngā salmadım
Uruş qılıp meydān ara ölmedim
Armānım köp qaldı yā Zü’l-celālim

Felek bozdı beglikimniñ şā’nını
Bu başımğa saldı maşşer künini
Meydān içre tökmey yazid kanını
Armānım köp qaldı yā Zü’l-celālim

Beg Yūsuf der haṭā qıldım işimni
Hiç i‘tibār etmedim körgeñ tüşümni
Menmenlikdin bende qıldım başımni
Armānım köp qaldı yā Zü’l-celālim

dep yığladı Aḥmed Beg Yūsuf Begge teşşelī ḥāṭır etip yürüp añağıça Qaraqır tağığa barıp ötti ki yarmaşıp çıkıp her tarafge nazāre qılıp andın fesge tüşüp yolığa revān boldı bular yol miñip tursun *faşl-ı dāstān bir kelime sözni* ‘Aşūr Beg *Serdārdın işitiñ* vaqtıge ‘Aşūr Beg Serdār kırq yigitleri birle Aşqar tağımñ dérelerini izdep yürüp Hemāvān tağığa kelip eṭrāfı c’āniblerni istep tafalmay Qabātān tağığa kelip tüşti ol keçesi yatıp tüş körse Yūsuf Aḥmed Beglerni bir munça iṭler otrağa alıp eṭrāfını kurşap yatıpdur ‘Aşūr Beg bu tüşni körüp uygandı derḥāl ornıdın qofup yigitlerini uyğatıp körgeñ tüşini etip berip dédi kim Yūsuf

Ahmed Begler yaqın ve ağine oğşaydur émdi ofup isteyli dep atlanıp bir dereğa kelseler bir muna leđkerniñ bu yerge tüşüp kelgeniniñ izi bar munı körüp dédi kim şubu yaqın ve ağine kıızılbaşlar Beglerni alıp yürüp bu yerde onup kelgenge oğşaydur dep ıztıráb birlen kâfirleriniñ arkasından ođlap yürüp [35b] arakır tağığa ıkıp Mışrî tarafige arasalar kâfirler um tazrâğdek tuğ ‘alemlerni kôtreşip neğire neğkârlarnı bülend alıp ketip baradur ‘Aşür Beg munı körüp Beglerni şubu âfirler alıp ketgenge oğşaydur yürüñler Beglerni uratıp alalı dep yigitlerige arap néme dédi anı

Barıp aıp munda yatan yigitler

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

Alıp kelip bu Beglerni yezidler

Yürüñ émdi ayırıp alay yigitlerni

Kâfirlerdin ağır leğker kelipdür

Bu Beglerge kôp sodâ salıpdur

Vâllâhu a‘lem Begler bende bolupdur

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

İki Begge zulum sitem salđandur

Yürekni köyer otda dâğlapdur

İki Begler kâfir olda alıpdur

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

Bizni yok dep közdin yaşın tökmesün

Kâfir içre Begler kôñli sinmesün

ırk yigitim kelmey aldı démesün

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

Mundın barsağ bizlerdin sorar tuğkanı

Has künde çıkıpmiz bizler şol küni

Hemiñiz ağ koyuñ émdi bu küni

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

Hudā asān kılgan yamān künlerni

Amanlıkda ağ minip kéydük tonlarını

Ol kün tola yegen nān tuzlarını

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

‘Aşūr Begniñ sözün işitiñ yarānlar

Bende bolup qoldın ketti devrānlar

Şirğa oğşa cenk kılıñlar sultānlar

Yürüñ émdi ayırıp alay Beglerni

dep zār zār çün ebr-i nev-bahār yıglap yigitleri birlen kāfirlerni qoğlap revān boldı
kāfirlerniñ arqasıdın qoğlap yatalmay üç keçe kundüz yol yürüp ‘Aşūr Beg Serdār
Beglerdin bisyār ğam kılıp dédi kim ‘aceb Beglerimdin ayrılıp qaldım cemālini
yene bir körsem armānım qalması idi dep néme dédi

Beyt

Şeytān la‘in imānığa qaşd éter

O şol küni cān haseddin ayrılma

Felek meniñ iqbālimni fest éter

Armān birle Begler bizdin ayrılma

Yollar harāb bolur kār vān bolmasa

Téve Һarāb bolur sārṽān bolmasa
İki Begniñ kırq yigiti bolmasa
Mülk ṽirān bolur şāhdın ayrılssa

Yarānlarım Һudādın tileñler tilek
Kāfirğa bend bolup bolmassız helāk
Helāk bolur sudın ayrılssa semek
Balıq sudın köhergāndın ayrılssa

Yūsuf AҺmed meniñ ki cānım érdiler
Bu tenimde şirīn cānım érdiler
Cāndın artuq miҺribānım érdiler
[36a] Ne Һasretdür rūhlar tendin ayrılssa

Yürekimde köpdür dāğ armānım
Һazān boldı meniñ bāğ-gülzārım
Һārezmīdin bile çıқан sultānım
Kırq yigitler Begni körmey ayrılssa

‘Aşūr Beg der köpdür dāğ armānlar
Hiçkim körmes mundağ künni zamānlar
Ne Һasretdür ne külfetdür yarānlar
Bende bolup Begler bizdin ayrılssa
dep ‘Aşūr Beg Serdār yigitleri birlen kāfirniñ Һarasını körüp aq saldı

El-ķışsa Beglerni kāfirler alıp ketip barur érdi Mıřrī ęarafıdın ellik miń leşker-i
kızılbaş tağdın aşıp tüşüp bu kāfirge қоşıldı Yūsuf Beg bu kızılbaşlarnı körüp
Aћmed Begge қарap bizlerge felekniń girdeři mundaę turur dep neme dédi

Beyt

Ne azdım ne yazdım Қādir Һudāyım

Bende tüştüm bu kāfirler қолуға

Küh қалғıdın köbreқdür қılған күnāhım

Felek saldı meni mundağ Һāllerға

Érānlik tağıda bağrım fāre men

Ne sebebdin bilmem baћtım қара men

Kāfirlerge bende bolup bara men

Қolum bağlap alıp keldi çöllерға

Tekebbürlük қılıp yoldın ayrıldım

Bülbül érdim gülzārımdın ayrıldım

Bende bolup kırқ yigitdin ayrıldım

Yüz miń Һařımān keldi émdi könlümға

Açılmayan Һazān boldı gülzārım

Meger ölsem ğarīb bolur mezārım

Ne yerde kırқ yigit ‘ Ařūr Serdārım

Közlerimiz қан toldı yamān күnlerға

Leşker basıp tekdaşım yamāndur

Bu күn bizge ‘ aceb āћir zamāndur

Mundın yanıp kiteşimiz kemāndur
Bende bolup esir bolduğ kâfirğa

Qızılbaşlar bu kün bizge ulaştı
Uzaq yoldın ağır leşker yetiştı
Şum kâfirler bizge ğarib qalıştı
Ümîd yoqtur Hârezmîge yanurğa

Yezîdlerdin yıraq bolmak kemāndur
Émdi bizge āhîr zamān bolupdur
Yūsuf Beg der öz yurtımız amandur
Armān bilen bende bolduğ kâfirğa
dep Yūsuf Beg qarap turar érdi

El-kıssa ‘ Aşūr Beg Serdār şol esnāda kırk yigitleri birle yetip kelip tekdi kâfir hayrān qaldı añağıça yaqın kelip turaşı kâfirler Yūsuf Beg Aħmed Begni tağ üstige alıp çıqıp on miñ kâfir saqtalıq qılıp eṭrāfını qurşap yattı qalğan kâfirler bî-kār şaf tartıp turdı munı körüp bu ṭarafdın ‘ Aşūr Beg Serdār yigitlerige aydılar ki ey yigitler bir kâfirğa qılıç çafıp ölse bā-térik kılsa [36b] yetmiş yıllıq bî-riyā ṭā‘atdın efzaldur dédi yigitleri hemesi hoşhāl hürrem boluşup aydılar ki bu meydānda ança kuvvetimiz bolsa körsetip şehîd bolurmiz yā ğāzî bolup Beglerimizni kâfirlerdin uçratıp alıp ketermiz dédiler ‘ Aşūr Beg Serdār yigitlerige ruḥşat bermek üçün néme dédi

Qırk yigitim ‘azîmetim
İş körsetür kündür bu kün
Bende bolup Beglerimiz
Bir nātüvān kündür bu kün

Hudāyımdın köpdür ümīd
Çan yığlaşsun ehl-i yeẓīd
H'āh ġāzī h'āh ŗehīd
Āhīr zamān kündür bu kün

Men bilmedim neçük belāh
Çan bolsalar küll-i dārāh
Çılıçlaşıp meydān ara
Çanlar töker kündür bu kün

Kāfīrlerni çan yığlatıp
Şāh-ı Merdānnı yād etip
Arça baqmay mehkem turup
Çılıçlaşur kündür bu kün

Ağ koyuñ kāfīr üstige
Çanlar tolsun tağ üstige
Yūsuf Ađmed Beg üstige
Başlar töker kündür bu kün

Beglerimiz bolup bende
Çalduğ dāđ armānda
Kāfīrlər anda bizler munda
Ağ çafışur kündür bu kün

‘ Aşūr Begni şoldur zārı

Qoyulsun maḥşer bāzārı

Yūsuf Begniñ nökerleri

Cāndın keçer kündür bu kün

dép ‘ Aşūr Beg Serdār yigitleri birle kırkırlaşıp meydān sarı at salıp çenke kirdi bu
tarafdın kāfirler hem at saldı iki leşker aralaşıp fıçağlaşıp yaqalaşıp quçağlaşıp
birbirige urunup tüşğıça cenk kılıp érdiler kāfirler berdaş kılalmay tağ üstige çıkıp
Beglerge kelip aytur érdi kim ey Begler ol kelgen yigitleriñge naşihat kılgıl
mundın şehrigе yanıp ketsün eger yigitleriñ onaşmay uruş kılsa Küzer Şādın ay
mu ay leşker kelip turadur yigitleriñni tutup alıp seniñ bilen Mısrığa alıp ketermiz
ārān kırk kişi iken küç kuvveti ne yerge yeter dédi Yūsuf Beg aydı kim ey kāfirler
bizlerni tağdın alıp tüşüp yigitlerim qaşığa alıp bar şāydek ularğa naşihat kılsam
yener dédi kāfirler bu sözni işitip Yūsuf Begni arağa alıp ‘ Aşūr Begni rüberüside
tutup turdı ‘ Aşūr Beg iki Begleriñ yakın kelgenidin aşlā haberleri yoq cenk kılıp
yürer érdi Yūsuf Beg bülend āvāz birle ‘ Aşūr Beg Serdārı kırkırlaşıp néme dédi

Beyt

[37a] Raḥmet saña yigitlerim

Bizni izdep keldiñler mu

Köreşey dep añlap keldim

Arqamızdın keldiñler mu

Men cāyımda yatqanımda

Bī-ḥoş eylep Hemān munda

Alıp keldi kılıp bende

Éldin sorap keldiñler mu

Bizler neçük uyquladiñlar

Fārāk yetip kelmediñler
Arķamızdın yetmediñler
Émdi yoķlap keldiñler mu

Dārū berip bī-ħoş ķıldı
Bende ķılıp alıp keldi
Kāfir ‘ azāb bizge ķıldı
Körmes cenkler ķıldıñlar mu

Toħtañızlar kırķ yigitler
Ķańǵa toldı tağ teñizler
Turup sözüñ işitiñizler
Şirdek bolup keldiñler mu

Mendın bolsun yüz miñ du‘ ā
Yārıñ bolsun saña Ĥudā
Bizge ķıldıñ cāñıñ fedā
Cāñnı ķurbān ķıldıñlar mu

Kelgen ‘ Aşūr Tekā Şafā
Çāķān ‘ Oşmān Sa‘ ide Vefā
Ĥāldār Ĥālīd Tuğmaş Lakā
Barça yetip keldiñler mu

Dārāb mes‘ üd şebreñ āfāķ

Mezhur münzir Leylā aylāk

Yūsuf Beg men kelip téz yāq

Taglargā cāñ saldıñlar mu

dép érdi ‘Aşūr Beg bu sözni işitip o yan bu yan qarasar bir munça kâfirlerniñ
arasıda Yūsuf Beg turadur ‘Aşūr Beg at qoyup aldığa uçrağanını öltürüp arqa
tarafıdın kelgen kâfirlerni nize uçığa alıp taşlap yetip kelip Yūsuf Beg bilen
körüşüp ‘arz-ı ahvâlini aytıp Yūsuf Begge qarap neme dédi

‘Arzım işitiñ iki şāhım

Hārezmīdin bile çıqtuq

Şikār üzre teñ cānānım

Bile yürüp berer kılduq

Yettük yolda yaqşsı fişe

Bahār émes iken kışa

Tutқан iken düşmen köşe

Bizler yatıp hūb uyquluk

Düşmen dāru bī-hoş berip

Barçamıznı teñ yıqıtıp

Beş kündin soñ bizler qofup

Baqtuq sizni tafalmaduq

Neçend fiş neçend lenk

Neçend kenti neçend şehri

Ahır tafıp kılduq hüner

Leşkerim az bolalmaduq

Her aysımız rüstem bolup
Her arafdın aldın tosup
Yeẓıdlerni yeksān ılıp
Sizdin ayr alalmadu

‘Aşūr Beg der émdi kördüm
ayāt kördüm köñül oydum

Cenk élige émdi sundum
Sizni kördük turalmadu

dep yılap Yūsuf Begniñ ayaıa yüz közini sürtüp ta‘zım ılıp turdı Yūsuf Beg
‘Aşūr Beg Serdāra arap dédi kim ey ‘Aşūr Beg Serdār émdi yanılmar bī-hüde
renc-i minet ekmeñler dep rusat bermek üçün ‘Aşūr Begge arap Yūsuf Beg
néme dédi ‘Aşūr Beg neme dep cevāb berdi

[37b] *Suvāl-i Yūsuf Beg*

Yigitlerim aytıñ émdi
Felek bozdı bu şā`nımnı
Bu ‘arızımnı işitiñ émdi
Def‘ ételmes siz bu zālımnı

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Yūsuf Beg sizniñ üçün
Cānnı fedā ılsa biz hem
ırın ılay azāt üçün
Bu kün azāt ılma biz hem

Suvāl-i Yūsuf Beg

Yeẓīdlerniñ ƙolƒa tūştüm
Ƙabātān taƒıdın aştım
Bu ‘ömrümdin ümīd üzdüm
Sormañ begler bu ħālimni

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Sizni izdep özüm ħayrān
Üstüñde olsam ne armān
Himmet berse Şāh-ı Merdān
Dīn ƙılıçın çafsaƒ biz hem

Suvāl-i Yūsuf Beg

Baĥtım ƙaramen neyleyin
Ƙısmetni ħaƒdın köreyin
Ħaçerde sīnem yarayın
Tüketelmessiz yeẓīdlerni

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Tökey kāfirler ƒanını
Ƙırğın ƒılay hem barını
Boyay taƒnıñ yüzlerini
Kāfirlerni urmaƒ biz hem

Suvāl-i Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der köpdür derdim

Derd-i miḥnetge ulandım

Dostlar sözige kirmedim

Cānımğa saldım zulumnı

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

‘Aşūr Beg der bolur fırsat

Ḥaḳ Te‘ālā kılğay raḥmet

Şāh-ı Merdān berse himmet

Kāfirlerni kırsaḳ biz hem

dep ‘Aşūr Beg Serdār Ḥaḳ Te‘ālāğa tükel kılıp kırk yigitni ondın tört bulap tört tarafdın çehār tekbir aytıp toḳsan miñ leşker-i kızılbaşğa şir ğarāndek özini urup kaṭre yamğur deryāğa çumğandek böri qoynı sorgandek şir kelāğa aytğandek cenk kılıp bir sâ‘atde beş miñ kāfirni cehennemge ibardı üç miñ iki yüz kızılbaşnı yaralıḡ kılıp çıktılar bu [38a] kāfirniñ qalğanı Yūsuf Begni Aḥmed Begni alıp barıp taḡ üstide çınārğa bağlap bend kılıp qoyup qolıḡa herbesini alıp siyāsetler kılıp turdı qalğan kāfirler yene ṭable cenk sokup cenk maḳīd boldı ‘Aşūr Beg Serdār kırk yigitleri birle şubu uruşqanlarıça üç keçe kündüz keşā-keşlik kılaşıp kāfirlerniñ ölükini sāynıñ taşıdek yatqızdı qanlar deryālardek aqışğa kirdi ol kün yigitler mest-müstağriḳ bolup bir birleridin bî-ḥaber cenk kılıp yürer érdi ‘Aşūr Beg Serdār aydı ki ey yigitlerim bu meydānda şehid bolurmiz yā ğāzī bolurmiz dep néme dédi

Bu kün cenke kiripmen

Himmet bergil Ḥüseyinim

‘Aziz cāndın keçipmen

Ġayret bergil Ḥüseyinim

Ḥāzır bolup cenk kılıñ

Kāfirlerni teñ kıılıñ
Kılıç çafıp reñ kıılıñ
Medet bergil Hüseynim

Yā Kerbelā bol hāzīr
Meydān içre kél nāzīr
Aç taşımını kııl tāhir
Şevket bergil Hüseynim

Yād eylegüm özüñni
Asān kılgıl yolumnı
Açkııl oñu solumnı
Selket bergil Hüseynim

Kılsam yezīdni edā
Rūhuñğa kılsam cān Hudā
Kelse başımğa kazā
Kuvvet bergil Hüseynim

Aşūr Beg men sıgındım
Rūhıñızğa tabındım
Bu kün tola iñrendim
Nuşret bergil Hüseynim

dep özlerini Yūsuf Aḥmed Kurgān tağınıñ üstige alıp on miñ kāfirğa urup kirü
kirü kıldı bu kāfirler her tarafge kaçıp érdi Yūsuf Aḥmed Beg körünüp qaldı
‘Aşūr Beg Serdār Beglerni körüp at yükürtüp kelip Beglerni uçratıp alıp tağdın

alıp tüşüp kırık yigitni kaçığıa alıp kelip érđi toksan miñ kâfir Beglerni körüp araga alıp ‘Aşür Beg Serdârni señ-i sâr kıla başladı her tarafđın kırık yigit feydâ bolup kelip özini urup cenke maķid boldı kâfirler aķır nâ-‘ilâç yolni açıp berđi ‘Aşür Beg Yûsuf Aķmed Begni alıp ĥaymelerige kelip bendi bendidin cudâ kılgunça kâfirler ol köretmey cem‘ bolup kelip özini Müselmânlarge urup basrük kılıp Beglerni uçratıp alıp ketti ‘Aşür Beg [38b] Serdâr yene aķ koyup kâfirlerğa çöküp küştedin füştelér kıofarıp Beglerni yene ĥalâş kılıp alıp yürđi kâfirler yene aķ salıp yetip keldi añagiça Vefâ Beg Yûsuf Aķmed Begni küşâde kılıp Beglerge birdin iki kılıç berip aķlandurup bolgunça kâfirler yetip keldi Yûsuf Aķmed Begler munu körüp şir ġarândeķ özini kâfirlerge urđı bu ĥâlñi yigitler körüp izâ tartıp andın yene cenke kirip kırık iki kişi sekiz keçe kündüz uruşup on iki miñ kâfirni cehennemge ibardı dört miñ kâfirni yaralıġ kıldı şubu uruşda alte yigit şehid bolup ketti aķır kâfirler tãkat tutalmay table báz kaçıp yanıp tüşti vaķti bir uyķu bolup érđi ‘Aşür Beg Serdâr iki Beglerni alıp şubu kaçkança keçe belânde yolni farķa kılalmay öz yurtumğa yandım oĥşa dep Mısrî tarafıge yürđi tãñ atķunça yette ferseñ yol yürüp érđi tãñ yarıdı yigitler kıarasalar öz yurtınıñ yolu émes Mısrîniñ yolu turur bolar kaçâ ġarzâ belâġa şabre dep yattılar ‘Aşür Beg ikini bir yerge finhân kılıp şol yerde mükemmel muşalliĥ bolup turar érđi arķadın kâfirler yetip kelip ‘Aşür Begniñ yigitlerige urundı yigitler hem rüstem dâstân-ı yâsam nerimândeķ kıadını râst eylep özini kâfirlerge urup küştedin füştelér kıofarıp yürer érđi şol esnâda Mısrî tarafığın kırık miñ leşker bilen Şa‘ib-i Mısrî çıkıp keldi bu toksan miñ leşker-i kıızılbaş munı körüp yene kıuvvet tafıp Müselmânlarge aķ koydı ‘Aşür Beg Serdâr munı körüp ġayretleri çüşķa kelip taġ tûfeside turup yigitlerige kıarap ġayret kıılıñlar bî-ġayret bolmañlar dep néme déđi

Din-Ĥârezmîniñ Begleri

Yürüñ saylana saylana

Ķamuş kıulaķ beddūâtlar

Çafiñ saylana saylana

Tutun ‘âlemni âvâzı

Ƙanlar tkp boluñ ğāzī

Ƙılıçlaşıp meydān bāzı

Ƙırıñ saylana saylana

[39a] Her Ƙaysıñızlar Őirĝa oĝsañ

Őehīdler rĝını Ƙızmañ

Yeẓīdlerni berin Ƙomañ

(?) saylana saylana

Kāfir ‘ aĝlını ŐaŐturup

lkni sāyĝa toldurup

Ĥasret taĝıdın aŐturup

Uruñ saylana saylana

Bolsun rstemniñ soĝaŐı

Ƙan bolsun taĝlarnıñ taşı

TaŐdek yatsun kāfir başı

Salıñ saylana saylana

‘ AŐr Beg boluñ hemdem

Negre tartıp mişli rüstem

Yeẓīdniñ cāy cehennem

Ƙılıñ saylana saylana

dep yene aĝ salıp kāfirlerni öltürüp murmeliĝdek yatĝuzup rdi āĝir kāfirler Ƙaça başladı arĝadın Ƙoĝlap bu Şir merdler ĝayrān sergerdān Ƙılıp yer birle yeksān Ƙıldı bu kāfirlerniñ ĝavĝası asmān-ı evvelĝa ulaştı her Ƙarafda ĩĝdek ulaydur ‘ AŐr Beg

munı körüp dédi kim bu kızılbaşlar birle uruşup rāst kelmes anıñdın bir néme kılıp Beglerni öz yurtımız tarafige alıp yürmekniñ işini kılalı küç kelse uruşurmiz dep Beglerni ol yerdin alıp yürgenleriçe yene evvelkı Qaraqır tağığa cenk kılgan yerge keldi munı Kençür harāmzāde körüp déd ikim neçend künniñ bu yüzide ki emgeklerimiz zā‘i bolup ketmesün ol kırk ādemlerdin iki öz Beglerni uçratıp alıp kiteli dep barça kızılbaşlar sözini bir kılıp kelip şubu uruşkanlarıça yette keçe kündüz cenk kılıp bu kırk kişidin Yūsuf Aḥmed Beglerni kızılbaşlar at salıp uçratıp alıp der-қayd bendge tartıp tağ üstide bir tof salḥurda çınār bar érdi aña bağlap қoydı iki Beglerni saқlađalı yigirme miñ mukedder rātzırnı қoydı andın özgesi қolıға tiğ teber nize şişgir alıp kırk yigitge urundı Müselmānlar hem at қoyup kāfirlerge urunup birbiri birle eyleşip saylaşıp andağ cenk kıldı kim bu cenkni ādem oğlı körmegen bolđan ol uruşda kāfirlerdin toқuz miñ otuz iki rātzır öldi bir miñ yigirme yette rātzır yaralığ boldı Müselmānlardın tört kişi şehid boldı sekiz kişi yaralığ boldı bu cenkdeki ğavġā-yı ‘azimni Yūsuf Beg [39b] işitip kıçқurdı kim ey kızılbaşlar émdi uruşmañlar mundın tola uruş kılsañlar hemeñlerni ol yigitler helāk kılır ularnıñ aldığa bizlerni alıp barsañlar biz ularđa naşihat kılsaқ қабул tutup yanıp ketse ‘aceb émes dep érdi Yūsuf kāfirlerge ma‘құл bolup Yūsuf Aḥmed Beglerni alıp barıp ‘Aşūr Beg Serdārniñ aldığa keldi ‘Aşūr Beg Serdārğa söz atmaq üçün kırk yigitlerge қарap Yūsuf Beg bir söz ayđanı

Ġazel

Yigitlerim қaytıñ émdi
Felek bozdı bu şā’nimni
Sizler bolmañ helāk émdi
Tüketemes siz bu zālimni

Bende bolup қolğa түştüm
Yığlay yığlay tağdın aştım
Ḥānmāndın köñül üzdüm
Sormañ Begler bu ḥālimni

Bu vaqtlerde qaradur men
Haqđın bu iş köredür men
Düşmen üze baradur men
Nā-merd bağladı qolumnı

Begler cāndın ümīd üzdi
Felek düşmen işin tüzdi
Şāhlıđımnı yezīd bozđı
Qurşap aldı eţrāfımnı

Kündin künge hālim zebün
Küşād émes ayağ boyun
Émdi yanıñ mişl-i qoyun
Teñrim bergen bu dādımnı

Yūsuf Beg der köydüm yandım
Qızıl qaŋa men bulandım
Düşmenlerniñ sözige kirdim
Cāŋa qılıp men zulūmnı

dep érđi ‘ Aşūr Beg Serdār Beglerdin bu sözlerni işitip Yūsuf Begge qarap ‘ Aşūr
Beg néme dédi

Azādiler tüşüñ bendege
Sizni qoyup qaytarmiz mu
Alğum sizni qoymay bende

Térik körüp kıaytarmız mu

Dünyâ barı düşmen bolsa

Ėamlık başım esen bolsa

Közge émdi kıanlar tolsa

Ölmey taşlap ketermiz mu

Bu yezîdler seksen beş miñ

Bizge sizler du‘ â kıılıñ

Bizler yansaķ tiner diliñ

Öyde yatıp uyarmız mu

Bizge kıılıñ émdi du‘ â

Bizdin boluñ sizler rızâ

‘ Aşûr Bege yetip kıazâ

Anda râğat köermiz mu

dep Ėazret-i ‘ Alî Şâh-ı Merdânnı yâd kıılıp yigitlerige [40a] kıarap dédi kim ey yarânlar himmet birle boluñlar ve Ėâzîr boluñlar bir ‘ ilâÇ kıılıp Beglerni alıp keteli kâfîrlerniñ arasında kıalmasun ol Begler bizlerni bisyâr ve dost tutar érdi dostluķ Ėaķķını bercâ keltüredurĖan mağal uşbudur bî-Ėayret bolmañlar Ėayretlik boluñlar dep neme dédi

Dostımız düşmenge tüşti

Ėaķķıda Begler temşilir

UÇtı devletlik kıuşı

Bizdin bölek kim temşilir

Oynap ösken bile yürgen
Her ne dése bizni dégen
Ĝāfil bolup bendge tüşgen
Beglerge bizler temşilir

Keçe kündüz oynaşı
Ğoşdur yigitni cāylaşı
Tağlarge tüşti nāleşi
Yolığa merdān temşilir

Uşbu teñiz meydān bolup
Bizdin yezīdler teñ bolup
Begler turar bende bolup
Ğalāşığı kim temşilir

Sansız yezīdler bağlap anı
Tutup turar qurşap anı
Bel bağlağan kimdür qanı
Sağığa Begler temşilir

Yemendin Mısrege
Küşelerdin hem füştege
Tüşmey yezīdler destige
İhlāş bar kim temşilir

Atlar koyup öltürelî

Otqa salıp köydürelî

Yezîdlerni yuturalı

Bir merd bolsa temşilir

‘Aşûr Beg der bar mu ‘ilâç

Uruşup alay bâc-ħarâc

Yûsuf Aħmed Beglerge tâc

ƘırƘ kişi cenke temşilir

dep yene aı ƙoyup Yûsuf Aħmed Beglerni saılap yatıan râtızırlarnı öltürüp ƙırƘ boldı ol vaıtdede zîdâben Çâƙân aı çafıp kelip Aħmed Begni yerdin dest köterip aıniñ keynige mindürüp alıp yürdi aıniñ arıasidin Mâlik ibn-i Şârîk Beg Yûsuf Begni alıp yürüp ƙol ayağını boşatıp özi bir olđan yezîdniñ atığa minip öziniñ atını Beglerge berip alıp yürdi berdi arıadın ƙızılbaşlar bêgbâr aı ƙoyup cenke kirdi ‘Aşûr Beg Serdâr yigirme yette yigit birle kâfirlerniñ aldını tosup uruşıanlarıça üç kün ötti bir birleriniñ ıollarıda sekizdin nîze beşdin ƙılıç sundı Müselmânlar az kâfirler tola yigitler alıp aldırup ƙılıp âħîr bolmay kâfirler Beglerni yene tutup alıp bendege tarttı ol uruşda ‘Aşûr Beg Serdârniñ atmış birbirige oı tegip zaımnâk boldı ol zamân ‘Aşûr Beg Serdâr yigitlerini ƙıçırıp néme dédi

[40b] Meniñ birlen munda kelgen yigitler

Zaım idim meni bolup alıñlar

İki Begnin en‘âmını alđanlar

Yııılurmen meni yollap alıñlar

Yigitlerim keliñ meni yanıma

Bar yoıumnu reñ ƙılıpdur ıanıma

Cerāhatge kınanıpdur cānım

At yanığa kelip yollap yürüñler

Kelmey turup Hudāyımın muhaşşıl

Kelse kıoymas dem almağğa bu maħal

Şirīn cānını almağunça bu ecel

Ĥaber alıp meni yollap yürüñler

Evvelde körgenmen uşbu kıaranı

Bilsem érdim mundağ bolğan belānı

Köteripmen bu atmış bir yarānı

Ne bolurmen meni yollap alıñlar

Men bilmedim ‘aceb baħtım kıaradur

Cebr birle barça yerim yaradur

Bu derdlerge köñlüm ‘aceb siyāhdur

Yārānlarım meni alıp yürüñler

Taşadduğdur kırk yigitlerniñ cānı

Bizlerge ĥayf iken Beglerni nānı

Yaraşıpdur atķa ‘Aşūr Beg kıanı

Yigitlerim meni yollap çıķıñlar

dép beyħūd bolup at yalını tutup alıp özini toħtatıp turdı añağıça yigitler cem‘
bolup ‘Aşūr Beg Serdārını her tarafından yollap yigitler yaķağā alıp çıķıp
cerāhatlarını tañıp yatķuzup cāylaşturğunça aman bermey kāfirler kelip urundı
kalğan yigitler özini kāfirlerğā urup cenk kıılıp yürer érđi Yūsuf Beg der-ğazab

bolup dédi kim men kāfirler zerreçe bende zinciriğa giriftār bolup yatķunça bir iş
kılıp özümni ularge alay dep bir zor kılıp érdi kollarıdaki bende zincirler fāre fāre
bolup yerge tüşti andın bir kāfirni qolıdın şemşirini tartıp alıp ol kāfirni öltürüp
atığa minip özini leşker-i kızılbaşğa urup kāfirlerini kırıp yürer érdi Yūsuf Begni
‘Aşūr Beg Serdār körüp munça zaħmeleri birle teyemmüm kılıp iki rek‘ at namāz-
ı şükranē oqup qolını du‘ āğa köterip bu münācātını oqudu

Muħammes Ğazel

Kerem kılığıl ğaribleriniñ fenāhısın özünñ Allāh

Muħammed ümmetiniñ rehnümāsısın özünñ Allah

Tamām-ı muttaķilerniñ Ğudāsısın özünñ Allāh

Yıkılğan ğasteniñ def -i belāsısın özünñ Allāh

[41a] Tafıp sansız yaralarını netey ğayrān bolup qaldım

Yürekim raħneler eylep gül-i reyħān bolup qaldım

Firāķ otida örtenip ğazān yeñiğ solup qaldım

Yaralardın aķıp kanlar özüm nīm-cān bolup qaldım

Faķirni bu belālardın kötergeysen özünñ Allah

Aniñ derdide kan yığlap yaķamni çāk étip bol kün

Yoluñda na‘ ralar tartıp mişl-i Ya‘ kũb yığlasam bol kün

Yürekimde tola armān netermen yığlasam bol kün

Közümdin kan tøküp mānende deryā yığlasam bol kün

Kerem birle murādımğa yetürgeysen özünñ Allāh

Tüşüp bizge qara künler bu kün türlük ‘alāmetdür

Yūsuf Aħmed cudā bolsa neteysen siz kıyāmetdür

Özümge hiç devā yoktur benim türlü cerāhatdür
Garıblık deştide kaldı bu kün rüz-ı kıyāmetdür
Künāhım bî-nihāyetdür keçürgeysen özüñ Allāh

Hudāvendā saña yandım bu derdimge devā kılgıl
Teraḥḥum eyleban yarıp belālardın cudā kılgıl
Eger ölsem bu meydānda şehīd-i kerbelā kılgıl
‘ Aşūr Beg der kerem bilen imānımnı ‘ itā kılgıl

Şarāb-ı anṭahūrādın içürgeysen özüñ Allāh

dep ğayretleri çüşğa kelip bar cerāhatlarını tañıp orunlarıdın kıfup Yūsuf Begge
yāri bermek için aṭlarığa minip kıollarığa nīze kıılıç alıp meydāngāhığa yüzlendi
yigitler munı körüp dédi kim ey Begim munça zaḥmeleri birle cenke kirgünçe
şıḥhat tafıp rāk cenke kirseler bolmas mu dep aydı ‘ Aşūr Beg yigitleridin bu sözni
işıtip yigitlerige kıarap merdānelik birle neme dédi kıanı

Ey yarānlar men bu kün

Mesti émes hüşyāremen

Uşbu aḥvālim bilen

Cenk kıılay bisyāremen

Déme keymen munda hergiz

Köpdür cerāhat ey ‘ azīz

Sözlerim kıandın lezīz

Közige hūñḥāremen

Beglerim munda uruş

Kılsa turarlar él ḥoş

Turmağ Һarām bizlerge boş
Şubh şām bīdāremen

Sipāh bolup kirmek kerek
Cenkler kıılıp ölmek kerek
Yazīdni köp kıırmağ kerek
Tālib-i dīdāremen

[41b] Saklasa munda İgem
Körse tenim yüz miñ elem
İki Begim bolsa behem
Şāhib-i esrāremen

Mūnis ular birlen işim
Humrāh idim yaz ve kışım
Hāllağa yetse nāleşim
‘Aşık-ı cabbāremen

Hālim Һarāb bağrım kebāb
Bolsam özüm munda tübrāb
Kılmağ ğazāt köpdür şevāb
Kılmay Һalāş déşvāremen

Bolsa eger çin dost bu dost
Kılsa vefā bolğan nuğüst

Qılğıl alāş Beglerni çüst
Hem aytalı küffāremen

Kirsem uruşa at afıp
Yetsem yanığa cenk ılıp
Alsam yezīdni teñ ılıp
Beglerge köp oştāremen

Qırğum yezīdlerni tamām
Bergey İlahım bir maām
Qılmam tola keft-i kelām
Qılay aña nazāremen

Bile yürüñ bara yigit
Cenke kirip dīlni ızıt
Begler yezīd olda isit
Bolsa cihān bīzāremen

Tafalmadı bir yaşı kün
Çıqtı şikār Begler tün kün
Munda bolup āl-i zebün
Körsem yıraq āzādemen

‘Aşūr Beg der netsem kerek
Begni alāş etsem kerek

Eyletip şehir ketsen gerek

Barsam behişt gülzâremen

dep özini kâfirlerge urdı arqadın Yūsuf Begni asramaq üçün arağa alıp at saldı ol
kün tağlar içinde başlar küy küy qanlar çüy çüy tenler gulğan boldı kâfirler qarasa
Yūsuf Beg birle ‘Aşūr Beg buğdây bağşıdek yatquzupdur munı körüp tüş tüşdin
oq atsa bular aşla hıbre tartmay cenk qılıp yüreydür bu haramzâde qolığa nize alıp
âheste âheste Yūsuf Begniñ miñen aşığa nize urdı at şol yerde yıqılıp öldi Yūsuf
Beg ornıdın qofqunça ülgürtmey basıp alıp çıkıp ketti ‘Aşūr Beg Yūsuf Begniñ
yene bendge tüşüp ketkenini körüp âh vâlar çekip ‘Aşūr Beg Yūsuf Beg turğan
tarafge qarap bu beytni oqudılar

Beyt

Vâ dirığa cānım quşı

Élgimdin uçtı ne qılay

Endādım dālvāy qaqip

Kelmedi qaçtı ne qılay

Aş çafıp çöller

Bayābān ahtarıp

Bu zemīndin ol zemīnga

Bir yolu köçti ne qılay

Men bolup fervānedek otqa özümni ura men

Bu qazā şayyadı bizge keldi köçti ne qılay

Cāvidān eyvānıdın keçti köñülniñ quşları

‘Āqıbet dāmğa tüşüp élgige tüşti ne qılay

[42a] Pāsbān boldum neçe kün ötti hiçkim kelmeyen

Bu felekniñ ejdehâsı Beglerni yuttı ne kılay
Neçe kün cānlar çekip kıldım ğazāt dostlar bilen
Bir kelip dālvāyġa hiç kelmey o ketti ne kılay

Cehde eylep arķasıdın koġladım şām şabāh
Yetmedim hiç vaķtı men imkānġa yetti ne kılay
Bā-vücūd zaħmege toldum hiç dermān mende yoķ
Kél ‘ Aşūr dep bir kene kıçķırdı şaştı ne kılay

dep yene şubu aħvāli birle Yūsuf Bege urlaşķan kızılbaşlarge urunup cenke kirdi
‘ Aşūr Begniñ ġayret-i şecā‘ atige Yūsuf Beg cebrān kılıp néme dédiler ķanı

Beyt-Nazm

Neçük boldı bilelmedim ġāliñni
Men aylanay aķıñ bile özüñdin
Ĥudāyım saķlasun ‘ aziz cāniñni
Men aylanay aķıñ bile özüñdin

Ķolum baġlıķ baralmadım yanıñġa
İgem raħm eylesün aķġan yaşıñġa
Miñen aķıñ boyalıpdur ķanıñġa
Men aylanay aķıñ bile özüñdin

Kāfirler salgandur nize yarasın
Ķılıç çafıp beriñ yezid cezāsın
Ölük tolsun bu kün taġlar dārāsın
Men aylanay aķıñ bilen özüñdin

Köründi köp kılgan işiñ közümge
Kulaq salgıl meniñ ayğan sözümge
Rāzıdurmen saña bergen tözümge
Men aylanay atıñ bilen özüñdin

Yūsuf Beg der felek bozdı şā'nımını
Küsfindek tüketti meniñ qanımnı
Seniñ üçün émdi berey cānımını

dep bolğandın keyin ' Aşūr Beg Yūsuf Begdin bu sözni işitip kāfirlerni aralap ötüp
kelip Yūsuf Aḥmed Bege baqıp ' Aşūr Beg néme dédi

Meniñ üçün mātem tutup yıǵlamañ
Ölgen yaḥşımen qalğunça sultānım
Nāle qılıpdur yürekimni daǵlamañ
Ölgen yaḥşımen qalğunça sultānım

Başımğa salıban tiǵ-i qazānı
Bir haq érür Muḥammedniñ ezānı
Nāgihān téseler ehl-i ḥazānı
Ölgen yaḥşımen qalğunça sultānım

Atañ qaldı bizniñ Ürgenç yurtıda
Anañ yürer yıǵlap seniñ hicriñde
Bu meydānda bu kün seniñ aldıñda

Ölgen yahşimen alguna sultānım

Taa seni yādlanıban ensirep

Yürüşkendür ta çölne atarıp

Neçük şermdür ölmey munda biz yarılıp

Ölgen yahşı térik alguna sultānım

‘Aşür Beg der sizni almay ketmeyin

Alalması meydanlaşıp öleyin

[42b] Her ne kısmet bolsa hadın köreyin

Ölgen yahşı térik alguna sultānım

dep bolup yigitlerini cem‘ kılıp yine kızılbaşlarge a salıp şubu cenk ılğanlarıa
kırk keçe kündüz uruşup kâfirlerni sergerdān ıldı ol zamān Kençür kırk yigitdin
kütulalmay yā öltürelmey kökge bakıp neme dédi

Özge Begler yansun seni élleri

Muna leşkerni za‘if ıldı ulardın bir fenā

Yetmiş alte kün ötüpdür aşla bermes élleri

Muna leşkerni za‘if ıldı ulardın bir fenā

Yüz on üç mi idi çerikni ‘adedi

oydı seksen beş mi kişini öltürüp kırk bir kişi

Cem‘ ılğansın ikensin bu yamānlarnı veli

Laz-1 ārām bermedi bizlerge ol ne rüz-1 şebi

Muna leşkerni za‘if ıldı ulardın bir fenā

Fat fat cebekip kelgen kişini sanı yok

İdi otuz üç miñ kişi birbiridin kimi yok
Fehlivān érdi biri defterge başsam cānı yok
Munça leşkerni za'if kıldı ulardın bir fenā

Müstaķim érdük bu yerde ne kılıpdur bizge ol
Éliñ alıp ketelmes kılsa yamānlık ança ğül
Tağdur yette dére içinde yoktur hiç yol
Munça leşkerni za'if kıldı ulardın bir fenā

Bar ikendük kırk éliñ hem birbiridin köp yamān
Barmay açmay cenk kılıp bermedi bizge ol aman
Hiç vaķt kılmay aydı ötken şah-ı řāhibķarān
Munça leşkerni za'if kıldı ulardın bir fenā

Men sek-i Kençür aşım hem laķabım Kökçe řaķı
Neçe ay kılsa cedel meni aşla yanmasmen taķı
İki Beg ķaldı yigirme yette kiřiñ hem taķı
Munça leşkerni za'if kıldı ulardın bir fenā

dép aydı kim ey Begler éhliñlerge aytıñlar ki mundın yanıp ketsün bizlerdin
sizlerni hergiz uçratıp alıp ketelmes bī-hüde cenk kılıp ölgenniñ fāydesi yok dep
érdi Yūsuf Beg aydı kim ey Kençür meniñ sözümge bular onamaydur inim
Aħmed Begni alıp barıp körsetgil ularge naşışat kılsun yanıp keter dédi şol zamān
ķızılbařlar Aħmed Begni 'Ařūr Begniñ serrāhıĝa alıp kelip turdı řol zamān 'Ařūr
Beg Serdār cenk kılıp çıkıp kéleřiĝa Aħmed Beg 'Ařūr Begni kıçķırıp aydılar ki
ey yigitler émdi bolĝuluķ iş boldı cenk-i cedel [43a] kılganñıñ hiç fāydesi yok
uruş cedel kılmay mundın yanıñlar renc-i meřaķķat tatarsızler anıñdın Er 'Alī

Hānga tağam Beg Oğlan Hānga bizdin selāmuñler dep Aħmed Beg neme dédi
kanı

Alıp keter boldı bizni Mısrığa

‘Alī Hānga barsañ selām dégeysen

Armān birle bende bolduq kāfirğa

Beg Oğlanğa barsañ selām dégeysen

Meniñ yaħşı söyler dostum sen idiñ

Çölge tüşsem hoş fenāhım sen idiñ

Sır aytarge şikārgāhım sen idiñ

Ana kāmğa barsañ selām dégesen

Taşlar tegip ayağlarım téşermen

Sinelerim zulm birle yararmen

Armān birle bende bolup bararmen

Gül ‘Asełge barsañ selām dégeysen

Tüşküüm berip zindān bolur cihānım

Fervāz qılur her dem rūh-ı revānım

Émildaşım bir tuğanım hem cānım

Qaldırğaçqa barsañ selām dégeysen

Aħmed Beg der ġarīb boldı bu başım

Közlerimdin tinmey aqar qan yaşım

Hem bu dünyā āhıretde sırdaşım

Haziçege barsañ selām dégeysen

dép aydı ‘Aşūr Beg Serdār Aḥmed Begdin bu sözni işitip dédi kim men bī-kārga
keldim sizlerni taşlap hergiz yanmasmen defterimni oqup işitküçiler la‘net
oqumas musiz maña mundağ yamān kefter sözlerni etmeñ dep Aḥmed Bege qarap
neme dédi

Boldı elem cāngā yüz miñ derd birlen

Bu ne vaq‘a bu ne sözdür Beglerim

Tériklikim bare ‘ömrüm sen birlen

Bu ne qayǵu bu ne ğamdur Beglerim

Her ne sözni cehle birle aytarsiz

Yurtqa yanmay Mıṣrī taraf qaytarsiz

Zindān içre neçe yıllar yatarsiz

Bu ne deḥşet bu ne elem Beglerim

Qalsañızlar munda kimler kelürler

İkiñizge yezīd elem qılurlar

Tartıp sorap zulm-sītem salurlar

Bu ne külfet bu ne elem Beglerim

Yanmağumdur ikiñizni almayın

Tinmes köñül laḥz-ı ārām almayın

Qatıǵ elem yezīdlerge qılmayın

Bu ne miḥnet bu ne āfet Beglerim

Yurtğa barsam seni éller sorarlar

Hemrāhını taşlap durup ayturlar
Melāmetniñ taşın maña atarlar
Bu ne elem bu ne sitem Beglerim

Anaň seni künde istep çıķgandır
Tağ teñiz het tarafını baķgandır
Āh uruban barça yıǵlap yürgendür
Bu ne kaçā bu ne cefā Beglerim

‘Aşūr Beg der Aħmed bu söz aymaǵıl
Alıp keteysen bu çölde kaçmaǵıl
Azāde yür zindānlarda yatmaǵıl
Bu ne la‘net bu ne külfet Beglerim

[43b] dep érdi Aħmed Begni kāfirler seniñ sözüñge onamas iken dep Yūsuf Begniñ kaçıǵa alıp yürdi ‘Aşūr Beg der-ğazab bolup aydı kim sana bekrekler Begimni kaçayan alıp barursen dep ať salıp her ğazablarnı öltügey turdı her tarafdın yigitler kelip kızılbaşlarge urunup cenke kirdi ol zamān Neķāş Beg kaçarasalar Aħmed Beg hālā yerde kaçıp dur munı körüp derhāl ať yükürtüp kelip Aħmed Begni aťniñ aldıǵa alıp kaçdır-seri yürüp érdi arkaçdın kāfirler kelip nize birle urup şehid kaçıldı Neķāş Beg şehid bolğandın keyin Aħmed Begni kāfirler yene alıp ketti ol uruşda yene cerāhatları yaşlanıp yene zaħmedār bolup ‘Aşūr Begni cerāhatlarıdın kaçan tola açıp za‘iflaştırdı ‘Aşūr Beg aťniñ yalını mehkem kaçuçaǵlap turup Hāķ Te‘ālāǵa sıǵınıp Hāzret-i ‘Alī Şāh-ı Merdāndın meded tilemek üçün neme dédi

İki dünyāda rehberim
Merd-i meydānım yā ‘Alī
Kaçıyāmet kün destkerim

Sāyabānım yā ʿAlī

İsterim sizdin himāyet
Başımğa tüşti kıyāmet
Müşkülüm eyleñ kifāyet
Ġam kūsārım yā ʿAlī

Dermāndeniñ destgeri

Siz sipāhlarnıñ firi
Ķādīr Allāhınıñ şiri
Feşt-i fenāhım yā ʿAlī

Yette yaşda at kötergen
Tağlarını yeksān eylegen
Dīn işқа köñlin bağlağan
Fādşāhım yā ʿAlī

Yaşımni töktüm sizge men
Ĥançerde bağrım tile men
Özümni koydum haqқа men
Şefāʿ at ĥāhım yā ʿAlī

ʿAşūr Begge beriñ meded
Şirim dégen sizni ehad
Bu kāfirler köp bī-ʿaded

Vādeḡāhım yā ‘Alī

dep érdi şol keçesi Ḥazret-i‘Alī Şāh-ı Merdāndın ‘Aşūr Beg meded-isti‘ānet
bolup ol zaḡmesi künden künge şifā tafıp yine kāfirlerge aṡ saldılar ‘Aşūr Beg
kāfirlerge çöküp uruşup yürüp yigitlerige kuvvet bermek üçün naşīhat kılıp néme
dédi qanı

Yigitlerim aṡ koyuñlar

Köp bir yandan az bir yandın

Yeẓidniñ közni oyuñlar

Siz bir yandın biz bir yandın

Tağlar başı bolsun tuman

Yeẓidlerge bermeñ aman

[44a] Émdi bolsun āḡir zamān

Tağ bir yandın çöl bir yandın

Bu şirīn cāndın keçiñler

Kefen tünin fiçiñler

Bir kişi miñni sancıñlar

On bir yandın kırk bir yandın

Qırğın tafsun kızılbaşlar

Boyalsun qan bile tağlar

Kāfir körsün temāşāhlar

Qırk bir yandın on bir yandın

Qanğa boyañ tağnı astın

Kāfir bolsun altın üstün
Kılıçlarını alıp destin
Kırk bir yandın cefâ bir yandın

‘Aşūr Begni şoldur zārı
Koyulsun maḥşer bāzārı
Din-Ḥārezmīniñ Begleri
Yür bir yandın ur bir yandın

dep cenk kılıp yürür érdi Mısrī tarafdın atmış miñ rāṭzır tağdın aşıp tüşüp yetip
keldi yigitler ‘Aşūr Beg başlağın cānlardın ümīdini üzüp ‘Aşūr Beg cem‘-i fir-
mürşīdlerni şefi‘ keltürüp néme dédi

Kaçkan balan bizge kaydağ él émdi
Közdin töküp Ḥudā dībān sel émdi
‘Azīzlerim kelip meded kıl émdi
Biz ğarībka meded berer künüñdür

Āhlar urup közdin töküp kızıl kan
Bendelerge Ḥaḫ Te‘ālā mihribān
Sipāhlarnıñ firi yā Şāh-ı Merdān
Biz ğarībka meded berer künüñdür

Kırğın tafkay mukin kāfiri birdin
‘Azāblarge qalır Beglerim mundın
Ürgençide firim Şeyḫ Necme’d-dīn aldın
Biz ğarībka meded berer künüñdür

Émdi ketti biz ġarībni uyattı
Beglerimdin ayrılıp sıundı anatı
Ġāyb olġan ‘Abdu’l-maġrīb ġayātı
Biz ġarība meded berer künüñdür

Émdi neuk boldı müridniñ a‘ māli
Otuz iken iki yigit kemāli
Meded eyleñ ‘Abdu’r-raım Őimālī
Biz ġarība meded berer künüñdür

Ne cefālar kördük uşbu künleri
Kāfirlerniñ kiygen añlı ırmızı
Yā firimiz ‘Abdu’l-kerīm Cenübī
Biz ġarība meded berer künüñdür

Künāhımız kündin künge taşusı
aynap taşıp köñlüm vīrān bolġusı
Meded ılıñ ‘Abdu’r-ramān Meşrīī
Biz ġarība meded berer künüñdür

‘Aşūr Beg der émdi almas nişānlar
Beglerimge tüşüp zincir keşānlar
Ebu’l-āce şey şerīf işānlar
Biz ġarība meded berer künüñdür

dép tekbîr-şalavât aytıp yigitleri birlen kâfirniñ üstige aţ koyup bir sâ'atde tağlarnıñ dérelerige kâfirlerniñ ölükini [44b] andağ tuşqardı kim kızılbaşlar aşla tākāt keltürelmey barça kızılbaşlar Yūsuf Aḥmed Begniñ qaşlarığa cem' bolup dédi kim ey öz Begler yigitleriñge ayıtqıl yurtığa yansun yıl yıl ay ay uruşsa sizlerni bizdin aşla uçratıp alalmaydur bî-hüde ölüp tükeydür anıñdın küç kuvvetini zāyi' qılıp kac-cāhlıq birle uruşqanniñ néme fāydası bar dep érdi Yūsuf Beg aydı kim ey inim Aḥmed Beg siz barıp aytıñ ' Aşūr Beg yigitleri birle mundın yansun dep Yūsuf Beg inisi Aḥmed Begni ibardı kızılbaşlar Aḥmed Begni yutalap alıp barıp ' Aşūr Begni yolıda tutup turdı yigitler Aḥmed Begni körüp her tarafdın cem' bolup ta' zīm qılıp keldi andın ' Aşūr Beg hem keldi Aḥmed Beg yigitlerige ruḥşat bermek üçün néme dédi qanı

Ağa Begler cevāb berdim

Bu kün aḥir zamān deñler

Armān birle bende boldum

Yigitler sorsa aman deñler

Alıp keldi qolum bağlap

Hicr otığa sīnem dāğlap

Firāqımızda qanlar yığlap

Anam sorsa aman deñler

Merd yigitler ketiñ qaytıp

Ölmeñizler elem tartıp

Belām dībān bağıdın yırtıp

Anam sorsa aman deñler

Leşker aldı oñ solumı

Soldırdı yaşlık gülümni
Bağlapdurlar kolumızni
Hānlar sorsa aman deñler

Köpdür işimniñ hañası
Tenimde külfet yarası
Yūsuf ağamniñ kayın atası
Şālar sorsa aman deñler

Ahmed Beg der işitiñ zārım
Anam érdi ğam küzārım
Gül Haliçe vefādārım
Ehlim sorsa aman deñler

dep aydı kim ey yigitler émdi bizni kāfirlerdin tileşmeñler bizni sizlerge bermeydürġanġa oñşaydur bizler tükkelni bir ü bar Allāh Te‘ālā İgemge kılduğ bizni her ne ġadāb-ı zulm-sitem birle öltürsemu anı Hudādın kördük öltürmesimu Hudādın kördük bizlerniñ Hudāy Te‘ālādın bölek hiç füşti-i fenāhımız yoğtur sizler yurtqa yanıp ketiñler bizler yādıñları [45a] birer nevbet tések melāl kelmes keşā yaşlıkımızġa bir kene du‘āda yād kılgaysizler bolmas yoğ émdi boldı dostluğ hağğını tüketiñler sizlerge Hudā Te‘ālādın ma‘mūr dünyā ma‘mūr āhırretiñlerni obdan kılgay bizler üçün ançage miñnet meşakğat tartıñlar yüz miñ rahmet sizlerge émdi yurtuñlarge barıp bala barağa él ‘ayālıñlarını körüñler bi-hüde rencler tartıp cenke cedel kıılmañlar fāydası yoğ sā‘at be-sā‘at yezidleri kelip turadur köçüñler yetmes çerāki bizler az ular tola bizni sizlerge bermeydür bizlerni şundın Mısrıġa alıp berip ne kıılır ékin biz bilmesmiz Hudā özi bilür mundın barsañlar tağam Beg Oğlan Hānġa kayın atamız Er ‘Alī Hān Nadir Beg Sultānġa anam ve siñlim andın ġalğan çoñ kiçik yār ve birāder uruğ kıayaş bizlerni sorsa şad-selām şad fim bende ki be-ğāyet edāsıdın kimine kemterin körgen künimizni aytıp tağ arasında kāfirleriniñ ġolıda bende sıñhat selāmet tinç aman

yıglaşıp qaldı degeysiz Hudāvend-i Kerīm ularge inşāf qofif hidāyet berse kelip
uçratıp algay bolmasa du‘āda yād kılıp qoysun bizni mundın Mısrīğa alıp barıp
şehīd kılsa mu yā tērik zindānga saldurup qoysa mu anı tartmasaq çāremiz yoq
ezelde Hāzret-i Haqsubhane ve Te‘ālā fişānemiz fütürüp kalem ketgen bolsa aña
néme tedbīr kılalğaymız biz bende ‘ācizdürmiz dep yıgladı ‘Aşūr Beg Aḥmed
Begniñ bu kılgan sözlerige zār zār yıglap ‘Aşūr Beg Aḥmed Bege qarap turup
néme dedi qanı

Beg Aḥmed Hān bu sözlerni aymağıl

Hārezmīge ne yüz birle barayın

Özüñ bilgil meniñ gamım yemegil

Hārezmīge ne yüz birle barayın

Yeẓīdler birle köp uruşlar kılır men

Yā bolmasa sizler birle keter men

Ecel yetse uşbu cāyda öler men

Hārezmīge ne yüz birle barayın

Ata anañ seni bizdin sorsalar

Melül kelip bizge āzār berseler

Qayda taşlap keldiñ dep bizdin sorsalar

Hārezmīge ne yüz birle barayın

[45b] Analarıñ Hārezmīniñ élinde

İki közi Hārezmīniñ çölünde

Bizler sizni qoyup kāfir qolunda

Hārezmīge ne yüz birle barayın

‘Aşūr Beg der közüm başqa toldurup

Dost yığlatıp düşmenlerni küldürüp

Qarap turup yeẓidlerge aldurup

Hārezmīge ne yüz birle barayın

dép érdi Aḥmed Beg ‘Aşūr Begdin bu sözni işitip dédi ki şundağ hem bolsamu kaytıñlar dep érdi bu sözge ‘Aşūr Beg aşla qulaq salmasdın kızılbaşlarge aq koyup cenke kirdi kāfirler Aḥmed Begdin ensirep tağ üstige alıp çıkıp berkitip koyup andın aq saldı boldı cenk-i ‘azīm iki leşker aralaşıp quçağlaşıp fiçağlaşıp uruşup keştedin füştelər koparıp yürüp kāfirlerniñ tuğ baraq ‘alemlerini yıqıtıp serengün kün) kıldı ‘Aşūr Beg yigitleriniñ mundağ şecā‘atliklerini körüp himmetleri cüşqa kelip cenk kılıp yürür érdi Mışrı tarafıdın yene kırq miñ mükedder rātzırlar çıkıp keldi ‘Aşūr Beg bu vāq‘alarnı körüp zār zār yıqlap Hudāy Te‘ālāğa sığınıp neme dédi

Müşkül işler tüşti meniñ başımğa

Érenlerdin bir imtihān bolmasa

Raḥm eylegil közdin aqğan yaşımgā

Sāybānım faḥr-i cihān bolmasa

Ne yazdım yeñildim fānī dünyāda

Yamān düşmen birle qaldım belāda

Bu meydānda érelmedim murāda

Bu müşküller bu kün asān bolmasa

Yamān boldı meniñ sā‘at zamānım

Fervāz kılsa bu kün rūḥ-ı revānım

Başımdın ayrılmasa qayğu tumanım

Yetmiş iki şāḥib-i merān

Bende bolup meniñ iki şehzâdim
Közümniñ rüşini cānım medārım
Tenimde qalmadı şabr-ı qarārım
Ebū Bekrī ‘Ömer ‘Osmān bolmasa

Uruş qılıp fişe tağniñ çölide
Qırk yigitler yığlar hicrān tünide

‘Aşūr Beg der qaldım maşser künige
Mededkārım Şāh-ı Merdān bolmasa

dép cenk qılıp qarasar Yūsuf Begniñ atığa Rāhnūş Aḥmed Begniñ atı yamān
minip yüreydür leşkerni yaqalap ketip barganını körüp arqasıdın at salıp kelip nize
birle Rāhnūşnı bir sancıp érdi arqasıdın firān ötüp qursağdın baş tartıp çıktı
Aḥmed Begniñ atını Ca‘ de Nūr Şāh at çafıp [46a] kelip Hemānnıñ başını bir kılıç
birle tenidin cudā eylep ékülen berdın iki atnı meydāndın alıp çıkıp bir kenārede
koyup turar érdi kāfirler atnı tileşip ‘Aşūr Begniñ üstige koyuldu aşıg atnı tartıp
alğay añağıça yigitleri yetip kelip bir oq tegiş kıldı kim aralaşıp yaqalaşıp ata
oğuldın ana kızdın hançer uruşup érdi ‘Aşūr Beg Serdārniñ neçend yerige oqlar
tegip zaḥmnak bolup yıqılır hāltege yetgenide yigitler hāzır bolup kelip ‘Aşūr
Begni meydāndın alıp çıkıp yatquzup zaḥmlerige mülhem basıp me‘ālce kılgalı
meşğül boldı ol vaqıtde ‘Aşūr Beg andek huşığa kelip dédi kim ey yigitler émdi
Beglerni uçratıp alğalı bolmadı meniñ mu tebreğinçe aḥvālim yok hiç
kaysıñızlarnıñmu saq yeriñiz yok kızılbaşlar bizni émdi zebūn kıılır bizler anıñ
kolığa tüşüp ketmesdedek yanalı iki Beglerni mundın Mısrığa alıp barur Ḥudāy
Te‘ālā yā mededkār olsa nūrgun leşker başlap kelip Beglerni benddin uçratıp alıp
ketermiz meni Beglerniñ yanığa alıp beriñler men ular bilen hūblaşıp alay andın
yanalı dep érdi yigitler hoş vaqt boluşup ‘Aşūr Begni Yūsuf Aḥmed Begniñ
kaşığı alıp berip koydu kāfirler munı körüp qorquşup demhūd bolup turdı ammā
‘Aşūr Beg Yūsuf Aḥmed Bege qarap neme dédiler qanı

Sizni alā kılalmadım yok  ilācı
İki Begler yanur boldım o ēmdi
O zamidin yıılıpmen nā- ilāc
İki Begler yanur boldım o ēmdi

Bir yūz on bir o tegipdūr cānıma
Turalmasmen ōre alā yanıma
um yezīdler bir bamadı ālima
Yanur boldım iki Begler o ēmdi

İki Begim dūmen olda aldıız
Yūrekimge dā otını saldıız
Ne sebeddin ēlge bende boldıız
Yanur boldım iki Begim o ēmdi

ıat bolsam mundın ōyge barurmen
aber etip lekeri balap kelūrmen
ızılbadın sizni alā kılurmen
İki Begim yanur boldım o ēmdi

Beg Olana Yulduz āna alatay
Nadīr Sulān Er  Alī ānı keltūrey
[46b] Kāfirlerge ırun yasalıp ōltūrey
İki Begler yanur boldım o ēmdi

Haq Te'ālā sizge bergey küç kuvvet
Feyğamberler kelip qılğay köp hizmet
Urşay desem kâfir iken bi-'aded
İki Begim yanur boldum hoş émdi

Her işiñde Hudā saña yār olsun
Zulmet qılğan rātızrlar hār olsun
Birbirini köreşmekge zār olsun
İki Begler yanur boldum hoş émdi

Alıp barsa Mışrī-seri selāmet
Şāh-ı Merdān sizge qılğay kerāmet
Zindān bolur sizge yaqşı 'imāret
İki Begim yanur boldum hoş émdi

'Aşūr Beg der qalmañızlar yığlaşıp
Siz qalıpsız belālarge uçraşıp
Mundın barıp fat kelürmen çoğlaşıp
İki Begler yanur boldum hoş émdi

dép aydı kim ey Beglerim men ança ced cehd qıldım ki ékülenniñ birde birlerini
uçratıp alıp ketermen mukin dep yigitlerim az kelip qılıp qılğan işlerimiz hiç
yerge yetmedi meniñ bar a'zālarımge oq tegip ne hāmdār boldum muña hiç 'ilāç
qılalmadım dep ruqşat téledi Yūsuf Beg yārānlardıñ ayrılaşğa efsūslar qılıp
ruqşat bermek üçün Yūsuf Beg 'Aşūr Bege qarap néme dédi

Söygülük hemdemim bizniñ yigitler
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Hemrāh bolup şikār kılğan yigitler
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Er ‘ Alī Hān atamğa aytıñ ‘ arzımni
İzhār eyleñ menin kılğan sözümni
‘ Aşūr Beg anamğa aytıñ hālimni
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Menmenlikdin uçrapdurmiz belāğa
Şum yezīdler saldı meni cefāğa
Çāre yoqtur Hākdın kelgen kazāğa
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Ġāfillıkdın tüşkendürmiz bu dāmğa
Kulāķ salgıl uşbu feyāmğa
Kıblegāhım ġarīb siñlim anamğa
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Bir anadın sūt émmişken kandaşım
Kutulmaydur ġam kayġudın bu başım
Kaldırġaç derler meniñ sırdaşım
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Bizler üçün ötüp yanıp gül bolğan
Yüzlerini yırtıp her dem āh urğan

Bizniñ bilen bir yastuqda baş koyğan
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Ular anda yatar ‘ ayş ‘ işretde
Bende bolup yürüpdürmiz Һasretde
Bu sözümni izhār eyleñ elbette
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

Yāri çevrem sorsa bizni öldi deñ
Cesetleri ara yolda qaldı deñ
[47a] Yūsuf Beg der mendin du‘ ā berip deñ
Selām deñler barıp bizniñ éllerge

dép ruşsat berdi yigitler Yūsuf Aħmed Beg yigitler bilen ħūblaşıp ‘ Aşūr Begni aţ
üstide olturguzup qoyup yolğa revān boldı ‘ Aşūr Beg yigitleri birlen arqasığa
qaray qaray yıglaşıp yol yürüp tursun

El-ķıřsa Yūsuf Beg Aħmed ékülen kırq yigitleridin ayrılıp qalğanığa köñülleri
bozulup Һasret nedāmetler kılaşıp Yūsuf Beg zār zār yıglap néme dédi qanı

Vā Һasretā on tört yigitim

Qatardın ayrılıp qaldı

Anıñ derdi örtep cānım

Qatardın ayrılıp qaldı

Başımğa tüşti bu sevdā

Men neyleyin baħtım qara

Kelgün bolup meydān ara

Qatardın ayrılıp qaldı

Qalduq qiyāmet künige
Tüştüm riyāzet çölige
Baralmadım men yanığa
Qatardın ayrılıp qaldı

Zulm eyledi bizge yezīd
Hizmet qıldı kırk bir yigit
Cenkler qılıp boldı şehīd
Çölde mezār bolup qaldı

Yetmiş beş kün cenk qıldılar
Kāfirlerni teñ qıldılar
Şehīd bolup yıqıldılar
Qatardın ayrılıp qaldı

Uşbu on tört yigit qulum
Qızılbaşqa saldı zulüm
Bağlanıpdur iki qolum
Qatardın ayrılıp qaldı

Qırk bir éldin bölek kişi
Kelmedi hiç bolmay işi
On tört qulniñ yoqtur başı
Qatardın ayrılıp qaldı

Yūsuf Beg der ol baqlanıp

Yigitimdin men ayrılıp

Yattı munda řāhdek sanıp

atardın ayrılıp aldı

dep aydı kim ey kāfirler men oluñlarğa tüştüim her ne ılsañlar ılıñlar ihtiyār sizlerde turur ėmdi sā‘atıne bizlerge aman berip ol ayağımıznı boşatıp oyuñlar bizler ol ölüp alđan on tört yigitlerimizniñ namāzını oup yerlikge defn ılıp alalı andın yene bađlañlar dep ėrdi Bara bu sözni işitip Beglerni boşatıp yene bağlap bereşige rāzırlardıñ ‘udde alıp Beglerni [47b] bendidin uratıp oydı iki Begler ol yerde teyemmüm ılıp řühedālarınıñ namāzlarını oup yerlik körlep defn ılıp başığa tuđ ‘alem adap tofrağını otarup yığlaşıp bıkār bolđandıñ keyin Bara kelip yene Yūsuf Ađmed Begni ızılbařlarđa bağlap berdi kāfirler ‘Ařūr Beg Serdārdın utulđanıđa hoř vaqt boluşup bu kün açmasañ açan açarsen dep vaqtini ğanėmet bilip Yūsuf Ađmed Beglerni alıp řubh řām ve bölek ‘ale‘d-devām ārām almasdın Mışrı tarafige yürdi ammā ‘Ařūr Beg řol yerdin yürüp Hemāvān tağığa ıkıp yigitleri birlen arasalar rāzırları ızılbaşlar iki Beglerni alıp Mışrı tarafige tađdıñ aşıp tüşüp ser‘at bilen ketip baradur ‘Ařūr Begniñ ğātrıđa řol zamān řehėd bolđan on tört yigitleriniñ cesedi kelip aydılar kim ey yigitler ol řehėd bolđan on tört yigitleriniñ cesedini yub ğusl kefen ılıp namāzını oup yerlikge defn ılıp oyadurđan iř bizlerniñ ğātrımızdın ferāmüř bolupdur elbette ol işler bizlerdin lāzım idi dep ‘Ařūr Beg cerāhatlarınıñ destārlarıda tañıp ve ırmap özini rüstem dāřtan ađlap ađ üzre oturup yigirme alte yigitini arasığa yandurup řehėd bolđan on tört yigitleriniñ başığa kelseler bu ranā açanda Yūsuf Beg Ađmed Beg ėkülen bularnıñ namāzını oup yerlikge defn ılıp ketipdür

El-ışşa ‘Ařūr Begniñ ‘ıřķ-ı muğabbeti ilk kidin Beglerge ziyāde bolup yigitlerge baıp neme dēdi

Ey yarānlar bu ne vaqtdür Beglerge

Bu işni rağmān cāylasun

Hāyırılařıp ağ oyalı üstige

Baht-ı bed işlerni ol kâdr sübhân cāylasun

Yüz teşaddük bu cān ol iki yigitler haqqıda

Cān berür men yā ölermen haq bolsa yarı haqqıda

Bir başım bar hem niyāz kıldım şehīdler haqqıda

Tiğ bilen uray canān tağlarda başlar kaynasun

Ey yigitler kim neşār kıl bu cismim cāndın çıqıp

Ağ çafıp arka yetip tiğ birle nize oğ atıp

Din için cāndın keçip boluqtı sâ' at yol tafıp

Qırmızı bolsun bu deşt tağ içre tenler oynasun

Dest-i be dest destür tafıp kirseñ yezīdge

Haq Te'ālādın kerem bolsa bu kulniñ şu yerige

Yāki ğarq bolmaq kerek köherge çom behr-i tahtığa

[48a] Cism kanlıg bu ' Aşūr ürsekni Begler uçasun

dep ' Aşūr Beg Serdār kāfirlerniñ arkasıdın yigirme alte yigitleri birle yetip barıp
ağ salıp andağ tekiş kıldı kim ata oğuldın ana kızıldın bî-ħaber cenk kılıp yürüp
қанлар cuy cuy başlar küy küy tenler ğultān bolup kızılbaşlarınñ ölüki buğdāy
bağışidek yattı qalğan kızılbaşlar bégbār oqlanğan toñuzdek arkasığa ürkülüp
yanıp ' Aşūr Beg Serdārniñ başığa qoyıldı ol yerde iki yigit şehīd bolup ketti üç
yigit yaralıg boldı ' Aşūr Begniñ a'zāsığa her tarafdın oqlar atıp otuz iki yerge
zahme berdi āħīr nā-'ilāçlıqdın ' Aşūr Beg şehīd bolğan iki yigitleri namāzını
oqup yerlikge defn kılıp Ĥudāy Tebārek ve Te'ālāğa yüz miñ şükr-i şenālar
keltürüp şehīdlerniñ merqadlerini atıp tuğ ' alem nişāne kılıp qoyup zahmedārlarını
alıp şundın şehr-i Ĥārezmīge qarap revān boldı bular yol yol yürüp tursun *fāşl-ı
dāstān işitmek kerek Yūsuf Beg Aħmed Beglerdin* ammā vaqtige Yūsuf Aħmed
Beglerni kāfirler alıp şeb rüz ārām almasdın bu belā bizlerge qaydın keldi ékin

‘aceb utulmadu dep Mışrî arafıge revān boldı kāfirler şubu yürgene aşır
tağıa ulařıp yetip keldi Yūsuf Beg Amed Bege arap cem‘ fir-mürřid evliyā
u’llāhlarnı şefi‘ keltürüp köñüllerige ğarібlık eş ılıp zār zār yıqlap neme dēdi

Evvel bahār kelip körgen

Bizniñ taqlar fişe taqlar

ızılbaşka bende tüşgen

Bařıñ yeter kökge taqlar

Feydā bolğan ol zamānsen

Feyğamberlerni hem körgensen

Armānsız devrān sorgansen

Enbīyālar yatan taqlar

Bu kāfirler addin aştı

Sāyğa ölük toldı taştı

ır bir yigit köp soaştı

Ana uzak pīře taqlar

ızılbaşlar keldi yetip

İkimizni aldı atıp

Öltürürler dārga asıp

Bu ālimni körgen taqlar

Ayağımğa taş fatuzğan

Sāyğa ölükini toldurğan

Aldımızni turup toşkan

Yol üstide yatқан tağlar

Qızılbaşqa bende tüşüp

Etrāfımnı leşker kurşap

Öz hāliğa yığlar Yūsuf

Meded bergil fişe tağlar

[48b] dep érdi Yūsuf Begniñ sözini kāfirler işitip ıztırāb birle bu tağdın alıp ötüp şol yürgençe Qaşr-ı ‘Ārfān tağığa alıp yürdi bu iki tağnıñ aralığı sāy iken Aħmed Begniñ ayağını taşlar telip taşladı aşla yürgeli bolmadı Begler futınıñ derdide taşlarnıñ ‘azābıda yürelmeşe urup soqıp künā kün ‘azāblarnı kılıp heydep alıp yürdi Begler qızılbaşlarnıñ zulm sitemige tākāt keltürelmey Yūsuf Beg Aħmed Begniñ içi ağıp kāfirlerge qarap Aħmed Beg neme dédi

Yūsuf ağa ħaber alğıl hālimdin

Élgim bağlıq zulm birle öldüm men

Ayağımsız yürelmedim zulmdin

Élgim bağlıq zulm birle öldüm men

Bu tağlardın ötüp keldim kıynalıp

Közüm yaşı sīnem üze tókülüp

Taşlar tegip tırnaqlarım uçralıp

Élgim bağlıq zulm birle öldüm men

Ayağımge kirse nāgāh bir tiken

Qılur érdi müşfik anamnıñ afgān

Émdi neyley yoqtur maña mihribān

Élgim bağlıq zulm birle öldüm men

Bende zincir ötti iki qolumdın
Cānım çıkar hālğa yetti tenimdin
Ayağ basıp yürelmesmen bu yerdin
Élgim baqlıq zūlm birle öldüm men

Ahmed Beg der hiçkim kelmes qaşımğa

Rahm eylesen közdin ağan yaşımğa

Qançı urup bu kün meniñ başımğa

Élgim baqlıq zūlm birle öldüm men

dep érdi Yūsuf Beg Ahmed Begdin bu sözni işitip Yūsuf Beg nihāyetsiz bī-tāqat
ve bī-ārām bolğandın dédi kim ey kızılbaşlar Ahmed Beg inimni bir sā' at qolını
yazıp atıñğa mindürüp alsañ néme bolğay dep neme dédi

Şeb rüz bizni alıp yürgen kāfirler

Qolın yazıp Ahmed Hānnı mindürgil

Közleriñdin qanlar aqsun yezidler

Qolın yazıp Ahmed Hānnı mindürgil

Boldı maña derd ve elem ziyāde

Vā hasretā hiç yetmedim murāda

Özüm berey Mısrığıça fiyāde

Qolın yazıp Ahmed Hānnı mindürgil

Hudā bergen ayağını taş urup

Qolın baqlap tağ teñizdin aşurup

Armān birle bende kıldıñ fend urup

Qolın yazıp Aḥmed Ḥānnı mindürgil

Yaş oğlandur bilmegenni bildürgil

Bir aṭ tafip bu kün anı mindürgil

Yıǵlatmayın bu kün anı küldürgil

Qolın yazıp Aḥmed Ḥānnı mindürgil

Ġāfillikda kelip bizni baǵladıñ

Bizni nā-merd özüñni merd çaǵladıñ

[49a] Azār berip sīnelerim dāǵladıñ

Qolın yazıp Aḥmed Ḥānnı mindürgil

Qılmaǵılsen yamānlarge meni faş

Zālimlerge aşlā bolmaǵıl yoldaş

Aḥmed Ḥānnı aṭǵa mindür kızılbaş

Qolın yazıp Aḥmed Ḥānnı mindürgil

Yūsuf Beg der hiçkim mendek bolmasun

Bizdek bolsa bu dünyāǵa kelmesün

Aṭ aldıda qolı baǵlıq yürmesün

Qolın yazıp Aḥmed Ḥānnı mindürgil

dep aydı kızılbaşlar bu sözni işitip dédi kim ey çoñ söz Begler qolımızda şunça
zulm sitemlerni körüp turup özlikiñlerni tuymaysizler dep Yūsuf Begni aṭ aldıǵa
salıp başıǵa neçend qamçı urup alıp yürdi Aḥmed Beg Yūsuf Begniñ ḥāliǵa raḥm
eylep zār zār yıǵlap teşelli ḥātır aytmaq üçün Aḥmed Beg neme dédi qanı

Şadaqa birle yıǵlaşalı Ḥudāǵa

Aylanmayın yürün Yūsuf Sultānım
Cānım bolsun bu kün saña şadāğa
Eylenmeyin yürün Yūsuf Sultānım

Qarındaşlar yoqtur seniñ qaşında
Bu kāfirler qoymas seniñ rāhında
Meniñ üçün qamçı yağar başında
Eylenmeyin yürün Yūsuf Sultānım

Bahār bolsa bāğqa bülbül qonardı
Ecel yetse şāh gedā ölerdi
Aman bolsa aħir bir kün körerdi
Eylenmeyin yürün Yūsuf Sultānım

Mundın bizni eyletir şāhniñ qaşığa
Köp sevdālar qoşar merdniñ başığa
Rāzı bolğıl Hudāyımniñ işiğa
Eylenmeyin yürün Yūsuf Sultānım

Uruş qılsam aq yalını urarmen
Her taqdirni bir Allāhdın körermen
Mışriğıça men fiyāde yürermen
Eylenmeyin yürün Yūsuf Sultānım

Bülbül körüp yığlar gülniñ rahtını

Ḥudā açķay her bendeniñ bahtını
İnşā ʾİllāh algaymiz kızılbaşnıñ tahtını
Eylenmeyin yürüñ Yūsuf Sulţānım

Bir Ḥudādın ümīd tutmaķ devāmet
Ḥalāyıķdın bizge yetti bu külfet
Bu sözlerni ayttı iniñ Beg Aḥmet
Eylenmeyin yürüñ Yūsuf Sulţānım

dégenni kızılbaşlar añlap birbirige aytaşur érdi kim bu Begler birbiridin şā´ırlıķǵa
´aceb usta iken bularnıñ sözige ferīfte bolmay yeldām alıp yürüveli bu kün érte
yene ´Aşūr Beg dégen yigiti kılayım leşker başlap kelip bu Beglerni bizlerdin
uçratıp almasun dep Ḥaşr taǵınıñ üstige alıp çıķıp turaş Yūsuf Beg bu taǵķa qarap
[49b] üç yüz atmış alte evliyā pir-mürşīd mezār-ı meşāyıḫlarnıñ mekānı bolǵan
taǵsen dep ´azīzlerni yād kılıp neme dédi

Beyt

Ey Ḥaşr taǵı seniñ işiñ bülenddür
Yezīdler bizni baǵlap keldi qaşıñǵa
Biz ğarībķa çölüñ āḫīr zamānımdur
´Azāb bile alıp çıķtı qaşıñǵa

Onuptur çölüñge za´fer ´anberān
Her taraflar sebzelik bī-taraf-ı cihān
Burar ḫūş-buyları bī-misl-i canān
Teveccüh kılıp keldik qaşıñǵa

Ğarıñda cāy tutķan cümle evliyā

Tebreksen bizlerge bergil köp devā
Yeẓīdler zulmidin beriñ siz fenā
Ular salġan nazār seniñ qaşıñġa

Özüñ sen barça taġlar sulţānı
Üç yüz atmış alte mürşīd mekānı
Bilelmesmiz dünyāda yaġşı yamānı
Nazār sal Haşre taġı ħālimġa

Üstüñde bir bulaġ aqıpdur her dem
Suyuñnı içkenler körmes derd elem
Barça taġdın sen érürsen muġaddem
Qamçı urup ‘azāb salıp ħālimġa

Beg Yūsuf der dostum dégen çehār yār
Bu yerlerge kelipdürmiz ħ̣ār zār
İnim Aĥmed köñlüñ qılma bl-ġarār
Āĥīr yetküñ maqşūduñġa bāġıñġa
dép érdi Aĥmed Beg bu sözni işitip özini toġtatalmay taġġa ġarap turup neme dédi
ġanı
Ĥudānıñ ġudreti birle kelip çāġ
Körüpmen ġar-ı çāĥ mekānıñ seniñ
Turupsen aldıda taġdın bülend taġ
Üstüñde açılur kıızıl gül seniñ

Açılır barça gül başında ölüp
Canân sarap uçar bülbüller konup
Bu sevdâlar bu kün başımğa tüşüp
İki Begler yığlaydur qaşında seniñ

Ebâ Bekrî ‘ Ömer ‘ Osmân hisseder
Hayâtılıkda şehr kıldı musahhar
Andın Hâlid Hoca ma‘ şüm ejder
Bu sevdâlar tüşti başımğa meniñ

Muşafâniñ aldıda bar érdi ‘ Abbās
Bu dünyâğa kelgen ol güş ile gayās
Émdi meded kıl kelip yâ Hızır İlyās
Raħm eylegil közdin aqğan yaşımgâ meniñ

Hudâni yâd etmegen qalur belâda
Ölükleri qalur deşt-i şahrâda
Kerbelâda şehîd bolğan şehzâde
Meded kıl közümdin aqğan yaşımgâ meniñ

Aħmed Beg der hiç qalmadı nişânım
Şol sebebdin kökge yeter fiğânım
Şeyh Şerif Ebu'l H̄âce İşânım
Raħm eylegil közümdin aqğan yaşımgâ meniñ

dep turup érdi kâfirler Beglerni émdi yürgil dep ol tağdın tüben alıp tüşüp yolğa
revân boldı Aħmed Beg her taraflarğa qarap qām-ı haşiyet aqrabālarım qaysı
tarafda qaldı ékin dep Yūsuf Bege qarap neme dédi

[50a] Saña dermen Yūsuf ağa

Qarındaşlar qaysı cāyda

Sır aytardım gülzārıda

Bostānlar qaysı cāyda

İsfahānda bile yürgen

Şadaqa birle hizmet qılğan

Yigitlerge serdār bolğan

‘ Aşūr Begim qaysı cāyda

Kitābın qoynığa salğan

Bizniñ mektebdeki yārān

Meniñ bile oynap ösken

Necivānlar qaysı cāyda

Elçi bolup Hīve bargān

Keçe kündüz zār yıglağan

Bile yürgen Ay Hān Kün Hān

Er ‘ Alī Hān qaysı cāyda

İz idi L‘ alī Hān

İsfahānda Bozoğlan Hān

Qulaq salgıl ey ikā cān

Qaldırğaç Hân qaysı cāyda

Solup qaldı lālezārım

Uşbu boldı meniñ kārım

Gül Haziçe söyey yārım

Mihribānlar qaysı cāyda

Ketti Aḥmedniñ mecāli

Turmaqğa yoq aşla ḥāli

Üç yüz atmış evliyāyı

Ḥaşr tağı qaysı cāyda

dep érdi Yūsuf Beg Aḥmed Begdin bu sözni işitip dēdiler ki ey inim Aḥmed Beg
bī-kār aytışmay çafışmay bende bolup qalduq dep Yūsuf Beg Aḥmed Bege baqıp
neme dēdi

Zulm birle bu cānımnı dāğladı

Köñlümüzde armān qaldı neyleyin

‘Āfillikıda qol ayağım bağladı

Dostlar yığlap düşmen küldi neyleyin

Cebre boldı Beg Aḥmedniñ cānığa

Ayağları boyalıpdur qanığa

Bizler qalduq kıyāmetniñ künige

Maña şundağ künler boldı neyleyin

Nāgā bizdin yigitlerim ayrılıp

Qanatlarım sindi netey qayrılıp

Keçe kündüz Һudāymğa yalbarıp
Ҳazān bolup gülüm soldı neyleyin

Düşmen éli bizge kıldı cefānı
Başımızğa Һaқ salıpdur belānı
Köz yaşımını aқaşıñın yok sanı
Ġarқ-ı cihān bolup қaldı neyleyin

Yūsuf Begniñ felek bozdı şā'nını
Naşīb etti kām himmetniñ kānını
Tükelmedim yezīd kāfir қanını
Armān қaldı köñlüm içre neyleyin

dép şundın yürkenlerçe barıp açıp ачlıғ usuzluқ bilen Allāh dep yürüp bu felekniñ
girrdeşige aһsın aferinler қılıp yolda ketip barıp Yūsuf Beg bu felekdin şikāyetler
қılıp neme dédi қanı

Deryālardek tolup taştuқ

Aт aldıda Allāh hu dep

Yaşlar közdin köp aқızduқ

[50b] Aт aldıda Allāh hu dep

Yetmey bizler murādlarge

Biz keldük fānī dünyāge

Қалıpdurmiz belāge

Aт aldıda Allāh hu dep

Açılғanda keldük solup

Qızılbaşqa bende bolup
Qullar kibi qolğa tüşüp
Ağ aldıda Allāh hu dep

Haşr tağı düşmen cāylar
Her zamānda Hūdā derler
Qamçı birle urup soqar
Ağ aldıda Allāh hu dep

Begzādiler ‘ aqlın şaşıp
Keldük yene tağdın aşıp
Hicr otığa köyüp fişip
Ağ aldıda Allāh hu dep

Kökge tikip közlerini
Körüp tağlar çölllerini
Bildük Mışrī yollarını
Ağ aldıda Allāh hu dep

Yā Qadirā kılğıl meded
Ümmetim der ol Muḥammed
Qan yığlaydur Yūsuf Aḥmed
Ağ aldıda Allāh hu dep

dep yürgendin keyin Aḥmed Beg bu sözdin feyz tafıp özini tohtatalmay zār zār
yığlap Hāzret-i Hāqsuḥāne ve Te‘ ālā yād kılaşıp Aḥmed Beg néme dédi

Hārezmīdin munda keldük

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Alte tağnıñ çölin kezdük

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Mundın Mışrī baradurmiz

Körmegen işini körmiz

İki Begler ƙan yıǵlarmiz

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Nāle aytarmen Rabb Cellī

Meded ƙılǵıl Hāzret-i' Alī

İki Begler zār yıǵlarmiz

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Tapalmadı bizge yārān

Aṭ aldıda baǵrım biryān

İki Begler zār yıǵlarmiz

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Feyǵamber-i āhīr zamān

Dost-ı şadık ' Ömer ' Osmān

Dīn yolıda cāmı ƙurbān

Aṭ aldıda Allāh dérişip

Ahmed Beg der kılsam feryād

Kaçan bolur könlümüz şād

Felek kıldı bizni nā-şād

Ağ aldıda Allāh dérişip

dep Ahmed Beg Yūsuf Begdin keyin kaldı Yūsuf Beg Ahmed Begdin sordı kim ey inim Ahmed Beg siz bu kün barıp kalğanga oğşaysız hāyli hem bolsa meniñ birle bille yürüñ kāfirler sizge te‘addi kılmasun Hāzret-i Hāqsubhāne ve Te‘ālānı yād kılıp def‘ yāt ‘ışkıyāt oqup körgen derdimizni aytaşıp aç fuşuqımıznı çıkarıp yürüveli dep Yūsuf Beg néme dédi qanı bir işiteli

[51a] Körgen künler bolsun zāil

yol içinde Allāh dérişip

Bolmas yezid haqqa māl

Yol içinde Allāh dérişip

Qırğın tapsun kāfir beddin

‘Azāb kördük yette tağdın

Allāh haq der Şeyh Necme’ d-din

Yol içinde Allāh dérişip

Künāhımız aştı haddin

Ümīdim köp ol ahdin

Buhārālıq Baḥā’ d-din

Yol içinde Allāh dérişip

Élgim açıp kılsam taleb

Oğlum dégen şeyh şerif

Nāleşimdin titrer felek

Yol içinde Allāh dérişip

Közümüzdür anlığ yaşdın

Ayrıldık biz arındaşdın

Kezipdürmiz tağ deştin

Yol içinde Allāh dérişip

Yūsuf Beg der közdin yaşlar

Bir Allāhğa özin taşlar

Éli halkı arındaşlar

Yol içinde Allāh dérişip

dep ketip barur érdi közige Ūrās tağı köründi ‘Aşaş tağı hemder érdi munı körüp dirığa bu ne belādur kim künde bir tağdın aşarmiz bu tağdın bizler utulalmaduđ dep birbirlerige araşıp yığlaşıp turar érdi kāfirlerniñ içinde bir ehl-i fārsā Müselmān kişi bar érdi atnı Í‘dām dep ol kişi hemişedir érdi ol iki Begzādileri bir iş ılıp ħalāş ılsam ħalk-ı ‘ālemniñ içinde nām-ı naşibim meşhūr bolur érdi dep yürer érdi āĥir kāfirler ‘Aşaş tağığa kelip tüşüp ol keçesi bu kāfirler tüş tüşte yatıp uyulap aldı Í‘dām munı körüp āheste āheste yürüp Yūsuf Aĥmed Begniñ aşığa kelip selām ılıp turdı Yūsuf Beg sordı néme kişisiz tün keçede bizge selām ılğan dep Í‘dām ayttılar kim ey Begzādilerim men Müselmān idim aşlım Bistāmdın neçend künniñ içinde şubu rāţzırlarnıñ içinde bar érdim men sizlerge kelip bir kene körenüş ılalmas kāfirlerdin endişe ılıp turar érdim bu kün keçe arasam heme kāfirler uyulap alıpdur vaqt-i ğanīmet dep ĥazretlerini ħalāş ılay dep kelip idim dep érdi Yūsuf Aĥmed Beg be-ğāyet şād bolup Í‘dām birle körüşti Í‘dām derĥāl Beglerniñ ol ayağını boşatıp berdi ılıç birdin nīze berip iki sergerde kāfirniñ atını ābı ozuğı birle keltürüp berip ol tağda ĥazret-i Sultān Veysel araniniñ maam ılğan ğārları bar érdi Í‘dām iki Begleri ser‘at [51b] birle ol ğarğa kelip finhān ılıp oyup aydılar kim ey Begzādiler men kāfirlerge tüşülüp istese bile istegen bolup turay meniñ sizleri boşatıp bu ğarğa keltürüp

finhān kılganımnı kızılbaşlar tuymasun kızılbaşlar hāzretlerini izdep tafalmas kiter andın men sizlerni İsfahānga yetkürey dep Begler birle hūblaşıp şeher faşlıda kâfirler içge yetip keldi qaraşalar heme kızılbaşlar uyğanıp iki Beglerni istep yüreydür kızılbaşlar İ'dāmnıñ yıraqdın kelgenini körüp kelip Kençürğa haber kıldı ki İ'dām falān tarafdın keldi dep Kençür İ'dāmnı bend eylep qarınğa alıp 'azāb kıılışğa tuttı İ'dām aydı kim ey Kençür men keçe yatur érdim tün keçede iki kimerse orındın qofup şubu tarafge ketti ular qayan baradur dep arqasıdın qoğlasam yatalmadım andın munda yetip kelür érdim dédi Kençür nā-bekār hāramzāde be-tamām leşkerini alıp iz izdep dep ol ğarğa kelip Beglerge hamle kıldı Begler téz tün atğa savvāre bolup qolığa kılıç nize alıp kâfirlerğa çökün hēmmenini Mısrage sorup andağ cenk-i muğalebe kıldı kim ata oğuldın ana kızıdın bī-haber ot qamuşqa tutaşqandek bōri qoynı sorgendek sorup yürüp ölüklerni küştedin fūsteler qofarıp cenk kılıp yürer érdi kâfirler her tarafdın kemen taşlap Beglerni tutup alıp bağlap şundın yürgenleriçe yolda qonmay laħza-ı ārām almay 'Aşaş tağıdın ötüp menzil merāhıllerni tayy kılıp şeher-i Bisṭāmğa ulaşıp keldi iki Begler Mışrī şubu mikin dep ölüm dehşetidin qorqup Yūsuf Beg şeher-i Bisṭāmğa qarap ketip barıp néme dédiler qanı

Dād-ı feryād émdi qalmas hiç sūd

Mışrī şoldur ketti başım tamāme

Neçe kılsam āh vānı özge yurt

Mışrī şoldur ketti başım zamāne

Yette ferseñ yol qalıpdur şeherige

Köretma şāh köz içiban dehrige

Tāqatim yoq munda düşmen zahırige

Mışrī şoldur ketti başım fenāğa

Seni mendin cudā kılıp atsalar

Dārğa meni kızılbaşlar assalar

Bu cismimni seň-i sārğa tutsalar
Mıřrī şoldur ketti başım yamāne

[52a] Seni eyletsemu nār üzre yeẓīdler
Bu kün ılsa ikimizni şehīdler
ayda yūrdūk ayda ōldūk kim bilūr
Mıřrī şoldur ketti başım amane

Ehl-i alkım hi kelmedi izdeşip
Cenkler ılıp uratmadı yetişip
Armān birle kitedūrmiz yıglařıp
Mıřrī şoldur ketti başım zamāne

Yetinci tağ aşıpdurmiz ēmdi bāg
Kōrenūdūr uan onđan uřı zāg
Aılmaz bir sā‘ atdūr yetse ađ
Mıřrī şoldur ketti başım bu cāne

Alıp barıp Kūzer Şāhğa kōrsetūr
Nā-a yeẓīd ikimizni ōltūrūr
Yūsuf Beg der bizni āhğa saldurur
Mıřrī şoldur ketti başım bahāne

dep yıglaşıp ketip varur ērdi aldığa Biřtāmniñ ākimi ‘Abdu’l-lāh Mıřrī ııp
Kenūr birle kōreřip şehriğe alıp kirip üç kün mihmān ılıp yandurdı andın
yūrgene beř künde arman deryāsıđa ııp keldi iki Begler bu deryāni kōrūp bu
deryādın aydağ ōtermiz bu deryādın ōterniñ aşla ‘ilācı yo iken Mıřrīđa barsa

ķamu lermiz bu deryāda olsa kamu lermiz Hāķ Te‘ālādın kelgen ķazāģa hiĉ
ĉüne ĉāre yoķ iken dep Yūsuf Beg neme dēdi

Yürekimni tkezürge meded ber

İki Begni tkezürge meded ber

Muķaddemdin aķızlıķdur ezeldin

İki Begni tkezürge meded ber

Sularıñdın kökeripdü neĉe Şehr

Hālāyıķlar alıpdurlar sendin behr

İki Begni keltürüpdür uşbu dehr

İki Begni tkezürge meded ber

Tartıp keldük cebr-i cefā elemni

Asān ķılģıl meniñ öter yolumni

Soldurmaģıl bu aĉılģan gülümni

İki Begni tkezürge meded ber

Alıp öter yezīd bizni keĉtürüp

Cismimizge urar ķamĉı keltürüp

Asān ķılģıl meniñ işim yol berip

İki Begni tkezürge meded ber

Başıdın ķaynap deryā bolup kelürsen

MaĥŐergıĉa tā ezeldin oķursen

Raĥm eyleseñ bizge yāri berürsen

İki Begni ötkezürge meded ber

Yūsuf Beg der cismim sendek kaynaydur

Bizni bağlap şum yeẓīdler oynaydur

Bizge zehr özi nebāt cāy nāydur

İki Begni ötkezürge meded ber

dep yaqın yetip keldi kāfirler ol deryānıñ döñ taramlarıdın aq bile kecip o atı iki Begni deryānıñ çuqur yeridin keçegeli saldı bu deryādın ötüp bolğunça ağız burunlarğa [52b] sular kirip cānımıñ nevbet halkumıga kelip yanığanda bu deryādın ötüp boldı munı körüp kızılbaşlar Beglerni alıp yene yolğa kirdi kāfirler Beglerni käh yükürtüp ve käh sekin yürütüp yürgençe sekiz kün yol yürüp Aḥmed Begni yadığa İsfahān Ürgençi Hıve Hārezmī Hezārestideki qalğan ana ve siñil tağa yār ve birāder ağaça hatunları kelip zār zār yıqlap dédi kim bizler munda bu halde ketip baradurmiz ularnıñ hāl ve aḥvāli neçük keçti ikin dep Aḥmed Beg neme dédi qanı

Qādir Allāh dergāhıñğa sığındım

Bir anam bar yurtda saña tafçurdum

Bu diyārını körüp tola yıqladım

Bir siñlim bar yurtda saña tafçurdum

Ol başıda yarattıñ Ādem atanı

Çift eylediñ aña Havvā ananı

Yette qat yer yarattıñ yette samānı

Bir tağam bar yurtda saña tafçurdum

Bir Ḥudānıñ feygamber Ḥalīl Er-raḥmān

Ḥudā üçün İsmā'īlni kıldı ol qurbān

Eba Bekrî Şiddîk ‘ Ömer ol Oşmân
Kıyın atamnı yurtda saña tafçurdum

Firimizdür Şâh-ı Merdân özleri
Kıan tükedür yolda yürüp közleri
Sargarıpdur za‘ ferândeک yüzleri
Bir akam bar yurtda saña tafçurdum

İki Begler kıaldı sensiz belâda
Anam siñlim yığlap yürer Hezârda
‘ Aşür Beg bizni ister talada
Tuğğanlarım yurtda saña tafçurdum

Düşenbe kün Resül çıktılar mi‘ râc
Hak Resülğa Hüdâyım berdiler deurrâc
Bende kıldı tutup yezîdler kıallâc
Dostlarım bar yurtda saña tafçurdum

Fâtmamnıñ çerâğı iki şehzâde
Hasan Hüseyn kıaldı deşt-i şahrâda
Fânî boldı kıalıp sensiz belâda
Beglerim her yurtda saña tafçurdum

Keçe kündenüz yığlap ötti Beg Aħmed
Künden künge bizge boldı köp taleb

Bu  alemni yaratqucısın Aħmed

Bir yārım bar yurtda saña tafçurdum

dep érdi Yūsuf Beg aydı ki ey inim Aħmed Beg munda bir kent kördüm Mıřrī řol
mikin yā émes mukin dep Yūsuf Beg neme dédi

Ne belādur dostlar yollar ara yürüşmek

Bizge kelgen bu ecelmenlik riyā émes mu

Aşla yoktur öz yurtum körgenimni bir körmek

şu körüñen kentler Mıřrī қаzā émes mu

Қıldıқ tola menmenlik émdi mendin қайда жоқ

Raħm şefkat қılırға yaħşı ādem munda жоқ

[53a] Munça elem қılma dep қутқазурға киři жоқ

Keldük émdi uşbu yer dāra’l-қаза émes mu

Yā İlāhi bir necāt hazır teñe sığındım

Tuħfe saña bağışlap köz yaşımını aқuzdım

Feth-i nuşret ber deyüp cenābıñge esildim

Bizge raħim қılмақıñ sendin   itā émes mu

Mundın bizni şehrige alıp kirip ketseler

İkimizni bir işde yazıd şehid étsele

  Ömrüñ taқı bar dep yā zindāñga salsalar

Anda şaleb қılırға Teñrim güvāh émes mu

Mesned nişin yigitle bizlerni dep kelmedi

Ana siñil hıştlerim hālimğa raħm etmedi
Keçe kündüz yıǵladuķ uşbu külfet ketmedi
Taǵam dégen bu işni berī cefā émes mu

Yā Hayysen yayķarıp yezīdlerni ķorķutǵıl
Sā' at zamān yaşdurmiz 'ömrümüzni turǵurǵıl
Bizge ķılıp keremni yezīdlerni sındurǵıl
Hālim kesel řabībsin bergen devā émes mu

Cabbārımsın cebriñni salǵıl bu kün yezīdğa
Başşış bolsun sevābı yetmiş iki řehīdğa
Tevfiķ bergil kerimā yurtda řalǵan yigitge
Öldi on tört yigitim yolda mezār émes mu

Yūsuf Beg der řan yutup bolmas řazā kelgende
Sūd eylemes āh vāh ol Mıřrīge yetkende
Boyun sunmaķ kerekdür raķīb elem çekgende
Bizni řehīd ķılısalar élge bāzār émes mu

dep bolǵunça şehrge yaķlařtı ol řehrniñ atını şehr-i Bařrī der érdi hākimi be-hüzün
Bařrī çıķıp Kençür bile körüşüp bu seklerni şehrige alıp kirip dört kün mihmān
ķılıp yandurdı añaǵıça Yūsuf Beg bir kızılbaşdın sordı ki řubu Mıřrī mu dep bu
sek cevāb berdi kim bu şehr Mıřrī émes bu şehrni Bařrī deydürler Mıřrīğa yene
bir aylıķ yol řaldı dédi Yūsuf Beg bu sözni işitip dédi kim mundın ziyāde derd ve
elemge saladurǵanğa oşşaydur bu seklerge yolda hāliñ neçük dep kişi çıkar iken
bizlerniñ hāliñler neçük dep bizdin bir kene hāl sorǵılı kişi ķara çıķmadı dep
Yūsuf Beg zār zār yıǵlap neme dédi řanı

[53b] Bizler keldük yezīd birlen

Hāl sorğılı kişi çıkmas
Bende bolduğ armān birlen
Bir körgeli kişi çıkmas

Çayda barsa şum yezīdler
Hālin sorar ehl-i şeh
Alıp keldi bizni bu yer
Derd sorğalı kişi çıkmas

Derd soraganlar yoğtur hiç bak
Bizni tuttı yezīd nā-fek
Yığlap yağam kılsam çak çak
Söz sorğılı kişi çıkmas

Boldum melūl bu ‘ālemdin
Hiçkim sormas bu hālimdin
Tutup keldi öz şehridin
Ġam sorğalı kişi çıkmas

Ṭa’ am bermes bir kaçre su
Ġazāyımız boldı yāhū
Mıřrī barsağ cāyımız küh
Bir körgeli kişi çıkmas

Yūsuf Beg der sındı қanat

Hudā berse bizge necāt

Qalmasmen kim ʿıyş-ı neşāt

Cān sorğalı kişi çaqmas

dep turar érdi bir tarafdın yette ten qalender çıqıp keldi Yūsuf Begniñ aldığa kelip
söz sordı kim sizler néme kişi néme bāʿışdın qızılbaşlar munda alıp keldi qaysı
memleketdin kelürsizler qayda barurlar dep Şabūr Dīvāne suvāl sorğanıda Yūsuf
Beg birin birin cevāb bergenleri qanı

Suvāl-i Qalender

Hāliñ neçük iki Begler

Ketmem sözler sormağunça

Qalmañ munça qatıg gamlar

Seniñ hāliñ sormağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Raḥmet sizge Dīvāne Hān

Meniñ hālim sorğan kimsen

Bir āh urduñ köp derd birlen

Bu derdimni sorğan kimsen

Suvāl-i Qalender

Biz yette ten qalenderbiz

Künde yüz kent ahtararmiz

Yaḥşı kāsib ten tileremiz

Yanmam sizni baqmağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Meni sorsañ Ürgençi Şāhı
Köp şehriñ bizler tācı
Yette iqlim bergen bācı
Aşlımızrı sorğan kimsen

Suvāl-i Qalender

Azāde-yi şehzādiler
Sizni kimler baqladılar
Bizni qılıñ agāhılar
Qılıñ beyān añlağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Ürgençiniñ Şāhıdurmen
Aşlım Ağrisin oğlıdurmen
[54a] Munda sır bolupdurmen
Kelip derdim sorğan kimsen

Suvāl-i Qalender

Keldük biz her astānedin
Bir ʿāşık-ı hastānedin
Lāyık-ı haq cānānedin
Yanmam sorağ sormağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Qadrimniñ qudretidin

Bağlanıpdur öz ehlidin
Keldük kızılbaş içidin
Bir dem kelām kılgan kimsen

Suvāl-i Qalender

Atım Şabūr Qalenderī
Otnıñ türi semenderī
Virānedür çemenderī
Ketmem devā bermekünçe

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Deydür bizni Yūsuf Aḥmed
Köyğa salğan bizni Eḥad
Ḥaḡnıñ dostı ol Muḥammed
Bu dīnimni sorğan kimsen

dep şol yerde körüşüp ‘arz-ı aḥvāl soraşap tafḡan nān-manlarını beglerge berip
sīrāb kıldı Yūsuf Begniñ Aḥmed Begniñ nefsi andek ārām alıp Ḥudā Te‘ālāğa
şükr-i şenālar keltürüp andın Qalenderge du‘ā ḡayr kıldılar qalenderlerniñ mihr-i
muḡabbeti Begler ziyāde bolup dédi kim ey Beglerim bizler sizniñ bilen né yerge
barsañız bile barıp sizge kelgen ecelge qalğan bolurmiz dep hemrāhdār ḡalknı
iḡtiyār kılıp Beglerge қоşıldı kāfirler bu qalenderlerni körüp aşı қоğlağay Şabūr
Dīvāne қоfup dédi kim ey kızılbaşlar bizni қоğlama seniñ қоğlap atadurğan
qalenderiñ biz émes dep néme dédi

Ey cefākār kızılbaşlar
Biz o keçe dīvānebiz
Bī-künāhdur qalenderler
Biz ‘aşq-ı mestānemiz

Mülksiz köçme kârvānbiz

Yol yür köçmes revānbiz

Bu cinsdin bî-yegānebiz

Biz lâyıķ-ı haķanemiz

Çek çek libās kiygen ğarīb

Keldük seni añlap bilip

Körme ‘azāb bizdin sanıp

Biz şāhib-i hemh̄ānemiz

Ca‘ fer şubu meķtar şubu

Mollā şubu t̄āhir şubu

T̄āleb-i zuhūr-ı ķādīr şubu

Biz hememiz dostānemiz

Asķan ķafaķ ķolda suta

Bir fāye ser h̄ālķa futa

Kelseñ yaķın bizler tuta

Biz köher-i bahānemiz

[54b] Kelme yaķın baķal Kençür

Bir urarmen boluñ rencür

Bilür musen aķım Şabūr

Biz h̄alkıge efsānemiz

dep şutasını köterip aldığa bardı Kençür aydı ey Şabūr Qalender bir tarafge berip nān tilep yep künüñni asān bolmamdur bu künekārlar birle sözleşkünçe dep ğazab kılıp aydı Şabūr Dīvāneniñ ğazabı kelip sutası birle Kençür ħarāmzāde miñen atıñ başığa bir urup érdi at küldürlep yıqılıp öldi Kençür Şabūr Dīvāneniñ aldıdın şikest yep yandı andın kıızılbaşlar Beglerni alıp yene yolğa kirip şubu yürgençe alte künde bir deryāniñ lebine keldi bu deryāni atını Deryā-ı ‘Ömür dér érdi şol künlerde ol deryāğa sehl kelgen vaqt idi kāfirler munı körüp turup qaldı Yūsuf Aħmed Beg bu deryāniñ sehleridin qorqup kāfirler bizni ötgil dep ‘azāb kılsa biz bu deryādın qaydağ ötermiz dep Ĥudāy Te‘ālādın köbrük taleb kılıp cem‘-i enbiyā ve evliyā mezār-ı meşāyihlarını şefi‘ keltürüp Yūsuf Beg bu münācātını okudılar

Qādir mollān dergāhınga sıgındım

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Bu deryāni körüp tola yıqladım

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Barçanıñ atası Ĥazret-i Ādem

Feyğamberlik aña boldı müselleme

İbrāhim İsmā‘il Mekke-i mu‘azzım

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Yüz yigirme dört miñ ötken feyğamber

‘Arş üstüde ol iki miñ muqarrer

Ebā Bekri ‘Ömer ‘Osmān Ĥaydar

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Ĥasan Ĥüseyn iki şehid-i merdān

Yetmiş iki ten otı uruşup miñ elvān
Kelgil munda Hemze aţlıđ fehlivān
Bu kün bizge meded berer künüñdür

Öz hālimğa zār yığlar men şubĥ şām
Cehlten hefteten ol iki imām
‘Āyşe şiddīķ Ĥaziçe Fāţmam
Bu kün bizge meded berer künüñdür

Be-ĥaķ ĥürmet-i Resūli sürür
Ol Ca‘ fer-i şādīķ hem Mālik-i Ecder
‘Āciz kıldı yol bermes deryā-ı ĥun-ĥ‘ār
Bu kün bizge meded berer künüñdür

Yūsuf Beg teñ boldı bu kün ĥālleri
Bende bolup bağlanıpdur ĥolları
Keliñ émdi Süleymānnıñ dévleri
Bu kün bizge meded berer künüñdür

dep münācāt kılıp érdi bu kılgan münācātları dergāh-ı ĥaķıda [55a] icābet bolup
Ĥazret-i Ĥaķsubĥāne ve Te‘ālānıñ emr-fermānı Ĥazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-
selāmnıñ mu‘cizesi birle köbrük faydā boldı bu köbrükni kāfirler körüp aytur érdi
kim bu öz Begler sehrige bī-nażır iken ‘āķıbet ala mer ĥolumızdın
ĥutuladurgānga oĥşaydur anıñdın bu iki Beglerniñ boynığa taş asıp deryāğa aşıtıp
atalı suğa çömüp ketip ölsün bizler Küzer Şāhnıñ aldığa barganda Begler ĥanı
dése ayturmiz kim Ürgençidin ol iki Begni hezār-ı meşāķķat temām birle tutup
alıp kelip idük Deryā-ı ‘Ömürğa kelgende özini suğa taşlap öldidermiz dep
tubrālarğa taş alıp iki Begniñ boynığa asıp deryānıñ kırgaķığa alıp kelip

keçkesidin aşıtıp deryāğa taşlar maħalde iki Begler bizlerni deryāğa taşlap
atadurğanğa oħşaydur dep ölüm ve heştidin qorqup enbiyā ve evliyālarını şefi^c
keltürüp Yūsuf Beg neme dédi qanı

Hızrī birle İlyās firim

Yetişgil bu ğarīb cāyge

Ğuş-ı ğıyāş destigerim

Yetişgil bu ğarīb cāyge

Atamız Hāzret-i Ādem

Körĝen künüm boldı mātem

Hāzır boluñ ğavĝa alā^c azim

Yetişgil bu ğarīb cāyge

Ṭabīblerniñ firi Loqmān

Bu derdimge eyleñ dermān

Dāvud oĝlı Süleymān

Yertişgil bu ğarīb cāyge

İncīlni oquĝan^c İsā

Tevrīṭnı ḥatme etken Mūsā

Qollarıda qutluĝ^c aşā

Yetişgil bu ğarīb cāyge

Men érdim saña bende

Esirdür men yezid qolde

Şeyḥ-şerīf şāh zende

Yetişgil bu ġarib cāyge

Meded kılgıl ‘arş-ı alā-yı ‘azim

Mezhebebim imām-ı a‘zam

Hāne-i Ka‘be Mekke mu‘azzam

Yetişgil bu ġarib cāyge

Qāmetlerim boldı dutā

Qılġan işim barça haḫā

Hārezmīde fehlivān ata

Yetişgil bu ġarib cāyge

Yūsuf Aḫmed yıġlar neçe

Tākatim yoġ kündür keçe

Şeyḫ-şerif Ebu’l-ḫāce

Yetişgil bu ġarib cāyge

dep bolmap aydı kāfirler Beg [55b] lerni deryāġa atıp taşlap érdi şol zamān
Hāzret-i‘Alī Şāh-ı Merdān firimniñ ruḫnātları ḫāzır bolup kelip iki Beglerniñ
qoltuġıdın tutup deryāniñ ol kırgākıġa alıp çıķıp qoydı kāfirler munı körüp
birbirige aytur érdi kim ve a‘cabā bu Begler su özgeli ‘aceb usta iken dep hezār
meşakqatlar birle deryāniñ ol tarafige ötüp bolup bu Beglerni yene tutup baġlap
aldı ol zamān Hāzret-i ‘Alī Şāh-ı Merdānniñ ruḫnātları dédi kim ey kızılbaşlar bu
Beglerge đarb-ı eser yetkürmeñler eger bir tal müylariġe asıp yetkürseñler bar
cenklerni helāk kılurmen dep ġāyb boldı firler bu avāzlarını işitip bisyār qorqup
kelip Beglerniñ büy-ı nīdā ki tubrā taşlarını alıp atıp şol yürgenleriçe yigirme kün
yol yürüp érdi aldıġa bir munça qafle sodāger uçradı Yūsuf Begge revāndın söz
soray qayda baradurġange kārivānlar dep kıçqurup érdi Kençür kārivānlarını

Beglerge yaqın kelgeli qoymadı Yūsufniñ Kençürge ğazabı kelip kārᵛānlarge
qarap nēme dēdi

Yol kezküçi kārᵛānlar

Qayda barsañ bizdin selām

Dünyā söygen bī-mekānlar

Qayda barsañ bizdin selām

Rum ʿ Acem ʿ Arap barsañ

Qaysı iqlīm barıp tüşseñ

Sorsa dégenler élni körseñ

Qayda barsañ bizdin selām

Nāgāh barsañ Ürgençige

Kirseñ oşol Ser kentige

Yüz miñ bizdin Beg élige

Qayda barsañ bizdin selām

Hākimi ol sebʿ i hākīm

Rencidedür ʿ Aşūr Begim

Bizni sorar Saʿ de Selim

Qayda barsañ bizdin selām

İqlīm kezip barsañ cihān

Kezgil oşol şehr-i İsfahān

Bir tağam bar Beg Oğlan Hān

ayda barsaň bizdin selām

Hārezmīge ötseň meger

Mālīñ satıp algıl beher

Sorsa sendin   Alī manzur

ayda barsaň bizdin selām

Yūsuf Aħmed biz  klen

Bende boldu almay cevelān

Mıřrī barsa bu yol birlen

ayda barsaň bizdin selām

dep bolguna ızılbaşlar Beglerni alıp aıp kārvenlarnıñ nazarıdın yıra ıldı añaıa ol sözini ılıp bolmap idi Balābān taıa ııp bardı Begler ta zre ııp Mıřrī tarafige arasalar bir lg deryā-ı   aım köründi ol deryānı krp Aħmed Beg ddi kim [56a] bende bolup kelgenniñ bu yzde ta deryā urap bulardın tp bolalmay aħvālimiz almadı dep neme ddi

Bī-zār oldum  mdi ta deryālar

Tadın tp keer  mdi rüdenil

Armān birle keldük  mdi bu diyār

Tadın tp keer  mdi rüdenil

Bu ta bara tadın bülend ta  rr

Gller solup yetim alan blbldr

Yeid olda ızıl kanım kelkndr

Tadın tp keer  mdi rüdenil

Tağı bülend baksa körer dünyanı
Tübide turar bulut boran tumanı
Bilinmeydür baksam İsfahān nişānı
Tağdın ötüp keçer émdi rüdenil

Yette aydur yol yürgele rüze şeb
Körmey bilmey menmen déduk bizne dep
Bolmağımız bende yeklig ol sebeb

Tağdın ötüp keçer émdi rüdenil

Ağar su-yı ceyhün bolup kaynarlar
İki Begler tağ üstide oynarlar
Üç künden soñ bizdin qanlar aqarlar
Tağdın ötüp keçer émdi rüdenil

Ağmed Beg der Hağğa niyāz başım bar
Mışrı kirip baş beredurğan işim bar
Bizni bilür ne kişim bar elim bar
Tağdın ötüp keçer émdi rüdenil

dep bolğunça kâfirler tağdın alıp tüşüp deryāğa yetti Begler her tarafge bakıp nazāre kılsalar bir tarafdın bir munça hâcılar çıkıp kéledür Yūsuf Beg ayttı kim ey kâfirler émdi bizni şehriñge alıp keldiñ her ne kılsañ kılırsen ihtiyār sendedür bir sâ'at tohtağıl bizler ol kelgenler birle bir munça sözleşip alalı köñlümüzde armānımız qalmasun dep érdi Kençür aydı kim ey Begler bizler seni kişi qara birle sözleşkeli qoymasmiz dep aydı ol vağtde Şabür Dīvāne der-ğazab bolup aydı kim ey Kençür bu néme dégen sözdür kimsen aytursen bu Begler qoluñlarğa bî-künāh esir tüşken iken her qanqa yamānliq uruğını köñlüñge tékgen bolsañmu

bir sâ' at tohtap bergil çerāgi bolar künāhkārdur köñlide armānı alması dēdi
andın Kençür abul ıldı Őol zamānda hācılar yetip keldi Yūsuf Beg hācılarnıñ
aldıa kēlip sōz sordı kim ey hāc-avāf ılan hācı-hārameynler sizler aysı
vilāyetdin bolursizler dēdi hācılar ayttı kim bizler 'Acem Tūrkistāndın bolurmiz
bizler Ka' be avāfia kelip idük ēmdi yurtumuza yanurmiz [56b] dēdi Yūsuf Beg
aydı kim ey hācılar mundın Endicān vilāyeta barsañlar bizdin köpdin köp alte
taam Beg Olan Hāna selām degeler dep hācılardı arap Yūsuf Beg neme
dēdiler anı

Ka' be arāf ılan hācım

Barsañ ēlge selām dēñiz

Keltürdi um yuttı künāhım

Barsañ ēlge selām dēñiz

Dāñil bolsañ Bel Őehriqe

Sōzüm ayıl Muammed Begge

Du' ā ılsun iki Begimge

Barsañ ēlge selām dēñiz

Hārezmīge barsañ meger

Er ' Alī Hān bardur ne dēr

'Arzımıznı aytñ bir bir

Barsañ ēlge selām dēñiz

Hīve Hezār ılsañ sefer

ır miñ kişi zerrīn kemer

İŞitip yılar bizge ular

Barsañ ēlge selām dēñiz

Kirseñ ötüp İsfahānga
Bizni aygıl Bozoğlanga
Haq keltürdi bu mekānga
Barsañ élge selām déñiz

Barsañızlar her şehrigе
Haldār Bece Türkmenge
Tācık Kırgız Haldār Hānga
Barsañ élge selām déñiz

Bir bir cercān barsañızlar
Eneş ʿİsā Seʿīd ular
Aytñ sözüm bilse yığlar
Barsañ élge selām déñiz

Serhası ol merd-i cihān
Bardur anda Āşaf Haliş Ejder Şabān
Necār Hoqand Höcend Endicān
Barsañ élge selām déñiz

Oşi Hişār Kāşkarğıça
Barsañ hattā Tatarğıça
Qabīs Caʿde Reşīd işitince
Barsañ élge selām déñiz

Fencāb fulap Bedehşānga
Kirseñ Bağdād Keşmīr Şirvānga
Taliḥ Şāliḥ barıp aygıl şikākiga
Barsañ élge selām déñiz

Yūsuf Beg der atamızı
Aḥmed Beg der anamızı

Añla urğan āhımıznı
Barsañ élge selām déñiz

dégendin keyin ḥācılar dédi kim ey yigitler munda sizler ḳaydağ künāniñ
sebebidin bu kāfīrler sizlerni bağlap keldi nérelilik bolur sizler dep söz sordı Yūsuf
Beg ḥācılardıñ bu sözni işitip başdın ayağ bolğan vāḳ' alarnı ḥāl tili birle bir bir
beyānga keltürüp néme dédi

Tuğulduḳ bir anadın biz ikü
Bu boldı künāhım çıḳıpmiz şikār
Bolupmiz bir kibr-i kāru baru
Tutulduḳ ḳolıḡa tafalmay naçār

Tutup dest-bedest élige bu yerün dep
Alıp keldi Meşhed şehriḡe emr etip
Kelip aldı bizni leşkerim uçratıp
Başımdın ḳoydı zer kamūşlar nişār

Aradın çıḳıp düşmeni Rāḥnūş
Tutup berdi bizni yezīdge bu ḳuş

Yep içtük düşmen qolıdın nāde nūş

Elem barke kıldı yezīdler bī-kār

[57a] Ger daḥī yezīdler ‘ azāb kıldı köp

Alıp keldi bizni ki qamçı urup

Yıkıldıq asıldıq biz sizni körüp

Felek kıldı bizni ‘ aceb ḥ̣ār zār

Ötüp keldük andın kézip deşt tağ

Körenmey bilinmey qalıp solı sağ

İstep qaldı yurtda bizniñ çār-ı bāğ

Elem kıldı bizni qılıp tāremār

Keçip ötkürüp iki deryādın bu dem

Qaçan bolğan ol şehr-i mülküm behem

Yezīd Mışrī içre bizni qılğay ‘ adem

Yūsuf Aḥmed başda ne qılur kārzār

dep érdi ḥācılar cān-dilleri birle qabūl qılıp barsa bizler sizlerniñ sözüñlerni elbette ayturmiz dep Begler birle ḥūblaşıp yolğa kirdi andın Beglerni kāfirler alıp kelip deryā yaqasığa tüşti bu kün munda qonup érte şehrge kirermiz dep turğan ḥālde Mışrī ḥalkı bu kāfirlerniñ aldığa Yūsuf Aḥmed Beglerni alıp kelipdürmiş dep ferīk ferīk aymaq aymaq sancāq sancāq qabile qabile hışm hışm yār yār heme él bégbār çıqıp kāfirler birle körüşüp kelip Beglerge telmürüp nefrīn nā-sezā ayturğa til āhtı añağıça kün keç bolup heme yandı andın bu kızılbaşlar şol yerde qonup értesi ‘ aleş-şabāḥ Beglerni alıp deryādın ötüp şehr-i Mışrīge qarap revān boldı Yūsuf Beg Mışrīniñ qarasını körüp Aḥmed Bege qarap néme dédi

Közün açkıl Beg Aħmedim
Keldük bu Mışrî Őhrige
Sensin meniñ ciger bendim
Keldük bu Mışrî Őhrige

Qırk yigitimdin ayrılıp
Sındı qanātım qarılıp
Qızılbaşka bende bolup
Keldük bu Mışrî Őhrige

Başımda hicrān belāı
Tenimde külfet yarası
Köründi Mışrî qarası
Keldük bu Mışrî Őhrige

Qolumdın ketti iħtiyārim
Cāndın otı āh zārim
Ĥazān boldı lālezārim
Keldük bu Mışrî Őhrige

Ĥaber bermey yigitlerge
Mindük yaħřı aqlarge
Bende bolduq yezīdlerge
Keldük bu Mışrî Őhrige

Hudā saldı bu künlerni
Qoydı yürekge dāğlarını
Kördüm Mışrî yurtlarını
Keldük bu Mışrî şehrige

[57b] Dāyim köyermen örtenip

Qalduq belāğa çulğanıp
Qol ayağım hem bağlanıp
Keldük bu Mışrî şehrige

Tenimniñ ketti dermānı
Qolumniñ uçtı devrānı
Aqarlar anda Beg qanı
Keldük bu Mışrî şehrige

Aħmed Begniñ bağrın dāğlap
Bu kāfirler bizni bağlap
Yūsuf Beg der qanlar yığlap
Keldük bu Mışrî şehrige

dep ketip barur érdi Mıŝrî ŝahrāsınıñ qız-cuvānları Yūsuf Aħmed Beglerge ihānet
qılmaq üçün birbiridin aldırıp uşuqup Yūsuf Begdin suvāl sorğanı Yūsuf Beg
cevāb bergeni

Qoluñ bağlıq beg yigitler
Kördüñler mu qız-cuvānı
Tüştüñler mu qolğa hānlar
Kördüñler mu köp revānı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Alma qara yüz-cuvānlar
Qorqum keldi qızılbaş qız
Körse qorqar cin devler
Qorqum keldi qızılbaş qız

Suvāl-i Qız

Alıp keldi seni bizdin
Körlep manar kırq miñ gezdin
Sözler öter sizdin bizdin
Kördüñler mu bu zamānı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Ey qara yüz qızan qonkı
Qızılbaşnıñ yoqtur oñı
Kāfirt turur uşaq çünki
Ketgil qorqtum qızılbaş qız

Suvāl-i Qız

Begler boldıñ bizlerge qul
Hiç kişin yoq baq oñu sol
Keldiñ kezip hem tağ çöl
Keldiñ körüp bu cihānı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Qızılbaşlar köp bed nümā

La‘ net oqur su-yı semā

Falān ibn-i keza keza

Keldim qorqtum qızılbaş qız

Cevāb-ı Kız

Ey Beg Yūsuf hālīñ harāb

Dārğa asıp qılur tarāb

Seni urmaq köpdür şevāb

Atım halim Külçe Hānnı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Ey qofqa kız ket ner-yıraq

Yeren közümdin ketgil yıraq

Yūsuf Beg der özüm afāq

Ketgil qorqtum qızılbaş qız

dep ötüp şehr halkı teferrüc temāşāh için şehrniñ taşığa çıkıp Yūsuf Ahmed Beglerniñ çöre etrāfını qurşap alıp şehrniñ koça bāzārları birle Küzer Şāhniñ aldığa alıp kelip körenüş qıldılar Küzer Şāh qızılbaşlardın sordı bu Beglerni munda kaydağ tutup keltürdüñler dep aydı [58a] ol zamān Barqa Meşhedı qofup Küzer Şāhğa qarap bolğan vāq‘ alarnı evveldin āhrıgıça beyān qılıp berdi Küzer Şāh bu sözlerni bir bir işitip der-ğazab bolup emr qıldı kim bu iki Beglerni alıp çıkıp rest bāzārlarda dār bağlap birini dārğa asıp tır-i barān qılıp öltürüñler birini münārdın zemīngā taşlap öltürüñler dédi şol zamān bir munça cellād qızılbaşlar Beglerni alıp münār bile dār tübige kelgeli çağlap yürüp érdi Şabūr Dīvāne şutasını köterep kelip Küzer Şāhğa qarap dédi kim ey Küzer Şāh kāfir bedrek bu

iki Begimni sen öltürgi ħaddiñ émes öltürüp bir tal mūynı ‘addesidin çıķalmassın
bir sâ‘at turup sözümgē kulaķ salıp néme dédi

Küzer Şāh sen işit meniñ ‘arz ve işim
Könlümdeki her sözümnı aytayın men
Öltürseñ ol Beglerimni derd ve dāğım
Yurtğa barıp élge aytıp kıaytayın men

Seni berip İsfahāndın aytıp yanay
Açılmayan leşkeriñge berip sunay
Leşker başlap kelse seniñ şehriñ alay
Leşker eyletip seniñ tahtıñ tartayın men

Beg Oglandın tağası bar bu Beglerniñ
Bir bir kelip ħūnın alur uşbularnıñ
Kırğın içre қalur munda ħalkılarınıñ
Tağasığa Begler aşayın aytayın men

Bozoğlan Ĥān iki yüz miñ leşker kılur
Her şehrige nām sunup munda kelür
Nāmvarlar oğul kızıñ tutup satur
Uşbu tükār ħūnlarıñnı alayın men

Ürgençi Ĥīve Hezāristanıñ özgeleri
Ĥaber bersem kelür қalmay munda barı
Mışrı ħalkı anda kılur nāle-zārı

Başlap kelip taht-ı bahtıñ alayın men

Tof mıltık sipāhlarnıñ üşneside

Nıze kılıç ve busı bar feşneside

Çan aqurlar kırk künğıça Mısrı içide

İki Begni derdin sendin alayın men

Çak çak kıllur libāsını kiyip o küni

Harāb kıllur kılıç çafıp sendek sekni

Atım Şabūr halk Qalender deydür meni

Tüşı tüşüñdin tosüp toflar atayın men

dep érdi Küzer Şāh bu sözni işitip bisyār qorqup ve hem endiše kıllıp oñ qol sol qoldaki vezirlerige baqıp aydı kim bu néme deydür her reñ sözlerni kılladur bu Qalender şubu dégen sözini vuqu'ğa keltürür mu dédi umerāları aydı kim her belā her cefā kelse fādşāhlar qolıdın kelmes şuña oğşa tileçiniñ qolıdın kélür barıp yene leşker başlap kelip bu [58b] Beglerniñ hünını alur çerāki İsfahān şehriniñ hākimi Beg Oğlan Hān dégen heft iklimde meşhū ve mezkūr fehliwān turur bu Beglerni öltürüp 'addesidin çıqalmassın dep aydı Küzer Şāh sordı ey öz Begler tağanlardın köp işānçe kıllursizler men sizlerni öltürsem qolıdın néme kélür dep érdi Yūsuf Beg Küzer Şāhdın bu sözni işitip tağası ve qalğan yigitlerini Küzer Şāhğa birin birin ta'rif kıllıp bermek üçün neme deydür qanı bir işiteli

Küzer Şāh sen işit mendin bir hikāyet

İki yüz miñ leşker dāyim bar aldıda

Tağamdın meni soralar aytay bir rivāyet

Kırk miñ tofi kırk miñ mıltık bar aldıda

Üç tüz atmış sergerdesi bardur dāyim

Keçe kündüz hizmet kıılır aña muķim
Kırık ejderdin küştüñ nekirdür ‘ Aşür Begim
Sersân kıılır tutup seni zâr aldıda

Munzır Mazhar Leysa Sa‘ de Tâlih Şâlih
Hâlîd Hâldâr Teka Begi Zamân kette
Ular kelse öy öylerde halkıñ nâle
Hem âh falân hem âh kelân dâr aldıda

Er ‘ Alî Hân Āy Hân Kün Hân Nadîr Sultân
Şabân Kûrañ biliñ yene Eneş Şadrân
Tuğmaş Hamaş Cengis bu yâ Se‘ id ‘ Ūmrân
Kelse hemeñ kaçadursen nâr aldıda

Ma‘ de Cüneyd Seyyid Ceylân Muḥid-dîn
Firim bardur şeyḥ-şerîf ‘ İmâle‘d-dîn
Ebu‘l-h̄‘âce Şeyḥ Celâl Bahâ‘d-dîn
Aldığa bargan mürîdniñ bare derkâr aldıda

Beg Yūsuf der ey Kûzer aña kelür taña ular
Munda qalguñ beg sultân şâhlar
H̄‘âce Mollâ âzâde kııl hem gedâlar
Tutup seni kul dep satar ḥâr aldıda

dep érdi Kûzer Şâh bu sözni işitip aydı kim bu öz Beglerni térik qoysam keyin
erte leşker başlap kelip meniñ taht-bahtlarımın meni yoq kıladurğan ihtimâli bar
bu iki Beglerni bu yette ten qalenderlerni öltürüp señsâr kıılıñlar dep yarlıg kıldı o

narmān cellādlar dīvāne alenderlerni tutalı kelişi hemān alenderler şutasını alıp cenke kirdi bularnı Yūsuf Beg körüp dedi kim ey inim Amed Beg bizlerni dep alenderler bī-kārdın bī-kār ölüp ketmesün bizler bir ‘ ilāç ılıp uratıp alay yā bolmasa bizlermu bile öleli dep olıdaki bend-zincirge bir zor ılıp érdi bend-zincirler fāre fāre bolup yerge tüşti bu iki Begler benddin alāş bolup yanında turған [59a] ızılbaşnıñ muşt birle urup öltürüp anıñ herbesini alıp *Allāh u Ekber* dep na‘ ralar tartıp iki begzādiler hem cenke kirdi yette ten alender bu touz kiři Küzer Şāhnıñ sārın āneside uruşup ölüglerni dübelep manar ofarıp anlarnı cūybar aızıp tört kün cenk ıldılar aır yene kemen taşlap Beglerni Şabūr Dīvāneni Mollā Dīvāneni ızılbaşlar tutup aldı alğan beş ten alenderler munı körüp émdi işimiz bolmadı dep kün olturğunça uruşup yürüp özimni bir alvetge alıp hemrāhlardıñ ayrılıp alğanıǵa zār zār yıǵlaşıp cān otardı bu esirlerni Küzer Şāh értesi aldıǵa keltürüp dedi kim ey Begler men sizlerni señbārga buyurup öltürürmen anı olumdın özüñlerni utarǵanıñlarnı körey dep cellādlarǵa berip emr ıldı kim bularnı alıp ıķıp Yekistānda alkını yafıp señsār ılıñlar dep aydı ol zamān mer-ǵazab cellādlar birle alenderlerni Yekistān bāzārıǵa alıp yürüp érdi Mısrıñ ra‘ iyye sipāh şāh gedāları Yekistānǵa temāşāh üçün yıǵladı Yūsuf Amed Begler bu ‘ alāmetni körüp neme dedi

Şum felekniñ cebridin bir nātüvān kündür bu kün

Tahtıdın ayrılǵalı mānende zindāndur bu kün

Amedim men neyleyin baǵrım tola andur bu kün

Közlerimdin an aıp mānende ‘ ummāndur bu kün

Bu ‘ alāmet cebridin aır zamān kündür bu kün

almışım asretde neyley ǵamküzārım yo meniñ

Hālime raħm etküçi avış-i‘ tibārım yo meniñ

Bolmaşım saymap yeñlig hiç arārım yo meniñ

Yıǵlamadın özge iş herdem arārım yo meniñ

Bu ‘ alāmet cebridin aır zamān kündür bu kün

Lāledek soldum ħazān boldum bahārım qalmadı
Ġam ŧemāli kōkge sarup hem ğubārım qalmadı
Ketti qoldın iħtiyārım hiç qarārım qalmadı
Keçe kündüz yığladım meniñ medārım qalmadı
Bu ‘alāmet cebridin aħir zamān kündür bu kün

[59b] Zār yığlap kōz yumup ėmdi qażā bolsam kerek

ŧum yezidler qolıda āħir edā bolsam kerek
Dostlarımın yığlatıp mātem-serā bolsam kerek
Ĥasret armān bile āħir fenā bolsam kerek
Bu ‘alāmet cebridin aħir zamān kündür bu kün

Öz baŧımġa salmaŧım men bu cihān ğamħ‘ārıdın
Yūsuf Beg der kimge aytay bu yürekniñ dāġıdın
Āħ urup qan yığlasam tañla kıyāmet maħŧerin
Boynuma salıp barurmen bu ölümniñ zincirin
Bu ‘alāmet cebridin aħir zamān kündür bu kün

dep bolġunça Beglerni Yekistānġa alıp kelip olturġuzup evvel baŧlap ŧabūr
Dīvāne Mollā Dīvāneni dārga asıp tıre barān qılıp öltürdi Yūsuf Beg bu işlerni
körüp bu dünyādın ümīdini üzüp bu felek-i giriftār-ı ‘ālemdin kōñül savutup
yığlap Yūsuf Beg biz söz ayġanı

Ġazel

Dünyānı yaratqan Qādır Ĥudāyım
Aħmed birle ikimizge ne boldı
Ġarīblikda sensin meniñ fenāhım

Ahmed birle ikimizge ne boldı

‘ Arş üstide on iki miñ muqarrer

Yüz yigirme dört miñ ötken feygamber

Mağribdin meşriqğa yatқан şehidler

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

Qurbaniñ bolayın yā fahrī cihān

Ebā Bekrī Şiddīk ‘ Ömer ol ‘ Osmān

Kemer (?) Bistam firim yā Şāh-ı Merdān

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

Bu kün yetti érenlikniñ maşşeri

Qıldı tārāc kelip iqlīm-i kēşveri

Hasan Hüseyn şehidlerniñ serveri

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

Bahā ’ed-dīn Buḡārada menzili

Zeñ-i bubam Sulṭān Üveys el Qaranī

Esfer Maḡmūd firim Sulṭān Ercalī

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

Kāfirlerniñ zulmidin bağrım fāredür

Faḡnūs gibi cān ve cismim yaradur

Armān birle ‘ ömrüm ötüp baradur

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

Yüsuf Beg der hiç qalmadı nişānım

Şol sebebdin kökge teyer fiğānım

Ebu'l-h'āce Şeyh Şerif İşānım

Ahmed birlen ikimizge ne boldı

dep turğanda hālde kızılbaşlar bégbār qolıǵa taş kesek alıp Beglerge atmaq üçün
rāst bolup turğanıda Yüsuf Beg Ahmed Beg ölümniñ dehşetidin qor [60a] qup
kāfirlerǵa qarap ey kāfirler bizler saña neme qıldıq bizni bī-künāh öltürürsen dep
Ahmed Beg neme dédi

Quluñ bolsun qorup şeldek yezidler

Aǵa ini bizler saña ne qıldıq

Taş kesekler alıpdursen ne işler

Aǵa ini bizler saña ne qıldıq

Tamuǵ hası kızılbaşlar bu cāyda

İki Begni öltürgendin ne fāyda

Kelür ehlim bizni izdep tört ayda

Aǵa ini bizler saña ne qıldıq

Bizni añlap andın élim kelürler

Mışrī içinde kızıl qanlar aqurlar

Bizni tafıp sendin hūnum alurlar

Aǵa ini bizler saña ne qıldıq

Evvel başlap taǵam meni sorarlar

Yoqtur deseñ andın köñül qoyarlar
Şāhiñ tutup közni oyup qoyarlar
Ağa ini bizler saña ne qılduq

Köçe köçe tosup toflar yatqurup
Oylarıñni bozar Begler ot qoyup
Qılıç çafar mılıq toflar atturup
Ağa ini bizler saña ne qılduq

Sen bî-kārdın cānımızdın keltürdüñ
Zulm birle āhîr munda yetgürdüñ
Bizlerni dep iki cānnı öltürdüñ
Ağa ini bizler saña ne qılduq

Bizni qılsañ şehîd munda mezārım
Yaşlıqımda şoldur meniñ gülzārım
Taşlar alıp kelür yezîd bāzārım
Ağa ini bizler saña ne qılduq

Ahmed Beg der mer-ğazablar tohtağıl
Bir sözüm bar aytay saña añlağıl
Āhîriñni evvelide çağlağıl
Ağa ini bizler saña ne qılduq

dep érdi Beglerniñ tofasıda Küzer Şāhniñ sol qolıda olturadurğan bir vezîri bar
érdi atını Ahrātsūr érdi olturğan érdi Ahmed Begdin bu sözni işitip özün fikr ve
endişe qılıp dédi kim ey mer-ğazablar men Küzer Şāhniñ aldığa kirip çıqunça

ölmey turuñlar ādem ölmek asān térküzmek müşküldür dep Yekistāndın yanıp Küzer Şāhniñ aldığa kirip ta‘zīm kılıp turup érdi Küzer Şāh ayttı ki öltürdüñler mu ol öz Beglerni dep Ahrātaş aydı ki ey fādşāh heft kéşür ‘ömrüñ uzun devletiñ füzün tiğniñ berrā zebāniñ büyüñ kim ol iki Beglerni öltürmedük iki qalenderni öltürdüñ ol iki öz Beglerni uruşge ıztırāb kılgan obdan émes iken kılgan sözlerdin ve hem endişe kılıp aldığa keldim şubu qatarlıq sözlerni kıladur dep Ahrātaş Küzer Şāhğa qarap neme dédi

[60b] Küzer Şāhım sözüñ işit

Begler söziñ beyān kılır

Sehl iken yüzlik yigit

Él aldıda ‘ayān kılır

Sözler kılır öziñ bilip

Maña qarap arqa yanıp

Yıglap köziñ yaşlar töküñ

‘Arzın maña nihān kılır

Aytur bizni ölmeygil

Cān ve cismim köydürmeygil

Bizge bedel sen ölmeygil

Dībān söziñ nişān kılır

Deydür tağam añlap kelip

Ölür cānum kılıç çafıp

Şānı seni kul dep satıp

Āvāre-i cihān kılır

Özdin aşınça bar iken

Ervāhılar köp yār iken

Zulm eylegenler hār iken

Ahrāşğa söz beyān kıılır

dep érdi Küzer Şāh aydı kim ey beg sergerdiler muña néme maşlāhat kıılırsizler öz Beglerniñ hayli köp sözi zor hemişe öz halkını ta'rif kııladur dep érdi şol zamān Barqa Küzer Şāhdın bu sözni işitip ornıdın saçrap turup dédi kim Şāhā bu Begler rāst aytadur bu Beglerniñ öz aldığa seksen miñ leşkeri var anıñ içidin ılıgap alğan kırk maħrem neçeleri bar iken anıñ serdārınıñ atını 'Aşūr Beg deydür ol kırk yigiti birle munda kelküdek bolsa seni taħtıñdın tābūtğa tartadur dep ol kırk yigitniñ ta'rifni kıılıp tā Begler şikārga çıkıp bendege tüşüp Mışrığa kelkünçe bolğan vāka'atlarını beyān kıılıp berdi Küzer Şāh dédi kim ey Barqa ol Begler tağası Beg Oğlan Hānnı tola ta'rif kııladur anıñ aħvāli kaydağ leşkeri kaçça debdebesi beg sergerdesi kaçça bar dédi Barqa dédi kim ey Küzer Şāh Beg Oğlan Hān dégenniñ debdebe 'iş' aş şāhın şu ketti şunça bar ki ol beş miñ kerek beg şāhısı her birige barsa hāzānesiniñ açkusını ol kereklerge bende kıılğan yafuqları (?) atılasdın iki miñ (?) mesti bar hemesiniñ hortumığa şemşirler hamāyıl kıılığlık ve yene bir herbese bar atını tof atarlar ol kırk miñ tof işikide bendlik lek yene yüz miñ mılıtıkı bar sipāhlarınıñ üşneside ısığlık yene yetmiş miñ tévesi bar dünyā ābı ozuq yükleklik hemişe dāyım turadurğan hizmetide iki yüz alāyık miñ leşkeri bar her biri rüstem-i dāstān-ı cihān fehliwān veya Sam nerimān [61a] 'alā hazā'l-kıyās heme devlet-i haşmetlerini aytıp dédi kim ey Küzer Şāh bu Beglerni öltürmegil mebādā bu Beglerni izdep bu taraflarğa çıkıp kelse ularniñ qolıdın cān kıutulmas dédi Küzer Şāh 'aqlı huşıdın ketip dédi kim yandurup keliñler dep kişi buyurdı ol vaqt barıp Beglerni alıp keltürdi Küzer Şāh Beglerni körüp dédi kim ey öz Begler sizler Müselmān mu kızılbaş mu kaçsı feygamberge ikrārsın kimniñ milletide kimniñ mezhebide çehār yārniñ kaçsıge ikrārsın ve kaçsıge nā-ikrārsın dep suvāl sorğanıda Yūsuf Beg aşla endişe kıılmay Küzer Şāhğa qarap cevāb bergeni

Suvāl-i Küzer Şāh

Başıñğa ğam tüşgen hicrān tünide
Hālā özüñ qaysı şāhniñ dīnide
Né ‘azāblar kördüñ fānī dünyāda
Hālā özüñ qaysı şāhniñ dīnide

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Başıñğa kün tüşer maşşer künide
Né ‘azāblar kördüm fānī dünyāda
Cān-dilim bir Allāhniñ yolıda
Dīnim érür Muḥammedniñ dīnide

Suvāl-i Küzer Şāh

Ey öz Begler bu kün maña derkārsen
Bende bolup bu yurtlarda ḥayrānsen
Tört yāriniñ qaysısığa iqrārsen
Hālā özüñ qaysı şāhniñ dīnide

Cevāb-ı Yūsuf Beg

A yā kāfir hergiz sendin qorkmasmen
Seniñ lātūñ bī-kār lātdur añlarmen
Tört yāriniñ hemmesige iqrārmen
Dīnim érür Muḥammedniñ dīnide

Suvāl-i Küzer Şāh

Men añlasam şirīn érmiş sözleriñ

Tört yār iken bildim seniñ ikrārıñ
Andın keyin qaysı turur mezhebiñ
Hālā özüñ qaysı şahniñ dīnide

Cevāb-ı Yūsuf Beg

İşit meniñ yaḥşı turur bu sözüñ
Asān kıılır Hūdā meniñ müşkülüm
‘Azam turur bilseñ meniñ mezhebim
Dīnim érür Muḥammedniñ dīnide

Suvāl-i Küzer Şāh

Merdān bolup meydān içre çafipsen
Téz açılıp kıızıl güldek solupsen
Bu şeherge bende bolup kelipsen
Hālā özüñ qaysı şahniñ dīnide

[61b] *Cevāb-ı Yūsuf Beg*

Ürgençi der yürgen meniñ yolumı
Azād kılsañ hūb bolğusı kulumı
Haq h̄āhlaşa men bağlarmen qoluñı
Dīnim érür Muḥammedniñ dīnide

Suvāl-i Küzer Şāh

Küzer Şāh der kulaq salğıl sözüñge

Neqre kemer baqladım men belimge
Nége bende bolup keldiñ qaşımge
Hālā özüñ qaıysı şāhniñ dīnide

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der keldim şehriñ körgeli
Barıp kelip éliñ bende qılğalı
Közüñ oyup seni çāhğa salğalı

Dīnim érür Muḥammedniñ dīnide

dep érdi Küzer Şāh aydı ki ey öz Begler şā' irliq mundağmu usta bolur musen bir
üstādğa şākird kirip örkengen mu dédi Yūsuf Beg aydı ki ey Küzer Şāh bizniñ
élniñ içinde kişi kişige şā' irliq şākird kirip örkenmeydür şā' irliq dégen Hudāy
Te' ālāniñ qulığa bergen luṭf-ı ' iṭāsıdır dep érdi Küzer Şāh ḥayrān qaldı mundağ
mu māḳul hüşyār öz Begler iken dep érdi anda Aḥmed Beg qofup aydı kim ey aka
bu kāfir bilen tola sözleşmañ qılğan sözniñ qadrige hergiz yetmeydür yaḥşı söz
dégenni ' āqıl dānişmend hüşyār kişige aytadurğan dep Aḥmed Beg néme deydür
qanı

Er qadrini mundağ sekler bilmesler

Er qadrini bilür érler munda yoq

Zer qadrini nādān şarrāf bilmesler

Er qadrini bilür érler munda yoq

Hīle birle tutup bizni keltürdi

Bende zincir içre saqlap telmürdi

Qamçı urup kızıl qanlar töktürdi

Er qadrini bilür érler munda yoq

Barıp kelip kâfir alay başıñnı
Meydân içre töktürümen qanıñnı
Haq yolıda şaf kılmurmen mâlıñnı
Er qadrini bilür érler munda yoq

Her ne kılsañ kelkünçe kıl qoluñdın
Ölgen yaqşısı kâfir qolda turğandın
Küzer Şâhğa sözni tola kılgandın
Er qadrini bilür érler munda yoq

Leşker alıp kelip şehrin alurmiz
Taht-bahtın virân kılıp çaqurmiz
Şâhnı tutup kızlarını alurmiz
Er qadrini bilür érler munda yoq

Ahmed Beg der bolsaq munda selâmet
Kızılbaşqa salıp âh ve nedâmet
Evvel âhîr sende kördük meşâkqat
Er qadrini bilür érler munda yoq

[62a] dep érdi Küzer Şâh bu sözni işitip aydı ki ey öz Begler sizlerniñ él halkıñlar
qaydağ néme iş kıladur maña beyân kılgıl Beg Küzer Şâhdın bu sözni işitip öz
şehrini halkını ta'rif kılıp Küzer Şâhğa qarap néme dedi

Şâhım bizniñ éllerimiz
Hoş öter yaz ve qışları
Baqlarnı bağbân baqar
Meyvelikdür yıgaçları

Qarıları öyde yatar
Yigitleri sağdağ asar
Cuvānçukan şöhetu tutar
Zevk-i şafādur işleri

Nāzlar birle işve kılp
Baş yigitniñ köñlin alıp
Bāğqa kirer qolın salıp
Bizniñ élniñ yürüşleri

Köygeniñ cānın dāğlağan
Özni feridek çağlağan
Talla mıhlar qağılğan
Futqa kiygen kefidleri

Qulaq salğıl Küzer kāfir
Barıp kelip kılsam sefer
Tağ teñizge zelzele tüşer
İsfahānniñ kılıçları

Haber bersek bizler mundın
Leşker kelür Ürgençidin
Qırğız Qıfçaq tağ teñizdin
Hayāl yoqtur kelişleri

Atı oynap cilve kıılır
Çafte yerdin kökge uçar
Kuş kuşlasa ğazğa alur
Bülend fervâzdur kuşları

Yaratқан bizni Qādīr Ehad

Anıñ dostı ol Muḥammed

Gevher yāqūt hem zümürüd

Bizniñ yurtniñ hāşekleri

Alsam seniñ men kıızıñnı

Atı semiz mollā yetimni

Bizniñ ehlni Hudāynı

Ṭayyār sekiz behiştleri

İşleridür yaz ve kışın

Hudāymğa aytur rāzın

Qazā kılmas beş namāzın

Hāh qarı hāh yaşları

Mü'mīnlerniñ bar imānı

Kāfirlerniñ köyer cānı

Faqlan küşti buĝdāy nānı

Sütdür içmiş yemişleri

Yürekimde armān bisyār
Bizlerde yoqtur ihtiyār
Herb yigitim rüstemçe bar
Meydāndaki uruşları

Ürgençiniñ köpdür bāğı
Abāţ érür oñı sağı
Qollarıda altun sazı
Ġazel oqurlar yaşları

Hiçkim meniñ hālim sormas
Qızılbaşlar közge aylamas
Ecel yetmey cānı çıqmas
Aqma közümniñ yaşları

Yūsuf Beg der şoldur işim
Hudāğa tégey nāleşim
Āzāde bolsa bu başım
Du' ā kıllur dervişleri

dep érdi Küzer Şāh der-ğazab bolup emr kıldı kim bu Beglerni alıp barıp zindānga salıp qoyuñlar yemek içmek bermeñler zindānda yatıp ölüp qalsun dep Hemze mirşibge tafçurup berdi Beglerni alıp kelip zindānga salıp qoyup ketti bu Beglerge hiçkim āb-ı ġazā bermedi bular qanā' atniñ [62b] riştesini tutup Hızri Hāqsubhāne ve Te' ālāğa tevekkül kıllıp olturmaqda tursun *fāşl-ı dāstān söz işitmek gerek kim Bubāy Qamber Velī fādşāhımdın* vaqtige Bübāy Qamber Velī hem neçend yılınıñ bu yüzüde zindānniñ miñnet-meşaqkatlerini tartıp ol künni uyqulap qalğan érdi

Yūsuf Aḥmed Beg zindānğa kirip bizlerdin bölek kişi qaramu bar mikin dep o yan
bu yan qarasa qatar der qatar yetmiş beş kişi oturadur munı körüp bu dünyānıñ b-
vefālıqıǵa zār zār çün ebr-i nevbahār yıǵlap bu olturğan kişilerge qarap bī-vefā
keçer füter ‘ālemniñ girdeşiǵa Aḥmed Beg neme dēdi

Qanı Ādem safıyu’llāh

Bu dünyā bī-vefā érmiş

Qanı Nūhı nebıyu’llāh

Bu dünyā bī-vefā érmiş

Qanı ol Ḥazret-i Dāvūd

Süleymān yıǵladı mes‘ūd

Cihānnı eyledi nābūd

Bu dünyā bī-vefā érmiş

Qanı ol Ḥazret-i Mū‘ sā

Semāda cāy yolup ‘ittesi

Qanı ol Yūsuf- Züleyhā

Bu dünyā bī-vefā érmiş

Ḥalīlni attılar nārga

Ḥalīlğa ot bolup bāğa

Qanı ol Ya‘qūb ken‘āne

Bu dünyā bī-vefā érmiş

Qanı ol serveri ḥātem

Bu dünyā boldılar mātem

Oğup ketti ular mu hem

Bu dñnyā bī-vefā érmiş

Resūlümniñ yađın dostı

Ėazāt kıлмаđ anıñ kaşdı

Çehār yār ötüp ketti

Bu dñnyā bī-vefā érmiş

Ahmed Beg der boldum edā

Bu yezīdler kıldı cefā

Ne boldı ol ol yetmiş edā

Bu dñnyā bī-vefā érmiş

dep bolup zindāndakilerdin söz sordı kim sizler néme bā'ışdin bu zindānga giriftār bolduñlar dégenidin Būbāy Ėamber Velī fādşāhım bu kılışқан sözlerni işitip uyđanıp kėtıp közini açıp Beglerni kördi sizler néme kişi dep bolğunça Yūsuf Ađmed Begler her tarafige қарасılar bir aқ сақал nūrāne kişi ornıdın қофup kéledür Yūsuf Beg derhāl қофup bu kişige elesselāmu 'aleyküm yā Velī ni' met bu zindānda néme iş қılursizler dédi bu kişimu hem Beglerniñ selāmıga 'aleyk alıp aydılar kim ey begzādiler bu zindānga sizlermu néme uçurdın giriftār bolduñlar dégende Yūsuf Beg dédi kim bizler Ürgençidin bolurmiz birimizniñ atı Yūsuf birimizniñ atı Ađmed Beg turur bizlerni [63a] düşmenler fend birle tutup keltürüp berdi dep bolğan vāq' alarnı birin birin beyān kılıp berdi Būbāy Ėamber Velī yıđlap dédi kim menmu hem sizleriñ sebebiñlerdin bu zindānga tüşüp қалған bir күn Kūzer Şāh yatıp tüş körgen iken meni keltürüp ta' birini sordı men bir bir cevāb berip érdim Kūzer Şāhniñ aççıđı kelip meni zindānga saldurdı dep evvelidin āhiriđiça sözini Beglerge aytıp berdi Yūsuf Beg aydılar kim ey Būbāy bizniñ aşl-ı neşliñiz қaysı yerdin aytıñız néme қaysıdın қaysı mezhebde maña beyān kılıñ dep suvāl sorğanıda Ėazret-i Būbāy Ėamber Velī bir bir cevāb bergeni

Suvāl-i Yūsuf

Çāh içinde yatқан Būbā
Қayda turur cāyīñ seniñ
Bende bolған ey bī-nevā
Қayda turur cāyīñ seniñ

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Қaynap таşıп түшкен Begler
Şoldur bilgil cānım meniñ
Armān bilen түшкен Begler
Şoldur bilgil cānım meniñ

Suvāl-i Yūsuf Beg:

Turuñ émdi köreşeli
Yatahım bolsaқ soraşalı
Asān etgil bu müşkülni
Қayda turur cānīñ seniñ

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Ġarībdürmen soraşalı
Balam kelgil köreşeli
Bir yıl boldı түşkeli
Şoldur bilgil cānım meniñ

Suvāl-i Yūsuf Beg

Bar mu seni munda körgen

Körüp saña hemdem bolğan
Neçük zātsın felek bozğan
Қayda turur cāniñ seniñ

Cevāb-ı Būbāy Қamber Velī

Öz élimizde sulţān érdim
‘ Ālem kezgen kār vān érdim
Kūzer Şāhniñ tüşin sordım
Şoldur bilgil cānım meniñ

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ne sebedin munda tüştüñ
Kūzer tüşin neçük bildiñ
Aña қaydağ ta‘ rīf berdiñ
Қayda turur cāniñ seniñ

[63b] *Cevāb-ı Būbāy Қamber Velī*

Yūsuf bilen Aḥmed kelür
Seniñ taḥtıñ tāciñ alur
Āḥīr seni çāhğa salur
Şoldur bilgil cānım meniñ

Suvāl-i Yūsuf Beg

Aşlıñ kimniñ ferzendisin
Ayğıl kiniñ ümmetisin

Qaysı millet mezhebtesin

Qayda turur cāniñ seniñ

Cevāb-ı Būbāy Qamber Velī

Tüşe başımge her cefā

Andın istermen vefā

Dinim Muḥammed Muştafā

A‘ zamdur mezhebim meniñ

Suvāl-i Yūsuf Beg

İsmim Yūsuf Müselmānmen

Bende zārı ḥayrānemen

Ḥārezmīniñ sultānimen

Qayda turur cāniñ seniñ

Cevāb-ı Būbāy Qamber

‘ Arzım işit māh-ı enūr

Yükler érdim mişk-i ‘ anber

Atım sorsañ Būbā Qamber

Şoldur bilseñ cānım meniñ

dep bu oçulan tonuşluq bolup Ḥāzret-i Ḥaksubḥāne ve Te‘ālāniñ kudret-i kemāliğa temāşāh kılıp zindānda yatıp bir neçend kün ötti bir kün Yūsuf Beg zindānniñ içinde zerikip oturup Būbāy Qamberge baqıp aydılar kim ey Būbāy men bu zindānda yatıp tola zerikipdürmen bī-kār zerikip olturgunça bir söz aytaşıp olturalı dep ayttı kim ey Būbāy men feygamber-i Ḥudāğa ümmet bolup otuz üç yıl şahābe bolğandırsız Ḥāzret-i‘ Alī Şāh-ı Merdānga neçend yıl merākul bolup ḥizmet kılığandırsız kanı şubu söziñiz rāst boladurğan bolsa meniñ

suvālimğa cevāb beriñ dégenide Būbāy Ƙamber Velī aydılar kim Ƙudā ħāhlasa
inşā ʾllāh bilsem suvāliñğa cevāb berürmen dep érdi Yūsuf Beg bir bir suvāl
sorğanı

A yā Ƙamber Būbāy bir söz sorarmen

Būbāy üstād bolsañız maña cevāb ber

Seniñ velīliķiñğa bildim iķrārmen

Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Ƙamber Velī

Suvāliñ bolsa mendin ne sorarsın

Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Dégil her ne sözüñ bolsa bilürmen

Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Kāfirlerniñ zulmi cānımdın ötti

Aħr-i taķdīriñ külfeti yetti

Barçadın élgeri kimni yarattı

Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

[64a] Evvel başda Ƙudāyım şeytāñ yarattı

Neçend yıl Ƙudāğa ʿibādet etti

Āħir tekebbür yoķ başğa çıktı

Berür men cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol némedür dünyāğa bir cān keltürdi
Yer ve kökni dāne birle toldurdi
Aħır anı aç zārdın öltürdi
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Evvel bu dünyāğa bir kuş kondurdi
Ol kuş bu dünyāda neçend yıl turdi
Ol kuşnı aç zārdın öltürdi
Berür men cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Émdi men neyleyin zindānda yattı
Üç Müselmān kelip zidānda yattı
Andın soñra Hūdāyım kimni yarattı
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Kamber Velī

Tilinge salmasun igem haṭānı
Haṭānıñ ornığa salsun ı iṭānı
Andın keyin yarattı Ādem atanı
Berür men cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol qaysıdur dünyā yüzige keldi

Birbirige ‘aceb düşmenlik kıldı
Hün-ı nā-ḥaḳ kıлмаḳ kimlerdin ḳaldı
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Kamber Velī

Ḳabil ibn-i Ādem atadın ḳaldı
Hābilni ḳaşd eylep Ḳābil olturdı
Hün-i nā-ḥaḳ kıлмаḳ Ḳābildin ḳaldı
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Oşol kimdür bu dünyāğa keldiler
Ümmetini yaḫşı yolğa saldılar
Barçaları āḫır-i kāfir boldılar
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Bübāy Kamber Velī

Nūḫ feygamber bu dünyāğa keldiler
Ümmetini yaḫşı yolğa saldılar
Ḳabül kılmas barça kāfir boldılar
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol némedür sordum ‘ālem yaruğı
Ol némedür üç yüz atmış yafrağı

Ol némedür sordum Sel' asel şāhı
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Ay birle kün bolur 'ālem yaruğı
Üç yüz atmış kün büyür anıñ yafrağı
Ramazān ayıdur Sil' asel şāhı
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ular kimdür yemes içmes toydılar
Ular kimdür 'arşge qadem qoydular
Ular kimdür öz oğlını söydiler
Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

[64b] Melā'ikdür yemes içmes toydılar
Haq Muştafā 'arşge qadem qoydılar
İbrāhimdür İsmā'ılını söydiler
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol némedür su içinde cānı bar
Ol némedür otrasıda migezi bar
Ol némedür çehār tarafıda ağızı bar

Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Ġavvāş érür su içinde cānı bar

Dānesidür otrasıda miğzesi bar

Tegürmendür tört tarafda ağızı bar

Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ular kimdür térik körür behiştıni

Ĥudā emri bile kim attı keştıni

Ol keştıniñ içige neçe çüft tüştı

Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

İdrīs Nebī térik kördi behiştıni

Ĥūda emri bile Nūĥ attı keştıni

Kim içre yetmiş iki çüft tüştı

Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol kıysıdur üstide yüz miñ đürre

Ol némedür ĥağdın ayrılmas bir zerre

Ol kıysıdur başığa kıodılar ārre

Bübām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Şālihniñ tévesi füstide mūze
Zekeriyāniñ başıǵa qoydılar āre
Ölkünçe ayrılmas Hāqdın bir zerre
Berürmen cevābıñǵa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ular kimdür şirīn cāndın keçti
Ol qaysıdur oqını havāǵa attı
Ol qaysıdur āsmānda hayātı keçti
Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Hicr ala sūd dégen havāǵa uçtı
Nemrūd felid oqını havāǵa attı
‘İsā Nebī asmānda hayātı keçti
Berürmen cevābıñǵa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol némedür tübrāfurge cānı yoq
Ol némedür qanatınıñ şanı yoq
Ol némedür yüzleriniñ qanı yoq
Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Qara yerdür tübrāfurge cānı yoq
Cebrā'ıldür qanatınıñ şanı yoq
Ān içkenniñ iki yüzde qanı yoq
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Ol ne yerdür anda iki sulţāndur
İki sulţān birbirige düşmendür
Uşbu sözler āḫir bizge kemendür
Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

[65a] Bir şehrdür anda iki sulţāndur
Nefs ve hevā birbirige düşmendür
Bu sözniñ āḫiri bizge kemendür
Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

Suvāl-i Yūsuf Beg

Qaysı küni 'ālem zūlmāt boladur
Qaysı küni deccāl tağdın çıqadur
Qaysı küni āḫir zamān boladur
Būbām üstād bolsañız maña cevāb ber

Cevāb-ı Būbāy Kamber Velī

Düşenbe küni ‘ âlem zûlmât boladur
Çehârşenbe küni deccâl tağdın çıkadur
Cum‘ â küni âhîr zamân boladur
Berürmen cevâbıñğa bardur suvâlim

Suvâl-i Yūsuf Beg

Ol némedür tolup taşar tügümes
Ol némedür ölmes hayât qarımas
Ol némedür qanlar hergiz ayrımas
Bübâm üstâd bolsañız maña cevâb ber

Cevâb-ı Bübây Kamber Velî

Haq rahmeti tolup taşar tügümes
Bir Hudâdur ölmes hayât qarımas
Kerbelâdur qanlar hergiz ayrımas
Berür men cevâbıñğa bardur suvâlim

Suvâl-i Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der közde yaşlar tökermiz
Yeẓıdlerniñ qaşlarıda bendebiz
Bu zindândın Bübâm qaçan çıqarmiz
Bübâm üstâd bolsañız maña cevâb ber

Cevâb-ı Bübây Kamber Velî

Qamber aytur qızılbaşqa bendebiz

Bu dünyānı sorsañ āhīr bī-kārmiz

Vāllāhu ‘ālem yette yılda çıķarmiz

Berürmen cevābıñğa bardur suvālim

dep ékülen suvāl cevāb kılışıp Yūsuf Beg aydılar ki siziñ Hāzret-i feygamber şalla’llāhu ‘aleyhi vesellemge şaḥābe bolğañız ḥaķ ve rāst iken dep ḳol berip şūfi boldılar hu hu dep zikrā’llāh çekip yatmaķda tursun bir kün Aḥmed Beg kesel bolup ḳaldı kündin künge rencileri ziyāde bolup çırāyları uçtı Yūsuf Begniñ köñli bozulup émdi inimdin ayrılıp ḳaladurğanga oḥşaymen Yūsuf Beg Aḥmed Begge ḳarap zār zār yıgılap neme dédi ḳanı

İgem raḥm eylegil közdin aḳgan yaşımğa

Bir cānım bar yüz miñ türlük elem bar

Ġarībılıķda hiçkim kelmes ḳaşımgā

Ne atam bar ne anam bar aḳam bar

Evvelde anadın tuḡulḡay érdim

‘İlācım yoḳ munda turmaḡay érdim

Seni bu ‘illetde körmegey érdim

Firāḳıda ḳan yıḡlaḡan künüm bar

Bu zindānda edā boldum neyleyin

Bād-ı ḥazān bolup soldum neyleyin

Faḳnūs kibi külüp ḳaldım neyleyin

Bir başımğa yüz miñ türlük elem bar

[65b] Aḥmed érđi munda meniñ hemdemim

Hāl soraşsam tāze bolur mātemim

Kündin künge biter boldı elemim
Ne çarem bar neyley neçük hâlim bar

Ahmed cânım seniñ derdiñ alayın
Menhem seniñ cânıñge qurbân bolayın
Menmu seniñ dâğıñ bilen olayın
Şadaqa bolsun saña yalguz başım bar

Ey Hudâyım raħm kılgıl zârığa
Özüñ saldıñ misâfirlik câyığa
Têrik turup kirdük ölüğ körığa
Ne çarem bar neyleyin ‘ ilâçkârım bar

Yûsuf Beg der boldı yıǵlap baǵrım qan

Miskînlerge igem özüñ mihribân
Köñlüm ğamlık qayǵum mekânım zindân

Qan yıǵlarmen közdin aqǵan yaşım bar

dep Yûsuf Begdin Bübây Qamber Velî bu sözni işitip Ahmed Beg raħmesi kelip
cem‘ i ötken enbiyâ ul evliyâlarını şefi‘ keltürüp Ahmed Beg necâtlıq tilep Hudây
Te‘ âläğa yıǵlap neme dâdi

Qâdir-i yektâ özüñsen bî-nevâğa raħm kıl

Çâh içinde taraf qalğan mübtelâğa raħm kıl

Miñ elemnerige ulaşkan her cefâğa raħm kıl

Şol ğaribi hasta dil-i şâhib-i ‘ azâğa raħm kıl

Reñi sargargan yene mâtem- serâğa raħm kıl

Evvel Ādem ata bolğan feygamber hürmeti
Yüz yigirme tört miñ enbiyālar hürmeti
Rūhı fāki Muştafā şir-i Hudāniñ hürmeti
Zülfikārı haydarı kamekām samsam hürmeti
Yūsuf Aḥmed dégen şāḥabe-i ‘azāğa raḥm kıl

Arzūsığa teygen her barlarnıñ ḥaqqı
Yolda qalğan intizār ve ḥūn cigerlerniñ ḥaqqı
Hem Ḥasan Ḥüseyin birle bu iki kevşerniñ ḥaqqı
Hem Ebā Bekrī ‘ Ömer ‘ Osmān ‘ Alīniñ ḥaqqı
Bende bolup çāhda yatқан her cefāğa raḥm kıl

Raḥm kıl ḥālimğa sen ey keremlik bir ü bar
Raḥmetiñni çüş aytıp kılgıl cihānnı lālezār
Lahzada çölni kılursen yolni keñrü mürğzār
Barça şaffet sendedür bendiñde yoqtur ihtiyār
Miskīn bī-çāremen üftādelerge raḥm kıl

Uşbu zindānnıñ içinde Aḥmed érdi hemdemim
Ḥasretidin her zamān perḥūn érür cism-i tenim
[66a] Uşbu ḥāletge qalıpmen kıl bir nazār yoq merhemim

Ḥürmet-i ayāt *Bismi’l-lāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm*

Yūsuf Aḥmed birle ol Qamber quluñğa raḥm kıl

dep münācāt kılıp érdi bu kılgan münācātı dergāh ḥaqqıda icābet bolup ol keçe
Aḥmed Beg andek terlep şıḥhat tafıp közi uyquğa bardı tüş kördi körgen tüşleride
cemī‘ fırlarnıñ rüñnātı zindān içige ḥāzır bolup Aḥmed Begniñ qolığa dāne kızıl

göl tutup berip onıñ keftige beş fençe urup gäyb bolup kittiler Aħmed Beg
uyqusıdın uyğanıp Ĥudā Te‘ālāğa şükr ü şenālar keltürüp orıdın kofup
‘āvulturup idiler ol zamān Bübāy Ķamber Velī aydılar ki ey balam aħvālın kadayğ
dep sordılar Aħmed Beg aydılar ey Bübām Ĥudāyā *şükr-i el-ħamdüli’llāh* şıhhat
taftım bolğay tüşümge cemī‘ fırlerniñ rüñnātları kirip maña terbiyet kılıp üç dāne
kıızıl gül berip arkamğa beş fençe urup andın gäyb boldı men bu tüşniñ ta‘birini
bilelmedim ey ata bu tüşümniñ ta‘birini siz etip beriñ dep turğanıda Bübāy
Ķamber Velī cevāb bergeli rāst bolup érdi Aħmed Beg bir söz ayğanı

Beyt

Bu kün yatıp kördüm bir tüş bu aħvāl

Cemī‘ fırlar keldi kaşımğa meniñ

Meniñ üçün soraştılar kıyle kāl

Mişk-i ‘anber saçtı başımge meniñ

Érenler kaşım hemān keldiler

Bizge ança miribānlık kıldılar

Oñ keftimge beş fençeni urdılar

Altun kemer bağladı belimge meniñ

Münācāt eyledi asmānğa baqıp

Meniñ üçün yaşları közdin aqıp

Bu zindānnıñ içige meş‘aleler yaqıp

Şemī‘-i çerāğ berdiler kolumğa meniñ

Seħer vaqti ular kıldı kerāmet

Ol pirlerniñ du‘āsı boldı icābet

Murādımın Ĥudā kıldı kifāyet

Raħm eyledi közde yaşımğa meniñ

Yūsuf Aħmed zindānda cefā çekkendür

Közleridin qanlığ yaşın tökkendür

Aytñ Būbām ular kimler ikendür

Cem‘leri kirdiler tüşümge meniñ

dep érdi Būbāy Qamber Velī Aħmed Begdin bu sözni işitip Būbāy Qamber Velī
Aħmed Begni körge tüşige ta‘ bir etmeğ için neme dediler qanı

Tüşüñ kirgen ey balam qasıñğa seniñ

Sultāndın qarnı érür cān balam

Ayğar ‘anber saçan başıñğa seniñ

[66b] Hūdā söygen qullar érdi cān balam

Şem‘ çerāğ bergen seniñ qoluñğa

Raħm eyley bu kün seniñ hāliñğa

Kemerler bağlağan seniñ belinge

Şāh-ı Merdān şirler érdi cān balam

Mihrimānlık qılmış saña ber Hūdā

Bu miñnetdin āhirī bolmışsen cudā

Ümmetim degeyler Resül-i Hūdā

Hūdāyımnıñ nūrı érdi cān balam

Münacāt eylegen asmāñğa baqıp

Seniñ için közidin yaşlar aqıp

Bu zindānniñ içige meşa' leler yaqıp

Bahā'd-dīn firler érdi cān balam

Qayta başdın açılğusıdur gülleriñ

Ebu'l-h'āce şeyh şerīf pirleriñ

Tonuşursen zindānda yatқан künleriñ

Ġarīblerniñ yāri érdiñ cān balam

Seniñ üçün yüreklerini dāğlap

Érenlerdin isti' ānet sorağlap

Yūsuf birle Qamber Hūdāğa yığlap

Gül yüzünge zār aydılar cān balam

dep hoş vaqt bolup Hūdā Te' ālāğa şükriker kılıp zindānda bu oçulan bir neçe kün yatıp tursun *faşl-ı dāstān bir kelime söz İsfahān Ürgençi Hārezmideki Beg Oğlan Hān L'al Hān ayim Er 'Alī Hāndın işitmek kerek* vaqtige L'al Hān ayim iki oğlanlarını bu kün kelür érte kélür dep Yūsuf Beg Aħmed Beg köz tutup aradın bir ay ötüp ketti hiç tarafdın déreki kelmedi andın L'al Hān ayim ferzendleridin bisyār-ensireb her küni Yūsuf Aħmed Begniñ çıkan şikārgāhığa barıp bir kün iki kün qofup kelür érdi künlerde bir kün L'al Hān ayim bir keçe yatıp uyqulap tüş kördi kim körgen tüşleride Hārezmīniñ şahrāsığa her pürset itler tolup Yūsuf Aħmed Beglerni arāğa alıp her tarafdın ağız salıp tişlegeli turdı bir tarafdın 'Aşūr Beg çıkıp kelip qolğa hālī kések alıp itlerni qoğlaydur ol itlerniñ biri miñ bolup kéledür āhīr 'Aşūr Begge hamle kılıp 'Aşūr Beg yigitlerige gālib kelip on dört kişige ağız salıp helāk kıldı özgelerini ağız salıp zahmedār kılıp koydı andın 'Aşūr Beg Serdār itlerge berāber kélelmey arqa yanıp qaçtı Yūsuf Aħmed Begni arāğa alıp her tarafdın tişlep qabāb yürüp gāyb bolup ketti L'al Hān ayim itlerni qoğlap atıp oğlanlarını uçratıp alay dep qolğa tayaq alıp itler [67a] qaşığa barıp érdi itlerniñ biri L'al Hān ayimğa yükürüp érdi L'al Hān ayim çağ çağ dep qorqup uyğanıp ketti L'al Hān ayim bu tüşni körüp yüregige otlar tutaşıp tilleri ağızığa

fatmay oftı ve ey Yūsuf Amed Beg ferzendim sizlerni iler yedi mu dep neme
ddi anı

Bu kn yatıp rdim kee

Mendin aber alı Hnlar

Tşler krdm men z kee

Mendin aber alı Hnlar

Krge tşde iler krdm

Taya alıp her yan srdm

İler maa batı orktum

Mendin aber alı Hnlar

Tşm krdi Yūsuf Amed

Ana ıldı Begler himmet

‘Aşr Begdek serdr yigit

Mendin aber alı Hnlar

Şarlarda Begler yrmüş

Etrfını iler almış

İ iinde Begler almış

Mendin aber alı Hnlar

İler talap taşlap basıp

Her trafdın urşap alıp

Tişlep tartar aız salıp

Mendin haber alıñ Hānlar

‘Aşūr Beg hem kıldı hamle

Qırq yigitleridin zaħme

İtdin yanıp kaçtı cümle

Mendin haber alıñ Hānlar

L‘al Hān der kıldım ħamel

İtler alıp ketti muħassel

‘İlācığa kılıñ ‘amel

Mendin haber alıñ Hānlar

dep yıǵlay başladı L‘al Hān ayimniñ bu yıǵı zārelerini Gül ‘Asel Hān ayim Gül Ĥaziçe ayim ħānımları bir bir işitip L‘al Hān ayim qaşıǵa kirip aydı kim özlerige neme vāq‘a boldı bizge aytunlar dédi L‘al Hān ayim körgen tüşlerini iki kelinlerige aytıp berdiler bular işitip ġam deryāsıǵa ġarq bolup qaldılar ammā L‘al Hān ayim bir neçend kişiler birle Yūsuf Aħmed Beglerni istep ol Ĥārezmīniñ çöl bayābān taǵ yamunlarını kezip andın Ĥīvege ötüp andınmu dérekini alalmay andın Ürgençi şehrini yoqlap ol yerdinmu tafalmay andın serħası çehār zulap Fencāb hefte çāh Muħammed yan Bulǵārī Hemedān Baǵdād Keşmīr Qırǵız Qazāq Qıfçāq Bedeħşān Mervī Şāh-ı Cihān Endicān Buħāra Semerqand Ĥoqand Ĥöçend İsfahān şehrlerini çöl bayābān şahrālarını kezip istep nişānesini alalmay yürür érdi L‘al Hān ayimniñ Yūsuf Aħmed Beglerni istep şehr mu şehr çöl mü çöl cezīre mu cezīre bayābān mu bayābān istep tafalmağan ħaberi Bozoǵlan Ĥānǵa [67b] işitilip huşıdın ketti bāz huşlarıge kelip şol zamān on iki miñ leşkeri birle Yūsuf Aħmed Beglerni ‘Aşūr Beg Serdārını istep bir yıl dünyānı bir devre kılıp bir miñ seksen şehrni çöl bayābān taǵ yamunlarıǵıça istep dérekini alalmay İsfahān şehrige kelip taht üzre oturup ber qarār boldı

El-kışsa L' al Hān ayim oğlanlarını beř ay izdep tafalmay yanıp kelip ođlanlarınıñ derd-i firākıda yığlap özini dīvāne yañlıđ kılıp ħānmānını terk etip mezāretlerde yığlap yürüp sersān kesellerge ęalıp cenūne bolup bu beytni oğadı

Ėāyb boldı iki oğlum

Ėayda bolur niřānesi

Yūsuf Aĥmed iki ęuzum

Men anıñ ki mestānesi

Ođlum meni ęıldı mecnūn

Firākıda yıđlap tūn kūn

Yūreklerim boldı külgūn

Neçük boldı efsānesi

Kezdim bu zülķa 'ālemni

Yād eyledim ol ĥātemni

Tutmağ keldi bu mātemni

Ėayđu tarttı fiřānesi

řāh Süleymānım ęayandadır

Ėasīrū kibi armāndadır

İskenderdek 'ālemeddur

Ėayda éliñ sulķānesi

L' al Hān der añla zāрім

Yığlamağdur meniñ kārım

Yeter mukin Ėaķķa zāрім

Kimdür anıñ hemhānesi

dep bular yıglaşıp Beg Oğlan Hānnıñ qaşığa barmaqçı bolup L' al Hān ayimni alıp
Er 'Alī Hān Gül 'Asel Gül Hāziçe ayimler cābdağ qılıp Hārezmīdin İsfahān
şehrige revān boldı bularnıñ kelgenlerini Beg Oğlan Hān işitip aldığa çıqıp 'izzet-
i ikrām birle körüşüp şehrige alıp kirip öz menzilige dāhil eylep nihāyetsiz fiş
keldi L' al Hān ayim Beg Oğlan Hānğa qarap yıglap neme dédi

Dünyānı men kezdim izdep

Hiç qılmadı devrān éli

Taparmen dep yolğa közlep

Hiç kelmedi cānān éli

Cismim cihān istep çıqıp

Tağ deşt deryā kezip

Çöl meğılan şahrā kezip

Bardı köyüp biryān éli

Maḥfi cehridür ḥānqa

Yürdüm mescid medreseğāh

Ne köreñiz ne çāre ḥ'āh

Bilmes iken giryān éli

Bilip ézip yürdüm yolum

Hemrā toldı oñu solum

Ol iki kuş cān-bülbülüm

Qırdadur sultān éli

Dīdelerim andın ızıl
Āhlar urup kezdim kōp yıl
oymay sōzüm āzāde ul
Almay aber yangān ēli

[68a] L[ ] al Hān der ana bolup

Kiter menmu fenā bolup

Ketti mikin azā bolup

Kemān ılur mihmān ēli

dep ayađıġa yıġlap yıġıldı Beg Oğlan Hān hem L[ ] al Hān ayimġa teşelli hātır aytıp
dēdi kim menhem iki inimni ır yigit   Aŝūr Beg Serdār baŝlađın yođ dep aılap
on iki miñ yigitim birlen istep barmaġan hi yerim almadı bir yıl şehrlerni
istedim dep L[ ] al Hān ayimġa arap Beg Oğlan Hān neme dēdi

Beyt

almadı biz barmaġan hi her zemīnde sorgudek

Ne dıraht aneleri birle ferāvān eylenip

Kūh be kūh deŝt-i bayābān birle međılan bargudek

Tafmaduğ ōller kezip bara ferīŝān eylenip

Yođluġın iŝitip yūrūpmen kōp diyār

Tā ki bardım āŝar şehri atın birle tatār

Endicān oand bile ūŝenmegen bađār

Tābrihŝān şehr-i Keŝmīr Bāñi Hindistān eylenip

Hemedān Bađdād bile Fencāb oşol ehār zulap

Tag deryā kerkesār unduz birle hem kūlap

Ne felekni çarh urdum hem yürüp almay şikāf

Belh Tebriz hem Hoçend birle Semerkān eylenip

Deşti yāmun birle tağ çöl bayābān izdedim

Şabāh şām köñlümde fehm kılmağda candān közledim

Saňa Beg Oğlan Hān yığlap bu hālim sözledim

Barçalıñ barça öy yürdüm Kürüstān eylenip

dep bargan yerlerini aytıp berip L^ç al Hān ayimğa teşelli hātır etmek yığısını fest kıldı andın L^ç al Hān ayimni alıp Er^ç Alī Hān Hārezmige kelip ber qarār boldı bular du^ç ā taleb birle bolup tursun *faşl-ı dāstān işitmek kerek* ‘Aşūr Beg *Serdārdın* vaqtıge ‘Aşūr Beg Serdār yigitleri birle yığlaşıp Beglerniñ hāliğa efsūnlar kılıp arqalarığa qaray qaray beş ayda Hārezmīniñ deştige keldi ‘Aşūr Beg Serdār andek közlerini açıp bu deştini körüp yadığa bu Yūsuf Aḥmed Beg kelip dédi kim émdi bu yerge kelipdürmiz Yūsuf Aḥmed Beglerniñ atası L^ç al Hān ayim Gül ‘Asel ayim Gül Hāziçe ayim siñilleri Qaldıgāç Hān ayim bizniñ kelgenimizni añlap aldımızğa çıkıp Yūsuf Aḥmed Beg qanı dep sorsa néme dermiz dep şol zamān beyhūd bolup yattılar şol [68b] zamān yigitler şol yerge tüşüp qonup értesi ‘Aşūr Begni ‘Ömer Begni carğığa salıp aldı arqasıdın yigitler yollap şehriğe qarap revān boldı şol yürgenler neçe yol yürüp Yūsuf Aḥmed Begler bende bolup kāfirlerge esir bolup ketgen yerge yetip kelip tüşti bular ol yerde hefte turup at ulağnı toyğuzup ol yerdin quzgalıp yene yolğa kirdiler *bir kelime sözni Gül Hāziçe Gül ‘Asel ayimlardın işitiñ* amā Gül Hāziçe ayim bir keçe yatıp tüş kördi körgen tüşleride öz öyleride bir neçe kebüter bar érdi ol kebüterlerni bir kimerse ornıdın uçurdı kebüterler şubu uçqanča bir menzil yırağ bir mürgzārga barıp tüşti bu kebüterler bu yerge kelip tüşgenini şibişşār (?) bir tarafdın çıkıp kelip körüp kebüterlerge tuzaq qoyup iki kebüterni tutup alıp on beş kebüterni öltürüp qoyup kıble tarafıge qarap çıkıp ketti qalğan kebüterler her tarafge ferākende bolup ketti ol ferākende bolup kiteñ kebüterler qaçıp kelip tüş körüp uygandı ve yene bir kün Gül ‘Asel ayim bir keçe yatıp tüş kördi kim körgen tüşleride bir égiz yerge çıkıp

ol yerdin yıkılıp tüşti zaħmeyip uygandı bu tüşni körüp endişe kılıp sayar ğam
kayğuyıp Gül ‘ Asel ayim Yūsuf Begniñ derdide yığlap neme dédi

Dād-ı feryād şum felekni cebridin

Dad-ı hicrān yürekimge tutaştı

Qanlar yığlap érenlikniñ zulmidin

Bu kün maña sansız belā ulaştı

Tola yığlap köz yaşlarım sel bolup

Men neyleyin kısmetlerim şol bolup

Her bir közüm maña yıllar ay bolur

Hicrān otı bu cānımğa tutaştı

Ne külfetler tüşti meniñ başımğa

Felek meniñ ağı tüşti aşımğa

Tola korktum bu kün körgen tüşümge

Meger Begler bu yollardın az aştı

Hazānlar urmasun bāğ-ı gülzārım

Bu tende qalmadı cebr-i qarārım

Körmekünçe yoqtur meniñ qarārım

Men bilmedim neçük belā yetiştı

Firāqıda hazān bolup hār oldum

Ol Begimge keçe kundüz zār oldum

Bir körmekge arzū kılıp yār oldum

Dāğ-ı ḥasret bu cānımğa yetiştı

Gül ʿ Asel der ƣaldım maḥşer künide

ʿ Ācizdürmen baralmadım yanığa

Émdi ƣaldım cebr-i cefā künige

Düşmen külüp dostlar bu kün yığlaştı

[69a] dep yığlap kelip L ʿ al Hān ayımğa körgen tüşlerini aytıp berip olturur érđi ol zamān fey der fey arƣa mu arƣa ḥādim nedimeler ḥaber berdi kim tağ ƣarafıdın tuğ-ı zāhir boldı a yā Yūsuf Aḥmed birle ʿ Aşūr Beg Serdār kelgen ƣağı bar dédi hemesi bu sözni işitip ƣaytur üstige ƣıƣıp ƣarasalar bir munƣa atlığ kéledür bular soyunuşup andın aldığa ƣıƣıp turdı añağıƣa yigitler yakınlaştı bularnı körüp Gül Ḥaziçe ayım Beglerim keldi oḥşa dep yolğa ƣarap turup neme dédi

Tuğ tuman ƣıƣtı yolda

Begler mu iken a yā

Yigitleri oñ solda

Kelir mukin a yā

Mestāne ƣıƣıp me ʿ yūs

Azğurdı anı cāsus

Bolmas Beglerim maḥbūs

Asān mukin a yā

Ġamḥ ʿārı Ḥudā bolsa

Bolmas kişini füşte

Ayna kéledür yolda

Cānlar mukin a yā

Bolġan bu ħazān bāġlar
Begler kelkūsin çağlar
Festelensūn ėgiz taġlar
Gevher mukin a yā

Açıldı bulhūs bāġı
Ķonar bŭlbŭl bilen zāġı
Boldı mu kelŭr çağı
Şevher mukin a yā

Murādım kelgen oĥşaydur
Kélŭr yolları hem sāydur
Bu sā'atler uluġ aydur
Aĥmer mukin a yā

Ṭāġat mende yoġ érđi
Dostlar tola zār érđi
Düşmenler küler érđi
Mermer mukin a yā

Körŭp ĥoşnŭd bolup barça
Bu vaġt ĥalġlar bilŭr barça
Yolġa telmŭrŭp barınça
Cevher mukin a yā

dep körüp bolğunça añlağan işitken halk halâyık şehrdin çıkıp Beglerniñ aldığa
barğılı turdı munı körüp Qaldıgāç ayım bir neçend oğul kız balalar bilen
yükürüşüp bargunça yolda neme dédi

Kelgen Begler oğşaydur iki ağamğa

Sovđat alıñ adaşlar akam kéledür

İki ağam üçün cāyım şadağa

Sovđat alıñ adaşlar ağam kéledür

Hemrāh kılıp çıkıp munça Beglerni

Qaddi şemşād hüsni tāze güllerni

Şikār kılıp mürğzār ve çöllerni

Sovđat alıñ adaşlar ağam kéledür

Her bendeni Hūdā kılur serfirāz

‘İzzet tapar her sā‘ atde kış yaz

Yürüñ émdi baray bizler kış yaz

Sovđat alıñ adaşlar ağam kéledür

Meniñ ağam yigitlerniñ atası

Aña tekdi Şāh-ı Merdān du‘ āsı

Yigitiniñ körene qarası

[69b] Sovđat alıñ adaşlar ağam kéledür

Biri bülbül biri érđi bostānım

Biri qaplan idi biri arslanım

Biri cānım biri rühi revānım

Sovgat alıñ adaşlar ağam kéledür

Qaldırğaç der siz érüersiz yoldaşım

Keçe hemdem kündüzleri sırdaşım

Yüsuf Ağmed Begler meniñ qandaşım

Sovgat alıñ adaşlar ağam kéledür

dep bolğunça yetip bardı añağıça beglermu yaqın keldi Qaldırğaç ayım yigitlerge baqıp barماسunlar dep qarasa iki agaları yoğ miñen ağları ğarq hün aldıda kelipdür ‘Aşür Beg Serdärni cargıda alıp kelipdür munı körüp arqasığa yetip yene toğtap turup yigitlerdin sordı kim iki agam qayda qaldı dep sorap érdi ‘Aşür Beg Serdär yigitlerige ayttılar ki ey yigitler munda bir sä‘at tođtañlarmen bu Qaldırğaç ayimniñ suvāliğa cevāb berey dep érdi yigitleri toğtadı andın ‘Aşür Beg Serdär Qaldırğaç ayimğa cevāb bermek üçün qarap turup neme dédi

Qolumdın ketti devrānım

Ĥazān boldı gülistānım

Bende boldılar meniñ cānım

Bu meniñ iki sulţānım

Felek bizni qıldı ĥarāb

Köp yığlarmen bāğrım kebāb

Begim ketti Mışrī qarap

İçimde köpdür armānım

Arqadın kördüm qararı

Def‘ ételmedim belānı

Kördüm sansız yararı

Qolumdın ketti cānānım

Yetmiş beş kün kıldım uruş

Qızılbaşlar kıldı turuş

Oqlar kelip tekdi tuş tuş

Tenimdin ketti dermānım

Köp yıǵlama baǵrım kebāb

Anańızın kılay tavāf

‘Aşūr Beg beriñ cevāb

Selāmet bersün imānım

dep érdi ‘Aşūr Beg Serdārdın Qaldırǵaç ayım bu sözni işitip zār zār yıǵlap aydı
kim akalarımın hālā térik alıp ketti mu yā öltürüp başını alıp ketti mu dep yıǵlap
turup neme dédiler qanı

Bile ketgen nevcivānlar

Cān aǵamın neylediñler

Yurt igesi uluǵ Begler

Cān aǵamın neylediñler

Hazān boldı gülistānım

Felek bozdı üstüñānım

Qanı ol iki sultānım

Cān aǵamın neylediñler

Aqar émdi közdin yaşım

Qıyāmetge qaldı köreşim

İste iki qarındaşım

Cān ağamni neylediñler

Aṭ başını toḥtatiñlar

Begimniñ atını mingenler

Saylap en' āmin alğanlar

Cān ağamni neylediñler

[70a] Üzülmēsün tende cānım

Otda köyer üstüñ'ānım

İki ağam ḳadri dāyim

Cān ağamni neylediñler

Aṭın çafıp öçe almay

Ḳızılbaşḳa ḳılıç çafmay

Neçük keldiñler uyanmay

Cān ağamni neylediñler

Men izini ḳılsam ṭavāf

Felek ḳıldı bağrım kebāb

Ḳaldırğaçḳa bergil cevāb

Cān ağamni neylediñler

dep ' Aşūr Begniñ ḳaşığa yaqın barıp kördiler ki ' Aşūr Begniñ yüteleridin küşteler sañulap beriñ zervāblar aqıp turadur ve yene ḳalğan yerideki cerāhatlarnıñ muḥasābı yoḳ kırḳ yigitdin yigirme tōrt yigit ḳalıpdur hemesi zaḥmedār on tōrt ḳişiniñ mekān aṭı kelipdür Ḳaldırğaç ayım bu aḥvālini körüp iki agasını ḳanı ne yerde ḳoyup keldiñler dep suvāl sorğanı ' Aşūr Beg cevāb bergeni

Suvāl-i Qaldıgāç

Siz érdiñiz yahşı tağam

Qanı meniñ iki tağam

Men yemesmen hergiz ta'am

Qanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı 'Aşūr Beg

Bir yıl boldı tende cānım

Tiler urup tōkti qanım

Asān émes iki Hānım

Köp yıglama qarındaşım

Suvāl-i Qaldıgāç

Yārdiñ urğa kırq yigitler

Lāçin hem quş suñqalar

Keldiñler mu aman sizler

Qanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı 'Aşūr Beg

Émdi dostlar düşmen küldi

Taqdīrgā şol fütüldi

İki Begler bende boldı

Rāstı şoldur mihrībān

Suvāl-i Qaldıgāç

Olturmagıl maña aytıp sizler

Bizge köp münāsīb

Çayda érdiñ qara basıp

Çanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Menlik Begdin ötken iken

Ecel aña teygen iken

Bende bolup ketgen iken

Rāstı şoldur mihrیبān

Suvāl-i Çaldığaç

Ağam urđa çayda ibardı

Şikār etip çuş çuşladı

Sebeb neçük bende boldı

Çanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Mundın çıkıp bardı şikār

Barduğ çıkıp bir mürğzār

Aña tüşüp yattuğ bisyār

Rāstı şoldur mihrیبān

Suvāl-i Çaldığaç

Ağam çayda yatқан

ayda iken gl buğ tiken
Ne ılıpdur düşmen bilen
anı meniņ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşr Beg

imen içre tayyār irdk
Yatıp andın tşler krdk
Beg ornını hāl krdk
Rāstı Şoldur mihribān

Suvāl-i aldığa

oysañ ol yer nek iken
Kim var iken kim yok iken
Ketipdr ol kim kim birlen
anı meniņ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşr Beg

Aęañ yatıp uyęulaęandur
Düşmen fendlep bağlağandur
Dāru berip yaęıtęandur
Rāstı Şoldur mihribān

Suvāl-i aldığa

lkleri yolda almay
Kāfirlerge ılı salmay

Cānım tağam ayırıp almay

Çanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

[70b] Uyğanıp kıldım ħarucını

Zālim keyindin yürüşini

Anda kıldıķ köp uruşnı

Rāstı şoldur miħribān

Suvāl-i Qaldığaç

Lāçinlerin soralmayın

Qılıç қаnға buralmayın

Neçük keldiñ uyatmayın

Çanı meniñ iki ağam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Vaқtieaki ħaқlarını

Düşmen bağlap қollarını

Ayırıp çıқtıм aқlarını

Rāstı şoldur miħribān

Suvāl-i Qaldığaç

Qaldırğaçnı қаzā tuttı

Düşmen kelip yaқam tuttı

Sizni Ħudā köp saқladı

Qanı meniñ iki agam

Cevāb-ı ‘Aşūr Beg

Yeẓīd qaçtı her ıarafge

Qarğa qondı başlarığa

Hayrān qaldı ‘Aşūr işiğa

Rāstı şoldur mihribān

dep érdi bu sözni Qaldırğaç ayim ‘Aşūr Beg Serdārdın işitip şol yerdin
yükrünlarıça L’ al Hān ayim qaşığa barıp zār zār yıqlap aydı kim ey ana iki
oğluñdın ayrılıpdursen dep neme dédi

Bu kün bizge aḥīr zamān bolupdur

Yıqla ana gülzārıñdın ayrıldıñ

Qara közge qanlıq yaşlar tolupdur

Yıqla ana gülzārıñdın ayrıldıñ

Hāzān boldı Hārezmīniñ bāğları

Qoyulupdur maḥşer küni bāzārı

Cāndın ötti érenlikniñ derdleri

Yıqla ana gülzārıñdın ayrıldıñ

Közüniñ rüşeni cānnıñ rāḥatı

Söyer quzuñ Hudā bergen devleti

Keçe kündüz dāyim saña ülfeti

Yıqla ana gülzārıñdın ayrıldıñ

Ol başda Teñrim cānnı almadı

Könlümdeki med 'âyım bolmadı
On dört yigit iki agam kelmedi
Yıgla ana gülzârıñdın ayrıldıñ

Kiçiklikdin kırk yigitge baş bolğan
Hudā dése iki közge yaş alğan
Düşmenlerige esirleri baş bolğan
Yıgla ana gülzârıñdın ayrıldıñ

Émdi neçük bolur körgen künimiz
Düşmen bolur bizge ağa inimiz
Hicrān ottı birlen köyer cānımız
Yıgla ana gülzârıñdın ayrıldıñ

Qaldırğaç der köyüp ketti bu cānım
Bir āh ursam kökge teyer fiğanım
Yūsuf Aḥmed xanı iki sulṭānım
Yıgla ana gülzârıñdın ayrıldıñ

dep érdi L' al Hān ayım Qaldırğaç ayimdin bu sözni işitip bî-hoş bolup yıgladı bir
sā' atdin keyin huşığa kelip Qaldırğaç ayımğa teşelli bermek üçün L' al Hān ayım
bir söz ayğanı

Nāle qılıp bu cānımnı köydürme
Köp yıglama akañ asān amandur
Köp yıglaban reñ-i rūyuñ soldurma
Köp yıglama akañ asān amandur

Ne sebebdir kıldın āh ve nedāmet
Kimdin yetti saña vehm-i kıyāmet
[71a] Köp yıǵlama düşmen kıılır melāmet
Köp yıǵlama akañ asān amandur

Akañ ketti şikār kıılıp çöllerge
Tay eyleban nürǵzārılıǵ yollarge
Meni salma balam yalǵuz hāllerge
Köp yıǵlama akañ asān amandur

Kelür bir kün vaqt tafqanda oǵlanım
Men sen körüp qalması hergiz dermānım
Bu hāletde köpdür kayǵu tumanım
Köp yıǵlama akañ asān amandur

L' al Hān der köp yıǵlama bu zamān
Asān kelür seniñ aǵañ ol zamān
Destkiri bolur şir-i arslan
Köp yıǵlama akañ asān amandur

dep érdi Qaldırǵaç ayım analarıdın bu küftār sözlerni işitip yıǵlap şundın yene
Aşür Begniñ aldıǵa yükürdi añaǵıça Gül 'Asel ayım 'Aşür Begniñ aldıǵa barıp
körsele barça yigitler siyāh püş hemesi zaḥmedār Yūsuf Aḥmed Begniñ miñen
atı hemesi ğarq qan bularnıñ çerāyları çortuq yıraqdın yetip keldi Gül 'Asel Hān
ayım 'Aşür Beg Serdārı körüp barduq sorap her tarafge qarasalar Yūsuf Beg
Aḥmed Beg Rezzāq Beg Şārik Beg Mü'min Beg Eneş Beg Zeyd Beg Hāşim Beg
Abida'l-lāh Beg Qurbān Beg 'İsā Hārezmi Yaḥyā Fāryābi Mūsā Mervizi Esedā'l-

lāh Hān ‘ Osmān Şāh Ürgençi Haydar Belhī bular yoq Gül ‘ Asel ayimniñ yüreki
er saçıyıp közige yaşlar alıp hemrāhlarığa qarap zār zār yıgılap neme dédi qanı

Hemrāhıdın iki Beg rāst

Ġarīb qalğanğa oħşaydur

Yigitlerdin qalıpdur havāset

Keyin qalğanğa oħşaydur

Qara bolsun uzaq yollar

Heme tağdur oñu sollar

Kelipdür munda bu Begler

Özi qalğanğa oħşaydur

Cemāl-i māh tābānlar

Keyik istep bayābānlar

Qayan qaldı uluğ Hānlar

Ayrılıp qalğanğa oħşaydur

Men bilmedim neçük belā

Başdın ayağı köp yara

Élniñ libāsları qara

Begim ölgenge oħşaydur

Qutulmadım ġamdın qaçıp

Kimsege aytay sırrım açıp

Boldı çerāyım sarğarıp

Yıkılıp alana oşaydur

Beg ordası aldı hali

Men acizni ketti hali

Aşur Begni yok mecali

Torem olgenge oşaydur

Her kişige yetse ecel

Dem uran oymas maal

[71b] an yılaıl ey Gul Asel

Yarim alana oşaydur

dep yılaıp kenizekler birle yola arap turar erdi Aşur Begni yigitleri alıp
yakın yetip keldi Gul Asel ayim şehrni dervazeside Aşur Begni aldımı tosüp
Yusuf Beg ayda oyup keldiiler dep Gul Asel ayim Aşur Bege arap neme
dedi

Kee kunduz kozum anı yolında

Cilveni tartan Begim sultanım anı

Bile ketgen erdiiz onu solında

Cilveni tartan Begim Sultanım anı

Amanlıda men bahadur degenler

Aldap yahşı en aminı alanlar

ozni taşlap atnı alıp kelgenler

Cilveni tartan Begim Sultanım anı

Bu kun boldı mana air zamane

Beglerimniñ térikligi kemāne
Cudālıkdın derdim boldı yamāne
Cilveni tartañ Begim Sulţānım qanı

Qaysı tağda qaldı qaysı çöllerde
Felek saldı meni mundağ hāllarğa
Mende t̄qat hiç qalmadı derdinde
Cilveni tartañ Begim Sulţānım qanı

Hiç qalmasun sizdin köñlüm armāne
Haber qılıp qatıñ yahşı yamāne
Qayda qoyup keldiñiz bizniñ sulţāne
Cilveni tartañ Begim Sulţānım qanı

‘ Ācizdürmen az aşım men yolumdın
Haber almas hiçkim meniñ hālimdin
Hizmet kıldıñ quzularım yep qolumdın
Cilveni tartañ Begim Sulţānım qanı

Qulaq salgıl Gül ‘ Aselniñ dādığa
Ġazel aytıñ bu Beglerni şā’nıge
Tā térikmen köydürmeñler otığa
Cilveni tartañ Begim Sulţānım qanı

dép érdi ‘ Aşūr Beg Serdār tohtap turup Gül ‘ Asel ayımğa qarap iki Begzādilerim
kızılbaşniñ qolığa bendek tüşüp ketti dep ‘ Aşūr Beg bu muħammesni oqudı

Muhammes Ğazel

Émdi aĥvālim ne bolġay bolmaşam cāndın cudā
Él ĥalknıñ serveri ol iki sultāndın cudā
Köterip sansız yarānı bulmaşam andın cudā
Cismim cānım örtenipdür bolmaşam ĥāndın cudā
Çün şedefdek ayrılıpmen gevher-i kāndın cudā

Ayrılıp ĥan yıġlařıp ĥalduĥ cefānıñ deştide
şum yezīd éli bilen mātem-serānıñ deştide
Ol Ĥüseyindék cenk ĥılıpmiz Kerbelānıñ deştide
Yūsuf Aĥmed ĥaldı yıġlap taġlarnıñ deřtide
Ayrılıp ĥalduĥ ol cāyda Begler sultāndın cudā

[72a] Beglerimdin ayrılıp ĥasretde ĥaldın neyleyin
Cism üzre ot tutaşıp miĥnetde ĥaldım neyleyin
şad-hezārān mātem-i külfetde ĥaldım neyleyin
Aĥ ĥafıp meydān ara źulmetde ĥaldım neyleyin
Köterip sansız yarānı bulmaşam cāndın cudā

Hiç   ilācın tafmadım sendin ĥanatım ĥarılıp
Neyleyin ġam layġa ketti ayaġım terilip
Yūsuf Aĥmed salťanat Beg fādiřādın ayrılıp
Neyleyin āvvāre boldum men turmadın ayrılıp
Tāc-ı taĥtım ikisidin bolmaşam cāndın cudā

Neyleyin aytay desem bilki zibānım köyedür
Her zamān yādımğa kelse üstüñānım köyedür
Hicr deştide meniñ ol Hānmānım küyādur
Ayrılıp sulţanlarımdın belki cānım küyādur
Vereydim kıymet behā kıaldım oşol kāndin cudā

Ol çimendin ayrılıp kılağança ölgen yaħşıdır
Uşbu dünyādın keçip yegāne bolğan yaħşıdır
Men ğarīb üftādeniñ hālını sorgan yaħşıdır
Bu teriklikde yürüp bizlermu ölgen yaħşıdır
‘Aşūr Begdek ayrılıp kılağança sulţāndın cudā

dep érdi ‘Aşūr Beg Serdārdın Gül ‘Asel ayım bu sözni añlap kenizekleri birle
mātem tutup zār zār yığlap ‘Aşūr Beg Serdārga cevāb berip yolğa salmaq üçün
kıazāğa rızā belāğa şabr dep Gül ‘Asel ayım néme dédi

Aţ başını kıoyup beriñ
Bege hizmet kıılışkanlar
Asān-aman keldiñler mu
Cevāb berdim ötüñ Begler

Begni men kimdin soray
Yürekimni otķa dāğlay
Tākatım yoķ zār yığlay
Cevāb berdim ötüñ Begler

Hudāniñ rahmeti köpdür
Ayrılanlarge haţrı köptür

Bağrım andur kzm yaşdur

Cevb berdim tn Begler

Kişi sormas meniñ hlim

ulm ıldı maña zlim

Kerek emes Hnmnım

Cevb berdim tn Begler

Gl  Asel der meniñ yrim

Ysuf Amed vefdrım

Rzdur men yigitlerim

Cevb berdim tn Begler

dep ruşsat berdi  Aşr Beg yigitleri birle tp şehrge yzlendi şehr hlk
istikblga ıķıp kr [72b] şp andın şehrge alıp kirip z ordalarga tşrdi yırķ
yaķındaki añlağan işitgenler kelip  Ařr Beg birle krşp hl-avl soraşıp
Ysuf Amed Begdin vķ a hlini soradı  Ařr Beg Ysuf Amed Begniñ başga
kelgen sergzeştni evveldin aıra beyn ılıp berip oturur rdiler am L al Hn
ayım  Ařr Begniñ şehrge dhl bolanını añlap kelip  Ařr Beg birle krşp
esenlik sorap neme ddi anı

ki oqlum krgen Begler

Maña vaşfın beyn eyle

zni bilip ayturanlar

Maña derdin  ayn eyle

Nek tşti esr balam

aysı cyda taftı maķm

bardı mu bizge selm

Körgeñ küñin nişān eyle

Balam tüşti neçük bende

Qızılbaşqa yetip qande

Yoq boldı men kiydim çende

Oğlum işin nihān eyle

Alıp ketti qayda yezīd

Boldı mu ol oğlum şehīd

Qanı oşol on tört yigit

Bir kerzin azān eyle

Sen ne bolduñ zaḥmedārsen

Barça za‘īf inşitārsın

Yıqlapsen köp zār zārsın

Bizge āḥīr zamān eyle

Aygıl maña sözin añlay

Cefāsığa tün kün yıqlay

Sözler sözle yalğan aytmay

L‘al Ḥānga beyān eyle

dep söz soradı ‘Aşūr Beg L‘al Ḥān ayimğa cevāb bermek üçün ḥacāletmend
bolup neme dédi qanı

Sözüñ arı érür istegi L‘al Ḥān

Balanıñ on dört yigit çöllerde qaldı

Temāşāhge ey gülzār-ı gülistān
Balaniñ on tört yigit çöllerde qaldı

Maqāmıda yatıp uqladı Begler
Yaqın mihrimi ol Raĥnūş sekler
Qılıp ne cudānı salıp cefālar
Balañ on tört yigit çöllerde qaldı

Hem uygansa yoq Begler izidin
Qoyup istep çıkıp şahrā çölidin
Köñül qoymaq bilen yol çıktı izidin
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Damādım iki ay istep kezip çöl
Çıkıp yamun tağ-deşt bilen yol
Qarap nazārelep baqtım oñu sol
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Qarası körüندی bir cāydın taqı
Qoşulğan barça eţrāfıda tolup sağı
Barıp tikdim çafıp aqlar sorağı
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Ki tartıp na' ra-i cigerbendimdin
Dimārlar çıkaruyım yazid içidin

Tilep belki meded şehîd élidin
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Canān cenk kılduq biz él-i yezîdge
Qut boldı ötken cümle şehîdge
Cedel toldı cihān tağ felekge

[73a] Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Qılıpmiz cenk-i ‘azîm tağlar içinde
Yūsuf Aḥmed bar iken yezîd içinde
Bolup on dört yigit şehîd hefîde
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

Mükemmel muşalliḥ bolup cenk qılıp
Yezîdni her tarafdın çafıp teñ qılıp
Qılıç çafıp çehār tarafdın aṭ salıp
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

‘Aşūr Beg der qılıpdurmiz uruşlar
Biri ölse miñ keldi yezîdler
Yūsuf Aḥmedni Mıṣrî alıp kettiler
Balañ on dört yigit çöllerde qaldı

dep érdi L‘al Ḥān ayim bu ḥaberni işitip bî-hoş bolup yıqıldı ḥādimleri munı
körüp L‘al Ḥān ayimni öz menziliğa keltürüp qoydı andın Gül ‘Asel Ḥān ayim
‘Aşūr Begniñ arqasıdın ordasığa kelip özini biryān biryān qılıp yıqlap Yūsuf
Begniñ ot-ı firāqıda sersān bolup neme dédi

Yārimni men sorağladım
Kelmedi yārim neyleyin
Yürekim otqa dāğladm
Kelmedi yārim neyleyin

Bu Beglerim orğa ketti
Kelür qarardın otı
Meger bizdin devlet ketti
Kelmedi yārim neyleyin

Meniñ işim dīşvār boldı
Gülistānım hazān boldı
Bahtım meniñ kara boldı
Kelmedi yārim neyleyin

Ĥudāyımğa néler qıldım
Begimdin men ayrılıp qaldım
Hicr otığa tüşüp qaldım
Kelmedi yārim neyleyin

Közümni yolğa çağlarmen
Her kim kelse sorağlarmen
Gül ‘ Asel der qan yığlarmen
Kelmedi yārim neyleyin

dép érdi kenîzekler teşellî etip yığı zâresini fest kıldı ol vaqtda Gül Haziçe ayim
Aħmed Begni kızılbaşlar Mısrığa alıp kitkenini añlap Gül ‘Asel ayimniñ kide
kelip vâq‘a hālni taħkîqlap sorap hüñrek etip yıqlap çoşaq çoşap bu beytni
oqudılar

Ġazel-Beyt

Közümge körenmes Begniñ qarası

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Hiç kişi saq émes bardur rāsı

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Ġunçelikde ħazān bolğan lālemen

Hiç bilmesmen neçük bahtım ħaramen

Yārim üçün yürek yaramen

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Neçük sevdā tüşti bilmedim aña

Yıqlaban dādımni aytayın saña

Ġaberini hiç kişi bermedi maña

Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Yigitleri munda yetip keldi mu

Başlarığa ħara künler tüşti mu

Men bilmedim bendege tüşüp ħaldı mu

[73b] Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Añlanmadı maña Begniñ ħalğanı

‘Aşūr Begniñ yoq söziniñ yalğanı
Rāst ikendür on tört yigit ölgeni
Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

Gül Haziçe boldı kündin kün beter
Yarağlık hançeri bağrımni yırtar
Bir āh ursam āhım felekge yeter
Heme keldi bizniñ Begler kelmedi

dep yığlaşıp munda tursun

El-kışsa bu söz Ürgençi Hārezmi İsfahān Hīve Hezāristan Şirdān Bedhşān Keşmīr Endicān Buḡāra Şemerḡand Belḡ tamām şehrlerge meşhūr ve manşūr boldı bu şehrlerniñ fādşāhları ‘Aşūr Beg bile körüşüp kéleli dep capdunup tursun amā Emir ‘Alī Hān ‘Aşūr Begni yigirme alte yigit birle kelipdürmiş dep añlap kelip ‘Aşūr Beg Serdār bilen körüşüp Yūsuf Aḡmed Begler ḡanı dep soradı ‘Aşūr Beg Serdār ḡacālet bolup neme dédi

Sözüm añlañ ‘Alī Hān ‘azizim
Yūsuf Aḡmed sizge selām ibardı
Du‘āğūyım meniñ şāhib-i temizim
Yūsuf Aḡmed sizge selām ibardı

Ġāfil tafıp düşmen tutup ketkende
Biz arḡadın aḡlar ḡafıp yetkende
Dégen érdi sizler yurtḡa yetkende
Yūsuf Aḡmed sizge selām ibardı

Dégen érdi ata anam sorsuñ

Qavim hıřm kelip sizni korse diń
Yandux andın yetmiş beş kün qılıp cenk
Yüsuf Aħmed sizge selām ibardı

Köp ğam yedi sizni bizni yoqlar dep
Añlap kelip bizni bendin alur dep
Aĝa ini añlap işitip kelür dep
Yüsuf Aħmed sizge selām ibardı

Selām dedi ana siñil hıştlerge
Añlap işitip közdin yaşlar tökgende
Şad selām Bozoĝlan Ğān taĝamĝa
Yüsuf Aħmed sizge selām ibardı

Özi baĝlıq yezid qolida qaldı ol
Bizler ança cenkler qıldıq neçe yol
Qurşalıqdur qızılbaşla oñu sol
Yüsuf Aħmed sizge selām ibardı

Yoqladılar Beglerimge şāhlar
Kélür mukin dībān arqa baqtılar
Dedi kelip bizni benddin uçratur
Yüsuf Aħmed sizge selām ibardı

Vefā bile Şafā Çaqan yoqlandı

Teka Begi Hâldâr Hâlid kélendi

Ġâybâne barça sipâh çırlandı

Yūsuf Aḥmed sizge selâm ibardı

Bizler kılduĠ sıḥḥat-i cenkni bolmadı

Üç yol ḥalâş kılduĠ izni bulmadı

On dört yigit öldi kömüp bolmadı

Yūsuf Aḥmed sizge selâm ibardı

‘Aşūr Beg der sovgat selâm Beglerdin

Lâzım iken barmaq arqa sizlerdin

Lâzım turur evvel siz hem bizlerdin

[74a] Yūsuf Aḥmed sizge selâm ibardı

dép bolĠan vâĠ‘ alarnı beyân kılıp berdi bu sözni Er ‘Alī Hân işitip işitip kérye
nâle eylep turar érdi aña kırk miñ yigitler cem‘ bolup keldi bularĠa qarap bu
muḥammesni oĠudı

Ey nihâli ĸametim cân ve cihânım cân balam

ĸuvvetim cân ve cihân rûḥ-ı revânım cân balam

‘Ömür bâĠıda açılĠan nevbahârım cân balam

Sen idiñ sebze bahârım lâlezârım cân balam

ĸaysı bir derdiñni aytay miḥribân cânım balam

Kırk yigitler birle yürĠen bir ‘icâbet ḥoş idiñ

Din Hârezmî içinde bir ‘aziz miḥmân idiñ

Hemze’ ‘Abbâs yeñlig şâḥib-i meydân idiñ

Özgelerge Beg idiñ bölek maña sulṫân idiñ

Qaysı bir derdiñni aytay miħribān cānım balam

Qarılıp sındı qanatım siz balamdın ayrılıp

Ot tutaşıp üstüħānım barça a' zāmım fişip

Men ġarīb bī-cān neyley zār zār yıġlap yürüp

Derdime dermān yetelmey bimāre boldum telmürüp

Qaysı bir derdiñni aytay miħribān cānım balam

Uşbu 'ömrümde meniñ hiç ġamküzārım bolmas

Qadd-i şimşādım kitip qandım nigārım bolmas

Hem sipāsalar içinde şehsuvārım bolmas

Hālime raħm etküçi hiç ġamküsarım bolmas

Qaysı bir derdiñni aytay miħribān cānım balam

Ey közümiñ ruşen-i zulmetide qaldım neyleyin

Bāġ-ı 'ömrüm ġülşeni ħasretde qaldım neyleyin

Dāġ armānlar bile külfetde qaldım neyleyin

Er 'Alī der ölmeyin firāqda qaldım neyleyin

Qaysı bir derdiñni aytay miħribān cānım balam

dép Yūsuf Aħmed Beglerniñ ħalāşlıqıġa qadem qoyup capdunup tursun

El-ķışsa Bozoġlan Hān 'Aşūr Beg Serdārniñ kelgen ħaberini işitip İsfahān Hārezmiġe keldi şehr ħalkı istiķbālīġa çıkıp körüşüp şehrge alıp kirip taħt üzre ber qarār kıldı anda şehr ħalkı yıġlap kelip Beg [74b] oġlan Hān 'Aşūr Beg Serdārniñ qaşıġa kelip ekülen körüşüp ħāl-i aħvāl soraşap qarasa on tört yigit yok 'Aşūr Beg Serdārġa qarap Bozoġlan Hān bir söz ayġanı

Nazm

Seniñ balan bile ketken

Yūsuf anı Amed anı

Ecel yetip küni fütken

Rezzā anı Şārik anı

Özni bilip ur urlamay

Düşmen özdin yıra almay

Meydānlaşıp ılı afmay

Mü' mīn anı Eneş anı

ayda tutup ketti anı

Sa oyupdur tutmay seni

Körgan işitken sözüñ anı

Esed anı Hāydar anı

On alte cān öltürüpsen

Özüñni sa keltürüpsen

Bizge elem yetkürüpsen

Mūsā anı Yahya anı

urbān ' Ābdu' abidāllāh

Ca' de Reşid ' Osmān ĩsā

Barsam alay inşā' llāh

İnim anı balam anı

Tursañ şundın nāme bermey
Biz bargunça uzuñ turmay
Sen kelipsen alıp kelmey
Hem tuğ qanı   alem qanı

Beg Oğlan der qadem qoygum
Barıp şehrin tamām alđun
İki Begni alıp yangun

  Aqıl qanı k n l qanı

dep  rdi Bozoğlan H ndın   Aş r Beg bu s zlerni işitip bisy r-ı hacel bolup   Aş r
neme d di qanı

Qaygum k pd r uluğ k nde

S z m işit ş h-ı cih n

Turđıl qulaq salıp munda

Ne boldı ol k nler yam n

S z m aňlaň Raĥn şdın

İçt k qoldın b de-n şdın

K r p qorqtum uşbu t şdin

Boldı ol k n rengim sam n

Qofup k rsem  zide yoğ

Beş ođrınıň atı mu yođ

Begler mu yoğ d ny  mu yoğ

K r p munı qıldım fiġ n

Derhāl ağlar mindük oğlap
Kezdük yollar on kün susap
Yürüdük andın uça uçrap
Haber berdi taftım nişān

Andın yürüp yigirme kün
Sāyıl uçrap yene bir kün
Andın añlap merzūk işin
Taḥķikni bildim nihān

Yađamni men ak étiben
Arđadın yetip cenk ılıban
Yigitlerim ağdır zamān
Bolup tekdi berip nişān

Ayırıp almađđā köñül oyduđ ana
Yüz on üç miñ ızılbaş kündüz
Uruştuğ biz hem bī-kemān
[75a] Yezīd keldi tağdan aşıtıp

Bizler birle cenk ılışıp
On dört yigit ölüp ketti
‘Aşūr Beg keldi bu zamān

dép körgen künlerini Beg Oğlan Hānga beyān kılıp berdi Beg Oğlan Hān bu sözni
iřitip dédi kim sizler ketip üç aydın keyin L' al Hān ayim Yūsuf Ađmed Begdin
tola ensireb bī-tāqat bolup dünyānı kezip barmağan hiç yer ıalmadı menmu on iki
miñ yigitim birle bir miñ kırk dört şehrlerni iz dāyim hiç yerdin niřānesi alalmay
munda yanıp keldim dep yığlap neme dédi ıanı

Lāzım oldı istemek mendin Yūsuf Ađmedni bāz

Ağlanıp leşker bilen dünyānı kezdim ağtarıp

Barça efsūnlarnı yep yıđladım hem kıř yaz

Köz yaşım saylan kılıp 'ālemni kezdim ağtarıp

Çaki çak barça kılıp yaqasını ölgen kibi

Yığladı Beglerni dep özin (?) kibi

Āh urup fişti börek bir mişli ol büryān kibi

Élni başlap her țaraf tağlarnı kezdim ağtarıp

Neçe mūnis Beg yigitler istedi boldı ĥarāb

Tafmayın her demde yığlar āh urup bağırır kibi

Biz kemān kılduğ yürüp ol kıayda boldı dep tarāb

Tağ téz çölü bayābān deryānı kezdim ağtarıp

Şehr mu şehri iğlim kezip yep yürüdüm neçe kent kesek

Bir ĥaber kılmay ketip bardıñ sana kıaydağ yürek

Қатle eyler érdim evvel bolsalar sendin böylek

Çöl mü çöl deşt meğıl řađrānı kezdim ağtarıp

Cān çekip bađan érdim iki inimni ĥūb körüp

Lahza olturdum kofup yürüdüm turalmay āh urup

Ṭurfe keltürdüm ṭabi‘ at ḥalkıdın ilğap alıp

Bāğ keliş şaḥne meydān çāhnı kezdim aḥtarıp

Ehl tebessüm kıldı küldi yığladım éldin nihān

Men kemān kıldım sen boldı mu ol āḥır zamān

Öy mü öy istep yürüp qoymadım köhne mekān

Ne tekürmen köhne leñ şur yanı kezdim aḥtarıp

Sormağan yer qalması ol şehr-i Meşheddin bölek

Uçradı kimse maña ġāyb érenlerdin bölek

Körse Bozoğlan der bu kün tafsam ol sendin bölek

Yerni baqıp qoymadım asmānnı kezdim aḥtarıp

dép barğan yerlerini aytıp berip érdi ‘Aşūr ḥayrān qalıp dédi kim bizlerdin siz tola meşakḫat tartıpsız [75b] dép aḥsin aferin oqudılar Bozoğlan Ḥān şol zamān Yūsuf Aḥmed Beglerni uçratıp alıp ölüp ketken on dört yigitniñ qaşasını alıp kelmek üçün köñül qoyup munda leşker cem‘ bolsun dep yarlıg kıldı şol zamān münşirler her ṭarafge nāme fütüp şehr şehrlerge ibarmak üçün kâşşadlar ṭayyār kılıp nāmelerini kâşşadlarge berip her şehрге yürüttü bu nāmeler yetip barışça ḥayāl bolmay birin birin cem‘ bolup iki yüz atmış miñ leşker cem‘ bolup érdi Bozoğlan Ḥān bu leşkerni körüp yol çapduğın kılıp erkān-ı devlet şā’n ve şevket mollā kelām birle bu ṭarafı şehr-i Meşhedge revān boldı bol ṭarafdın Er ‘Alī Ḥān Nadīr Beg Sulṭān kırk miñ yigit birle ‘Aşūr Beg Serdār aṭlanıp Bozoğlan Ḥānnıñ arqasıdın bular revān boldı ki mişl-i dünyānı qara borān başkandek yürüdi bular menzil merāḥillerni ṭayy eylep ve bādiyelerni qaṭ‘ kılıp neçend künde şehr-i Meşhedge çıqıp bardı bu ḥaberni Merzūḫ Meşhedi añlap ḥarāsatğa tüşüp bu kāfir hem leşkerini cem‘ kılıp şehriñ taşıda ma‘rige meydān tüzüp tüştü andın Bozoğlan Ḥān kelip tüştü her ikile ṭarafdın çalğan neğirelerniñ ve neḫḫārelerniñ avāzı ‘ālemni tuttı ol kün keç bolup her ṭarafge yandurğan çerāğ fānuslarnıñ

yaruğluğıdın kúndúzge mübeddel bolur érdiler andın yerleşip dése keçeler çıkıp her tarafından sađa bol serikke bol dep küçe küçlerdin çığa başladı amā şundağ kelip tañ rúzđa mübeddel boldı értesi ‘ale’ş-şabāh bu iki tarafından çernifleri table cenk soğup meydānđa hāzır boldılar ol zamān Merzūk Meşhedı feryād kılıp aydı kim kişi bolđay mu bu kelgenlerniñ cezāsını berip çıkadurđan dep érđi Berrān Töle dégen nā-bekār qofup Merzūk Meşhedidin ruşsat alıp kelip ma‘rige meydānnıñ otrasıda turup bañ sokup turdı munı tañkır körüp Beg Ođlan Hān kıçkırıp aydı kim meniñ elimdin bir kişi bar mu bu sekniñ cezāsı berip çıkadurđan dep érđi ol zamān Muhtar Beg leşkerdin üzölüp çıkıp Beg Ođlan Hānnıñ aldığa kelip men barıp cezāsı [76a] berip kéleydin ruşsat hāşıl kılıp meydānđa yüzlenip ol sekniñ aldını tostı ol nā-bekār aydı sen ne kişi turursen bī-edebāne meniñ aldımın tosarsen déđi Muhtar Beg aydılar ki men sendin başalđan kelken kişi bolurmen déđi ol sek aydı ey ādem aytıñ ne turur ol şır merd aydı ki atımın sorsañ Muhtar Beg turur ey nā-bekār sek seniñ atıñ hem néme dep érđi ol hāramzāde ayttı kim meniñ atımın sorsañ Barān toladurlar dep cevāb berip déđi kim ey yamānlarnıñ yamānı halk her bañ bolsa urup alđıl köllüñde armāniñ qalmasun déđi Muhtar Beg aydılar ki ey sek bizde hiç armān yoqtur her bāñ bolsa élgeri sen urup alđıl dep cevāb berdi ol sek qahr-ı harbi birlen qolığa yar alıp oğnı hale kemānlıđa koyup Muhtar Beg ser-i revān kıldı Muhtar Beg ötkerdi andın nize keltürüp urdı ötkerdi andın qolığa kılıç alıp Muhtarge hamle kıldı Muhtar Beg ötkezip qolığa kemānı yarı alıp oğnı büste (?) koyup tartıp ol sekseri atıp érđi ol sekniñ cānı düzağda āram taftı andın Tāluđ kördi cehennemge bardı cem‘ cümle kördi cehennemge ketti sārık nā-bekār kirip Muhtar Begge zağme berdi Muhtar sol qolı birle sārıkın fī (?) ibarıp meydāndın yanıp çıktı ol kün keç bolup tañ yoruğandın keyin yene értesi medāniđa heme leşker şaf der-şaf bolup turup érđi Merzūk tarafından Delül meydāniđa kirip bañ bā-heybet soğup atnı ceke basturup ér bar mu meniñ meydānıđa kirip maña cevāb beredurđan dep turdı munı körüp Beg Ođlan Hān kıçkırıp érđi kim bir er bar mu şubu nākisniñ cezāsını beredurđan dep érđi şol zamān Qamqaras Hócendı qofup Beg Ođlan Hāndın ruşsat alıp meydānđa kirip Delülnıñ aldını tostı Delül déđi kim neme ömsen bī-edebāne kelip aldımın tosadurđan aytıñ néme maña aytıp koy qolumda i-nān ve bī-nişān ölüp ketme déđi Qamqaras Hócendı aydı meniñ bir atım bar idi mana aldıñđa yanıp keldim

cāniñ çıkarğıl dep érdi bu sek der-ğazab bolup qolıǵa kemāni yanı alıp oqñı halesiǵa qoyup Qamqaras Hócendıǵe revān qıldı Qamqaras Hócendı rū qıldı [76b] nıze urdı rū qıldı şemşir urdı rū qıldı andın Qamqaras Hócendı bu nā-bekārniñ kemer zinciridin tutup kóterep yerge urup üstige çıqıp oturup imānǵa delil qıldı Delül qabül qılmadı andın başını tenidin cudā qılıp andın meydān otrasıǵa kelip dédi kim bolǵay mu meydānǵa kelip meniñ birle teñe bir teñ kéledurǵan dep Merzük tarafıdın vardu kirdi rüberü bolup érdi munı hem dūzahqa ibardı İlyās muhteşem kirdi dūzahqa ketti Qabir muhteşem kirip Qamqaras Hócendini şehid qıldı Ebū lu'lu' kirdi şehid boldı Şahşar kirdi şehid boldı taş Muhammed Hócend kirdi şehid boldı Tus Qoqandı kirdi şehid boldı Ra' de Kāşkarı kirip Qabir muhteşemni dūzahqa seyār yaş qıldı Tuce muhteşem kirdi Ra' de Qāşkarini şehid qıldı Mūsā kirdi şehid boldı 'avile kirip Tuce muhteşemni dūzahqa tafçurdu Hāmek kirdi dūzahqa bardı Selim kirdi dūzahqa ketti 'Abedvār kirdi dūzahqa ketti İsmā'il kirdi dūzahqa ketti kızılbaşlar munı körüp şaf-ı bend bolup meydānǵa hiçkim kirmes boldı Merzük munı körüp yarlıǵ qıldı ki ol ademin başıǵa hemeñ aţ salıp ol zamān leşker-i kızılbaş barçası bir ölgürçi aţ saldı 'avile *Allāhu Ekber* dep tekebbir şalavāh etip kızılbaşlarge çöküp cenke kirdi meymeneni meyrege qılıpñı çanākāhige soqıp küştedin füştelere qofarıp yürer érdi Beg Oǵlan Hān hem be-tamām erkān-ı devlet leşkeri bilen aţ salıp uruşqa çömüp kızılbaşlarnıñ damarıdın açıǵ tutunlar urlatı ol kün meydān içinde qanlar deryādek aqışqa kirdi ādem oluşınıñ had-i hesābı yoq érdi ahir Merzükniñ leşkeri bā-serük bolup şehriǵe qaçqıp kirdi arqadın Müselmān leşkeri qoǵlap bile kirip şehrinı vırān hālkını hayrān qılıp kırğun qılıp érdi Merzük munı körüp ketürıǵa revān boldı Bozoǵlan Hān añlap leşkeri birle arqasıdın ketürıǵa revān boldı aldıda Merzūka barıp hırmen ketürı hırmen kerürıǵa 'arz-ı hālını etip yıǵladı andın arqamdın él-i şan'ı qoǵlap keledür dep érdi hırmen ketürı bu sözni işitip derhāl leşkerini cem' qılıp şehri [77a] niñ taşıǵa hayme hırkalarını tekıp tüşti añǵıçalık Beg Oǵlan Hān yetip kelip tüşti értesi meydān-ı ārāştā qılıp hırmen ketürı bir mikdar rāfzanı meydānǵa kerküzdi Bozoǵlan Hān leşkeridin Şeybān Aşup kirip ol sekniñ aldını tosıp aydı kim ey sek némege o yan bu yan qaralmas ol maña qarap cevāb berip bolup andın o yan bu yan qaraǵıl dep heybet qıldı ol sek aydı ey za' i cemā' aytıñ ne turur meniñ atımǵa qatem qolumda bī-nisām ve bī-nişān ölüp ketti

dep érdi Aşup aydı ki meniñ atımnı sorar bolsañ atımnı Aşup derler dédi ol sek aydı evvel her bañ bolsa urup algıl köñlüñda armāniñ kalmasun dédi Aşup aydı ki her bañ bolsa evvel sen urğıl bizge ilki herbe salmağ resme émes evvel sen her bañ bolsa urup her oñğa yet dep érdi қatem қoliğa nize alıp şübğa at yükürtüp kelip hamle қıldı Aşup atıniñ sağrasığa yқılıp berip ötkerdi düvvüm sévvüm bāre rū қıldı aldın Aşup қatemge қol uzatıp belidin köterep yerge salıp üstige çıkıp olturup naşihat қıldı bu sek қабül қıldı aһir başını tenesidin cudā қılıp cānını dūzahқа tafçurdı һırmen ketüri munı körüp yarlıғ қıldı hemeñ at sal bu ādem һürniñ başıға dep érdi bu sözni leşker-i қızılbaş işitip Aşupniñ başıға қoyuldı Beg Oğlan Hān munı körüp barça leşker arқamdın cenkge kirsün dep at saldı arқadın heme leşker-i İslām-ı bégbār cenk at salıp kirip ölüklerni küştedin füştelер қofarıp қanlarını ceyhün yekligі aқınırdı ol zamān ‘avile cūste қabuklık birle ol meydānda һırmen ketürini tutup alıp қayd-ı bendege tarttı sālise kirip һırmen ketürini bendege tarttı leşkeri munı körüp alaman dep yıғlaşıp kelip imān etip Müselmān boldı Müselmānlar hem cenkdin қol yıғıp kelip bargāhıға cem‘ boldı andın һırmen ketürini қaşlarıға keltürüpdin İslāmға delālet қılıp érди bula tofıқа tapıp Müselmān boldı Merzūq andın қаçıp Bunān şehriге bardı Nevdercās Merzūqni şehriге kerküzmey hey dep çıkardı andın ötüpge serv-i seri yürди bu һaber [77b] ni Hālmiz Şāh Urus işitip leşkeri birle çıkıp Merzūq birle uruşup leşkerini öltürüp Merzūqni tutup alıp bendege tartıp қoydı Beg Oğlan Hān Merzūqni қоғlap Lunānға keldi Merzūqniñ kelip ketken һaberini añlap Kāsreviға Urus һalkı Merzūqni alıp çıkıp Beg Oğlan Hānға tutup berdi Beg Oğlan Hān Merzūqni şol yerde dārға asıp öltürди Uruslarınıñ fādşāhı Hālmiz Şāh Urus bularge tüşkün қonalғu çıkarıp berip yandurди Urus һalkını imānға delālet қılmay yetip Yunānға keldi һalk hem Urus érди түşkün қonalғu çıkarıp barıp yandurди andın Ketürige kelip şehri İslām nūrı birle münevver қılıp һırmen birle һırmen ketürini yene һākim қılıp қoyup şundın Meşhedge kelip taһқıq-i teştışler қılıp Müselmān bolғанını қoyup bolмағанını öltürüp ol şehriге ‘avileni һākim қılıp қoyup Aşkar tağı keldi Beglerni tutup alıp ketken yerge kelip ‘Aşūr Beg Serdārdın sordı siz şubu yerde uruş қıldıñız mu dep ‘Aşūr Beg aydıлар ki men bu tağda uruş қılmadım men uruş қılған tağқа iki yarım ayda yetip baradur Mışrıға bargunça yette tağ bardur āһırқа ..ğda Yūsuf Aһmed beniñ arқasıdın yetip baradur қızılbaşlar birle

cenk kılduğ Beglerniñ aldıda yetmiş beş kün uruştum Beglerni üç nöbet uçratıp aldım yine üste üstige Küzer şādın élğar kelip bizdin uçratıp alıp ketti bizler az kâfirler qum tofrağdın tola bolup keldi bizler nā-‘ilāç bolup yandıq dep sözini evveldin āhīrgıça beyān kılıp berdi Beg Oğlan Hān ‘Aşūr Begdin bu sözni işitip Mısrīğa barıp Küzer Şāhnı tahtıdın tābūtğa tartıp qalğanını Müselmān kılıp bolmağanını öltürüp Yūsuf Aḥmed Beg ḥayāt bolsa alıp kelürmen eger şehīd kılgan bolsa ḥūnını alıp kelürmen dep iki yüz toqsan miñ leşkerini mükemmel meşallih kılıp Mısrīğa qarap revān boldı şubu yürgenlerçe Aşkar tağıdın ötüp Hemāvān tağıga kelip tüşti értesi ‘alā’s-şabāḥ yolğa kirip menzillerni tayy kılıp [78a] Qabākān tağıga barıp ol yerdin ötüp Qarākır tağı ga kelip qondu andın ötüp Ḥasr tağıga keldi mundın ötüp ‘İrfān tağıga kelip körseler kim ‘Aşūr Begniñ qalğan yerlerini körüp barça leşker bilen Bozoğlan Hān başlağın aḥsīn āferīn oqudı ölgen kâfir kızılbaşlarnıñ ölüklerni sayıp be-tamām tağlar içini bedbüy kılıpdur ol tağniñ dehişi cānūrları ölüklerniñ küşt-füşelerini yep turadur barça ḥalk munı körüp ḥayrān qaldı L‘al Hān ayim munı körüp ‘Aşūr Beg Serdārğa du‘ālar kılıp rahmet oqudı andın qonup értesi ol tağniñ ol yüzige ötüp érdi havālar tutulup bulutlar feydā bolup şol qar yağqanlarıça kırk kün yette yağdı tağ teñiz qarğa tolup yolnı hiç fark qalğan bolmadı Müselmānlarnıñ aḥları açlıqdın ölüp ölüp qaldı neçend Müselmānlar savuqniñ şiddetidin muzlap ölüp ketti bir neçend Müselmānlar qol fütidin ayrıldı ot köymedi su aḥmadı savuqniñ şiddeti kündin künge ziyāde bolup her kimerse ḥaymesidin çıqıpdur muzlap öldi Beg Oğlan Hān munı körüp dédi kim émdi yanalı bolmadı bizlerge ayām naḥs kelip qaldı Allāh Te‘ālādın kelgen taqđirige hiç çāre yoq ten bermek kerek dep neme dédi

Bende ḥaḥniñ taqđirige

Biz bende ten bermek kerek

Söz kılsa bolmas işga

Biz bende ten bermek kerek

Allāh kerīm luḥf eylese

İki Begge rahm eylese

Çıkar bir kün zulm eylese
Biz bende ten bermek kerek

Halāk eylegem halk eylegen
Yoqluq işdin bar eylegen
Sekiz bi-heşt nār eylegen
Biz bende ten bermek kerek

Bendelerniñ kārıdur sehl
Bendge tüşken taqdır-i ezel
Doslar sizge aytay ğazel
Biz bende ten bermek kerek

Zārıları haqqa yetti
Urgan āhı ‘arşge yetti
Naḥs Ekber başdın ketti
Biz bende ten bermek kerek

Beg Oĝlan der belki sözlep
Taqdیر-i işin çıqtı közlep
Çıqdı ğazab keldi yüzlep
Biz bende ten bermek kerek

yarlıĝ kıldı ki İsfahān şehriĝe yanıñ dep ol zamān heme leşker hoşnūd bolup şol
yerdı yanganlarıça qarlarını keçip keçe küzdüzlep yürüp özini Meşhedge arān alıp
cihān munda fākize [78b] bolup ayrıĝlangunça turup andın ‘avile birle hūblaşıp
İsfahān şehriĝe yürüp bir neçend künde yetip kelip taht-nişin tahtıda şandal-nişin

sandalda oturup bir karar bolgandın keyin Beg Oğlan Hân Beglerge meclis berip
andın öz yurtlarığa yandırı L'al Hân ayim Gül 'Asel Gül Haziçe ayimler yığlaşıp
Hârezmige yanıp kelip öz menzilide karar tafıp tursun *faşl-ı dāstān bir kelime
sözni Yūsuf Aḥmed Beglerge üç kız āşīk bolup her küni zindānğa āb ṭa'ām sunup
bergenidin işitiñ* vaqtige Yūsuf Aḥmedge Būbāy Qamber Velige hiçkim āb ṭa'ām
bermes érdi bular açlıg cānıbdın teñ bolup Hūdāy Te'ālāğa sığınıp rızq-ı rüzāne
tilemek üçün Hāzret-i Qamber Velī neme dédi

Yoqđın bizni yaratgen kudretliğ raḥmān

Üç kuluñğa rızq-rüzān ber émdi

Rızqımızğa vekil sen qadr-i sübhān

Üç kuluñğa rızq-rüzān émdi

Yaratıp sen barçanı rızqası birlen

Berip sen köz salıp üzresi birlen

Küyāhdın rızq çıkardıñ sebebi birlen

Üç kuluñğa rızq-rüzān émdi

Çerende ferende kıldıñ rızq berip

Hem çehār fāy ademniñ rızqısın berip

Bu zindānda üç kuluñ yığlap aç qalıp

Üç kuluñğa rızqa rüzān émdi

Neçend vaqtıdır āb-ṭa'ām körmedük

Cebr birle yatıp ay kün körmedük

Üç kul yığlap ḥāzretiñge sağınduk

Üç kuluñğa rızqa rüzān émdi

Urdı soқты nāz-niğmet bermeyin
taqdīr saldı zindān içre yeteyin
Sen bermesseñ rızqımıznı neteyin
Üç kuluñğa rızqa rūzān émdi

Qamber tiler sendin rızq sebebni
İcābet qıl bizler qılğan talebni
Rızq bermeseñ algıl üç kul cānını

Üç kuluñğa rızqa rūzān émdi

dép du‘ ā kıldı bu qılğan du‘ ālarını Hāzret-i Hāqsubhāne ve Te‘ ālā qabūl bolarnıñ rūzānesiğa üç za‘ if mazlūmlarnı sebekār qılmaq üçün köñliniñ yamānlıq qılğısını alıp yaşılıq otını salıp Yūsuf Aḥmed Begge āşiq miḥribān qılıp berdi biri Hemze ‘ İş‘ aşnıñ kızı Rābi‘ a laqabı Qaraköz ayim biri Küzer Şahnıñ otrançı kızı Rāhīde laqabı Dāl Şimā yene biri qılğıçe Ahnekirmiñ hādimi Bibi Niyāz ayim aşı Ürgençilik érdi evvel Qaraköz ayimge Hemze hemşepdin [79a] iki Beglerniñ ta‘ rīf u tuşiflerini işitip gāybāne ‘ āşiq bī-qarār bolup körmekge arzūmend bolup neçe merātibe zindān başığa kelip körelmey yandı bir küni vaqtıñı gānīmet tafıp bir fārçe feşiq bir toquz nān tuqaç bir kete lekende şorba kürünç aş alıp zindān başığa keldi kördi kim zindānnıñ işiki qafallaqlıq turadur aḥir tüñlükge kelip qıçkırdı ki qanı Yūsuf Aḥmed dégen Begler men ularge cevāb ḥūr alıp keldim dep érdi Yūsuf Beg bu sözni işitip dédi kim mana biz sen qıçkırgan Begler dep tüñlükniñ oturuğa kelip turdı andın Qaraköz ayim alıp kelgen nān küşt aşnı āheste sunup berip aydı Yūsuf Beg qol uzatıp alıp yep içip haqqıda du‘ ālar qılıp Hūdāy Te‘ ālāğa şükr ü şenālar keltürüp aydılar Qaraköz ayim zindān içige qarap Yūsuf Beg Aḥmed Begni Hāzret-i Būbāy Qamber Velīni körüp soradım sizler üçlen bu zindānğa néme sebebdin giriftār bolğan dep ḥāl ve aḥvāl sormaq üçün Qaraköz ayim neme dédi

Ne sebebdin azıp tüştüñ zindāne

Qadr-i ‘ ar‘ ar serv-i niḥāl yigitler

Velcemi‘ érmes könlüñ bolmış vîrâne
Sizdek érne körmek meḥâl yigitler

Çarḥ-ı felek fer tosalmış yürekge
Körüp ḥâliñ ḳalıpdur men ḥasretge
‘ Aceb ğane ḳılıp sizler külfetge
Bir sorum bar aytay mişâl yigitler

Ḥaḳ Te‘âlâ raḥm eylegey ḥâliñge
Ḳazâ taşı tekmesünler cāniñge
Hiç bir noḳşān tekmes bolsun mâliñge
Bolsañ anda körgil cemâl yigitler

Mağrūr bolma ziyāni dep her zamān
Kelür bir kün tâbüṭ aylığ aṭ revān
Ölüp ketseñ aḥretde tâb imān
Zende bolup bol bir kemān yigitler

Seni işitip bolupdurmen sergerdān
Hicriñ tüşti yürekimge miñ elvān
Sizler maña beş alte kün mihmān
Yaşñ bolsun şadmāḥ sal yigitler

Meni sorsañ hemze Merşip ḳızı men
Cihāndaki ḳızlarıñ ki başı men

Söyer yārnı kör idiban kelipmen
Gamdın kılay sizni ħalāş yigitler

Ķaraköz der cevāb bergil sözümge
nazar salıp Ķarap turğıl közümge
Hiç kişini teñ kılmadım özümge
Sözle ħāliñ sözle derħāl yigitler

dep érdi Yūsuf Beg dédi kim subħānallāh bizdin mu kişi Ķarasöz sorar iken dep
Ķaraköz ayimniñ köñlini alıp tonumapdurmen dep Ķarap turup Yūsuf Beg neme
dédi

[79b] Sünbül saç ‘ anber Ķaş ayğar kirfeklik
Neçük keldiñ ĶorĶmay munda ħarāb kıız
Yā burı yā niheñ yolbars yüreklik
Ķandağ keldiñ bizni añlap merāb kıız

Keldiñ mu kim bizni yer dep nān toĶaç
Yenemler édük Ķudā dībān ĶursaĶ aç
Ķaber eyledi raħm eylemes felek gaç
Keltürüp bir bir Ķatre su şarap kıız

Keltürüpsen bizlerni dep nān Ķatıg
Déşvār boldı ħālim zindān köp ısıg
Şorba kürünç aş beripsen küşte
Ķılğıl fesend bu sorumge Ķarap kıız

Seni Ķudā bizge sebeb kılıpdur

Fāre sözlep kelip cānım alıpdur
Üç cān kişi yesün dībān beripdür
Kelip hālīm sorar bu dem şevāb kıız

Qaşññ qalem kirfikleriññ nīze oq
İki çeşmiññ su çıkarur köp savuq
Çeft anārññ çıqmay turup kördüm toq
Arıq bölüp aqar su sendin çerāb kıız

Siz iken siz nāzük beden sandım köz
Hüsni-hāl sende iken yoqtur söz
Yūsuf Beg der bilseññ meni Qaraköz
Sīrab bolduq niç metler yep kebāb kıız

dép ta'rif kılıp érdi Qaraköz ayim bisyār bolup ilgerkidin ziyāde rek mihr-i muhabbeti yaqın bolup bir sāt bulardın yıraq bolaşığa tākāt tutalmay érdi ketmey dese atasıdın qorqar érdi aqır bolmay bulardın men bir söz sorap ketey her ne bolsam bolupdurmen qayan bardıññ dese ata anamğa bir neme dep cevāb berürmen dep dēdi kim ey Beglerim sizler qaysı diyārdın bolur sizler bu zindānga neme sebebdin giriftār bolduñlar dep suvāl sorğanıda Yūsuf Beg birin birin cevāb bergenleri

Suvāl-i Qaraköz

Qaysı élniñ Şāhıdur siz
Bu zindānniñ giriftārı
Qaysı kanniñ gevheri siz
Neçük tüştüñ cefākārı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Meni sorap yığlap turduñ
Men seni söykümdür araköz
Bu zindānga arap turduñ
Men seni söykümdür araköz

Suvāl-i araköz

Sorap keldim men sizlerni
Ölür müsiz siz bizlerni
Körsetmesün bu künlerni
Bende bolğan nekün sarı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Öz yurtumda sulān érdim
Siyāsetlik fehliwān érdim
[80a] İrāde şol iken tüştüim
Men seni süykümdür araköz

Suvāl-i araköz

Aşlım Mışrı ehl-i ız men
Bir yastuda yatsa sen men
Neçük tüştüñ sen uçulan
Bu zindānnıñ ħār-ı rārı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Bir siñlim bar hezāristan

Ṭūtī yeñliġ men afesde
Çāh içinde köñlün aste
Men seni süykümdür araköz

Suvāl-i araköz

Kiçik kızmen bir nātvān
Derdiñizge ılay dermān
Seniñ üçün baġrım biryān
İki cihān sezāvārı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yigirme beşde bende boldum
Kāfir olda neler kördüm
Munda yatıp seni kördüm
Men seni süykümdür araköz

Suvāl-i araköz

araköz der boldum edā
Raħm eylegey sizge udā
Men bolmasam sendin cudā
Saña ılay cān-niřārı

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der sīnem dāġlap
Keçe kündüz anlar yıġlap

Seniñ bilen hāl sorağlap

Men seni süykümdür araköz

dép sözleşip bolup Yüsuf Beg dédi kim ey araköz bizlerge bir çift tārı bir fāre yıgaç erre bir kergi yelem keltürüp beriñ biz anı dütar ılıp sizniñ şā'niñizge ğazel-i 'āşıkāne oqup melāl laımızni unutsaq dep érdi araköz ayim yükürüp berip agasiniñ bir sazı bar érdi destelerige cevāhirlerdin köz oyup naış-nigārlar ılğan anı uçurlap keltürüp berdi Yüsuf Beg bu sazğa köp nazār salıp ey amber ata bizniñ elimizdin sizniñ eliñiz küşādek bu sazni tüzüp nağme ılıp beriñ dep sunup berdi Bübāy amber Velī bu sazniñ ferdelerini rüstlep ulaqlarını tulğap tarañ şutuğunça Yüsuf Beg aldırıp uşuqup néme dédi anı bir añlayalı

[80b] Bübā cān sözümni berdim uluñġa

Bübā cān sazımnı ılġıl bināye

ulaqın rāslaban bergil olumġa

Bübā cān sazımnı ılġıl bināye

Bizdek éller olġa alıp alġudek

Yetmiş maam perdeside kelġudek

Kāfirlerniñ cānlarını alġudek

Bübā cān sazımnı ılġıl bināye

aladurmen sazımnı olumġa alıp

Aħmed Beg beyt oqur yanımġa kelip

araköz añlasun ulaġın salıp

Bübā cān sazımnı ılġıl bināye

Bu zindānda yatıp alurmiz dutā

Köñlümüz hoş bolsun ey amber ata

Hālimizğa raħm eylesün bir Hudā
Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

Ferdesini sınaþ bađlañ on yette
Üç yeride teñ kişi kılıñ elbette
Fehm bilen tüzdiñiz ketmesün sitte
Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

Sazımnıñ ferdesin hoş yağşı tüzgil
Bu ‘ arzımnı bir Allāhğa téküzgil
Kulağığa oldan kulağlar salđıl
Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

Saznı añlap yürekini dáđlasun
Beg Aħmed Hān ferdesini bağlasun
Avāzını işitip ‘ālrı yığlasun
Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

Uçulan yatıpmız zindānda yalđuz
Saz çalđannı işitip kelsün Karaköz
Köñlümüzni hoş kılıp aytalı bir söz
Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

Yūsuf Aħmed saña yıđlap dād éttük
Bu zindānda vağtimizni şād éttük

Kāfirlerdin zūlm u cefā köp kördük

Bübā cān sazımnı kılğıl bināye

dép tağalap bolğunça Bübāy Ƙamber Velī sazı tüzüp tayyār kılıp Yūsuf Begge berdi Yūsuf Beg tarañlatıp baqıp ne hoş obdan tüzalıpdur dep kılığa alıp Bübāy Ƙamber Velīge karap turup Yūsuf Beg Aħmed Begni yanığa alıp oturup bu gazelni kaysı maķamğa oquyend çaladur bir işiteli

Bu zindānda bir Ĥudayim

‘ Aceb bir yahşısı saz berdi

Ƙamber atam hoş tüzüp tam

Küldürletip avāz berdi

Öyde qaldı tala sazım

Fürzür érdi ať avāzım

‘ Aşür Begim şir şahbāzım

Cenk içinde ejder érdi

Ƙamber tüzdi köp yahşısı saz

Çalsam çıkadur türlük avāz

Ta‘ rīf kılsam her kaçça az

Bülbül kibi sayrār érdim

Saznı alsam İsfahānda

Çalur érdim her kün şunda

Bendek tüştüm kelip munda

Ƙamberimni hemrāh berdi

Saznı alsam men oluma
alar kelür obetimge
Yigitlerim o soluma
Meclisim kp ızıl rdi

[81a] Ferdeler bedin boum

Desteleri rdi baım
Hikim aa ılmay sem
ula salıp alar rdi

Tarılari ıldı yuan
Bülbül ki a naredin
Könlüm rdi aa yakın
ulaları altun rdi

Kasesini bir uyduran
Destesi kāküller uyan
İsfahānda Usta imrān
Yaşı sazlar yapar rdi

Alar minip ikār ısam
ır yigitni ara salsam
Her arafge devrān sorsam
Felek maa zarar berdi

Tagam érdi Beg Oğlan Hān
Bizge boldı ol bed kemān
Ağzıdın çığtı Şol zamān
Sözlep maña azār berdi

Bizler çığtuğ İsfahāndın
Çırlat turduğ her kayandın
kırk miñ kişi çığtı andın
Köçmel bolup çıça berdi

Bizler yürdük on beş keçe
Qomşun yürdi küçe küçe
Şehr salduğ kırk künđiçe
Dervāzesi timür érdi

Aña Hīve atı koydurdum
Aña özüm ve Şāh boldum
İsfahānğa üç yol bardım
Şecā' atım bisyār érdi

Meni añlap Er 'Alī Hān
Elçi bolup keldi Ay Hān
Bir neçe kün kıldım mihmān
Hārezmīge çırlap yürdi

Kéñeş birle anda barıp
Şāhlar birle ülfet alıp
Gül ‘ Aselge toylar kılp
Hezāristanı maña berdi

Қaydın keldi yezīd çöküp
Қанlıғ yaşnı közüdin töküp
Raħmim kelip nöker alıp
Ne bolursam kılur dédi

Bozoğlan Hān keldi bir kün
Yigitleriñ körset bu kün
Bu Rāhnūş cāsūs körsün
Ötür anı dégen érди

Rāhnūşnı öltürmedim
Yıraқ taşlap yetürmedim
Tağağa men azār berdim
Tağam meni tiller érди

Atı iken Kençür gārīb
Birinçi kün kıdı hіzmet
Aтlar berip kıldım ‘ izzet
Mendin aғam alar érди

Köpdin köprāk işāndım men
Neyler dése aşım men
Şikār ayrılap yürerdim men
Yeẓīdlerge tutup berdi

Beg Yūsuf Hān oqur ğazel
Qaraközge kılıp hezel
Yārimni aşı Gül ‘ Asel

Kelsem barduq sorar érdi

dep bolmap érdi sazıñ kulaķı yandı munı körüp Qaraköz ayim aydı ki sazı maña
berıñ men tüzüp çalıp bir mısrā‘ ğazel oquy dédi Yūsuf Beg sazı Qaraköz
ayimge sunup berdi kılığa alıp hūb tüzüp Yūsuf Aħmed Begni ta‘ rıf kıldı Mısrıñ
maķāmıça ğazel oqup bu beytni oqıdı

Beyt

Şükr-i Hūdā kudretiñge

İki Şāhnı körsetiñsen

Neçend sözler kıılmaq saña

Meded‘ ānı körsetiñsen

[81b] Öz şehrige sulţān bolġan

Leşker kuzġapduran sorgan

Bende bolup munda kelgen

Mübtelānı körsetiñsen

Yoqtur başın tüşürgeni

Armas saçın ütürgeni

Çāh içinde kördüm anı

Piřvānı körsetiñsen

Lāçin řuñkār kuş kuşla

Düşmen körse téz uşlağan

Bende bolup zār yıglağan

İřānı körsetiñsen

Çıksa řikār çaķmaķ étip

Aşlar çafıp çöller kezip

Munda kelip bendege tüşüp

Fārsanı körsetiñsen

Қayařları öyde yatur

Bular munda şan yıglaşur

Қaraközim ğazel oқur

Muқtedānı kösetiñsen

dép tořtap қarasalar zindānnıñ içinde esir tüřken ādemiler beyhūd bolup yatıpdur

Қaraköz ayim bu yat künekārlardıñ řikār yanıp maña bu ģalқdıñ zarar esip yatar

atamġa чуқар bolup қалur menmu keyin dep endişe қılıp Ĥāzret-i Ĥāқsubĥāne ve

Te‘ālā yıglap bu uçulandıñ bařқasını bu zindāndıñ yütürseñ dep neme dédi

Ĥudāvendā kerem birlen

Özüñ ġāyret қıl éllerni

Körey ģāz közüm birlen

Özüñ ġāyret қıl éllerni

Bu üç él maña köp maħrem
Bolur şubħ şām hemdem
Bu ħizmetge urum muħkem
Özüñ ġāyret ıl éllerni

Bular bizge būs-i amrā
Maña ol üç uluñ bī-harā
Ĥalāş ıl özge fatrā
Özüñ ġāyret ıl éllerni

Bularnı maña miħmān ıl
Neçe kün Şāħ Sultān ıl
Bu ul müşkülni asān ıl
Özüñ ġāyret ıl éllerni

araköz men özüm setere
Bular za'ı ular kefere
Uzun körgil kim sen 'ömre
Özüñ ġāyret ıl éllerni

dép sazı astı Yūsuf Begge sunup berip yanay dep érdi Yūsuf Beg araköz
ayimni bir sā'at toħtap beriñ dep araközniñ ayğan sözlerige bisyār şādmān
bolup sazı alıp alıp turup aysı ġazelni oudı

Zindān içide baġrım kebāb
Men saña köydüm araköz
Ĥālīm sorap taftıñ şevāb
Men saña köydüm araköz

Qızılbaşdın biz keçelik
Hālî kılıp sözleşelik
Haqdın tiley tileşelik
Men saña köydüm Qaraköz

Bende kıldı kâfir bizni
Hudâ yetkürdiler sizni
Hemze ‘İş’ aşnıñ kızını
Men saña köydüm Qaraköz

Seni körsem ‘aqlım şaşar
Büse kılsañ bahtıñ açılar
Ketme nârı sâ‘ at ey yâr
Men saña köydüm Qaraköz

Cânım fedâdur yoluñğa
Qurbân bolay tal boyuñğa
Bargıl émdi sen öyüñge
Men saña köydüm Qaraköz

[82a] Yūsuf Beg der yoqlañ bizni
İgem bergey murādıñnı
Hudâ berse sizge izni
Men saña köydüm Qaraköz

dep bolğunça künekârlar başını köterip birin birin ıofğan turdı araköz ayım bularnı körüp Yūsuf Beg bilen ħūblaşıp öz mekânıĝa ketti ol küni kün keç bolup értesi seher vaqtıda Küzer Şāhniñ emr ü fermānı birle cellādlar kelip ol yetmiş beş künekārlarnı Yekistān bāzārıĝa alıp ıķıp dārga asıp tıre bārān ılıp öltürdi zindānda üçülan yalguz alıp Aħmed Beg bisyār orķup dédi kim bu yetmiş beş kişini alıp ıķıp öltürgendür bizlernimu cellādlar alıp ıķıp öltürür mukin néme dédi anı

Cellādlar körünmiş meniñ közümge

Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Menmen démey ulaķ salĝıl sözümge

Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Köp cellādlar kelip élni baĝlaşıp

Öltürüpdür bāzār içide aytaşıp

Būbām birle alduķ bizler yıĝlaşıp

Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Cellād kelip bizni baĝlap ıķarlar

İkimizni taħķıķ dārga asarlar

Çehār arafsın cāngā oķnı atarlar

Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Bizler ölseķ almay anamnıñ ħāli

Söndi bu kün yaşılgamnıñ kemāli

Körmek yoķtur soyar yaznıñ vişāli

Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Anam siñlim miħribānlar ğamdadur
Yürer yolu Hārezminiñ çolidür
Miñ ta' ādın artuķ Būbām mundadur
Aga émdi mendin bī-ħal boluñız

Cānım agam émdi mundın ketti baş
Köp yattadur kafaķ yaraşmas bir kaş
Atam ħarı biz ikimiz taħı baş

Aka émdi mendin bī-ħal boluñız

dep yığlay başladı Būbāy Ķamber birle Yūsuf Beg Aħmed Beg teşelli ħaħır étip
yollap oturup Yūsuf Beg néme dédi

Munça ħorħma inim Aħmed ölümdin

Ölgen yaħşı ukam mundağ künlerdin

Rengiñ uċtı renc-i külfet zulümdin

Ölgen yaħşı ukam mundağ künlerdin

Baħtiñ bolsa bu kün artıp ħalurmen

Yette yıldın soñra mundın ħıħarmen

Ĥudā berse Kūzer ħızı alurmen

Ölgen yaħşı inim mundağ künlerdin

İki yıldur bizler bende bolğalı

Bir yarım yıl boldı munda yatħalı

Bende bolup zindān içre turğalı

Ölgen yaħşı ukam mundağ künlerdin

Bir neçe yıl yatıp bir kün çıqarmiz
Küzer Şāhniñ taht-bahtın alurmiz
qolın bağlap şānı qul dep satarmiz
[82b] Ölgēn yahşısı ukam mundağ künlerdin

Yığlap meni mundağ tola qurtmañ
Olgan işni tekrār qılıp unutmañ
Gazelh̃ānmenyūsuf Begni tohtaymeñ
Ölgēn yahşısı ukam mundağ künlerdin

dep Ahmed Begniñ köñlini tüzürüp turar érdi Qaraköz ayim bularge yene gāzā
alıp kelip avāz qıldı Yūsuf Beg tüñlükniñ oturıǵa hāzır bolup qolını tañlap turup
érdi Qaraköz ayim tüñlükdin alıp gāzālarını sunup berip érdi Yūsuf Beg ab
taʿāmlarını qolıdın alıp uçulan yep açıp Destūr Hānnı yağım Qaraköz ayimǵa
sunup berip haqqıǵa duʿālar qılıp rahmet oqudı Qaraköz ayim Yūsufniñ duʿā
qılǵanını körüp bargan sır mihr-i muhabbeti Beglerge ziyāde bolup Yūsuf Begni
taʿrīf qılıp neme dédi qanı

Qaʿ adıñdın men eylemes
Ölme öz Beg ölme ölme
Tal boyuñdın men eylemes
Ölme öz Beg ölme ölme

Qayda qaldı yürgen yoluñ
Hiç solmasun tāze gülüñ
Derd körmesün iki qoluñ
Ölme öz Beg ölme ölme

Raḥm eylesün ḥaḳ cāniḡa
Meded bersün teñdaşıḡa
Men eyleneḡ köz ḳaşıḡa
Ölme öz Beg ölme ölme

Ḥaḳ yeter ḳılḡan dādiñ
Ḳılsam ta'rif uluḡ atıñ
Ürgençide ḳaldı cāniñ
Ölme öz Beg ölme ölme

Ḳurudı sīnemniñ dāḡları
Érenlerniñ sulṡānları
Din Ḥārezmīniñ Begleri
Ölme öz Beg ölme ölme

Men ḡarībḳa eyleñ şefḳat
Tüşey eger bolsañ ülfet
Federiñge yüz miñ raḥmet
Ölme öz Beg ölme ölme

Merdler meydāḡa yıḡlasun
Kāfir ḳolını baḡlasun
Ḳaraköz başıñdın eylesün
Ölme öz Beg ölme ölme

dép Yūsuf Beg birle hūblaşıp öz mekānıǵa yandı Begler ҡursaқ toқ uyқu uһlap
yatıp ol künni ötkezip turar érdi Ҷaraköz ayim bir toқuz nān bir közede ҡatıǵ
berür māl һurme alıp keldi Yūsuf Beg Ҷaraközniñ ayaǵ şerfesini işitip Aһmed
Begni yanıǵa tartıp bu kün oturup aydı kim ey Ҷamber ata biz Ҷaraközge tuǵra
boluñ biz köpraқ ҡuran Ҷaraköz néme deydür biz añlayalı dédi Ҷaraköz añlaǵıça
alıp kelgen āb aş ҡatıǵnı tüñlük başıǵa alıp kelip turdı Ҷamber Velī élgeri ötüp
tüñlükniñ oturada turup ҡolını uzatıp érdi Ҷaraköz hem alıp kelgen āb ta‘āmlarını
Yūsuf Beg һayāl ҡılıp Būbā Ҷamber Velige [83a] sunup berdi Ҷamber Velī
Ҷaraközniñ ҡolıdın alıp bir yerde yüşürüp ҡoyup saқal burutunu teбетip aǵzını
mödirletip oturup érdi Ҷaraköz téñşāǵudek bolsa iki Beglerniñ aşla on tavşı
kelmeydür érse zindānǵa başını taқıp ҡaraǵudek bolsa Būbāy Ҷamber Velī āb
ta‘āmlarını yep aǵzını ayırıtıp oturadur munı körüp Ҷaraköz ayim dédi kim ey
Būbā Yūsuf Beg Aһmed Beg ҡanı néme ҡıldıñ деп néme dédi ҡanı

Bende bolǵan aқ saқallıқ keñ Būbā

Yūsuf birle Aһmed Hānnı neylediñ

Nān yüzini hiç körmegen bī-nevā

Yūsuf birle Aһmed Hānnı neylediñ

Adem yutқan ejderhādek yutarsın

Ҷatıǵ nānnı bir turuşda salarsın

Yerik cāynap ma‘deñ aǵrıp ularsın

Yūsuf birle Aһmed Begni neylediñ

Émdi bildim seniñ ҡılǵan işiñni

Saқalıñ aқ bir tişiñ yoқ yaşıñni

Cevāb bergil maña köter başıñni

Yūsuf birle Aһmed Begni neylediñ

Ṭa 'ām ḥūrus tuymas aşla közleriñ
Ey nā-inşāf néme yerler hemrāhiñ
Cevāb bergil men bir añlay sözleriñ
Yūsuf birle Aḥmed Begni neylediñ

Ḳatıǵnı açarsın saḳalıñ basıp
Turup sen tülki dek közüñ alay etip
Elehim ölgeysen öfkeñge ketip
Yūsuf birle Aḥmed Begni neylediñ

Bahārda açılur bāǵlarnıñ güli
Osma birle yaraşur kızlarnıñ ḳaşı
Salfurup tüşüpdür ḳafaḳ ḳaşı
Yūsuf birle Aḥmed Begni neylediñ

Ḳarköz der budur saña suvālim
Cevāb bergil sen maña ey yamān zālim
Körelmeyin Beglerni ḳalmadı ḥālim
Yūsuf birle Aḥmed Begni neylediñ
dep érdi Bübāy Ḳamber Velī Ḳaraközdin bu sözni işitip aydı ki muña bir söz ḳılıp
baḳay maña néme deydür dep Ḥazret-i Bübāy Ḳamber Velī bir söz ayǵanları ḳanı
Cān ölür seniñ şirīn sözlerini
Men Bübāynıñ ḥālini sorǵıl Ḳaraköz
Töker ḳanım seniñ cellād közleriñ
Men Bübāynıñ ḥālini sorǵıl Ḳaraköz

Bübâydur mem gül yüzüñni müştâkı
Yoluñda qalmasun duran ayağı
Köksüñge yaraşur saqalim ağı
Yıraq ketmey yaqın kelgil Qaraköz

Sâq bolup saña men şarâblar sunsam
Arzû qılıp men künde cemâliñ körsem
Öz câyımdın qofup köksüñge qonsam
Qayal bolup téz tuğra yatqıl Qaraköz

Qollarımnı ötkersem boyunlarıñdın
Ma' demde teñsem qursağ bağıñdın
Şu rasañ tilimni tişlep lebiñdin

[83b] Her ne désem qabül qılğıl qaraköz

Yetip bergil sen maña bolsa hayālim
İşitip temey yetip bir bar bir hayālim
Māgdūrlamağay meniñ bu kem mecālim
Boyun sünüp rāst boluptur Qaraköz

Bu zindānda çektim seniñ cebriñni
Sır kılsam seniñ anarlıq bāğıñni
Dūken qoyup haqarsam bülend nāliñni
Sūsāt tebrāmay yeldām bolğıl Qaraköz

Qız men dersin halā tab‘ am sendin yaş
Her söz kılsam eger qulum qara kaş
Bir yerde yatışıp aytay men bağaş
Nāz kılmayın tutup bergil Qaraköz

Qamber aytur i‘ zāñ seniñ sütdin aq
Qadıñ zībār hasār yüzüñ yumulaq
Köksümge anāriñ kelgil émdi yaq
Soyup meni sheftālū öz qaraköz
dep érdi Qaraköz ayim Hazret-i Bübāy Qamber Velī fādşahımdın bu sözni işitip
Qamber Velīge qarap turup Qaraköz ayim néme deydür qanı
Yetmiş qurutge yüz dāğı bar tişi yoq
Hāqān émes lay-fas Bübāynı ne qılay
Bī-kār yatıp qursağ eyler işi yoq
Bī-hüde küykas Bübāynı ne qılay

Emr aytarmen bir lahzada yoq aytar
Tayaq alıp qoluñ bağlap soqarlar
Ādemlerim saña zulm éterler
Dārğa életip as Bübāynı ne qılay

Hergiz seni qabül kılıp kelmes men
Qarı Bübā qaşlarığa barmas men
Saña tüşer kızdın özüm érmes men

Sözüñ gālḥūy yas Būbāynı ne kılay

Qalem qaşım seni körmes ḥarāmdur

Bu ne sözdür bu ne qaydağ işiñdür

Atam sorsañ hemze ahın mérşepdür

Sendek Sulus Şā sen Būbāynı ne kılay

Ağziñ yumuq bolsun açma iştaha

Zarar kılor saña siñmes boğaza

Men qara saç sen aq saqal çal Būbā

Yalğan yoq rās Būbānı ne kılay

Saña berür köñlümdin men bizārmen

Barğınça gül-i qadīm dıraḥt-ı gülzārmen

Ḥayli yer sen baradur men āzārmen

Eşkār émes ḥaş Būbāynı ne kılay

Köz salmağıl açiñ tüşer köksümge

Közüñni yum qaramağıl yüzümge

Qaraközge nāmūs bolur yurtumge

Biliñ der ne mük Būbāynı ne kılay

dép érdi Būbāy Qamber Velī Qaraközdin bu sözni añlap ḥaqā bolup dédi kim ey Begler émdi qofup Qaraközge körünüñler bisyār sözlük iken meni ‘āciz kıldı dep érdi andın Yūsuf Beg ornıdın qofup kıçkırdı kim ey Qaraköz mana bizler bar seni üzmayış kılamak üçün bu köp olturup érdük Būbāmızni öz ornumızda aldıñızğa sizni sınamaqğa çıqartıp idük dep [84a] tüñlükniñ rüberūsiga kelip körünüş berdi

Çaraköz ayim Yūsuf Begni körüp bisyār-ı şādmān bolup dédi kim men sizlerdin esenlik sorap kéley dep bir köze çatıg bir tokuz nān alıp kelip bersem Būbā qolını uzatıp alıp néme kıldı néme émes tahı maña hazal-ı mutāyebe kılıp qaydaki bī-hūde sözlerni kıladur aña men hafā bolup kete dep tursam Būbā meniñ yanganımnı körüp sizlerni kıçkırap qoydı şükre'l-raḥmetullāh dīdārıñlarıge yeñi başdın müşerref boldum dep aydı Yūsuf Çaraközge teşelli aytmaq üçün neme dédi

Cemāliñdin ürkiley Çaraköz biri

Köñül hūşmas budur Çaraköz

Bu yerdin keter sen her küni neri

Köñül derdi çağı budur Çaraköz

Serbeser sözümni aytayın yārın

qaçan ketti keçip ' aşıkını barın

Tenā bī-rüştesi çün añla zārın

Köñül fenārı şūh budur Çaraköz

Kéneş bir söz birle turdı Būbām şük

Köñül derdin maña aytıp zibān tök

Seni sınamaq üçün olturduq biz şük

Sınap azma şemiz budur Çaraköz

Çatıg mu açmadı nān birle çatıp

Ki biz çöktük berip boluñ dayatıp

Yamānlap keter sen bu yerdin yanıp

Dégen söz taḥkīki budur Çaraköz

Hazal eyler Bübām bil sizni sıbap
Yatardük büküşüp biz munda merāb
Sen ketseñ bolurmiz Hicriñda ħarāb
Ne sözler dep dégen sözdür Qaraköz

Elem qılma közlük dilrubā
Çeker āhlar zamān turmay ol Bübā
Yūsuf Begler dégen bol émdi devā

Köñül teşellisi budur Qaraköz

dep érdi Qaraköz ayim Yūsuf Begdin bu sözni işitip Yūsuf Aħmed Beg şadaqa
ihlāsını bülend bermek üçün Qaraköz néme dédi

Qısım eger bi'llāh bolsa

Seni dermen Yūsuf Aħmed

Şum raqīb ħālim sorsa

Seni dermen Yūsuf Aħmed

Cemi' enbiyā-i Allāh ħaqqı

Adem birlen Ĥavvā ħaqqı

Muħammed Muştafā ħaqqı

Seni dermen Yūsuf Aħmed

İmān bergey sizge Allāh

Neçe yıllar yurdum kemrāh

Sırrı Maħfi ħalilu'llāh

Seni der men Yūsuf Aħmed

Dostlar yıǵlap dūşmen külse
Feymānımız bu kün tolsa
Qabza kelip hānım alsa
Seni der men Yūsuf Aḥmed

Heykel mu neçaqlar tafkunça
Aldı kiyinmege baqgunça
Tā tenimdin cān çıqunça
Seni der men Yūsuf Aḥmed

Yürek baǵrımni tilgunça
Yıǵasız tünni keygünçe
Yıǵaç atıǵa mingünçe
Seni dermen Yūsuf Aḥmed

[84b] Minik nekīrler kirgende
Suvāl mendin sorǵanda
Men rabbek dep turganda
Seni dermen Yūsuf Aḥmed

Qıyāmet küni tañ atkunça
Qaburǵan yerge fatkunça
Eser-efsel şornı tartkunça
Seni dermen Yūsuf Aḥmed

Ĥudāğa biz kılıpmiz zār
Zindān içre bolup siz ĥār
Bī-ĥaĥ ĥazret tōrt yār
Seni der men Yūsuf Aĥmed

Terāzümüz annı ĥurganda
Ĥalāyıĥlar tirilkende
Künāhımnı sorganda
Seni dermen Yūsuf Aĥmed

Maĥşer küni Ĥudāyım
Ĥaraköz der köpdür zārım
Sizge berdim cümle köñlüm
Seni dermen Yūsuf Aĥmed

dép ĥarasalar kün tüş bolupdur Ĥaraköz ayım atasıdın bisyār vehm kılıp sırrım faş
bolup ĥalur mukin dep endişe kılıp Yūsuf Beg birle ĥüblaşıp ıztırab birle öyige
kelse öy ĥalkı tamām izdep yürıydür āheste yan eşikdin kirip ĥaznaĥğa sulap
uyĥulaĥan bolup yatar érdi Ĥaraközniñ anası ĥaznaĥnı bir izdep baĥay dep
ĥaznaĥğa kirse kıızı bī-iĥtiyār uyĥulap yatadur ĥaşıge barıp kızını uyĥatıp bir
munĥa açıĥlap öyi ĥalkıge ayttı kim értedin başĥa yerni baĥıpdurmiz ĥaznaĥğa bir
iş için kirip érdim ĥarasam bu celāf boluñĥa kirip bī-iĥtiyār uyĥulapdur hiç
ĥaysıñlar ĥaznaĥnı baĥmay şehrnı istepdür sizler dep dédi kim ey Ĥaraköz Küzer
Şāhnıñ kıızı üç nöbet seni kıĥkırgalı kişi ibartıp iken bir sebi iz dep tafalmadıĥ
ĥayli hem bolsa barıp körüşüp kelgil dep alu balu şeftā şefit alma anār aldurup
ibardı Ĥaraköz Küzer Şāhnıñ kıızı ĥaşıĥa kelip ta' zım bercā keltürüp turdı Küzer
Şāhnıñ otranĥı kıızı Rāhıde soradı kim neĥend kün boldı munda aşla kelmey men
seni munda kelsün dep értedin üç nöbet kişi ibarsam seni bargan kişiler

tafalmapdur sen ne yerde érdiñ bargan yeriñni maña aygıl dédi Qaraköz ayttı kim men bītāb érdim fāt fāt tutqağlık kesel feydā bolup meni hiç yerge bargılu qoyadı men sizni körküm kelip baray dep tursam keselim tutup qılıp qaznaqda yatıp uyqulap qalıpdur men dédi Rāhīde ayttı kim sen émdi öyüñge barmay munda bir neçe kün turğıl dep öyge yangılı qoyadı Qaraköz nāçārılıqdın munda beş kün turup qaldı bir kün Qaraközniñ tāqatı taq bolup [85a] közidin yaşlar bī-ihtiyār aqa başladı anı Rāhīde körüp dédi kim ey Qaraköz saña néme boldı ki közüñdin ténmey bī-ihtiyār yaş aqadur némeni körgüñ keldi némeni sağındıñ maña aygıl dédi Qaraköz aydı kim maña cevāb bergil öyümge barıp açadurğan dārumnı açıp kéley mebādā dārumı qarārda açmasam tutqağlık keselim ziyāde bolup qaladur dep érdi Rāhīde bu sözni işitip cevāb berdi ki bu kün berip érte kelgil dep buyurdı Qaraköz ayim hoş vaqt bolup hūblaşıp şundın öyge kelip andın zindān başığa barıp qarasalar zindānıñ içidin hiç on tavuş kelmeydür köñlide aydı kim bular aç qalıp ölüp qalğan mukin dep inserāb-ıztırāb birlen zindānga qarap neme dep kıçkırdılar qanı

Qatardaki quşqa oğşa nārī musiz

Yigitlerim iki layıñız bar musiz

Yıqlap keldim men bir ‘āciz

Çāh içinde iki türem bar musiz

Yıqlap ötey müdām māh salıñız

Neler keçti iki turum hālīñiz

Kiçikdür men bu ‘ācizğa baqsañız

Çāh içinde iki turum bar musiz

Körgenimdin men qılur men āh vā

Men sizlerni sorap keldim Zeliḥā

Ḥasretiñdin émdi qıldım mācerā

Yūsuf kibi çāh içinde bar musiz

Üç yıl boldı yürdüñ biziñ éller

Her kün oynar özniñ yeridek

Men sizlerni orap keldim Leylādek

Mecnūn kibi çāh içinde bar musiz

Meni sorsañ öz iqlimge fādşāh

Men sizlerni sorap keldim çün Zehrā

Tāhir kibi çāh içinde mübtelā

Tāhir Hāndek çāh içinde bar musiz

Zār aytar men Hicriñizde şubḥ şām

Tükkel eyler men Hudāğa müdām

Men sizlerni iz dep keldim Gül endām

Bihrām kibi çāh içinde bar musiz

Hüsnüm körer bolsañ Hürşid ḥāver

Men sizlerni sorap keldim dilāver

Çaraközniñ söziğe qılıñız bāver

Çāh içinde ili ḥocām bar musiz

dep érdi Yūsuf Beg bir qatıg avāz qıldı érse Çaraköz ayim zindānnıñ tüñlikdin enkeşip qarap körüp alıp kelgen nāz-nimetlerini zindānga taşlap berip öyge keldi anasıdın sorap andın Rāhīde Şemāniñ qaşığı bardı anda üç kün turdı érse ornıdın koşup neçe merātibe öyge barsam ‘arz qılğanıda Rāhīde ruşşat bermedi Çaraköz Yūsuf [85b] Aḥmed Begniñ aç toq qalğanıga tefekkür qılıp oturur érdi Rāhīde

Qaraközniñ mundağ çeräyniñ bozuqlıqını körüp Rāhīde Qaraközge qarap neme dep suvāl sorar iken Qaraköz Rāhīdege neme dep cevāb berür iken qanı

Suvāl-i Rāhīde

Seni yaḥşı körüp turup
Taḥi qursağ ağırdımı
Her şubḥ şām seni sorap
Qılğanımnı bilmeydürmi

Cevāb-ı Qaraköz

Qılğanıñnı yaḥşı bildim
Saña aytur sözüm bardur
Ġamım köpdür turalmadım
Bir neçe kün ‘arzım bardur

Suvāl-i Rāhīde

Neçük arziñ bardur maña
Cevāb berey émdi saña
Qayğuñ neçük ayğıl maña
‘Arziñni rāst aytmadımı

Cevāb-ı Qaraköz:

Sen sulṭānsın biz bir güdāz
Aytay saña bir neçend rāz
Ġamım köpdür hem qışı yaz
Neçend endeve ğamım bardur

Suvāl-i Rāhīde

Saňa ne ğam tüşti ikin
Bardur sende at at ekin
Ataň Hemze lniň bařın
Bir kün munaşib bolmadı mı

Cevāb-ı araköz

Sen sormassın öz alimdın
Hiç ayğum yo öz mālımdın
Cānlar sızdı üstavānımdın
Meniň özge Kerim bardur

Suvāl-i Rāhīde

Néme kārıň bolur seniň
Könlümda ‘aşı bar dégil meniň
Basam tinmey aar yařıň
Neük aar urmaydı mı

Cevāb-ı araköz

Sensin sorsaň meniň ğamım
afesdedür ‘andelibim
Anıň üçün aar yařım
Men körgülük yārim bardur

Suvāl-i Rāhīde

Men kız désem özüñ çıkıp
Yalğançını maḥlūb tutup
Ne yıǵlarsın ḳanlar yutup
Münhem körsem bolmaydı mı

Cevāb-ı Ḳaraköz

[86a] Saña lâzım érmes körmek
Ra' iyyeni yāre tutmaq
Şāhlar turup başqa yürmek
Sende devlet-ḥışm bardur

Suvāl-i Rāhīde

Sen bir bizniñ éldin bolup
Köñlüñda yār izdep tutup
Münhem bir yār tutsam yürüp
Köñlüm ḥuzūr tafmaydı mı

Cevāb-ı Ḳaraköz

Saña 'ārdur tutsañ bir yār
Sözüm aytay sizge izḥār
Mundaǵ sözni ḳılma zinhār
Munda ḳatıǵ elem bardur

Suvāl-i Rāhīde

Rāhīde aytur başla körey
Men bir yāriñ élgin tutay
Şāh neşli men sendek bolay
Men bu işdin yanmaydı mı

Cevāb-ı Qaraköz

Émdi aytay yārim Aḥmed
Keltürgendür munda Eḥad
Qaraközge berdi Şamed
Yūsuf atlıg kānım barur

dep érdi Rāhīde ayttı kim sen yatқан zindāndaki Yūsuf Aḥmed Beglernimu
Ürgençidin munda gāybāne ta'riflerni işitür érdim men özini körmedim barsañ
menimu başlap barğıl dep şoqlanıp bir neçend hemyān zerserāḥ alıp Qaraközge
berdi Qaraköz ayim zerserāḥlarını alıp nāz-ni'etlern mu hem alıp Rāhīdeni
başlap zindān başıgā keldiler bularnıñ ayağ şerfe işitip Yūsuf Beg tüñlükniñ
rüberüsügā kelip Qaraközni kördi Qaraköz alıp kelgen nāz-ni'etlerni zindāngā
başlap berip bu kün üç tört künniñ bu tarafıda neme iş qıldıñlar ḥāliñler neçük
keçti dep Qaraköz suvāl sorğanı Yūsuf Begniñ cevāb-ı bazıları

Suvāl-i Qaraköz

Zindān içide yatқан Begler
Qaydın keldiñ turmağunça
Ötüñ yamān örtep cānlar
Cānım qurbān qılmağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Er qadrini bilmes kızlar

Yār qadrini bilmekünçe
Yüzi aydek qara közler
Meniñ hālīm sormağunça

[86b] *Suvāl-i Qaraköz*

Qızıl keldük çerāyiñğa
‘ Āşīk boldum cemāliñğa
Meni yetkür vişāliñğa
Yatsam bir gül üzmeğünçe

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Saḥqa qonsam tebrāb turmas
Yārsız meniñ ‘ ömrüm keçmes
Yaḥşı ériñ qadrin bilmes
Bir nā-merdge tüşmegünçe

Suvāl-i Qaraköz

‘ Āşīk bolup köydüm saña
Raḥm eyle sen baqğıl maña
Qurbān qılay cānım saña
Zindāndın sen çıqmağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

‘ Āşīklıqğa zīnet kerek
Ma‘ şūqluqğa himmet kerek

Bir bolğalı silket kerek
Seni sınaþ bolmağunça

Suvāl-i araköz

Er adrini münhem bilsem
Zindān ire özüm salsam
Atam soar sizni soysam
Mundın yıra bolmağunça

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Raħmet seniñ bu sözünge
Dāğ onmasun gül yüzünge
urbān bolay aş közünge
Bizler sırdaş bolmağunça

Suvāl-i araköz

aranı yürse a bolmasın
Atam bilse yaħşı bolmasın
Men dost bolsam ol dost bolmasın
Şirīn cānını bermekünçe

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Bizni sorsañ Yūsuf Aħmed
Ürgençilik cānıǵa rāħat
araközge ılıp ħizmet

Fervānedek yürmegünçe

dep érdi araköz ayim aydılar ki men munda uzak turalmasmen atam zālim
yamān nā-bekār seyāpūş dep yıgılap aydı Amed Beg araközniñ köñlini men bir
alıp oyay dep Amed Beg suvāl sorғанı araköz cevāb bergeni

Suvāl-i Amed Beg

Zindān başıda turған yārim

Meni köydürme dāğıñğa

Sensin meniñ tolun ayim

Bülbül ondurma bāğıñğa

[87a] *Cevāb-ı araköz*

udā işiñ asān ılır

Öz lütfıda mihmān ılır

ayta başdın sultān ılır

Aiñ haa teymegünçe

Suvāl-i Amed Beg

Zindān içre ğamge toldum

Bir açılıp güldek soldum

ızılbaşa bende boldum

Yıılmadım vişāliñğa

Cevāb-ı araköz

Sendek bolup ğam körmesün

Mundağ bolup zār ölmesün

Düşmenleriñ yār olmasun

Düşmenni yok etmegünçe

Suvāl-i Aḥmed Beg

Seniñ közüñ hūb karşıur

Cānım cānga hem ulaşur

Aḥlas kemḥāb köp yaraşur

Seniñ aydek cemāliñğa

Cevāb-ı Karaköz

Hoş mu yigit otuñ yamān

Asān bolsun başıñ aman

İstep çıksam aḥım yamān

Yene çıksam men karşıñğa

Suvāl-i Aḥmed Beg

Köp sağınp turduḡ sizge

Yamānlıḡ siz kılmañ bizge

‘Āşīḡ bolup Karaközge

Ḳaydaḡ yetey vişāliñğa

Cevāb-ı Karaköz

Seni körmek ārzū bolup

Keldi munda hemrāh bolup

Arḡamdadur dostum külüp

Turar seni bilmegünçe

Suvāl-i Aḥmed Beg

Ḳaydağ dostuñ iken körey
Bir körsetgil anı biley
Aḥmed Beg der körüp turay
Ḳurbān bolay adaşıñğa

Cevāb-ı Ḳaraköz

Bolmas meniñ derdim edā
Bolmas idim sizdin cudā
Ḳaraközniñ cānı fedā
Özge hemrāh tafmağunça
dep Ḳaraköz Küzer Şāhniñ kıızı Rāhīdege qarap dédi kim ey melikem ana şol
turğan yigitler dep körsetti Rāhīde zindānda qarap Yūsuf Yūsuf Beg Aḥmed
Begni körüp yürek bağırğa ot tutaşp ‘ aşık-nikān [87b] bolup özini izhār kılmak
üçün Yūsuf Begge qarap turup Rāhīde néme dédi qanı

Sultānzāde melike men
Esir Begler körmeysen mi
Güyā pir-i şehzādemem
Esir Begler körmeysen mi

Nāmūs ermes zindān tüşmek
Yaḥşı cāydur oynap külmek
Mendek dostnı sizler bilmek
Esir Begler körmeysen mi

Cānāne men dostnıñ üsti
Bilmedim men bülend fastı
Bilseñ meni Kūzel kızı
EsİR Begler körmeysen mi

Keldim işitip ğāybāne
‘Aqlı huşum yoğ mestāne
Sendek körmem bir cānāne
EsİR Begler körmeysen mi

Seni körmey turdum sā‘at
Kılmadılar mende tākāt
Def‘ bolsun sendin afet
EsİR Begler körmeysen mi

Körmek mendin bilmes sendin
Dil su iğer cān tenidin
Hālāş bolğuñ bir kün mundın
EsİR Begler körmeysen mi

Toyğunça bir körsem seni
Zerseraĥ mende alğıl munı
Kān yığlarmen tūni kūni
EsİR Begler körmeysen mi

Rāhīde der köpdür dāğım

Köydüm saña oynar çağım

Bülbül sizdür uçar zāğım

EsİR Begler körmeysen mi

dep érdi Yūsuf Beg tüñlük üstige qarap kılsalar zindān başıda bir aftı zamān
yegāne devrān ve zülf-i zerefşān qaddi deraḥşān ve keyik ḥurāmān ḥūşrevī ğabr-ı
feşān bir melike māh-rūy fiste ağız murrça meyān yünçer tişliĝ aḥmer ağızlıĝ
yāḳūt közlük bir şems anur ve şekli şebistāne gevher qarap közidin bī-iḥtiyār yaş
aķızıp turadur munı körüp Qaraköz ayimge qarap dēdi kim ol qarap turĝan kimniñ
er çimendesı taşı kāfir içi ḥaḳ bendesi qaysı bāĝniñ güli ve qaysı çimenniñ
bülbülü qaysı aşıyānedin fervāz etip munda kelipdür kimniñ evlādı maña anıñ
ḥālidin bir ḥaber berseñiz dep Yūsuf Beg néme dēdiler qanı

Qarap turĝan cihān tap melike zamān

Ne kimdür bilürsen qara közlüküm

Ne yerde atası çay öy maña

Ne kimdür beyān qıl şirīn sözlüküm

Maña qıl şıfatın bileyin anı

Seni yaqın körüpdür dost tutup seni

Ne bā' işdin kelipdür körmekge meni

Sözle vaşfın beyān qıl asıĝ yüzküm

Qaysı Şāhniñ kızıdur şol turĝan dilber

Neçend künniñ beri érdiñ rehber

EsİR érdük zindānda köñlümüz mużtar

Nişān bergil aşlını ötkün sözledküm

Yamān boldı hālimiz bir körmek hemān
Neçük keldi bu yerge bu ‘āzīz mihmān
Haber beriñ köñlümüz tapsunlar aman
[88a] Haber kılğıl sen bizge hūsn-i özlüküm

Oşol şemsin onurlıñ kızınıñ sözün ét
Uzun turdun bu yerde sözün aytıp qat
Bu kün qayıp ketip érte munda yat
Maña hūbdur munıñ köñli tūzlüküm

Yūsuf Beg der hācetim tūşti sözüñge
qurbān men her küni şirīn sözüñge
Rāzı bol émdi sen bergen tūzüñge
Beyān kılğıl ‘arzını şirīn sözlüküm

dep érdi ulu qat Qaraköz ayim hoş vaqt bolup melikeni ta‘rif kılmak için Yūsuf
Bege qarap néme dédi qanı

Ey Begler sözüm aytsam

Sizlerge devā keldi

Mendüşüm bilen kelsem

Köñlide vefā keldi

İşler asānı qolda

Sözler soradı yolda

Qızlar keldi oñ solda

Köñlige revā keldi

Sordı ol neçük Beg dep
Keldim men alıp bile dep
Aña söz bolsa kıl dep
Bir kıymet behā keldi

Keldük bu sitem birle
Çıktuğ arqa yol birle
Sözler körse sen birle
Bir şadaqa şafā keldi

Qıldı neçe yol nazār
Qıldı özini izhār
Ne dersin aña ey yār
Şevketlik siz keldi

Sorsañ aşlını Şāhdur
Qılğan nālesi āhdur
Sizlerge aynağ yādur
Başqa dādiŞāh keldi

Küzer Şāh der atasını
Qılır hizmet bekāsını
Qaraköz derler atımnı
Rāhıde ilticā keldi

dep sözini tamām kıldı Yūsuf Beg bisyār şād-mān bolup Rāhīde birle hesap-naşib soraşip bolğunça kün kün çaştegāh maħalli boldı bu kızlar derħāl Yūsuf Aħmed Begler bilen hūblaşip öyge barıp tursun *fāşl-ı dāstān söz işitmek kerek kim Būbi Niyāz ayımdin* amā Ürgençide Hoca Şālih dep bir kārīvān kişi bar érdi ol kişi bir kün sevdā üçün Mısrīğa barmaqçı bolup yemiş atğa mākzer yüklep yolğa çıkar vaqtide Bibi Niyāz ayimniñ anası kesel olup ‘ālemdin bardı Hoca Şālih élini seni defne kılıp yed būynı berip qarasarlar hemrāhları yolğa çıkıpdur munı körüp bar yok mülk-emlākını sebāt Bibi Niyāz ayimni alıp şehir-i Mısrīğa kelip mülk-emlāk alıp Mısrīde bolup kalıp ‘ālemdin ötkenide Bibi Niyāz ayim on iki yaşğa kirgen érdi atasıdın kalıp bir ahıñ kılgıçe ki tüşüp kalğan érdi gāybāne ħalāyıklardıñ Yūsuf Aħmed Beglerniñ ta‘rif-tavsiflerini añlap arzū kılır [88b] érdi aytur érdi kim kaşki érim meni bir qoysa idi men barıp öz yurtumniñ ħalqlarını körsem dep murādı hiç ħāşıl bolmas érdi bir kün vaqtini ġanīmet tafıp bir toquz nān nāz-ni‘met şerni-şerbet berelgende muħāzırı ayranı alıp zindān başığa kelip émdi Beglerni men kimdin soray men alıp kelgen rüzānelerni kimge berürmen dep zār zār çün ebr-i nevbahār yıġlap zindāngā qarap neme dédi

İz dībān kelsem bu cāyğa

Fādşāhım yok meniñ

Yāre dep kelsem bu çāhğa

Med‘āyım yok meniñ

Men kelipmen közlenip

Zindān başığa yüzlenip

Her kimse bilse sözlenip

Kāre zārım yok meniñ

Tāq öldü tākat qalmayan

Ġam tüşti Begni körmeyen

Sorġalı hiçkim kelmeyen

Eşnāyım yok meniñ

Kelsem zeycān insān mu yok

Könlüm kızılbaşdın sunuq

Bolmas maña hiçkim tonuq

Dāde havāyım yok meniñ

Qaydag yanıp öyge baray

Mundağ vaqtıni kaçan yatay

Bolsañ hayāt men bir körey

Şāhib-i du‘ āyım yok meniñ

Miskīn Niyāz Ürgençi men

Qorqtum yetip kelgünçe

Sen yok hayāt yanadurmen

Derdge şifāyım yok meniñ

dep érdi bu sözni Aḥmed Beg işitip aydı kim bu néme āvāzdur ‘aceb Ürgençiniñ sözini kıladur şāydege bizlerni dep Ürgençi Hezār sendin birde bir kişi iz dep munda kelgenge oḥşaydur dep Yūsuf Begni uyğatıp söz ḥālını bir bir beyān kıldı Yūsuf Beg işitip kıçkırdı kim zindān başıda kim barsen dep érdi şol zamān Bibi Niyāz ayım baba zindānda kişi bar iken dep tüñlük başığa kelip zindānnıñ içige iñeşip qarasarlar bir kişi turadur derḥāl soradı kim munda Yūsuf Aḥmed Beg atlığ iki Begzādiler bar mu dep érdi Yūsuf Beg aydı ki ey mazlūm Yūsuf Aḥmed Begni némege soraysız siz méme mazlūm körseñiz néme kılasız yurtuñız qaysı yurtdın mezhebiñiz qaysı aytıñız néme atañız kim kimniñ kızısız maña aşl-ı neşliñizni beyān kılıñ dep Yūsuf Beg neme dédiler qanı

Ne sebebdin yıǵlayursen közleri mestānesen

‘ Aqlım aldı sözleriñ tişleriñ dürdānesen
Yā misāfir boluban öz yut-rtıdın bī-gānesen
Bu meniñ hālim körüp örtenip fervāne sen
Aşl-ı zātıñız kıaysıdur bilmem neçük cānānesen

[89a] Şum felekniñ kerdeşidin cūr-mihnet keşti musen
Bilmedim mü ’bīn mu sen kāfir bilen ülfet musen
Bir Hūdāğa bende mu yā kıafir-i tersā mu sen
Mezhebiñ a‘ zam musen Muḥammedge ümmet musen
Aşl-ı zātıñ kıaysıdur bilmem neçük cānānesen

Yurtlarıñ Ürgençi mu sen munda tutuştuñ bī-nevā
Ne sebebdin munda tüştüñ Hārezmī él-i mübtelā
Sözlegil hāl-i diliñni eyle rāst kılgıl edā
Né üçün fānī cihānda sen bu kün mātem serā
Aşl-ı zātıñ kıaysıdur bilmem neçük cānānesen

Sen neçük üftāde bolsañ kehribādek sarğarıp
Ata anañ yığlaşıp kıaldı seniñdin ayrılıp
Yüz firāk derdler bilen kıaldıñ bu yerde mużtarib
Kıaysı élniñ sebebidin munda tüştüñ er ğarīb
Aşl-ı zātıñ kıaysıdur bilmem neçük cānānesen

Beg Yūsuf der neyleyin ol hānmānım bar idi
Öz kıulumda ihtiyārım birlen ‘ onāyım bar idi

Bile yürgen yār-çevrem mihrībānım bar idi

Gül ‘ Asel dep dilber-i cān cihānım bar idi

Aşl-ı zātıñ qaysıdur bilmem neçük cānāne sen

dép érdi Bibi Niyāz ayım bu sözlerni işitip zār zār yıǵlap başdın ötkenlerini
kılmaq üçün Yūsuf Bege qarap neme dédi

‘ Arzım işit Yūsuf aǵa

Dāǵdur dillerim meniñ

Dünyā işidür bī-beqā

Söndi yürekim meniñ

Kördüm felekniñ cebridin

Qaldım érenlik derdidin

Aşlım Müselmān élidin

Ürgençi yurtlarım meniñ

Atam bilseñ atı Şālih

Bar érdi köp qolda māle

Yurtda tarttı köp ziyāne

Öldü hışt-aqrabānım meniñ

Alıp keldi kārīvān bolup

Bar yoǵnı fulǵa satup

Qaldı atam munda ölüp

Qalmadı dermānım meniñ

Kündin künge beter boldum

Bir açılmay güldük soldum

Bir kâfirğa çüre boldum

Bolmadı hâllarım meniñ

Bir kün sizdin aldım haber

Ṭaleb kıldım şām seher

Alıp ketgil çıksañ eger

Ḳayğu boldı işim meniñ

Atım Niyâz dilim haste

Ṭūṭidek qaldım kafesde

Çıqıp ketküñ sözüñ rāsde

Ḳılıfçedür hızım meniñ

[89b] dép érdi Aḥmed Beg işitip aydı kim obdan qaçan kim biz bu zindādın
kutulsaq sizni bile alıp keteli dep va^c de kıldı andın Bibi Niyâz ayim hoş vaqt
bolup alıp kelgen qande qande lât nâz-ni^c metlerni Aḥmed Begge sunup berip
âheste Begler bilen hūblaşıp öyige yandılar *émdi bir kelime sözni Küzer Şāh*
dégen Māvri zannār u ḥarāmzāde rūzikārdin işitiñ amā bu qızlar her küni
Beglerge rızqa ma^c āş keltürüp berip köhne bolğan libāslarını yeñüşlep berip
turgalı beş yıl sekiz ay aradı ötüp érdi ḥalāyıqlarınıñ arasığa zindānnıñ içinde
Beglerniñ saz çalıp yaḥşı beyt oquşup ḡazel-i^c āşıqane qılışkanları meşhūr bolup
zindān başığa her küni bir miñ iki miñ adem cem^c boladurğan boldı bu ḥaberni bu
üç qızlar añlap künde kelüridin qayda bu ḥaberler hem āḥri Küzer Şāh nā-bikārga
yetti Küzer Şā aydı kim ey Beglerim ve ey umerālarım taqı ol iki Begler ḥayāt bar
mu men ḥayālimde bu rane qaçanda ölüp qalğandur désem her küni bir qısm söz
añlaydurmen dédi ol zamān sergerdileri aydı ki Şāhā sen bu vaqtinçe añlamadıñ
yā bizler saña añlatalmaduq ol Begler açlıqdın tüñlikdin mu ölmepdür taḥi işniñ

obdanını ékinniñ yahşısını keyip zindānda yatıp kırsaķı esilip bir sazı zindānga feydā kılıp ğazellarni oķuşup yığlaşur érmiş zindān başığa her küni bir iki miñ ādemīleri cem‘ boluşup értedin aķşāmğıça şol yerde turup keter érmiş ol iki Begler şā‘ ırlıķğa ‘aceb usta iken küçe-küzerlerde ğālāyıķlar ol iki Beglerni yahşı sözini kılaşıp şā‘ ırlıķğa te‘accübler kılaşur érmiş ol Beglerge ğālāyıķlar rızķa ma‘āş yetkürüp berip turar imiş mundağ bolup bolğandın keyin kıaydağ öler dése Küzer Şāhdın huş ketip dédi kim ey sergerdiler ol Beglerni zindāndın alıp çıkıp aldımğa keltürüñler men bir körey neçük ğālde yatıpdur dep yarlığ kıldı ol vaķtde [90a] kırķ cellād merrīh (?) şalavāt kıuy heykel bed heybet ādemlerniñ kıulaķ burnını kesip boyunğa tesbih kılıp asıp alğan bed kıyāfet mir-ğazablar kelip zindānga tüşti bu cellādlarniñ zindānga tüşkenini iki Begler körüp birbiridin zālğ eyleşip Yūsuf Beg Ağmed Beg Kıamber Velīge kıarap neme dédi

Tüşti başķa bu kün vehm-i kıyāmet

Tā körgünçe Kıbleğāhım ğoş émdi

Bizge yoķtur kıılmas hiçkim şefā‘ at

Tā körgünçe Kıbleğāhım ğoş émdi

Zulm birle tola bağrım fāremen

İķbālīm yoķ neçük bağtım kıaramen

Kāfir bizni alıp kııķsa ölermen

Tā körgünçe Kıbleğāhım ğoş émdi

Müşkil boldı ikimizniñ cānığa

Berdedür men baralmadım yurtumğa

Yalğusı cesedlerim kıanığa

Tā körgünçe Kıbleğāhım ğoş émdi

Hiçkişi bizler dek ğarīb bolmasun

Armān birle bende bolup almasun
Bizge osa mundağ derge almasun
Tā krgune ıblegāhım ho mdi

Bizler bolduğ yezīd olıda bī-āre
olum bağlığ ltürseler ne āre
Yūsuf Beg der bađrım boldı meniñ fāre
Tā krgune ıblegāhım ho mdi

dép Būbāy amberniñ bu yanlarını uađlap yıđlaıp tasa ıldı Būbāy amber
Velini bođup ltürüp oyđalı Būbāy amber Veli zini Beglerdin ārān belāda
alā ılıp iki Beglerge arap amber Veli nēme dēdi anı

Turdıñ mdi yığlaalı Beglerim
Bu kün maña ağır zamān bolupdur
Yūsuf Ađmed sensin meniñ rehberim
Bu kün maña ağır zamān bolupdur

Fanūs kibi fāre fāre ılısalar
Trt arafdın zālim aner salsalar
Mundın soñra mađserkāhđa barsalar
Bu kün maña ağır zamān bolupdur

ağ Te' ālā iitseler bu szni
Za' ferāndek sargartmalar bu yūzümni
udāđa tapurdum iki uzumrı
Bu kün maña ağır zamān bolupdur

Bir Hudāğa yetküsi bendeniñ zārı
Şum felek keltürüp nāmūs ‘ārı
Saña kelür élgizniñ humārı
Bu kün maña aḫir zamān bolupdur

Qamber aytur ikiñizge zār olsam
Armān birle qanatımdın ayrılsam
Ne ḫasretdür men sizlerni körmesem

Bu kün maña aḫir zamān bolupdur

dép aydılar ki ey Beglerim köñlüñlerni tola perīşān qılmañlar müşkillerni asān
qılguçı Hudā Te‘ālā özidür qazāğa rızā belāsığa [90b] şabr qılmaqđın özge çāre
yoqtur Hudāniñ iznidin başqa iş bolmas dep Qamber Velī néme dédi

Keçe kündüz Ḥaqqā yıǵlay sizni dep
Bariñ Begler bir Allāhğa tafçurdum
Tā’at qılay hergiz tınmey rüz ve şeb
Bariñ Begler bir Allāhğa tapçurdum

Dāyim yıǵlap qılay sizge du‘ānı
Ḥaqq kötergey sizge kelgen belānı
Başıñlarge keltürmesün qazānı
Bariñ Begler bir Allāhğa tafçurdum

Tün kün tiley Muştafādın şefā‘at
Meded tilet çehār yārdın nedāmet
Ḥalāş bolup körüñ Begler ḫalāvet
Bariñ Begler bir Allāhğa tafçurdum

Çıkısañ mundın kızıl başlar öltürmes
Dostlar yıglap düşmenlerni küldürmes
Raħm eyleban kızıl kölün sordurmas
Bariñ Begler bir Allāhğa tapçurdum

Zinhār qorqma düşüm bolsañ ölümdin
Könlüm bolmas köp dehşetlik sizlerdin
Kelür nuşret fetħ bekler sizlerdin
Bariñ Begler bir Allāhğa tapçurdum

Çıkar bolsañ yana munda kelürsen
Küzer Şāhniñ cevābını berürsen
Qızın alıp özin derdge salursen
Bariñ Begler bir Allāhğa tapçurdum

Qamber aytur qorqmay bargıl qaşığa
Bu saziñni alıp bargıl yanığa
Barıp olturay baqalmay qaşığa
Bariñ Begler bir Allāhğa tapçurdum

dép könlige teskīn berip rızālıq berdi Begler Qamber birle hūblaşıp ketip berip
közidin bārān yeñlig işki nedāmet yaşını töküp Aħmed Beg neme dédi qanı

Küzer Şāhdın hūküm yetti
Qamber atam hoşqal émdi
Ecel élki bizni tuttı

Qamber atam hoşkal émdi

Hudā koşkan baş hemrāhım

Hemdemim fūřti fenāhım

Körmek harām boldı ‘ ālem

Qamber atam hoşkal émdi

Hiçkim işitmes bu dādım

Néme kerek uşbu sazım

Körmek yoktur kış yazım

Qamber atam hoşkal émdi

Ahmed Beg der iřitiñ Būbā

‘ Ömrüm bolur bu kün edā

Ĝarılıqda yetti қаzā

Qamber atam hoşkal émdi

dép bolgunça cellādlar alıp çıķıp ketti Būbāy Qamber Velī uzatıp qoyup bularnıñ
çıķıda Hudāğa yıĝlap münācāt kılıp tursun

El-kışsa cellādlar Beglerni Küzer Şāhniñ aldıĝa alıp bardı Begler selām kılıp érdi
hiçkim ‘ aleyk almadı Küzer Şāhniñ oñ qol vezīri Kimyāset Müselmān kāmil érdi
bu kāfirlerge bülendürmey yürer érdi saçrap qofup ‘ aleyk aldı Küzer Şāh [91a]
niñ açkı kelip ĝazab birle qarap érdi Kümyāset aña delīl aytıp açĝını fest kıldı
andın Beglerni olturguzup suvāl sordı mki ey Begler men sizlerni tutturup kelip
zindānĝa salıp saçkan yeñliĝ bī-çäre kıldım émdi meniñ aldımda özünlerni neçük
körersizler mendek uluĝ fādşāhni neçük körersizler dégenide Yūsuf Beg aydılar ki
ey Küzer Şāh seni bir qutarmadı har köredürmen seniñ aldıñda hālā özümüzni bir
şir-ĝarrān köredürmiz dep érdi Küzer Şāh der-ĝazab bolup dédi kim ey Begler

sizler tola yoğan sözler ikensizler sizleriñ hiç bir ikādārçılıq kıladurğan kişiñler
yoq iken meger ikeñler bolsa érdi bir de biri munda iz dep kelür érdi ol işānce
kılğan kişiñler sizlerdin bīzār bolğan iken sizler yamān bolmasañlar elbette
dostluqñı yetkürür érdi qanı émdi sizler meniñ qolumdın qutulğanıñlarnı körey
émdi meniñ qolumda neçük kılursizler dep Yūsuf Bege qarap Kūzer Şāh neme
dédi qanı

Qanı élgimdiñ qaçıñlar

Bende zindān eylesem

Émdi tuqandın kiçikler

Sizlerni mihmān eylesem

Yā dānimğa kir özün

Taşla yamān qatıq sözün

Azād qılay oynap külün

Bir yerge sulţān eylesem

Men argumaq tofçaq berey

Sānsız tümen dünyā berey

Quş quşlağıl bile çıqay

Men va^c de Һandān eylesem

Bersem qızım bolğıl keyü

Maña oğul bolğıl ikü

Bolsa refiqler rūberü

Cānımnı qurbān eylesem

Men sizni eyley fādşāh
Emriñ bolsun Şāh-gedā
Bişlseñ bu dünyā bī-beķā
İkeñni men Hūān eylesem

Sorgıl ikeñ barça yurtum
Qoygıl başıñ çalgıl butum
Rāstdur meniñ tutқан yolum
Sizlerni küfrān eylesem

Bolay saña men atalıg
Algıl tamām mendin ayrıg
Qılmen saña qılsañ yarlıg
Hızmetge fermān eylesem

Derler saña Şāhī Kūzer
Naşihatdin sizge sözler
Dinimğa qılğıl nazar
Barçağa fermān eylesem

dép érdi Kūzer Şāhdın Yūsuf Beg bu sözni işitip dédi kim ey Kūzer Şāh kāfir
Müselmān bolur Müselmān halk hergiz kāfir bolmas ey Kūzer Şāh sen bizlerniñ
dinimizğa kirseñ iş oñ bolur dep neme dédi

[91b] Qaçan kördüñ Müselmānnı

Öz dinidin yangan émes
haqnı bilip körüp körüp
Öz aşlıdın tangān émes

Sultānlıkdın bizler bizā
Kılsañ tola bizge ĩzā
Kāfir halkı nārga sezā
‘İbādetdin alğan émes

Murādım şol élni başlay
Küzer Şāhniñ başın uşlay
Taht-bahtın kızın alay
Dégen sözüm yalğan émes

Bizler dāyim sultāndurmiz
Ne iş kılsa kılaydurmiz
Şehr-mülküñ aladurmiz
Hikim sözdin alğan émes

Yūsuf Beg men aım yekke
afıp baray ay yetip yurtge
Leşker yağıp keley munde
Dégenim rāst yalğan émes

dep érdi Küzer Şāh Yūsuf Begdin bu yeñlig sözlerni işitip Yūsuf Begge arap
Küzer Şāh der-azab bolup néme dédi

Öltürürmen nā-a seni
Seni tāki saan kördüm
İşitmeysen sözlerimni

Öz ʻ ayıbnı açқан kördüm

Yamān işler élge kılıp

Keçgen iken sendin tafıp

Yuğan sözler munda kelip

Öz élidin kaçқан kördüm

Bildim hāliñ émdi cāğ

Öltürürmen yerler zāğ

Körmek harām boldı rāğ

Hālā seni bī-cān kördüm

Bilsem seniñ éliñ yoq

Qalıp sizler yetim çoq

Yemek içmek sende yoq

Yol tafalmay kördüm

Küzer Şāh men fermānım

Qılsam çafardur inim

Altun tahtım mekānım

Budur seni yalğan kördüm

dédi Yūsuf Beg bu sözni işitip Küzer Şāhğa qarap turup yene néme dédiler qanı

Beyt-Gazel

Ağzıñ uçuq kovarsın

Qançıq içdek kızılbaş

Bizge tola sözlern

Ālcūr içdek kızılbaş

Sendin nāgāh kıtulsam

Öz yurtumğa bir barsam

Leşker alıp men kelsem

Satqum kıldek kızılbaş

Alsam kızıñ yaşıñnı

Qırqadurmen ' ömrüñni

Yeksān kılıp barıñnı

Qılay çöldek kızılbaş

Mışrī şehriñni çaqıp

Vırān kılurmen alıp

Şe.. kılıp aşlıg terip

Ötüp ketey kızılbaş

Deryālarıñnı bağlarmen

Öyleriñni çıkarmen

Seni kıldek satarmen

Ĥaset kısturup kızılbaş

Yūsuf Beg der atımnı

Kelse körgil élimni

Qoydek kesermen başını

Agāh bolgıl kızılbaş

[92a] dep érdi Kúzer řāh aydı kim ey öz Begler néme munça öz halkını ta'rif kılursen bilsem bilmesem seniñ halkınıñ çoñları meniñ bir fataçı çufānımça veya yurt mu yurt yürüp fāri nān tileydürğan gedāylarınça bardur uşaqları şehrimizdeki yürüp fāri nān artқан tamğan yundı қаzā belālarınıñ aldıda күdān yalaydürğan veyā eşikimizde yatқан tam'akir itlerimizce bardur dep neme dédi

Begler seniñ řāhındın

Bizniñ kullar artuğraq

Hākim 'āyım Begiñdin

Bizniñ itler artuğraq

Laf urarsın özgece

İt kıvaşur tünçe

Arzū kılursen ölgüçe

Sendin sekler artuğraq

Hemīře sen dep leşkerim

Andın turarsen vāy élim

Kelmes bu yerge men hākim

Durmen Begler artuğraq

Dersen falān filāne

Kélür hemin zamāne

Kelmes hiçkim bu yane

Hāzır élim artuğraq

Māh māh désem kelürler

Başın kelip sürterler

Bu suğada yatarlar

Ölüp işim artuğrağ

Hālā şabrım bar neçe

Leşkerim bar şad-yüşe

Zemīn tüşer zelzele

Sendin hatun artuğrağ

Bilse meni her kişi

qılır işini bir kişi

Bardur mende qul küni

Hem kenizek artuğrağ

Küz̄er Şāh der felek

Barı durur ya semek

Leşker toqsan alte men

Sendin bizler artuğrağ

dép érđi Yūsuf Beg Küz̄er Şāhdın bu sözni añlap öziniñ él-i halkımı ta'rif qılıp
neme dédi

‘ Aceb tüştüm qızılbaşnıñ élgige

Élleriñ bar biziñ élge oqşamas

Söz qılursen tiliñ kelmes tilimge

Tilleriñ bar biziñ tilge oñşamas

Şahrāleriñ bar iken barı yaylaķı

Téveleriñ otlaydur oynar taylaķı

Qızlarıñnı içinde yoķtur çaylaķı

Qızlarıñ bar bizniñ kızğa oñşamas

Bolupsen bir ‘aceb semedin saķallıķ

Dorğalarıñ bar iken yığaç tayaķlıķ

Sipāhiñ bar iken temür fıcaķlıķ

Begleriñ bar bizniñ sekge oñşamas

Yigitleriñ eşikiñde iñdek yatıpdur

Ança ni‘ metleri ħamdek açıpdur

Bolupdur cem‘ ħalk işitip kelipdür

Ĥalklarıñ bar biziñ iñğa oñşamas

Ĥalkıñ çıķıp meni saña böleydür

Tiller koyup iñge oñşa ölidür

Bāğarıñ bar biziñ bāğniñ çölidür

Yigitleriñ bar bizniñ deştek oñşamaz

Ĥā˘bla çıķañ hem çaķırdur

[92b] Ömleriñ ħanı émes faķırdur

Kördüm heme fūrzur émes ħakırdür

Şahlarıñ bar bizniñ ulğa oşamas

‘ Ālem başlap kelür bolsam yurtuñge

Tutturur men alklarıñni élimge

Burnuñ kesip yedürürmen özüñge

Közleriñ bar bizniñ közğa oşamas

Murtaźanı yād étedür Yūsuf Beg

Etrāfımnı urşasıpdur cümle sek

Īmān etmey arap tursen ey bedrek

Dīnleriñ bar bizniñ yolğa oşamas

dep érdi Kūzer Şāh bu sözni işitip aydı kim ey öz Begler sizlerniñ şubu ılğan
sözüñlerge men sözlerni tutturup közüñlerni oyup ağızñlarge urğuşun oydursam
aydağ ılır sizler dep Kūzer Şāh Yūsuf Bege arap neme dédi

Men sizlerniñ sözüñlerge

ahrım kelip seni dārga assam kerek

Cebre ılıp arap turdum sizlerge

Tiliñ tartıp közüñ oyup oysam kerek

Bī-hūde zor söz ılırsen söz bu dep

ol ayağıñ kesip bersem itğa yer dep

Her kün miñdin amçı ursam yene ol dep

ānmāniñ berbād ılıp yürsem kerek

Uruğ ayaş tuğanıñni keltürürmen

Tutup teniñni cudā ıldurur salammen

Élleringe yürüp seni çaptururmen
Barça barça kılıp içka bersem kerek

Baş taniñni cudā cudā kıldur salammen
Küçe küçe çırla turup oltursammen
Her qademde miñdin tayaq urdursammen
Nemrüd kibi otqa taşlap bersem kerek

Küzer Şāh der her ne kılsam men kılurmen
İhtiyārım kaydağ kılsam men kılurmen
Qılıç çafıp başıñ üzüp ahtarurmen
Küşleriñni qarğa quzgun bersem kerek

dep bolğandın keyin Yūsuf Beg dédi kim ey Küzer Şāh men qazā qadriniñ izni
birle seniñ qoluñğa tüşüpdürmen her ne kılsañ qıl qoluñdın her ne kelse anı Hāq
Te'ālāniñ özidin kördüm meniñ qadimqi vaqtim bolsa érdi qolumdın kelgenini
qılır érdim dep Küzer Şāhğa qarap Yūsuf Beg qayığ yamān sözlerni kılıp neme
dédi

Burnuñni kesip yedirsem özüñge
Neyleyin qadimqi vaqtim bolsa
Qurğuşunlar qoyar érdim közüñge
Evvel Hūdā feygamberler yār olsa

Kelse munda bizniñ Begler yuğanı
Qalmas érdi hergiz saña vefānı
Saña qılır raqm eylemes cefānı
Mededkārım Şāh-ı Merdān yār olsa

Meniñ munda kelmişim naşibim tartıp
Boynum yeñçeki boldı zindānda yatıp
Bozdursam şehriñni toflarnı atıp
Saqlağıl ʿ izzetiñ kaçça bar olsa

[93a] Bu şehriñge keltürgen bahāne sebeb

Ey Küzer Şāh bolmağıl émdi derğazab

Қудretlik Ҳудāniñ işleri ʿ aceb

Bir yerni körmekge intizār olsa

Öyleriñni tabhāniñni bozdursam

Ҳалқлариñni yurtlarıdın ayırsam

Ferzendini atasıdın arısam

Birbirini körmek üçün zār olsa

Aḥmed Beg der Küzer kāfir sen işit

Ҳārezmīdür meniñ şehrim sen işit

Ҳош āmed қılmaşлар hergiz merd yigit

Asturğalı leşkerleriñ rāst olsa

dép érди Küzer Şāh aydı kim ey Begler maña munça lāf қāflarnı urma men sendin
қорқup saqlamadım vāllā ki yaş oğullar iken sen men seniñ nū-cuvānlaқıñlarға
raḥmım kelip öltürmedim eger öltürsem mevār қаñlardın sizlerni izdep
kéledurğan hiçkim kişi yoқ iken dep Küzer Şāh Beglerge қарap neme dédi

Yūsuf Aḥmed Begler bilseñ

Meniñ қılmıш işim köpdür

Maña atıg szler ılsañ
Meniñ ılmış işim köpdür

Saña men yağşılık ıldım
Öltürmeyen zindān salsım
Bu kün indāndın men aldım
Meniñ ılmış işim köpdür

Öltürür bolsam ey Begler
Öz hāliñga köp yıglañlar
Bu dünyādın köz yumuñlar
Meniñ ılmış işim köpdür

Seni dārga astururmen
İniñ münār taşlaturmen
Cismiñga ağ bastururmen
Meniñ ılmış işim köpdür

Fermān ılsam leşkerimge
İkiñni buyursam ölümge
Köm dāururmen yurtumda
Meniñ ılmış işim köpdür

Seni istep kelse éliñ
Öltürümen körde cāniñ

Anda alur Hanmn
Meni ılmış işim kpdr

Dnima kirgil men oyay
Kelen emvlimni berey
Sen olum bol ızım berey
Meni ılmış işim kpdr

Kzer şh der zm şhmen
ıldurmadım hi ed men
Mışr lige mutedmen
Meni ılmış işim kpdr

dp rdi Ysuf Beg Kzer şhdn bu szni işitip Ysuf Beg z leşkerini ta'rif
ılıp Kzer şha arap neme ddi

Naşib bolsa ey Kzer şh
Kledr men leşker tartıp
Urgan ahım haa yetse
Ketedr men seni satıp

Zindn ire begler yetmiş
Zindndn yurta ketmiş
Tu ktertip  yz atmış
Yene mi tofn sudratıp

aşunlarım yaar er

Ṭayyār kıılur cenke yarağ
Yurtdın kelip kıılay sorağ
Kete kıçıkge añlatıp

Bizni Begler ˆ arz sorarlar
Feşingıça otururlar
Yürse tursa tof atarlar
Her ıarafdın küldürletip

[93b] kıaşun kelür İsfahāndın
Uruş kıılur yüz bir yandın
Merd yigitler keçer cāndın
Kılıç çafar bey beyletip

Şāhım esİR kıldıñ bizni
Vaşiyetim işitgil kıanı
Leşkerlerim tutup seni
Alıp keter kıol bağlatıp

Yasavullar deste deste
Uruş kıılur bülend feste
Kılıç çafar iş körmeste
ˆ Alİ Şāh-ı Merdānı yād etip

Yette yıl sađladıñ zindāda

Yattuğ tenbihlik amanda
Çıktuğ uşbu zamānda
Sen bilen köp sözleşip

Sen fādşāh biz bir gedā
Bolsağ koluñda çün kazā
Dinim Muğammed Muştafa
Çıktuğ ular meded kılip

Salsañ yene sal neçe yıl
Fütülgendür rüz-i ezel
Her ne kılsañ her neçe kı
Barça yazid güga kılip

İnşā' llāh çıksam bir kün
Leşker alıp yatay téz tün
hasan hüseyin hağkı için
Alay başıñ hedā etip

Đuda berse himmetimni
Körgil Küzer şevketimni
Nehm körgil muğannetimni
Şehr-i mülküñ şammerletip

Kelip kıziñ aladurmen

Seni çāhğa saladurmen

Yūsuf Beg der kéledürmen

Ketmek üçün seni satıp

dép érdi Küzer Şāh bu sözni işitip aḥsīn aferīnler kılıp dédi kim bu iki öz Begler şā' ırlıķğa ' aceb usta iken dep érdi bu arada Kençür ḥarāmzāde bar érdi ol ıofup dédi kim ey fādşāh heft kéşür bu Beglerni sen ustalık defteride sinadıñ men bu öz Beglerni bir hamlede bir ağız söz birle sözleşip mülzem kıurmen dédi Küzer Şāh aydı ki ey Kençür ıanı sen Yūsuf Aḥmed dégen öz Begler birlen sözleşip aldıķa ötseñ men saña mingeli aı kıyveli ser ü fāy yiveli aş ḥarācāt kılgalı dünyā berey eger teñ kélelmey māt bolgudek bolsañ evvel menşebiñni alurmen ikinci kırk gulde soıup eşikimdin heydep çıkarurmen dédi Kençür münittedār bolup lāf kıāfları urupmen berü kıatıda Beglerni mülzem kıurmen dep Kençür Yūsuf Begge kıarap aydı kim ey öz Begler evvel sizler mendin suvāl kılıñlar sizlerniñ suvāliñlerķa kıarap men cevāb aytay dégenida Yūsuf Beg aydı ki ey Kençür düşmenlar bizdin suvāl kıılmaıunça bizler düşmendin élgeri sözleşmesimiz düşmenlerge ḥarbe salalmaıunça biz ḥarbe salasmiz evvel sen suvāl sor biz cevāb bereli dégenide evvel Kençür suvāl sorıanı Yūsuf Beg cevāb bergeni

[94a] *Suvāl-i Kökçe*

Urar érdim ḥüküm bolsa élkimde

İki Begler körse mendin temāşāh

Sözleşeyin munıñ bilen talımda

İki Begler körsün mendin temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Zulm-sitem kılsañ aña çārem yok

Şāhniñ birle Begiñ körse temāşāh

Cihān içre sendek yamān zālīm yok

Şāhniñ birle Begiñ körse temāşāh

Suvāl-i Kōkçe

Sipāh bolsa meydān yolın açarlar
Kılıç urup kızıl kanlar saçarlar
Bir Kençürdin yüz miñ öz Beg kaçarlar
Şā üstünge barganda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yigitlerim bir kün kelür yol salıp
Serdārlarım ejderhādek kızgalıp
Leşkerlerim çehār tarafdın at salıp
Şāhnı tutup çafğanda kör temāşāh

Suvāl-i Kōkçe

Éliñ kelse yoldın ötmes tüselür
Bizniñ élniñ qolda barı tutalur
Kemānı yoq hemeleri tutalur
Barçañ bednām bolğanda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Bednām bolmas yoluñ bozup ötermiz
Ömleriñ kılıç urup kelürmiz
Küzer Şāhnıñ kızlarını alurmiz
Anı cuvān kılğanda kör temāşāh

Suvāl-i Kōkçe

A yā öz Beg tiliñ başıñ kesilsün
Her bir sâniñ dervāzege asılsun
Rüsvā bolup ferdeleriñ yırtılsun
Darğa asıp çafqanda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Çehār şenbe kün kızarur Ürgenç bāzārı
İnşā‘ llāh bolur bizlerge yārı
Maña tekdi ‘ azizlerniñ nażiri
Lelip tahtıñ alganda kör temāşāh

Suvāl-i Kōkçe

A yā öz Beg kutulmaķıñ kemāndur
Yoluñ yıraķ heme yeri revāndur
Qoğlap yetsem saña āhır zamāndur
Ara çölde kırğanda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Naşīb bolsa bizler bed ve manālı
Ürgençige barsaķ kaytıp kéleli
Küzer Şāhnı tutup kuldep satalı
Heme mülkin kırğanda kör temāşāh

[94b] *Suvāl-i Kōkçe*

A yā öz Beg yatalmas sen éliñge
Ölüm şerbetidin içürürmen élgıñge
Yārānlarıñ yıǵlar seniñ ħāliñge
Öz Beg ölçe bolǵanda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Küzer Şāhniñ iki qolın baǵlatıp
Begleriñni tutup qanlar yıǵlatıp
Tévelerge kette toflar sudratıp
Bozoǵlan Ĥān kelgenda kör temāşāh

Suvāl-i Kōkçe

A yā öz Beg hiç iş kelmes qoluñdın
Baǵlap keldi tutup seniñ éliñdin
Ejderhādek sözler çıkar aǵzıñdın
Kōkçe şeytān yatqanda kör temāşāh

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der atdın tüşmey kelmesem
Üç yüz atmış kul' larıñ almasam
Özüm tüşken çāhğa Şāhıñ salmasam
Tamām öz Beg kelgenda kör temāşāh

dép turǵan ħāletde Küzer Şāh dédi ki ey Kençür sen ħātun kişi mu bu Begler
mendin qorqmay merdāne sözleseler sen ħotun kişidek qarǵap sözlediñ bizlerniñ
mundaǵmu nāmūsımızdı keltürmeñ bolmamdur dep kırk gulde soqup heydep

çıkarđı bol Һarāmzāde yıǵlay yıǵlay menziliǵa ketti andın Kūzer Şāh Yūsuf Bege
karap aydılar ki ey Begler men sizlerni ħūb kōrūp Kōkçeni urup heydep taşladım
ĥālā bu meniñ kılǵan işimǵa minnetdār bolup meniñ dīnimǵa kireñler men
sizlerge kuçaq kuçaq atlas kemĥāf tofçaq ‘arāq at berey aǵaça ĥātūn alıp berey
dünyā deşeñler mende kañça bar barçasını men sizlerge şarf kılray dep Yūsuf
Begni yoldın çıkarmaq üçün Beglerni ta‘rīf kılıp neme dédi

Sendek erni kōrmedim men hiç zamān

Seni ĥālk yaratmış türlük cān içinde

Merdlikiñdin tafalmadım hiç nişān

Sebeb munda keltürmiş çarĥ kēvān içinde

Meniñ ornımda bol sen şāh

Men kul bolay sen bol şāh

Dünyā bilen şāh ve gedā

Tursun elvān içinde

Men bende fermāniñ bolay

Ne emr étersen men kılray

Düşmen aldıǵa men baray

Téz emr-i fermān içinde

Barça taşşaruf éllerim

Bolsun taşşadaq cānlarım

Azāde kıl hem Beglerim

[95a] Tursun zamān içinde

Asgıl kümüş telürleri
Berey sipāh yoğtur sānı
Altun kümüşlük tağtını
Al bu mekān içinde

Ki tāçnı bařıñğa téz
Bağşışladım men iki kıız
řāhım boluñ Mışrıda siz
Bol sen aman içinde

Küzer řāh der dānimğa kir
Kıldım éliñlerdin esır
Çāreñler yoğ kılsam ki bir
Añla nihān içinde

dép érđi Küzer řāhdın Yūsuf Beg bu sözlerni işitip der-ğazab bolup Küzer řāhğa
qarap turup aydı ki ey kāfirlerniñ sulťanı meniñ sözümge qulađ salđıl dep neme
dédi

Sözüm işitgil kāfirlerniñ sulťanı
Sendin émdi nevbet ötkendür kāfir
Yette yıldur bizler bende bolđalı
Sendin émdi nevbet ötkendür kāfir

Ne sebeddin qol ayagım bađladıñ
Zulm birle yürek bağrım dāđladıñ
Çāh içinde bizni ular çağladıñ
Seniñ zulmüñ bizge ötkendür kāfir

aytıp kelip alay seniñ şehriñni
Yeksān étey kévān évān tahtıñnı
Ulařturup bersem oğul kıziñnı
Zulmũñ seniñ cānımdın ötkendür kāfir

Üç yüz atmış kul' alarıñ bozulur
Kelli kāfir ayağ astın yağılır
Kırk künđiça řādyāne kaçılır
Devrān émdi sendin ötkendür kāfir

Yalangaçlap bende kılıp özüñni
Tiliñ tartıp oysam seniñ közüñni
Öz Beglerge en' ām kılıp māliñni
Ėalçalardek seni satarmen kāfir

Begleriñni bizni qoymay öltürüp
Küçelerni kıızıl qanđa toldurup
Öyleriñni bu toñ birle sindirup
Vırān kılıp turmay ketermen kāfir

Yūsuf Beg der talan salıp ketmesem éliñđa
Éli ĥalkıñ qalmasun hiç çölüñde
Ėul zincir saladurmen boynuñđa
şunda zindān saña vaşandur kāfir

dégendin keyin Küzer Şahnıñ açğı başıǵa urlap şafrası taşıǵa deyüp Yūsuf Begge
karap ey Begler tola lāf kâflarını urmayuǵan sözleme dep Küzer Şā néme dédi

Nādān Begler lāf kâf urma

Seni sān sān qılǵumdurmen

Baǵla qollar şük öltürme

Seni yeksān qıladurmen

Hālā seniñ başıñ üzüp

Dārǵa assam seni tüzüp

Éliñ kelse körey turup

Seni bī-cān qıladurmen

Oñ kol sol kol toqsan alte

Leşker bardur uşbu sānda

Cān çıqunça İsfahānda

Seni otsan qıladurmen

[95b] Kelmes éliñ mundın qorqup

Qaçar tamçıd subhān oqup

Kelse ular biryān bolup

Seni yeksān qıladurmen

Çāhdın aldım öltürmekge

Otqa salıp köydürmekge

Bu dünyādın yoq etmekge

Seni bī-cān kıladurmen

Şaf şaf turar sipāh munda

Seni urar tayağ künde

Fot qoluñğa salıp künde

Seni finhān kıladurmen

Kūzer Şāhniñ sözi işit

‘Ömrüñ ketti iki yigit

Émdi bolğıl senhem yezid

Seni mihmān kıladurmen

dep buyurdı kim bu Beglerni huşlarığa keltürüñler meniñ aldımda oñlanıp sözlesün dédi ol zamān yasāvul kızılbaşlar kelip Yūsuf Begni tayağ birle miñni Aħmed Begni miñni urup söz soradı ki ey Begler qanı zor sözlernen sizlerni miñdin tayağ urdurdum qanı qoluñlardın iş kelse anı körey hemişe öz halkıñlarnı ta‘rif kılursizler halkıñlar kelip bizniñ sultānımıznı némege urduñ dégenini hem körey neçend yıllar ötti sizlerni hiçkim istep kelmedi émdi kim körüp Kūzer Şāh Yūsuf Begge baqıp cehl söz birle neme dédi qanı

Kelür dersen dāyım müdām

‘Aşūr Begim der sen tağam

Hışt-aq̄rabā siñlim anam

Dostum hānım der sen agam

Boldı émdi işiñ tamām

Çağıñ şundağ şehzādeler

Öz yurtıda āzādeler

Ġāyb hāzır turğan Begler

Ful mālīñnı talap yerler
Bolmas hergiz işiñ tamām
Körgil mendiki leşkerni
Toqsan alte lek aşkerni

Tuttı küçe hem münzini
Tüser yol yol hem keşkerni

Boldı ƙalƙan işleriñ ħām
Termes almas bermedi ‘Osmān

Caluk şaluk Ƙurbān Nu ‘mān
İdrīs Yūnus Süfyān-ı Loqmān
Mūsā ‘İsā İ‘lān İqmān
Sözüñ yalƙan barı tamām

Bu turƙan ħalk maña nöker
Dad u maqşūd Ƙādīr Zāhir
Ya‘küb Yūsuf Ħaşīr Ħızīr
Eyyüb Maĥbūb Nāşır kāfir

Olgil işitip sözlep kelām
Başım Ƙāsım ‘Alī Celī
Eftal muqţal tolı molı
Şehrāb sehrāb āĥı bāĥi

Mehüş Haliş Tūsī Nūdī

Cāniñ çıkar içgil mey-cām

Su' de Sa' id Halīm Salīm

Şerb Kerb Na' im Kerīm

İlyās Ğıyās Kāyim Kādīm

Ca' de ra' de Berķam Raķīm

Begler atı mundağ tamām

Nüşed Şemşād Aħmed Maħmūd

Zerşā Vezşād Maķşūd Mevcūd

Rāzık Rezāk Dāvūd ' Ābid

Şafī Aşfi Hāmid Cemşid

Sezğil özdin tafğıl maķam

Ejder Münzer Menşur Şabūr

Māhān Şüfyān Ca' fer Kāzür

İbrāhim hem Cabbār Şābir Cumhūr

Küzer Şāh men köp aķlımda aţım meşhūr

Añla füştüm Bübāy Hişām

[96a] dép leşkeriniñ Begleriniñ aţını öziniñ ata bubasınıñ atıñı beyān kılıp dédi kim meniñ munça leşkerim munça Beglerim bar munça şehrim bar dep ta' rīf kıldı ol zamān Aħmed Beg ķofup dédi kim ey Küzer Şāh seniñ ol ta' rīf kılgan Begleriñ ve leşkerleriñ bizniñ élniñ birige tap kelelmes dep öz élini ta' rīf kılıp Aħmed Beg neme dédi

Endicān Mergulandın
Qırq miñ öylük mihmān kelür
Buḥāra hem Nemiñdin
Atmış tuġluq sulṭān kelür

Birbirige ‘ ahde baġlap
Cānını cānāndın soraġlap
Cenk bilin maḥkum baġlap
Şefā oġlı Çaqan kelür

İlgap alıp cenk yaraġdın
Qırġız kıfçaq hem qazaqđın
Leşker ilgap her cihāndın
Tumaqları qalqan kelür

Ġazātġa atın saqlaġan
Meydānġa özni çaġlaġan
Bizlerni dāyim yoqlaġan
Aġa ini tuqan kélür

Leşker kélür her her cihāndın
Qırġız qazaq qalmuq taġdın
Kār nāy tartıp İsfahāndın
Meniñ taġam Oġlan kelür

Belh şehriğe barsa ħar
Ĥiřār ħalkı kılur sefer
Tağlar bolur zîr u zeber
Otuz birlik oğan kelür

Nāme barsa Hindüstānga
Çerik töşer Kūhistānga
Ĥaber barsa Tūrkistānga
Teke Begi Zamān kélür

Pirimizdür Şāh-ı Merdān
Himmet berse şir-i yezdān
Bahādal'ladın belā-ı kevān
Şeyĥ Şerif İřān kelür

Ĥaber berür ħal u ħāldin
Sabıķa alur köp kişidin
Beşlik leşkerçin şehrdin
Ma' mürçin Ĥāķān kelür

Leşker kelür yurt almaķğa
Seni ħuldek neķ satmaķğa
Başıñ teniñdin üzmeķge
' Abdü'l-şamed Durān kelür

Ĥudāyımniñ sorqalı
Fārż u vācib qılğan işi
Muĥammed ve oğlı Aĥmed ʿAlī
Ĥaqqā yığlap biryān kelür

Éldin kelür leşker başlap
Hārğanlarını yolda taşlap
Qızlarıñnı alur yulap

ʿAbdu'l-ehad Nuʿmān kelür

Türkistānda Qul Ĥāce Aĥmed
Ĥaqqniñ bir ismidür Eĥad
Ĥāce Cenīd şeyh maşlāĥat
Ol Ĥazret-icānān kelür

Aĥmed Beg der işit kāfir
Şol ayğanlar maña leşker
Kelip seniñ başıñ keser
Vefā Begdek Türkmen kelür

dep érdi Küzer Şāh Beglerni ölümge buyurdı Kimyāset vezīr aydılar ki ey fādşāh-ı
ʿālem bu Beglerni bu kün öltürmegil üç kün toĥtap seniñ tābʿañdaki ĥalqñı cemʿ
qılıp iki dār astlap Beglerni asıp öltürelü ĥalāyıqlarge ʿibret bolsun mundın keyin
kişi kişige yamānlıq qılmasun dep érdi Küzer Şāh qabül qılıp Begler [96b] ni
zindānga buyurdı taĥı Beglerni zindān sārī alıp yürmeş érdi ol zamān ĥaber yetki
sorayğa beş yüz atlığ kārāvān kelip tüşti dep Küzer Şāh kıldı ki alıp kelgen mālını
bāçeni alıp keliñler dep kişi ibardı bācgīr kıızılbaşlar sarāyğa kelip kārāvān başığa
mülāqat bolup Küzer Şāhniñ ĥakimi yarlığı birle alıp kelgen mālının bāc taleb

kıldı Ebū Ṭaliḥ Bağdādī aydılar ki ḫal-i yāniñlar érte suvālîñlerğa cevāb berey dédi andın bācgırler Küzer Şāhniñ aldığa kelip kārṽanniñ sözini bir bir beyān kıldı Küzer Şāh sözlep bolğunça Yūsuf Beg Aḫmed Beg öz ḫalkıdın ḫaber almaḫ üçün Küzer Şāhğa dédi kim ey Küzer Şāh şol kārṽanı munda çırlaturğıl kārṽanlardın bir söz soraylı bilgen körgeñi bolsa etip berür biz işiteli andın her ne kılsañ kılğıl dégenide Küzer Şāh Yūsuf Begdin bu sözni işitip yene kişi ibarıp kārṽanları çırlap keltürüp soradı kim ey kārṽanlar sizler ḫaydın keldiñler ve ḫaysı mülk diyārdın bolupsizler néme erzān néme ḫıymet néme söz bar néme émes dep Küzer Şāh mundağ dédi ol zamān kārṽan başı aydılarıkim ey fādşāh heft kéşürmen saña sözüñni aytsam Şirāzdın kelürmen yurtumdın çıkalı bir yıl dört ay boldı evvel başlağ Belḫ şehriğe kirdim mālını satıp maña lāzımlıḫ neme bolsa buldım andın keçüp Şāmğa bardım andın Māzāndārānğa tüştüm andın Hindüstānğa bardım andın munda keldim dédi Küzer Şāh dédi kim ey kārṽanlar anda bardım munda bardım keldim dégen sözni ḫoy rāstı birle körgeñ işitgen sözüñ bolsa alığıl dédi Ḥāce Ṭaliḥ aydılar ki ey Küzer Şāh körgeñim şolki men bir kün Belḫ şehride oltursam on iki miñ leşkerini alıp Bozoğlan Ḥān çıkıp bardı Ḥazret-i Sultān Maḫmūd Ḥān Ğāzī aldığa çıkıp şehriğe alıp kirip üç kün meclis arāste kıldurup berdi Yūsuf Aḫmed Beg dégen iki inisini iz dep barğan iken andın sorap yandı men bir neçend ay ötkende Belḫdin Meşhedge barsam Bozoğlan Ḥān dört lek leşkeri birle barıp Meşhed şehriñi vīrān kılıp Merzūḫ Meşhedini vīrān kılıp özini ḫayrān kılıp öltürüp kellesini dervāzege asıp ādemlerini Müselmān kılıp andın ketürini aldı [97a] kelse dīni aldı ve yene neçend şehrlerni özige tāb‘a kılıp andın yanıp kelmekçi bolup men bu yol Meşhedni çamğur terik ḫoyup érte yāzlıḫğa Mısrīğa barıp Küzer Şāhni taḫtıdın tābütğa tartıp ādemlerini öltürüp Yūsuf Aḫmed Beg terik bolsa özini öltürgeñe bolsa ḫünını taleb kılıp kelürmiz dep ḫaldı men andın Māzānrān Şām Hindüstān barıp munda kelsem taḫı kelmepdür debdebesi şunça zor dep sözini tamām kılıp berip kārṽanlar Küzer Şāh bilen ḫüblaşıp ketti andın Küzer Şāh bu sözni añlap a‘zāsığa lerze titrek feydā bolup sergerdileri birle maşlāḫat kılışıp aydılarıki bu iki Beglerni bir iki yıl saḫlayalı Bozoğlan Ḥānniñ kelip cenk cedel kılsa çıkarıp bereli mebdā ol ḫalklar bol taraflarıge kelmese andın öltüreli dep Yūsuf Aḫmed Begni yene zindānğa saldurup ḫükm kıldı kim kişi ḫara bu iki Beglerge āb ozuḫ berse fulı talanlıḫ başı

ölümlük dep bir neçend kişini zindānga mü'kil kılıp kıoyup maħbūs kııldı Yūsuf Aħmed Begler ejderhāniñ ağızıdın şıħhat selāmetle yanıp kelip Būbāy Qamber bilen mülāqat bolup ħāl ü aħvāl soraşıp zindānda yatmağda tursun *faşl-ı dāstān bir kelime söz işitmek kerek* İsfahān Ürgençi Ĥārezmīdin amā Bozoğlan Ĥān şol yerdin yanıp kelgençe İsfahān şehriğe kelip bir qarār boldı keçe bolsa iki Beglerniñ firāqıda köziğe yaşlar alıp yığlar érdi kündüz bolsa faķir yetim ġarīb fuqarālarınñ 'arzını sorap yatar érdi Beg Oğlan Ĥānmiñ işi mundağ keçti Emir 'Alī Ĥān fādşahlıķını Ay Ĥānga taşlap berip özi küşe-nişin boldı Ĥārezmī bī-baş kıaldı andın Nadīr Beg Sultān Hezāristānnı sorap yep māğdūrlanıp ħalāyıķğa zulm-sitem kıla başladı anda L' al Ĥān ayim turalmay Yūsuf Begniñ salıp kıoyğan kıurğanığa kelip ħaylandı Ürgençi Esed Beg sorap ol anda 'ömre keçürdi 'Aşūr Beg Serdār öz ħāli birle dermānda bolup kıaldı

El-kışşa ölgen ol iki dīvāneniñ ħaberi bu şehriğe fur bolup birini Kūzer Şāh dārga asıp şehīd kıılıpdurmuş birini münārdın işitip atıp öltürüpdürmiş ħālā Mışrıde Yūsuf Aħmed Begler ölgen imiş dep meşhūr boldı bu sözni [97b] ni L' al Ĥān ayim añlap iki kelinlerini yanlarığa alıp oturup zār zār yığlap néme dédi kıanı Ėmdi yoqlap kıan yığlayın

Yūsuf kıanı Aħmed kıanı

Yürekim otķa dāğlayın

Yūsuf kıanı Aħmed kıanı

Bizdin yandı devlet kıuşı

Cānımğa yetti kāhişi

Öldü deydür kelgen kışi

Yūsuf kıanı Aħmed kıanı

Yūsufnı aşķanmış dār

Aħmed Begni taşlap münār

Oğlum üçün yığlarmiz zār

Yūsuf ıanı Ađmed ıanı

Köhne derdim boldı tāze

Öldidep boldı avāze

Yetişmedi faşlı yaze

Yūsuf ıanı Ađmed ıanı

Ğubār boldı iki közüm

Hiçkim işitmes meniñ sözüm

ıanı meniñ iki ıuzum

Yūsuf ıanı Ađmed ıanı

Yürekde ıaldı dāđlarım

Ĥazān boldı çehār bāđlarım

ıanı benim oğlanlarım

Yūsuf ıanı Ađmed ıanı

L´al Ĥān der boldum nālān

Felek ııldı bizni vīrān

Ğül Ĥazıçe Ĥül ´Asel Ĥān

Yūsuf ıanı Ađmed ıanı

dep érđi Ĥül ´Asel Ĥān ayim Ĥül Ĥazıçe Ĥān ayimler yığlaşıp L´al Ĥān ayim
birle nālesini felekdin ařurđi Ĥül ´Asel ayim aşla tākāt keltürelmey közidin
yaşlarını bī-iřtiyār oқuzup Yūsuf Begni ´aşı-ı firāııda köñülli bozulup āh tartıp
ĥün çigerleridin bir söz ayđanları

Muhammes Ğazel

Neyleyin üftāde ol yārdın ayrılmışam
Hem gülüm hem bülbülüm gülzārıdın ayrılmışam
Ħālime rahm etküçi gamḥavārıdın ayrılmışam
Ħüsn-i zibā közleri ḥummārıdın ayrılmışam
Ħavz-ı kevser sāķī-i muḥtārıdın ayrılmışam

Doslarım ğam otĝa men mübtelā bolurum bu kün
Āḥir-i ‘ömrüm netār baḥtım qara boldum bu kün
Ħasretidin ortanıp körüp edā boldum bu kün
Dost düşmenler ārā şāḥib-i ‘azā boldum bu kün
Güllerimniñ rüşti bir yārdın ayrılmışam

Ayrılıp qaldım tūrāmdın men ĝarīb bi-nevā
Tiĝ-i firqat saldılar köksüm meniñ sensiz yara
Ħalq ārāda bolmaşam men ḥār zār ve mübtelā
Neçe yıl yıĝladım men ölmedim ‘ālem ārā
Bu ölümniñ zulmetidin didārın ayrılmışam

Bu cihān ivānıda şāḥib-i qaran sulṭānlarım
Ħānmānım yoq bolup ketti yene sulṭānlarım
Hememizge uşbu kün aḥir zamān sulṭānlarım
Özleridin ayrılıp qalduq neyet sulṭānlarım
Ol ḥarīdārım ketip bāzārıdın ayrılmışam

Gül ‘ Aseldeki neçe kişi kim hāne vīrān bolmasun

Yūsufdın ayrılıp zār-ı giryān bolmasun

Dāyimā şām seher bağrı tola ған bolmasun

Neçe kişikim yāridin hergiz cudālık tartmasun

Bola men bahtı kara bir yārdın ayrılmışam

dep özini zemīnlerge urup hařřā haşşa kılıp Gül Hāziçe ayim Gül [98a] ‘ Asel ayimğa qarap aydılar ki bular munça yığlaydur benim bularge oħřa yığlasam yığlasam boladurğan çağı barup iř örgenip bī-iħtiyār yığlap ketip Aħmed Begni yād kılıp hūn cigeridin neme dédi ғанı

Ġazel

Beredürmen déseñ érdi

Uzatıp qoymasdım

Kelmeřiñni bilsem érdi

Hūblařıp yanasmadım

Déseñ barıp seniñ bilen

Yansam hoşlap yoluñ bilen

Rāzılařıp meniñ bilen

Ketseñ yanıp kelmesmedim

Bilsem yolğa çabdup seni

Köñlüñni hoş alıp seni

Şuñkar lāçin berip seni

Yolğa salıp qoymasmadım

Āb ozuquñni berip

Baş ayagıñ tün kékürüp
Bir munça yol bile barıp
Uzatıp yanmasmadım

Sendin rızalıg alamyın
Ölkünçe mundağ yığlayın
Cismimni қаnға bulğayın
Köñlüñ alıp қalmasmadım

Gül Haziçe derler meni
Derler bu él Begler қаnı
Taşlap ketip derler seni
Bilsem cevāb almasmadım

dep zār zār çün ebr-i nev-bahār yığlap bī-ḥūd bolup yıqıldı ol zamān Qaldırğaç
ayım ol öyge kirip kelip vāq' a-ı ḥālni taḥḳīkni añlap özini biryān biryān ḥaşşa
ḥaşşa қılıp bol hem néme dep yıglar iken қаnı bir añlayalı

Aytıñ doslar maña
Sorsam ki mihmānım қаnı
Ne iş yetipdür köp aña
Ol iki sulṭānım қаnı

Öz yurtlarıge baş bolup
Neçend tümen işler қılıp
Dirākı yoқ orға ketip
Ol ikidür inim қаnı

Sānsız yigitler başlağan
Öz cedīdin hiç aşmağan
Kara köz yeni başlağan
Ol eben hākānım xanı

Özni tārīkatge salıp
Hūdr-ı ‘ibādeḥāne kirip
Şeyḥ şerīfni fir alıp
Ol Şāh cānānım xanı

Qalduq Begimni yütürüp
Hasretide zār yığlayup
Qoymay çerāğın uçurup
Ol iki cevelānım xanı

Qaldırğaç boldı yetim
Neçekimge yoqtur hācetim
Qalmadı hergiz tākātım
Ol māh-ı tābānım xanı

dép yığlap yeñleriniñ ayağığa özini taşlap érdi bular başnı yolap qofarıp içkeri
bāğqa alıp kirip oturup teşelli étip oturur érdi Gül ‘Asel Hān ayimniñ aldığa
çöçelikide baqıp alğan Yūsuf Begniñ yette tırna kırkırlaşıp keldi bu
turalarnı körüp Yūsuf Beg yadığa kelip aydı kim Beglerim bolsa idi bu turalar
çoñ bolğanıda şundağ aldığa kırkırlaşıp barsa köñli qanqa hoş bolur érdi dep Gül
‘Asel ayim dédiler xanı

[98b] Bahārda açğan bāğlarnıñ güli

Neyler keçti anıñ ‘ömri Hudāyım
Hızān boldı tüşüp dıraht yafragı
Munça bizni intizār kıldıñ Hudāyım

Aq yüzüñni neçe él mendek közerdi
Düşmenleri muntazır bolup ölerdi
Öler bolsa munda oynap külerdi
Öz yurtdın cudalık salğan Hudāyım

Ol yārimğa yene dilber bar mukin
Qolın başlarğa bir rehber bar mukin
Yürüşkeli bile ol nöker bar mukin
Biz ‘acizni aña zār kılgan Hudāyım

Men bir uçar qanatımdın ayrılıp
Yaşşı érdin bu künlerde ayrılıp
Qanatlarım söndi meniñ qarılıp
Men ğarībni zār zār etken Hudāyım

Bu başımğa ‘aceb bir sevdā ötüşüpdür
Armān birle yārim bende bolupdur
Tuna kuşlar bāğda obdan çöñüpdür
Haberini añlatmağan Hudāyım

Bizdek ‘aciz ğarībni yolğa közletme

Yārini hem anasını yıǵlatma
Şol yārimniñ firāqıda yürküzme
Beglerimni körsetmegen Hūdāyım

Gül ‘ Asel der keçe kündüz yıǵlarmen
Yārimniñ otıda yürek dāǵlarmen
Fervānedek otqa özüm urarmen
Bizlerni yolğa zār eylegen Hūdāyım

dép érdi kim bu tūnalarğa nāme baǵlap Mışrī tarafıge koyup bersek uçup barıp
Yūsuf Aḥmed Begni tafıp baralur mukin tafıp tafıp berlmes mukin dēdiler Gül
Ḥaziçe ayim dēdilerki tafıp baralsa mu yā tafıp berelmesi mu tükelni Hūdāniñ
özige kılıp ibarmaq kerek dēdi Gül Ḥaziçe ayimniñ sözünü Gül ‘ Asel ayim işitip
ékülen L‘al Ḥān ayimniñ öylerige maşlāhat birle münşirğa nāme kıldurup evvel
başlap Beg Oǵlan Ḥānnı Er ‘ Alī Ḥānnı Nadir Beg Sulṭānnı ‘ Aşūr Beg Serdārını
andın qalğan heme yār bir ornı aǵa anı bala ḥakālarını ḥaṭ içre inşāh kılıp asān
amandurmiz dep du‘ā-i selām nāme tayyārlap tūnalarını qanatıǵa baǵlap Mışrī
tarfıge qarap Gül ‘ Asel ayim Hūdāǵa sığınıp yıǵlap neme dēdi qanı

Qādir Allāh dergāhıñǵa sığındım
Meşt bermen Beglerimge fenā ber
Tūnalarını bu kün saña tafçurdım
Ḥastelerge ‘ācizlerge fenā ber

Men qalımısam ġariblikniñ derdige
Tāqat kılmay Beglerimniñ Hicrimge
Cānurlar barsa Mışrī şehriǵe
Allāh İgem tūnalarge fenā ber

Tüşti bu kün maña vehm-i kıyâmet
Boldı maña émdi ‘aceb kıyâmet
Yaratқан Zü’l-celâl kılsa kerâmet
Üftâde men miskînlerge fenâ ber

[99a] ‘Arşı kirse levhi’l-kâlem yarattıñ

Kâfirlerni duzağ içre zâr ettiñ

Yoq yerlerdin her kimseni yarattıñ

Bî-çâremen ğarîblerge fenâ ber

Ğarîblerni şâd-ı ħarm eylegil

Қullarnıñ müşkiliñ asân eylegil

Mü’мінler ħâliğa sen özüñ yetgil

Barça mü’мін қullarıñge fenâ ber

Gül ‘Asel der boldı derdim ziyâde

Meniñ nâmım қара iken dünyâde

Öldi dîbân yurtқа toldı avâze

Bende bolğan Beglerimge fenâ ber

dep ÷unalarnı Mışrî tarafige baқturup asmânğa uçurdı ÷unalar şubu uçқанıça Mışrî
tarafige қарap fervâz қıldı Gül ‘Asel ayim ÷unalarnıñ қarası yoқalğunça қарap
turup andın öyge yanıp kirip öz derdi birle қалdı

El-қıŝsa ÷unalar uçup yürүp қарını ачқан yerde yerge түŝүp қурсақıға rızқ rüzân
tafip yep sundağ қılıp neçend күндеMıŝrî şehrige yetip keldi asmânda yürүp
Yüsuf Beg Aħmed Begniñ boynı alalmay eylenip yürүp bir yerde түŝti ol yer
zindân başı érди ÷unalar қırқırлаŝıp érди Begler bu ÷unalarnıñ avâzını іŝitip
қarasalar beş alte çer ÷urna zindân baŝıда érkip uçup yüreydür Yüsuf Beg déди

kim meniñ hem kiçiklikde baqıp alğan yette ıurnam barğanımda çoñ bolup
kalğandır men āzāde bolsam idimse yaraşıp kırkırlaşğanını körer idim dep ana ve
siñil ağaçe yār ve birāderleri yādığa yetip dédi kim ular esen aman bar mukin dep
ıunalarğa qarap turup Yūsuf Beg neme dédiler qanı

Men aytayın bu kün ‘ arz-ı hālīmni

ıuna selām dégeysen barsañ éllerge

Yığlaban ötkerdim mäh sālīmni

ıuna selām dégeysen barsañ éllerge

Bir tüş kördüm atım burnı qanadı

Yarğlıqdın haste cānım yaradı

Aı érdiler merd yigitniñ qanadı

ıuna selām dégeysen barsañ éllerge

Bu zindānda cebr-i cefā çekermen

Küzer Şāhniñ zindānıda bendemen

Közlerimdin qanlığ yaşı tökermen

ıuna selām dégeysen bizniñ éllerge

Din Hārezmī érdi meniñ mekānım

Anda qaldı sır qalğan çehār bağım

Émildaşım qarındaşım hem cānım

ıuna selām dégeysen bizniñ éllerge

Bu yerlerde fervāz qılıp yürüpsen

Neçend uluğ bülend tağdın aşıpsen

Yūsuf Begniñ selāmını ileteysen

Ṭuna selām dégeysen bizniñ éllerge

dep éndap érdi ṭunalar zindān [99b] niñ tüñlükige kelip tüşti Aḥmed Beg ṭunalarge
ḳarasa ḳanatıda bir nemeşe turadur anı körüp kemān ḳıldı kim bizniñ çöçelikde
ṭunalarge oḥşaydur ana ḳanatıda ḥatdek bir néme bar mebādā anam siñlim ḥatı
ḳanatıǵa baǵlap ibargen bolsa ‘aceb émes dep ṭunalarge ḳarap Aḥmed Beg neme
dédi ḳanı

Beyt

Boynuñ süzüp neçük bizge ḳararsen

Ṭuna cānur munda tüşeñ ne bolǵay

Bizni körmek tört borcıǵa ḳararsen

Biz ğarībniñ ḥālin sorsañ ne bolǵay

Sen sormasañ kimler sorar ḥālimni

Men ötkerdim ğam içinde sālimni

Ata ana ḳarındaşım élimni

Sorsam kélipse cevāb berseñ ne bolǵay

Ata anam ande ḳaldı armāda

Bizler ḳalduǵ bu ḳarañǵu zindānda

Ḥalāyıǵ ḥaber bergil barganda

Sizler kirip ülfet bolsañ ne bolǵay

Ḥaber berseñ ata ana siñlimdin

Cānım çıktı émdi asıǵ tenimdin

Ḳalǵan anda Gül Ḥaziçe yārimdin

Munda ötüşüp haber berseñ ne bolğay

Qılğan işim ašlā hak yaqmadı

Meniñ hālīm körüp hiçkim baqmadı

Şum yezīdler bizge raħm qılmadı

Kelip bizge mūnis bolsañ ne bolğay

Aħmed Beg der men élenmey öziñdin

Köñlüm sakīn tafar mukin sözüñdin

Anamnı sen körüp keldiñ közüñdin

Bir zerre-i imā qılsañ ne bolğay

dep érdi tınalar zindān içige tüşüp yene üstige çıqıp olturdı bu hālni körüp Aħmed

Beg neme dédi qanı

Yūsuf agamnıñ tınaları

Haber alğıl ġarīblerdin

Cānurlar kelgil beri

Haber alğıl ġarīblerdin

Hālīm érdi hezāristede

Biz munda qalduq kafesde

Çāh içinde köñlüm ġaste

Haber alğıl ġarīblerdin

Çāh üstide eylenürsen

Bulut kibi derlenürsen

Yūsuf agam ʔunasısen
Haber alǵıl ğarīblerdin

Qayǵu elemdür başımız
Sizler boluñ yoldaşımız
Émdi bolǵıl sırdaşımız
Haber alǵıl ğarīblerdin

Aħmed Beg der edādurmız
Él halkdın cudādurmız
Zindānǵa mübtelādurmız
Haber alǵıl ğarīblerdin

dép érdi tuneler Aħmed Begni tanup zindān içige tüşüp bir kenārede olturdı Yūsuf
Beg ʔunalarǵa qarap öz yurtını sormaq üçün neme dédi qanı

Bizler kezduk Askar taǵın
Qaldı ol yer armān mu
Kelip sizler bu kün Ürgenç élidin
Él halkım qarındaşlar aman mu

Belimizde bar ne qara fütimiz
Hudāyım keçürgey kılǵan işimiz
[100a] Āh balam dep yıǵlap yürgen anamız
Barçaları şehlerde aman mu

Hicr üstida qaldı bizniñ başımız

Köp kısmetler kördi tende cānımız
Vāy balam dep qanlar yıqlar anamız
Oynap üsken bāğcānlar aman mu

Elezede bolduq biz evvel bu yaşıdın
Hiç fāyde körmedim cihān işidin
Altesi yazdur altesi qışıdın
On iki ayda kelgen bir iş aman mu

Ḥudāyımğa yetişkey qılğan zārımız
Şum felek qaçurdi qılğan kārımız
Āh turum dep qılğan fiğān yārimiz
Bizniñ birlen yürgen éller aman mu

Kiçiklik rāstlağan Ḥīve şehri
Ḥārezmīniñ sekiz miñ küçe bārānı
Üç yüz atmış yerde bar kette-dükānı
On miñ mescidiş miñ sarāy aman mu

Yigitleri meydānda atın saylağan
Şuñqārlarçin cānurga qaşlağan
İki Begler Sefer tağnı cāylağan
Māl mülket barça qışlaq aman mu

Atıñızdın ürkiley Pir Ḥāce İşān

Sınap kırk dört miñ mürîd mollâ i‘ lān

Yūsuf Beg der boldum bu kün sergerdān

Biz ol bergen pir-mürşîdler aman mu

dép érdi unalar Yūsuf Begniñ aldığa keldi arasa bir unaniñ anatıda a bağık
turadur āheste ol turnelerni tutup anı alıp aıp oup korse Göl ‘Asel ayimniñ
ibargen nāmesi iken oup basa fütüpdürler kim

Beyt-Gazel

Yūsuf Begniñ unaları

Şehr-i Mışrî barıp kelgil

Himmet ılıp tağdın aıp

Peyāmını alıp kelgil

anatıñnı aan ılğıl

Bayābānğa tüşmey bargıl

Müşteferdin du‘ ā dēgil

Bar yonı körüp kelgil

Men érdim bu cihānnıñ güli

Utı bāğımniñ bülbüli

Yūsuf Begniñ ‘āciz ulı

anat taıp oynap kelgil

Felek andın cudā ılsa

azān olğan gülüm solsa

Yūsuf Begim ölgen bolsa

arakip yıqlap kelgil

Men alıp eim ketip
Kee k nd z anlar yutup
İhl  birle ferv z etip
Badın aylanıp kelgil

İitgil G l  Asel z rını

K z p yolnı  az bını

Tav b  tip mez rını

Tofradın alıp kelgil

d pd r G l  Asel ayimni n mesini oup k r p d di kim ol b - reler bizdin ayrılıp h l-i d v r bolana oaydur dep  zlerini terikliklerini ni nesidin bir n me an ra  m arındalarıa aae maremlerine ibarmek  c n Bibi Niy z ayima aytıp  rdi bir dut k ız alem kelt r p beri dep [100b]  rdi Bibi Niy z ayim bir s 'at divit k ız alem kelt r p berdi Y suf Beg bir n me anasını haıda f t p bir una baladı yine bir n me Beg Olan H nni haıda f t p bir unani anata baladı yine bir unanı tutup alıp  A r Begni haada bir n me f t p baladı yine bir n me Emir  Al  H nni Nad r Beg Sul nni haıda f t p baladı Amed Beg bir n me H ld r H nni haıda f t p baladı yine bir n me kır mi yigitkerini haıda  zini as n aman tinliklerini izh r kılıp f t p balap oyup berdi unalar zind ndın ferv z kılıp uup y rgenlerie neend k nde menz l mer hillerni ayy eylep ve b diyelerni at kılıp H ve ehrie fein ve atı birlen yetip keldi

El-ıa G l  Asel ayim unalar ketkendin tartıp yola m nz r bolup arap  rdi b -n g h unalarnı kelgenini k r p b a y zlendi aaa unalar kelip b a y zlenip yerge t ti G l  Asel ayim b a kirmek hem n kırırlaıp G l  Asel ayimni aldıa y k r p berip  teklerini tilep tarttı G l  Asel ayim unalarge a' am berip arasalar unalarnı anatıdaki ha taı turadur G l  Asel ayim ayttı ki bu unalar neend k nni bu arafida uup y r p Mır  ehrini tafalmay yanıp

kelgen çāğı barup señgerip qarasa élgeri nāme bereydi émdi üç nāme bolup
kalıpdur dep bir kişige oqutup baqsalar fütüpdürler kim

Beyt

Ṭunalar yansañ mundın Ḥīve şehrige

Selām dégeler Emir ‘ Alī atamge

Aman barsañ Ḥīve Ürgenç yurtıge

Selām dégeler barip ka‘ bem anamğa

Er ‘ Alī Ḥān atam Ürgenç şehrige

Ḳuş ḳuşlaban oynar ölde çölde

Yād étsünler bizni cān velīde

Selām dégeler barip bizniñ éllerge

Bir siñlim hem bar idi Ḥīve kentide

Her künige yer idi helvā ḳand yene

Yatıpmen kim bu zindānnıñ içinde

Selām dégeler zinhār ḫarīb siñlimğa

Gül ‘ Asel Ḥān yārim saçın tarasun

Ötken keçken éldin bizni sorasun

Aḫīr mundın barurmiz yolğa ḳarasun

Selām dégeler Gül ‘ Aseldek yārimğa

Neyleyin men kırq yigitim bar érđi

Barça bizniñ ḫüsniimizge zār érđi

Yigitlerge ‘ Aşūr Begim yār érdi
Selām dégeler ‘ Aşūr Begdek şırımğa

Yūsuf Beg der bende boldum zindānda

[101a] Yezīdler zulmidin qaldım hayrānda

Aman bolsun ular biz munda

Selām dégeler yār dostum tuǵqanğa

dépdür munı körüp bī-ḥūd bolup andın huşıǵa kelip yene bir nāmeni oqutup
işitseler fūrūpdürler kim

‘ Arzımnı işitiñler tınalar şāhı

Bar emir élidin Bozoǵlan Hān kelsün

Refīqım mu nesīm köñlüm hoş kāhı

Bar emir ehlidin Bozoǵlan kelsün

Közlep çıǵıl uçup keter çāyıñnı

Qızılbaşlar bilmesler seriñni

Qaralaşıp tüsmesün keter yoluñnı

Bar emir ehlidin Bozoǵlan kelsün

Haber bergil meniñ mundaǵ ḥālimdin

Bende bolup hiç iş kelmes qolumdın

Qutqazıñlar kelip bizni zālimdin

Bar emir ehlidin Bozoǵlan kelsün

Hayāl qılmay yetkür sâ‘ at zamānı

Başımızdın def eylesün belānı
İsfahānniñ 'adāletlik sulṭānı
Bar emir ehlidin Bozoğlan kelsün

Vā dirīğa tağam fendi almadım
Rāḥnūşniñ yamānlıgın bilmedim
Ġarīb anam camāliğa toymadım
Bar emir élidin Bozoğlan kelsün

Yūsuf Beg der qaldım dāğ armānda
Qılıçlaşıp qan tökmedim meydānda
Menemenlikdin bendedurmiz zindānda
Bar emir élidin Bozoğlan kelsün
dépdür yene bir nāmeni oqutup baqsalar ġarīb anam bizni dégenler şām şabā
bizniñ ḥalāşlıqımızge du'ā qılsun dép fütüpdür
Keçe kündüz bizni dégen 'Alī Hān
Şām şabā bizge du'ā eylesün
Sulṭān Nadīr 'Aşūr Beg Hāldār Hān
Şām şabā bizge du'ā eylesün

Bizni dégen doslar oqup işitsün
Haqqımızge du'ā taleb qılışsun
Düşmen tuymay özi bizni bilişsün
Şām şabā bizge du'ā eylesün

Bizler sizniñ du‘ālarıdın köp ümīdmiz

İnşā‘ llāh çıksağ bu yıl barurmiz

Fāt fırsatda dīdārlarını köremiz

Şām şabā bizge du‘ā eylesün

Haıırımız barsun bizni dégen yurtlarğa

Qırğız Qıfçağ Qalmuğ bile Hışārga

Endicān Qoqand Taşkend Hócend Curcānga

Şām şabā bizge du‘ā eylesün

Hārezmī Ürgenç Buğāra İsfahān

Mervī Şāhi Bulgārī Fencāb Bedehşān

Zūlap serhası heme Kūhistān

Şām şabā bizge du‘ā eylesün

Nekīr Keşmīr Zābil Kābil Hindüstān

Ārab ‘ Acem mağrib meşriğ Baltistān

Ölge mağıl hāmūn deşt-i gülistān

Şām şabā bizge du‘ā eylesün

Ahmed Beg der felek bizni bend qılıp

Armān qaldı tutalmaduğ cenk qılıp

Tune keldi mizni munda ahtarıp

Şām şabā bizge du‘ā eylesün

[101b] dépdür munı körüp haılarını alıp kirip L' al Hân ayim ıaşılarığa taşılap
bolğan vâq' alarnı alıp neme dédi

Ana cân hüşyâre bolgıl

Ol cân ođluñ bar iken

Şâm şabâ du' â taleb birle bol

Mışrî içre sulţānlarıñ bar iken

Öz hayātıdın yazıp nāme hememizge tamām

Ođutup işitsün dégenmiş kim bu haıtnı hāş ām

Haıtımdın du' â talebdin heme kılsunlar kelām

Añladım bu haı uçurıda uçañ bar iken

Mışrî zindānıda yatmış alte yıl bir ay onı

Çıķudek bu yıl ötüp soñ yılķı kelgen

Beremiz depdür kim fırsat tafıp biz bir küni

Hasım cânımniñ hużurı ol yurtda dermān bar

Şaşma zinhār kııl taleb ođluñ meniñ dilim kelür

Bî-ser ü sāmānmen ' aşķ-ı serür sīnem kelür

Neçe kıatla yığlağandın āh yatıp kalbim kelür

Gül ' Asel der çün hayāt-ı zindānda Begler bar iken

dép haıtnı oğutup berdi bu sözni Gül ' Asel ayımdın L' al Hân ayim añlap kāhī
körüp kāhī yığlap hoş vaķt bolup L' al Hân ayim iki ođlanlarıniñ derdi firāķıda zār
zār yığlap néme dédi kıanı

Émdi añlarmen sözüñni bozman

Ol Hân haķānım balam

Aşlā körmesün yüzüñni hiç zamān

Bī-ser ü sāmān cān balam

Aylanay barsam dégen sözüñge raḥmet ḥānlarım

Uşbu yurtқа beg idiñ barçağa ülfet

Sözleriñ şükrdin artuq şelerge

Kelmediñ aşla қаşığa sen iki mihmānım balam

Örtenip otuñda köydi tuḥm^ç üryāndın söñek

Urdı-uñ iki balam yüzüñni bizdinni yürek

Yoқ idi hergiz meniñ ferzendime sendin bölek

^ç Adle қıl inşāfiğa kél téz iki sultānım balam

Қалмаdı şabr-ı қарар cismimni örtep gül bolup

Bu meniñ libāslarım aқған başımdın höl bolup

Neçe yıǵlap қан yutupsen қалған idiñ unutulup

Añladım ḥayāt iken sen māḥūr ḥaşānım balam

L^ç al Ḥān der neyleyin āciz munı mazlūm za^ç if

Tafmadım yaşlıǵ çağımda қалıpdurmen émdi қарap

Yıǵladım anda endeve yedim ğam қayǵudın қaldım herip

Sen kelürdep yolға қарap turdum zamān cānım balam

dép ṭāb-ı ṭāqat қılay nāmeni қollarıға alıp közlerige sürtüp şād ve ḥürrem bolup

bu nāmeni ḥalāyıqlarǵe körsetti ḥalāyıqlar bu mazlūmlarınıñ sözige bāver қılmay

iñkār қıldı andın bu za^ç iǵalarnıñ köñli ḥalāyıqlardıñ şikest yep yatmaqta tursun

faşl-ı dāstān sözni zindāndaki Yūsuf Aḥmed Beglerdin işitmek kerek ammā ol yıl zindānniñ içinde qarlığaçlar oba qoyup cāy tutқан érdi

El-ķışsa yaz küzge yaqın tafқан maḥalde qalğaçniñ balaları qanat quyruğını teñşip [102a] uçup keter maḥalde Yūsuf Beg fehmler derḥāl vaqtini ğanīmet tafip bir nāme fütüp qalğaçlardın birini tutup alıp ḥatnı qanatıǵa bağlap qoyup berdi qalğaçlar balalarını ergeştürüp Hindüstān sārī fervāz qılıp uçup ketti şol yürgençe uçup bir neçend zamānda Hindüstānniñ fāytaḥt Nüstend şehrige yetip kelip qalğaçlar öy öyge tarqap cāy tuttı bir qalğaç ol şehrniñ ḥākiminiñ öyleride cāy tuttı

El-ķışsa ol şehrniñ ḥākiminiñ atını Fent-i Hindī der érdi özi bisyār Müselmān kāmīl érdi ol kişiniñ bir oğlı bar érdi atını Batāret Hindī der érdi ol Hindī beçeniñ közi qalğaçǵa tüşti qarasarlar qalğaçniñ qanatıda bir nemeser köründi derḥāl ol qalğaçnı tutup alıp qarasa bir fārçe ḥat turadur ḥatnı yaşıp alıp qalğaçnı qoyup berip ata anası qaşı bu neme ḥat ikin dep körsettiler atası oğlıdın bu ḥatnı alıp oğup baqsalar fütüpdür kim

Beyt

Bu zindāndın keter bolǵan qarluğaç

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Bendedürmiz qalalmaq o hiç ‘ilāç

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Yigitleri bardur altun yanāđlıq

Uruş meydānıda rüstem şaffetlik

Deyüge oḥşa uluğ heybet himmetlik

Bar İsfahān şehridin Bozoğlan kelsün

Leşkeriniñ şanı yoqtur nişānlıq

Her yigiti bolǵan altun yanāđlıq

Qılıç nîze kemân tayar yüz atlık
Bar İsfahân şehridin Bozoğlan kelsün

Her yigiti bardur yüreklik
Meydân içre kirse zor deyü şaffetlik
Neçe şehirler tâb' a aña uranlık
Bar İsfahân şehridin Bozoğlan kelsün

Oğlan çıksa şikâr öze oynaydur
Yigitlerni öz haddide cāylaydur
Bizni bilse kelip andın yoqlaydur
Bar İsfahân şehridin Bozoğlan kelsün

Nāme kılip ibardım men qarluğaçdın
Herkim anı körse oqup bizlerdin
Bozoğlanğa haber kılsun kıllardın
Bar İsfahân şehridin Bozoğlan kelsün

Yūsuf Begniñ élge köpdür suvāli
Yetsün barıp halkğa kılgan kelāmı
Bozoğlanğa iki Begniñ selāmı
Bar İsfahân şehridin Bozoğlan kelsün

dépdür bildiki Agrışānniñ ferzendleri Bozoğlan Hānniñ inileri Yūsuf Ahmed Beglerniñ nāmesi iken ularniñ dünyā [102b] dın gāyet bolğan aţ āvāzesi ol şerhge hem yetken érdi Fençi Hindī aydı kim meniñ ata bubam ularniñ devletide kün körgen iken münhem ularniñ başığa kün tüşgen vaqıtında barıp bir hizmet kılip

koysam meniñ él evlādımğa raħm şefkat kılğalı kişi çıkar dep leşker cem‘
kılmaķnıñ fikride leşker cem‘ kılıp tursun *faşl-ı dāstān söz işitmek gerek Yūsuf
Beg Aħmed Beglerdin* vaķtuge Yūsuf Aħmed Begler zindān miħnetide rençür
bolup Zemistānnıñ derdini tartıp kün ötküzüp érdi

El-kışşa künlerde bir kün Küzer Şāh sergerdeleri birle maşlāhat kılaşıp aydılar
kim ana ğu bu yıl birle yette yıl bolğalı turdı Beglerni dep hiç kişisi kelmedi émdi
istep kelse mu öltürelı kelmeſe mu öltürelı bu Beglerni iz dep kelse cenk cedel
kılıp ‘ addesidin çıkarmiz mebādā zindāndın boşap kaçıp ketse başımızge bir belā
bolur dégenide Kimyāset vezir aydı kim ey fādişā-ı ‘ ālem aymasa andağ bolsa
nevrüzğa berey kılıpdur vaķt nevrüzğıça toħtap seniñ táb‘ añdaki şehrlerge nāme
ıbaralı ular kelsün andın i‘ lām kılıp küçe çırlatur dep dārga asıp tır barān kılalı
mundın berey ħalkğa ‘ ibret bolup kişi kişige yamānlıķ kılmasun dédi Kimyāset
vezir Müselmān kāmıl kişi érdi qaşdı şol érdi ki biz néme kılıp öltürgeli
koymasam bularnı birde bir kişi iz dep kelip uçratıp alıp ketse yā bolmasa vaķtini
tafsam zindāndın Beglerni boşatıp çıkarıp koysam öz yurtuge çıkıp ketse dép bu
ħayāl birle Küzer Şāhğa kéneşini körsetip aydı Küzer Şāhğa bu maşlāhat ma‘ kıl
bolup qarası nevrüzğa toħtadı bu sözlerni Küzer Şāhnnıñ kıızı Rāhıde añlap zindān
başıga kelip Beglerge ħaber kılmaķ için Rāhıde Beglerge qarap néme dédi

Hüſyāde bol iki sultān

Saña qażā kelmiş kerek

Bir aydın soñ nevrüz kelür

Seni dārga asmiş kerek

Vāy elim dép sözlediñler

Zindāndın hiç çıkmadıñlar

Ĥalāşlıķğa fāt boluñlar

Sizge cefā salmış kerek

İkiñ çıkdın tilek tile

[103a] Ketme ölüpsen bir yola

‘İlāc bar mu bir iş kıla

Yeẓīd şehīd kılmış kerek

Bir ‘ilāç kııl köyüñ bolay

Çıkıp ketseñ cūrāñ bolay

ķarası şol ķaldı berey

Ötse seni tutmış kerek

Şum yeẓīdler alıp çıkıp

Yelistānda dārga asıp

Oķlar atıp şehīd kılıp

Seni yerge kömmiş kerek

Men mu bolay ʔaleb mende

Sen bolmağıl çün şermende

Ölüp ketme dāğ armānda

Saña ecel yetmiş kerek

Ĥalāş bolğıl fātrāķ Begler

Terīklikniñ ġamın yeñler

Ĥudāmğa zār yıġlañlar

Teñrim Ĥalāş atmış kerek

Sen ʔaleb kııl Ĥaķķa yıġlap

Halāş bolğıl bir iş yollap
Münhem bile ketey qollap
Çıqıp andın qaçmış kerek

Alat tallā kırk at mällap
Yükley zerni künni çağlap
Qoydı atam sizni bağlap
Bolsa tartıp üzmiş kerek

Rāhīdemen himmetim zor
Zindān bolur sizlerğa gür
Keteli biz deryā-ı şehür
Biz hem siz hem qaçmış kerek

dép alıp kelgen ta'āmlarını zindānğa sunup berip öylerige yandı bu iki Begler
Rāhīdedin bu yeñliğ sözlerni añlap ölümniñ deştidin qorqup uçulan yığlaşp Haq
Te'ālādın halāşlıqnı tilep Yūsuf Beg neme dédi

Barçanı yaratқан Qādir Hudāyım
Haber alğıl ğarīblerniñ hālidin
Yağşı yamān ma'lūm saña Allahım
Haber alğıl ğarīblerniñ hālidin

Közlerimdin téz aqar lāle-i şebnem
Yette yıllar bolduq ğamlarge hemdem
Be-ħaqq-ı hürmeti yā Hazret-i Ādem
Haber alğıl ğarīblerniñ hālidin

Bu hâlimni kimlerge aytayın defter
Be-ħaqq-ı hürmeti cümle peygamber
Ġaribdürmiz zindānda köñül mükedder
Ġaber alġıl ġarīblerniñ hâlidin

Yette yıldur mekânım ġarāngu zindān
Közümge körünmes yer birle asmān
Sipāhlarnıñ firi yā Şāh-ı Merdān

Ġaber alġıl ġarīblerniñ hâlidin

Zindānda yatıpmen köñlüm sergerdān
Künāhım yoġ érđi Allāhğa a‘ yān
Ebā Bekrī Şadıġ ‘ Ömer ol ‘ Oşmān
Ġaber alġıl ġarīblerniñ hâlidin

Dīn yolınıñ ġerāġı İmām-ı a‘ zām
Ġaġ Resūlniñ ümmetige müsellim
Be-ħaqq-ı hürmeti Mekke mu‘ aزام
Ġaber alġıl ġarīblerniñ hâlidin

‘ Arşınıñ üstide ġanān mennān
Birisi deryāndur birisi sübhān
Be-ħaqq-ı hürmeti yā faġr-i cihān
Ġaber alġıl ġarīblerniñ hâlidin

Bu belādın bizlerni eyleñiz ħalāş
Bu dünyāğa ‘ add-i ger yā ğūş ğuyāş
[103b] Be-ħaķķ-ı ħürmeti yā Hızır İlyās
Ħaber alğıl ğarīblerniñ ħālidin

Ħudāyā ħabūl ħılgıl ħalĥğan tövbeme
Ziyāret eylesem Ka‘ be tavāfa
Resūlümniñ ferzendi iki şehzāde

Ħaber alğıl ğarīblerniñ ħālidin

Zindān içre bolup ħaldım musahĥar
‘ Arş üstide on iki miñ muĥarrer
Maĥrībdin meşrīķğa yatķan şehīdler
Ħaber alğıl ğarīblerniñ ħālidin

Ürgençi érdiler bizniñ yurtımız
Ġazāt ħılmaķ érür fikr-i yādımız
Bahāda’lladın belā kerdān firimiz
Ħaber alğıl ğarīblerniñ ħālidin

Ħudāyā düşmenler saldı külfeti
Hiç bendéler körmesün mundaĥ zulmeti
Ħasan Ħüseyin Fātımamniñ ferzendi
Ħaber alğıl ğarīblerniñ ħālidin

Yūsuf Beg der hiç qalmanı nişānım

Şol sebebdin kökge yeter fiğānım

Şeyh-şerīf Ebu'l h̄āce işānım

Haber algıl ġarīblerniñ h̄alidin

dep şol zamān H̄azret-i H̄ağ Subhāne ve Te'ālā bularnıñ du'ā münacātlarını öz dergāhıda icābet kıldı andın bular qakışaşıp yığlaşıp oturup hemesiniñ közi uyquğa bardı yatıp tüş kördi körgen tüşlerde asmān tarafıdın nürdın bir taht keldi etrafıda yetmiş miñ melā'ike ferīşeler kıçkıırıp aytadur kim ferīğ ferīğ dep ma'nası ol bolur kim qaçıñlar qaçıñlar ve kīnrāk turuñlar kéledür ān h̄azīne-i rahmet feş-i fenāhı ümmet bedrqa-i tevekkül ve ān suvārān taht.-ı tecemmül lağabı sūre-i hel atı ve ān küzeşte qap qoysın o onı sūnbül müy 'abı ve tevelli iki cihānniñ aftāb-ı qadīm deryāsınıñ dūrri H̄azret-i risālet-i fenā şalla'llāhu 'aleyhi vesellem keldiler dep hemeleri Yūsuf Begniñ aldılarığa kelip tüştiler andın çehār yār 'azamlar ve şahābe hāy keremlar H̄azret-i İmām H̄asan Rızā ve İmām H̄üseyn şehīdān deş-i Kerbelā andın cem' -i fir-mürşīdler cehl-i tenler birle kelip H̄azret-i resūlehü şekkalīeyn nebiyye'l h̄arameyn resūl-i ekrem şalla'llāhu 'aleyhi vesellemniñ etraf-ı c'ānibleride turdılar ol zamān Yūsuf Beg bularnı körüp derhāl ornıdın saçrap qofup *Esselāmu 'Aleyküm* yā Resūla'llāh bizdek 'aciz ġarīb üftādelerni yoqlar ikenler dep ayağlarığa yıkılıp beyhūd bolup yene huşığa kelip yığı zāreler birle [104a] H̄azret-i Resūl-i Ekrem şalla'llāhu 'aleyhi vesellemniñ aldıda ilticālıq bilen turup alıp meded tilemek üçün néme dédi

Kelipsiz bizni dep Resūl-i H̄udā

Ki bizdek şekistelerge şefā' at bar mu

Heme ümmetgemu siz eyleñ devā

Ki bizdek ġarīblarğa şefā' at bar mu

Bolupsiz destiger bizge yā Resūl

H̄udāyım ibarmışdur talebler qabūl

Biznidep quzğalmış melā'ikler ġül

Dünyāda bizlerde kesāfet bar mu

Meded kı̄l şefkāt kı̄l bu kün Muştafā

Raḥmetiñni ‘itā kı̄l bu turğan kiyāh

Hemelerdin tafarmiz biz ‘āḥ-i şifā

Hemişe körmekge ‘ināyet bar mu

Yūsuf Beg der ḥaḫā kı̄lğan işim köp

Bu zindānda yatarmiz biz qanlar yutup

Qızılbaş élidin cefālar körüp

Suyer kı̄llarıñğa hidāyet bar mu

dép yüz közlerini sürtüp Ḥazret-i Resül-i Ḥudāğa tikilip turup alğanıda Ḥazret-i Resül aleyhi’s-selām Yūsuf Begge teşelli ḥāḫr étip nevāzişler kı̄lup ümmet-i ḥalikge qabül kı̄ldı andın çehār yār-ı muḥācirin vāllā nişārları andın cem‘ fir-mürşid gāzī şehidler Beglerge meded-i isti‘anet kı̄lup gāyıp bolup kettiler andın Yūsuf Beg bu tüşi körüp uyğanıp başını köterip qarasalar zindānıñ içi gark aypār za‘fer mişk-i ‘anber burap mu‘aḫḫar bolupdur Yūsuf Beg mundağ tüşni körgenlerige hoş vaqt bolup turar érdi Ḥazret-i Bübāy Qamber Velī şükrü’l ḥamda’llāh dep orınlarıdın saçrap qofup Ḥudāy Te‘ālāğa şükr keltürüp Yūsuf Beg qarap baqsa yıglap oturadur soradı kim ey birāder sizge néme vāq‘a boldı mendin élgeri yatıp qalıp idiñiz dégenida Yūsuf Beg Ḥazret-i Qamber raḫia’llāhu ‘anhnıñ suvāliğa cevāb bermek üçün körgen tüşlerini aytıp berip neme dédi qanı

Yatıp érdim aldıñızda

Ḥālā yatıp tüşler kördüm

Künler körüp isteyende

Uyqulap yaḫşı aḫvāl kördüm

Keldi bir vaqt asmāndın taht
Tüşti andın bir nége baht
Sālīqlıkdur üstige raht
Melā`ik bā-şafā kördüm

Keldi yene cem`-i firler
Cehaletin heft ten köp érenler
Ġāzī şehīd cem`-i doslar
Her biridin vefā kördüm

Yıkıldım men ayağığa
Sıgındım men tamāmığa
Toymadım men cemālīga
Tabīblerdin şifā kördüm

[104b] Sordı hālīm kıldım beyān
Sordum andın nām-nişān
Şefkat kıldı fahrī cihān
Men ulardın şadā kördüm

Her birleri kıldı meded
Haq Muştfā kıldı ümmet
Raḥmet-i dībān kıldı şefkat
Bu dem yumu'l-cezā kördüm

Dédi çıķgıl üç künden soñ
Asān boldı her müşkülüñ
Ölgünçe siz aman boluñ
Dégen idi nidā kördüm

Yūsuf Beg kılıp şefkat
Ĝāyıb boldı ol Muḥammed
Dédi bizge yüz miñ raḥmet

Közüm açtım hevā kördüm

dep körgen tüşlerini beyān kılıp turar érdi Aḥmed Beg uyganıp ҡofup her ҡarafge ҡaraydur Būbāy amber Velī aydılar ki ey balam Aḥmed Beg némege ıztırāb birlen her ҡarafge ҡaraydur siz néme vāķ' a boldı néme tüş kördüñiz dédi Aḥmed Beg dédi ki ey Būbāy men körgen tüşümni sizge aytsam ta' birini aytur musiz dédi Būbāy amber Velī aydılar kim men her ҡaydağ tüşniñ ta' birini yaḥşı ayturmen dédiler ol zamān Aḥmed Beg körgen tüşlerini Būbāy amber Velīge aytmaq üçün suvāl sorğanı Būbāy amber Velī tüşge ta' bir etip cevāb bergenleri

Naẓm

Suvāl-i Aḥmed Beg

Körgen tüşümni men aytsam
Tur dégenler kimlerdür ol
Körgen bilgenimni aytsam
Tur dégenler kimlerdür ol

Cevāb-ı amber Velī

Tüşüñge kirmen 'azizler
Ol Muḥammed Resüldür
Şefkat kılıp baqqanlar

Tört yāriniñ biridür

Suvāl-i Aḥmed Beg

Yatıp körgen tüşümde

Barça turdı yanımda

Resül-i ümmet ğamıda

Yür dégenler kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Körgen hemān tüşüñge

Olturğan ol yanıñda

Turğan ümmet ğamıda

Ol Muḥammed emīndür

Suvāl-i Aḥmed Beg

Keldi taḥtlık on kişi

Bir birdin yaḥşı her işi

Kimdür ularniñ ki başı

Yan dégenler kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Sorsañ mendin ey balam

Mertebesi zor maḥam

[105a] Kılğan bolsa ol kelām

Feyġamber-i āḥir zamāndur

Suvāl-i Aḥmed Beg

Kelip sordı ḥāllarım

Bizni dédi balalarım

Çıķıñ mundın Ḥānlarım

Dégen cānlar kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Kelip sorgān ḥāllarıñ

İşitip turġan sözleriñ

Çıķġıl dégen çoñlarıñ

Karşāb oġlı Şadıķdur

Suvāl-i Aḥmed Beg:

Kelip yaşımını yulap

Aḥvālimni soraġlap

Her dem ḥālimġa yıġlap

Tur dégenler kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Kelgen qaşıñġa çaġlap

Ḥāliñ körüp soraġlap

Yıġlap yürekin dāġlap

‘Ömer ibn-i Ḥaṭṭābdur

Suvāl-i Aḥmed Beg:

Uluġ kitāb bar oynıda
Muşaflar krdm boynıda
Ha Reslnin yanında
Turġan kişi kimlerdr ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Aġzı imān İslāmlıġ
Szi yaġrı kelāmlıġ
Kimni krse selāmlıġ
‘Affān oġlı ‘Ořmāndur

Suvāl-i Aḥmed Beg

Tartıp yzge rmāllıġ
Turġan ayyār bir alıġ
Her mşkil ki necātlıġ
Kemer bergen kimlerdr ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Rmāl tartan řehsvār
ıķan aı nāmdār
Kemer bergen alıġ svvār
‘Alī ibn-i Eb Tālībdr

Suvāl-i Aḥmed Beg:

Kelip yanımda hem turğan
Arķamğa beş fençe urğan
Güller berip söz sorğan
Haber bergen kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Qaşında turğan āzāde
Arķaňğa beş ursa fençe

[105b] Qızıl güldür ular berse
Hasan Hüseyn şirlerdür

Suvāl-i Aḥmed Beg

Keldi qalender küştedār
Revāları üşinde bar

Yāhū dībān şurīş salar
Külāh kiygen kimlerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī:

Hāq yolıda köp işlegen
Nefsi üçün cān qıynağan
Dünyānı yette aylanğan
Bahāve'd-dīn firlerdür

Suvāl-i Aḥmed Beg

Aḥmed Beg der kördüm hoş tüş

Ursam kerek cūş-i ħurūş
Rūĥlar dédi nedür türdiş
Çıķıġıl dégen kimkerdür ol

Cevāb-ı Kamber Velī

Kamber aytur baġrım kebāb
Munda yatıp toldı ĥesāb
Ketti bolġay bizdin ‘azāb
Çıķıġıl dégen ervāĥlardur

dep bular birbiriniñ körġen tüşlerige ta‘bīr aytışıp munda yatıp tursun *faşl-ı dāstān söz işitmek kerek Feñ-i Hindīdin* ammā Feñ-i Hindī kırķ miñ leşker cem‘ kılıp nefer-i neķārelerini bülend çalıp nūsend şehridin çıķança leşkerini alıp menzil merāĥillerni tayy kılıp ve bādiyelerni kať eylep Rebāť-ı Mūsā dégen yerge kelgende kırķ miñ leşkerini anda koyup Feñ-i Hindī Sādes Hindī leşkeridin üzülüp çıķıp Mışrī deryāsıdın ötüp özige ħalenderlik libāsını tartıp berip ħolıġa medbīĥ şutā alıp üşnesige ĥālte asıp ħoltuķıġa keċkül baġlap başıġa külā keyip şundın Mışrī şehriġe kirip anda munda bī-nevālıġ kılgan bolup ‘āķıbet iz dep yürüp zindāndın nişān tafıp āheste āheste kelip tüñlükdin zindānnıñ içiġe ħarap Yūsuf Aĥmed Begni Būbāy Kamber Velīni körüp men izdep kelgen Yūsuf Aĥmed dégen Begler şubu mukin émes mukin dep turar érdi Yūsuf Beg tüñlükge ħarap Feñ-i Hindīni kördi sordı kim sen néme ādem bizlerge néme üçün ħarap turarsen dep aydı Feñ-i Hindī aydı men sizlerni iz dep kelgen kişi turumen sizlerniñ atıñlar néme turur men izdep kelgen [106a] kişi sizler mu émes mu dep sordı Yūsuf Beg aydı kim meniñ atım Yūsuf Beg bu oġulnıñ atını Aĥmed Beg bu kişiniñ atını Būbāy Kamber Velī derler dep sordı kim siz ne yerdin atıñız néme sizler Müselmān mu kızılbaş mu rāstnı etip bergenler köñlümüz tinsün néme işķa munda keldiñler bizni néme üçün sorarsizler bizni néme kılasizler néme émes dégenide Feñ-i Hindī aydılar kim bizni sorsañ şehri Nūsendniñ ĥākimimiz atımnı Feñ-i Hindī deydür mana bu kişiniñ atını Sādes Hindī derler kırķ miñ leşker bilen Yūsuf Aĥmed Beg dégen Beglerni zindāndın uçratıp alıp kéley dep

kelip Rebāt-ı Mūsāğa kelgende leşkerimni anda qoyup bizler şehni körüp Yūsuf Aḥmed Beg bar cāynı körüp alıp andın leşker tartıp kelip Beglerni uçratıp alıp kiteli dep özümüzni qalenderāne qılıp anda munda bī-nevālīq qılğan bolup munda keldük dep qalğaçdın tartıp bolğan vāq‘ alarnı ser be-ser evveldin āḥīrğa Yūsuf Begge taqrır qılıp berdi Yūsuf Beg aydılar kim sizler bizni ḥalāş qılğalı kelgen bolsañlar munda üç kün toḥtañlar bizniñ üç ‘āciz destimiz bar ularniñ arağa salay şāyed ularniñ qolıda asān ḥalāş bolurmiz bolmasa yoq sizlerniñ kırq miñ leşkeriñler Küzer Şāniñ leşkeriniñ arasında nābūd bolur Küzer Şāh bilen uruşup teñ kelgeli bolmas men ularge sizni köreştürüp qoyay maşlāḥat bilen bir iş qılıñlar munda iki zindānbend bar künde üç nöbet qarap qoyup ketedür yaniñlar sizlerni ol sekler körmesün dep turar érdi iki zindānbend bulardın ḥaber tafıp yetip kelip dédiler kim sen néme kişisen beri kelgil dep qolıdaki zincirlerni teñlap hindülerğa yükürdi hindüler qolığa şemsir alıp zindānbendlerni öltürüp kömüp taşladı bir zamāndın soñra Bibi Niyāz ayim zindān başığa kelip hindüleriñni körüp qorqup arqasığa yandı Feñ-i Hindü köñlide aydı kim bu Beglerniñ ‘āciz desti şubu çağı barup aydı ey mazlūm bizdin qorqma biz Müselmāndurmiz biz hem Yūsuf Aḥmed Begni iz dep kelgen kişi bolurmiz [106b] dep sözini evveldin āḥirīğağıça beyān qılıp berdi andın qorqu neçesi bertaraf boldı yüreki hem toḥtadı ol zamān Bibi Niyāz ayim kelip alıp kelgen rızq-ı ma‘āşını zindānğa sunup berdi Yūsuf Beg qoldın alıp Aḥmed Bege berip hindiniñ sözini aytıp berip aydı Bibi Niyāz ayim şād bolup şundın Rāhīde qaşığa kelip bolğan vāq‘ a-i ḥālını melike Rāhīde Ḥān ayimğa bir bir beyān qıldı ol zamān Rāhīde Ḥān ayim bu sözni Bibi Niyāz ayimdın işitip zindān başığa yüzlendi andın Bibi Niyāz ayim yoldın ayrılıp Hemze mérşebniñ gide kelip bir finhān yerde oturup turar érdi Qaraköz çıkıp keldi aña hem vāq‘ a şubu dep bolğan vāq‘ alarnı bir bir aytı Qaraköz ayim hemrāhlarını taşlap bu mu hem şundın zindān başığa kelip bular birlen körüşüp maşlāḥatını bir yerge töküp melike Rāhīde Ḥān ayim Feñ-i Hindīğa aytılar kim sizler mundın yanıp menziliñlerğa barıp turuñlar Beglerniñ işni biz qılıp işni oḥşatıp sizler bar yerge alıp baralı andın her ne belā bolsa körüp bir tarafge çıkıp ketermiz dep hindilerni yandurup özi Bibi Niyāz ayimni alıp şundın öyge kelip evvel başlap qolığa vardı bī-ḥoş alıp Küzer Şāhniñ yeydurğan ta‘āmiğa açadurğan şarābiğa andın öy içindekilerniñ ḥūrā keyikde rüy-ı bī-huş salıp qoydı her kim ki ol öydin

bir nemerse yepdür kebüter mu‘ allak yıkıldı şundağ kılıp Küzer Şāhı hem yıktı
‘ Alī heze’l-ķıyās tün haşsa bolğunça öy kişilerdin zeycān ādem ķoyımay bī-ħoş
kılıp yıķıtıp boldı andın Küzer Şāh yançu ķaydın altun kümüş bolsa alıp öy
içindeki altun kümüş yāķūt zümürüd mercān ‘ aķıķ çeçlerni (?) şandūķları birle
alıp çıkıp aħteħānega alıp kirip mirāħūrlarını uyķulap turģan yerde burnıģa dārūy
bī-ħoş fūrķup mest-i mustağrık kılıp kırķ atnı oķurdın alıp çıkıp şandūķlarını
aτlarģa artıp anasınıñ mervārīd sokumunçaķınıñ ķaşdıda munda turup tursun

El-ķışsa Ķaraköz ayim ol yerde mülcer kılaşıp yanganıģa öyge kelip körseler kim
öylerni atası [107a] arāste ķıldurup ķoyupdur Ķaraköz anasındın soradı kim bu öyni
némege arāste ķıldurdı dep anası ayttı kim atañız bu kün keçe Begge sergerdilerge
meşrep ķıldurup berür bolup iken dédi Ķaraköz bu sözni añlap Hemze Mērşef
tafturup ķoyģan şarāb kezek ķandı ķandālat heme yemek içmek gede rüy-ı bī-ħuş
salıp ķoyup andın ķolıģa yakın nemerse bolsa alıp yuģuşturģılı turdılar ammā ol
öyge Hemze Mērşebniñ çırılaģan miħmānları birin birin kelip boldu şol vaķt
nağmeçiler neğmesini çalıp ğazel avāzesini birinci felekge çıkardı ol meclīs oçģa
kelgende ķand kezek şarāb ħ‘āb ħurni keltürüp otrade ķoydı kızılbaşlar bégbār ķol
ķoyup yip içip boluşıģa barçası yıkıldılar Ķaraköz ayim munı körüp öyge
ķarasalar iki üç kişi ķalıpdur muña hem şarāb berip beyħūd ķıldı andın beg
sergerdilerniñ yançuķ futeleridin altun kümüşlerini tartıp alıp ne yerde kete
kızılbaşlarınñ ħayl obdan ékin libāslarını saldurup alıp atasınıñ cem‘ ķılģan māl
zerlerini anasınıñ munçaķ altun tāc zīre boķçalarıģıģa alıp ol öyni gedāy ħāne kılıp
ķoyup zindānniñ ačkusını atasınıñ yançu ķaydın tafıp alıp andın tōrt atnı iki toķum
salıp tayyār kılıp beş aτķa ol mālarnı yüklep alıp çıkıp zindān başıģa kelseler
Begler uyķulamapdur derħāl aτlarını bağlap ķoyup zindānniñ eşikini açıp kirip
Begler bilen tafışıp bendedin ħalāş eylep çıkıp aτlandurup tōrt tulan beş atnı
heydep dervāzeģa kelseler yette kişi yatadur ķılıç birlen başını téndin cudā kılıp
dervāze açıp çıkıp şubu yürgeñiçe deryāniñ kenāresıģa keldi ammā melike Rāħīde
Ĥān ayim öy içini obdan oñlap aτlarģa yüklep Bibi Niyāz ayim birle merdāne
libāsardı kiyip orda dervāzesini açıp aτlarını heydep yürüp şeķarniñ kette
dervāzesige kelse dervāze oçuķ turadur yette ādemni öltürüpdür feħm ķıldı kim
Begler şeħrdin çıkıp ketipdür dep ser‘at birlen yürüp deryā kenāresida Beglerge
ķoşuldı ol künlerde [107b] ay aydıñ érdi kimeçini iz dep tafıp bolğunça tañ yāddı

bular deryādın fulniñ ruzi birle ötüp bolup kime çirlarnı öltürüp deryāğa taşlap atıp kimelemini deryāğa qoyup barıp şundın yürgeçe Rebāt Mūsāğa keldi Feñ-i Hindī Beglerni körüp leşkerini alıp Begler birle yolğa revān boldı bular yürüp bir kentge çıqıp bardı Yūsuf Aħmed Beg bizlerni kızılbaşlar tönüp qalır mukin dep Hindī leşkeridin ayrılıp çöl içige yüzlendi leşker ölge içi birle yürdi

El-kışsa Yūsuf Aħmed Begler ölgeniñ taşı birle aylanıp ketip barur érdi bir kız bir cuvān yol üstideki havzge suğa kelip sunı delvege alıp yuday dep turğan vaqıtıda Yūsuf Aħmed Beg yetip kelip Aħmed Beg suğa taleb kıldı kız qofup nükāyğa delvedin su qoyup Aħmed Beg tutup bergili yaqın kelişi hemān at nükāydın hürküp şaşlıq kılıp turdı kız qorqup atdın nār yırağ turay dep arqasığa miñişi hemān ayağığa çuqurğa kirip ketip kız yıqılıp nükāy qoldın yerge uçrap tüşüp sınıp ketti Aħmed Beg aydı kim meniñ sebebim birle bu kız yıqılıp tüşüp nükāy sinip ketti émdi men bu kızğa teşelli hātr etip qoyup ötüp ketey dep tohtap turup Aħmed Beg kızğa qarap neme dédi

Heyhāt hethāt cuvān kızlar

Seni yaşşı kördüm bu kün

Su keltürüp yıqıldıñlar

Cemāliñğa köydüm bu kün

Men mu sendek her yıqılğan

Qızılbaşqa bende bolğan

Yette yıllar çāhda yatқан

Émdi sizni söydüm bu kün

Aytay sizge maşāl ğazel

Émesdür hiç uşbu hazel

Yurtda qalğan yār Gül ‘ Asel

Din sizni hūb kördüm bu kün

Bar mu öyüñ başla baray
Hānmāniñ men mu körey
Ülfet alıp andın uzay
Éldin bülend kördüm bu kün

Hüsüñ seniñ şebdin cülāh
Keyip senü uzun külāh
Nükāyiñ boldı alte talāh
Saña sebeb boldum bu kün

Keldi qaşıñ érin éri
Sözüm köpdür ketme nārī
Men kız dersen kördüm qarı
Qaddıñ harāb kördüm bu kün

Aytıñ nedür tartğıl nikāb
Kördüm sende quraq şikāf
Sert hālını sormak şevāb
Lebiñ şebnem kördüm bu kün

Aḥmed Beg der aḥlarımını
Qıldıñ ğamlık şādlarımını
Çıqıp kördüm yat ādemni
Qabl lağıñ (?) kördüm bu kün

[108a] d p  rdi  arap turġan cuv n bu  ızını  afıldın  z  tartıp ol  ızını ne end
d şn mlar  ılıp A med Bege  arap cuv n neme d di  anı

 ızlar bilmes  a  deni

Mu   f eyle a lıġ yigit

O umas  ızlar i  fendini

Bar a s z n tatlıġ yigit

Sen su d di n  oftı bu tay

Deyelmedim a la men h y

N - abellı ıdın s nd  n k y

  Aceb s z n  atıġ yigit

 opsam idim  lgeri men

K rseterdim alıp  imen

 erb   ar bge s m b lend

 ıldı n bu k n yatlıġ yigit

Ne yigitsen keldi n  aydın

Ayrılıpsen r st yoldın

Biz bolurmiz u bu yutdin

 ılġan s z n acıġ yigit

 ebdin  arak zdi n m hnı

 ac letd r  ızdın f n 

 azır tafar alsa c nı

Meni kılğıl bağık yigit

Qılalmas kıızı hiç bir sulket

Mendek aynı tartıp söyket

Atlar çafıp cāyıñge yet

Qıldıñ kelip şu halūķ yigit

dép hafā bolup qaldı Aħmed Beg munı körüp dēdi kim meniñ bu kılğan sözümge
cuvān hafā bolupdur bir kene köñlini alıp qoyup ötüp ketey dep cuvānga qarap
turup Aħmed Beg bu beytni oquğanları

Ġazel

Teriklikniñ bir qadrini

Cuvān bilür kıız ne bilsün

‘ Āşīglıķniñ köp qadrini

Cuvān bilür kıız ne bilsün

Qız qolıda yalğan üzük

Cuvān bolur halk-ı tüzük

‘ Aqlım aldı tili seçük

Cuvān bilür kıız ne bilsün

Qızniñ yüzide hālı bar

Cuvānnıñki balı bar

Saç yoķ kıızniñ yalı bar

Cuvān bilür kıız ne bilsün

Saçıñ uzun yoķtur sanı

Kiygen libāsıñ susāsını
Köñlüm qılur yüz çüşini
Cuvān bilür qız ne bilsün

Qızlar kiyer fotqa çefek
Qızğa keter zāyi‘ leçek
Mañlay nerse burnı usay
Cuvān bilür qız ne bilsün

Hoş açılur cuvān bahtı
Köñül tartıp barsa vaqti
Qız halk yamān kelür sahti
Cuvān bilür qız ne bilsün

Cuvānga er yā füş siler
Vaqtin hoşlap sayer aşurlar
Qızlar qaçıp āh urarlar
Cuvān bilür qız ne bilsün

Qız kökside bardur şedef
Cuvān bolur halkı ‘aceb
Qız cuvāndın alur ādāb
Cuvān bilür qız ne bilsün

Qızlar bozar dilşādını

Cuvān tuzar āvāzını

Aḥmed Begniñ aḥvālını

Cuvān bilür kız ne bilsün

dep aydı ol cuvān hoş bolup bir toköz ta' zīmni bir kılıp toḥtadı kızniñ cuvānga nihāyeti açığı kelip dédi kim ey erge toymağan lendi ararlada bir érne tapsam cülūñni körsetip sen mendin [108b] bu yigitni tartıp alğunça ana qarap turğan yigit bu yigitniñ agası mikin berip şunu dost tut bu yigitni maña koyup bergil iki yigitni berdin ulaşıp er kılıp alalı dédi cuvān aydı ey kām ' aqıl élgeri qayda kılıp érdiñge bu yigitni er kılıp almay men érte sözleşip āarlada özümge rām kıldım ol yigitge sen barğıl dédi Yūsuf Begniñ qaşığa kelip ta' zīm kıla başladı Yūsuf Beg dédi kim ey bed necāt deyü musen cin musen yā şeyātın ādem musen sen aldımğa kelgüçe bolma bir urarmen cāniñ teniñdin qaçıp çıkıp ölüp qalursen dep érdiler ol kız yıqlap Yūsuf Bege yalbarıp aydı ki ey ḥocām meni siz munça ḥ'ār körmeñ dep yıqlap turup neme dédi qanı

Aḥ üstide turğan yigit

Meni köp ḥ'ār körmeyiñsiz

Sert kendimes élgüñge eylet

Mendin yüziñ urmañizsiz

Qız men taḥi yaşıım on tört

Sen yan cuvān işin unut

Körmegen men ay kün bulut

Meni koyup ketmeñiz siz

Lāf qāf urdı özin cuvān

Qadd-i münār qursaḥ yuğan

Taḥi fentdür Ḥudā urğan

Aña hiç köz salmañız

Cuvān yüzi cindin sarıg

Bar a' zāsı müydur ériğ

Söz kılmakı müşkil qarıg

Mendin hocām yanmañsiz

Men bekre-i füşüdemem

Beş on künde uçudamen

Zehir atım koyadurmen

Qız men alıp saqlañızsiz

dép érdi Yūsuf Beg tebessüm kılp külüp ketip aydılar kim ey qız sen hayli bekre
mu qız aydı āri kızdurmen dédi anda Yūsuf Beg kızğa qarap kıznıñ şā'nıge bu
beytni oqudılar

Beyt

Cin şeyātındın sabıq künde bir alğan musen

Libāslarıñ ğardur taşñ zadel kibi bolqa temür

Bes cerāñ hem siyāh deyü sefirā ve haşāşidür

Körenür elma anārıñ ikisi kökrüñ gedādur

Yüz ulağlıq yük kelür naziñga ér tégen musen

Bu nesimniñ cārīsini körerki ar kıılır

Her kişi köñlideki kişini tapsa yār kıılır

Qulaqıñ safre başñ çomaq qoluñ çınarıdur

Sen besi bed bışe köp sen kede qaf bargan mu

[109a] Kabreğa oħşa burun köz çuķur ğardur ağız

Bolsa hākān yār kerek bolsa maña nükte muğiz

Almas hergiz Beg Yūsuf sendek serāñ bolğunça kız

Saķlasa kıznı cuvān behāsıda satķan musen

dép érdiler bu kız yığlağılı turdı andın Yūsuf aķlarığa bir tāzyāne soķup aķ
yükürtüp Aħmed Begniñ қаşığa kelip dédi kim ey ögem yürüñ émdi keteli bu
menzil uzaķ turadurğan cāy émes dégenida Aħmed Beg dédi kim ey aga bu
kelinçikniñ ‘aceb şirīn sözleri bar iken bir sā‘at sözleşip alalı ğayli yolğa kirsek
alte ayğıça yol yürermiz beş alte ağız keft kelām kılaşıp iç füşüķimizni çıkarıp
körgen cebr-i cefā miħnet meşaqķalarımıznı unutup andın yolğa kirsek bolmas mu
dep cuvānğa qarap dédi kim ey melike-i ğūrşid қaysı cāydın ıulu‘ kılğan aft-ı
zamān ve yegāne devrāndursen ve kimniñ kızı ve kimniñ cüre hemdisi durgen
maña beyān kıl dep érdi cuvān bir sā‘at sözge kirip ata anasını érini bala
baraķasını Aħmed Begge aytıp berip dédi ki ey yigit sen hem nām naşibiñni beyān
kıl neçük yigit édiñ dep suvāl sorğanı Aħmed Begniñ cevāb bergenleri

Suvāl-i Cuvān

Mendin suvāl sorğan yigit

Ħaber bergil élleriñdin

Dişvār işiñ bolsa unut

Söyüp ketgil leblerimdin

Cevāb-ı Aħmed Beg

Men muntazır boldum saña

Körsem seniñ cemāliñdin

Ey nāzüküm su ber maña

Tarğ şala ķollarıñdan

Suvāl-i Cuvān

Ġazel aytқан bir nā-yigit
Könlüm qatıĝ bu kün érit
Söymeli kétip bolmañ ısıt
Behre alay tilleriñdin

Cevāb-ı Aḡmed Beg

Sen köp kelinleriñ ḡübī
Qadıñ ‘ar‘ar mişl-i tūbī
Bilmesmen kimniñ maḡbūbī
Sözle şirīn tilleriñdin

Suvāl-i Cuvān

Hezel kımañsız bizlerge
Keter sizler uzaq yurtge
[109b] Qoyĝuñ meni derd-i ĝamge
Keçgil fāsd-ı ḡayālīñdin

Cevāb-ı Aḡmed Beg

Sendin tutar menkim ümīd
Yandurmaĝıl bizni nevmīd
Sendek ra‘nā yoqtur nehd
Qoçup ketey belleriñdin

Suvāl-i Cuvān

Ꞑoçaqlamañ bî-nikâhsiz
Élniñ küçe boladurmiz
Sizge behm bolalmasmiz
Tanğıl uşbu hayâllikdin

Cevâb-ı Aḥmed Beg

Kelgil beri alıp ketey
Aṭğa miñgeş arқа iletey
Aṭ yükürtüp yurtқа қайтай
Keçgil yezîd érleriñdin

Suvâl-i Cuvân

Sen zor қılıp alıp bolmas
Köñlini yat bilip bolmas
Her kişige tüşüp bolmas
Ḥaber almay élleriñdin

Cevâb-ı Aḥmed Beg

Seniñ ḥüsnüñ kızdın ğâlib
Men bolupmen saña ṭâlib
Aṭımnıñ sâğrâsığa alıp
Aşsam tağ çölleriñdin

Suvâl-i Cuvân

Meni sorsañ cüreñdurmen

Keçe kündüz köyüñdürmen
Alsañ seniñ yarıñdurmen
Şurāb alsam dilleriñdin

Cevāb-ı Aḥmed Beg

Qız qaşıda qaldı Yūsuf
Qılıpdurmen saña te' eşşüf
Beg Aḥmedge sen münāsib
Dāne dāne ḥālleriñdin

Suvāl-i Cuvān

Ay Ḥān derler tört qolumnı
Kir bağrımğa üz gülümni
Qoç belimni şür tilimni
Meker kelse qollarıñdın

dép Aḥmed Beg bilen sözleşip dédi kim ey yigit seniñ sözüñ meniñ cānımdın ötti
men qaşıñğa yaqın baray bir söyüp qoyup ketgil meniñ köñlüm sendin besi
şādmān bolğay dédi Aḥmed Beg aydılar ki ey cuvān bizlerdin sen būseni taleb
qılmağıl ki qolumızdın andağ iş kelmes dep ḥūblaşıp yolğa revān boldı qız
bularnıñ [110a] yolğa kirip ketgenni körüp dédi kim ey ḥocāzāde Beglerim
menimu bile alıp ketiñler alsañlar çorañlar bolay işqa salsañlar ḥizmetkārıñlar
bolay dep yalvarıp raqsıdın bir munça yol yürüp yükürüp bargan yeride hüñ hüñ
yığlap Beglerniñ arqasıdın qarap turup neme dédi qanı

Yūsuf Begim mendin selām
Nām-ı Gül ' Aseldeki ayimğa
Zār yığlatıp ketiñ ḥocām
Du' ā ḥūyluq mollayimğa

Қutulдуñлар қанлығы яşıдын

Āzād болдуñ қızılбаşдын

Bizdin selām қayta баşдын

Özi boyluқ çoñ ayimğa

Қızıl meħmel çadırınız

Ēmdin çıķmas ħāŗıñız

Aldıñda bolsam şāŗıñız

Қамçıñ teksün саç бағımға

Evvelide dost bolursiz

Āŗıde süst bolursiz

Soysañ meni mest bolursiz

Lebiñ teksün leblerimğa

Men gülüñmen sen bülbülüm

Meni déñiz sizler қulum

Uzak bolup қалды yolum

Kirmey ketiñ қуçaғımға

Maña қарap ketelmediñ

Yas meni baralmadıñ

Meniñ қадrimni bilmediñ

Yatmay ketiñ bu ħālimğa

Zehrā keldi yana yana

Hälleriñ bar dāne dāne

Havāh ašnā bol havā-ı bī -gāne

Men tafçurdum Hudāyımgā

dep dédim sayıp sandı andın Begler şubu yürgenleriçe deşt bayābānlarnı şikār kılıp beş künde leşkerige koşıldı ol kün bir mürğzārgā kelip barçaları anda koştilar *fāşl-ı dāstān söz munda tursun bir kelime sözni Küzer Şāh dégen mükerrer ve tursay bī-zünnārdın işitiñ* vaqtige Küzer Şāh hemme umerā serheñ kızılbaşlar üç küngiça mest-müstagrık yatıp törtünçi küni birin birin ‘ atşe keltürüp huşığa kelip qofup qarasalar öylerini Şāh mollān bubamniñ meydānıdek kılıp qoyupdur dārcāsıdaki ékin ayağ ser ü fāylarımı yoq heme bir yene libās başıdaki tāc müreħħa‘ larmu yoq anadın toğma kılıp qoyupdur muña hayrān bolıp turar érdi şol sā‘ at haber kirdi kim zindān uşatılıpdur Yūsuf Aħmed Beg Bübāy Qamber yoq dep Küzer Şāh bu sözni işitip Beglerni öltürmeknige dāğ üstige dāğ bolup fişimān nedāmetler kılıp hasret yaqasını çāk çāk eylep emr kıldı kim bu leşker atlanıp tünni künge ulap arqasıdın qoğlap berip menzilğa yetkürmey her yerde bolsa tutup öltürüñler dep yarlıg kıldı [110b] şol zamān leşker-i kızılbaş kök temür içinde atlanıp Kençür başlıg toqsan miñ leşker bilen Yūsuf Aħmed Begniñ arqasıdın qoğlap ser‘at bilen yā yaqasığa kelseler yoq kémeni izdep tafıp qarasalar kéymedin ötüp alıp kéymeçilerni öltürüp kéymeni qoyup beripdür andın leşker-i kızılbaş deryādın ötüp iz baqsalar bisyār ādemniñ izi Mege tarafige ketüpdür Ürgenç tarafige hiç kimerse qadem qoymapdur andın urulup yanıp Rebāt Mūsāğa kelip taħkīkni leñçileridin añlap yürgençe yürüp Yūsuf Aħmed Beg tüşüp yatқан ulaştı bu kızılbaşlarnıñ kelgenide iki Begler haber alıp Bübāy Qamber başlağın hazāneler birlen Rāhīde Qaraköz Bibi Niyāz ayimgiça aldurup on iki miñ leşker-i hindini koşup qalğan leşkerni qaşıda alıp kılıp at ulağlarnı heydetip şehr-i Nūsendedge élgerilep ibarıp bolup qaşıda qalğan hindī leşkeri birle hemesi mükemmel bolup heme leşkerni capca kılıp meydān kenāresida qoyup Yūsuf Beg dédi kim mendin bölek kişi cenke kirmesün men özüm kızılbaşqa yekke ve tenhā yalguz at salıp kızılbaşlarnıñ damārıdın açığ tütünler urlatıp yer birle yeksān

kılmasam dep özini rüstem dāstāndek çağlap belini mühkem saşal burutını yağlap
iki kılıç bir nīze bir sefērni öziğe derbeder eylep leşkerdin fathā alıp meydānga
yüz qodı Aşmed Beg ağıası Yūsuf Beg yeñmu nidāğ ğayret-i şecā' atını körüp
aldını tosup aydı kim ey ağa sen turğıl men kirey men cenk kılıp kızılbaşları
öltürüp çıkay meger bu cenkde ölüp ketsem andın sen kirip hūnumnı
kızılbaşlardın taleb kılıp algıl men türüglük bu cenke kireli yol yoqtur mebādā bu
cenkke sen kirip kāfirlerni öltürüp selāmet çıkşañgu fehve'l-merādā kirsen
kāfirlerniñ içidin selāmet çıkmay kāfirlerniñ qolıda şehid bolup ketseñ men ne
'ilāç kılurmen maña anda kıyāmet bolup dep Aşmed Beg neme dēdi

Suvāl-i Aşmed Beg

Arqamızdın yetip keldi kāfirler
Cevāb bergil maña Yūsuf Sulţānım
Bu menzilğa zeyc toldı kamuğ kāfirler
Ruşşat bergil maña Yūsuf Sulţānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

[111a] Sen tohtağıl aldırma uruşqa
Cenk kılğanım körüp algıl sen cānım
Uşuqmağıl aldırma bu işqa
Uruşqanım körüp turğıl sen cānım

Suvāl-i Aşmed Beg

Mendek iniñ qaşında bar hayātı
Tartar közüm tanımay bilmem qabsaqı
Saqlar bizni barqa halknıñ hallāqı
Cevāb bergil maña Yūsuf Sulţānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Baş oğul sen bolmağansen cerāhat
Seniñ üçün kılay bu kün her hizmet
Yezīdlerge bu kün salay kıyāmet
Uruşkanım körüp turğıl sen cānım

Suvāl-i Aḥmed Beg

Neçend vaqtdur ‘ aceb diliger bolormen
Kāfirlerge qara künni salurmen
Şemşir birlen yezīdlerni çafarmen
Sen fāthā bergil Yūsuf Sulṭānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Hāzır bolup turğıl hañçer qolumda
Temāşānı körgil sen bu mebāy çölide
harūc kılsam kāfirlerniñ yurtıda
Temāşānı körüp turğıl sen cānım

Suvāl-i Aḥmed Beg

Merd yigit Şāh-ı Merdān yār érđi
Keçe kündüz bir himmetim bar érđi
Ata anam meniñ üçün zār érđi
Cevāb bergil maña Yūsuf Sulṭānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Temāşānı körgil agañ olıdın
Yā ‘Alī dep tutup kāfir belidin
anlar alay kāfirlerniñ cānıdın
Bir bir körüp turğıl bu kün sen cānım

Suvāl-i Amed Beg

Cevāb bergik barey kāfir aşığa
ırğın salıp cefāy ılıç başığa
arap turmaq yamān merdniñ şānige
Cevāb bergil maña Yūsuf sultānım

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Amed inim baradurmen çün yekke
Cevāb berey barıp Kençür bedrekge
Bu menzilni toldururmen ölükge
Cenk ılayın körüp turğıl sen cānım

Suvāl-i Amed Beg

Amed Begni sen közüñge élmediñ
Tilep tursam maña cevāb bermediñ
Özüñ ādem meni ādem körmediñ
Ruşat bergil maña Yūsuf Sultānım

[111b] *Cevāb-ı Yūsuf Beg*

Yūsuf Beg der inim arslan iken sen

Kāfirlerge şāhib-i қaran iken sen

Yeẓīdlerniñ arasında yalğuz sen

Meşel fuluñ bolsun mu yan Beg cānım

dép érdi Aḥmed Beg қabūl қılmadı menmu cenke bile kiredürmen dep turğanıda Fent-i Hindī kelip ‘arz қıldı kim ey Begzādeler sizlerni biz asān aman zindāndın ḥalāş қılıp bu yerge alıp keldük meydāngā sizlerni yalğuz kirgüzmesmiz şumça nūrğun leşkerge yalğuz at salurmen dégenleri ‘ayn қabāḥatdur bizniñ қılğan émgekimiz žāyi‘ bolup ketip yine bendge түşüp қalsañızlar bizler aña hiç ‘ilāç қılalmasmiz biz hem bile kirsek at қoyuñ eger bizge ruḥşat bermeñizsiz hem kirmeñ mundağ қalıқ hiç ‘aқılınıñ işi émes dep men‘a қıldı Begler nā-‘ilāç bolup Fent-i Hindīgā hem ruḥşat berdi añağıça қızılbaşlar yetip kelip Beglerniñ eṭrāf-ı c‘āniplerini қurşap bégbār hamle қıldı bu ṭarafdın hindū leşkeri birle Yūsuf Aḥmed Beg çehār tekbīr aytıp Ḥalīlu’llāh *Allāhu Ekber* dep şīr gurrāndek ğarkırap cenke at saldı ol kün her ikile leşker eyleşip çaylaşıp andağ cenk қıldı kim ata oğuldın bī-ḥaber ana қızıldın bī-ḥaber uruşқанlarıça atdın yerge түşmey ḥürdeni at üstide yep beş keçe күндüz soқaşup ne ura ḥaṭr ne ura zafer her iki leşker her dü berāber kelip қalıp yā o yanlıғ yā bu yanlıғ bolalmay Müselmān leşkeri andek ‘ācizleştī Yūsuf Beg bu ḥālını körüp bir yerge қarasalar Aḥmed Beg kāfirlerini қarıp yüridür Yūsuf Beg Aḥmed Begniñ bu ğayret-i şecā‘atini körüp Ḥazret-i Ḥaқsubḥāne ve Te‘ālādın Aḥmed Begniñ қалған leşkerniñ fetḥ-i nuşret tafişıgā bu münācātını oқudılar

Münācāt

Yā қader yā Zü’l-celāl

Beg Aḥmedge bir nazar қıl

‘Ācizlerge sen bir ü yār

Beg Aḥmedge bir nazar қıl

Bu dünyādın ötti ādem

Bu dünyā boldılar mātem
Ḥalīlu'llāh feygamber hem
Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Resūlu'llāh ḥaqqı mi' rāc
Ḥudā berse bizge revāc
İkimizde yoqtur ' ilāç
Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Yārre evvel Şadık Nebī
Keçe kündüz yıglap ötti
Öz dīnini müḥkem tuttu
Beg Aḥmedge bir nazār kı1

[112a] Andın keyin ' Ömer ' ādil
Dīn işığa ērsi fāzīl
Müşkülümni eyle ḥāşīl
Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Seyyüm ' Oşmān şāḥib-i qarān
' İlmidin taftı cāvidān
Seniñ üçün cānım kurbān
Beg Aḥmedge bir nazār kı1

Çehhārum ' Ale'l Mutazā

Şirim dégen sizni Hudā
Boldı İslām ʿālem-i ārā
Beg Aḥmedge bir nazār kıł

Otuz üç miñ aşhābeler
Cenk künleri atlandılar
Hāreş oğlı mālek ejder
Beg Aḥmedge bir nazār kıł

Yūsuf Beg der bađrım kebāb
Kete bolduğ yurtқа qarap
Ebu'l Hāce Şeyḥ Şerīf
Beg Aḥmedge bir nazār kıł

dep bolup Yūsuf Beg yene at ıoyup kāfirlerđa oküp baʿzısını nīze birlen
baʿzısını kılıç birle urup öltürüp yürer érdi anda Aḥmed Beg bir bülend yerge
çıķıp her tarafge qarasarlar bir Müselmānđa miñ kāfir urlaşıpdur agaları Yūsuf
Begni yigirme otuz miñ miñ kāfir arağa alıp cenk kılıp yüridür Aḥmed Beg agası
Yūsuf Begniñ leşker-i İslāmniñ fetḥ-i nuşret tafşığa Hudāy Teʿālāđa sığınıp
ervāḥ-ı ḥazrātlardıñ meded tilep ıolını duʿāđa açıp Aḥmed Beg bu münācātnı
oğığanları

Münācāt-ı Bederkāy

Bir ʿāḥī men ümīd tuttum
Yā Muştafā sizdin meded
Şefāʿ atge közüm tuttum
Yā Muştafā sizdin meded

Ebu Bekrī ʿÖmer ʿOşmān

Fedā bolsun cān u cihān
Yetmiş iki şāhib-i qarān
Yā Muşţafā sizdin meded

Yette yaşda aratangān
Tağ tézni yeksān kılğan
Şir-i Hūdā aţ kötergen
Yā Murtażā sizdin meded

Atñ ‘ Alidürler Veli
Şāhib-i qarānlar sordı
Açkunça élniñ işikli
Şir dergāh sizdin meded

Yıgılıpdur kāfir ança
Arkamızdın yetti Kókçe
Şeyh Şerif Ebu’l H̄āce
Pir Muğān sizdin meded

Zevāl tapsun kāfir beddin
Ürgençide Şeyh Necme’ d-dīn
Buğārālık Bahā’ d-dīn
Def -i belā sizdin meded

Ahmed Beg ketsün āzāde

Kāfirler alsun belāde

asan ūseyin Őehzāde

Yā Kerbelā sizdin meded

dep yene kāfirlerge a salıp cenkr kirdi ol zamān udāy Te‘ālāniŋ ram-‘ināyeti birle ervā-ı azarātlarniŋ meded-i isti‘āneti bularge hi avf-ı ar bolmadı kāfirler kündin künge az alıp dīrāk-i cehennem bolup [112b] alanlarını leŐker-i hindiler tosup öltürüp yo ıldı ba‘zı kāfirler açıp ketti Amed Beg Kenür bedrekni ılı birle urup sınarada levsini oŋ olı birle yerge tūŐürdi andın bu sek adın yııldı Amed Beg heydep Yūsuf Begniŋ aldıa alıp barıp aydı Yūsuf Beg bu Kenür bedrekge naŐihatlar ılıp Mūselmān bolıl dep aydı ol sek aydı ki men hergiz Mūselmān bolmasmen temür tarada tarap öltürseŋmu hem dédi Őol zamān ol bedrekni temür tarada tarap öltürüp bolup Yūsuf Beg açan kāfirlerniŋ arasısın oqlap barıp kāfirlera arap turup neme dédi anı

Barıp ayıl Őāhiŋa meniŋ sözümni

Mundın barıp atdın tūŐmey kelmesem

Éllerimge bir körsetip özümni

Nāme berip leşker alıp kelmesem

Kāfirlerniŋ közlerini yaş ılıp

Ölükini meydā iide zeyc ılıp

‘AŐūr Begni yigitlerge baŐ ılıp

Yurtlarıŋnı kelip vīrān etmesem

TūŐ tūŐüŋdin toflarımni atturup

Kāfirlerni meydān ire fütürüp

Yezīdlerni ölüklerge oŐturup

Oul ızıŋ ölçe ılıp ketmesem

Çanlarında boyap meydān yüzini

Esir kılıp hatun oğul kızını

İşit kāfir Yūsuf Begni sözini

Küzer Şāhnı tutup zindān salmasam

dep bolup andın Yūsuf Beg yanıp kelip selāmet çalğanlar birle köreşip
ārāmkāhlarında çarar ber-çarar boldı

El-çışsa ol yerde üç kün çonup andın İgem otuz miñ leşker-i hindiler birle deryā-ı
şehürniñ lebigе kelip tüşti anda cezrge ādem salğan iken bular hem deryāğa tüşüp
hācerler birlen Mekketu'llāhğa barıp Hāne-i Ka'be'ni çavāf çıldılar mināğa
bardılar şafā-merve çıldılar müztelibe çıldılar andın heme şeç-şerāyiçlerini bercā
keltürüp şundın Medīnege barıp rüze-i çazret-i şalla'llāhu 'aleyhi vesellemni
ziyāret kılıp çazret-i nebīnā Muçammed Muşafā şalla'llāhu 'aleyhi vesellemge
mütevecce bolup kırk kün anda müteveçtin boldılar ara [113a] dın kırk kün ötti hiç
iş ma'lüm bolmadı Yūsuf Beg cemī' ötken enbiyā ve evliyā aşfiyā etçiyā-ı 'aşik
şādık mezār-ı meşāyihlarını şefi' keltürüp bu münācātını oçıldılar

Münācāt

Çamda'llah leşkeri Çaç berdi seniñdek pākini

Yüz meniñdek 'aşāğa lütf-ı 'içā çılğan Resül

Tafsam érdi bir kene başkan iziñniñ çākini

Barçāğa bolup çabīb derdge şifā çılğan Resül

Çaç Te'ālā aldığa bardıñ şeç-i mi' rāc olup

Yadıñız sa'at çane çaç çasıda çorçup turup

Neçe söz aytıp tilep ümmet üçün yaşlar tøküp

Boldıñız dergāhıda mihmān bolup yanğan Resül

Vāy seniñdek qaribge yetken kişi dünyāda yok
Neçe ahtarsam yürüp tafmayın köñlüm sönük
Neçe ‘āhī qullarıñ keldük bu dergāhğa quruq
Heşt-i cennet hefte dūzahı tamām kezgen Resül

Nā-tamām işim meniñ qaçan tamām bolğasıdır
Bir ‘ināyet bolsa sendin barça él yangusıdur
İzni bolğunça heme él yaşların tökküsidür
Zulm tiğini raqıbgā her zamān atқан Resül

Başıma qattı meniñ dergāhıñğa keldim ğarīb
Neçe yıl zindānda yattım kehribādek sar ğarīb
Keldim ‘arzımnı saña ayğılımen ‘anqarīb
Biz quluñğa bir beşāret bergil ey Sulţān Resül

Tāki cismimni raqıb fāre qılır érdi meniñ
Yıgladıq endeveydük qıldı meded rūhuñ seniñ
Bar idiñ qadīm-i ezeldin tezahūr nūruñ seniñ
İki ‘ālemde kene kār élge fenā bolğan Resül

Dāğ armān birle qaldım yā Resül eyleñ meded
Bizni qıldı luţf étip erham ehad
Men sözüñni qılğanım özlüküm ermes necad
Rūhıma körgen ezel vaqıtde cihān u nadān Resül

Her taleb-i maḫsūdum bolsa tafip kelmek için

Rūḫ-ı fākiñğa men ḫara yüzüm sürmek için

Meşel-i Ceyhündek yaşımını munda töküp ketmek için

Beg Yūsuf keldi ḫaşıñ yıǵlap çenān giryān Resül

dép zār zār yıǵlap közleri uyḫuǵa bardı ol zamān tüş kördi körgen tüşleride yatḫan öyleriniñ ökzesi özidin özige kertirilip açıldı ol zamān asmān ḫarafıdın bir taḫt kelip tüşti [113b] aniñ arḫasıdın yene tört taḫt kelip tüşti Yūsuf Beg ol taḫt üstide olturǵan zāt-ı şeriflerge ta‘zīm bercā keltürüp selām ḫıldı evvelḫı kelgen zāt-ı şerif taḫt üstideki kişi Ḥazret-i Muḫammed Muḫtafā şalla’llāhu ‘aleyhi vesellem idiler taḫt üstidin tüşüp Yūsuf beniñ selāmıǵa ‘aleyk alıp köp nevāzişler ḫılıp andın ḫollarıdaki tāzyāneni Yūsuf Bege berdi ḫalǵan büzrükvārlarım birerdin herbe yaraǵlarını berip aydı ki fetḫ-i nuşretni émdi sizlerge berdük dep Yūsuf Begniñ belidin dest köterip yene ḫoyup ğāyb bolup ketti Yūsuf Beg bu tüşni körüp uyǵanıp ḫarasalar turǵan cāyları ifār za‘fer mişk-i anberniñ būyı kelip turadur Yūsuf Beg Ḥazret-i Muḫammed Muḫtafā şalla’llāhu ‘aleyhi vesellemniñ bu ḫılǵan luḫf-ı merḫametlerige ḫoş bolup bu muḫammesni oḫudı

Sen érürsen iki ‘ālem içre ḫattım yā Resül

Mihribānım müşfiḫim Şāh-ı cihānım yā Resül

Vellezi mi‘rāclıḫ derr-i cihānım yā Resül

Rūḫ-ı fākiñ bolsa şādmānım yā Resül

Siz bilürsiz ḫaḫ bilür ser-i nihānım yā Resül

Hemedin evvel yarattı ḫaḫ seniñ dek fākini

Kördi ḫaddiñge münāsib ḫal‘et-i levlākini

Köz yumup açḫunça keldiñ seyretip eflāsını

Raḫmetiñdin bī-naşib etme menü bī-bākini

Sen işitgil nālen ah u fiǵānım yā Resül

Yette asmān ‘arş-ı kerresi sizge berdi rāhīni
Cebrā’ıl körgen émesdür siz şaffetlik Şāhı
Bir işāret birle iki teñ bolupsız māhini
Қaysı vaşfıñge ibarsam bu til-i tāhni
Ta‘ rifiñni қılsam azdur meniñ tilimde yā Resūl

Na‘ le-i kerdiñge bolupdur ‘arş-ı kerresi bī-қarār
Cümlesi yerde maḥyā қıolmadıñ hiç iḥtiyār
‘ Āşī ümmetler üçün қıldıñ özüñni ḥārzār
Bağladıñ señi қanā‘ at ey şehī refref süvār Resūl
Yoқ eger bir ḥaқlıғıñge hiç kemānım yā Resūl

[114a] Ol Ebū Bekrī ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alī yāriñ seniñ
Boldı ḥaқ sevdā beni körmekki zārıñ seniñ
Қaldı senet yādigār dünyāda kārıñ seniñ
Ḥaқ müyesser eyle maḥşerde dīdarıñ seniñ
Eylegil asān terāzüde ḥasābım yā Resūl

İki ‘ ālemdür tıfılıñdın tamām behrüber
İ‘ cazātıñ birle fāre boldılar şekke’l-қamer
Cümle feygamber içinde sen idiñ Şāh-ı gevher
Küllī mevcūdāt heme sizge imān keltürdiler
Salṭanat taḥtıge çıkan sāyebānım yā Resūl

Anadın taftıñ tevellüd Cebrā’ıldür dāyesi

İsm-i zātıñge söyindi ‘ arşınıñ tört fāyesi
Dāyimā başıñda érmış aq bulutnıñ sayesi
Hem tıfılıñdın ayırur iki cihān sermāyesi
Bir kifāyet birle harūkat imānım yā Resūl

Māl-mülküm hemesi bolsun taşadduq sen üçün
Sen şefā‘ at behrini cūşuñge keltür men üçün
Bu meniñ zulmat-ı dilimni kılmasañ düş üçün
Kerbelā deştide yatқан yetmiş iki ten üçün
Tarīkdürmen köyerler haste cānım yā Resūl

Ġar içinde zıkr-i giryāniñge qurbān olmadım
Eylegen çāki keribāniñge qubān olmadım
Ol uhud-ı cenkide singan ve nadāniñge qurbān olmadım
Yerge tamğan kaṭre-i qanıñğa qurbān olmadım
Hāli hem bolsun fedā bu cismim cānım yā Resūl

Evvel āḫir ümitsizdin érür bir ḫalq ol
Şükru’llāh sizge tāb‘ a eyledi yā Zü’l-Celāl
Bilge nāmıñ milleti şundağ érdür bir ‘ āşīq er-ḫalil
Tağnıñ içre ‘ arz-ı ḫāl eyler Yūsuf Beg haste dil
‘ Arz-ı ḫālimni icābet eylegilsen yā Resūl

dep rūḫa Ḥazret-i şalla’llāhu ‘ aleyhi vesellemge köp ilticālıq kılıp du‘ā tekbir
ḫaṭme qurān tilāvet eylep ol yerde téve külāḫuy aṭ keltürüp nazire-i Resūlu’llāh
kılıp andın zār-ı tezarru‘ birle keçüp Mekketu’llāḫğa [114b] kelip K‘abeni
çürkülüp ṭavāf kılıp ol yerde hem hesābsız külāḫüy oturup nazire kılıp andın

keçüp yürgenleriçe deryā-ı şehürniñ lebige kelip kimege tüşüp deryādın çıqıp
igem otuz miñ leşker-i hindī birle Hindüstānga ya‘nī Sindüs şehrige revān boldı
Yūsuf Begniñ élgeri körgen yol ‘izābları yādığa kelip şükr-i barı Te‘ālā
dertgāhıge keltürüp dédi kim ādem oğlınıñ başığa her bir künler tüşer iken
şükrü’l-ḥamdu’llāh yamān künler ötüp ketti dep yolda bargunça felekdin
şikāyetler qılıp néme dédi

Şükr aytay dergāhığa

Yamān künler ötüp ketti

Yeẓidlerge bende bolup

Yürgen künler ötüp ketti

Kimige aytay bu dāğımını

Hiçkim bilmes sorağımını

Taşlar tōküp tırnağımını

Tüşken künler ötüp ketti

Bende bolup şol dārāda

Elem tartıp köp dünyāda

Kāfir aḥlīg biz fiyāde

Körgen künler ötüp ketti

Yette yıldur sīnem dāğlap

‘Azāb kördüm dāyim yığlap

Aḥ aldıda qolum bağlap

Bargan künler ötüp ketti

Çıkıp zindānnıñ içidin
Kutuldum kâfir destidin
Tağ teñizni üstidin
Aşkan künler ötüp ketti

Arkamda bir lek muhaşşıl
Dem aldurmay mañdı bir hıl
Armān birle şehir-i Müşil
Bargan künler ötüp ketti

Başımızğa urup kamçı
Raħm kılmay Kençür Kökçe
Taşlar asıp deryā içi
Zulüm künler ötti ketti

Yūsuf Beg der bir u bār
Yette yıl çāhda intizār
Zindān içre men hārzār
Yatқан künler ötti ketti

dép hoş vaqt bolup yürgenleriçe menzil merāhillerni tayy kılıp ve bādiyelerni kaç
eylep şehir-i Sindüsğa neçend künde yetip keldiler añlağan işitgenler aldığa çıkıp
körüşüp i' zāz-ı ikrām birle şehрге alıp kirip taht üzre olturguzup sākyān seymen
sāk vebādhāy tamtarāk birle ceşne ārāste kıldurup kırk kün meclis kılıp berip
köñli şād ve dilini hursend kıldı Begler Fent-i Hindūdın Sādes Hindūdın bisyār
hursend bolup bular birle hūblaşıp ellik bir atğa māl zer yüklep şundın Ürgençi
sārī revān boldı nāgāh Beglerniñ aldığa deryā-i Ceyhūn yoluqtı қarasalar su

köprükniñ tüfesidin aqıp turadur andın utalmay turup qalıp Yüsuf Beg deryāğa
baqıp néme dédi

[115a] Émdi keldük Hudāyımniñ qulları

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryāsı

Bende bolup élniñ öter yolları

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryāsı

Kéleydürsen Serändübniñ tağısın

Öteydürsen māzendārān içidin

Suyuñ taşıp aqıpdur köprük üstidin

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryāsı

Üstüñdin aq birle keçüp ötermen

Qalğan terāmlarıñdın keçermen

Sizdin ötsem soyunup yolğa kerermen

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryāsı

Sā^ç at tohta ötüp alay üstüñdin

Barça ayrıq cārī bolsun seniñdin

Halkı ^ç ālem behrī olsun seniñdin

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryāsı

Tohtat bu kün sularıñni

Yumğıl kulaq közleriñni

Halkğa aytay sözleriñni

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryası

Bergil yoluñ bizge küşäd

Bargan cāyñ bolsun abād

Qılğıl bu kün bizlerğa şād

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryası

Yūsuf Beg ötsün minip aṭ

Qarap turğan alte cānga ber necāt

Ötkergil bizlerni ol qat

Yol bergilsen bizlerge Ceyhün deryası

dép şol yerge tüşti bir kün vaqt-i seherde Yūsuf Beg tahāret tāze qılıp iki rek' at namāz-ı şükrāne edā qılıp başını secdege qoyup münācāt bedrgāhı kāḥe'l-ḥacāt qılıp uluğlarını şefi' keltürüp dār tazarru' qılıp érdiler Yūsuf Begniñ du'āsı dergāh ḥaqqıda icābet bolup deryāniñ suyu özdin özge az qalıp köprük üstidin aqğalı turdı Yūsuf Beg bu suniñ az qalğanını körüp derḥāl aṭlarğa yüklerni artıp aṭnı heydep hemeleri deryādın şihhat-selāmet ötüp yürgenleriçe neçend künde şehr-i Tebrīzige yetip keldiler Beglerniñ kelgen ḥaberini Şīrzād Tebrīzī işitip şehri aynabendlik qılıp be-tamām umerālar fuqarālar kerve kerve aldığa çıkıp körüşüp 'izzet-i tamām birle şehrige alıp kirip yigirme kün mihmān qılıp yandurdı bular Şīrzād Tebrīzī birle ḥüblaşıp yürüp Māzendārānga keldiler Beglerniñ kelgenlerini Ma' ruf Şāh añlap çıkıp Begler birle körüşüp ḥāl ve aḥvāl soraşıp yıglaşıp andın şehrige alıp kirip on kün turğuzup yandurdı bular Ma' ruf Şāh birlen ḥüblaşıp andın yürgenleriçe yol yürüp [115b] Belḥ şehrige keldiler bularnıñ kelgen ḥaberlerini Ḥāce Muḥammed Şāh Bekḥī işitip çıkıp körüşüp Beglerni şehrige alıp kirip on kün mihmān qılıp yandurdı Begler Ḥāce Muḥammed Şāh Bekḥī birle ḥüblaşıp şundın Hemedān şehrige keldiler serrāh Hemedānnıñ ḥākimi Ḥāce Şu' ayib Hemedānı añlap aldığa çıkıp köreşip şehrige alıp kirip on kün mihmān qılıp yandurdı Begler Ḥāce Şu' ayib Hemedānı birle ḥüblaşıp şundın Bağdādğa andın

Halef Şîrvānga andın Bedeḥşānga ‘Alī heza’l-kıyās neçend şehrge dāhil bolup
şundın Bulğarīğa revān boldı yigirme kün yol yürüp yigirme birinci küni yolnıñ
tört ayrılaşğa kelip kılıp dēdiler kim bu yolnıñ ḳaysısığa kirsek bolur ékin dep
ḥayrān bolup turar érdiler bir ḫarafdın onça mazlūm kişi üç tört ér kişi uşat çoñ
bolup yigirme beşçe kişi çıķıp keldi Yūsuf Beg çoñlarıdın Ürgençi yolını sorgılı
nāmūs kılıp turar érđi anıñ arḳasıdın bir mazlūm kişi üç kız bala birle çıķıp keldi
Yūsuf aydılar ki ey inim Aḥmed Ḥān bu mazlūm kişidin yolını sorañ Ürgençiniñ
yolı ḳaysı dep Aḥmed Beg Yūsuf Begdin bu sözni işitip ol mazlūmnıñ aldığa
kelip Ürgençiniñ yolı ḳaysı ikin bizler misāfir idük bu yerge kelip Ürgençi yolını
farḳ ételidüğe bizler şehr-i Mışrīdin çıķıp kéleşimiz dep ol mazlūmge ḳarap
Aḥmed Beg néme deydürler ḳanı

Kelip érdük Mışrīdin

Hiç yolını bilmem ḥānlarım

Ketgen şu Ürgenç şehridin

Hiç yolını bilmem ḥānlarım

Kettük çıķıp bende bolup

Yattuḳ mekān zindān bolup

Ḳızılbaşnıñ ḳolğa tüşüp

Hiç yolını bilmem ḥānlarım

Bu yol bu yol ḳayda barur

Yürse neçe künde barur

Körsetse yol dilḥūş bolur

Hiç yolını bilmem Ḥānlarım

Ḳaysı ḳaysı yurtnıñ yolı

Sözle şirîn cān bülbüli
Bizler Һudāymnıñ ҡulı
Hiç yolnı bilmem Һānlarım

Ağris cihān érdi atam
Bar érdi Bozoğlan tağam
L' al Һāndek ' āciz anam
Hiç yolnı bilmem Һānlarım

Hiçkim bilmes aylam bizni
Körsetip ҡoy bizge yolı
Uçraşturdı Һudā sizni
Hiç yolnı bilmem Һānlarım

Keldük ҡızılbaş yurtıdın
Ҡutulğan zindān bendedin
Tapsam Һaber Ürgençidin
Hiç yolnı bilmem Һānlarım

[116a] Keldük Yūsuf Aһmed Begler

Yolnı bilmey sizdin soray
Aytsan cānım rāһat tafar
Hiç yolnı bilmem Һānlarım

dep yolnı sordı ol mazlüm men Aһmed Beg ana ol ҡarap turğan Yūsuf Beg dégen
sözni işitip huş kellesidin ketti köñlide aydı kim bular rāst Yūsuf Aһmed Begler
mu yā şundağ dep yuttı ansız ҡıladurğan Һalk mu eger bular rāst Yūsuf Beg

Ahmed be şubu boladurğan bolsa şehrge kirip Nadir Beg Sultānıñ kıl  mgekini z yif kılıp G l H zi e ayimni key sidin tartıp alıp cedel kılmasa  u yahşı anı dın bularnıñ s zige kula  salmay  t p keteli bular ne end yılını bu  arafıda zind nda yatıp bu yollar k zdin  kkip  alıpdur dep bilmes kişi bolup bu s zni tı şamay  t p ketti Ahmed Beg at  am ı ar asidin  o lap barıp ol mazl mnıñ aldını tosup neme d di

Suv l-i Ahmed Beg

Bizge u rap  tken mazl m

 rgen iniñ yolu  aysı

Bilmem yolını sendin sordum

H rezminiñ yolu  aysı

Cev b-ı Mazl m

Tonumasmiz  aysı ehl siz

Bilmesmiz yoluñ  aysıdır

Bizdin sorsañ yurtlarını siz

Bilmesmiz yoluñ  aysıdır

Suv l-i Ahmed Beg

Keldim sendin yol sor alı

 z yurtumrı bir k rgeli

Mundın  t p yurt bar ılı

Hez restniñ yolu  aysıdur

Cev b-ı Mazl m

 um a boldum  ehrni bilmem

Bir kéne bir kirip çıkmam
Bu yollarıñ atın bilmem
Bilmesmiz yoluñ qaysıdır

Suvāl-i Aḥmed Beg

Yol yüşürdüñ bizdin qarı
Közümdin yurt ketgil nerī
Körgeñ idim yol élgeri
Mülk-i Ḥıveniñ yolu qaysıdır

Cevāb-ı Mazlūm

qaydın yütüştüñ munda sen
qaysı mezheb milletde sen
Bilmem neçük kezende sen
Bilmesmiz yoluñ qaysıdır

[116b] *Suvāl-i Aḥmed Beg*

Yolnı sordum kemfir sendin
Din sorarsen turup bizdin
Aşlım özüm İsfahāndın
İsfahānnıñ yolu qaysı

Cevāb-ı Mazlūm

Setre bolğan bir mazlūmmen
Aq qaranı farq etmesmen

Bu yollarnı men bilmesmen
Bilmesmiz yoluñ aysıdır

Suvāl-i Amed Beg

Sekiz yıldur biz ketgeli
ızılbaşa bend bolalı
Keldük sendin yol sorılı
oran kentniñ yolu aysı

Cevāb-ı Mazlūm

Alım meniñ Bedesāne
Bersem saa bir nisāne
Barsa bu yol İsfāane
Bilmesmiz yoluñ aysıdır

Suvāl-i Amed Beg

Beg Amed der bizni kāmfir
Atıp bergil bu yolnı bir bir
Cevāb beripsen yola kir
Endicānnıñ yolu aysı

Cevāb-ı Mazlūm

Sorsa yolnı ey cuvāne
ıldım saa miñ bahāne
Meniñ atım İmhāne

Bilmesmiz yoluñ qaysıdır

dép ol h̄ātun ötüp ketti anda Aḥmed Beg ayttı kim hā hā bu oñ qol yol İsfahān yolu bolsa otradaki yol Hezārestniñ yolu çāğı bar sol qoldaki yol Hārezmī Ürgençi yoluğa oḥşaydur dep Hezārest yoluğa atlarını heydep Rāhīde Qaraköz Bibi Niyāz ayım Qamber Velīni alıp yol başlap yürdi beş kün yol yürüp ararlada Hezārestniñ kentlerige özini aldılar yurt ḥalqı Beglerniñ kelip tüşkenini körüp barıp Nadir Beg Sultānğa falān kentge bir munça kişi ellik atmış atlıq yük bilen kelip tüşti bizler ularniñ dost yā düşmen ikenini yā kārவān ikenini bilelmey aldılarığa ḥaberge keldük dédi ol zamān Gül Ḥaziçe ayimniñ toyğa yette kün bolup érdi Nadir Beg Sultān şahrālıqdın bu yeñlig sözlerni işitip Vefā Begni beş kişi bilen Beglerniñ aldığa taḥqıklep keliñler [117a] qaydağ kişi qaydağ émes dep ibardı bular yolda kelip tursun

El-qişsa Beg ol mevzi' ge tüşüp arām alıp āb ğızalarını yep oturup şehr-seri qarasarlar şehrniñ sefıl qoqteleri köründi anı körüp Aḥmed Beg aldırıp qılıp şehrge qarap fatraq kirsek bolur érdi dep

Nazm

Yūsuf ağa armān qalmas köñlümde

Fatraq bizni tuğqanlarge yetkürseñ

Köründiler bizniñ şehrge közümge

Ağa ini tuğqanlarge yetkürseñ

Ḥalve qılur Hezārestniñ bāğları

Bülbük qonsa oynap uçar zāğları

Ketti bolğay bizdin hicrān dāğları

Oynap öskān yārānlarge yetkürseñ

Körüp keldük kāfirlerdin cefānı

Baḫan boldı bizlerge yazıd zindānı

Haq köterdi başqa kelgen belanı
Anam siñlim yārimizğa yetkürseñ

Yette yıldur zindān boldı mekānlar
Hiçkim kılmaz aşla bizdin kemānlar
Bizler yolda öyde yatar tuğkanlar
Dost düşmen yoldaşlarge yetkürseñ

Unutkandır qum kışlar bizlerni
Haber almas bizler kelsek yollarnı
Terk kılduq şikārı yoq çöllerni
Mundin cūnāb fatrağ öyge yetkürseñ

Kün körmegen ayim hānlar bizde bar
Yurtqa kirsek bu üç Hānlar ne körer
Gül ‘Asel Hān Gül Haziçe ne haydar
Bu iş yamān bolur sizni yetkürseñ

Muña bir cāy yaqın kılsağ barurda
Néme iş bar neme émes şehrde
Tursa māl zer tapsağ aman bir yerde
Andın bolur muña ihsān yetkürseñ

Ahmed Beg der künlük yamān fetişmes
Asān aman bermegende yetişmes

Bizni sizni hiç ārām̄da qoyaşmas

Her bir Hānı bir mezīlge cāylasañ

dép érdi bu söz Yūsuf Begge te'sīr kılıp köñlide aydı ki bularnı neçük yerde cāylasam bolur ékin dep ğam-kayğuda köp enişeler kılıp ol küni şol yerde qonup értesi māl zerlerni atlarge yüklep şehрге qarap yolğa revān boldı Yūsuf Beg dédiler kim anam qam qarındaş hatunum ve siñlim munda mukin yā Hīvede mukin bu iki şehriñ qaysıda cāylansağ bolur ikin dep ğam birle bu muğammesini oqudular

Muğammes Ğazel

Yettedin beri qalğan dilrubālar balalar bar mukin

Örtenip hasretde qalğan şāhib-i 'azālar bar mukin

Él içinde hār bolup qalğan cudālar bar mukin

Bizni dep qan yığlağan señgil analar bar mukin

Yār cūrem miħribānım dilrubālar bar mukin

[117b] Fürqat meydānıda dāyim gülistān eylegen

Keçe kündüz taħāyin zikrini subhān eylegen

Qarılar qarān oqup hızını qarān eylegen

Haq yolıda zār yığlap zār-ı giryān eylegen

Él halkım rüşim şāhib-i 'azālar bar mukin

Yette yıl zindānda qaldım men özüm Aħmed bilen

Hasret armānda qaldım men özüm Aħmed bilen

Fürqat-i hicrānda qaldım men özüm Aħmed bilen

Qutuldımen munda keldim men özüm Aħmed bilen

Oynap öskān ülfetim yār-i cūrem bar mukin

Bilmedim bar mu yigitler hemesi ‘ Aşūr Beg Serdār

Biz üçün an yıglaan ata analar intizār

Ölmeyin tērik turup yıglaap yūermiz zār zār

āatim yoktur seni bir kōrseküne bī-arār

Biz bile ūlfet bolutımen aa iniler bar mukin

Yūsuf Beg der neyleyin ayrānda aldım men bu kün

Kōrmeküne mātem-i hicrānda aldım men bu kün

‘ Andelīb nebu zūlmetde aldım men bu kün

Tā yette badın neyleyin urbetde aldım men bu kün

Gūl azıe Gūl ‘ Asel zūlf-i siyāhlar bar mukin

dēp ketip barur ērdiler ūhr arafdın Vefā Beg ‘ Alī Beg Se‘īd Beg ‘ Ōmer Beg
ā‘ace ‘ Oūmān Buārī ııp kelip bir tar yerde dūar boluūup Yūsuf Begdin ‘ Alī
Beg sōz sordı kim sizler ne kiūi turursizler aydın keldiizler ayda barursizler ve
kimni ēli evlādisizler ve kimni uruı aysı vilāyetlik bolursizlerge revān mukin
dēsek bu yūkūnlerni bī-talīd artıp sizlerge revān ēmes mukin dēsek yūkūnler bar
umerā sipāh mukin dēsek yara apduular yo ma‘ lūm boladur aralarda ū
mazlūm bir arı sal ēr kiūi bar ol ne kiūiler turu dēgenide Yūsuf Beg ‘ Alī Begge
arap ūz yutrını ata anasını am arundaūlarını arasıdaki kiūilerni ism-i
ūerīflerini bir bir aytıp neme dēdi

Kelip sorsa kārımını

Kesip kārım uūbudur

Sorsa menzilge hemmini

Menzil cāyım uūbudur

[118a] Atam atı Aris ān

Anam atı L' al Hān
Mıṣrī ketgen iki cān
Qarap turġan uṣbudur

Ṣikār çıķıp bend olduġ
Yeẓidlerce tutulduġ
Yette yılda qutulduġ
Sözleşkenler uṣbudur

Asān bar mu cihān bāġ
Qanġa tol Aṣqar taġ
Hiç barmadı kuṣu zāġ
Körüp kelgen uṣbudur

Hezār Hīve Ürgençi
Qoydı bizlerge faħcı
Tartıp keldük köp renci
Ṣehsüvārlar uṣbudur

Turġan ol üç niķābdār
Tanmay baķtı bī-ķarār
Ol kızlardur hem esrār
Haber alġan uṣbudur

Aldı yürgen rāhde

Qılğan işi fākize
Halāş bolduq élkide
Küzer kıızı uşbudur

Otra yürgen Qaraköz
Hiç işide yoqtur söz
Tanmay baqtı ol şeb rüz
Fādşap kıızı uşbudur

Soñkı yaqa kelgen bāz
Atı anıñ Bibi Niyāz
Qança sözüm bolsa az
Bizniñ yurtluq uşbudur

Uşattı üç kızlar zindān
Alıp çıktı mällar handān
Kettük çıktıq Hindüstān
Sebeb bolğan uşbudur

Barduq Tebriz Māzendārān
Kirdük Halef hem Bedeşşān
Neçend ülke hem Çölistān
Kezip kelgen uşbudur

Bar mu asān Bozoqlan

Ay Hān Nadīr ‘ Alī Hān

‘ Aşūr Begdek arslan

Sözi ayğan uşbudur

Yūsuf Beg der atımnı

Ahmed Hān der inimni

Sorap keldim yurtımnı

Ġāyet bolğan uşbudur

dep érdi Vefā Beg Yūsuf Begdin bu sözni işitip köñlige kemān tüşüp dédi kim
men Yūsuf Beg inimizniñ atı Ahmed Begniñ atı deydür a yā rāst Yūsuf Ahmed
Begler şubu bolmağay dep téz téz bu éküleñ qarap Vefā Beg neme dédi

Bende bolup öz yurtıdın ayrılğan

Kiçiklikde edā bolğan siz musiz

Kiçik turup Şāhçııdın qarılğan

Yeñi açılğan gülistānım siz musiz

Köñlümniñ maqşūdı ārz u armānım

Yürekimniñ qotı dār u dermānım

Hārezmīlik ‘ adāletlik sulţānım

Bende bolğan cānāneler siz musiz

Sizler ketip tüşti ğamlar başıma

Qadīr İgem yetti bolğay dādıma

Bu kün keçe kirdiñizler tüşime

Qan yığlağan iki sulţān siz musiz

Cānım aldı bu kün aytkan sözleriñ
Közlerimu dāru bastı izleriñ
Kulağımge yaqtı şirīn sözleriñ
[118b] Kemān kılğan iki Begim siz musiz

Hicr otıda yürekimni dāğlağan
Kızılbaşlar bende kılıp bağlağan
Ağ aldıda zār-ı giryān yığlağan

Vefā Begniñ iki Şāhı siz musiz

dép derhāl atdın özini yerge taşlap Yūsuf Begniñ ayağığa yüz közini sürtüp
beyhūd bolup yıkıldı Yūsuf Beg hem Vefā Beg dégen sözni işitip atdın tüşüp
Vefā Begni yüklep derbāb eyleşip köreşti andın qalğanlar mu tañ otquzdı

El-kıssa Yūsuf Beg Nadīr Beg Sulţānnıñ hāl-i aḥvālını Vefā Begdin soradı Vefā
Beg Nadīr Beg Sulţānnıñ kılmuş işlerini tā kızınıñ bolğan toylarığıça bir bir taqrīr
kılıp berdi Yūsuf bu sözni añlap közlerige çık yaşı alıp aydı kim bizler bende
bolup qalgannıñ bu yüzide Nadīr Beg Sulţān dégen ḥarāmzāde anam siñlim kām
ḥışt akrabālarımge saladurğan künni başığa salgānğa oḥşaydur anıñ üstige inimniñ
küçini talarğa çıkarğanı neçük men tā Nadīr Beg Sulţānnı öltürüp qabresini
qotarmasam dep ‘ahde şart kıldı anda Vefā Beg dédi kim ḥazretleriniñ at avāzları
bu yerge fevr bolup mundağ işitildi kim birlerini münārdın zemīnğa taşlap şehīd
kılıpdurmuş yene birini dārga asıp tér bārān eylep şehīd kılıpdurmuş dep añladuq
andın heme ḥalq ḥazretleridin ümīdini üzdi andın soñra bu işler boldı dédi Aḥmed
Beg Gül Ḥazīçe ayimniñ erge tüşmekçi bolğanını işitip bī-tāqat bolup felekdin
şikāyetler kılınıp bu muḥammesni oqudı

Hiçkim mendek bolup bir yāridin ayrılmasun

Maḥremi hem mūnis dildārıdın ayrılmasun

Birbiridin ülfet alğan zārıdın ayrılmasun

Ma‘ rifet tafğan köñül esrārıdın ayrılmasun

Hiç çimen-dîrân bolup gülzârıdın ayrılmasun

Dâğ toldı köñlüm içre çıķmas tenimdin hiç zamân

Ƙıldı bolğay ƙayn atam biz ikimizni ümithân

Ƙılmağan bolsa terik hiç halk bizlerdin kemân

Harâm oldı ‘ ömri körmek bizge hemânâ bu cihân

Bülbül-i şikesteler küftâridin ayrılmasun

[119a] Derge salıp şum yezîdler ƙıldı mecâlimni za‘îf

Çıķıp érdük biz kiçik çağda ayağ ƙol bağlaşıp

Ol gülümdin bir açılmay çıktı saķallar aķarıp

Hayf bolupdur maħremim hâlim bu halkğa añlatıp

Maña oħşap hiçkişi ğamħavârıdın ayrılmasun

Tolmasun derdge içi her bendeniñ kâriçe o

Ƙılmağan dünyâda hiç enescin firi mu deyü

Men kini üftâdege raħm eylegey körse birü

Ata dep bolsam çöñüp aldıda ƙılmasını bu

Teşne leb ƙalğan bute sütkârıdın ayrılmasun

Ketmesün ƙoldın nigârım bir ‘ ilâç ƙılğıl âlâ

Taķı köz yumulmatın közğa revâc bergil âlâ

Çıķmadı körgen elem birle bu cân tendin âlâ

Ayrılır mu ölmeyin aldıda yâr tutğıl âlâ

Neçe yıl Aħmed kibi él yâridin ayrılmasun

dép zār zār yıǵladı Yūsuf Beg bī-ṭāḫat bolup Aḫmed Begge qarap özini
toḫtatalmay neme dédi qanı

Şabr qıl Aḫmed inim sen bir zamān

Yāriñni men keltürmişim

Qayn atañni men tutup

Keyü oǵlı bile olturmışım

Biz ketip şubu Nadir kılsa zuhūr

Men barıp qazsam kerek haqqıda kür

Émdi yetkey bizlerdin élge fütür

Hem Nadir encāni yetge köp saldurmaşım

Barıp meclisni bozmaq kerek

Haqqını bir bir tutup almaq kerek

Yeñi işdür saña dep atmaq kerek

Beg Yūsuf şer^ç i birle élge saldurmaşam

dép érdi Aḫmed Beg ayttı kim meniñ üçün aşla endeve yemeysiz eger bu iş siz
tarafdın bolsa érdi özüñizni haşsa qılur idiñiz dep neme dédi

Keldim tola yollar kezip men ğarīb

^ç Arz-ı hālīm işit meniñ sırdaşım

Yār yār dep yād eyledim rüz-1 şeb

Bizni başlap tolğa bargıl sırdaşım

Harām boldı turmaq maña bu dünyā

Hiç körmedim bu dünyāda aşnā

Körüp alay men mu barıp temāşāh

Meniñ çün cedel kılgıl sırdaşım

Şundağ boldı bizge taqdir-i irāde

Bu söz işitip derdim boldı ziyāde

Ne yüz birle yürmişmen uşbu dünyāda

Meni başlap alıp bargıl sırdaşım

Émdi meniñ turmaşım yok şehrde

Qıta başdın kaldım bu kün bu derdde

Yārim birle yetelmedim murādge

[119b] Toyğa alıp bargıl meni sırdaşım

Men eyleney atıñ birle özüñdin

Başlap yürgil münhem baray arqañdın

Qurbān bolay tiliñ birle sözüñdin

Bizni toyğa alıp bargıl sırdaşım

Ahmed Beg der körsem yāriñ yüzini

Taşkırdın bir körsem men boyını

Mübārekley bizniñ yāriñ toyını

Toyğa meni alıp bargıl sırdaşım

dép érdi Ahmed Begniñ bu sözi Yūsuf Beg tāvsir kılıp gāzab bilen ol yerdin
kuzgalıp yolğa kirdi Vefā Beg bu Beglerni başlap şehrge alıp yürdi ol künlerde
Şeyh-Şerif Ebu'l Hocā İşānım kışlakdaki havleside érdi Begler ol kentdin ötüp
ketip barur érdiler mesceddin bir munça cemā'at birle çıkıp kéleşi bular dūçār
bolup kaldı Yūsuf Beg firlerini tönüp atdın özünü yerge alıp ayağlarını kuçağlap

yıgılay başladı Şeyh-Şerîf İşān Beglerniñ başlarını yölep teşelli hâtr étip yığı-
zâresini fest kıldı andın Yūsuf Beg Aḥmed Beg Bübāy Kamber Velī birle deryāb
eylep köreşüp hāl-i aḥvāl barduḡ soraşap Beglerni tābi‘ at birlen öylerige teklîf
kılıp alıp kirip tüşürdiler Yūsuf Beg Kamber Velī birle ol üç kızını Şeyh-Şerîf
İşānniñ kéde cāylap koyup altun kümüşlerni hem mühkem kılıp koyup andın
Aḥmed Beg birle at toḡup Vefā Beg bilen toyḡa barmaqçı bolup Şeyh-Şerîf İşān
firlerdin icāzet sormaq üçün qaşlarıḡa kirip ruḡşat tiledi şeyh ruḡşat bermek üçün
Yūsuf Begdin suvāl sorḡanı şeyḡqa cevāb bergeni

Suvāl-i Şeyḡ

Bu sözümgā kulaḡ salıpsen işit
Ḥaber bergil oḡlanım ḡayda barursen
Bende bolup azād bolḡan Beg yigit
Ḥaber bergil oḡlanım ḡayda barursen

Cevāb-ı Yūsuf Beg

‘Arzımnı işitgil ‘aziz İşānım
Ḥoymañ meni İşānım toyḡa barurmen
Bende bolup yetip ketti nişānım
Ḥoymañ meni İşānım toyḡa barurmen

Suvāl-i Şeyḡ

Meydān içre kirseñiz rüstem şıffatlık
Yeziḡdlerge siyāsetlik heybetlik
Miner atıñ bedü çafar kılıçlık
Ḥaber bergil oḡlanım ḡayda barursen

[120a] *Cevāb-ı Yūsuf Beg*

Men barurmen Nadir Begniñ toyğa
Çınlap kürley gürni aniñ boyığa
‘Ar émes mu bu iş yigit şa’niğa
Qoyup beriñ İşānım toyğa barurmen

Suvāl-i Şeyh

Çāhdın çıktıñ balam şihhat-selāmet
Fır kāmīl sizlerge eylep kerāmet
Murādıñğa Hudā kıldı kifāyet
Cevāb bergil oğlanım qayda barursen

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yette yıllar çāh içinde hār oldum
Bir körsem dep cemāliñğa zār oldum
Ölmey turup bu dünyāda bar oldum
Tüsmeñ meni işānım toyğa barurmen

Suvāl-i Şeyh

Tañ seherde Şāh-ı Merdān bardılar
Qollarıñğa üç kızıl gül tuttılar
Oñ keftiñge beş fençeni urdılar
Cevāb bergil oğlanım qayda barursiz

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Zindān içre tola çektim cefānı

Yette yıldın beri körmem hem künni
Aşlımızdur Hârezmîniñ Sulţanı
Koyap beriñ işānım toyğa barurmen

Suvāl-i Şeyh

Aytay saña bir söz balam velimen
Meni sorsañ gāyet éren birimen
Ebu'l hocā şeyh-şerīf firiñmen
Haber bergil oğlanım kayda barurmen

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Şundağ boldı bizlerge taqdīr-i ezel
Érenlikniñ şā'nıge aytay bir gazel
Yūsuf Beg der yārim atı Gül 'Asel
Koyap beriñ işānım toyğa barurmen
dep érdi Şeyh-Şerīf Ebu'l Hocā İşān nāçār bolup ruḥşat bermek üçün nasīhat kılıp
Beglerge neme dédi xanı
Mürīdimsen evvel balam piriñmen
Üç sözüüm var birin qabül eylegil
Ta'lim algıl zıkr-i sabıq 'ilmidin
Üç sözüüm var birin qabül eylegil
Barsañ aşla Nadīr Beg çā kıılma
Ve bol kār nāy çalıp munda qağıılma
Düşmen bolup élge tüben bağıılma

Üç sözüm var birin abül eylegil

ıldı toylar ketep körüp mollalar

Bermek için érge anı yıgdılar

Oldı dıbban sizni kemān ıldılar

Üç sözüm var birin abül eylegil

Bargıl balam anda tönüş bermegil

Cedel ılıp meclisni bozmağıl

atl-i' am éliklerini sunmağıl

[120b] Üç sözüm var birin abül eylegil

utulupsen oğlum belāda mıydın

Niřān berey Nadir Begniñ ızıldın

açer alıp teñler keçip özidin

Üç sözüm var birin abül eylegil

ılğan bolsa uşbu toyını sañdur

Küçüm barup halāyıqqa ılma zor

Özdin érmes emr-i udā iznidür

Üç sözüm var birin abül eylegil

Barmağilsen bu kün aniñ aldığa

Érte kelir heme seniñ aldığa

Ol tıy bolur Beg Amedniñ řā'nıge

Üç sözüüm var birin kabül eylegil

Ay Beg deydür keyü oğlınıñ atını

Sekiz kündür kıldı oşol bu toynı

Bergil aña Qaldırğaç sinliñni

Üç sözüüm var birin kabül eylegil

Ruḥşat berdim barma démem bu işka

Bednām bolur merd yigitniñ şā'nıge

Qarap turğıl Şeyḥ-Şerif söziğe

Üç sözüüm var birin kabül eylegil

dep ruḥşat berdiler Yūsuf Begge Şeyḥ-Şerif Ebu'l Hocā İşān pişrleriniñ kılğan sözlere tayşir kılıp şol küni ol toyğa barmadılar

El-kışşa Yūsuf Beg Aḥmed Beg Bübāy Qamber Velī Küzer Şānıñ kızını Hemze Mirşebniñ kızını yene bir hatun bile Şeyḥ-Şerif İşānımnıñ şahrā havlesiğe kelip tüşüpdürmiş dep ḥalāyıkğa iştilgeç emir umerrā vezir vüzerā şā gedā Şeyḥ-Şerif İşānıñ şahrā havlesiğe tof tof kerde kerde 'anbūḥ 'anbūḥ füç füç kabile kabile toyla toyla hışm hışm yār yār heme mazlüm birin birin kelgeli turdı ol kün Nadir Beg Sulṭānnıñ kılğan toyları bozulup öy 'imāretleride ādem insān qalmay çıkıp Yūsuf Begniñ tüşken yerige yürdi bu ḥaberni bu ḥaberni Nadir Beg Sulṭān añlap bisyār-ı ḥacel şermende bolup Beglerniñ aldığa çıqalmadı bu işni kılğanlarığa fişmān nedāmetler kılıp tursun amā Nadir Beg Sulṭānnıñ bu kılğan toyları uzaqğa mu qalmas érdi Gül Ḥaziçe ayim qolığa ḥançer alıp aytur érdi ki atam meni érge berürmen démesün eger meni érge berse özümni özüm bilek kılurmen dep kabül kılmas érdi ḥalāyıklar ança naşihat kılsa gāzabı kelip düşnāmlar kılur érdi şundağ kılıp alıp bu toy uzaqğa qalğan idi ol zamān Yūsuf Aḥmed Begniñ aldığa ḥürde kelān zikr-i nādān bende ve āzād kelip körüşüp oturup [121a] bolğandı keyin şeyḥ qarasar Nadir Beg Sulṭāndın özgesi qalmay kelip bolurdur şeyḥ Nadir Beg Sulṭānnıñ ḥacel bolup kélelmegenini bilip Yūsuf Aḥmed Beg bilen yaraşlıq kılıp

koymak için kişi ibardı Nadir Beg tuhfe fiş kişiler bilen Yusuf Ahmed Begniñ
aldıga kirip hacel şermendelikdin üstün baqalmay kenäre alıp körüşüp tüben qarap
olturur Yusuf Beg Nadir Bege qarap toyuñga mübarek bolsun dep neme dedi

Finhän sözni bu kün saña aytayın

Toyuñ kutluğ bolsun seniñ sulţanıñ

Bu kün saña zarar qılmay turayın

Toyuñ kutluğ bolsun seniñ sulţanıñ

Bende bolup tüştüm yezid qolıga

Yette yıllar yattım çähniñ içinde

Andın çıqıp ülgürüpmen toyuñga

Toyuñ kutluğ bolsun seniñ sulţanıñ

Biz ketgendin soñ ‘aceb füzür bolupsiz

Anamızıñ Hıve yurtqa falapsiz

Bizniñ inim küçeğa toy qılıpsiz

Toyuñ kutluğ bolsun seniñ sulţanıñ

Kiçiklikdin hüştar bolup kızınığa

Altun kümüş mällar töktüm özüñge

Aşınmaşlar almadı hiçkim sözüñge

Toyuñ kutluğ bolsun seniñ sulţanıñ

Anam siñlim tağamnı yād qılmapsen

Emir ‘Alı qayn atamnı qoyupsen

Çoñ boldum dep menmenlikni qılıpsen

Toyuñ utluđ bolsun seniñ sulānım

‘ Aceb boduñ bu knlmniñ ŗādını

Vırān ıldıñ mdi tzgen kārımını

Ysuf Beg der bilgil meniñ aımını

Toyuñ utluđ bolsun seniñ sulānım

dep ta‘ne melāmet oığa niŗāne ıldı Nadir Beg Sulānnıñ iki yzi hezār meclisniñ iinde anārniñ dānesidek ızarıp zālar tartıp hi dm-i derd ıkarılmay yerge arap olturdı andın Amed Beg ofup Nadir Nadir Bege arap neme ddi anı

Muna zā elem tartıp turđuna

Tursañ nme men kelgne Nadir Beg

Bizniñ yārını zge erge berkne

Tursañ nme men kelgne Nadir Beg

Aldap salap Beg ay Hānnı ollapsen

Hālāyını her arafdın ırlapsen

Eрге tŗdep ılı tartıp atapsen

Tursañ nme men kelgne Nadir Beg

Keterimda szni berip ketmesem

‘ mr iinde yamānlını ılmasam

Kkge yatar yār gecridin āh ursam

Tursañ nme men kelgne Nadir Beg

Mundin bizni hikim izdep barmadı

Hiç bir nişān sendin eşer bolmadı
Hıa ibardük turnelerdin bilmedi
Tursañ néme men kelgünçe Nadir Beg

Hıa ibardük qarluğaçdın sizlerge
Eylenüpdür qarluğaç Sündüs şerhrige
[121b] Halāş kıldı bolup yāri bizlerge
Tursañ néme men kelgünçe Nadir Beg

Anda üç kız bar ikendük āftāb
Künde kıldı bizni baqıp ıztırāb
Bizler çıqtuq zindān qaldı çün şikāf
Tursañ néme men kelgünçe Nadir Beg

Hindülerçe bolmadıñlar biz üçün
qırq miñ Hindü yolda kıldı şebhün
Şüru'llāh émdi kördük şubudun
Tursañ néme men kelgünçe Nadir Beg

Elik atğa yüklep keldük siz hazer
Alıp qaçtı bizni andın derbeder
Qaraköz der biri Niyāz biri Küzer
Tursañ néme men kelgünçe Nadir Beg

Körüp keldük bu cihānnıñ cebrini

Ṭavāf kılduğ Ka‘be andın Medıne
Körüp keldük tamām Şehr-i EŐıne
Tursaň néme men kelgünçe Nadır Beg

Ađmed Beg der seniň baŐıň kesey mu
Közleriňni haçer bilen oyay mu
Men ađzınđa ıorguŐunlar ıoyay mu
Tursaň néme men kelgünçe Nadır Beg

dép ğağablandı ol zamān Nadır Beg Ağmed Bege ‘azar-ı ħ‘āhlıđ kılıp neme dádi
Beg Ağmed Hān ğağablanma
Şer‘idin sözüm bardur
Halk içinde köklenme
Şer‘idin sözüm bardur

Saňa tüŐti suvāller
Düşmen kıldı ğavđalar
Ketip körüp mollālar
Şer‘idin sözüm bardur

Men kıldım tola fikri
Ay Beg kıldı köp zikri
Kim kıldı maňa mekri
Şer‘idin sözüm bardur

Bermekçi bolup érdim

Bu işniñ ğamın yedim
Rüsvā bolmağay érdim
Şer' idin sözüm bardur

Kitāb kördi yüz aħūnd
Çıktı ma' nī söz mektün
Boldum her zamān mecnūn
Şer' idin sözüm bardur

Men mu aldırıp qalmaq
Qızım mu qol qılmaq
Bu işqa bolup bir ay
Şer' idin sözüm bardur

Yetti öldi dep āvāz
Barça isteşip şahbāz
Tunalar qılıp pervāz
Şer' idin sözüm bardur

Keldi tuna üç ayda
Haq kördük qanatıda
Haqdur sizler atıda
Şer' idin sözüm bardur

Keldim aňlaşıp fetvā

Saklap bolmadı öyde

Qızım yıǵladı toyda

Şer' idin sözüm bardur

Boldum men hacel-i candān

Añlañlar 'aziz mihmān

Hār boldum Nadir Sulṭān

Şer' idin sözüm bardur

dep fāyegāhğa tüşüp 'özre havālıq kılıp künāhını tiledi andın Şeyh-Şerif Ebu'l Hocā İşān Bübāy Qamber başlaǵın heme Beg Sulṭān sipāh fuqarālar orunlarındın kofup Nadir Beg Sulṭānıñ Ay Begniñ künāhını [122a] tilediler Yūsuf Aḥmed Begler köpniñ içinde öziñi seḥīler qatarıda çağlap Nadir Begniñ Ay Begniñ künāhındın öttüm dēdiler heme ḥalq bārek Allāh sor baş dēdiler anda Yūsuf aydılar ki émdi bu toynı ihāde kılıñlar Aynıñ kılıǵan 'urcı zāyi' bolup ketmesün Gül Haziçe ayimni inim Aḥmed Beg yaraştırıp koyup andın siñlim Qaldırǵaç ayimni Ay Bege berür men dep va' de kıldı bu sözni heme él işitip hoş boluşup Yūsuf Beg du'ā kıldılar Nadir Beg Sulṭān Yūsuf Begniñ sözi birle yeñi lā başdın tarqap ketgen ḥalqñı cem' kılıp yene üç kün toy-ı bünyād eylegendin keyin Yūsuf Beg maşlāhat sormaq üçün Rāhīde birle Qaraköz ayimlerniñ qaşıǵa kirip bolǵan vāq' alarnı aytıp heme keñeşini ularge koydı Rāhīde ayttı kim bizler ḥālā sizlerge tüşkenimiz yoǵtur evvel élgeriki alışkan maḥbūbuñlar bilen yaraşñlar andın bizler kol kılurmiz ulardın élgeri bizler tüşsek ularge ve bizlerge elem bolur yene biz söz solki birimizǵa başqa cāyda menzil maqam kılıp berseñler hūb eger bir cāyda bir şehrde vaṭan tutup berseñler öz yurtımızǵa ketermiz dep sözni tügetip cevāb berdi Yūsuf Beg bulardın bu sözni işitip Nadir Beg Sulṭānıñ keyde keldiler kördiler kim iş tayār bolupdur Yūsuf Beg Gül Haziçe ayimni Aḥmed Beg Bubi Niyāz ayimni Bübāy Qamber raḍiā'llāhu 'anhğa Şeyh-Şerif Ebu'l H'āce İşān olturup nikāh kıldılar añǵıça kün namāz şām boldı andın heme él öylerige yandılar andın Aḥmed Beg birle Bübāy Qamber Velī küçlerini bererdin hücrelerge alıp kirip ketti bizter-i bālin üzre yatquzup ve rāftār boluşup nīze kelkünini qoy nāfiǵa şol keçe

neçend mürätebe sancışıp neçend yılınıñ bu tarafıda tartқан renc-i maşakkat haber-
i cefâlarını bir keçede unutuşup gül yâseminniñ yafragını uçulap fârçe fârçe kıılıp
murâdlarığa yettiler értesi Aħmed Bege araközni nikâhlap alıp berür bolup érdi
Nadîr Beg dédi kim kızımniñ üstige yene atun aldurmasmen dep aydı Yûsuf Beg
Nadîr Begdin bu sözni işitip aydı kim andağ yüz Gül aziçe ayimdin bir
araközniñ yerge tüşken säyesi efzaldur dep cemî' atge arap Yûsuf Beg neme
dédi

azel

[122b] Cedel kıılma 'aqlı kütâh Nadîr Beg

Fehm eylegil munıñ çüfti araköz

Sözüm aytay ulağ salgıl cümle Beg

Raħm eylegil mûnis kâhî araköz

Bizni eyletip Kûzel câhğa saldığan

Rûzân berip yürgen élni olturgen

Şundağ çağda bizni ol kıız asarğan

Fikre eylegil teki kâhî araköz

Oşol câyda bizni ol kıız hoşlağan

Tapsa ni' met bizler üçün uşlağan

Gül aziçe Aħmed Begni taşlağan

Derd eylegil şikâr kâhî araköz

Alıp çıktı çâhdın bizni cüş kıılıp

Her dem kelse köñlümüzni hoş kıılıp

Her bar keldi Râhideni baş kıılıp

Derd eylegil zikr kâhî araköz

Yūsuf Beg der sözüñ işit hāş ‘ am

İşim fuhte sözüñ kalmas nā-tamām

Haber aldı kızlar bizni şabah şām

‘ Afv eylegil Küzer kāhī Qaraköz

dep Qaraközni ta‘ rîf kılğandın keyin bu söz heme halkğa ma‘ kül boldı andın Şeyh-Şerîf İşān Nadîr Beg söz ma‘ kül kılıp Qaraköz ayimni hem Aḥmed Beg nikāhlap alıp berdi bu iküniñ hem murādı hāşıl boldı Ay Beg üçün Hezār meclisni Hîvege teklîf kılıp koyup Yūsuf Aḥmed Beg Bübāy Qamber Velî Rāhide Qaraköz Bibi Niyāz ayim at hıçrlerini heydep şundın Hîve şehriğe revān boldı bu haber Hîvege bardı kim Yūsuf Aḥmed Beg neçend at māl zerler birlen Mışrîdin kelip Hezāristege kelip tüşüpdürmiş dep ol vaqtda L‘ al Hān ayim oğlanlarınñ tinç aman şıḥhat selāmet kelgenini işitip Hîveniñ şahrāsığa bir çehār bāğı bar érdi aña çıkıp Beglerniñ kelür yollarıda muntazîr bolup oturup tursun *söz işitmek gerek Yūsuf Beg Aḥmed Beglerdin* amā Yūsuf Aḥmed Beg at hıçrlarnı heydep Bübāy Qamber Velî bu üç ayimlerni başlap yürgenleriçe Hîvege yakın bir rebāt bar érdi aña kelip tüştiler anda konup értesi haberge kişi ibarmakçi bolup aydı Yūsuf Aḥmed Beg bilen Vefā Beg Hezāristedin bile kelgen idi bu sözni işitip Vefā Beg aydı kim haberge men barsam dep idi Yūsuf Beg hoş bolup ruḥşat berdi ol rebātdın at çafıp yükürğünça yek sâ‘ atda ol çehār bāğka keldiler atdın tüşüp bir yerde atnı bağlap koyup bāğniñ ‘ imāret ‘ ālîlerige kirip baqsalar L‘ al Hān ayim Gül ‘ Asel Hān Qaldırğaç ayim üç yüzçe kénizek hizmetkerleri birlen oturadur [123a] Vefā Beg selām kılıp turuşlarığa hemeleri saçrap qofup barmasunlar dep orun körsetti du‘ ā fāḥadın keyin Düstür Hān salıp maḥāzerdin fāriğ bolğanda Vefā Begniñ Yūsuf Aḥmed Beglerniñ kelip cenkege tüşkenini bir bir beyān kıldı L‘ al Hān ayim Vefā Begdin bu sözni işitip Vefā Begniñ başıdın tabaq tabaqlarde L‘ al cevāhir saçtı bu māl zerlerni faqîr mizkînler terip alıp ğanî boldı añağıça Begler yetip keldi kénézgeler aldığa barıp barmasunlar Beglerimdep Yūsuf Aḥmed Begniñ ayağığa yıqılıp yüz közlerini sürtüp yığlaştı Yūsuf Beg kénézkelerniñ yığı zāresini fest kılmak üçün kénézkelerge qarap neme dédi

Yette yıldur körgenim yoq sizlerni

Beriñ yurtda yürgen kızlar aman mu
Azād bolğan bende derler bizlerni
Çan yıǵlağan sır u nāzlar aman mu

Cāndūzlük yünçi teşilig cānānlar
Çalem kaçılığ hüsni māh qābānlar
Çar ekip mātem tutқан yarānlar
Meniñ üçün yıǵlaşқанlar aman mu

Heykel mu neçok aşan dāyim boynıǵa
Zerrin libās kiygen dāyim añlıǵe
Biz ölkürdük Nadir Begniñ toyıǵa
Kénezkeler nāzeninler aman mu

Bende bolup oq şafā körmedim
Nadir Begniñ işlerini bozmadım
İntizār men şol yārimni körmedim
Āhū közlük şirin sözler aman mu

Sizler işitiñ Yūsuf Begniñ zārını
Dost düşmen işitmesün āhını
Haber bergil ötken köñül şādını
Gül ‘Aseledek her bir Hānlar aman mu

dép turar érdi Qaldırğaç ayim Yūsuf Begniñ āvāzını işitip aydılar kim kızlar kim
iken ‘aceb yaḥşı ğazel ‘āşıkāne oquyadur dédi

El-kışsa Begler birbirige araşıp turar 3rdi ol zam3n G3l 3 Asel ayim bir neçend kişiler birle b3gd3n çıkıp maafe birle Y3suf Begni3n aldıga kel3r 3rdi yırağd3n Y3suf Beg y3rini3n maafesini k3r3p neme d3di

arğ-ı felek bu c3nımga ot saldı

ıy3metdek bolğan c3yga yet3řt3k

ayete başd3n k3hne derdim uzğaldı

G3l 3 Asel H3n t3şken c3yga yet3řt3k

Um oğlı bu d3ny3ga toyar mu

Y3r Hicridin iki k3zni oyar mu

Mendek bolup terik y3rin k3rer mu

an yığlağan oşol c3yga yet3řt3k

Fir3ğda kee k3nd3z d3d 3tip

Dost yığlaşur d3şmenlerni ř3d etip

ara met3 3 meafesige orn 3tip

Suyar y3rim ıkan c3yga yet3řt3k

[123b] Y3suf Beg der k3yd3m hicr3n otıda

Y3rimni k3rd3m men b3ğni3n aldıda

Oynap k3ler herkim 3zi3n yurtıda

Anam si3nlim t3şken c3yga yet3řt3k

dep bolğunça G3l 3 Asel ayim yetip kelip maafesidin çıkıp barmasunlar Beglerim dep bolup h3ze m3temni birinçi felekge çıkarıp h3nrek etip yığlap aydı G3l 3 Asel H3n ayimni3n yığı z3resini fest kılmağ 33n 3 y3z k3nizeklerge Y3suf Beg arap G3l 3 Asel ayimni aldap neme d3di

Bilür musen Beg Aḥmed Ḥān
Neçük zamān kündür bu kün
Yoḡtur özümde cism-i cān
Bir tātvān kündür bu kün

Sormas kelip meniñ ḥālīm
Yıḡlar meniñ mihribānım
Ol Nadīr Beg ‘ aceb zālīm
Elem kılgān kündür bu kün

Meniñ üçün mātem tutup
Keçe kündüz ḡanlar yutup
Aydek yüzi güldek solup
Dīdār körer kündür bu kün

Derdim boldı meniñ beter
Her kimsedin devrān keter
Körmekünçe köpdür ḡaṡr
Ḥavāb-ı ḡayāl kündür bu kün

Mātem tutup sır u semen
Kénizekler köp ançamen
Yūsuf Beg der yārim birlen
Ḥuçaḡlaşur kündür bu kün

dép atdın tüşüp bularğa teşelli hãtr etip turğan hãlde Gül ‘Asel ayim közlerini açıp
kénizeklerde qarap dédiler ki ey kénizekler hũb qarañlarge bizlerniñ Begimiz
Yūsuf Beg şubu mu émes mu dep Gül ‘Asel ayim neme dédi

Yaqın barıp qarañlar

Begim şu mu émes mu

Didārıǵa toyuñlar

Yūsuf şu mu émes mu

Bizni taşlap ketgen ol

Qol ayaǵı küşãh ğul

Yeẓid alǵan oñu sol

Ġarīb şu mu émes mu

Bizler üçün yıǵlaǵan

Sinesini daǵlaǵan

Vaqt-i sehr uymaǵan

Miskĩn şu mu émes mu

Hudã qoşqan baş yoldaş

Közdin töküp köp qan yaş

Alıp ketken qızılbaş

Begler şu mu émes mu

Köydi ‘Aselniñ cãnları

İşitiñ sözümnı dostları

Hãrezminiñ Begleri

Körüñ şu mu émes mu

dép aydı kénizekleri aydı kim şubu kelgenler bizlerniñ Begimiz Yūsuf Aħmed
Beglerge oħşaydur dep hemeleri barduħ sorap köreştiler andın kénizeklerge Yūsuf
Beg ħarap anasını sormaq üçün neme dédi ħanı

Meni barmañ dégen Ĥānlar

Bir cāyda anam bar mu

Urtandım sızıp cānlar

Ķaldırğaç ögem bar mu

Ķorsaq köterip tuğħan

Hölde özi yatıp bağħan

[124a] Seħerlerde sütün bergen

Muñluğ ana kām bar mu

Bar mu tinç-i aman tuğħan

Bizge fenc urup ħaçħan

Cihān mülkini dem tartħan

Şehride tağam bar mu

Ķırğ yigitniñ Serdārı

Bu cihānniñ ħaberdārı

Ürgençiniñ Serdārı

‘Aşūr Beg ağam bar mu

Yūsuf Beg der sorap keldim

Yāt éllerni körep keldim

Olmay terik men keldim

Yurtdakiler tamam bar mu

dep bolgunca sehilleri Qaldirgaç yetip kelip Yusuf Beg agasınıñ ayagını mühkem
qoçaglap tutup zar zar yiglap Qaldirgaç neme dedi

Yette yıldur siz ketkeli

Emdi kördüm bu künlerde

Bizlerdin siz ayrılğalı

Sekiz yıldur bu künlerde

Seniñ derdiñ bolur defter

Fetip bolmas ruz-ı maşser

Öñüm mudur tüşüm meger

Sizni kördüm bu künlerde

Haqane iki agam

Dedim sizge men esselam

Qutte tapsun din Islam

Revac tapsun bu künlerde

Barmañ agam keldiñiz mu

Qaldirgaçni bildiñiz mu

Agam toylar qıldıñiz mu

Qutluğ bolsun bu künlerde

dep iki agası bilen köreşüp bolup andın öy serige yükürüp barıp anaları L' al Han
ayimğa haberlerini ayıp qoymaq üçün qofuñ öyüñizdin taşqarı bağqa çıqıñ iki
agam kelipdür dep neme dedi

Qofuñ ana ornuñızdın
İki agam yolda kélür
Bāğqa çıqıñ öyüñüzdin
İki agam sizni sorar

Bolmañ sevā bu hāletde
Düşmen körüp qıyāmetde
Kelür yüz miñ hacāletde
İki agam öyge kirer

Çıqıp körüñ oğlıñızni
Bu zamāñ bu kün köñüñizni
Bir körsetiñ özüñizni
Körmem deyip yolda yığlar

Alāyik beş at yük qılıpdur
Üç mazlüm bir eyer keltürüpdür
Bizge mihmān yetkürüpdür
Sizni dībān tohtap turar

Mineñ atı yıldın ayağ
Asıglıkdur yanda yarağ
Māldek haydar qolda tayağ
Barmañ dep çıqa sorag ahter

Qaldırğaçnıñ sözi rāstdur

Ġamlarıñnı émdi qaçur

Afġanıñnı kökdek uşur

Köreştürgey İgem cabbār

dép érdiler L´al Hān ayim qaldırğaçnıñ sözige bāver qılmazıge qarap L´al

Hān ayim néme dédi qanı

Yoqtur bu dünyānıñ yüzide

Qaydaki agañı der sen

Terik yoq ´ālem yüzide

Qaydaki agañı der sen

[124b] Kemānım yoq bu ´ālemdin

Ümīdim yoq bu cānımdın

Hiç nişān yoq oġlumdın

Qaydaki agañni der sen

Bolsa sözüñ rāst ey balam

Fervānedek taşlay maqam

Yalğançıdur dünyā tamām

Qaydaki agañni der sen

Bu cānımnı örtıme kızım

Hiçkimse işitmesin sözüm

Qatıñ qatlıġ kirdi élim

Qaydaki agañni der sen

Cānım balam siz bir köreñ
Rāst mu sözüñ aţın sorañ
Siz an turup él kerküzüñ
Qaydaki agañni der sen

L' al Hān der yolum miskīn

Sen berürsen maña teskīn

Közüñle körüp kir keyin

Qaydaki agañni der sen

dep bolmap érdi kénizekler qatın qatlağın L' al Hān ayim qaşlarığa kélip haber
qılıp qoymaq üçün néme dédiler

Gazel

Garībliqda yütin taşlap

Edā bolğan balañ keldi

Bu dünyāniñ işin taşlap

Sevā bolğan balañ keldi

Qızılbaş élgini baylap

Zindānga salıp cāylap

Çıqıpdur öz işiñ faylap

Revā bolğan balañ keldi

Hudā salğan cudalıqğa

Arā tüşken balalıqğa

Barıp yatıñ mezārılıqğa
Gedā bolğan balañ keldi

hanım çıqmay ular kirmes
Sözümüzge ular fütmes
Sen sorar yanıp ketmes
‘ İzā tutқан balañ keldi

Kénizekler körüp keldük
Atın sorap tönüp keldük
Yūsuf Aḥmed iken bildük
Vefā qılğan balañ keldi

dep érdi andın L^l al Ḥān ayim şevkat bolup ornıdın qofup eşikge çıqgunça
Qaldırğaç ayim yene öyge yükürüp kirip ey ana öznüñizdin dest qofup yeldām
boluñ agalarım bāğnıñ eşikige kelip tüşüp at ulağlarını dırahtge bağlap yüklerini
tüşürüp qaldı dep aldırıp ketip analarığa qarap Qaldırğaç neme dédi

Ġazel

Şükr eylegil bir yaratқан Ḥudāğa
Keten devletiñ keldi
Agam üçün bolsun cānım şadāğa
Ol haṭrlıkge revāniñ keldi

Bende bolup Mışrı ketgen
Başımızge ğamlar tüşgen
Sözüm rāstdur qullar körgen
Bu cismiñge cāniñ keldi

Yüzleri ceset gülşeni
Könlüñge salğıl hoşını
İki közüñniñ rüşeni
Yeñi başdın cānıñ keldi

Yette yıllar çāhda yatқан
Yıǵlatıp köz ған tı-oldurған
Ya' qūb kibi ған yıǵlatқан
Yūsuf ken'ānıñ keldi

Ĥudāyım boldı miħribān
Yūsuf Aħmed keldi revān
Ĝamıñ ketti ey ana cān
Derdiñge dermānıñ keldi

Keter émdi ĝam-ı kāhişıñ
Bī-hūde tōkme köz yaşıñ
Ĥudāğa yetti nāleşıñ
Qaldırğaç balañ keldi

[125a] dep yene yükürüp çıqıp ketti andın L' al Ĥān ayim āheste āheste mañmasa yeldām miñelmes érdi ol vaqtde kénizekler L' al Ĥān ayimniñ iki qoltuqlarından yulap ve kāhī köterip bāǵnıñ taşıǵa alıp çıqıp turdı şol zamān Aħmed Begniñ közi anasıǵa tüşüp bī-iħtiyār közdin yaşlar revān boldı Aħmed Beg aydılar ki ey aga şol çıqıp turğan otradaki mazlūm kişi anamǵa oħşaydur dep analarınıñ aldıǵa yükürüp berip yaǵını quçaqlap yüz közlerini ĥākr zār yıǵlap Aħmed Beg neme dédi

Ey közümiñ rüşeni
Māh-ı tībānım anam
Cān u dilimniñ gülşeni
Ey bağırı biryānım anam

Nikāş seniñdin toğulup
Ketmes idiñ ğamda solup
Güldek bu kün qanlar yutup

Her şām afġānım anam

Mużtar qılıp bizni felek
Berdi tutup bizni semek
Bizni qılıp kāfir helak
Yā çāk-ı giryānım anam

Qıldıñ du' ā taftuq zevāl
Yeẓid qıldı bizge vebāl
Cebri birle çıktı saqal
Aḥmedge ḥaḳānım anam

dép huşıdın ketti andın Yūsuf Beg kelip ayağığa yıqılıp yüz közlerini ayağ ḥākige
sürtüp yığılay başladı anda L'al Ḥān ayım iki oğlanlarını körüp zār zār yığılap
senimu körer künler bar iken dep neme dédi

Ḥasretde qaldım āh urup
Turдум yoluñğa tamurup
Kezdim cihānnı aḫtarıp
Taparmen mu balam seni

Bülbüldek nālān eylesem
Manşūr kibi dār oynasam
Cebrā'ılğa oḡşa yıǵlasam
Körer men mu balam seni

Terk eylesem māsivānı
Aḡtarsam uşbu dünyānı
Derdimge taftım devānı
Taparmen mu balam seni

L' al Ḥān der tanmay kezdim
Arz-ı ḡālīm ḡaḡḡa yazdım
Yıǵlay yıǵlay 'azāb tarttım
Körrmen mu balam seni

dep érđi Yūsuf Beg huşlarıǵa kelip zār zār yıǵlap analarıǵa ḡarap néme dédi ḡanı

Yette yıllardıñ beri
Ayrılıp ḡalǵan anam
Bizler ketip körüñ heli
Ġam ḡılıp ḡalǵan anam

Ḡolǵa tüştük bend olup
Çāh içinde rengim solup
Keldük bı cāyǵa ḡutulup
Ansirāb ḡalǵan anam

Kördüm közümnü sürteyin

Keldük alıp tört yoldaşın

Yūsuf körüp özniñ emelin

Yıglaşıp qalğan anam

[125b] dep yıglaşıp ol yerde başdın ayağ bolğan sergüzeştelerini evvelidin
aħrığça birin birin beyān qılıp berip érdi L'al Hān ayim işitip derd söz birlen
oğlanlarığa qarap hūn çekeridin néme dédi qanı

Yette yıldın soñra kelgen

Derdimge dermāndur men

Turup ayağım yıglağan

Hāli ferīşāndur musen

Keldi bu necatım aħtarı

Yazıldı şādılığ defteri

Él halkımnıñ serveri

Rüstem dāstāndur musen

Qaldı çöküp yarağıñ

Bu ketti bolğay soragiñ

Yansun bu tām çırāğıñ

Rāst qayta devrāndur musen

Boldı gabār iki közüm

Boldı seriğ nūrluğ yüzüm

L' al Hān anañmen özüm

Yūsuf Aħmed cāndur musen

dep bolğandın keyin Yūsuf Beg anasıdın bu sözni işitip vaqtları hoş bolup derhāl
ötken künlerini yādılarığa yetküzüp Hāzret-i Hāqsubhāne ve Te'ālāğa şükr
keltürüp Yūsuf Beg neme dédi

Ġazel

‘Arzıñ işitiñ ka‘bem anam

Menmenlikdin zevāl taftım

Raħm eylebān bizge Hūdāh

Müşkil işdin küşād taftım

Bende bolup qanlar yığlap

Ağ aldıda qolum bağlap

Çāh içinde cāndan yığlap

Bu kemlikdin qalāş taftım

Armān birle bende bolup

Érenlik derdidin solup

Yette yıllar çāhda yatıp

Bu derdimge devā taftım

Kāfirlerge boldum bende

Qol aygım saldı künde

Çāh içinde yattım mürde

Künde yüz miñ zarar taftım

Yette yıllar tarttım z̄ulmet
Başımızdın ketti devlet
Zindān içre körüp külfet
Beterlerdin beter taftım

Men uçradım bir z̄ālimge
Her kim yıǵlar bu h̄ālimge
İgem raḥm etti h̄ālimge
Érenlerdin naz̄ar taftım

Yūsuf Beg der bolup bende
Yette yılda keldim munde
Cehaletinlerdin .āh içinde
Ḳayta başdın nez̄r taftım

dep érđi L' al Ḥān ayim Yūsuf Begdin bu sözni işitip köñülleri bozulup derd söz
birle ḥūn-ı cigerleridin Yūsuf Bege qarap körge ve tartқан aḥvālını bir bir taqrır
kılıp bermek üçün neme dédiler qanı

Ġazel

Él içinde ġarīb boldum
Balam sendin men ayrılıp
Ḳıyāmetdek künler kördüm
Ḳuzum sendin men ayrılıp

Ḥazān boldı bāġ kāşen
Közlerimdin ketti rüşen
Dostlar boldı bizge düşmen

Oğlum sendin men ayrılıp

Qalmay meniñ hiç medārım

Sensin meniñ ğamküzārım

Qoldın ketti ihtiyārım

Cānım sendin men ayrılıp

[126a] Yağşı künler boldı yamān

Düşmen kıldı bizge ziyān

Bizge boldı āhır zamān

Qızum sendin men ayrılıp

Düşemeñ bizge kıldı qaşdı

İqbālımız boldı festi

Körer közüm körmes boldı

Balam sendin men ayrılıp

L' al Hān der boldum ğarāb

İzleriñni kılay tavāf

Bağrım köyüp boldı kebāb

Ol kün sendin men ayrılıp

dép bir birleri birlen köreştiler andın Yūsuf Beg Hāzret-i Resūl-i Ekrem şalla'llāhu 'aleyhi vesellemniñ rüze muṭahharāt-ı mübāreklerdin alıp kelgen bir soqum tofraqları bar érdi anıñdın azraq alıp analarınıñ közlerige sürtüp érdi anaları közi şol zamān rūs-ı münevver boldı anaları Hüdā Te' ālāğa şükr-i şenālar keltürüp yeñi başdın iki közüm rüş boldıdep hoş vaqt hürrem boldılar

El-kıssa Yūsuf Begni Aḥmed Begni Bābāy Ƙamber Velīni ol alıp kelgen üç
maẓlūmnı araĝa alıp kénizeklerniñ yıĝlaşkanlarını Yūsuf Beg körüp bularge
teşelli étip yıĝlaşmañlar keliñler tinç-i armān turduñlar mudep neme dédi ƙanı

Kénizekler yıĝlaşmañlar

Keliñ bir bir köreşeli

Kötekleşip sözlermañlar

Keliñ bir bir köreşeyli

Kénizekler aman musiz

Dostlarımni körgen musiz

Ƙulaqlaşmay turuñ şüksiz

Keliñ Hānlar köreşeyli

Aşlım sorsañ Begzādi

Aĝris Hānnıñ evlādı

Bolurmiz rāst-ı şehzādi

Keliñ Hānlar köreşeyli

‘ Aceb kördüm men sizlerni

Tönür musiz şubularni

İzdep keldük biz sizlerni

Keliñ cānlar köreşeyli

Ƙararsizler bizge tola

Sorsañ oşol Ƙamber ata

Ol üç ƙızlar bizge hemrāh

Keliñ cānlar köreşeyli

Zindān boldı bizge vaţan

Bizler yattuğ Ƙamber birlen

Kün kördük biz ƙızlar bilen

Ƙaderdānlar köreşeyli

Nāzük beden Rāhide ƙız

Küzer Şāhniñ ferzendi ƙız

Ƙadrini hūb biliñler siz

Ƙız cuvānlar köreşeyli

Ol bizlerge ƙıldı hıżmet

Ƙoşup berdi nāz ni' met

Ƙalāşımğa ƙılıp himmet

Ƙaderdānlar köreşeyli

Ƙonça boyluğ ƙara ƙaşlıƙ

Hūnlar yutƙan közi yaşlıƙ

Bibi Niyāz bizniñ yurtluğ

Nevcuvānlar köreşeyli

Sözüm aytay başdın el-ƙışşa

Hūsni cādū közi nergis

Atasıdur Hemze ' iş' aş

Cānānlar köreşeyli

Atın aytay sizge bir bir

Bu rāḥde Ƙaraköz der

Bibi Niyāz Būbā Ƙamber

Mestāniler köreşeyli

[126b] Ƙalāş Ƙılğan bizlerni o

Ellik beş aţ zer māl bu

Biz birle ol çıktı öçü

Giryānéler köreşeli

Barça işitiñ feryādımni

Ƙudā berdi murādımni

Leşkeri kördüm öz élimni

Hemḥavānéler köreşeli

İşitiñ Yūsuf Beg sözini

Keldi sorap öz élini

Kördüm kelip çehār bāgımni

Keliñ cānlar köreşeli

dép érdi andın heme ḥalq ḥalāyıqlar birin biri kelip kenāre alıp köreştiler ol vaqt
Gül ‘Asel ayim Yūsuf Begni aldığa kelip ol Ƙızlardın künlegenni Ƙılıp Yūsuf
Begdin suvāl sorğanı Yūsuf Beg cevāb bergenleri

Suvāl-i Gül ‘Asel

Cudā bolduq yette yıllar

Yaşın keliñ köreşeli
Yarıñ mu ol turğan kızlar
Yaşın geliñ köreşeyli

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Vağtimizde ne ettiñler
Keliñ yārim köreşeli
Bizni sizler unutuñlar
Keliñ yārim köreşeyli

Suvāl-i Gül 'Asele

Yette yıllar zārıñdur men
Yolda yatқан hārıñdur men
Seniñ üçün zārıñdur men
Yaşın geliñ köreşeyli

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Qızıl kelüñni sattuñ mu
Başқа hārīdār taftıñ mu
Bizni unutup qaldıñ mu
Keliñ yārim köreşeyli

Suvāl-i Gül 'Asele

Men yette yıl qan yığladım
Bağrımni otқа dāğladım

Maqşūdğa yeter çağladım

Yaqın keliñ köreşeyli

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Qızılbaşqa bolduq bende

Qol ayağım saldı künde

Āzād bolup keldük munde

Keliñ yārim köreşeyli

Suvāl-i Gül ‘Asele

Kördük sansız ‘alāmet

Başqa tüşti kıyāmet

Düşmenler kıldı melāmet

Yaqın keliñ köreşeyli

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Çıktuq zindānniñ içidin

Qutulduq kāfir élindin

Va‘ de şoldur öz éldin

Keliñ yārim köreşeyli

Suvāl-i Gül ‘Asele

Gül‘Asele saña zār oldı

Yoluñğa intizār oldı

Maña dünyā hem tar oldı

Yaşın keliñ köreşeli

Cevāb-ı Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der saña er men

Keçe kündüz ğamıñ yer men

Ahvālimni saña der men

Keliñ yārim köreşeli

dép bolğandın keyin Aħmed Beg der érdi kim meniñ yārimğa ‘aceb işler qılıp
iken bizler üç tört kün keyin rāq kelgen bolsaq Nadir Beg Sulţān dégen oğrı
yārimni érge berür iken şükrü’l-ħamdallāh yārimni qolumğa şıhhat selāmet
tafçurup aldım dep dünyā bi-vefā lıqıǵa şekveler qılıp Aħmed Beg néme dédi qanı

Kelipdürmen Mışrı şehridin

Qolğa keldi yārim meniñ

Qanlar yıǵlap yār Hicridin

Qayta keldi yārim meniñ

Ŧaleb kıldım bülbül bolup

Başqa dāğ u ğasret tolup

Qızılbaşqa bende bolup

Ketti nāmūs ‘ārım meniñ

[127a] Felek fest etti iqbālim

Tārāc étip mülk-mālım

Érenlik qatıǵdur zālım

Aşla yoqtur ğālım meniñ

Qaldı meniñ yaşlıq işim

Taşlarge tekdi bu başım

Ol haziçe meniñ yārim

İşitmedi zārım meniñ

Ahmed Beg der men eylenip

Kelsem tafıp öy ahtarıp

Bermekçi dep hançer alıp

Hoş vefālīg yārim meniñ

dép érdi Gül Haziçe ayim Ahmed Begdin bu sözni işitim aydılar kim ey cem'ıyyetler maña tola melāmet kılışmañlar men érge tüşer bolsam tüşer idim men Ahmed Begniñ tahāretida olturup 'ömrümni keçürey bir kün bolmasa bir kün bir tarafdın çıkıp kelse 'aceb émes dep atamniñ naşihatige ašla kulaq salmay 'ālem halkınıñ ferīgte sözlerige kirmey qolumğa hançer alıp Ay atamni érge berürmen démegil eger meni érge berseñ yaz herip ölermen yā bolmasa hançer birle özümni özüm helāk kıılırmen dep qabül kılmay duruşluq urup āhır mañlūbumğa ulaştım eger kimerse şadaqa-i ihlāşları birlen Hudāy Te'ālāğa yıgılasa murād-ı maqşūdlarığa yeter iken dep Gül Haziçe ayim néme dediler qanı

Cem'ıyyetler añlañ sözüm başladım

Evvel başda men yārimdin ayrıldım

Evveldaki mäh menni qaşladım

Bend urğuçı devrānımdın ayrıldım

Yıgladım men keçe kündüz yāri dep

Tāqat kılmay yürek bağrım farılap

Qayğu bilen keçelerde zārılap

Def' etküçi gamh'ārımdın ayrıldım

Dédim maña şirîn cānım kérekmes
Taht-ı necat ve mülk ü mālım kerekmes
Bir yār üçün fedā bāğım kerekmes
Raħm etküçi dermānımdın ayrıldım

Ötkerürmen dédim yığlap ‘ ömrümni
Sen ҡastasañ életip ketey başımni
Қadır İgem alğıl dédim cānımni
Yurt ikāsı sulṭānımdın ayrıldım

Dāğ armān mende ҡaldı yārānlar
Aħmed Begdin cudā boldum işitiñler
Émdi yettim murādımğa körüñler
Yastuğ bolğan derkārımdın ayrıldım

Gül Haziçe ҡanlar yığlap dād etip
Lāle kibi yaqasını çāk etip
Yette yıldur Aħmed Hānnı yād etip
Rūzkāhlıq nigārımdın ayrıldım

dep başdın ayağ bolğan vāḳ‘ alarnı birin birin aytıp berdi sözni Aħmed Beg işitip
yāriniñ hālīga efsūs larıp Gül Haziçe ayım küçlerige ҡarap Aħmed Beg bu
maħammesni oқudılar

Muħammes Ğazel

[127b] Yette yıllar çāh içinde zār hayrān bolmaşım

Kühḳān tağıça érdim yer birle yeksān bolmaşım

Şum felekniñ zulmetidin men Hâne-i vîrân bolmaşım
Evvelâ yaşlıg çağımda men bende zindân bolmaşım
Şol sebebdin neyleyin men Hâne-i vîrân bolmaşım

Bu ğarîbliğda yürüp mundağ esîr kıldı felek
Uşbu cānımğa ‘aceb yüz miñ cefâ saldı felek
Hâsret armân bilen bizge cefâ kıldı felek
Él içinde neyleyin şāhib-i ‘azâ kıldı felek
Neyleyin necatı qara men Hâne-i vîrân bolmaşım

Ayrılıp hem dilberimdin men ğarîb bî-nevâ
Tayıg-ı hicrân saldılar köksümge yüz miñ mâcerâ
Bu cihân evvânıda boldum ħarâb u mâtem serâ
Hiç kişiler bolmasun dâğ elemge mübtelâ
Neyleyin necatı qara men Hâne-i vîrân bolmaşım

Yoqlağımda men atamdın sızılmağay idim kâşki
Ortanıp hicrân künini körmegey érdim kâşki
Uşbu hâsretlik cihānga kelmegey idim kâşki
Bu yamân künlerni men körmegey érdim kâşki
Neyleyin necatı qara men Hâne-i vîrân bolmaşım

Ahmed Beg der neyleyin men mübtelâ boldum bu kün
Dilberimdin ayrılıp şāhib-i ‘azâ boldum bu kün
‘Aqlı huşumdın yette mundağ cudâ boldum bu kün

Ortanıp hicrān ğamıda bī-nevā boldum bu kün

Neyleyin necatı qara men Hāne-i vīrān bolmaşım

dép şükriyer aytıp aydılar kim biz Hudāy Te‘ālā ‘aceb belā damıdın qutqarıp esen
aman öz yurtlarımızğa yetkürüp qām qarındaş él halkım birlen qaruşturdı dédi bu
sözni Qaldırğaç ayim siñilleri işitip agalarığa qarap suvāl sorğanı Aħmed Beg
Qaldırğaçğa qarap bir bir cevāb bergenleri

Suvāl-i Qaldırğaç

Dāğ armān bile ketken

İki agam siz musiz

Yette yıldın soñra kelgen

İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aħmed Beg

Yette yıl yığlağan

Aħmed ağan érmes mu

Yürekiñni dāğlağan

Aħmed ağan érmes mumen

[128a] *Suvāl-i Qaldırğaç*

Barğunça sen yığladıñ mu

Bizni izder çağladıñ mu

Tağdın aşıp qaradıñ mu

İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aħmed Beg

A yā siñlim tağqa çıqtım

Ürgençi-seri köp qaradım
Halkımnı izder çağladım
Aħmed ağan érmes mumen

Suvāl-i Qaldırğaç

Agam zindān tüşkeniñde
Küzer Şāhnı körgeñde
Ne taftıñ turğanıñda

İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aħmed Beg

Kördük belā qazā dāmi
Cārī kılduq Allāh yāri
Kelür yurtñıñ fehliwāni
Ağan érmes mumen

Suvāl-i Qaldırğaç

Sen sen musen köp yıglağan
Maşūr kibi dāra oynagan
Sizni özi haq kutqargan
İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aħmed Beg

Bende bolup barduq mundın
‘Aşūr Beg hem yandı cenkdin

Halāş taftuķ biz zindāndın
Kelgen aġañ érmes mumen

Suvāl-i Qaldırġaç

Biz ibarduk tınadın ħať
Ürgençidin Mısrīġa yet
Rāstlaķıñdın bir nişān et
İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aġmed Beg

Ĥať beripsen bizge yetti
Ĥať baġladuķ tına ketti
Tınadın ħať neçük yetti
Nāme bergem émes mumen

Suvāl-i Qaldırġaç

Miskīn Qaldırġaç kıldı zārı
İgem berdi saña yārı
Saldurupsen ħaťge barı
İki agam siz musiz

Cevāb-ı Aġmed Beg

Aġmed Beg der ögem söz koy
Alıp keldük biz sizge toy
Lāzım kerek bizlerge öy

İki ağaň érmes mumen

diyeşip bolğandın keyin L'al Hân ayim Yūsuf Aħmed Beglerni táb'a-i cem' iyyetleri birlen Hīveniň kette kiçiklerinimu yoldın bāğқа ırlap alıp kirip mihmānlarğa nāz-ni' met şirni şerbet birlen sayrap kılıp Destūr Hân yangandın keyin Yūsuf Beg қayn ataları Emir 'Alī Hānı hayāt bar mu dep sorap aydı ol zamān L'al Hân ayim cevāb verdiler ki ey balam Yūsuf Beg Emir 'Alī Hân Hārezmīda bir tağ bar ol tağnıñ bir ğarı bar érdi sizlerni Küzer Şāh öltürüpdürmiş dégenni añlap aydılar ki ularge vefā kıлмаğan dünyā maña vefā kıılır mu dep sizniñ iştiyākıñızda yığlay yığlay hānmānı tāc-ı taht hazīne defīne māl mülkni taşlap terk-i dünyā bolup ğar-ı fenāğa kirip ketti dep érdiler Yūsuf Beg andın ibarıp қayn ataları Emir 'Alī Hân birle köreşmekni iştiyār kıılıp şehrge dāhıl bolmasdın atlanıp Hārezmī tarafge yüz keltürüp revān boldı neçend күnde ol şehrge keldiler Yūsuf Aħmed Beglerniñ kelgen haberlerini Ay Hân iştip aldığa çıkıp körüşüp şehrige teklif kıılıp érdiler Yūsuf Beg aydılar ki [128b] bizler atañız Emir 'Alī Hānı körmekünçe şehrge dāhıl bolmasmız bizlerni başlañ dégen vaqtide Ay Hân şād-ı hürrem bolup Beglerni başlap yürüp ol ğarğa alıp keldiler Yūsuf Beg Aħmed Begler ğarğa kirip қарap körseler Emir 'Alī Hân ğar içinde bir hemrāhı birlen uyquğa meyl kıılıpdur қarılıғ cānūbidin belleri munça yep қadd-i dūtā bolupdur çerāyları kehribādek sarğarıpdur saқalları kāfürdek aқarıp ketipdür ağızlarıda bir tişleri hem yoқtur közlerige çafaқ örtapdur başlarınıñ muyları hem aқarıpdur Yūsuf Beg bu aħvālni körüp yığlap қayn atasını uyğatmaқ üçün neme dédi

Ol күn felek maña saldı kähşi

Sendek münhem zindān içre cāy tuttum

Tinmey aқtı közlerimniñ қan yaşı

Keçe күndüz zār yığlap āh urdum

Menmenlikdin қaldım netey belāğa

Şām sehr yığlap yürdüm Hudāğa

Zāt-ı fākini özümge hoş fenā tuttum

Kāfir bilen aldım sensiz belāda

Hasan hūseyin turur bil iki aman

Tiledim men mededlerni her mūdām

Zindān içre arān oup Şubh Őām

Cem' -i firler ruhdın meded tiledim

Yüz yigirme tōrt miñ ötken nebīni

Ebū Bekrī ' Ömer ' OŐmān ' Alīni

Ebu'l Hoca Şeyh-Őerīf velīni

Bara firdin yıglaşıp nuşret tiledim

Yūsuf Beg der keldim sizni soraqlap

alāyıdın ilap sizni yaraqlap

Amed birle amber Hūdāa yıqlap

Uyulaanıñni kōrüp tola aradım

dēp ērdiler Amir ' Alī Hān Yūsuf Beg dēgen avāznı iŐitip orunlarıdın sarap uyanıp ofup olturup bolunalik Yūsuf Beg Amed Beg Būbāy amber Velī başlaın selām ılıp ērdiler Őol zamān Emir ' Alī Hān Beglerniñ selāmıa ' aleyke alıp sordılar kim maña selām ıluı sizler nēme kiŐi dep suvāl sorma ucün Emir ' Alī Hān Beglerge arap bu muammesni oudı

Men arīb nātvānnı iz dēgen sizkim balam

İltifāt birle kelip sōzleyürsen kim balam

UŞbu hālimni kōrüp yıglaan kimsen balam

Nāz birle cān u cismim dālaan sen kim balam

Kōhne bolan derdlerimni uzaan sen kim balam

Çün şedefdek kim bahāmen ayrılıp sendin cudā
Bülbül-i şūrīdedek boldum gülistāndın cudā
[129a] İki Begdin ayrılıp boldum qanatımdın cudā
Eyledi andın cudā boldum bu cānımdın cudā
İz dībān munda kelip yoqlağan sen kim balam

Dāğ-ı hicrān birle qaldım yoq meniñ hiç t̄aqatım
Hemdemim hem mūnisim qaldı o yerde uqatım
Men seniñdin ayrılıp ketti belimdin kuvvetim
Hām hayālim ketti keldi köñlüm ferīşān külfetim
Cismidin qalğan dilimni örtegensen kim balam

İki şuñqārım ketip qasretde qaldım ayrılıp
Dāğ-ı hicrālar bile söndi qanatım qarılıp
Nāgihān gamlarığa ketti ayağım terilip
Bülbülüm uçtı çimendin hürküp havāha aylanıp
Men ğarīb üftādeni iz dégen sen kim balam

Emir ʿ Alī Hān Şāh idim āhīt gedā boldum bu kün
Qarılıqda mübtelā-i intizār boldum özüm
Bu cihān ivānıda mātem tutup yattım özüm
Ol Yūsuf Aḥmed Begimdin cudā boldum özüm
Hār u zār-ı mübtelānı yoqlağan sen kim balam

dép aydılar Yūsuf Beg Emir ‘Alī Hāndın bu sözlerni işitip zār zār yıǵlapdur söz
birle hūn-ı cigeridin neme dédi anı

Keçe k nd z derd ekkenge

Ha  zi dev  yetk z r

K zleri ndin aǵan yaa

İgem if  yetk r z

Felek baǵrını d ǵlasa

adaa birle bel baǵlasa

Evvelide an yıǵlasa

 hirde af  yetk z r

B -h de t kme k z yaı 

K yd rdi meni n leı 

A k z  n k ter baı 

Mihr eyletken vef  yetk z r

Y reki ndin k ter d ǵı 

Sarǵarıpdur ba ayaǵı 

Kelgend r iki oǵlanı 

Derdi nge dev  yetk z r

Oǵlanı ndur Y suf d gen

Bende bolup Mırı ketgen

Baı   ze arap turǵan

Devleti hemā yetküzür

Yette yıldur körmey sizni

Ĥudādın bizge izni

Yūsuf Beg der bilseñ meni

Muqaşşadğa Ĥudā yetküzür

dep bolup özleri birlen bile alıp kelgen rüze-i iĥzaratnıñ tofrağını azraq Emir ‘Alī Ĥänniñ közlerige sürtüp idiler şol zamān Emir ‘Alī Ĥänniñ iki közleri çafaqlıqđın ayrılıp rüşenlikge [129b] mübeddel bolup tāze boldı andın Yūsuf Begni bir körüple tönüp orunlarığın saçrap qofup kenāre tartıp köreşep birbirleridin asıp ĥāl soraşıp andın mübārekbādlıqlar eylep şükre *elĥamdüli’llāh ve’l menne* birbirimizni dīdār-ı cemālimizge qavuşturdı dep Emir ‘Alī Ĥān şükr keltürüp neme dédi

Şükri ĥaқnıñ dergāhıǵa

‘Ad altelik Şāhnı kördüm

Toydum Begler cemālıǵa

Zār yıǵlaşqan zārı kördüm

Firāqıda qanlar yıǵlap

Yürekimni otqa dāǵlap

Bizni körmekge bel baǵlap

Kelgen iki yanı kördüm

Ĥudādın boldu ‘ināyet

Müşkilim boldı kifāyet

Beglerim keldi selāmet

Yaĥşı uluǵ şānı kördüm

Yette yıllar men sorağlap
Sekiz yıldur bağrım dāđlap
Ya' kıb ketti kıanlar yığlap
Yūsuf u Züleyhānı kördüm

Ĥudā bergen bu mađşūdum
Açıldı bađt-ı mađlūbum
Asān aman keldi oğlum
Yeteli güyā cānnı kördüm

Ĥađđa yetip urđan āhım
Érenler boldı fenāhım
Rağm eyledi İlāhım
İki oğlum māhnı kördüm

Yette yıllar boldum ĥayrān
Közüm giryān bağrım biryān
Felek kııldı bizni sersān
İki oğlum Şāhnı kördüm

Emir ' Alī Ĥān derler zārım
Téz açılđan güli' zārım
Tāze boldı bu közlerim
Yūsuf Ađmed Ĥānnı kördüm

dép bolğandın keyin Beglerge muhāzır keltürüp qoydı tenāvül qılaşıp destür yığlağandın keyin Yūsuf Aḥmed Begler soradılar kim ey ata şol cānımızdın ‘aziz dostumuz ‘Aşūr Beg Serdār qanı yigirme tōrt yigitleri qaysı cāyda öldü mu yā terik bar mu bizlerge aytıp beriñ bizler ularnı berip köreli dēdiler ol zamān Emir ‘Alī Ḥān yığlap aytılar kim ‘Aşūr Beg Serdār kırq yigitleri birle sizni iz dep barıp taqlarnıñ dārālarıda yeẓidler birlen cenk qılaşıp sizlerni kāfirlerdin uçratıp alalmay çendān uruşup kāfirlerdin qatıg zaḥm yep oñ yutası kesilgen iken ol zaḥm birle cān tartıp taşıp Ürgençide yatadur talağa mu çıqalmaydur ol kırq yigitdin on beşi şehid bolğan ikenler qalğanları ‘Aşūr Beg Serdārınñ qasılarında turur dep birin birin aytıp berdiler Yūsuf Beg qayn atasıdın buñlıg sözlerni işitip anda barmaqğa dāgdāğa qılaşıp Emir ‘Alī Ḥānnı çapdurup aḥ [130a] ğa mindürüp oğlı Ay Ḥānğa atasını tafalap Ḥārezmige hūn étip bolup özleri şol yerdin Ürgençige revān boldılar menzillerni tayy qılıp ve bādiyelerni qatı eylep neçend künde Ürgençi şehrige yettiler bularnıñ kelgen haberini ‘Aşūr Beg Serdār işitip öz kişilerige özini köterip Beglerniñ aldılarığa çıqıp körüşüp begāyet şād bolğanlardın ‘Aşūr Beg Serdār Yūsuf Aḥmed Begge qarap neme dēdi

Barmāñ ögem Aḥmed birlen Yūsuf Ḥān

Asān mu teñdaşıñız ne keçti

Qolğa tüştüñ terik turup iki cān

Aman musiz teñdaşıñız ne keçti

Sizler ketip kördüm türlük cefānı

qılalmadım def kelgen belānı

Émdi taftım sizni körüp devānı

Asān mu teñdaşıñız ne keçti

Mundın barıp cānım ḥāliñ ne boldı

Neçük zulüm yeẓid sizlerge qıldı

Seni neçük felek āzāde qıldı

Asān mu teñdaşınız ne keçti

Zindān içre yezīd sizni saldı mu
Cānınızğa zūlm ü cefā kırsaldı mu
Halāşınızğa bubam sebep boldı mu
Asān mu teñdaşınız ne keçti

Bilmem küzel sizge cefā kılgandır
Keçe kündüz seni urup soğandır
Öltürmekge zindān içre salgandır
Asān mu teñdaşınız ne keçti

‘Aşūr hālī asān bolsa barardı
Barıp sizni zindānlardıñ alardı
Kāfirlerniñ cānlarını qarardı
Asān mu teñdaşınız ne keçti

dép érđi Yūsuf Beg ‘Aşūr Beg Serdārdıñ bu sözlerni añlap hūn çekerdin bir söz
ayğanı

Ġazel

İşitip turuñ sözlerimni cān-ı dil
Cānnı bizge başda bergen İlāhım
Kışşa özđin sözdaşım işitgil
Ana qarın bizge bergen İlāhım

Sebeb kıldı bizni birge ulatıp

Feydā kıldı cismimizge cān berip
Tuğulmasdın berün kulğa rızq berip
On aydın soñ türeltergen İlahım

Şundın beri künler körüp çoñ bolup
Hıāhiş kılır térküzüban oturup
Cānnı alur kulnı özge köndürüp
Kuruğ tenni közğa életken İlahım

Birni kāfir birni mü' mīn kılıban
Birni se' id birni şāki étiban
Hem düzahka hem cennetge salıban
Her kıysığa orun bergen İlahım

Birni miskīn birni ğanī kılıpdur
Birni şādep birni kuldek satıpdur
Birni cāhil birni vāşıl kılıpdur
Her birini birge tutқан İlahım

Kudretlerin kıılmaq üçün aşkār
[130b] Yarattı ol 'arz-semā güli' zār
Kulğa bardur rahmeti haq bi-şümār
Birni birge oğşatmağan İlahım

Birni kıldı tuvāñir-i aĝniyā

Birni kıldı faķır haķır fādşāh
Birni kıldı za‘if kesel nābiyā
Birni āzād birni satķan İlāhım

Haķ kudreti birle tüştüm yezīdge
Sağındım men cümle ğāzī şehīdge
Cümle Resül barça nebī velīge
Raħm eyleban bizge bkğan İlāhım

Yūsuf Aħmed ħalāşlıķı Ĥudādın
Her ne kelse körüp keldük belādın
Asān aman saķladılar każādın
Müşkil işim asān kılgan İlāhım

dép érdiler ‘Aşūr Beg Serdār Yūsuf Begdin bu sözni işitip zār zār çün ebr-i nev-
bahār yığlaşıp Yūsuf Aħmed Beglerniñ ayağığa yıķılıp ‘özreler koyup öz aħvālını
beyān kıılıp yığladılar şol zamānde Yūsuf Begniñ ‘Aşūr Beg Serdārğa içi ağrıp
raħmesi kelip ol alıp kelgen ħākini lay kıılıp derħāl ‘Aşūr Beg Serdārniñ
cerāħatlerige çafıp ‘Aşūr Beg Serdārniñ cerāħati şıħhat tafmaķ için Yūsuf Beg
Ĥazret-i Ĥaķsubħāne ve Te‘ālāğa sığınıp cem‘-i enbiyā-evliyā mezār-ı
meşāyihlarnı şefi‘ keltürüp bu münācātını oķudılar

Uluğdur zāt-ı fākiñ cemī‘ bendége herdem
Beħaķķ-ı ‘arşı körse heme ‘arzü’s-semā-i ħaķķı
Kılıpdur düşmen éliler kıluñğa tiğ urup mülāzım
Be-ħaķķı karap kıosın heme refrefā havā ħaķķı

Meni dep keltürüp ādem başımğa cān fedā kıldı
Yolumğa cān berip on tört tiğit cennetni çāh kıldı

Birāder dostumuz yıǵlap saña köp āh vā kıldı
Şifā bergil bu kün yarıp cem‘ī enbiyā haqqı

‘İtā kıl raḥmetiñ kulğa tafıp şıḥhat-i revān ҡofsun
Halāyık erkaşıp mundın yene Mısrī-seri yürsün
Tolaşıp dīn mezhebni meydānlarda cenk kılsun
Cemī‘ enbiyā u evliyā u zāhide haqqı

Cemāliñ nūrıdın ay kün tafıp dünyā bolup ziynet
‘İbādetdin tafile kılıp ādem üçün minnet
Vesvesedin aña tokı tüşüp kervenge yüz laǵt
Bolup şeytāni‘r-racim ya‘ni beder kılgan revā haqqı
Dilim cūş urdı bu sā‘at şifāniñ daşını ҡanmap
Devā ber ḥālīga raḥmet ét dünyāda cān ay nāt
Ġazātğa tendürüst eylep Muḥammed zincirin baǵlap
Şecā‘at bereñ yarıp şafi ādem ata haqqı

[131a] Ƙıdalsun bu barıp cāhil kızılbaş élige sekrip
Kelip bende eyledi düşmen éli bizge berip mekrip
Sa‘ādet menziliğa olturup keltürür se‘id-i ‘aqrīb
Bu sā‘at maña nuşret ber bu ҡalğan ğamzede haqqı

Müsellem kıl munı yā Rab asāndur saña her müşkil
Ayaǵı şḥhat tafsun minip ğazātğa atlanıp düldül

Yūsuf Aḥmed yene Ƙamber Velī bir ƙul üçün yıǵlar ƙıl maǵbūl
Şehīdi ğāzīler ya‘nī Muḥammed Muştafā ḥaǵǵı

Tamuǵdur menzili cāhil ƙuluǵa bir berdiñu cennet
Aña şāyeste bolǵaǵa bolur bir demde yüz rāḥat
Kötergil def‘ bolsun kim başdın ƙayǵuluk āfet
Beşerni şıḥḥat ƙılǵaysen çehār yār u bā-şafā ḥaǵǵı

‘Aduv siz zār ƙılǵan Yūsuf Aḥmed nuşret ber
Ġazāt ƙılmaǵ üçün ƙopǵan ƙuluǵa tarfe himmet ber
Cefā ƙılǵan yezīdler ƙolumdın aña zulmet ber
Bu ‘āciz ƙulǵa raḥm etgil şehīd ü Kerbelā ḥaǵǵı

dép du‘ā ƙıldılar Beglerniñ bu ƙılǵan du‘āları dergāḥ ḥaǵǵıda icābet bolup ‘Aşūr
Beg Serdār şıḥḥat tafip ornıdın ƙofup érdi heme ḥalk ‘Aşūr Begniñ şıḥḥat
tafǵanıǵa mübārebādılık ƙıldılar dostlar şād boldı düşmenler ğamkīn bolup ğam
ƙayǵuǵa ƙaldılar

El-ƙışsa ‘Aşūr Beg Serdār Beglerge cānlarını taşadduǵ ƙılıp ihlāş barǵan seri
ziyāde bolup ölkünçe iki Beglerniñ ḥizmetide kāfīrler birle uruşup cenk ƙılıp
dünyānı İslām nūrı birle ābād ƙılmaǵǵa ‘addde köterdi andın Yūsuf Beg ‘Aşūr
Beg Serdārın taǵası Bozoǵlan Ḥānniñ ḥāl-aḥvālini soradı ‘Aşūr Beg Serdār
Bozoǵlan Ḥānniñ ḥālini bir bir etip berdiler Yūsuf taǵasını körmekge ‘arzūmend
bolup ‘Aşūr Begni bile alıp İsfahān şehriǵe revān boldı Yūsuf Beg Aḥmed
Beglerniñ kelgen ḥaberini Bozoǵlan Ḥān işitip şehri aynabendlik ƙılıp yarlıǵ
ƙıldı şehriñ yette yaşardıñ yetmiş yaşarǵıça ‘adem ƙalmay iki inim Yūsuf
Aḥmed Begniñ aldıǵa fiş bāz çıkıp istiǵbālide tursun dep ol zamān bu ḥaberni
şehr ḥalkı işitip ferīk ferīk oymaǵ oymaǵ sancaǵ sancaǵ berrāk berrāk ğabūḥ
ğabūḥ ƙabile ƙabile heşm heşm yār yār heme él bégbār Beglerniñ istiǵbāliǵa çıkıp
turdı bā-fāyde aḥūn kötek birle ‘ümme-i şerīf tazǵa boldı ḥalāyıkniñ ful mālını
oǵrı [131b] almasa Bozoǵlan Ḥān tolap bergeli yaramadı ziyān bolsa ḥalāyıkǵa

boldı amā Begler neçend zamānda şehr-i İsfahānğa keldi Bozoğlan Hān Beglerniñ
istiķbālīga çıķıp körüşüp bir biridin hāl ü ahvāl soraşıp şehrge alıp kirip neçend
kün mihmān kılıp taht baht tāt salţanatnı iki Beglerge taşlap berip dēdi kim mana
ēmdi ey inilerim fādşāhlıǵnı qoluñlarıǵa alıñlar yaǵşı yamānnı az munda imtiħān
kılıǵuçe bolsun andın fādşāhlıǵnı berey dēsem sözümge aşla onaşmay mendin
yamalap yüz urup çıķıp başıñlarǵa ne künler tüşüp ne belālarge yoluxup
kızılbaşqa bende bolup ketiñler başıñlar taşqa tekıp hayli yaǵşı yamānnı bilip
füştiñler devletniñ qadrini ēmdi bilgey sizler dep salţanat tahtnı Beglerge qoyup
berip özünüñ başları sen kelgen sergüzeştesini evvelidin āħirīǵa bir bir beyān kılıp
Beglerge qarap Bozoğlan Hān neme dēdi qanı

Maña taǵa ērdi atañ şā bolup

Sözüm aytay başdın ayaǵ sen işit

Tāb' i ērdi yette iqlim yād bolup

Keymişleri şeniñ kuyaǵ sen işit

Bir yüz İgem kırk lek leşker hāzırdı

Yetmiş yette yaş nū-cuvān şātırdı

Ne emr etse aña qayıl çekerdi

Qolda kamuş altun tayaǵ sen işit

Toqsan iki merşep dāyim cenk qaķıp

qanlar cenkde taǵlar boytañ aķıp

Militanlarnıñ öylerini hem qaķıp

Kün yüzini tuttı yaraǵ sen işit

Her bir Begni qoydı atañ yaraşqa

Dürre toldı tof u miltıķ kılıçǵa

Himmet kıldı dāyim ğazāt kılışğa
Tutti ‘ālem uyub sorağ sen işit

Aña qaldı Ebā Müslim mīrāşı
Ular kördi bu dünyānıñ vefāsı
Aman bermey yezīd kıldı cefāsı
Devlet kördi başdın ayağ sen işit

Ġazāt kılsa şemşir nīze urardı
Kāfırlarnıñ cānlarını qarardı
Şehr mülkin öylerini çıkardı
Basıp kirip alıp qarağ işit

Yemen Hisār māğrib meşriq yürdiler
Bu dünyānıñ tamāmını aldılar
Ĥarāçnı ĥazānıge saldılar
Rūm şām bile hem dād bāğ sen işit

Bozoğlan der Köroğlını körgen mu
Sulţān Sencer Maĥmūd Ĥānnı körgen mu
Şir Ĥān Feser Ĥān mollān şāhnı körgen mu
Ular ketti bā-memāt hiç rāğ sen işit

Dünyā maña kıldı tola melāmet
[132a] Neçe kördüm bu vaqtğıça ‘alāmet

Atañızdın keldi sizlerge nevbet
Qaldı dünyā mülk ulağ sen işit

Bozoğlan Hān saña neçe söz étti
Nevbet mendin ötüp sizlerge yetti
Kelür keter cūr-i cefā iş ötti
Émdi kılıñ suvāl sorag sen işit

dép bolğandın keyin Yūsuf Beg dédiler ki ey tağa evvelde bizler sizniñ sözüñizge
onaşmay yüz urup baş evirüp çıkıp körmegen künimiz qalmaq ne qatıg belālarge
giriftār bolup kızılbaşqa bende bolğandın keyin körmegen zülümlerimiz qalmaq
dep Bozoğlanğa qarap Yūsuf Beg neme dédi qanı

Qulaq salıp işitgil meniñ ‘ arzımnı
Menmenlikkim maña ziyān urdı yā
Qoymadılar şum yezīdler hālimni
Künde yüzni sınaq qamçı urdı yā

Şikār bardım aşla berer qılmadı
Kün keç bolup yanay désem bolmadı
Ol Rāhnüş düşmen iken baqmadı
Dāru berip fenlap tutup aldı yā

Qol ayağım bende zincir salıban
Tutup berdi yezīdlerge életban
Alıp yürdi bizni tağdın aşıban
‘ Aşūr Begim yolda cenkler qıldı yā

Yetmiş beş kün cenk kıliban yandılar

On dört yigit bizniñ üçün öldüler

Arā çölde mezār bolup qaldılar

Bizni yezīd eyletip Mısrī bardı yā

Tuğra kıldı bizni yezīd Şāhığa

Emr eyledi yezīd Şāhı dārığa

Şabūr cānın fedā kıldı bizlerğa

Cāndın keçip şūr şehīd boldı yā

Qatıg ğazab bizge kılip Küzer Şāh

Qol ayağım keşān salıp saldı çāh

Zindāndın biz çıqıp kirdük uşbu rāh

Ēküleñ üç kız sebab boldı yā

Yūsuf Begniñ sözini sen işit köp

Mısrī içre aqlar alduq otuz çöf

Māl zer herm altun kümüş tola köp

Alduq anı heme tüvān boldı yā

dép sözini tamām kılip bolğunça hādemler muḥāzır keltürüp ba‘dāz Destūr
Hāndın fārg bolup Yūsuf Beg fāyekāhğa tüşüp ayttılar ki ey tağa men sizdin
fādşāhlıknı hergiz almasmen ne üçün kim men Küzer Şāh bilen söz talaşıp kılip
men şehriñge şükr tartıp kelip özünni ḥayrān şehriñni vīrān kılip tahtıñdın tābūtqa
tartıp él ḥalkıñnı esir kılip tutup satıp ketermen dep ‘ahde kılip érdim şubu işimğa
siz baş bolup yārsazlıq kılaşıp bilür bilmes işimğa yol körsetip maşlāhat kılip
berseñiz bizler şuña sizdin ḥoş bolurmiz dep turğanıda Bozoğlan Hān [132b]
Yūsuf Begdin bu sözlerni işitip cān-dilleri birle minnetdār bolup barmaqğa

bağladı anda Yūsuf Beg bu sözlerni üç ayğa tohtatıp koyup toy üçün Bozoğlan Hānnı Hīvege teklif kılıp koyup ‘Aşūr Beg Serdārı Bozoğlan Hānnı bile alıp yürüdi neçend künde şehr-i Hīvege kelip nāme ibardı kim Nadir Beg Sultān toyğa çırlağan mihmānlarını alıp Ay Begni çapdup bile alıp kelsün Qaldırğaç siñlimni Ay Begge berürmen dep qaşdğa berdi qaşd téz tün bardı şarşardek yürüp yahşı sâ‘atde ve yakın fırsatda Nadir Beg şultānnıñ qolığa tafşurdı Nadir Beg nāmeni oqup körüp nāmeniñ uçurçe toy başlap Hīve şehrige kelip tüşti andın Yūsuf Beg yırağ yakındaki şehrlerge nāme ibarıp sergerdelerni keltürüp téve aq kelā koy boğı merāllarnı öltürüp bular şubu toynı başlap toy kılğanlarça kırk keçe kündüz toy bünyād kıldılar bular ‘ayn kızık meclisde érdi Emir ‘Alī Hān oğlanları Ay Hān Hārezmīdin kelip tüşti értesi ‘Ömer oğlu Ay Beg anıñ értesi Ca‘fer ibn-i Ay Beg nevcuvān Ürgençidin kelip küşti ‘Alī heze‘l kıyās Belh fādşāhı Gür Oğlu Sultān İbrāhīm āben o hemniñ oğlu Ay Beg keldi andın Şeyh-Şerīf İşān bularnıñ arqasıdın Şeyh Ebu‘l Maşlāhatdīn anıñ arqasıdın Şeyh Şahābe‘d-dīn İşān bardı arqa be-arqa keldi mihmānlarınıñ ‘adedi yigirme miñğa ulaşıp bardı bularğa yigirme dört kün toy kılıp berip yigirme beşinci küni ‘Ömer oğlu Ay Begni fāyeğa tüşürüp anıñ yigit qoldaşığa Ca‘fer ibn-i Ay Beg nevcuvānnı Emir ‘Alī Hānnıñ oğlu Ay Hānnı tar sol tarafıge Gür Oğlu Sultān İbrāhīm ibn-i Edhemniñ oğlu Şehzāde Ay Begni Bozoğlan Hānnıñ oğlanları Baraqa oğlan Hānnı yigit qoldaşı kılıp bular uraturğanıda Ay Begniñ nikāhı üçün Şeyh Şahābe‘d-dīn İşān oturup ‘add ve nafaqa haqqı Ka‘be bağlap Qaldırğaç ayimni Ay Begge nikāh kılıp alıp berdiler bol [133a] bol hezār meclisniñ içinde aldıñ mu aldım tekdiñ mu tekdimniñ āvāzı birinci felekge çıktı andın halklar Ay Begni mübareklep koyup tüşken cāylarığa yanganıda ağaçe ayim hānlar Qaldırğaç ayimni bir mihmān hāneğa tüşürüp yastuq yakın kılıp koyup kelür keter işlerni ta‘lim berip andın Ay Begni hem ol mihmān hāneğa solap eşik taşıda eşikniñ şirşiklarıdın merāb temāşāh körmekde tursun

El-kışsa ol keçesi Ay Beg ararlada bir sıçkanıñ burnını qanatı qalgay toynı Hezāristege barganda kılur ammā ol kün ötüp érteside tartıp yeñi lā başdın toynı abāde kılıp on alte kün meclis kılıp Yūsuf Beg Rāhide bilen Gül ‘Asel ayimni mübācāt kıldurup élgeri keyin birbiridin künşep uruşmaydurğan kılıp qāni‘ laşturup şerī‘at-i Resūlu‘llāh bilen her ikilerini öz nikāhlarığa aldılar andın

Yūsuf Beg neçend yılınıñ bu tarafıda tartқан renc-i meşakkatlarını bu iki melikedin aldılar amā Yūsuf Begge értesi ħalāyıqlar alıp kelgen tuĥfe-fişkeş kutluĥluqlarını birin birin Yūsuf Begniñ aldıdın ötkerdi ol vaqt Vefā Beg qofup aydılar kim alıp kelgen kutluĥluqlınıñ hiç aĥ uçurı yoqdurur kim her qaysi kutluĥluqlını uçurı uçurı bilen ötkersün dep aydılar Bozoĥlan Ĥān men' kılıp qoyadı meclisdeki fādşāh sergerdeler ve fuqarālar meclis cemşidi kılıp meşreb oynap tursun ol kün Yūsuf Beg nikāĥ ĥaqqıĥa tört aĥ on toquz buqça ser ü fāynı atam a'lem-i qazā müft-i re'is şeyĥlerge niyāz qıldılar andın 'Ömer oĥlı Ay Begniñ nikāĥıĥa iki aĥ on tört buqça ser ü fāynı atap bu hem aĥünd 'Alī şeyĥlerge niyāz qıldı andın heme ĥürde kelān zīrek nādān ĥalk ĥalāyıqlar Beglerni mübarekbādılıq kılıp bolĥandın keyin Destür Ĥān otraĥa tüşüp āb-ı ĥazādın fārg bolup ba'dāz Destür Ĥān yatqandın keyin anda Aĥmed Beg cem'ıyyetge qarap kim kelipdür kim kelmepdür kim ketepdür ser-ĥasāb baqıp o yan bu yan qarasarlar bir kenārıda [133b] Rāĥnüş ĥarāmzāde bed kerdarnıñ bir inisi bar érdiler aĥnı Civān dep başını qoy salıp beg sergerdelerniñ arasında bī-ībā olturadur Aĥmed Beg bu ĥarāmzāde-i rüzekārını körüp lā yükürüp barıp kemer zinciridin dest tutup köterip basıp üstige çıkıp oturup boĥazılarıĥa ĥançer qoyup aydılar kim ey ĥarāmzāde sen bu yerge néme işqa keldiñ émdi Begler yene kelüpdür aĥam bir tutup serāsımelerge salıp ötti men hem meclisge bir barıp ĥālını qaĥlap andın işiñ qılay dep kelgeniñ émes mudur dep saqalıdın torlap tutup éñek astıĥa ĥançer tartıp aydı bol ĥarāmzādeniñ iki közi ābdālınıñ çāresidek bolup ötken cem' -i fir-mürşid meşāyıĥlarını şefi' keltürüp Ĥudā ve Resūlni ārāĥa salıp yalbarıp zār zār çün ebr-i nev-bahār yıĥlap hevān néme dep yalbardı qanı

Yüz miñ tövbe meniñ qılĥan işimge

Ĥudā ĥaqqı meni azād eylegil

Hergiz yamān dilde barmay yoluĥa

Ĥudā ĥaqqı meni azād eylegil

Hergiz münhemsin bargan yerge barmayın

Aĥam kibi özüm yamān bolmayın

Tā ölkünçe iş buyursañ kılayın

Ĥudā haqqı meni azād eylegil

Yüz yigirme tört miñ nebī ĥürmeti

FİR-üstād ‘ Abd u Zāhid ĥürmeti

Münhem sendek anĥazretniñ ümmeti

Ĥudā haqqı meni azād eylegil

İblis tövbe kılsa öterür raĥmān

Tekbirluĥ ötti andın bī-kemān

Dergāhdın çoĥladılar dep şeytān

Ĥudā haqqı meni azād eylegil

Yamāndur iki aymas ey Begler

Tilep éliñ alıñ meni ‘ aziz miĥmānlar

Dostuñ bolay bu kün mendek hevānlar

Ĥudā haqqı meni azād eylegil

dép yıĥlap aĥünd ‘ Alī şeyĥ sergerdilerge ve fādşāĥ sultānlarge yalbarıp telmurup turup alĥanıda Şeyĥ-Şerif İşānniñ bu ĥarāmzādeniñ közidin afĥan yaşıĥa raĥmesi kelip künāhını tilemek üçün orunlarıdın çoĥup Aĥmed Begdin ĥavānniñ künāhını tilegenida anda Aĥmed Beg aydılar ki yā firim muniñ künāĥlarını tilemesünler muniñdın intıķāmını alurmen dep turĥanıda hezārü’l-meclis ĥalĥala kılaşıp çoĥtılar ki şer‘ide mundaĥ é mestur ki kişi üçün yene birüdin intıķām almaĥ dep ol zamān Yūsuf Beg [134a] Aĥmed Begdin ĥavāniñ künāĥlarını tilemek üçün Ĥamid Begge ĥarap turup neme dédiler ĥanı

Ĥudā emri firniñ emri berāber

Sen ĥavānnı bu kün azād eylegil

Tā ölkünçe havān saña kul érür
Sen havānı inim bu kün azād eylegil

Menemen dībān-ı aḥīr ḳalduḳ belāḡa
Felek saldı bizni ḡulm ü cefāḡa
Ḥavān keldi bu kün tövbe ‘ iṡāḡa
Bol havānı ögem āzād eylegil

Sendin ḳalsun bir yaḥşı aṡ dünyāda
Seḫīlerniñ ‘ ömri bolur ziyāde
Menmen dégen ḳalur iken belāda
Bu havānı bu kün azād eylegil

Sıḫḫat düşmen bolsa köñli Ḥudādın
Ḳutulmasun cāni ḳatıḡ belādın
Zār ḫayrān ötsün ḫ‘ān dünyādın
Sen havānı inim azād eylegil

Yamān bolsa yüzge ḳara sürtülsün
Kerdenige ağır emçiler taḳılsun
Tövbe ḳılıp ayagıñḡa yıḳılsun
Sen havānı ögem azād eylegil

Ölgenlerniñ hiç iş kelmes ḳolıdın
Ġāfil bolup ézipdurlar yolıdın

Mühür bersün saña havān tildin
Bu havānnı inim azād eylegil

Yıglamağdın munıñ başqa işi yoq
Arasığa tüşedürğan kişi yoq
Ölöp ketse soraydurğan éli yoq
Havānnı sen bu kün azād eylegil

Yamānlarnı yaqşı kılmak farz érür
Uluğlarge hizmet kılmak farz érür
Beg Aħmed Hān bu kün saña ‘arz érür
Havānnı sen inim azād eylegil

Rū kıлмаğıl inim agañ sözini
Sen bu künde telmur tamākil közini
Qabul kılgıl Yūsuf Begniñ ‘arzını
Havānnı sen bu kün azād eylegil

dégendin keyin Aħmed Beg havānnı künāhıdın ötüp havānnıñ tilidin haq alıp
havānnıñ qulçılıqğa qabul kıldı Yūsuf andın havānğa cellādılıq munaşib berdi
başını birinci felekdin ötkerip érdi havān öy ta‘allūqāt māl mülketlerini alıp kelip
Beglerge taşadduq kıldı Begler hazānege alıp andın havānğa başqa iş toğrısındın
iltifātlar kılıp havānnı şād-ı hürrem kıldılar

El-kışsa ol toyğa kelgen cem‘ıyyetler birin birin Begler birle hūblaşıp hemesi öz
maqamlarığa yandılar andın keyin Begler Qaldırğaç ayimni Hezārestege uzatıp
yolğa salıp bolup andın her qaysı küçlerini bölek bölek ‘imāretlerge cāylap bolup
Küzür Şāh Yūsuf Beg [134b] ge salğan zulm cebr-i cefāniñ intikāmını Rāhidedin

bir keçede tamām alıp murādığa yettiler amā Begler ayimler birlen ‘ıŝķ-ı ‘ işretler
kılıp bir neçend kün ötti

El-ķıŝŝa künlerdin bir kün Yūsuf Beg Mıŝrīde Küzer Ŝāhğa kılığan va‘delep
köylükleri yādığa kelip aydılar ki istiğfār Allāh men Mıŝrīde Küzer Ŝāhğa etip
érdim ki yurtımğa barıp ağır leşker cem‘ kılıp kelip ŝehriñni vīrān özüñni hayrān
kılıp halk ahbāblarıñni ölçelep alıp satıp ketmesem dep ‘uhde kılıp kelip érdim
neçend aynıñ bu yüzide ‘ayŝ ‘ işret meclīs bilen köñlümdin ferāmūŝ kılıpdurmen
dep şol zamān münŝirlerni çırlap emr kıldı kim üç yüz seksen şehrge birdin
çerāylıg yaraŝa obdan hayle haylede nāme yazıñlar dédi şol zamān mirze
münŝirler nāmelerni tayyār eylep Yūsuf Bege tutup berdi Yūsuf Beg açıp oqup
kørseler fütüpdürler kim *nāme maźmūnı*

Yasāvullar berip aytıñ

‘Adāetlik sulţān kelsün

Bizdin selām étip kaytıñ

Ŝafā oğlı haķān kelsün

Ķarındaŝlar köñül ŝadı

Aşlı uluğ ŝā Begzādi

Yulduz bubamıñ ki oğlı

Ķunduz Ŝāh Hān atam keldün

Üstādıdın ta‘līm alğan

Neçend cenkni körüp ötken

Kör oğlığa üstād bolğan

Taga Beg zamān kelsün

Mundın nārıdur mekānı

İşitse turmas bir zamānı
Kelen azaknıñ sulanı
Bürküt sulān atam kelsün

Birbirige hemdem bolup
Na' ra tartsun rüstem bolup
Cümle almağa baş bolup
Cengis olı Ořmān kelsün

Meydān içre oysun çādır
A aldıda bolsun řātır
Amān birle arslan batur
Bedü minip yaslan kelsün

Merd bolmas ılmas heves
Minetini ılur émes
Bizler üçün ılsun gareź
Mīlā olı 'Ümrān kelsün

Hiç almasun kele sarāy
Mıřrī şehri berip yanay
Yemen bisyār ādem almay
Başlap ehli Nu' mān kelsün

almasun hiç heme ıfça

Kelsün munda sançaq sançaq
Yerge tüşse başdın tumat
Bağmay qarap yılañ kelsün

Ĥaber barsun bu kün mundın
Leşker kelsün Rum şehridin
‘ Arab ‘ Acem Çin şehridin
Sānsız tümen mihmān kelsün

Dīn yolını kelip açsun
Mışrī yolın leşker tutsun
Kelsün tamām ĥoca āhünd
Begü ĥākīm qalmay kelsün

[135a] Rum Bağdād Frengistān

Keşmīr Nekīr Tibet Şegnān
Üç yüz on dört bāñ Hisdüstān
Kāşkar Aqsu Ĥoten kelsün

Belĥ şehriğe barsa ĥaber
Ĥişār ĥalkı qılur sefer
Tağlar bolsun zīr ü zeber
Otuz birlik oğlan kelsün

Bellerige şemşīr asıp

Şehr alsun urşap alıp
ır miñ öyge tof sudratıp
Bozoqlan Han taam kelsün

Özide bardur sūleti
Başıda tc-ı devleti
An-Hazretniñ haş ümmeti
Dn-i nacara İslm kelsün

Kelsün Tomaş olı Hamaş
Salman ūrı  uz Beg naaş
Bolup kelsün Şrk Beg baş
Mlik Leyl turmay kelsün

Ca de Nūr Şh Moloy şr
Ra de Haydar Şh Mūnzir
Kzūr Tahir Yūsuf adir
Alm Lise Ebre kelsün

Kelsün Feleñ Halid Şebriñ
Sa de Reşid  Aşūr Niheñ
Mazūm abs Eneş Freñ
Tlih Şlih Esed kelsün

 Abdu'l-haliş Şabñ biheñ

Mışrî barıp ur able cenk
Nefir neĳĳâr kârny mâñ
Mülk-i ĳıŝlaĳ ĳalmasun kelsün

Yūsuf firi Ŝâh-ı Merdân
Meded berse şîr-i yezdân
Şaf uŝatĳan merd meydân
Siyâsetlik ŝâlar kelsün

dép fütüpdürler Yūsuf Beg aydılar ki ‘aceb yaĳŝı nâme yazılıpdur muña ĳaŝd elçi
kerek dep bir neĳend ĳiŝilerni ilĳap nâmeni berip bularnı şehr şehrge ĳal‘a
ĳal‘alarge çünatıp ibardılar elçiler nâmeni alıp şundın iĳlîm iĳlîmlerge tarap çıĳıp
ketti andın Yūsuf Beg L‘al Hân ayim ĳaŝlarıĳa kirip analarındın cevâb sormaq
üçün ey anay mihrîb ân men Mıŝrîĳa baradurmen ruĳŝat beriñ dep neme dédi

Cânım ana ruĳŝat bergil
Émdi Mışrî baradurmen
Necâtımĳa du‘ â ĳılĳıl
ĳızılbaŝnı aladurmen

Leşker tartıp anda barıp
ĳızılbaŝnıñ şehrin alıp
Dîngâ indep İslâm açıp
Yene munda kéledürmen

Nâm berdim sânsız yurtĳa
Ya‘ nî hind ü melekütĳa
Kelse barsam Mışrî yurtĳa

Şānı tutup satadurmen

Tağamni men başlıg kıldım

Közlerimni yaşlıg kıldım

Barmağ üçün bir iş kıldım

Leşkerimni yığadurmen

Tartıp leşkeri tağdın ötüp

Baradurmen tınmay yürüp

Her menzilde kınsam keçüp

Deryālardın ötedürmen

‘Uhde kılıp kelip andın

Leşker yığdım her cihāndın

Tağam baruru İsfahāndın

Barmağ üçün berfādurmen

Yūsuf Aḥmed bolduğ bende

Yattuğ köp yıl biz zindānda

Öçüm kıaldı bizniñ ande

Yurtın çaķıp bozadurmen

[135b] dép érđi anaları L‘ al Ḥān ayim barğılı kıoymay aydılar ki ey ferzendlerim sizler émdi Mışrığa barurmen démeñler bir murātabe berip bende bolup zılm u cefā miḥnet meşakḫatlerni tartıp zindāndın ārān ḥalāş bolup kelkünçe meniñ munda tartmağan künlerim kıalmadı dep Yūsuf Bege kıarap bizlerge ezelde cudālık

ķalem-i feřānımızge yazılıp ikendep L' al Hān ayim iki ferzendlerige ķarap turup
néme dédiler ķanı

Ĝazel

Ķurbāniñ bolayım algur řuñķarım
Ĥudāyımniñ za' idin bolģan balamsen
Yürekimniñ ķuttı cānım medārım
Ezeldin sızılıp kelgen balamsen

Uruş meydānıda rüstem şaffetlik
Seĥāvet bābıda ĥātem şaffetlik
Ķızılbaş élige yulbars şaffetlik
Cehl tenlerniñ řoĥbetin tafķan balamsen
Ķılģan iřiñ dāyım farz u sünnetdür
Muřafāģa dūrüd aytķan ümmetdür
Ĥaķ buyurģan işni ķılmaķ devlettür
Ĥudāyımniñ himmetidin bolģan balamsen

Kimler yaĥşı bolsa her kim ülfettür
Tört mezhebدين ĥaber tafmaķ millettür
Ebu'l ĥoca řeyĥ-şerif firiñdür
Ularniñ du' āsın alģan balamsen

Ķayda barsañ řāh-ı Merdān yār olsun
Düşmenleriñ ayagiñda ĥār olsun

L' al Hāndek anañ saña bar olsun

Atañni du' āsın alğan balamsen

dép aydılar kim ey balam Yūsuf Beg Mısrīge barmasañız mu sizge uşbu Ürgençi
Hārezmī Hezārest Şirvān Hīve kifāye kılurdi dégenida Yūsuf Beg aydılar kim ey
ana aytkan sözüñiz dürüstmen nā-ma' kŭl körmeydürmen ne üçün kim men şehr
tolaşıp barmasmen kızılbaşlarğa özümni bir körsetip kelmesem kılğan va' delerim
helāk bolur ey ana maña ruḥşat beriñ Mısrīni İslām açıp kelürmen dep Yūsuf Beg
analarığa qarap neme dédi

Qulaq salgıl Ka' bem ana

Meniñ bir maşlaşat işim bardur

Şehr-i Mısrī barıp yana

Munda kelmek işim bardur

Şirlik asāyış tiketip

Yüz miñ kılıç rāstlatıp

Kette toflarnı sudratıp

Tagdın ötmaşım bardur

Qamber kılurlar kār zār

Zindānda yattı bī-şümār

Bolduq seylerge intizār

Anda barmaşım bardur

Qızılbaşniñ yurtın alıp

Oñu solğa talan salıp

Küzer Şāhni bende kılıp

Zindān salmaşım bardur

Bozup öy mülk bāğını

Kesip burnı kulağını

Çaķıp ivān sarāyını

Aña at koymaşım bardur

[136a] Yūsuf Aħmed uzun çağlap

Küzer Şāhniñ kolin bağlap

Hicr otıga cānın dāğlap

Quldek satmaşım bardur

dép bolğandın keyin anaları bu sözni işitip hiç çune çäre tafalmay ruşsat bermek
üçün Beglerge qarap neme dédi

Rızā boldum barmaķıñğa

Ezel kısmet şundağ iken

Ruşsat berdim men élgıñge

Muniñ himmeti şundağ iken

Désem barma bu kün émdi

Ketersen bizge mātemdi

Raķıbdür bizge dost andı

Muniñ selketi şundağ iken

Maña kayğı tüşer oğlum

Kelse körermen her ölüm

Şām seher sen bülbülüm

Muniñ şevketi şundağ iken

Barurmen devletiñ bersiler yarı

Sağınsam aqadur yaşlarım cārī

L' al Hān der anañız bolupdur kārī

Muniñ ülfeti şundağ iken

dép érdiler Yūsuf Aḥmed Begler analarından bu sözlerni işitip analarını Mısrīğa alıp barmaqçı bolup bularge alte muḥāfe tayyār kılıp obdan çapdur evvel L' al Hān ayimni ikinci Gül ' Asel ayimni üçüncü Rāhideni dördüncü Qaraközni beşinci Bibi Niyāz ayimni altıncı Gül Hāziçe ayimlerni salıp Mısrīğa bile alıp yürmekge katıḥ Vefā Beg tafşurdu andın keyin yırağ çapduḡ ḥarc-ı ḥarācāt yemek içmek kiymekniñ fikā tüşüp bularnı cem' kılıp bolğandın keyin Bozoğlan Hāndın nāme keldi ki Begler rāst bolupdur mu yā yoḡ mu eger rāst bolğan bolsa bizler mu rāst bolduḡ şundın barıp şehr-i Meşhedge toḡtarmiz leşker kelse Meşhedge barsun depdür Yūsuf Beg mu nāme ibardı kim bizler mu hem rāst bolduḡ ḥazretleri qarār kılğan cāyğa bizler hem şunda barurmiz dep bu nāme tēz tün Bozoğlan Hān kaşığa ketti andın Yūsuf Beg Hīvedin ayimlerni alıp şundın keçüp yürgenleriçe menzil merāḥillerni tayy kılıp ve bādiyelerni kaḥ' eylep Kürken deryāsınıñ yaqasığa kelip tüşti andın Emir ' Alī Hān andın Nadīr Beg Sulṭān andın ' Aşūr Beg Serdār birin biri arqa mu arqa barıp yetip tüşti andın Bozoğlan Hān tüşti ol yerge iki yüz yigirme miñ leşker cem' boldı andın üç yüz seksen şehr qal' alarnıñ fādşā ḥākīm sergerde Begler leşkerleri birle yetip kelip tüşti ol Kürken deryāsınıñ lebide üç ay yatıp yıraḡ yaqındaki leşkerlerniñ aldı keynini cem' kılıp deryādın öteli dep toḡtağan érdiler

[136b] *El-ķıṣsa* üç yüz seksen qal' anıñ fādşāḥ ḥākīmleriniñ leşkeri deryā boyğa kelip tüşkenlerini körüp aldılar ki leşkeriñ ' addıda yigit sekiz lek leşker cem' bolup Hindüstān Māzanderān Keşmīr Zābil Kābil ' Arab leşkeri rāst yol bilen barmaqçı Mısrīğa dep Yūsuf Beg leşkerni başlap deryādın ötmekçi bolup yaqın kelseler ol küni deryāğa sehl kelip taşqun bolup aqıp turğan érdi Yūsuf Beg bu

sularnı körüp ‘aceb ulğayıp alıpdur dep deryā-ı K rkenniŋ boyğa kelip ahāret
tāze ılıp iki rek‘at namāz ūkrāne edā ılıp H dāy Te‘ālāğa sığınıp Y suf Beg
n me d di anı

Esen H dānıŋ mal kisen

Deryā amay turğıl  mdi

Deryālarınıŋ sulānisen

Deryā amay turğıl  mdi

Yollarıŋnı a.ğıl bizge

Sehlleriŋni t ş r festge

Keld k  t p ketmeklikge

Deryā amay turğıl  mdi

Deryā bergil bizge k şād

Sehlleriŋni ılma ziyād

Barğan cāŋ bolsun ābād

Deryā amay turğıl  mdi

Leūker yığıp munda keld k

Seni k r p tohtap aldu

Bizler sendin yol tiled k

Deryā amay turğıl  mdi

Sefer ıldı ūehr-i Mıūr 

Kāfirlerge ılıp asdi

Salıŋ  mdi bolsun festi

Deryā aqmay turğıl émdi

Salıñ bizni tohtatmasun

Bendelerni yıǵlatmasun

Tüştü şuñdın baǵlatmasun

Deryā aqmay turğıl émdi

Yol bermeseñ ötküm keçip

Tüştüm şuñdın laqma taşıp

Her tarafge arıq açıp

Deryā aqmay turğıl émdi

Fest bolup tékge tüşüp

Biz keteli sendin ötüp

Raħm eylegil bizge baqıp

Deryā aqmay turğıl émdi

Yüsuf Beg der kılsam ‘azrā

Kāfirlerni kılıp edā

Ṭahāret bilen ötey tezā

Deryā aqmay turğıl émdi

dép şol yerde bir neçend kün turup qaldı bularnıñ talepleri dergāh haqqıda icābet bolup kündin künge su festge tüşüp az qaldılar andın bular tamām leşkerleri birlen ol deryādın ötüp Mışrı-seri revān boldı şubu yürgenlerçe neçend kün neçend zamānda şehr-i Meşhedge yetip keldiler Meşhed halkı be-tamām Beglerniñ aldıǵa fişlerini alıp çıqıp körünüş kılıp körünüp yandı Begler şehriñ taşıǵa çadır hayme

harkāhlarını tékip tüştiler bu haber Belh fādşāhı Sulţān İbrāhim [137a] ibn añlap o hem Meşhed serīk Beglerni körüp kelmek üçün otrancı oğlı Hāydar eben İbrāhimni on iki miñ yigitleri birle Beglerge yārsazlıq kılışınlar dep alıp yürüp şehri Meşhedge ulaştı amā Begler mundın Hāzret-i Sulţānnıñ kelgenleridin haber tafıp bir künlük barıp aldıǵa bir birlerileri birlen körüşüp ve bir birleridin hāl ü ahvāl soraşap leşkerge hemeǵa başlap kelip tüşürüp ‘izzet-i ikrāmlar birlen taht-ı salţanat üzre olturguzup anda birinci kün turdılar andın ol yerge Tekā Begi Zamān Şafā oğlı Çakan seksen miñ leşker bilen yetip keldiler Yūsuf Aħmed Begler bu leşkerniñ mundaǵ cem‘ bolǵanlarıǵa yetti şād bolup Yūsuf Beg neme dédi

Şükri yüz miñ dergāhıǵa

Hudā bizlerni kökletiñ

Émdi yetküm murādımǵa

Hudā bizlerni kökletiñ

Başda bizdin devlet alıp

Mihnetiñni otqa salıp

Qayta başdın nazār salıp

Hudā bizlerni kökletiñ

Rahmetiñ keñ barça qulǵa

Devlet berdiñ soñra bizge

Yetkürsen ol Mışrıǵe

Hudā bizlerni kökletiñ

Hudāyā tã‘ atim azdur

Murādımǵa émdi yetkür

Şum yeẓidge tofıķ yetkür

Ĥudā bizlerni kökletiñ

Ĥudā saldıñ belā başķa

Tutturduñ sen kıızılbaşķa

Raĥm eylediñ közde yaşķa

Ĥudā bizlerni kökletiñ

Émdi ketmes başdın devlet

Berdüñ bolğay bizge rāĥat

Körsetmegil émdi āfet

Ĥudā bizlerni kökletiñ

Ĥudayā bir aytıñ mevlān

Ķoşup berdiñ ve hem sulţān

Ķılıpdurmiz yene çulan

Ĥudā bizlerni kökletiñ

Yūsuf Begniñ Ĥudāysen

Ķuluñğa raĥm étüpdürsen

Bu yerge yetkürüpdürsen

Ĥudā bizlerni kökletiñ

dép bolup ıable şādyāne çaldurup köñlini ĥoş kıldı anda Güroğlı Sulţān Ķofup
Beglerge Ķā'ide yesündin sipāgercilikdin 'ālem-i sazlıkdın Beglerge naşıĥat
kıлмаķ üçün neme dédi Ķanı

Birāderler bu kün émdi

Söz aytmaqğa til güyā
Körüpdürmen işiñ émdi
Din kārīñni bil rüyā

Obdın qā'ide başlıq
Qılışñlar zamān yaşlıq
Hudā dep közni qıl yaşlıq
Yeter sen tağ Nil deryā

Qoyup yürgil hasr evini
Cudā etgil yasāvulnı
Tüşüp berdim men oğlumnı
Özüñde saqlağıl bir yā

[137b] Havāz Ay Beg bilen Haydar

Tüşürgil hāl-i rāq munzır
Özi saqlar Hudāy Ekber
Zarar qılmasuğa él ser yā

Kerersen aldı Mısrıge
Qızılbaş seheri tağıda
Yolukma çehār bāğığa
Salıqlıq saña şad qıl yā

Mecūsi sehresi urğay

Hemeni bak söndürğay
Bu nevbet şādnı yandurğay
Yanamsen yaqdı bu liyā

Otur sen saħr su birlen
Otur sen mülki nü birlen
Yıqılğay barça hu birlen
Hemān sen seħerger bol yā

Oqıǵıl o şu āyetni
Tafursen anda rāħatmı
Oqu Qurān nuşretni
Kılalmam anda ölgil yā

Otrada oñ suyān baqǵıl
Bolur cādūy öltürgil
Keteben aqqa saldurǵıl
Désem kızdurki aldur yā

Anıñ şadları asmāndur
Ötüşmek qaṭ' a tırāndur
Küşādıñ Teñri Raħmāndur
Senü bu du' vı ötgil yā

Güroǵlı tola ğamlar qıl

Barurda besi fehmler kıł

Senhem bermeki işler kıł

Qoy işlerni kılgıl yā

dép bolup kelür keter sözlerni aytıp andın Hıvāz Beg dégen oğlını on iki miñ yigitleri birlen qoşup berip aytılar kim menmu bille Mışrığa bar érsem kesel derdidin üstüñānlarım rencide maña Belğ şehrigelip öz arāmımda olturğılı bir yıl iki ay bolupdur neçend yılınıñ bu tarafıda atañız Ağris Hānınıñ emr-fermānı birle Hindüstānınıñ kāfirlerini İslāmğa dāhıl kılıp andın Kābil Zābil Qand u Qahhār serān depğıça barıp kelsem atañız Ağris Hān Yūnus Hān ‘ālemdin ketipdür men Belğka kelip qarār alıp añlasam sizlerni Kūzer Şāh fend birlen tutturup aldurup kelip neçend yıl zindānga salıp yene Kūzer şānını bendidin qutulup halāş kelipdür dep işittim andın men sizlerni körüp keley dep tursun nāme bargan iken nāme maźmūnı birle bu yerge keldim dünyānını işi şunçalikdürki men körgen yār ve birāder hemesi ölüp şubu Emir ‘Alī Hān qalıpdur dep Yūsuf Bege qarap Güroğlı Sulqān neme dédi

A yā adem bana qoyma

Sana bir kün kömülküñdür

Bular qul dep cefā kıılma

Ecel kelse yaşunğundur

Zeber destler qayan ketti

Hemeni tarafa yer yuttı

Bu dünyā neçe hıl köçti

Senem bir cāyğa köçküñdür

Bu dünyā bī-beqā doslar

Nebī Mürselni yuttılar

Öter ‘ālemde sendekler

Sefer çapduğı kılığundur

[138a] ʿ Adedsiz muttakī ötti

Ki şādık ʿ aşık hem hem ketti

Bu dünyā haddige yetti

Berip bir hadge yetkündür

Güroğlı zār zār yığlar

Qılır sizlerge köp ğamlar

Yigitler neçe iş fehmler

Qılır fehmiñni körgüñdür

dép yolñiñ kâʿ de yesün megeri hilelerini oğlığa bilendürüp Yūsuf Beg tafalap
koşup berdi Yūsuf Beg Hāzret-i Sulṭān bilen hūblaşıp Mısrığa qarap revān boldı
Hāzret-i Sulṭān oğlanlarınıñ başığa kéledürğan dişvārılığını kerāmetleri birlen bilür
érdi anı bilip turup ibarmay déseler Hāzret-i Haksuhāne ve Teʿālāniñ emr-i
fermānıdın çıkan boladur aña hiç çune çāre kılmay kazāğa rızā belāğa şabre dep
oğlı Serığa qarap Hāzret-i Sulṭān tākat kılalmay zār zār yığlap neme dédi kanı

Bu dünyāniñ vefāsı yoqtur zerrinçe

Kemānım yoq kélür dep sendin ayrıldım

Bolur maşşer ölmey turup kelgüçe

Bolur bolmas işlerimdin ayrıldım

Kelmes kazā désem bolmas körüp men

Hicr otığa tüşüp fişmāy çıkıp men

Oğlum ketip özüm ölmey ölüp men

Oğlum ket kaç bu kün cāndın ayrıldım

Haḡnıñ emri mundağ bolsa rızā men
Soymakasemın oğlum ölse dünyā men
Dünyā taşlap bir ʃarafge ketküm men
Oğlum ket kaç bu kün cāndın ayrıldım

Begler körüp kelgen Mışrī uşbudur
Sıḡhat berdın anıñ şāhı Küzerdür
Ölmeklik haḡ tirilmeklik ezeldür
Dünyā koydum öldüm sendin ayrıldım

Şabr kıлмаḡ kerek mendin velimen
Üç yüz yetmiş ġāyet éren birimen
Nebire ol ötken Ḥaydar ‘ Alimen
Ġamda köydüm füştım Ḥāndın ayrıldım

Güroğlı der miskın barursen
Arāh çölde ʃalıp āh dep yatarsen
Ġarīb bolup mezār bolup ʃalursen
Köreşkülük künde kāndın ayrıldım

dép Meşheddin keçüp balād-ı Belḡka bargunça özlerini oğlanlarınıñ derd-i
firāqıda toḡtatalmay közleridin bī-iḡtiyār başlarını cūye bar oқuzup Ḥudāğa
sıgınıp kökge baқıp balamnı saña tafçurdum dep neme dédi

Қudretiñdin үrkiley Қādir İlahım
Ḥavāz dégen oğlumnı saña tafçurdum
Evvel āḡır sendin meniñ fenāhım

Havāz dégen oğlumnı saña tafçurdum

Ol başda yaratıñ ādemlerni sen

Yeter küzmek öltürmek élgıñde iken

Ayrıldı ıutuldu oğlum bī-vañan

Havāz dégen oğlumnı saña tafçurdum

Oğşamaydur Ay Beg Hıydar hem aña

[138b] Ayrıldım men öldüm men olmay edā

Ketersen ölersen boluban ıazā

Havāz dégen oğlumnı saña tafçurdum

Güroğlı çün ‘adem mülkige yüzlense ‘aceb érmes

Firāı ıaııı oğlıda ıılsalar terk-i ta‘b érmes

Ki hālim ayđalı her kün maña ‘ālem naıııb érmes

Havāz dégen oğlumnı saña tafçurdum

dep yığlay yığlay Őehr-i Serige ıarap revān boldılar Güroğlı Sulıñan öz Őehri Belıııa yürüp tursun *bir kelime sözni Yūsuf Beg Aımed Begdin iııitin* Yūsuf Aımed Begler Őundın yürgenleriçe ıabātān tağığa ııkıp keldiler Begler anda bir ıonup andın ıaraıır tağığa kelip bir ıondı andın yürüp Hemāvān tağığa tüıüp bir ıondı andın yürgeniçe ıaramān tağığa kelip tüıti anda beı kün turup ol yerdin keçüp Eııkar tağığa kelgende ol yerde ‘Aıūr Beg Serdārniñ munda kelip kāfirler birlen uruıup ‘Aıūr Beg Őikest yep yanıp ketkenini ve öziñiñ tartıan cebr-i cefā muıabbet-i meıaııatler körüp ‘azāb tartıanlarını ve kāfirlerini ölgenlerini yādılarıđa yetküzüp zār zār yığlap fādııahlarge ıarap turup Yūsuf Beg neme dédi ıanı

Arıamızdın yetti Kókçe

Begler mindi at üstige

Dérelerde ölük ançe

Saymaşıdek yer üstige

Aldı 'Azrā'ıl cānını

Töktük yezīdler qanını

Salduq bizler 'aceb künni

Taglar birlen yol üstige

Aldı ğaynımlar urlaşıp

Qızıl qanğa hem bulğaşıp

Tof boldı yezīd çoğlaşıp

Cebri birle hār üstige

Qırq miñdin köp keldi ança

Şebhūn urdı yigit neçe

Ġarb tarttı ol kün Kōkçe

Ejder birlen mār üstige

Kāfirler kıldı 'izānı

Ölgenler taftı cezānı

Qan aquzup bol dārānı

Arslan birlen şir üstige

Kāfirler turdı talebge

Ġulgule tüşti felekge
Bu sây toldı köp ölükge
Yamğur birle qar üstige

Yeẓid tüşti tağdın çağlap
Tuttı bizni éliñ bağlap
Begler yandı mundın yığlap
Tüşti başı zâr üstige

On tört yigit ölüp ketti
Yūsuf Aħmed yığlap ketti
Cesedini yerge kömdi
Ĥaşāk birlen taş üstige

Yūsuf Beg der sürdüm devrân
Din yolıǵa cānım qurbān
Meded berdi Şāh-ı Merdān
Qaytıp keldük kār üstige

dép bolǵan vāq'alarını fādşāh ĥākīm sergerde sulţānlarge aytıp barıp érdiler bular te'acüb ve nidānı birle 'acāyib [139a] qollarını tişlep Bārek Allāh dep taħşin aferin qılır érdiler andın Beglerniñ sözige bāder qalmağanlar tağniñ dérelerige barıp seyr temāşāh qılır érdiler ki ölgen ādemniñ söñek üstĥavānınıñ destidin zemīn yüzi körünmes érdiler fütmegeñ kişiler munı körüp ĥayrān qılıp 'Aşūr Beg Serdārga qalğan kırq yigitlerige du'ā-i ĥayrı qılıp ötüp ĥaymege keldiler andın sorǵanlarge birin birin aytıp berdi Beglerniñ sözleri rāst iken dep aydı andın Begler ol yerdin keçüp deryā-ı Fırātniñ lebige kelip qarasarlar bu deryāniñ suyu mevc urup qaynap barǵan seri ulǵayıp oynaqlap ser'at bilen kéledür Begler bu

deryānıñ suynı körüp öternıñ hiç émkenini tafalmay deryāğa qarap Hudāğa yıǵlap
sıǵınıp turup neme dédi qanı

Keldük bizler Mısrı üçün

Küşād bergil bizge deryā

Biz ötelmey yoluñ yoq çün

Küşād bergil bizge deryā

Sen gelürsen Kerbelādın

Aqıp dersen taǵ-ı āzādın

Bizni ötker bir bir belādın

Küşād bergil bizge deryā

Üstüñdin aq érgatur men

Sularnıñnı hālgatur men

Tüş tüşüñdin baǵlatur men

Küşād bergil bizge deryā

Keldi saña Beg āzāde

Üç yüz seksen beş şehzāde

Qılma bizni sen fiyāde

Küşād bergil bizge deryā

Tartmaǵay sen bizdin elem

Güvā bolsun lūhe'l qaslem

Qılma bizge cebr-i sitem

Küşād bergil bizge deryā

Çaynatmağıl sularıñnı

Açıp bergil yollarıñnı

Ekmey ötey belleriñni

Küşād bergil bizge deryā

Bu leşkerler Mışrı öter

Bu seferni kılma haıtr

Yūsuf Aħmed ötüp keter

Küşād bergil bizge deryā

dép muntazır bolup heme leşker şol yerge tüştiler andın Yūsuf Beg aydılar ki ey yāranlar su festge tüşkünçe biz ikimiz arķamızge yanıp barıp şehīd bolģan on dört yigitlerimiz teñ merķadını başķa yeñilep ābāde kılıp tāzelep du‘ā tekbir kılıp koyup kéleli dep [139b] şālardın icāzet alıp şundın tanıp kelip on dört yigitniñ merķadlerini yeñi başdın tāze kılıp yasap koyup haıtme ķurān oķup şevābını şubu on dört yigitniñ rūħ-ı berfütūħlarıģa baħş kılıp bolģandın keyin yanmaķķı bolup bu şehīdleriñ rūħlarıdın medet ħūblaşmaķ üçün neme dédi

Kāfirlerge bende bolup kelgende

İzdep kelgen nū-cuvānlar ħoş émdi

Yeżīdlerdin elem tartıp yürgende

Bizler üçün cefā tartıñ ħoş émdi

Bizler üçün elem tartķan

Kāfirlerdin zulüm körģen

Tag üstide şehīd bolģan

Fehlivānlar ħoş émdi

Başıñlarge alıp azānı
Tartıñlar nee cefānı
Berüñ yezıdge cezānı
Ölgen Hānlar hoşal émdi

Yūsuf Beg der sīnem dāqlap
Sizler üçün anlar yıqlap
Kee kündüz biz soraqlap
Kelgen cānlar hoşal émdi

Hudā ılan sizge ramet
Bolan sizler hem mafıret
Amed Beg der ıldıñ himmet
Ölgen Begler hoşal émdi

dép enān toladın tola zār tazarru lar bilen arasıe arasıe yürüp leşkerge haya
kelip deryāa arasalar élgerikidin sehıraq sular az alıp festlepdür Begler Hudāy
Te ālānıñ özie tükel ılıp yarlı ıldılar ki heme leşker ötsün dep ol zamān heme
leşker keüp bégbār deryādın ötüp şubu yürgenlere kūh ‘Āşan taıa kelip
tüştiler ol tanıñ arları cemi ötken pir-mürşıdlerniñ meanı érdi Begler anda ol
arnıñ agzıa tu ilmlerini adap ulu yedbūy ılıp hame arān du ā ve tekbırdin
soñra cemi ötken fir-müccahıdlerniñ rüñnātlarının meded istiānet tilep Yūsuf
Beg neme dédi anı

Yaratan Zü'l-celāl ādir İlahım
Bu yolda ullarıña necāt ber émdi
Yöletme yezıdler zehridin Hudāyım
Bu yolda ullarıña necāt ber émdi

Ĥudāyā fetĥ ber bizge bu nevbet
Yeẓiddin körsetti uluĥğa āfet
Dīnimizğa kėrküzüp bergil hidāyet
Bu yolda ullarıĥğa necāt ber ėmdi

Ĥudāyā ber maĥa ıtadın devrān
Ĥarāb ıldı evvelde bizni sergerdān
Kūvāhdur yaşımgā yer birle asmān
Bu yolda ullarıĥğa necāt ber ėmdi

[140a] Yoluĥtı maĥa her ulm ü mülāat
Kūvāhdur nālimge ‘arze’s-semāvāt
Nee kördük ulm ‘ilm muşaffāt
Bu yolda ullarıĥğa necāt ber ėmdi

ara yüz Őerme siz tuttı talada
İkū alduĥ besi ulm-i cefāde
‘Azāb ulmet ekip alduĥ belāda
Bu yolda ullarıĥğa necāt ber ėmdi

Yūsuf Beg der ‘aceb kördük cefānı
Bu taĥ cümle meşāyıĥnıĥ mekānı
Felek hikimge teĥ ılmas zamānı
Bu yolda ullarıĥğa necāt ber ėmdi

dép bolğandın keyin bol ğarğa köp ilticā kılıp bolup şundın negre nekkāre
kārnaylarını bülend çalıp keçüp tağdın aşıp yürgenleriçe şehr-i Biştāmğa yād
kılaşıp kelgenide ol şehriñ kızılbaşları bularnıñ kelgenini añlap töke töke
neçüklerini alışıp Mısrī-seri kaçtı qalğanları aldığa çıkıp imān étip Müselmān
boldı bular ol şehrdin ötüp ‘Aşaş tağığa kelip Yūsuf Begniñ yādığa i‘dām kılgan
hizmetleri kelip va‘de kıldılar ki eger ‘idām maña qoşulsa şehr-i Biştāmı aña
musallaq kılıp berürmen dep ol yerde bir keçe qonup értesi ol yerdin köçkenlerçe
deryā-ı ‘Ömürğa yetip keldi

El-kıssa Begler bu deryānı körüp Hūdāy Te‘ālādın fenā tilep cemī‘ evliyā-ı
mezār-meşāyihlardın meded-i isti‘ānet tilep Yūsuf Beg zār zār yıqlap neme dédi
kanı

Rūhı fāki Muştafānı körgenler

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Bu cāylarda menzil tutqan ‘azizler

Bu kün bizge meded berer künüñdür

‘Aşaş tağı heme tağlar sultānı

Sen körgensen ādem şafī atanı

Üç yüz atmış evliyānıñ mekānı

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Şāh-ı Merdān ‘azizlerniñ serveri

Ġazāt kılgan şehr-i ‘anşar-ı ‘anşari

Ötken barça evliyālar serveri

Bu kün bizge meded berer künüñdür

Kerāmetlik bizrükleriniñ menzili

Tag içinde gülzârlarnıñ bülbüli
Déhkânlar firi sulţân velî
Bu kün bizge medet berer künüñdür

Yūsuf Beg der istep keldim cemā'at
Murādımnı kılğıl émdi kifāyet
Uluğ yolğa salıp kılğıl hidāyet
Bu kün bizge meded berer künüñdür

dép Hūdāy Te'ālāğa tükel kılıp emre kıldılar ki bu deryādın émdi öteli dep élgeri
iki Begler deryādın kiçik tafıp ötti ularnıñ arqası [140b] dın heme leşker-i İslām
öttiler şol yerdin yürgenleriçe yol yürüp üç künde şehr-i Mısrıge kelip tüşti bu
başrı şehriniñ kızılbaşları Mısrığa kaçıp ketti qalğanını Müselmān kıldılar Begler
andın ol şehrdin keçüp be-tamām leşkeri birlen yürgenleriçe deryā-ı Ceyhūn-seri
yüzlenip ketip barur érdi toğra yoldın ötürlep Ğavvāş Hān otuz birlik oğlan leşkeri
birlen Zābildin çıkıp kelgeniçe kelip Hāvāz Begniñ leşkerige qoşulup kelip Begler
bire körüştiler anda Yūsuf Beg hoşhāl bolup bu leşkerlerge qarap Hūdā Te'ālā
munça fādşāh leşkerni meniñ emr-i fermānımda kılıpdur dép besi şādmān bolup
neme dédi

Hūdāvendim 'itā eylep
Maña köp yār yār berdi
Yeñi başdın nazār eylep
Maña köp yār yār berdi

Evvel başda haţā kılduq
Cihānnı bizge tar kılduq
Aħırde yolnı keñ kılduq
Maña köp yār yār berdi

Cihānda kılmasa kibri
Tekebbür fikrisi mikri
Ġazab eyler iken Teñri
Maña köp yār yār berdi

Tekbir azğurup bizni
Körsettiler tağ çölñi
Ki körsetti yamān yolñı
Maña köp yār yār berdi

Kişi kim özni fest tuttu
Taparge yolıge tüşse
Ĥudā dep Teñrige yetse
Maña köp yār yār berdi

Yūsuf Beg der ƙanā‘ at ƙıl
Tekebbür taşla ƙā‘ at ƙıl
Şikeste bolmaƙñı ‘ ādet ƙıl
Maña köp yār yār berdi

dép andek leşkerige işenip temennā ƙılıp érdi Bozoğlan Ĥān derħāl Begler ƙaşıƙa kelip Beglerge ƙarap aydılar ki ey inilerim evvelde yaşlıƙ ƙılıp öz ‘ aksıñlarnı bilmey ve tonuyalmay meniñ inçinen ƙılığın naşihātlarımge onaşmay türlük türlük belälarge giriftār bolup zulum ve cefālarnı tola kördüñler āħir Ĥudāvend-i Kerim öz kemāl ƙudreti birle zindāndın ĥalāş ƙıldı men sizlerni şundağ ĥayāl ƙılur érdim ki felekniñ havānçasıƙa kirip keçer fenārın taşı birle soƙulup yançılıp ādem bolğandır kibr-i tekebbür māh menni taşlağandır désem taħi aşla özünlerge

kelmedürsizler Hudāvend-i Te‘ālā sizlerge şubu devletni berip uşbu şā’ne-i
şevket-i taht-ı salţanatnı berse yine oruñlarını tonumay düyāğa mağrūr bolup mäh-
ı minnetlik kılıp şubu leşkerge işānūr sizler taqı başıñlarge ne belālar kelūr iken
dep Bozoğlan Hān neme dédi

[141a] Kulaq salıp işitiñ meniñ sözümni

Dünyānı yaratқан kādīr ma‘būddur

Anıñ mülki érür cism ile cānnı

Qudretidin külli eşyā mevcūddur

Zikr-i haqñı ‘ādet kılgay sen dāyim

Murādıñnı hāşıl kılgay Hudāyim

Dāyim tekbir eyledi şeytān zālim

Anıñ üçün haq dergāhıda merd durur

Yaşsı bolsañ sözüñ öterler taşdın

Yamān bolsañ devlet keterler başdın

‘İbret algıl sen meyvelik yıgaçdın

Her meyvelik dırahtıñnı başı ham durur

Hudādın özige bolmağıl mağrūr

Ahret öyni eylegil ma‘mūr

Tekebbürlükdın özüñni hemişe yandur

Menmenlikniñ āhīr işi nābūddur

Āhretniñ künni kılgıl endişe

Müselmānga yaşsılıq eylegil fişe

Ĥudāyımın yād étip yıgla hemīşe
Köz yaşıñnıñ qatresi dürre-i yāqūtdur

Bozoğlandur saña şu suvāli

Ĝazāt kılmak merd yigitniñ hayāli

Yette düzağ kâfirlerniñ menzili

Müselmānnıñ kerer cāy-ı behiştür

dép bolğandın keyin Yūsuf Aḥmed Begler tağası Bozoğlan Ĥāndın bu yeñliğ sözlerni işitip Yūsuf Aḥmed Begler kılgan nā-fesendlerige tevbe nedāmetler kılıp dédi kim ey tağa siz bizlerdin her neçükde salda aklı dānişda fiş qadem tururlar bizniñ bilişimizdin ḥazretleriniñ bilişleri tola dānişmend ‘ākīl tururlar bizlerniñ maşlāḥatımızni ḥazretleri ḥüb bilürler émdi ihtiyār ḥazretleriniñ bolsun bizler ḥazretleriniñ sözleridin hergiz taşkarı qadem qoymayge dédi Bozoğlan Ĥān Beglerdin bu sözlerni işitip andın maşlāḥatlar birlen yollarge qaravālçı yaqın kılıp ibarmak üçün evvel başlap ‘Aşūr Beg Serdārmi kırk miñ yigit birlen aldıda élgerilep ibardı anıñ arqasından Teka Begi Zamānnı ellik miñ yigit birlen yolğa saldı Teka Begi Zamānnıñ kéynidin Ĥāldār Ĥānnı otuz miñ yigiti birlen qaravulluğğa élgeri aldıda yürküzdü bular qaravul bolup şubu yürgenlerige tağ deryālardın ötüp bir ay muttaşıl yol yürüp Şadābān tağığa çıktı andın destge tüşüp bir qarār boldı dāstān bir kelime söz işitmek kerek Küzer Şāh dégen bedkērdār ḥarāmzāde rüzikārdın ammā Küzer Şāh Yūsuf Aḥmed Begler bendge tüşüp [141b] zindānğa salgannıñ bu tarafıda İsfāḥān şehridin Beglerni iz dep leşker kelip kılıp şehri sarāyıma kılır mukin dep ve hem endişe kılıp atmış miñ mükedder kızilbaşni qaravul kılıp ibargen idi bu kızilbaşlar şunıñ bu yüzide Şadābān tağıda orun tutup mekān tutқан idi bu kelgen leşkeri körüp birbirige ḥaber salışıp yarağ çapduklarını qolığa alıp mükemmel muşalliḥ bolup turğan maḥal érdi ‘Aşūr Beg Serdār tağ üstidin festge tüşüp qarasalar bu qaravul kâfirler mükemmel muşalliḥ bolup turupdur ‘Aşūr Beg bu kâfirlerni körüp yigitlerige aydılar ki ey yigitler bizler bu kâfirlerge bégbār aḥ qoyup yoğ kılay dégenida sergerde yigitleri aydılar

ki Begler yaqınlaşqandaraq uruşsaq dep aydı ‘Aşūr Beg yigitleridin bu sözlerni
işitip der-gāzab bolğandın néme dédi qanı

Nāmerd bolma bu kün tezā uruş qıl

Merdān bolup uruş qılur çağ émdi

Arqa yanmay mühkem bolup turuş qıl

Körsün munda temāşānı zāğ émdi

Qılıç urup çafğıl yezīd başını

Deryā qılğıl aqızıban qanını

Bir qılıçda tamām qılğıl işini

Suğarulsun susız qalğan bāğ émdi

Tusğıl yezīd qaçmasun Mışrīşehrige

Ġuldap kelür barsalar Begler qaşdıda

Ġazāt qılıñ bu kün dīnniñ nef’ige

Deryā tussun biz hüm bolup tağ émdi

Kāfir qılsun nedāmetde āh vāh

Qılaşñlar at üstide miñ şadā

Kökge yetsün bizler salğan mācerā

Aqsun munda su ornıda qan émdi

Qırşap alğıl eṭrāfını tusatsun

Oq atıñlar tüş tüşidin qadalsun

Cānı çıqıp aṭdın yerge yıqılsun

Mıŝr ötelı almasıun yeẓıd sağ mdi

‘Aŝır Beg der bu kün rüstem boluñlar

ılı urup anın yerge tküñler

Siz skülmey yeẓıdlernı sküñler

Klemes munda nee asañ dāđ mdi

dép aydı yigitler bu sözni işitip her arafda ulalaşıdır ‘Aŝır Beg yigitleriniñ
ulalaşanını körüp der-ahre bolup yigitlerige arap turup neme dédi anı

aay dersen bu kün Begler Begleri

Bu kün ular ađıñ yetti ılı mdi

ılı bile urup üzay baŝıñnı

Ular vatıñ yağın boldı a mdi

Bir āh ursam tkülür közümni yaşı

ıyāmet kün bolur merdler sevdāsı

[142a] Bikār mudur sizlerge Beglernıñ işi

aar bolsañ işin munda tök mdi

Bahārda aılur bāđlarnıñ güli

Cenk ılsalar aılur merdlernıñ bağtı

Nāmerdlernıñ işi mağşerde saçtı

Yā bolmasa cenk ılıp al bāc mdi

Uruş ılsa soyunur merdlernı cānı

Yer yüzige tkülse yeẓıdler anı

Hiçkim bilmes bu düşmenlerniñ sãnı

Alsa keyer bu kün başqa tãc émdi

Yūsuf Begdür Hūdā söygen Begzādi

‘Aşūr Begni haqqā tégen āzārı

Hūdā yolda fedā kılğıl cãn émdi

Dīn yolını himmet kılıp aç émdi

dép érdi yigitler ‘Aşūr Begdin bu yeñlig açık şūr-āmiz sözlerni işitip kulaqlaşıp
sözleşkenige fişmān nedāmetler kıldı andın hacellıkdın hizmetge k̄āyim turdı

El-kıssa ol yigitlerniñ içinde bir Tãcık gãçe yigit bar idi aniñ atını Tüle Bahādur
der érdi ol yigit ‘Aşūr Begniñ bu dégen sözlerini işitip dédi kim émdi nã-haqq
öledurğan çağım bar aniñdın özümni bir néme kılıp uçratıp halāş kılmasam
bolmas dép ‘Aşūr Begniñ aldığa kelip aydı kim men sipāhgerçilikdin toydum ve
keçtim bu işdin bizārdurmen maña ölümün bir lahza cãn gānīmet Hūdā haqqı
meni nökerçilikdin çıkarıp koyup beriñ men haqqıñızge du‘ā kılıp siz bergen at
tünlerni salıp berip öyümge ketey dep Tüle Bahādur neme dédi xanı

Bil ‘Aşūr Begim yandım

Be-Hūdā nöker bolmay men

Müdām gāmda hiç külmeydim

Be-Hūdā nöker bolmas men

Men toz etdim encānımnı

Bilip idim iş cāmını

Alğıl bergen harācını

Be-Hūdā nöker bolmay men

Fādşāh yoqlar ra‘iyyetni

Bizge kıllur mürüvvetni
Alğıl bergen tünleriñni
Be-Ĥudā nöker bolmay men

Alıp barıñ Begzādeni
Āzād kılıñ şırzādeni
Alğıl bergen ĥarācıñnı
Be-Ĥudā nöker bolmas men

Bir aı berdiñ saman sarıķ
Ġalle berdiñ fatmān tarıķ
Cefāy désem aıım urıķ
Be-Ĥudā nöker bolmas men

Du‘ ā kılgān anam kıaldı
Lārım etken köçüm kıaldı
Dāndın ‘ aziz balam kıaldı
Be-Ĥudā nöker bolmas men

Zemtāndur meniñ yazım
İşitgil émdi āvāzım
‘ Aşūr Begim şahbāzım
Be-Ĥudā nöker bolmasmen

Ĥudā ĥaķķı āzād étiñ

Nökerlikdin Һudā étiñ
Öz yolumğa қoyup beriñ
Be-Һudā nöker bolmas men

[142b] Nökerlikdin bizār men
Cenkge hergizdin men kermeyin
Ölsem balamnı körmeyin
Be-Һudā nöker bolmas men

İşitiñ Tülrkniñ ‘ arzını
Tökmem yezidler қanını
Alğıl bergen atıñnı
Be-Һudā nöker bolmas men

dép érди munıñ sözini Һaldār Һān añlap der-қahr bolup kelip Tülekni tutup alıp
yüzlerige neçend keçetlerni urup nihāyeti açığı kelgendin Tülekge қarap Һaldār
Һān ғāżab bile neme dédi қanı

Öltürsem seni bedrek
Kimler iһtirāz eyler
Қullar içre sen kemrek
Kim sendin kemān eyler

Cāhil senā hāy-ı nāḡıs
Köp sözleme ey keris
Bilmes sen eger sa‘d neḡıs
Merdler cān neḡār eyler

Asar men dārga bedrekni

Qoysam yolda sendekni

Taşlar barça bizdekni

Bir yolu Һarāb eyler

Turgıl émdi qoyarmen

Aq tünüñni boyarmen

Pusatlarıñni soyar men

Bir demde turāb eyler

Sendek bir yamān ǵalça

Yoq mudur bu él sençe

Barsañ arqa sen yolçe

‘Ömrüñni tamām eyler

Atım Һaldār Һān derler

Bilseñ bir aqım maqzūr

‘Ālemde aqım meqshūr

Qanıñni qarāb eyler

dép érdiler bu sözlerni Tülek Bahādur işitip Һaldār Һānga ürkeliq yanıp neme dédi qanı

Temāşā kör meniñ şāhım

Başıñğa belā keldim

Bir devre qılıp şānım

Cāniñ qazā keldim

Fenler işini yollap
Düşmen élini qollap
Qazsam barçanı sollap
Derdige bī-devā kéldim

Cāniñdın ümīd tutsañ
Mundın sen hayāt qalsañ
Zulmet tablesin çalsañ
Bī-^ç ayn-ı cefā kéldim

Qılsañ sen zulüm bizge
Ne fāyda bu kün sizge
Qılmasañ köñlüñiz özge
Sā^ç at bir fenā kéldim

İşitiñ bu Tülek ^ç arzın
Barça eyleñiz āmīn
Meniñ cānımğa siz zāmīn
Bir devre edā keldim

dép érdi Hāldār Hān qolıǵa qılıç alıp Tülekniñ aldıǵa yükürdi yigitleri Hāldār Hānnı tutup alıp Tülekni öltürgeli qoymadı aydılar ki ey taqşır bu Tülek ilgiridin çoñ söz qorqunçaq lābe küy oǵrıdur munıñ burnadın burna şundaǵ sözi bar qolıdın hiç iş kelmeydür dep āranlede tohtattı andın Hāldār Hān Tülekge siyāsetler qılıp açıǵlap ǵazab birle neme dédi

[143a] Men sendekniñ şāhıdurmen

Hālā seni tutturay mu
Bilür bilmes kılgan sözge
Émdi qanıñ töktüray mu

Men bir uray bu bedrekni
Sözi yamān bu Tülekni
Dārğa tartıp bu bedbahtnı
Oqya étip öltürey mu

Söz kıllur sen nıkā munça
Bu turğanlar yoq mu sençe
Uyatmas sen mendin galça
Feymānıñnı toldur émdi

Yigitlerge Serdār bolsam
Ürgençidin Mısrı kelsem
Cenk kıllurdep alıp kelsem
At tünüñni tolatay mu

Toldurayım mu fenmānıñnı
Kestürayım mu başlarıñnı
Öldürayım mu ful mālıñnı
Yigitlerge saldurayım mu

Hāldār Hān der işit Tülek

Adem bolsa sendin bölek

Öltürerdim ey körünmek

Bu kün seni öltüreyim mu

dép érdi Tülek Bahādur Hāldār Hāndın bu sözlerni işitip bisyār ҡorqup meni
öltürür mukin dep Hāldār Hānga yalbarıp neme dédi

Meniñ ayған sözlerimni söz déme

Rāstı şoldur biliñ émdi Hāldār Hān

Közlerimdin çıkan yaşnı benim déme

Ҙahқа birle külüp ketgil Hāldār Hān

Şūhluқ birle bu sözlerni ayturme

Köñlüm aman Hāldār Hānım ғam heme

Meni mundaғ ҡalғanlardın kim déme

Rāstı şoldur biliñ émdi Hāldār Hān

Bağırttılar hem ғatretlik bolsundep

Ġayreti yoқ yigit yolda ҡalsundep

Bu sözümge Beg yigitler küsündep

Ҙahқа birle külüp ketgil Hāldār Hān

Közünge tolmasun läledek yaşa

Evvel kirip bu kün ҡılay uruşa

Körüp turuñ Hāldār Hānım temāşa

Rāstı şoldur biliñ émdi Hāldār Hān

Özüm tenhā yeẓīdlerge aṭ koyay
Kāfirlerniñ yürekige dāğ koyay
Meni fā-feşad başı kılıñ Beg bolay
Uruşumğa qarap turuñ Hāldār Hān

Tülek aytur özüm uray meydānge
Nīzem birle raḥne salay yeẓīdge
Du‘ ā kılıñ men bir terik çıķışka

Rāstı şoldur cevāb beriñ Hāldār Hān

dép bolğandın keyin beg sergerdeler Tülekniñ künāhını tilep qoydılar andın Tülek aṭımnıñ tüş ulañını bir ketip alay dep aṭdın tüşüp aṭınıñ tüş ulañını bir ketgen bolup élgeriki yigitlerdin keyin qalıp andın aṭığa minip Teka Begi Zamānnıñ tofiğa qoşulup āheste āheste [143b] kelür érdi ol vaqṭde ‘Aşūr Beg Serdārniñ yigitleri qaraşıp turğan kızılbaşlarını bu yanda qoyup Mısrī tarafıge ötüp qurşap tüşti andın oñ qol şafını Hāldār Hān alıp tüşti andın sol qol şafını Teka Begi Zamān qurşap tüşti aldıdağı şafını Şafā oğlu Çakān alıp qurşap tüşti ammā bu aradın Tülek Bahādur qaçıp ner-yırağ bir yerge barıp tüşay dep ketip barur idi anda bir yigit Tülekniñ aldını tosıp ayttı ki ne yerge barursiz yağada néme iş kılıp yürürsiz mundın yürüñ şafge barurmiz dep Tülekni yandurup aldığa salıp yürüp qoşunğa yaqınlaşqanda ol yigit Tülekniñ aṭığa qahr-i darb birle bir qaṃçı soqıp érdi aṭ Tülek Bahādurını alıp qaçqanlarıçe leşker-i kızılbaşniñ içige alıp kirip ketti Tülek özini oñlap aṭ başını yanduralmay qolığa nīzesini alıp cān asrab nīzesini kāfirlerge hamle kılıp yürgeniçe birer miñ iki miñçe kızılbaşqa zaḥm berdi iki yüz dāne kāfirni cehennemge tafçurdi añağıça aṭı bargan serī hürküp kızıp ketip nūrgunniñ arasığa yüzlendi Tülek Bahādur ölüm ve heştidin qorqup aṭınıñ yalını mühkem tutup alıp közige dünyā qarañguluğ körenüp kāhī birağdek ya‘nī öt qaçlangan ‘ālī yeşil körünep ketip burnığa ölüm şimāli burap yigitlerge yalbarıp neme dēdiler qanı

Tal boyuñdın eyleney

Tosup ҡoyuñ aşımnı

Ҙаҗ кӧзүңдин еyleney

Tosup ҡoyuñ aşımnı

Vırān boldı hānmānım

Tökülmesün meniñ ҡanıм

Һayrān boldı meniñ cānım

Tüsğıl Begler aşımnı

Hiç ҡalмаdı meniñ demim

Kāfir içre tüşti ğamım

Yoқtur bu күn aшла yemim

Tüsğıl Begler aşımnı

Yırılmasun meniñ ferdim

Arқamda bar üç sergerdim

Һaldār Һānım nazar kerdim

Tüsğıl öz Begler aşımnı

Meni üşnüñge artar sen

Cilveni ҡoldın tartar sen

Meydānda bolsam ҡaytar sen

Tüsğıl өз Begler aşımnı

Meni mundın ҡayturğıl

Yezîdlerdin kutqargıl
Miñen atımnı tohtatgıl
Tüsüñ öz Begler aşımnı

İşitiñ Tülekniñ ‘arzını
Sorañ Tülekniñ dādını
qoymadı bu aq hālimni
Tüsüñ öz Begler aşımnı

[144a] ‘Aşūr Beg meniñ sergerdem

Heybetidin titrar ‘ālem
Qutulmaqım vāllāhu a‘lem
Tutuñ Begler aşımnı

Tülek ketti öz hālidin
Çıqay yezîd içidin
Tiler qatre qanlarıdın
Tutuñ Begler aşımnı

dép ölümdin qorqup ketip barur érdi kâfirler bégbār Tülekge urlaşıp kelip tékke
tékke qılıp şehîd kıldı Tülek Bahādurnıñ ölüp ketkenini körüp ‘Aşūr Beg
Serdārniñ yigitleri özini qatre yamğur deryāğa mekāndek yalıñ ser ü fāyğa
yıqılğandek qabel fulğa atılğandek ot qamuşqa tutaşqandek her tarafdın table cenk
soqup neğire neqqār kâynarlarını bülend çalıp cenke kirdi ‘Aşūr Beg Serdār
yigitleridin bu merdānelikni körüp yigitleriniñ şā’nıge baqıp neme dédi qanı

Yetüp keldük kâfirleriñ üstige
Sizler bu kün cāndın keçiñ yarānlar

Şāh-ı Merdān medet kıılır sizlerge

Dīn yolını açıñ bu kün yarānlar

Āvāzımız ketsün bu kün felekge

Ġalğalalar tüşsün kökde melekge

Deralarnı tolduruñlar ölükge

Kāfir qanın töküñ bu kün yarānlar

Ölçe kıılıp alıñlar ‘ālem tuğını

Tuman tütsün bu kün hasret tağını

Kāfirlerge ötker nīze tuğını

Qanlarını yerge saçıñ yarānlar

Étek kıılıñ nīzeñizniñ yāmāne

Yeẓid kāfir qalmasıñlar amane

Kāfirlerge aman bermañ zamāne

Dīn yolını açıñ bu kün yarānlar

Ketsün bu kün yürekiñni dāğları

Éranlarıñ ġazāt kıılır qağları

Allāh dībān Hārezmīniñ Begleri

Şirīn cāndın keçmeklikdür yarānlar

‘Aşūr Beg der dāyim meniñ talebim

Şehīd bolmaq érdi meniñ maqşūdım

‘ Arzım işitiñ bu kün émdi doslarım

Kefen tonin façmağlıkdur yarānlar

dép bolup atı saldı ol kün andağ keşākeşlik kıldılar ki evvelā āhīren andağ cenk bolmağan bolğaylar anda kāfirlerniñ démāğıdın açığ tutuñlar ulatıp démārıdın rüz-i kārını çıkarıp érdi āhīr faylayalmay Mısrī-seri kaçtı andın ‘ Aşūr Beg başlığ sergerde yigitler kāfirlerniñ ful māl çadır bargāh yarağ çapduğ atı ulağ kala koy téve fil heme herbe yarağ tof mltıqlarını ölçe alıp kolğa tüşken esīrlerni tutup bağlap bendge saldı anda tüşken ölçe gānīmet [144b] lerni yigitlerge taqsīm kılıp ulaştırup berdi taqsīmāne alğan yigitler munda hursend bolup bolup tursun

El-kıssa bir kelime sözni Küzer Şādın işitmek gerek ammā ol kaçıp bargan qaravulçı kāfirler Küzer Şāhğa bolğan vāq‘ alarnı bir bir aytıp berdi Küzer Şāh bu sözni işitmek hemān o sarağda fatlap fuğdārıñ bergende sarğarıp yaqasını fāre fāre kılıp yırtıp taftı āteş başığa urlap andek ‘ aqlıdın ketip közi asıp (?) özi aymas bolup alatıp küleyip umerālarıge baqıp aydılar ki ey umerālarım vāy beg sergerdelerim bizlerniñ üstümüzge Yūsuf Aħmed dégen kaççuncı zürker Begler ağır leşker başlap kelip Mısrīdin kırık künlük sizi filān mevzu‘ge kelip tüşüpdürmiş anıñ qaravulçılarını meniñ qaravulçılarım birle uruşupdur Beglerniñ qaravulçısı meniñ qaravulçımge gālīb kelipdür andın meniñ qaravulçılarım munda sekest yep kaçıp kelipdür anıñ maşlahatını kılañlar fatraq bolup ol halk munda kelmesde evvel bizler anıñ işini kılay dédi ol vaqıtde Küzer Şāh umerā ları ayttı ki boladurğan mübārız fehlivānlardın élğap aldığa ibargil cenk kılıp ol halkını yok kılıp kelsün dep érdi Küzer Şāh yarlıg kıldı leşker künge atlanıp düşmen üstige barıp öltürüp dünyādın münkaṭı‘ kılıp yok kılıp kelsün dep ol zamān bu hate Mısrī ‘ adde alıp koftı ki ol düşmenlerni dünyādın men yok kılıp kelsem dep Küzer Şāh sekiz lek leşkerniñ üstige destūr berip incik birāder en‘ ām ihsānı bar érdi anı berip yolğa saldı bu kāfirler nīfre kāmāylarını çalışıp Mısrīdin çıkıp Balābān tağığa kelip Müselmānlarını qarşap tüşti yigitler bu aħvālni körüp korqtı anda ‘ Aşūr Beg yok érdi esīrlerni alıp Beglerniñ aldığa bargan çağ érdi Teka Begi Zamān yigitlerniñ serāseme bolğanını körüp şol zamān yigitlerge merdānelik körsetip Teka Begi Zamān neme dédi kanı

[145a] Merd yigitler atı koyuñlar meydānga

Sipā bolup qarap turmaq iş émes
Kāfirlerni salıñ bu kün zindānga
Meydān içre qarap turmaq iş émes

Kāfirlerga bu kün beriñ cazānı
Bir haq érür Muḥammedniñ ezānı
Bizler üçün tartıñızlar cefānı
Arslanlar qarap turmaq iş émes

Kāfirlerni salıñ bu kün zindānga
Ölüklerni tolduruñlar dārāga
Yeẓid birle çıqaşñlar sodāga
Merd yigitler qarap turmaq iş émes

Berdaş kılıp yeẓidlerni öltürüñ
Kāfirlerniñ cānlarını köydürüñ
Qılıçlarını yenesidin ötküzüñ
Qaçmaq üçün fehm kılmaq iş émes

Teka Begni sözi budur sizlerge
Yāri beriñ bu kün sizler bizlerge
Şāh-ı Merdān mede qılğay sizlerge
Ağa Begler qarap turmaq iş émes

dép bolğandın keyin yigitler Teka Begi Zamāndın bu sözlerni işitip himmetleri
çüşka kelip özini rüstēm dāstāndek yasap şir ġarāndek na‘ralar tartıp leşker-i
kızılbaşka at salıp uruş qılğança beş kece kündüz cenk qıldı andın Şafā oğlu

Çākān leşkerleri birle yetip kelip körséler kim Teka Begi Zamānnıñ leşker-i
kızılbaşlarını mevr melħdek yatquzupdur munı körüp Şafā oğlı Çākān yigitlerige
merdānelik körsetmek üçün neme dédi

Yārānlarım Kerbelādın baş beriñ

Qılıç çafsağ hemrāh bolur Ğudāyım

Dīn yolıda Ğudā dībān cān beriñ

Müşkil işge kifāyetdür Ğudāyım

Bizge yeter mikin qayda bu cāyda

Asān aman saqla özüñ bu cāyda

Namāzıñdın suvāl qılğaylar anda

Anda saña humerā bolur Ğudāyım

Meniñ birle cenke kiriñ yarānlar

Dīn yolıda cānnı beriñ yarānlar

Anda ibarsañ ağa ini sorarlar

Uruş qılsağ hemrāh bolur Ğudāyım

Be-ħaqqı ħürmeti sulţān server

Be-ħaqqı ħürmeti ol Şāh Ğaydar

Yigitlerni maña qılğıl berāber

Bu devletni kerāmet qıl Ğudāyım

Aman qılğıl mü'minlerniñ cānını

Kişi bilmes bu düşmenler şānını

Tökgil yerge yezidlerniñ qanını

Feth-1 nuşret bizge bergil Hudâyım

Qudretdin bu  alemni yaratqan

Gül eşyalarını özün bar etken

Kâfirlerge düzah içre cāy etken

Mü'minlerge behişt bergen Hudâyım

Zâhir bātın hemesini bilürsen

Şafâ-i teñdin qadîr İgem hâzırsen

Kim yahşıdur kim yamândur bilürsen

[145b] Murâdım meni yetküz Hudâyım

Şafâ Beg der yigitlerim aţ salgıl

Kâfirlerniñ cānlarını çıkarğıl

Merdān bolup andın érān ahtarğıl

Himmet kılsañ kuvvet bolur Hudâyım

dép Şafâ oğlı Çāqān kırk miñ leşkeri bile kārñaylarını bülend tartıp tablelerini avāzını birinci felekge çıkarıp çehār tarafdın aţ salıp cenke kirdiler ol kün andağ saht cenk kıldılar ki evvel āhr hiç qaydağ mübāriz fehlivān mundağ cenkni kıлмаğandır eger rüstem dāstān şubu uruşni körse fehlivānlıq atını defteridin uçurur érdi bularnıñ bu şecā' atını körüp kızılbaşlar berdāş kılalmay  azîmet kılıp qaça başladı Müselmānlar kâfirlerniñ māl mülketlerini olçe alıp gānī bolup qaldı anda sergerdeler Teka Begi Zamānga qarap aydılar ki siz bu sipākerçilikli kimdin örgeñen mundağ cenk kıлмақni kimdin körgeñ bizlerge üstādınıznıñ ismini beyān kılıñ dégenida Teka Begi Zamān sergerdilerdin bu sözlerni işitip ötken pir-üstādlarını beyān kılıp bermek üçün Teka Begi Zamān yigitlerige qarap neme dédi Üstādımni sizlerge beyān eylesem

Cenk kılmağnı murtażādın körgen men
Fırākıda cānımnı qurbān eylesem
Cumhūr ođlı Temür Hāndın körgen men

Öylerini bozup vīrān étardı
Kāfirlerni yer birle yeksān eylerdi
Atқан oğı toқuz күndin ötardı
Şecā' atnı Feser Hāndın körgen men

Bedü minip tağ tézni kezdiler
Kāfir tapsa kellasını üzdiler
Toflar atıp kāfir şehri bozdılar
Ma' mūr ođlı Beşer Hāndın körgen men

Қāsım Sulţān Kāzum Velī bāzergān
Kārvān başı қарақçı Bel buvāsgen
‘ Ūz Begdür ‘ Ūzīd Begdür mihrībān
Uruşmağnı Hūmān Begdin körgen men

Sağdaқ esip şikār üzre oynağan
Yaruşıge қand-nebāt çaynağan
Tokuz yüz miñ havāricni қоғлаğan
Hārezmīlik Muзrāb Şāhdın körgen men

Uruş üçün kirdi ki meydānga

Aṭ āvāzı tēgen yetti iḳlīmğa
İşitilgenmiş āvāzı her taraflarğa
‘Abbās oğlu Raḥmān Begdin körgen men
Ḥüsn-i zībā özi érdi ḥırāmān
Cānın kıldı ḥaḳ yolıda ol ḳurbān
Ma‘ rūf eben Cān Ḥāndın körgen men

Cenk künleri ṭable körsin ḥālimğan
Düşmen körse tutup tērik ḳoymağan
[146a] Seksen ferseñ yerdin düşmen çağlağan
Ḥāḳān oğlu Aḥmer Ḥāndın körgen men

Ṭable çalsa şalavātlar keltürgen
Düşmen körse üç künlükdin öltürgen
Ḥavāricğa ḳara künler saldurğan
Ḥasan oğlu Faḳnūs Ḥāndın körgen men

Leşker arttı kündin künge ziyāde
Tamām aldı hiç yer ḳoymay dünyāda
Tā ‘ ömride ol ḳalmadı belāda
Cenk ḳılmaḳnı Ağris Ḥāndın körgen men

Şākird érdim toḳsan toḳuz érānge
Şūriş salğan aman bermey felekge
Oḳ atsalar teker érdi yürekge

Uruşmağnı Yūnus Hāndın körgeñ men

Sefer kıldı ular bir bir dünyādın

Qol yıǵdılar hem südi ziyāndın

Söz işitseñ Teka Begi Zamāndın

Sipālıqñı Qadīr Hāndın körgeñ men

dép érdi heme leşker-i İslām Teka Begi Zamāndın bu sözlerni işitip taḥsīn
aferīnler kıldılar

El-kıssa Begler ‘iş‘āş debdebeler birle ellik miñ toflarnı aṭlarǵa sudratıp
yigitlerniñ cenk kıǵan yerlerige kelip tüşti anda Yūsuf Beg qarasarlar kāfırlerniñ
ölügi sāynıñ taşidek yatıp dur yigitlerge qarap Yūsuf Beg aḥsīn aferīn oqıp du‘ālar
kılıp şā’ıǵe bu beytni oqıdı

Gazel

Hudāym bar yigitlerge

Özi lütf-i ‘iṭā kılgay

Heme sergerde meḥiblerge

Hudā imān ‘iṭā kılgay

Heme bizge kılıp ḥızmet

Körüpdür cānıǵa zulmet

Hudā bersün saña raḥmet

Kerem deryāsı baqılǵay

Qılıp siz kefereni qatle

Cenk körmeñi siz aşlā

Hudā didārını közle

Ular vaktide nidā kılgay

Yūsuf Beg der körüpdürmen

Cefā kördüñ bilipdürmen

Uruşmağğa kelipdürmen

Ĥudā renc-i şifā kılgay

dép qaravul bolup kelgen yigitlerge en‘ām ihsānlar kılıp köñlini şād kıldı bu söz munda tursun *bir kelime sözni Küzer Şāh nā-bekār ĥarāmzāde rūzkārdın işitiñ* amā Küzer Şāh iki berlerniñ kelgenidin yürekige qorqunçı ĥarās tüşüp turar érdi bir munça kāfirlerniñ qulaq burnı kėsük ve bir munçası zaĥmedār kirip keldi Küzer Şāh munı körüp huş başdın ketip ve ‘aqlıdın izip andın cemī‘ qar’i endāzlarını yığıp kelip emre kıldı kim qanı meniñ tālī‘ imge bir qar’i salıp baqıñlar meniñ tālī‘ im qaydağ qaydağ émes ol ĥalkñı men alur menmu yemenī ol ĥalk alur mu qaydağ kılsam bolur ikin dep aydı ol zamānda [146b] tört yüz qar’i āndāz ĥükemā meneccimler sa‘id nuĥsni aĥtarıp qar’i salıp körüp dédi kim ey Küzer Şāh sen ol ĥalk bilen cenke cedel kılsañ leşkeriñ bilen ol ĥalkñıñ qolıda helāk bolur iken sen dünyāniñ çarıklerini yığıp uruşsañ hem küçüñ yetmes iken tālī‘ iñni yulduzı yerge tüşüpdür dédi Küzer Şāh ayttı kim bu işniñ tedbiri birde biriñlerniñ qolıdın kelmes mukin ol ĥalkñı yok kılgalı dédi qar’i āndāzlarınıñ arasında bir ĥükemā bar érdi atını Sarıq ĥükemā dep ol qofup bu ĥalkñıñ cezāsını beredurğan kişi kim iken dep eṭrāf c‘ānībğa baqıp qar’i salıp kördi kim mağribniñ üçünci iqlimde bir ĥükemā cādū bar érdi qar’i aniñ atıda çıktı atını Temīm cādū dér érdi ol qavimlerniñ qanı ol Temīm ĥakimniñ qolıda tókülür dep Küzer Şāhğa haber kıldı Küzer Şāh bu sözni añlap derĥāl ol cādūğa munda kelsün dep nāmege muneccim qar’i āndāzlarınıñ sözini öziniñ kıladurğan en‘ām ihsānlarını bir bir yazıp beriñler dep münşirlerge buyurdı ol vaqt münşirleri Küzer Şāhniñ nāmesini dégenidek yazıp qolığa berdi oqup körüp dédi kim aniñ qaşığa bu nāmeni kim alıp barıp keltüredürmen ol kişige on sefer altun berürmen dep érdi Sarıq cādū orıdın saçrap qofup Şāha bu ĥizmetge men bel bağlap berip şol Temīm ĥekimni keltürsem kerek dep nāmeni Küzer Şāhniñ qolıdın alıp aydı kim men bu kün mağribğa yetip barıp érte turup ürkünlükge ol Temīm ĥakimni alıp kéley dep

Küzer Şāhniñ berey dep va‘de kılğan en‘āmlarını qolıǵa neq alıp andın Küzer Şāh bilen hūblaşıp çıqıp özige bir ismiyāt oqup zam kılıp şundın maǵrībǵa barmaǵını közlep asmānǵa urlap bir künde maǵrībniñ üçünci iqlimige barıp qoştı ol iqlimdin Temīm cādūniñ mekānını taǵalmay qar’i salıp taftı Sārıq cādū Temīm cādū birle tafşıp andın körüşti Küzer Şāhniñ nāmesini Sārıq cādū Temīm cādūǵa tutup berdi Temīm cādū Küzer Şāhniñ nāmesini qolıǵa alıp āh çekip oqup körüp taşdıq del qabul kılıp Küzer Şāh qaşıǵa barmaqçı bolup heme ta‘allūqātını hikmet qutasıǵa salıp özige [147a] hemrāh eylep bala baraqası birle hūblaşıp Sārıq cādū birle Temīm cādū birdin iki ‘aşāǵa ismiyāt oqup minip havāǵa urlap üçünci küni Küzer Şāhniñ aldıǵa hāzır boldı Küzer Şāh Temīm cādū birle körüşüp iltifatlar kılıp bu cādūniñ başını felekdin üşürdi bu cādū be-ǵāyet şād bolup sordı kim ey fādşāhī heft keşür saña néme iş piş keldi maña ayǵıl hācetiñni men revā kıluy dédi Küzer Şāh aydı ey hākimi dānā meniñ hācetim oldur ki şehrimge yıǵı keldi aña men hiç ‘ilāç kılalmadım andın qar’i andāzlarge qar’i saldursam meniñ müşkil işlerim seniñ qoluñdın açılur iken men şuña seni nāme ibarıp keltürdüm ki meniñ hācetimni ol revā kılıp berür mugin dep dédi ol cādū aydı ey Küzer Şāh ol halkını kör kılıp berey mu yāhūd fut qolını başmas kılıp berey mu Küzer Şāh aydı ey Temīm seniñ bu işiñ ol halkǵa kār kılmas dédi ol Temīm cādū aydı émese andaǵ bolsa şehriñge şād salıp ot körsetip berey yıǵılar qorqup arqasıǵa yanıp keter dédi Küzer Şāh aydı andaǵ kılsañ hem bolur mugin dep buyurdı ki qaysı mekeri hayle yaǵşı bolsa anı kılǵıl ahtar sendedür revā bolǵan dep cevāb berdi ol cādū hikmet küttesidin yette hıl ibrişim yif çıkarıp şehriñ taşıǵa evvel bir qat zeytun yif bilen tena baǵlap halkǵa su körsetti andın seriǵ yif çıkarıp şehriñ eṭrāfiǵa tena baǵlap borān körsetti andın kızıl yif çıkarıp şehriñ taşıǵa tena baǵlap ot kösetti andın kımızı reñ yif çıkarıp şehriñ taşıǵa tena baǵlap cihānnı ğarq tutun körsetti andın yeşil yif çıkarıp şehriñ taşıǵa tena baǵlap ‘ālemni zebze ejderhā körsetti andın nārenci yif çıkarıp şehriñ taşıǵa tena baǵlap dünyānı kızıl cāñ körsetti andın aq yif çıkarıp şehriñ taşıǵa tena baǵlap dünyānı ğarq qarımıǵur körsetti andın qara yif çıkarıp şehriñ sefilıǵa tena baǵlap başı birinci asmānda yetküdek qara taǵ körsetti andın yette hıl taşqa ismiyāt oqup qoyup her biri bir quş bolup havā [147b] yüzini cānur qurtǵıça yılan çıyan körsetti andın yamānraq türlük türlük cendān ‘acāyib tılsımyātılarını qayda kıldı kızılbaşlar munı körüp ‘acāyibǵa kılıp

naẓre nüzüratı bolsa alıp kelip bergeli turdı bu cādū tılsımğa turdı Mısrî halkı
körse öz aşlı körenür érdi taşadın kişi qarat kelip körse su deryāsı ot deryāsı borān
deryāsı tütün deryāsı sebze deryāsı tofrağ deryāsı qar deryāsı sefilleri Köveқан
tağı Mısrîde körenür érdi şubu hākni Küzer Şāh körüp te‘accübge qaldı ammā
Müselmānlar Şadābān tağıdın ötüp devre Nil deryāsıdın keçip Mısrîniñ aldığa
kelseler dünyāniñ tılsımyātniñ ‘alāmātları tutup ketipdür heme leşker-i İslām
munı körüp qorqup subhān kelimesini oquy başladı Temīm cādū bularnıñ
kelgenini körüp bir ismiyāt birle dünyāni zemistān kıldı neçend Müselmānlar
sovuqnıñ şiddetidin muzlap ölüp ketti neçend Müselmānlar qol ayağıdın ayrıldı
āhır-i tākāt kılaymay Müselmānlar bir aylıq kénige yanıp tüşüp toquz ay saqlap
qalap yattı anda Yūsuf Beg dermānda bolup Hudāy Te‘ālāniñ dergāhığa sığınıp
yıqlap bu münācātı oqudı

Münācāt

Hudāvendā kerem birlen

Necātıñni ‘iṭā eyle

Ki bizni saqla öz birlen

Necātıñni ‘iṭā eyle

Kerem deryāsın aquzğıl

Quluñ başığa yağ quzğıl

Belādın bizni qutquzğıl

Necātıñni ‘iṭā eyle

Hudāyā bizge raḥm etgil

Özüñ düşmenge zulm etgil

Tılsımātı küşād etgil

Necātıñni ‘iṭā eyle

Bu kün bir munça kün boldı

İçimge kayğu gam toldı

Toşkaf alte ay boldı

Necâtiñni ‘ iṭā eyle

Dīn-i İslām üçün keldim

Kelip munda yatıp qaldım

Ṭılsım bar iken yattım

Necâtiñni ‘ iṭā eyle

Yūsuf Beg der aytiñ süḥān

Maña raḥm eyle yā Raḥmān

Anı def et özüñ ğufrān

Necâtiñni ‘ iṭā eyle

dep du‘ ā kılıp aydılar kim ey bara Ḥudāyā fā kāfir ve yedikārā heme iş saña asān bendeleriñge müşkil turur meniñ bu işimge küşâyışlık ‘ iṭā kılsañ Nūḥ nebīyu’llāḥğa ṭufāndın necāt berdiñ Ḥazret-i Mūsā kelīmu’llāḥnı zālīmniñ zulmetidin ḥalāş kıldıñ Ḥazret-i İbrāhim ḥalīlu’llāḥğa nemrūd otını gülistān [148a] kıldıñ Ḥazret-i İsmā’ıl zebīḥu’llāḥnı fıçaq besidin saqladıñ Ḥazret-i Yūsuf şıdıku’llāḥnı ağalarınıñ zulmetidin necātlik berip şubu Mışrıge fādşāḥ kıldıñ Ḥazret-i Muḥammed Muştafā şalla’llāhu ‘ aleyhi vesellemni qarış kāfirlerdin füşīde asrādıñ ularniñ ḥaqq-ı ḥürmetidin bizlerni bu belā dāmıdın kütqargaysen *Āmīnü rabbi’l ‘ālemiñ allāhu ekber* dep du‘ ānı yüzlerige tartıp kirip gamı andeve birle olturup uykulap qaldı şol zamān tüş kördi körgen tüşleridin bir bezir körer ḥāzır bolup aydılar kim ey Yūsuf Beg tola gam andeve kıлмаğıl men saña meded kılgalı keldim şubu kılıcıñı koluñğa alıp ṭılsım kılgıuçı cādū Mışriniñ içinde bir güristānlik bar anda bir güre içre yatıp ṭılsımyātğa meşğüllük kıılır uçar kuşu atğa minip asmānga çıkıp tüşkendin keyin ṭılsımlardın öter andın cādūğa tuyguzmay

bir kılıç birle boğazığa urup başını tenesidin cudā kılsañ cādū öler andın ılsımyātı küşād bolup Mısrî şehri aşkäre bolur dep bir kılıçnı Yūsuf Begge berdi Yūsuf Beg kılıçnı bu kişiniñ élikidin alıp yene sordılar kim ılsımnı küşāde kıladurğan kişiniñ ismi kimdurur kim küşāde kıladur ol kişi aydılar ki ılsımnı kıladurğan kişiniñ uçarlıq atığa minkelik zū'l-fiķār kılıç qolıda tutuğluq bülend himmetlik qaddi serv-i 'ar' ardek ebru qaşlığ altun zırlık bolğay şol kişi küşāde kıılır atını Beg Havāz Hān derler dep gāyet bolup ketti öt kelgen zāt-ı şerif Hazret-i Süleymān 'aleyhi's-selām aydılar ol vaqtda Yūsuf Beg uyqusıdın uyğanıp yan balige qarasarlar bir kılıç turadur ki ol kılıç hiç qaydağ üste kārniñ qolıdın çıқан émesdür ol kılıçnıñ iki tarafige faqış kıılıp haq yazılıpdur ki bir yüzide Hazret-i Dāvud 'aleyhi's-selām yene bir yüzide Hazret-i Süleymān 'aleyhi's-selāmniñ ism-i şerifleri yazıgılıq turadur ol kılıçnı körgen seriñ beg sergerdeler 'acāyibğa qaldı andın Yūsuf Beg körgen tüşlerini müneccim 'ulemā hükemālarge etip berdi bular [148b] yaqşı ta'bir aytıp berdiler Yūsuf Beg be-gāyet şad bolup manādı kıldurdılar ki her kişi kim şubu ılsımnı uşatıp yolnı küşāde kılsa şubu Mısrî şehrini şol kişiğe çölde kıılıp berürmen dep aydı ol ılsımdın qorqup hiç kişidin demī derd çıkmadı āhirāla mer-şöhret ya'nī maşlāhat Havāz Begniñ atığa muqarrer boldı ki yā atını bizge bersün bizler kirip bir 'ilāç kıılıp çıqalı eger atımdın ayrılmasmen dese mana Hazret-i Süleymān 'aleyhi's-selām 'ināyet kıılıp beşāretleri birle bergen teberrük kılıçnı éligimdin alıp şubu sihrī cādūniñ 'amelığa qadem qoyup ılsımnı küşāde kılsa şubu şehrni aña fetħ kıılıp bereli maña Hazret-i Süleymān 'aleyhi's-selām nişāne bergen kişini Havāz Hānda kördüm anıñdın başqa kişiğe encenān serhasāb baqtım ol bergen nişānelerni körmedim dégende bu sözni Havāz Hān işitip kelip oırağa tüşüp aydılar kim ol ılsımğa men qadem qoyay ervāh hazratlardın meniñ üçün beşāret bolğan bolsa cemī' Müselmānlarnıñ küşāyeşliki üçün kimne bir iş kılay Hudāy Te'ālā maña yār-ı ervāh hazratlar mededkār bolsa bu ılsımnı küşāde kıılırmen dep Havāz Beg Hudāy Te'ālāğa sığınıp neme dédi

Hudāyā fetħ-i nuşret ber

Meni körsün dégenlerge

Kimne qulğa himmet ber

Necātlıg ber dégenlerge

Heme él sözi men boldum

Sözige kirdim aţ sürdüm

Necātıgā kadem kıoydum

Bülend āmīn dégenlerge

Şenā hālık saña aydım

Beyān-ı hālīmni men ayttım

Tükkel işni yaydım

Bu yolda yıglağanlarge

Fenā astār aysam éller

Qaraşıp maña köp yıgılar

Ṭılsımātga çafıp aţlar

Çıkar men téz revānlar

Atımni tarafa téz etgil

Temīmni maña körsetgil

Cānını algıl ‘Azra’ıl

Ki közni bağlağanlarge

Adab tapsun meniñdin ol

Açılsun barçağa şol yol

Ḥavāz Beg der saña biz kıul

Necât berdin amanlarge

dép ol vaqtda Havâz Beg Yûsuf Begdin ruşsat alıp ılsımyât ser-i qarap reñe reñ
‘alâmâtlerni körüp Hâzret-i Haq Subhâne ve Te‘âlâ dergâhıgâ sığınıp Havâz Beg
neme dödiler qanı

Qadîr-i yektâhîsen

Şen‘ünge men qul eyleney

Hem lem yezl-i yezâlsen

Şen‘ünge men qul eyleney

[149a] Qudretiñ sansız seniñ

Hâlimğa yet bu kün meniñ

Sendin urup başın aniñ

Şen‘ünge men qul eyleney

Qatıg mühîm tüşti başım

Yetkey saña bu nâleşim

Qayandadur atam inim

Şen‘ünge men qul eyleney

Açğıl küşâdlıg işkini

Fes qıl maña ol haşkini

Keltürme cādū reşkini

Şen‘ünge men qul eyleney

Tuħfe étey yaşımnı men

Aytay bu kün hâlimni men

Eyley nişār cānımnı men
Şen' ūnge men kıl eyleneş

Havāz kuluñ bī-çārege
Yol körmegen bī-çārege
Raħm ét seħr bi-dārege
Şen' ūnge men kıl eyleneş

dép Yūsuf Begdin ılsımāt cādūniñ hikāyetin sorap kılığa Hāzret-i Süleymān
'aleyhi's-selāmnıñ bergen teberrük kılıçlarını alıp andın Tırānbād dégen aşığa
süvvāre bolup aş başını umerālar turfige kılıp aydı yüzige ölüm şimāli kelip tekdi
yürekige kórķuncı deħşet feydā bolup hāzār meclisniñ sözidin çıķalmay nā-
'ilāçlıkdın Havāz Beg zār zār yıgılap umerā beg sergerdelerdin rızalıķ eyleşip
almaķ üçün neme dédi kını

Tekdi ölümniñ şimāli
Rızā boluñ şehzādiler
Açılmayın yel kemāli
Rızā boluñ şāhāniler

Kétem ménip aşım bilen
Bolsañ otu atam bilen
Hūblaş heme meniñ bilen
Rızā boluñ āzādiler

Şāyed helāk kılısam anı
Düşmen şehīd eyler meni
Barsañ tutar anam seni

Rızā boluñ Begzādiler

Ketsem ölüp başım tamām

Anamğa alıp mendin selām

Qılsun atam sizge kelām

Rızā boluñ cānzādeler

Zālim meni bīdād éter

Atım meni çölge éter

Qarakçılar başım keser

Rızā boluñ bī-gāneler

Havāz Begdin bī-ğayl boluñ

Yigitlerim hāzır boluñ

Cān atamğa haber étiñ

İlgap meni aldadılar

dép yigitleri birlen hūblaşıp turğan maħalde Yūsuf Begni Bozoğlan Hūn nihāyet siz ‘ayblar qılıp aydılar kim ey Yūsuf Aħmed Beg inilerim meni sizler bu yerge néme işqa keltürgen ki ey tağa bizniñ bilişimizdin sizniñ bilişiniz çoñraq bizler bilmegenni bildürüp bizlerge maşlāhat körset beriñ dep meni munda keltürgünçe özüñler yalguz munda meni bile salaşturmay kelseñler bolmamdur qanı ‘aqlıñlar ‘arздаşnı otrağa salsañlar birde bir kişi qofup bel baglap ‘adde alur idi anında hiç kişiniñ [149b] ağırıkı bolmas érdi zorluq bilen birüni ecelge tutup bergen obdan mu tinç aman şıhhat-i selāmet çıksa ğu fehve’l murād eger ölüp ketse Göroğlu Sulţānığa néme dep cevāb berür sizler eger evvelde maña añlatıp maşlāhatnı maña qoysañlar men bir işni yollap qoysam bolmas mudı anı bī-kéñeş bī-maşlāhat özüñlerçe zor bilen kerküzüp sizler bu işniñ āħirisi ne yerge encām tafar ékin ħali hem bolsa barıp yandurup qaşımğa alıp keliñler dédi Yūsuf Beg Aħmed Beg

nihāyet siz fişmānlar kılip kişi buyurdı kim Hāvāz Begni çırlap keliñ dēdiler bu ibargen kişi barıp bolğança Hāvāz Beg yigitleri birlen vedā'laşıp atnıñ yüzidin yufuķını alıp atıp atnıñ başını koyup berip bi tāzyāne soķup aydı at Hāvāz Begni köterip asmān-ı evvelge alıp çıkıp ketken idi

El-kışsa bu ibargen kişiler yene yanıp berip Hāvāz Beg yok dep vāķ' anı beyān kıldı bular Hāvāz Begni tılsımātğa kerküzgenige köpdin köp fişmānlar kıldı fayda bermedi munı Beg Oğlan Hān añlap aydı kim émdi öziñler biliñler sizlerniñ arķañlardın bir qadem yol māñgu çölüki yok iken dep hafā bolup bularge körünüş kılmay öz yigitlerini alıp bir çatqa çıkıp aldı

El-kışsa Hāvāz Begni atnı asmānğa alıp çıkıp idi Hāvāz Beg atnıñ başını tübenge tartıp yufuķnı közige yafıp koyğandın keyin at yette deryādın ötüp ol tılsımāt taglardın ötüp Mıřrī içige özini alıp qarasalar bir gürüstānlıķğa tüşüpdürler āheste āheste ol cādūnı iz dep yürüp érdi cādū bir oçuķ gürğa kirip iehrige meşgöl bolup iken Hāvāz Begni başığa kızıl destār uçasığa kızıl cebe kep qolıdaki kılıç hem kızıl érdi galafıdın soğurup qolığa alıp kızıl at bilen oçuķ gürniñ ağzığa kelişi hemān cādū at şerfesini işitip gürniñ içidin saçrap çıkışlarınıñ kelip kılip Temīm cādū Hāvāz Begni körüp bu néme ékin dep seher cādū kılaşdın kılip bañ baķıp dāñ turup qaldı Hāvāz Beg Hāzret-i Süleymān 'aleyhi's-selām bergen teberrük kılıç birlen bir saldı [150a] ikige hācet tüşmey başı teni seydin cudā boldı cānı yüküre yüküre berip dūzađda ārām taftı andın heme seħrī cādūsı bātil boldı bu hālne Temīm cādūnıñ şākirdi Sārıķ cādū körüp meniñ üstādım Temīm cādūğa bu kün bir iş fiş kelgenge oğşaydurup gür başığa kelse bir ādem qolıda kılıç tutuđluķ turadur üstādığa qarasa burnā qaçanda ölüp qalıpdur Sārıķ cādū munı körüp dep vāy esid üstādım dep Hāvāz Beg kılıç tartıp hamle kıldı ayttı ki ey ādem meniñ üstādımne néme kıldıñ dep kılıç saldı Hāvāz Beg özini qaçuruşı hemān kılıç kelip Hāvāz Begniñ oñ dalusını oñ qolı birlen kesip yer tüşürdi Hāvāz Beg şubu aħvālleri birlen kılıçnı cip qolığa alıp bir kılıç birlen cādūnıñ sol qolını yerge tüşürdi andın yene bir kılıç birle cādūnıñ kārını tamām kılip bolğunça qanlar her tarafdın a' zāsını kıp kızıl kıldı zaħmesiniñ derdiğe cudāyalmay āh tartqanını Tīrānbād dégen atları işitip ikisiniñ zaħmdār bolğanını bilip hevāğa fervāz kılip uçkanıça fireñ ceziresige keldi at havādın yerge tüşkendin keyin Hāvāz Beg özini bilmey at yerge serilip yıkıldı bol at eřrāfını aylanıp fervāne yeñlig çörkülüp

zeycānı aşığa yakın keltürmay avāz Begni pasbānlık ılur érdi amā Beldin
bile alıp ıķan on iki miñ yigitleri āzırlık bilen havāęa telmürüp arap turar érdi
at uçup bir arafęe ketti munı on iki miñ yigit körüp ırānbād atnıñ arasıdın at
amı oğlap şubu yüręenięe heftede avāz Beg tüşken yerge ıkıp kelip yigitler
avāz Begni körüp zār zār yığlaştı āhir dep bir yigiti avāz Begge bī-nihāyetsiz
içi ağrıp özini toğtatıp alalmay zār zār yığlap ūn-ı cigeridin neme dēdi anı

oş kelipsiz bu ārāęa

Cism-i cānıñ ne boldı

Saldı kimler bu belāęa

Bağrı anıñ ne boldı

Kim urup bu zağmeni

Kēne bağmay vehmeni

Āıręa oymay fehmeni

Māh salıñ ne boldı

Öltürüpdür cādūnı

Kim arıpdur sālını

Kim yağtı māhını

Tuęm cānıñ ne boldu

[150b] Raęm eylemey ālınęa él

Seni aşdlap ıldı cedel

Kelmes bu yerge hiç mağal

Tāıyyātıñ ne boldı

Köz aç sözüñni işiteyin
Sen zaħm yégeniñ añlayın
Barsam éliñge aytayın
Hem ħānmāniñ ne boldı

Ṭāhir yıǵladı zār zār
Yigitleriñ ħara tutar
Fervānedek él bī-ħarār

Kārzārıñ ne boldı

dep érdi Ḥavāz Beg yigitiniñ nāle feryādını işitip andek közini açıp yigitlerini
körüp Ḥudāyā leşkeri öz élimni kördüm dep öz aħvālini yigitlerige bir bir beyān
kılıp bermek üçün ata anamğa iki inilerimğa mendek kimne ġarīblıķ diyārıda yatıp
ħalğan Ḥavāz Begdin barsañlar köpdin köp selām dénler dep néme dédi ħanı

Bir urlar sözüñ sorsañ
Ḥikāyet aytayın başlap
Ḥulaķ sal sözime oķusañ
Dīn ħışşamnı köz yaşlap

Meni ħoştı atam élge
Keldük Mışrı şehriġe
Yabardı zor bilen sedge
Yanardım cādūnı uşlap

Ḥadem ħoymap idim aşla
Bolup bir cādūğa dūħāh
Ḥaber yoķ ħaftı oñ ħolla

Qara yer üstige taşlap

Maqāmımdın tutp urdum

Anıñ sol qolını üzdüm

Köz açtım sizlerni kördüm

Atım keltürdi cān taşlap

Terik kördüm yigitlerni

Beyāni şol bu sözlerni

Berip aytıñ ğarīblerni

Selām aytıñ berip hoşlap

Atam Güroğlığa aytıñ

Hemān turmay maña qaytıñ

Meni Belğ şehrige életıñ

Keliñ Güroğlımı başlap

Ħavāz Beg der bu ħālimni

Ħudā alğay bu cānımnı

İşit Begler cevābımnı

Barıñlar yolda köz yaşlap

dép bolup yene beyhūd bolup ketti şol zamān yigitler nāme tayyār qılıp on iki miñ yigit maşlāhat birlen on kişini ilğap nāmeni berip Belğ şehrige ħunattı yene bir nāme birlen on kişini Mısrıge Yūsuf Beg Aħmed Begniñ aldığa ibardı bu Beglerniñ aldığa ibargen on kişini yolda bibre aldı bularnıñ ölgenini yā térik ikenini hiç kişi bilmedi amā Belğqa ibargen on kişi téz tün menzil merāñillerni

ṭayy kılip ve bādiyelerni ḳat‘ eylep bu ḳaṣṭa [151a] lar berey yigirme kün yol yürüp Belḥ ṣehrige yetti elçilerniñ kelgenlerini Güroğlı Sulṭān işitip aldığa aldı çıkıp köreşip bolup elçilerge ḳarap körseler çerāyları çortuḳ reñ-i rüyları sönüḳ başı közleridin tinmey aḳadur serḥasāb baḳsalar özleriniñ sergerdesi Ṭāhir Beg şubu turur sordılar ki néme bolduñlar ve néme ğamkin keyin keldiñler néme vāḳ‘ a boldı oğlum Ḥavāz Beg Ḥān tinç aman bar mu dişleri hemān bu kelgen on yigit Nūḥ tartıp ketip yığlay başladı Ḥazret-i Sulṭān bularnıñ mundağ derd bilen yığlağanlarını körüp oğlum Ḥavāz Ḥān ölüp ketgenge oḥşaydur dep huşıdın ketip bāz huşığa kelip yigitleridin soradılar kim oğlum Ḥavāz Beg ḥayāt bar mu yā ölüp ketti mu rāstlığ birlen cevāb beriñler dep közleridin bī-iḥtiyār yaş revān ḳıldı şol zamān Ṭāhir Beg alıp kelgen nāmesini Güroğlı Sulṭānğa tutup berdi Güroğlı Sulṭān oğlanlarınıñ nāmesini açıp oḳup körüp ‘aḳlıdın ketti şubu beyḥūd yatḳanıça üç künde huşığa kelip yine sordılar ki néme sebebدين mundağ boldı dégenidin keyin yigitler Ḥavāz Begniñ başığa kelgen vāḳ‘ a serġüzeştelerni bir bir aytıp neme dédiler ḳanı

A yā şāhım ḥaber étsem

Ḳulaḳ sal māh Sulṭānım

Anıñ söz-i ḳışşasın aytsam

Ža‘ iflanur ‘ aziz ḥānım

Ḳoşup bardıñ çıkarığa

Yetüştüḳ Mısrī ṣehrige

Yabarur cādū aldığa

Ḳazāğa yetti cānānım

Şikeste cādūdın yepdür

Yaḳıpmay aṭ uçup sepdür

Firiñ mülkide yatıpdur

Hayāt bar mu ékin hānım

Uçup Tīrān atı qaldı

Felek cebr-i rüstem saldı

Suñak öz aşlıge yandı

Yubardı sizge mihmānım

Sebeb-i Yūsuf bilen Aḥmed

Bolup yetti körüp āfet

Barıp hiç körmedük rāḥat

Selām étti saña kānım

Tola söz kısqā kıldım men

Dep aytıp arqa yandım men

Bu ğam deştide qaldım men

Yanarğa söz-i giryānım

Yigitler özge kelmeydür

Yürer yolını bilmeydür

Yetişmey aşla bolmaydur

Neçük boldı der ḥaşānım

dep şol yerde cevāb tiledi Ḥazret-i Sulṭān zār zār yığlap yigitlerige qarap néme
dedi qanı

[151b] Barıñlar fāt bolup yeldek uçuban

Yetip bargunça yolda qonmañ yigitler

Kelür dep mendin ol cānga yetiben
Selāminı aña aytıñ yigitler

Çü merkeb barsa miñil atı yaḥşı
Boluñ her yerge tüsseñ tarafa saqçı
Yatarmen téz tün men hem çü başı
Meni keldi déban aytıñ yigitler

Yetermen leşkerim alıp başığa
Tüşer közüm balamnıñ nāleşığa
Salur men kim qaraközler başığa
Yūsuf Begni tutup kırğum yigitler

Güroğlı der heme toqsan Begini
Kılıç birle çafıp Begler başını
Körmey yerge taqıp barça élini
Özüm barıp cedel kılğum yigitler

dep zār zār yıglap yigitlerge ruḥşat berdiler yigitler Ḥazret-i Sulṭān bilen
vedā' laşıp yolğa revān boldı andın Güroğlı Sulṭān şol yerdin şehrige yanıp barıp él
evlādları birlen yıglaşıp turmaqda tursun *faşl-ı dāstān söz işitmek kerek Ḥavāz
Begdin* amā Ḥavāz Begniñ rencileri kündin künge ziyāde bolup medrāgunça ya
köz çıkınça aḥvālları qalmay za' ifleşti andın be-tamāmları yigitleri alıp ketmekçi
bolup iki atğa çargı atıp aña obdın töşekler salıp Ḥavāz Begni üstige çıkarıp
yatquzup yigitler Belḥ şehrige alıp yürüp tursun

El-kışşa şol beyābānda bir qal' a bar érdi atını Vehḥābī der érdi ol qal' anıñ iki
ḥākimi bar érdi biriniñ atını Maqāribe ve yene biriniñ atını Mekāribe dep bular
qaraqçılarnıñ Serdārı érdi bu iki qaraqçınıñ otuz miñ leşkeri bar érdi Ḥavāz

Begniñ yigitleri birlen kelgenlerini añlap otuz miñ қарақçı леşкерini alıp Müselmānlarnıñ ful māllarınıñ қаşdıда шеһrdin чықıp аtланып ол ceзіреге kelip yigitlerni қурышап түшүп аt салды yigitler hem cānларıdın ümidlerini үзүп бу қарақчыларға аt алды boldı cenki ‘azīm ata oғuldın bī-һaber ana қызdın bī-һaber uruşqanlarға alte күn turtu şup bir қatre su içmey yā bir қatre та‘ām yemey su қоşуп yigitler қарақчылар ёлгиде hemesi шеһid bolup ketti Һavāz Begni қарақчылар şubu zaһmlerige raһm-ı шефқat қılmasdın başларını [152a] tenleridin cudā қıldılar *Қālū innāllāhe ve innā ileyhe rāci‘ūn* andın ful māl һazine defīne аt ulaғ yaraғ чадуқларını alıp Һavāz Begniñ hem үste baş kim kiçiklerini saldurup alıp bürehne yalañaçlap қоyup қал‘asıge yanıp kirip ketti bu söz munda tursun *bir kelime sözni Yūsuf Aһmed Beglerdin işitiñ* amā Yūsuf Beg Mışrīniñ aldıda tılsımға қарap muntazır turmaqда tursun şol күniki Һavāz Beg tılsımını uşattı Mışrīniñ yolu күşāde boldı Yūsuf Aһmed Beglerniñ yādıға kelmediki bu tılsımını kim uşattı kim ёmes dep amā Bozoғlan Һān Һavāz Begdin gāfil ёmes ёrdi şubh şām ve belki ‘ale’d-devām Һavāz Begniñ gam қayғusıда ёrdi bir күn Һavāz Begniñ һālidin һaber таftı kim şubu қatarlıқ işlerni қılıп özleri zaһm yep һavāға чықıp ketkenlerini andek gāybāne işitip ёrdi şundın beri Beglerge körenmey maşlāһat körsetipmu bermey bir çatда özini bilip öz леşкерini asrab aһrī Beglerniñ kārı ne bolur ёken Sultān Beglerniñ қолıdın fādşāһlıқını tartıp alıp oғlını һүннı akasıғu yaһşı dep bir kenārede yürer ёrdi şol һāлde Feñ-i Hindī seksen miñ леşкер bilen чықıp kelip Yūsuf Beg қоşulды andın Māzānderānnıñ һakimi Ma‘rū fāşā Māzendārānı yüz ellik miñ леşкер bilen kelip Beglerge қоşulды andın Şerzād Tebrīzī kırқ miñ леşкер bilen kelip қоşulды bu һaberni Kүzer Şāһ işitip ayttı kim men şük yatıp шеһrdin чықamay tursam күndin күнге ёli şan‘iler ulғayıp kelip шеһrimni һarāb қıladurған чағı bar dep тоқсан alte lek леşкерiniñ аtıға table cenk soқturup negre neққārelerni чaldurup күнге аtланып шеһrniñ таşıға чықıp şaf arāste қılıп турды Yūsuf Beg тарafdın hem şaf arāst қılıп турды şol һaletde Kүzer Şāһ тарafdın tofa қоyды andın Begler тарafdın ellik miñ tofnı bir ölkürçi қоyup ёrdi қızılbaşлар yerge аt üstidin uçmañlıғ töküldi Kүzer Şāһ bu aһvālini көрүп yarlıғ қıldı ki bégbār аt salıñлар bu ёli şan‘ilerniñ üstige dep evvel Kүzer Şāһ [152b] başlıғ аt салды andın леşкер-i қızılbaşлар bégbār аt салды ol күni andaғ cenk қıldı kim һiç defterge sıғmas ёrdi eger rüstem dāstān һayāt bolup bu cenkni көrse ёrdi

özige töhmetin atı koyup fehlevānlık lāfını urmas  rdi amā K zer Őāh bilen Y suf Beg uruşup birbiri birlen her r ber ber te ne bir te n kelip  alġanıġa Teka Begi Zam n bu  ılġan uruŐımız aşla uruş bolmadı dep der-ġazab bolup yigitlerige emre  ıldılar ki t Şdin miltıķ bendlep atıp  lt r nler  ılıġlaŐıp n zeleŐip  um dlaŐıp hiġ iş h Őıl bolmadı dep  zi başlap miltıķ bendlep K zer Őāhġa  arap ata başladı andın be-tam m yigitleri  ızılbaŐlarġa miltıķ atġalı turdı andın  zge leşker-i  sl m hem k firlerge t Ş t Şdin miltıķ bend  ılıp atġalı turdı bu h lni leşker-i  ızılbaŐlar k r p berdaş  ılalmay b gb r Şehrige  arap  aġa başladı arġadın Begler bille tutuş  armaŐ  oġlap Şehrige kirip  ırġunġa  lik aġıp it m Ő kleri hem aldıġa uġrap kelse esik f re  ıldı yigitler rest b z r  y  im retlerini  aġıp Şehrni v r n  ılġalı turdı aġır el emiri Őehrni  ra iyye fu ar ları elam n elam n heme  ızılbaŐdın biz yam n dep her  arafda  ıġıraŐadur leşkerler aman bermeyd r Şehr h lkı aġır bolmay Beglerni  ayaġıġa yıķılıp  zmeni taşlap  lt rse n mana başımız eger  lt rmey  oyup berse n raġm  in yeti n turur dep yıġlaŐıp im n etip M selm n bolup turup aldı Y suf Begni  bularġe raġmesi kelip iltif tlar eylep leşkerige emre  ıldı kim bu k ndin tartıp kişi kişige daġle del let  ılmasun dep  rk l p yanıp Mışrı Şehridin  ıkıp  z ġayme barg h ser perdelerige kelip t Ş p bir  ar r boldı

El- ıŐŐa K zer Őāh  rtesi bir n me  ıġardı ki ey Begler  mdi seni  zulmeti n ġiddedin aştı k nl ndeki her ne m dde ayı n bolsa alġıl men anı  ıġarıp berey andın sizler men bilen cenke cedel  ılıŐmay  z yurtu nlarġe yani nlar n m tem m *ve's-sel m* dep K zer Ő hni  elġileri n meni k teraŐıp Y suf Begni  aldıdaki [153a] leşker-i  sl mni n aldıġa kelip  arap turdı emr lar Y suf Bege a lattı kim K zer Ő hdın elġi kelipd r aldılarıġa alıp kirarmizmu y  Şol yerdin yandurarmizmu ol zam n Y suf Beg buyurdı kim daġle del let  ılmay aldıġa alıp kiri nler K zer Ő hni n s zi n me  mes anı işitip a a baġıp  amel  ılġaymiz Şol zam n yas vullar  ıkıp elġilerini Y suf Aġmed Beglerni n aldıġa alıp kirdiler Y suf Beg  arasalar K zer Ő hni n o   olda olturadurġan Kimy set veziri kelipd r Y suf Aġmed Begler munı k r p saġrap ornıdın  ofup  izzet-i ikr mlar  ılıp k r Ő p k rse  oydurup berdi elġiler ta z m-i  ub diy t berc  kelt r p K zer Ő hni n n mesini Y suf Bege tutup berdi Y suf Beg K zer Ő hni n n mesini aġıp oġup k r p derġ l emre  ıldılar kim ey m nŐir mirz lar bu k n

obdan ğane beyt keltürüp bu nāmeni reddige bir nāme tayyār kılıp beriñler dédi ol zamān münşirler bir nāme tayyār kılıp kelip Yūsuf Beg tutup berdi Yūsuf Beg oqup körseler güyā ‘ aceb bir yaħşı ğane nāme yazıpdur nāmeni Kimyāset vezirğa berip andın özge elçini kırkdın ketā baş urup yandurdı bular Kimyāsetdin özgesi hüñ hüñ yığlay yığlay Küzer Şāhıñ қаşığa kelip hüñrek étip bu қābir yığlap kiter kelip Küzer Şāh sordı néme kıldı néme bolduñlar sizlerge kim elem ihānet kıldı dédi bu elçiler etiki bizlerniñ қolumızğa bir nāme tutқuzup қoyup Kimyāset vezirdin özgeni kırkdın ketā baş urup çıkardı vezir ularge neçük yaħşılıķ kılıp aydı ki urmay soқmay taħı ser ü fāy berip yaħşı ‘ izzet-i ikrāmını kılıp iltifāt hāy künā kün birle yandurdı dep yene hüñ hüñ yığlaşıp Yūsuf Begniñ bergen nāmesini Küzer Şāhğa tutup berdi oqup körse fütüpdür kim

Beyt

Çıқarsun Mısrīniñ külli ğarācın
Қırқ miñ atlas қırқ miñ kiyim ğāf ibarsun
Ful māl қоşup zekāt birle hem bācın
Қırқ miñ kemer yaħşı ser ü fā ibarsun

Қırқ miñ maħrem ibarsun altun kemerlik
Қırқ miñ téve ibarsun māl-ı bisyārlıķ
Қırқ miñ bedü çıқarsun тalla égerlik
Қırқ miñ yene қуш қар чуğa ibarsun

Қırқ miñ mesh çıқarsun altun maħī bar
[153b] Қırқ miñ otak çıқarsun тақası hem bar
Қırқ miñ destār çıқarsun ve yolğası bar
Қırқ miñ ğarīr көñlek fercem ibarsun

Qırq miñ kulan çıqarsun zerbāt körfelik
Qırq miñ gılam çıqarsun yahşı hıdmetlik
Qırq miñ kāsīb çıqarsun yahşı hünerek
Yene qırq miñ ‘ālim mollā ibarsun

Qırq miñ bedü çıqarsun hemesi Türük
Qırq miñ atı boz bolsun qırq miñi şer qarık
Qırq miñi aq bolsun qırq miñi sarık
Yene qırq miñ kara tofçak ibarsun

Qırq miñ tarğan çıqarsun kiyimhaf yafılğan
Qırq miñ kergi yekişkāh çıqarsun zincir salınğan
Qırq miñ buqa çıqarsun toflar asılğan
Yene qırq miñ miltık şimşir ibarsun

Qırq miñ çukan çıqarsun hüsni-ı çerāylık
Qırq miñ bekrı kız çıqarsun bisyār yasançuk
Her birisi köñlümge bisyār yaqıslık
Yasap cabdup töşeki birle ibarsun

Qırq miñ tāk hem çıqarsun qasıp utağan
Qırq miñ buqça çıqarsun ékin neçe kat
Qırq miñ gevher çıqarsun şānduqqı fülād
Yene qırq miñ l’ al elmas şāf ibarsun

Qırq miñ haçer çiqarsun mālı ful bilen
Qırq miñge ve hem çiqarsun ağır yük bilen
Qırq miñ kerdün çiqarsun qoşup at bilen
Tümen fātmān aşlıg kürünc ibarsun

Qırq miñ fatmān yağ hem bersün aşımğa
Şāhī çiqıp imān etsün qaşımğa
Qırq miñ ulay kırğul salsun daşımğa
Qırq miñ keyik kırq miñ boğı ibarsun

İbarmasa bozdururmen şehrini
Çıqarurmen kirip obdan tahtını
Esir eylep bağlaydu men qolını
Qorqar bolsa derhāl anı ibarsun

Yūsuf Beg der nāmım sözi hūb bisyār
Barçasını qılsunlar Küzer Şāh tayyār
Qırq miñ semiz açkü érik qoy qoçqar
Fetācesin alıp qılmay ibarsun

dépdür Küzer Şāh azālarıge baqıp aydılar kim ol Begler maña şubu qatarlıg tola
efsāne sözlerni nāme qılıp ibarıpdur muña ne ‘ ilāç qılurmiz maşlāhat némedür
dédi sergerdeleri aydılar kim ey fādşāh-ı ‘ ālem Beglerge kişi ibargil kim ol Būbāy
Qamber Velini bizlerniñ qaşımızge ibarsun sözüimiz bolsa aña ayturmiz dégil ol
Begler Būbāy Qamber Velini qaşımız ibarur her ne sözüñ bolsa Būbāy Qamber
Velinige etseñ seniñ sözüñni iki Beglerge berip uçurlap seni yaraşlıq qılğay
bolmasa Begler birlen tāb kélelmes sen muña hiç ‘ ilācı yoq dédi şol zamān Küzer
Şāh buyurdu kim Beglerge aytıp şol Būbāy Qamber Velini qaşımğa alıp keliñler

men aña sözüمنى ayturmen dep aydı şol zamānda sergerde [154a] leridin biri
kofup Yūsuf Aḥmed Beglerniñ aldığa berip Küzer Şāhniñ sözini bir bir aytıp érđi
Begler Ƙamber Velini ibardı ki Küzer Şāhniñ sözi néme émes añlap kelsünler ey
ata dep Ƙazret-i Ƙamber Velī şol yerdin Küzer Şāhniñ aldığa bardı Küzer Şāh
Ƙamber Velini körüple saçrap kofup ta'zīm-i bercā keltürüp cāy körsetti Ƙazret-i
Ƙamber Velī Küzer Şāhniñ yanıda oturup du'ā kıldı ki başkanıñni sebzege heyde
eşeklar otlasun Ƙarsağıñni iğler çaynap kotanıñni çübasun hūk baş hıızır baş *Āmīn*
Allāhu Ekber dep o yan bu yan Ƙarasalar Küzer Şāh hūb mollā bolupdur ve
kızılbaşlarmu hūb yumşap mollāyım bolupdur Ƙamber Velī munı körüp ayttılar
kim ey Küzer Şāh meni néme işka kaçkurturduñ néme sözüñ bar maña aygıl andın
her ne maşşūduñ bolsa men hāşıl kılay dégenida Küzer Şāh ayttı ki ey Būbāy
Ƙamber baştamu seni tüşümiñ ta'bīrini aytıp bergil désem ğazabımnı urlatıp
açgımda zindānğa saldurup koyup idim zindāndın ölmey selāmet çıkıp sen émdi
men seniñ sözüñge kirey her ne deseñ Ƙabül kılay künāhımnı iki Beglerdin tilep
yaraşlığ kılıp koygıl men sendin tola hursend bolup minnetdār bolay dédi ol
zamānda Ƙazret-i Ƙamber Velī Küzer şādın bu sözlerni işitip köñülleri güldek
açılıp Ƙamber Velī Küzer şāğa Ƙarap neme dédi Ƙanı

Yūsuf Aḥmed keldi seniñ üstüñge

Dünyā mālın berseñ Ƙabül eylemes

Sen Ƙalıpsen belālarnıñ üstige

Ƙan yığlasañ hergiz ma'zūr eylemes

Yalañaçlap bende kıılır özüñni

Yigitlerge oyduurlar közüñni

Ƙabül kıılmas aşlā kılgan sözüñni

Başıñ kesip keter menzıl eylemes

Kāte küçük boynuñğa ğul saldurup

Cellādlarge tereleriñ soydurup

Taḥ-ı tāciñ mülk-i mālîñ öt koyup
Köçüp keter munde menzil eylemes

Yūsuf Bege bu işlardur bahāne
Köçerlerde aqızurlar hem qane
Yette yıldın beri saldıñ zindāne
Qışasını alur tebdil eylemes

Qabul qılmas neçe qılsañ āh vā
Semān taqar fedestleriñge iki şāh
Şehriñ alıp seni qılur ḥārzā
Hiç qısıñnı anda kefil eylemes

Bübāy Qamber tenmurā sözni sözleydür

[154b] Hādeklerge ölüklerni taşılaydur

Yigitleri meydān içre oynaydur

Sözüm rāstdur saña raḥm eylemes

dép érdiler Hāzret-i Qamber veliyu'llāhdın Küzer Şāh bu sözlerni işitip ḥayrān serāsime bolup her közi ābdālñiñ çāresidek boldı Küzer Şāh aydı kim ey Qamber Velī siziñ evveldā aytqan söziñiz émdi vuḳū' ga keldi siz her ne aytıp érdiñiz rāst iken bu sözni siz kimdin işitgen ve qaysı kitābda körgen bu sırnıñ taḥtını sözüñniñ rāstlığını bir aytgıl men añlay dédi Bübāy Qamber Velī aydılar ki bu sözlerni men uluğ uluğ kitāblarda ve tā'riḥ nüshalarıda körgenmen dep neme dédi qanı

Nüşhalarge tā'riḥlerge fütülgen

Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Hān

Haqdın kelgen kitāblarge fütülgen
Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Ḥān

Ol Müselmān qılmay qoymas özüñni
Kāfir tursañ ölüp taşlar közüñni
Öz Beglerge alıp berür şehriñni
Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Ḥān

İki oĝlan bilmesgeniñ bildürür
Qılıç çafıp sīneleriñ téldarur
Qulaq burnuñ kesip başıñ üzdürür
Keşendiñdür Yūsuf bilen Aḥmed Ḥān

Baĝrıñni ol derd otıda dāĝlatar
Yigitlerge qol ayaĝıñ baĝlatar
Zen ferzend ḥayşetleriñni yıĝlatar
Keşendiñdür Yūsuf bilen Aḥmed Ḥān

Urup soqup seni obdan toz étar
Ürgençige aq aldıda çonatar
Yetken yerde qamçı urup yıĝlatar
Keşendiñdür Yūsuf bilen Aḥmed Ḥān

Raḥm eyleme sen aquzĝan yaşıñĝa
Qılıç urar ayamayın başıñĝa

élin yıglap kelür seniñ qaşnğa
Keşendiñdür Yūsuf bilen Aḥmed Ḥān

Élleriñni tutup bir bir satarlar
Şehriñni ol toflar atıp çıkarlar
Öz ornıda birni munda koyarlar
Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Ḥān

Tört tarafdın kārñāy tartıp yanurlar
Seni heydep barıp anda satarlar
Andın soñra özi sulṭān bolurlar
Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Ḥān

Ḳamber aytur Kūzer Şāh sen imān ét
Kefereliḳdın yanıp tanıp bizge kayt
Müselmānlıḳı şer ṭay birle ölüp ket
Keşendiñdür Yūsuf birle Aḥmed Ḥān

dép érdi Kūzer Şāh bu sözni Būbāy Ḳamber Velīdin işitip aydılar kim ey Ḳamber Velī meniñ birlen Beglerniñ köp uraşadurğan cenke cedel ḳıladurğan ihtimāli bar anıñdın otradaki ‘adāvetni şulḥ ḳılış [155a] turup yaraşlıḡ ḳılıp koyḡıl biz ikülenniñ arasıdın def bolsun dédi ol vaḳtde Ḥāzret-i Būbāy Ḳamber Velī raḍia’llāhu ‘anh aydılar kim ey Kūzer Şāh seniñ sözüñni men Beglerge aytalmasmen anıñdın bu sözüñni maña aytḳunça Beglerniñ yaḳınraḳ ḳişi seni tafıp alḡıl şol seni yaḳşılaşturur dédiler Kūzer Şā aytılar kim ey Ḳamber Velī Beglerniñ yaḳın ḳişi kimdür men bilmesmen anıñdın sen ḥūbraḳ bilürsen Beglerniñ yaḳın ḳişisiniñ vaşf-ı evşāfını beyān ḳılıñ dep érdiler şol zamān Ḳamber Velī yaḳın ḳişisiniñ aṭlarını aytıp bermek néme dédi

Öz halkıñdın bar üç kız servināz
Bu ‘arzıñnı ol oçulan yetküzür
İki Beg hizmet kılğan kış yaz
Hayāmıñnı ol oçulan yetküzür

Ol üç kızğa tola kılğıl en‘āmlar
Sözleriñni andın berip aytarlar
Şulh kılsa Begler saña sözlerler
‘Arzlarıñnı ol oçulan yetküzür

Aña bergil yüzdin üç yüz kénzek
Hüsni-tābān güyā bir şems aydek
Körgen zamān üsthavānlar sizgudek
Ahvāliñni ol oçulan yetküzür

Elçi kılıp ibargil Yūsuf Sultānga
Hükümeti yeter iklīm deryāga
Tuğ köterep leşker tartar meydānga
Feyāmıñnı ol oçulan yetküzür

Biri seniñ kıziñ turur Rāhide
Biri hemze mérşeb kızi Rābi‘a
Biri Bibi Niyāz ayim éli Ürgençi
Şol ‘arzıñnı ol oçulan yetküzür

Yūsuf Bege kızlar yetkürse dādīñ

Qabūl kılsa yaḥşı bolur sorağıñ

Qamber aytur taḥkīk şubu cevābīñ

Selāmīñnı ol oulan yetküzür

dép érdi Küzer Şāh kıızı Rāhideniñ atını işitip dédi kim bārek Allāh Beglerni burna
qaçanda kızım Rāhide zindāndın boşaytıp alıp qaçқан iken cihānda kişi qara kız
yetim dégen nemerseni balam bar dep yürer mu kızım yetim dégen atasını başqa
bir biley ‘ızam iken dep kızınıñ şā’nıge bu beytni oқudılar

Ata devletige raḥne bergen kızım

Kelipdür başımğa ejderhā bolup

Baқar mu cihānda dībān vāy kızım

Kelipdür başımğa ejderhā bolup

Oğulnı baқsa her күnde barıp aş

Oğul alsa ata anasıdın ‘aziz baş

Aña bermek kerek kötermeyin qaş

Kelipdür bu күnde ejderhā bolup

Kişi kızım dep sulap öyde baқar mu

[155b] Tafıp bir érne ot cānga yaқar mu

Baқıp çoñ kılsa kıızı mundağ kılur mu

Kelipdür bu күnde ejderhā bolup

Kişi toğsa kız toğmaқ kelidin

Anı yoқ eyleban kömmek élidin

Başlap kelip düşmenlerni yurtdın

Kelipdür bu künde ejderhā bolup

Küzer Şāh der yaqıp üç kızını özge

Tégen şuha tafıp sancer bu közge

Qara künni salur dep berip men érge

Kelipdür bu künde ejderhā bolup

dép közleridin fişmān nedāmet yaşını cūy bar eylep aydılar kim ey Qamber Velī ol üç kızlar kaydatur men ularnı munda kıçqır tursam kelür mu yā yoq mu dédi Hāzret-i Qamber veliyu'llāh aydılar ki ey Küzer Şāh seniñ çırlaturğaniñğa ular munda kelmes seniñ kızını Yūsuf Beg alğan Hemze mérşebniñ kızını Aħmed Beg alğan Bini Niyāznı men alğan eger nāme ibarsañ ularge beredürğan en'ām ihsāniñ birlen şup bergil men alıp berip ularge berey ular seniñ 'arziñni andın Beglerge añlaturanda seniñ işiñ asān bolur dep érdiler Küzer Şāh hemesini çıkarıp berip Būbāy Qamber Velini hem altunğa çamurğandek en'ām ihsān birle serfirāz kıldı andın Būbāy Qamber Velī hemesini alıp berip oçulange berdi bu üç kız Küzer şāniñ nāmesini alıp Beglerge qaşığa kelip érdi bularnıñ kelgenini körüp yükürüp ornıdın qofup taht üzre çıkarıp olturğuzup bolup néme iş toğrısındın aldımğa keldiñler dep bulardın söz sormağ üçün neme dédi qanı

Bende bolup zindān tüşken vaqtım

Saylana saylana kelgen Qaraköz

Bulutlardek sāye salıp başıma

Mestāne mestāne kelgen Qaraköz

Zülfāsıge dāne gevher asılğan

Her sözidin dürri gevher saçılğan

Bizler üçün yette yıllardur tartқан

Merdāne merdāne kelgen Qaraköz

Fervānedek men eyleyen özüñdin
Çurbān bolay közüñ birle qaşıñdın
Āzād kıldıñ tükel keçip éliñdin
Dürrdāne dürrdāne kelgen Çaraköz

Bizler üçün tartıñızlar elemni
Hudā saña émdi kılgay keremni
Her kün kelip aldıñ meniñ ğamımni
Biryāne biryāne kelgen Çaraköz

Yūsuf Beg der müdde‘ āyım şol érür
Tende cānım bir Hudāğa kul érür
Bübāy Çamber bar işimni bildürür
Hemh̄āne hemh̄āne kelgen Çaraköz

dép érdi Çaraköz Yūsuf Begdin [156a] bu sözni işitip andın Çaraköz Yūsuf Bege
çarap Kūzer Şāhniñ kılgan işlerini şulh̄ kıлмақ üçün neme dédi

Bizler sizlerge keltürdük Kūzer sözini
Mürüvvetdin biz nazār kıl émdi
Def̄ kılgıl anıñ kılgan işini
Mürüvvetdin bizge nazār kıl émdi

Yūsuf Begim işitiñ meniñ ‘ arzımni
Ġarīb miskīn sizge kılur sözini
Sargartmağıl bu kün reñ-i rüyumni
Mürüvvetdin bizge nazār kıl émdi

Cūrā bolduđ kelip bizler sizlerge
Raħm eylep sen ҡulađ salđıl sızlerge
Rāstı ʃoldur cevāb beriñ bizlerge
Mürüvvetdin bizge nağar ҡıl émdi

Elçi bolup keldük bu kün sizlerge
Raħm eyleban nağar salđıl bizlerge
Küzer Şāhniñ sözin aytay sizlerge
Mürüvvetdin bizge nağar ҡıl émdi

Қара күнler salmañsiz Mışrı élige
Ziyān bolmas bu kün ҡılған işiñge
Raħm ҡılıñ bizdek ҡullar ħālige
Mürüvvetdin bizge nağar ҡıl émdi

Қаракözge ғазаб birle ҡарamañ
Cānımıznı zulm birle ҡınamañ
Ölöp ketgen kişiler sormañ
Mürüvvetdin bizge nağar ҡıl émdi

dep turdı Yūsuf Beg Қаракözdin bu sözlerni işitip aydılar ki ey Қаракöz siz hergiz
arağa tüşmañ men Küzer Şāh bilen hergiz yaħşılaşmasmen tā ki Küzer Şāh imān
etip Müselmān bolmağançe dep Yūsuf Beg ҡızlarge ҡarap neme dédi

Dīn talaşıp keldim Mışrı şehrige
Kāfir birle şulħılmañ Қаракöz
Talan salıp ketedürmen yurtımğa

Kāfir birle şulh kılmañ Qaraköz

Yer yüzige guğalarını salurmen
Tofalar atıp Mışrī şehrin alurmen
Hārezmīdin leşker alıp kelipmen
Kāfir birle şulh kılmañ Qaraköz

Tutup şānı zindānlarge salgalı
Keldük bizler kuldek satıp ketkeli
Qızı bolsa ölçe kılıp algalı
Kāfir birle şulh kılmañ Qaraköz

Biz açılğan güllerini solduray
Yürek bāğırını hañçer birle téldüray
Şāhī başlığ Beglerini öltüray
Kāfir birle şulh kılmañ Qaraköz

Yūsuf Beg der élge salay kıyāmet
Cenkelimdin kutulmasun selāmet
Uruş kılsam bolmay türlük ‘alāmet
Kāfir birle şulh kılmañ Qaraköz

dep bolğandın keyin Qaraköz Yūsuf Begdin bu sözlerni añlap kelip Hāzret-i Bübāy Qamber Velīge aydılar ki tā Müselmān bolup Küzer Şāh Beglerge tābi‘ bolmayçe neçe yanmas iken dep bir bir vāq‘anı beyān kılıp yandı Bübāy Qamber Velī şundın Küzer Şāhniñ aldığa [156b] barıp Beglerniñ sözlerini bir bir aytıp yandı andın Yūsuf Beg Qamber Velini aldığa kıçkıırıp Küzer Şāh néme deydür

dep söz sorap érdi Házret-i Búbāy Kamber Velī Kúzer Şāhniñ sözini evvelidin
āhīrīğa beyān kıılıp berip neme dédi

Ezel kātibleri yazğan

Bu kıismetler ezeldindur

İşitgil Beg Yūsuf Sulţān

Nedāmetler ezeldindur

İstambulın Mışrī keldim

Kúzer Şāhğa ta' bīr aytım

Zindān içre ' azāb tartım

Bu külfetler ezeldindur

Yürekimge tüşti elem

Hicr otıda köydi sīnem

Yūsuf Aħmed sizler hemdem

Şubu işler azeldindur

Yıǵladuǵ biz keçe kúndüz

Her dem çekip āh dilsüz

Azād kııldı bizni üç kıız

Bu hāletler ezeldindur

Qabūl kılgıl ayǵan sözüm

Sargatmaǵıl kıızıl yüzüm

Yūsuf Aħmed iki kızum

Melâmetler ezeldindur

Keçe kündüz zikri kılgıl

Âhretniñ fikrin kılgıl

Çamber aytur şükri kılgıl

Bu devletler ezeldindur

dep Beglerge naşîhatlar kılıp aydılar ki bu reneçi kîne ‘adâvetni köñlüñlerdin köterip aytıñlar kîne tutmaq şeytânıñ işidür dep teşelli aytıp bolup turğanıda Begler aydılar kim ey Çamber ata bizler hazretleriniñ sözlerini qandın leziz bilürmiz ve elbette qabül qılurmiz vällâ Küzer Şâh Müselmân bolmağunça köñlümüzü arâm tafmaydur bizler mundın Küzer Şâhı Müselmân qılmağunça yâ Müselmân bolmasa başını tenesidin cudâ kılıp Mısrî şehrini İslâmğa dâhil qılmağunça hergiz yanasmız dégenida Bübây Çamber Velî aydılar kim ey Begler Küzer Şâhıñ Müselmân bolmağğa rağbeti bar bizler munda bir iki kün tohtaylı aldımızğa Küzer Şâh çıkıp imân étmese andın Mısrîğa qol qoyalı dep bular munda maşlâhat kılaşıp tursun *faşl-ı dâstân işitmek kerek Küzer Şâh tüş körüp İslâm devletige müşerref bolup Müselmân bolğandıñ* amâ Küzer Şâh umerâ sergerdeleri birle maşlâhat kılaşıp qaray Müselmân bolmağğa tohtap şol küni yatıp keçesi Küzer Şâh tüş kördi körgen tüşleride Hazret-i Muhammed Muştafâ şalla’llâhu ‘aleyhi vesellemni tört yâr bâ-şafâlarını Hazret-i İmâm Hasan Rızâ ve İmâm Hüseyin şehidân-ı deşt-i Kerbelâni tüş körüp Müselmân bolup uyğandı yadığa keltürse körgen tüşü iken ve köñli hem çerâğdek rüşen bolupdur Küzer Şâh körgen tüşünü sergerde [157a] lerige aytıp berdi umerâ sergerdelerini Küzer Şâhıñ tüşlerige yaşşı ta‘bir etip bergendin Küzer Şâhıñ köñli hoş bolup kartıg fiş kişi tuhfe hediyyeler birlen çıkıp Beglerniñ aldığa ketip barıp qılğan künâhlarığa tövbe tövbe istiğfâr etip zâr zâr yıglap hün cigeridin néme dediler qanı qanı

Bar ‘ömrümni dalâletde ötkerdim

Tövbe kılsam Hudâ bendem dégen mu

Kesâfetni bu cânımğa yetkürdüm

Tövbe kılsam Һudā bendem dégen mu

Öz cānımğa özüm kıldım zulumni

Havā birle hüs tuttı yolumni

Yād etmedim aşla berdüm ölümni

Tövbe kılsam Һudā bendem dégen mu

Açılur mu bu kün baht-ı siyāhım

Қader dāyim firim füş-t-i fenāhım

Kūh қаftın köpdür қılған күnāhım

Tövbe kılsam Һudā bendem dégen mu

Mısrī içre neçe yıllar boldum şāh

Şā boldumdep bilüp ikenmen hemrāh

Émdi aytsam *Lā ilāhe illa 'llāh*

Tövbe kılsam Һudā bendem dégen mu

Armān birle yürek bağrım dāğlasam

Bellerimni himmet bile bağlasam

Tınmay émdi bir Һudā dep yığlasam

Tövbe kılsam Һudā bendem dégen mu

Naşihatnı cān-ı dilimda tohtasam

İmānımni öz cānımğa közletsem

Keçe күndüz bir Allāh dep yığlasam

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Evvelide bülend érdi iqbālim

Āhrīde zebūn boldı bu hālim

Ġaflet birle aqarıpdur saçlarım

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Ġāfillıqda qāmetlerim büküldi

Āhīrümde yürek bağrım ézildi

Közüm nūrı ketip saqal aqardı

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Mendek qulğa qılur mukin şefkat

Hudā bendem dése Resūl ümmeti

Keter mukin bu köñlümniñ zulmeti

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

Küzer Şāh der edā kıldım sözümni

Sergerdelerim işitiñ bu kün ‘ arzımnı

Ġaflet birle ötkerip men ‘ ömrümni

Tövbe kılsam Hudā bendem dégen mu

dep yıglaşıp Beglerniñ aldığa keldi Yūsuf Aḡmed Begler Küzer Şāhniñ kelgenini
işitip aldığa kişi çıkarıp ‘ izzet-i ikrām birle aldurup kirip tahtniñ aldıda şandel
koydurup berdi Küzer Şāh aqla oturmasdın Beglerniñ aldıda edep birle öreturup
yıglap turdı Yūsuf Beg sordı Küzer Şāh néme işqa aldımğa kelip öraturadur özidin
sorañlar dégenide [157b] Bübāy Qamber Velī aydılar ki ey Begler Küzer Şāh

sizlerniñ aldıñlarğa ötken ‘ömrüde kılğan kenelerige tövbe istiğfâr kılıp Müselmân bolğay kelipdür dédiler kim Yūsuf Beg bu sözlerni añlap köñülleri hoş bolup on iki miñ tãc-dâr Begler birlen ornıdın qofup Küzer Şâh bilen körüşüp öz yande taht üzre olturguzup ‘izzet-i ikrâmlar kılıp Küzer Şâhniñ köñlini hursend kıldı Küzer Şâh hoşluqıdın başı güyâge asmânga tégendek bolup heme leşkeri birle fâyegâhğa tüşüp aldılar ki ey Yūsuf Aḥmed Begler bizlerge imân-ı ta‘lîm bersünler aşladın bu iken neçend yılınıñ bu yüzide bar ‘ömrümüzni fasıq feçür dâlâlet birle ötkeripdür dep qol qoşturup turdı ol zamân Yūsuf Beg Küzer Şâğa kelime-i imân-ı ta‘lîm berdiler Küzer Şâh be-tamâm leşkeri birle be-tevekkıf *Lâ ilâhe illâ’llâh Muḥammede’r-resûlu’llâh ve bâ e’s-şadîk ve el-fârûk be ve zînnürîn ve bâ el-murtażâ ü’mmeti rivânu’llâh te‘âlâ i’leyhim ecmâin* dep şıdık ihlâş birle imân etip Müselmân boldı andın Küzer Şâhni heme tãc-dâr fâdşâhlar ve leşker-i İslâm berâber mübârek bādlık kıldılar andın Küzer Şâh başılgın heme leşkerige İslâm hale‘tini keydürüp ser ü fây şâhâne keydürüp köñlini hoş kıldı Küzer Şâh şâd bolup tartıq fiş kişilerini Yūsuf Aḥmed Bege tuḥfe kıldı Yūsuf Aḥmed Beg Küzer Şâhniñ tuḥfesini ḥazânesige salıp öz ḥazânidin başqa dürri cevâhir mâl metâ‘ alıp çıkıp Küzer Şâhğa en‘âm ihşân kıldı Küzer Şâh hoş bolup Beglerni umerâları birle şehriğe teklîf etip alıp kirip on kün miḥmân kılıp meclîs-i ârâste kıldurup berdiler Begler andın şehir-i Mıṣrîniñ içindeki kımarḥâne lüleḥâne ‘arâḫḥâne bozaḥâne küzeḥânelerni ve butḥânelerni çaqıp ornığa mescid mederse ḥânḳâ binyâd kılıp dîn-i İslâmğa küşîş kılıñlar dep emre kılıp şehrdin çıkıp bargâhlarığa kelip bir qarâr bolup andın yanmağlıqnı ihtiyâr kılıp emre kıldılar kim émdi muḳaddim-i sipâlar yanıp İsfahânğa yürsün dep şevḳatde heme leşker-i İslâm şâd ḥıram boluşup Mıṣrî [158a] din şehir-i İsfahân-seri keçüp yürdi Yūsuf Aḥmed Begler Küzer Şâh bilen ḥüblaşıp çıqmaq üçün Mıṣrîğa kirip Küzer Şâh bilen ḥüblaştı Küzer Şâh Beglerge bir munça yolluq sovgat tutup Begler birle bile Bisṭâm şehriğiča kelip uzatıp qoyup yanıp ketti andın Küzer Şâh özige tâb‘a şehirlerdin üç yüz seksen şehрге leşker tartıp berip siyâsetler birle ol ḥalknı Müselmân kılıp bolup öz şehri Mıṣrîğa kelip bir qarâr boldı *émdi bir kelime sözni Beglerdin işitiñ* amâ Yūsuf Aḥmed Begler Bisṭâm şehirde beş kün turup andın Feñ-i Hindîğa Ma‘rûf Şâhğa Şirzâd Tebrîzige yanılñlar dep icâzet berdi bular Begler birlen ḥüblaşıp öz menzillerige leşkerleri bilen revân boldı andın Yūsuf

Ahmed Begler leşkerlerini tebratıp İsfahān-seri atlanıp yürdi Yūsuf Beg şubu
katarlık leşkerlerini cem^ç kılip kelip havf haṭr bolmay Mısrī şehrini tinç aman
şihhat selāmet fetḥ kılip yanganlarığa ve ötken künlerini yādığa yetküzüp bu
dünyāda hiç armānım qalmadı dep Qaşr-ı ^ç Aşşkan tağlarığa qarap yol yürüp ketip
barıp felekdin şikāyetler kılip Yūsuf Beg néme dédi qanı

Evvel haqñın izni birlen

Keldim armānım qalmadı

Yalğançı fānī dünyādın

Otım armānım qalmadı

Yette yıllar cefā tartıp

Öz yurtımdın men ayrılıp

İsfahāndın munda kelip

Qırdım armānım qalmadı

Yürgenlerim dāğqa tolup

Zindāndın biz āzād bolup

Hārezmīge fādşāh bolup

Yürdüm armānım qalmadı

On miñ atım barçası evet

Kecemleri kızıl māret

Üstādımdur firim Dāvud

Kezdim armānım qalmadı

Argumaqlarını érgatıp

Ṭala alkannı zırlatıp
Tuĝ alemni ktertıp
Yandım armnım almadı

Menmenlikdin bende bolup
Keldük andın alāş bolup
āh içinde devrn sorup
Otum armnım almadı

Ḥud kıldı bizni kşd
mrm boldı bu kn ziyd
hdın ıķıp bolduķzd
Yrdm armnım almadı

Du kıldı Ebu'l oca
k ytaftuf taḥt-ı tce
Aramızdın yetti Kke
ırdım armnım almadı

Nihyet siz leşker ılıp
Toķsan beşlik nevkrip
Mışr şehri bizler kelip
Aldım armnım almadı

[158b] Kzer Şha ğavg salıp

Bar şehrini İslām açıp
Keldük bizler andın yanıp
Keldim armānım qalmadı

Sultānlarge cevāb berip
Her qaysığa en'ām kılıp
Qamberimni mihmān kılıp
Yürdüm armānım qalmadı

Yūsuf Beg der boldum edā
Bir kün kelür cānga qazā
Vefāsı yoq uşbu dünyā
Kezdim armānım qalmadı

dep ketip barur érdi Hāzret-i Güroğlı Sultān toqsan miñ leşkerlerini alıp toğra yoldın Beglerge uçqaşıp çıkıp keldi andın Beglerniñ leşkerleriniñ aldını tosıp şol yerge tüşüp Yūsuf Ađmed Beglerni aldığa keltürüp dédiler kim ey Begler meniñ oğlum Havāz Beg qanı Ay Beg qanı néme kıldıñlar ve yene on iki miñ yigitlerini qayda öltürüp qoyup keldiñler ularniñ dirākları qanı maña rāst bilen cevāb beriñler dep qotqanıda Yūsuf Ađmed Beg yadığa Havāz Begni keltürüp tağqiqlep baqsalar hiç yerde nām nişanı yoq hiç kimerse bilmeydür ol zamān Beg Ođlan Hān ayttılar kim ey Yūsuf Ađmed Begler başda dégenim émdi rāst keldi mu émdi Güroğlığa cevāb beriñler dep ta'ne melāmet kıldı Yūsuf Beg köñlige keçürüp baqsalar tılsımğa bir nevbet kirip tılsımğa qadem qoyup küşāde qılğanlarıdın tartıp Havāz Begni yadıdın çıkarıp unutup qalğan iken şundın beri hergiz yadığa yetmegen érdi Yūsuf Ađmed Begler Hāzret-i Güroğlı Sultānniñ aldıda fişmān nedāmetler kılıp hacillikdın hergiz yerdin üstün baqalmay turdı anda Hāzret-i Sultān Havāz Beg Ay Beg ferzendim ve aniñ on iki miñ muharremleri qanı néme kıldıñlar ve ne yerde taşlap keldiñler dep köplerniñ içinde Yūsuf Ađmed Beglerniñ yaqa giribānıdın tutup iki yüzige neçend kecātlarını urup derqayd

bendege tartıp bolup andın be-tamām sergerde Beglerge qarap Güroğlı Sultān
ferzendleriniñ derd-i firākıda zār zār yıđlap ħūn cigeridin bir söz ayđanı

Beyt

Tafmadiñ mu iki Begler cānlarımđın özgeni
Qayda qıldıñ cebren qatığ belāğa mübtelā
Hiç řāh qılmağandur uşbu yesunluğ cenkeni
Zorluđ bilen kerküzüp qıldıñ qazāğa mübtelā

[159a] Atmasam bağrım köyar kārīñğa ey Begler bu kün

İki ferzendim ħūnnı sendin alayın men bu kün
Sen sebebsen iki Begler ferzendlerim qıldıñ zebūn
İbarıpsen zor bilen eylep cefāğa mübtelā

Qāririm qazā bolup qılsa sorağ maĥşer küni
Menki ékiñdin alıp da^ç vāy qılay qıřāřnı
Bu ékiñ dāđlar qoyup ĥaste dilimge bol küni
Barmayın hiçki ol boldı cezāğa mübtelā

Men seni qıřāř qılıp alđum balamnıñ qanıdın
Men ékiñni ötkürey bu kün tıđimniñ dümidin
Cāñğa cān almağ kerekdep añladım üstādıdın
Eylegil sen zūd be zūd çün belāğa mübtelā

Emri qılsañ ārāğa salmay řadāy^ç arzını
Ĥađ Te^ç ālā emri şol bolsa qoyup sen farzını

Senge men menlik kılıp zor bien kışdlap anı
Ölmeyin öldüm bolup şertger belāğa mübtelā

Menki Güroğlı bolup oğlum kışāsın almasam
Seni men başıñ çafıp yerge kömüp saldurmasam
Zindān belāsıdın çatıg belā başlarıñge salmasam
Aldaban taşlap tılsımātğa kıldıñ mübtelā

dep bolup Beglerni ser berhene fā berhene eylep aydılar kim evvel ferzendlerim
dırāki bar yerge sizlerni alıp barıp hayāt bar bolsa hūb u kerne ölüp ketken
bolsalar men Beglerniñ nām-ı ‘ömrini oğlumniñ başıda bu dünyādın münkaṭı‘
kılurmen dep pādşālıknı tartıp alıp aṭ aldığa salıp yürdiler ey yārān ‘aziz veli
dostāne bātımız bu dünyāğa mağrūr bolup hergiz kibr-i tekebbūr māhmenlik
kılmañızlar ki bu dünyā dégen şikeste-i ‘ācizlik bilen yüredurğan cāydur
tekebbürlikğa hergiz fāyda yoqtur Beglermu evvelde tekebbürlik kılğan vechisin
neçend yıllar zindānda yattı āḫir Ḥudā Te‘ālāniñ irādesi birle zindādın çıkıp
Mısrığa leşker tartıp berip Mısrı şehrinı alıp bu dünyāda armānım qalmadı dep
hursend bolup özini bilgen cehtdin fādşāhlik taḫtından ayrıldı

El-kıssa ol küni Güroğlıniñ aldıdın çıkıp ketgen on elçi yene Güroğlı Sulṭānniñ
aldığa lāçin tize perdek yaqaları çak ve dīdeleri nemnāk yetip kelip aṭ [159b] dın
özini yerge taşlap Güroğlı Sulṭānniñ yağığa yıkılıp zār zār çün ebr-i nev-bahār
yıgılap Ṭāhir Beg Ḥazret-i Sulṭānga Ḥavāz Begniñ on iki miñ yigitleriniñ şehīd
bolup ketkenleridin ḥaber étmağ üçün felekdin şikāyetler kılıp neme dédi

Körüñ sulṭāne sulṭānlar

Cihāndın mihmān ketmiş

İşitiñ sözni ḥāqānlar

Zamāndın ol aman ketmiş

Aña kısmet ḥaḫ kılıp taḫdīr

İgendek ol bolup taqşır
Sözüm rāstdur şahī eksīr
Havāz Begdin nişān ketmiş

Özi qalğan idi nāyāb
Yaralığ qanları saçrap
Qalıpdur cism-i cān uçrap
Ümīdi bī-kemān ketmiş

Havāseri uçup tüşken
Fereñ mülkidiki çölken
Qaraqçı anda cāy etken
Kelip Begni edā ketmiş

Mükemmeller muşallaqlar
Olupdur barçası ular
Qılıpdur hāk öze tenler
Barı bāqī söyən ketmiş

‘İtā kılsañ kerek leşker
Maña bir tuğ ‘alem cā‘ fer
Alay qaraqçıdın qanlar
Yigitlikni nişān ketmiş

Ol érdin saña bir bülbül

Cemāli şā haçesi her gül
Saçar érdi ipār sünbül
Yumup közni revān ketmiş

Tebessüm tablesin çaldıñ
Demādem élgıñge aldıñ
Bu künde ayrılıp qaldıñ
Keçip sendin hemān ketmiş

Ĝarīb Tāhir haber kıldı
Yigitlerge nazār kıldı
Semā kördi hızır kıldı
Şedefdin bī-nişān ketmiş

dép bolğan vāq'alarını hāl-i tili birle bir bir beyāngā keltürdi şol zamān Güroĝlı
Sultān bu sözlerni yigitlerdin işitmek hemān huş kelāsıdın ketip sâ'atdın soñra
huşlarıĝa kelip ferzendleriniñ derd-i firāqıda zār zār yıĝlap sipāhlarıĝe qarap bu
felek-i ĝaddārniñ şā'nıĝe baqıp neme dédi

Yaş turup 'ömrüñ kelme
Quruĝan cānım balam
Ketti mendin bŷy-ı yedi
Kelmegen hānım balam

Kerbelānı bilmes érdiñ
Hemışe turmam der idiñ
'Ömrüñge ĝamlar yer édiñ
Turfе-i müştākım balam

[160a] Hiç melek hem insân-ı beşer

Qalmay heme fânî bular

Turmay heme mundın köçer

Vây iki Sulţânım balam

Bilmeyin çoşup menü

Düşmen kılop sizni negü

Zorluq bilen ibardı mu

Bağrı qan kânım balam

Saçtı bolğan zehrini

Düşmen bolup derkârını

Yoq kıldı ‘ ömrüñ barını

Başımdaki təcım balam

Güroğlığa lâzım ne gür

Éller meniñ hâlimni sor

Yūsuf Aħmed iki hünhor

Düşmenniñ ‘ âlim balam

dép ‘ âlim ‘ ulemâ hükemâ fâdşâhlarnı cem‘ kılop sordılar kim ey aga birler
oğlumni Begler zorluq bilen tılsımyâtğa kerküzgen çağda sizler némege maşlâhat
kılışmadıñlar ve ne yerde qalıp idıñizler ve qayda idıñizler dégenida fâdşâh
sergerdiler aydılar ki ey Sulţân bizler söz aytıp bolğunça bizlerge ğazab
kılmasañız dep titreşip turup idi Emir ‘ Alî Hân élgeri ötüp aydılar kim men sözni
başdın aytay dep aydılar kim ol künige Begler Mısrığa barmaqçı bolup dâğdağa
kılop biznimu hem quzğap birimizni agam birimizni ögem birimizni atam dep

Mısrîğa leşker tartıp bardı bizler hem bile barduğ neçend kün Küzer Şahnıñ ibargen qaravulları bilen cenke cedel kılaşıp ğālib keldük andın düşmenler kaçıp ketti bizler anıñ qalğan māl mülketlerini ölçe ğanīmet eyleşip leşkerge tarqatıp berip bolup andın Mısrîğa yād kılaşıp barsağ közümüzge rengāreñ ‘ālī yeşil nemerseler körenüp küh kafnıñ yette deryāsını sedler körsetken iken andın ötelmey alte ay turup qalduğ bizlerge āb ozuğ keñrū yoqluğ cehetidin Müselmānlar teñ bolup qaldı āhīr bolmay Begler üsthāre istiḥāre kıldı Ḥāzret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selāmdın beşāret bolup iken érte bilende bizlerge tüşini aytıp bolmap érdi Ḥavāz Beg dégen oğluñız hezār meclīsge keldi Begler oğluñızni körüp bizge beşāret bergen şüretdaki kişi şubu Ḥavāz Begge oḥşar iken miñen atı keygen şilāḥı qadd-i qāmeti yürüş turuşı şubu dep bolup Begler ayttı ki sizniñ atıñızge oḥşa at hiç yerde yoğ bu künçe bizlerge emānet beriñ biz tılsımnı küşāde [160b] kılıp çıqandın keyin qoluñızğa herbe yarağıñızni atıñızni şıḥḥat selāmet alıp kelip tafçurup bereli dédi andın oğluñız Beglerniñ andağ dégen sözlerini işitip ornıdın qofup ruḥşat tilep tılsımnı elbette men küşāde kılırmen dep turdı andın Begler bizler birlen kéneş maşlāḥat kılışmasdın cevāb berip qoydı Beglerniñ bu işlarığa tağası Bozoğlan Ḥān tola kāyb ‘ayblar kılıp kişi ibardı kim Ḥavāz Beg munda kelsün dep añağıça Ḥavāz Beg uçar atığa süvvāre bolup havāğa urlap çıkıp ketip bolupdur andın Bozoğlan Ḥānnıñ köñli tere bolup şundın tartıp Beglerge körenüş bermey leşkerge hem qoşulmay bölek yüreydür bölek tüşādür bu Beglerge tağasınıñ nihāyeti açğı bar dep Güroğlığa evveldin tā āḥirīğıça birin birin uçur uçurça ser be-ser aytıp berdi Güroğlı Sulṭān bu sözlerni işitip der-gağab bolğandın Beglerge kesek atıñlar ve öltürünler dep emre kıldı şol vaqıtde heme leşker qolığa çalme kesek alıp rāst bolup turğan ḥālde L’ al Ḥān ayim cemī’ umerā sergerdelerge yalbarıp turup iki oğluñıñ künāhını tilep yığlap turup neme dédi

Beglerim ‘azīmetlerim

Bizni tiler kündür bu kün

‘Adle ‘adālet kııl bu dem

Bizge ḥaşr kündür bu kün

Sehven işi bolsa keçür

Raḥm eyleban defter uçur

Ferzendimdın ötti fütür

Ḥūf ḥaṭr kündür bu kün

Ölmey özüm öldüm bu kün

Cāndın keçip soldum bu kün

Bāz ‘ ömrümdin öttüm bu kün

Tendin sefer kündür bu kün

Qaldım belāğa ölmeyen

Çöktüm laḥdege kirmeyen

Fānī cihāndın ötmeyen

Qatıḡ sefer kündür bu kün

Bizge ecel élgın sunup

Mühīm maña qıuşdek qonup

Bolmas eger mundın keçip

Baḡlap kemer kündür bu kün

‘ Aciz za‘ if men L‘ al Ḥān

Toldı yürekge ṭurfe qan

Uçtı qolumdın iki cān

Zir ü zeber kündür bu kün

dep fādşāhlarnıñ ayağığa yıqılıp alıp yıḡlay başladı ol zamān fādşāh sergerdelerniñ Beglerge L‘ al Ḥān ayımğa raḥmesi kelip be-tamām leşker-i İslāmnı cem‘ qılıp kelip Güroḡlı Sulṭānnıñ aldı [161a] da baş yalañ ser berhene

bolup Beglerni öltürseñiz bizlernimu hem oşup bile öltürüñ dep oturup alğanıda
Hażret-i Sultān teñ bolup aydılar kim ey fādşāh sergerdiler vāy Begler neme işa
meniñ oğlumniñ intiqāmını alğalı oymay sizler yā men oğlumniñ ışāşını
almasam bolur mudı dégenide Şārık Şā ofup Güroğlı Sultānға arap turup ādem
ferzendiñ başıға kéledurğan ecelniñ şā'nıge baıp neme dédiler anı

Ey yarānlar yıqlaşıñ

Bu kün alur mendin déme

Sultān aşıға uñlaşıñ

Kerem bu kün sendin déme

Teñri ıldı bende dep

Her ihtiyāriñ sende dep

Tutma ümīd bolsanda dep

Başıqa ölüm mundın déme

Ketti cihāndın enbiyā

Hem evliyā hem aşıfiyā

Yerge barı yııldı yā

Ölmeklikiñ özdin déme

Ata anañ ketti ayan

Evşāfını ılgıl beyān

Rāstdur sözüm inim 'ayān

Ketmeklikiñ oldın déme

Kāhī ular öz rencide

Kāhī bir vetıg cenkide
Kāhī bülend su üstide
Blduñ sebab sendin déme

Biz bende-i maḥlūk-ı ḥaḳ
Berür heme rızkıñnı naḳ
Keldi bu āyet ḳadd-i ḥaḳ
Çıḳmağlık cāndın déme

Şārık olarsen ‘āḳıbet
Tutma muşıbet emniyet
Ölgil Ḥudāğa émdi yet
Ḳoy bu ecel yandın déme

dep Güroğlığa ser berhene bolup aldığa barıp ḳorup aldı Güroğlı bu leşkeriñ mundağ ḳılğanlarığa raḥmları kelip köredéler ki bu kün hemiñler mundağ ser berhene fā bürehne bolup közümge kirip alıp bizlernimu ḳoşup bile öltürüñ der sizler oğlumı belā dāmığa buyurğan vaḳtıdamu ser bürehne bolsañlar néme dep turğan ḥālde yine Şārık Beg ḳofup aytılar kim ey sulṫān-ı ‘ālem-i fenā sizniñ şubu aşıdamu neçünçi ata bubalarımı bar mu neçünçi uruğ ḳayāşları bar özlerimu ölmesler mu cemī‘ ölgen evlād ata bubalarını mu bu Begler işḳa buyurup ölgen mu dep Ḥazret-i Sulṫānnıñ dilini südürüp Şārık Beg neme dédi

Hiç özüñge kelmediñ
Kelse saña ecel hemİN
Ḥaḳğa bende bolmadıñ
[161b] Bolsun bu kün köñlüñ emİN

Hiç bİ-sebeb ölgeni yoḳ

Ꞑulġa ecel kelse yāvāk
Sen özgegil ġaġnı yanuġ
Tuttı cesd-i rūy zemīn

Sultān bolup ölmes musen
Ꞑara gürġa kermes musen
Öz aşıñġe yanmas musen
Zürfil ve Ꞑuş Ꞑalmas cīn

Sen bir bihān tapꞐan balan
Beglerni sen çafꞐan balan
Señi safāl atꞐan balan
Ölmes berü salsañ metīn

Ĥaġ emridin çıkmas ecel
Ol bir sebebdür Ꞑıl bedel
İzni Ꞑalem çekse ezel
Fütür işi ecel yaġın

Şārīke dédiñ bī-hūde söz
Gür élige sen salma köz
Alsañ façar boyuñġa böz
Tenni taġar gürġa élin

dép Ĥazret-i Sultānnı ölümdin ġikāyetler Ꞑılıp berip arān toġtattı ol zamān
Güroġlı Sultān ġalāyıġlardın buñlıġ sözlerni işitip köñli sudek erip andın Beglerni
ölüm yeridin aldurup kelip dédiler kim ey Begler oġlumnıñ Ꞑışāşıda öttüm émdi

öz künāhıñlarge tövbe istiğfār oqup özüñlerge kefil tafıp oğlumñ kätisini tafıp
keliñler men sizlerni obdan ādem qılmasam bolmas tañı çoñluq tama' idin bī-naşib
iken sizler şundağ mu qıladurğan nému kim birüni işqa buturup barğan yerdin
kelmeşe anı izdeydurğan émes mu qanı ' aqlıñlar qanı zorluquñlar émdi çoñañlarnı
qısıp çoñluqını taşlap ' aqlıñlarge kelip andın aldımğa keliñler fādşāhlıkiñlarnı
qoluñlargā berür men vāllāki sizler oğlumñi helāk qılguçılarnı özüñlerge bir iki
kefil tafıp qoyup berip tafıp keliñler atañlarnıñ tola tuzumı yegen az hizmetini
qılğan men atañlar Ağris Hān zor ötken fādşāh érdi hayr ularnıñ yüz hāttr-ı
hürmetleridin ölüm künāhıñlardın öttüm dep bend zincirlerni yazıp qoyup berdi
Yūsuf Aħmed Begler halk arasında şermende şermāz bolup bendge tüşüp izā
ihānetler birle yette benddin halāş bolğanlarığa yüz miñ şükreler qılıp Hāqsubhāne
ve Te' ālāğa sığıñıp Yūsuf Beg zār zār yığlap neme dédi

[162a] Cān alıp bizdin yene bir cān berip

Evvelide cān berip bizni tükeltirgen ālā

Çoñ qılıp çoñluq alıp derde salıp

Fuhte eylep sen bu kün devletni keltürgen ālā

Fādşāh sen fādşāhā fādımğa yetseñ bu kün

Hāzretiñğa köp hañalıq işler qılıp öttüm bu kün

Başda devlet berdiñkü āħirde qıldıñ ser ne kün

Başqa salıp zulmni āħirde aldurğan ālā

Fāk cismimni harāb qılğay idi bendeleriñ

Sen halāş qıldıñ aniñdın neylay saña biz qullarıñ

Rahmetiñ köpdür heme bendiñge hem luğflarıñ

Bu ölümni başqa teñlep soñra yandurğan ālā

Tā aniñ ferzendini bizler sebebe birlen aştım

Ketti ‘ālemdin oşol güldeste bağlap müsemmin

Biz anıñ kısāsıǵa keter idi ħasta başım

Dāǵ armān salmayın ölümni ħayturǵan ālā

Yūsuf Begni saǵladıñ Güroǵlı Sultān éliñdin

Özni ötkerdiñ taǵı ferzend-i dilbend ħanıdın

Nā-tamām ħılmay işim cānım alıp bu fānīdin

ħudretiñdin bizni esrāb soñra cān bergen ālā

dép Güroǵlıǵa ta‘zīm bercā keltürüp du‘ālar ħılıp turdı ol vaǵtda Ĥazret-i Sultān Beglerge emr ħıldılar kim be-tamām leşker-i İslām birlen arħamdın yürüñler dep özleri toǵsan miñ leşkerleri birle ol deşt-i bayābānǵa yüzlenip azammedetdelerde ve yaǵın sâ‘atlarda ol cezīrege yanıp körseler şaĥne-i meydān içinde ħūnǵa ālūde bolup ħākge aralaşıp yatıpdur ve küşet füştini ħarǵa ħuzǵunlar yep turardur bu cesedlerni yerge defn ħılıp ħoyǵalı hiç ħişi çıħmapdur Ĥazret-i Sultān munı körüp āh serü ferverü tartıp huşdın ketip bāz huşlarıǵa kelip Güroǵlı Sultān on iki miñ yigitleriniñ cesedlerige ħarap turup közige yaşlar alıp hāze ħılıp ħūn cenkleridin néme dēdiler ħanı

Ey felek ğaddār sen

Oǵlumǵa ħoyduñ dāǵını

Bilmes érdim ançe fen

DİRĀN ħılursen bāǵımnı

Çektürüp yüz miñ elem

Künde salıp cānǵa sitem

Bolmas bu devlet hiç behem

Cān yok ħonar mu zāǵımnı

Felek kolnı kestürüp
Ölmey künige öltürüp
Fermān bilen cān aldurup
Kıldıñ hazān yaş çağını

Yağdımı naḥs-i ekber balam
Yıl ay ötar yatsam temām
Aḥdın bölek yoqtur kelām
Aftāb çıқardı tağını

Toldı yürekimge elem
Derd üzre yüz zulm sitem
Kevāh boluñ luḥe'l-қulım
Қoyduñ felek miñ dāğımını

Güroğlı men tarttım cefā
Bu dünyādın körmey vefā
Ölmey bolup ‘ömrüm edā
Dilge salıp şad-dāğını

[162b] dép ağdın özini yerge taşlap zār zār çün ebr-i nev-bahār yığlap özidin ketti andın toқsan miñ yigitleri yetip kelip mātemdār boldı ol küni suge mātem tutup turğan ḥālde Yūsuf Beg Aḥmed Beg Bozoğlan Ḥān Emir ‘Ali Ḥān Nadīr Beg Sulṭān arқа be arқа leşkerleri birle yetip kelip mātemdār bolup yığlaşıp üç küngiça ‘arşāt kıyāmet kıldı andın sözüñ fādşāhlar tekfin techīz қılıp bolup aṭlarğa yüklep ‘arabalarğa salıp bu şehīdlerni Belḥ şehrigе yigirme miñ yigit birlen yolğa salıp bolup Güroğlı Sulṭān şundın қал‘a vehhābī şehrigе aṭlanıp beş күn yol yürüp

çal'age yetip barıp otuz qatar qurşap tüşti Meqārebe ve Mekārimede degen qaraqçılar munı körüp huş başdın uçtı ammā bu qaraqçılar bu leşkerlerniñ tolalıqını körüp 'aqlıdın ézip gam qayğular birlen otuz miñ qaraqçı leşkerini cem' qılıp mükemmel müşallaq bolup şehriniñ sefillerige yette yaşardın yetmiş yaşarğıça erkek tişi bende ve azād qoymay çıkarıp bolup andın maqārebe bile mekārimede otuz miñ leşkeri birle şehrdin çıkıp Müselmānlarğa cān vehmidin cān asrab berüq tékiş qılıp özini urdı bu tarafdın hem table küs soqup be-tamām erkan-ı devlet ve a'yān-ı salţanatlar bilen aţ salıp bir keqe küzdüz uruşup Maqārebe ve Mekārimeni öltürüp leşkerini yer birle yeksān kıldı qalğan qaraqçılar qaçıp çal'a Hurūrığa ketti şehr-i Hurūriniñ hākimi 'Antar şā tolı degen nā-bikār birlik atmış miñ leşkerini cem' qılıp mükemmel müşallaq bolup turğan maqāl érdi qaraqçılar kelip 'Antar şā tolı degen nā-bikārğa bolğan vāq'alarını bir bir ayttı bu nā-bikār qaraqçılardın bu sözlerni añlap yırağ yaqındaki halqını şehrigesulap leb-i handekni lebāleb qılıp çal'a borcını hişārlap her cuvānHānede bir cuvānmekni koydı her falālede bir herdem hayālne koydı her serküfte bir källi küfne koydı her bülendde berlünne koydı her faşlıda bir mestne koydı andın şehrini mihrseñ ārāset señ kıldurup çal'asını küyāge şad-ı iskenderdek kıldı dervāzelerini atıp handekleriniñ [163a] köprükne alıp atıp sefillerige füstide cānıge bar ér mazlūmlarını çıkarıp rāst bolup turğan hālede çal'a vahābini İslāmğa dāhil qılıp bolup cem'-i leşker-i İslāmne başlap Güroğlı Sulţān şehr-i Hurūrğa barıp Hurūr şehrini yigirme qatar qurşap tüşti bu hālne 'Antar şā tolı degen nā-bikār Freñiler bu leşker-i İslāmniñ tolalıqını körüp 'aqlıdın azdı andın Güroğlı Sulţān bu kāfirleriniñ sefilge çıkıp alğanını körüp dedi kim munda tola yatıp bolmas kāfirlerge qarap mıltıq toflarını atıp sefildin tüşürünler on yıl saqlap yatqanımız birlen hiç iş hāşıl bolmas dep fermān kıldı ol vaqtda heme leşker-i İslām betuqfa mıltıqlarını bendelep tüş tüşdin sefilge qarap ata başladı kāfirler taqat qılalmay señildin festge tüşti andın fehlivānlar çerte köç etip ötüp külā köbrük bağlap hendekdin hem leşkerler ötüp dervāzesige ot qoyup köydürdi içidin tofalap kömüp salğan iken celā köygen dervāzeni kerze 'umüd birle urup fāre fāre qılıp urus bolup otlarını uçurup şehr içige aţ salıp bégbār kirip ne ādem ne it mu şükleriğiče qoymay öltürgeli turdı şehr içidin 'Antar şā tolı degen Freñi birlik atmış miñ leşkeri birlen uruşup Güroğlı Sulţān bilen dirifetār kélelmey şundın şehr-i 'Antā

ķaysıge kaçıp ketti Gürođlı Sultān bu Őehrni İslām nūrı birle mūnevver kılıp İslām ačıp bolup Őundın be-tamām leŐkerni alıp Őundın Őehr-i ‘Antā ķaysıge yürdi bu ħaberni ‘Antā ķaysınıñ ħākimi Őāhūr Antā ķaysı añlap yettelik leŐkerini cem‘ kılıp Őehrdin taŐķarı ıķıķıp cādīr ħayme aķ adı ala bargāħlarını tekīp Őaf tartıp turdı andın ‘Antar Őā tōlı kelīp ķoŐuldı anıñ arķasıdın Gürođlı Sultānnıñ leŐkeri yetīp kelīp tūŐtı bu Őarafdın Őāhūr Freñi Őable kūs ıalıp meydānġa ħazır bolup turdı ol vaķtda Mūselmānlar hem Őable cenk kaçıp kelīp meydān kenāreside ķatar der ķatar Őaf der Őaf bolup [163b] turdı Freñiler Őarafdın bir kāfīr oķ atıp Cūneyd Ġıçdivānini Őehīd kıldı bu Őarafdın Ebū Selem serħası ķofup mılıķ bendlep bir fāy oķ bilen ol nā-bekārniñ iŐini tamām kıldı andın Őāhūr kereñi bēġbār Mūselmānlarġe aķ ķoyup cenke kirdi leŐker-i İslām hem *Allāhu ekber* dep uruŐķa kirīp ketenleriġe ħūrdeni aķ üstide yep birbiridin uıraŐmay yigirme tōrt keġe kūdüz cenk kılıp kāfīrlerni bāserūk kıldı ol zamān kāfīrler kaçıp Őehrige yūzlendi Mūselmānlar Freñilerni ķoġlap Őehrige bile kirīp ķatlege ķol sunup Őehr iġide ķanlarını deryādek aķızdı Őehrniñ ra‘iyye fuķarā ķol ħātun yetim oġullar kōġ kōġelerde alamay dep ķıġķıraŐur érdi Mūselmānlar aña ķulaķ salmay cenk kıla kıla Őāhūr Freñini tutup bendge tartıp zindānġa saldı andın Ķamķar aķ Freñini hem tutup alıp bendge tarttı andın Őārūk Freñi ķolġa tūŐtı andın biri biri Freñilerniñ ıoñları ķolġa tūŐtı andın özge Freñ leŐkeri herbelerini boyunlarıġa asıp kelīp Ĥazret-i Sultānnıñ ayaġıġa yıķılıp bende-i fermān berdārlık ħizmetini kerdenige alıp Mūselmān kāmil bolup İslām ħal‘atini keyip dīn-i İslāmġa mūŐerref boldı andın Gürođlı Sultān be-tamām leŐkeri birlen Őehrdin ıķıķıp bargāħlarıda bir ķarār bolup andın bendge tūŐken Freñilerni aldurup kelīp Gürođlı Freñilerġe naŐīħat kıldı Freñiler be-Őıdķ del īmān etīp Mūselmān boldı ‘Antar Őā tōlı bu ħālne kōrūp ķalġan leŐkerleri birlen ‘Anta ķaysıdın kaçıp Őundın ıķıķıp yūrgenleriġe Őehr-i DemŐeķıġa kelīp Ķahāb DemŐeķıġa bolġan vāķ‘alarını bir bir beyān kıldı Ķahāb DemŐeķı bu sōzlerni iŐitip tēz tūn leŐker cem‘ kılıp on tōrtlik leŐker yıġdı ve andın ķal‘a borcını ħiŐārlep leb-i ħendekni pīrr ü eprū kılıp rāst bolup turġan ħāilde Gürođlı Sultān yetīp kelīp DemŐeķı Őehrini yette ķurŐap tūŐtı Ķahāb DemŐeķı bu kelgen leŐkerniñ ‘adedlerini bilelmey özi [164a] niñ on tōrt lek leŐkeri birle Őehridin ıķıķıp Mūselmānlarġe aķ ķoydı Gürođlı hem leŐkeri birle bol Őarafdın aķ saldılar ol kūni her iki Őarafniñ leŐkeri eyleŐip ıalaŐıp fıġaġlaŐıp ķoġaġlaŐıp ketīp

andan cenke ‘azîm boldı kim eger ötken fehliwânlar şubu uruşnı körse érđi özige fehliwânlıq atını koyğanlarıge la‘netler oqur érdiler Qahâb Démşekiniñ leşkeri ‘âcizleşip şehrige kaçıp kirip dervâzelerini ketip sefil üzre çıkıp qolıge sâğdaqlarını alıp Müselmânlarğa oq bağladurdı Müselmânlar berdaş qılalmay arqağa yanıp tüşti aradın iki ay ötüp üç ayğa qadem koyğalı turganda Güroğlı Sulţân hayrân bolup Bozoğlan Hânğa kéneş saldı Bozoğlan Hân mancınıq tayyâr qılıp sefil aldığa berfâ eylep uluğ fehliwânlarını üstige çıkarıp şehir içige salsaq ular dervâzelerini küşâde qılıp berse andın bizler at koyup kirsek şehir-i asân qolğa kelürdep maşlâhat körsetti bu söz barça fâdşâhlarğa ma‘qûl bolup mancınıq tayyâr qılıp Démşekî şehriñ aldığa keçe alıp kelip berfâ qılğanlarını Freñiler haber alıp kalıp dil cem‘şük olturuşup mürâb turdular andın Güroğlı Sulţân élkige cām şarâbnı alıp kıçkıırıp aydılar ki berer bar mu kelip qolumdaki cām şerbetni alıp içip ecel şerbetini tüş kıldım dep bu işqa qadem koyğay dep érđi ‘Aşûr Beg Serdâr Zîd Beg Vefâ Qâdir Beg Şafâ oğlı Çâqân Tekâ Begi Zamân ‘Abdu’l-lâh Hân Cenkis Hân Toğmaş Hân Mazhur Beg Munzır Beg Şârik Cercâni Şabâñ Ma‘mûri başlıq kırk ten sergerde Begler orınlarıdın qofup kelip Hâzret-i Sulţândın fâthâ alıp mancınıqğa olturdı bularnı yigitler şehir içige sefildin atlatıp tüşürdi Freñiler Beglerge hamle qılıp kelip tüş tüşdin oq atıp on sekiz nâmdâr fehliwânlarını şehid kıldı özgesi Freñi [164b] lerniñ qolıge tüşüp ketti anda leşker-i İslâm şehir içidin çıkan şadâ mağâbelerni añlap dervâzige kelseler dervâze taqı açılmapdur leşker-i İslâm hayrân turup qaldı anda Nadîr Beg sefilge qarap üstige qulaq salsalar hiç nemerseniñ on tavışı çıqamaydur derhâl kemen salıp sefil çıkıp her tarafıge barıp qarasarlar âzıgne Freñiler uyqulap qılıpdur vaqtini gânimet tafıp hemesiniñ başını tenesidin cudâ qılıp sefilni hâlî kıldı haber alğanları kaçıp özini sefildin yerge taşladı andın festge tüşüp dervâzige kelseler yüz miñ keçe Freñi bîdâr öltürerdur munı körüp arqasığa âheste âheste yanıp berip sefilge çıkıp Müselmânlarğa haber qılıp aydılar kim munda çıqıñlar sefil hâlî iken dervâzige berip qarasarım öltürğan Freñilerniñ hadd-i hesâbı yok dep érđi bu sözni işitip uluğ nâmdârlar Yûsuf Aşmed Beg başlıq kemen birle sefilge çıkıp serhesâb baqsalar élgeriki mancınıq birlen şehrige tüşken fehliwânlardın hiç dirâki yoqtur ve on avâzı hem kelmeydür Yûsuf Beg bildi kim Freñilerniñ qolıda şehid bolğanğa oşşaydur dep emr kıldı kim sefilni uçurup yıqtıñlar fesda ki leşkerler özlerini şehrige alsun dep ol vaqtda

kemen birle üç miñ kişi sefil üstige çıkıp érdi sefilniñ bir ‘ácizini tafip çaķıp at bilen sefilge çıkıgudek kılıp tozlar bilen andın Güroğlı başılgın heme Müselmānlar sefilge birin birin çıkıp bolup özlerini dervāzige alıp bégbār tekbir şalavāt aytıp Freñilerge çāķındı bol ıarafdın Freñiler hem urutdı boldı cenk-i dervāze andek bu şādı ıalğan leşkerler dervāzidin kirip at saldı tañ atķunça Freñilerni dāynıñ taşidek yatķuzdı ıahāb Freñi leşkeri birle ança ced-i cehed kılıp uruşup baķtı bu Müselmānlar barđan serī Freñilerni bāsarūķ kılıp ıahhāb Freñini Arces Freñi ıāğūr Freñi Ferķaş Freñini ıolğa tüşütüp bendge tarttı özgesi berdaş [165a] kılalmay aman tiledi Müselmānlar aytur érdige amanıñlar imāndur dep uruşar érdi Freñiler aķır nā-ilāc bolup herbe yarağlarını taşlap Hāzret-i Sultānnıñ ayağlarığa yıķılıp yığlaştı Hāzret-i Sultān bularge imān ta‘līm berdiler Freñiler be-şadaķul imān etip Müselmān kāmil boldılar Hāzret-i Sultān Freñilerge en‘ām ihsānlar kılıp yandurdı özlerimu hem şehrdin yanıp çıkıp sordılar kim ol mancınıķ birlen şehрге tüşken mübāriz fehlivānlar bar mu dep ol zamān leşkerler ser-ķesāb baķsalar ol kırķ fehlivānlardın hiç nām nişān derāk yok ol vaķtda Güroğlı Freñilerni aldığa hāzır kılıp sordılar kim bizlerniñ kırķ sergerde Beglerimizni néme kıldıñlar Freñiler aydılar kim ol kırķ fehlivānlarıñ bizler birlen uruşup öldi ıalğanını tutup alıp zindānğa salıp ıoyduķ bar dédi şol zamān umerā lar şehрге kirip zindānğa tüşkenlerni hālāş kılıp alıp keldiler Güroğlı Sultān ıarap kōrseler ‘Aşūr Beg Serdār Vefā Beg Tekā Begi Zamān Şafā oğlı Çaķān Cengis Hān Toğmaş Hān ‘Abdu’l-lāh Hān başılgın on sekiz nāmdār mübāriz fehlivānlar derçe şehādetge yetipdür on iki fehlivān mübārizler ıatığ sekset yepdür bular hem bu dūnyāğa kōz açķunça aķvāli ıalmapdur on kişiniñ beşi şıhķat selāmet beşleri yene zaķmedār bularnıñ hālīga Güroğlı Sultān teħzizetler yetküzüp üç kün söge mātem tuttılar törünci küni şehīdlerni tafturup çıkıp namāzlarını oķup tābūtķa salıp öz yurtığa alıp ketmekge bel bağlap cāylap bolđandın keyin Güroğlı Sultān ıahāb Freñini Arces Freñi ıāğūr Freñi Ferķaş Freñni aldığa yaķın keltürüp bularge yahşi şirīn sözler birlen behiştiniñ rāķat-ı ferāgatlarıdın yette dūzaķıñ ‘azāb ‘aķubetleridin ķaber berip naşıķat kılıp érdiler Freñilerniñ kōñli mūmdek érip Hāķsubhāne ve Te‘ālā ıarafıge tofuk hidāyet tafip aytılar ki ey Sultān sözüñiz bizniñ kōñlümüzni mūmdek éritti émdi her sözüñiz bolsa dirığ ıılmay atıñ ķabül kılalma [165b] dédi ol zamān Güroğlı Sultān Freñilerdin nu sözlerni işitip Güroğlı

Freñilerge *Lā ilāhe illāʾllāh Muḥammedeʾr-resūluʾllāh ve beʾş-şidīk ve el-fārūk ve zīnnūreyn ve bā el-murtaẓā ve ümmete rivānuʾllāh Teʾālā aʾleyhim ecmāin* dep imān taʿlīm berip érdiler Freñiler betuḫfā imān etip Müselmān kāmīl boldı Hāzret-i Sulṭān be-ġāyet şād bolup Freñilerge enʿām iḥsānlar kılip şehrini özige berip yandurdı Freñiler özini çapdup értesi çıkıp Güroġlı Sulṭānı şehrige çrlap alıp kirip otuz kün mihmān kıldı andın Hāzret-i Sulṭān ayttılar kim men bu kündin tartıp Freñileri Müselmān kılmagunça başımnı ferāġat tekyesige qoyup ārām alsam (?) belimni yeşip yatsam toyġunça āb taʿām yesem maña ḫarām bolsun dep kısm-ı yād kıldılar andın emre kıldılar ki leşker-i kenʿāġa yürsün dep ol kün Güroġlıdın leşker bu sözni işitip Démşekı şehridin keçüp Beṭareni Kenʿāġa yürdi bu ḫaberni Kenʿān ḫalkı añlap maşlāḫat birlen Güroġlı Sulṭānıñ aldıġa fiş bāz béġbār heme çıkıp aldıda imān etip Müselmān kāmīl boldı andın Güroġlı Sulṭān Ṭalfūr şāġa öz şehrini özige berip bu ḫalknı Şād-ı Ḥarem şehrige yandurup bolup yarlıġ kıldı émdi leşker mundın Zaʿāġa yürsün dep ol vaġtda heme leşker-i İslām ol şehrdin keçüp Zaʿāġa yürdi Zaʿān ḫalkı Kenʿān ḫalkıñ Müselmān bolġanını işitip bu ḫalk hem Müselmān bolmaġġa maşlāḫat kılaşıp turġan ḫālde İslām leşkeri yetip keldi ol ḫalk hem aldıġa çıkıp imān-ı ʿarz kılip bī-cenk bī-telāş Müselmān boldı Maʿmūr şāġa Güroġlı Sulṭān öz şehrini özige berip bāc-ı ḫarācını alıp andın ʿAnāḫayege revān boldı ʿAnāḫayeniñ fādşāhı İskender Şāh añlap üç lek leşkeri birlen aldıġa çıkıp şaf tüzüp tüşti andın leşker-i İslām yetip kelip tüşti bu ʿAnāḫaye ḫalkı bu leşker-i İslāmıñ tolalıġını körüp men bu ḫalk birlen teñ kélelmes ikenmen dep öz şehrini taşlap kaçıp öz leşkeri birle fādşāhı şehr-i Naşfıġa kelip érdi Naşfın [166a] şehriñ fādşāhı Şahverān şā añlap İskerder Şāhıñ aldıġa çıkıp körüşüp şehrige alıp kirip bir qarār kıldı andın keyin Şahverān şā İskerder şādın vāḫʿa-ı ḫālını sordı İskender şā birin birin aytıp berip érdi Şahverān şādın huş ketti andın huşıġa kelip ıztırābġa tüşüp derḫāl şehr-i Zirirge nāme ibardı kim Mestūr Şāh ḫāzırılıġ bilen bolup leşker-i cemʿ kılip munda keldün üztümüzge Muḫammediler kelür érmiş nāme-i tamām ve esselām bu ḫaberni Mestūr Şāh añlap ikilik leşker-i cemʿ kılip Şahverān Şāh qaşıġa revān boldı Güroġlı Sulṭān ʿAnāḫayeni İslām açıp andın keçüp Naşfın şehrige revān boldı bular bir neçend künde Naşfın şehrige yetip kelip şehri on beş katlam kuşap tüşti bu Freñiler bu leşkerni körüp qorġtı ve aydıkim ne ʿilāç kılmız muña

bir maşlāhat kılıñlar kayısı iş birlen utuladurđan bolsa anı kılalı d di ahver n  hniñ uluğ menşubtarları aydılar kim bu Mu ammedilerge ot taşlap yo etmesek bolmas dep  rdi ahver n  h emr ıldı kim ol iş yaşı bolsa anı kılıñlar dep şol vatda Freñiler k ndizi yetip keesi  t taşlap

El-ışsa şundağ ılıp tola M selm nlarını şehid ıldı bular t kat ılalması arasığa ke p yanıp t ş p maşl hat ılısılar ki bu işlerđa ne k ‘ il c ılısa bolur  kin dep tefekk r ılıp turđanıda  m şehridin y z ellik miñ leşker bilen adir  hi yetip kelip G roğlı Sult nđa oşıldı bu iş keftini G roğlı Sult n adir  hidin sordılar adir  hi aydılar kim andağ bolur bolsa k n ke bolup z lm tđa adem oysun andın bizler şehriñ ĥand kige su oyup bereli k pr kini bu yan alıp atalı Freñiler  t taşlağılı bu yanđa b -haber ıkısa suđa im p ketip  ler d diler bu s zni G roğlı Sult n işitip emr ıldılar kim kiři bolđay mu kee barıp bu şehriñ ĥand kige su oyup berip keled rđan dep ol vatda bir neend M selm nlar kelip ‘ade alıp muniñ meşveretige t ş p ıztır b birle su oymađđa dery ğa sehl [166b] bağlap t n ĥiře bolđan maħalde ĥendekge su başlap oydı aňađıa bir neend Freñiler ot oymađđa şehrdin ıkıp ĥendekdin  t p boluřđa bir neend M selm nlar ĥaber alıp ĥendekniñ k r kini alıp atıp bolup Freñilerni arağa alıp İsl m leşkeri bir s ‘atda  lt r p k n fe yek n ıldı alđanı şehрге aıp keede fark etmay ĥendekge t ş p  ldi şehir iindeki Freñiler ot oyarmız dep ıkan Freñilerniñ sayđa sad ğlığla m cer sını işitip y r sey zlik ılđalı şehrdiñ b -haber ıkıp ara keede fark etmay be-tam m at oyup ĥendekge t ş p ketip  ldiler bu ĥaberni ahver n  h işitip şundın biri orup ot oyđalı şehir taşđa ıkalmadılar andın G roğlı Sult n şehir-i Naşfeyni arab t rt at yattı beşinci ay bolđanıda İskender  h Meř r  h eh rv n  h be-tam m leşkeri birle atlanıp şehrdin able cenk akıp ıkıp M selm nlarđa ber k at saldı M selm nlar hem Freñilerni k r p at saldı ol k ni heme leşker-i İsl m aralaşıp uağlaşıp fıağlaşıp andağ bir ıykas m cer  birlen cenk ılıp Y suf Beg İskender  hni  lt rdi Aħmed Beg Meř r  hni zaħmen k ılıp tutup aldı bu ĥ lni k r p ahver n  h leşkeri birlen aıp şehriğe kirdi M selm nlar arasından oğlaşıp taımd b bile kirip  lt rgili turup  rdi Freñiler derv zesini aman alalmay aytalmay aldılar bular k n t ş bolđunalik şehir-i Naşfeyni tam m alıp  demlerini M selm n ılıp boldı Freñiler andın G roğlı Sult nı ırlap ordasığa t ş r p on k n miħm n ılıp

yadurdu Güroğlı leŖkerleri birlen Mekiyan Ŗehrige Ŗahverān Ŗāh birlen hūblaŖıp revān boldı bu sōz munda tursun *faŖl-ı dāstān bir kelime sōzni Havāz Begni arĖayĖa salıp on iki miñ yigitlerniñ cesedlerini alıp ketken yigitlerdin iŖitiñ amā* ol yigirme miñ yigitler Havāz Beg baŖlaĖın on iki miñ kiŖiniñ cesedlerini alıp bir neçend künde Belh Ŗehrige yetip keldi bularniñ kelgenide Ŗā Muħammed Hān haber alıp Fāṭma Ŗāni değen kızıları birlen [167a] aldığa çıkıp Havāz Begniñ ölüp ketkenlerini iŖitip Havāz Begniñ tābūtını kōrmek hemānā Ŗā Muħammed Hān bilen kızı Fāṭma özini tābūtĖa urup neçend bolup özidin ketip yıķıldı bāz bir kündin soñra huŖlarıĖa kelip Muħammed Hān nebzesiniñ iŖtiyāķıda néme dep yığladı ķanı

Ey kōzümniñ aķ ķarası

Nevre dīdem cān türem

Belhlikniñ peŖvāsı

Server-i sīnem cān türem

Vāy esit érdiñ yigit

YaŖlaķıñ ketti ümīd

Émdi bolupdur sen Ŗehīd

Yoķtur naārım cān türem

Ŗubh urlap āftāblar

ıķtı ıķalmas sen hezer

Baķmaymen dūnyāĖa kōz amas Kūzer

Kerīmni tutup cān türem

ĀhliĖ otum bilen

Bağlay hemīŖe cān bilen

Ketey benim mātem bilem
Yoqtur medārım cān turem

Yaşñız otuz beş érdi
‘ Ālem saña köyer idi
Dostlarım ketti bellī
Hiç yoq bu ārem cān turem

Faķır Muḥammed Ḥān özüm
Tınmāy yıǵlar dāyim közüm
Yaǵlandılar yürer yolum
Yoq sen nazārım cān turem

dep bolup yene özidin ketti andın Ḥavāz Begniñ anası oǵlanıñ tábütdın çıkarıp
yaşlarını tizleriǵa alıp mübārek cemāliǵa qarap telmurup turup özini biryān biryān
kılıp Fāṭma Şāni yıǵlap turup neme dédi

Ateşimni suǵa salǵan
Mihribān-ı cānım Ḥavāz
Kerbelā deştige ketgen
Aquzup qanım Ḥavāz

Seni bu ḥālde körüp
Āḥır öler men āh urup
Körgüm rūḥıñǵa rūḥ qoşup
Tāze imānım Ḥavāz

Yıǵlay saña qanlar saçıp

Körgüm seni cāndın keçip

Defter bu sīnemdin açip

Oğugum Hānım Havāz

Ketti devlet Hānlarım

Aqsun bu yerge qanlarım

Qalmanı tākāt hāllarım

Mūnisim kānım Havāz

Qaysı āfet tekdi ketti

Hāl-i işi dişvārğa yetti

Hicr otı tekdi kül etti

Köydi sünek cānım Havāz

Fāṭma der sizge balam

Şehīd bolup taftıñ maqām

Qaldı işim vāy nā-tamām

Kökge yetip nālem Havāz

dep bī-ḥoş bolup yıqıldı bular huşlarığa kelip bolğunça şehr ḥalkı yette yaşardı yetmiş yaşarğıça kāte kiçikler qalmanı suge mātem tutuşup ol yerge çıkıp yıglaşıp turar érđi andın Şā Muḥammed Hān huşlarığa kelip qarasalar şehr ḥalkı çıkıp yıglaşıp mātemdār bolup turupdur bu ḥālñi körüp qofup [167b] andın qızları Fāṭma Şānini muḥāfege salıp ḥükm kıldılar kim émdi cesedlerni şehrñiñ aldığa alıp yürüñler dep özleri qızlarını alıp şehrge yürđi arqadın heme cesedlerni yigitler şehrñiñ aldığa alıp yürđi fādşāh-ı Muḥammed Hān gürkeşlerge on iki miñ gürkürleñler dep yarlıg kıldı ol vaqtda heme gürkeşler bir yerni abāde kılıp gürkürlep rāst kılgan vaqtide fādşāh-ı Muḥammed Hān on iki miñ şehīdlerge gür

kefen rāst eylep namāzını başda oꞑuğan érdi bular oꞑumay yerlikge şālar
kā^çdesiçe defn kıldılar andın Havāz Begni harīr zibā nefis metā^çlardın kefenge
alıp bolğan hālde anaları Fāṭma huşlarığa kelip qarasalar halāyıqlar oğlanlarını
kefenge çulğap bolupdur munı kormek hemānā Hāzret-i Hāqsubhāne ve Te^çālādın
özlerige ölüm taleb kılıp bu münācātını oꞑudılar

Münācāt

Raḥmān İgem raḥmıñ birlen

Bu kün cānım alğıl émdi

Ketey mundın oğlum birlen

Bu kün cānım alğıl émdi

Men oğlumdın ayrılğunça

Otda köyüp térık yürğünçe

Ṭāqat yoqtur kömülgünçe

Bu kün cānım alğıl émdi

Men qaldım bī-hicrān otığa

Tüştüm vīrān çölige

Yol ber laḥdniñ ağızığa

Bu kün cānım alğıl émdi

Raḥmıñ bilen cān al ḥālıq

Térıkdür su bilen balıq

Boldı maña ^çālem-i tarlıq

Bu kün cānım alğıl émdi

Şefi' eyley Muḥammedni
Qoydum yandım bu devletni
Ölmey kördüm bu külfetni
Bu kün cānım algıl émdi

Ölmekünçe men oğlumı
Kömdürmesmen 'anberimni
Yolay kākül sünbülümni
Bu kün cānım algıl émdi

Be-ḥaḳ 'arş-ı lūḫe'l ḳalem
Be-ḥaḳ köp melā'ik hem
Cümle ötken Resüller hem
Bu kün cānım algıl émdi

Resülüñni ḳaddi üçün
Başı közi ḫüsni üçün
Yaş aḳuzup ümmet üçün
Bu kün cānım algıl émdi

Qaldı dīdār-ı ḳıyāmetge
Toydum rāḫat-ı firāḡatge
Salma meni bı ḫāletge
Bu kün cānım algıl émdi

Özüñ bergil ol bir oğul
Ketti yumup közini melül
Bāblar bābı ehl-i alā velül
Bu kün cānım alğıl émdi

Ṭāqat yoqtur men bibide
Ḳaldım köyüp Hicr otıda
Cānım alğıl ‘Azrā’ilde
Bu kün cānım alğıl émdi

Fātmanıñ hāli ḫarāb
Hicr otıda bağrı kebāb
Cānım alsıñ köpdür şevāb
Bu kün cānım alğıl émdi

[168a] dep bolup özidin ketti ol zamān fādşāh Muḫammed Ḥān kızınıñ mundağ
bī-ṭāqatlikni körüp dédi kim bu cesedni özün tohtatıp bolmas émdi kızım
huşlarığa kelip bolğunça derḫāl yerlikge defn qılıp alalı dep cesed ḫāzır
bolmağandın keyin oğlınıñ otı firāqı anasıdın def bolur dep emri qıldı ol zamān
ḫalāyıklar cem bolup bir sâ atnıñ içinde Ḥavāz Begni yerlikge defn qılıp ḫatme
ḫarān du ā ve tekbir qılıp bolğandın keyin Fātma Şāni huşlarığa keldi ḫarasalar
oğlını bu ranā qaçanda yerge defne qılıp bolupdur andın özini biryān biryān qılıp
zār zār yığlap dédi kim oğlumnu térikidin bir ayrıldım cesedidin mu émdi
ayrılıpdurmen dep néme dédi

Bu dem alıp cānını
Andın zulmet ilahım
Ḥarām qıldım künümni
Cānım ḫabzāt İlāhım

‘Azrā’îni buyurgıl

Cānın alıpgıl dégil

Meni munda қаomağıl

Maña raħm et İlāhım

Adem mendek bolur mu

Hicr otığa tüşer mu

Köyüp fişip çıkar mu

Bolup ülfet İlāhım

Maña ‘ālem kerekmes

Māl zer şehr kerekmes

Hem özikār kerekmes

Қoyrum devlet İlāhım

Ma‘ lūm saña her işim

Maқbūl kılgıl nāleşim

Ceyhūn boldı köz yaşım

Keçtim rāħat İlāhım

Barça ādem ölerler

Ölse bizdek bolmaşlar

Ölümge köz salmaşlar

Ölmey neħad İlāhım

Hālā ölsem men bu kün
Qalğanga körset tün kün
Cān al Hudāy vāce kün
Maña qahret İlāhım

Mendek za'if nātüvān
Hicrānda köydi turfe cān
Ölmey sezildi üsthavān
Bir nazār et İlāhım

Men Fāṭma cihāndın
Keçtim bir yol mekāndın
Toydum bu kün bu cāndın
Sen defne et İlāhım

dep münācāt kıldı melikenin bu kılgan münācātı dergāh haqqıda icābet bolup
melike şol zamān ağırdın bir sā'atda kesel bolup ol keselleride cān halkumığa
yetti bı hālını anaları Nūşir Bānu körüp kızınıñ başını quçaqığa alıp başını yolap
yüzige telmurup qarap turup kızının hāl sormağ için Nūşir Bānu neme dedi

Qoymadıñ hālım balam
Sensin maña hālın değıl
Hālın neçük aygıl balam
Sensin maña hālın değıl

Yatursen köz açmayan
Bizlerge söz-i derre saçmayan

Hāliñ harāb cān çıkmayan
Sensin maña hāliñ dégil

[168b] Balam bu hāl közüñ açıñ
Şerbet berey toya içiñ
Kelmes qofup émdi keçiñ
Sensin maña hāliñ dégil

Hālā sözüñ bolsa maña
Aygıl bu kün derdiñ edā
Balam kılay sizge du' ā
Sensin maña hāliñ dégil

Nūşır Bānu anañ özüm
Köp telmurur sizge közüm
Hāliñ sorap aydım sözüm
Sensin maña hāliñ dégil

dep hāliğa yıglaşıp oturup érdi melike anasınıñ sözini işitip anası bilen vedā' laşıp
cān telbüzi (?) kılıp neme dédi

Rızā boluñ Ka' bem anam
Émdi qalıñ sen elvedā'
Du' ā kılgıl dāyim müdām
Çıksa cānım çün elvedā'

Qalsa benim gürde solup

Küşt-i füşüm tofrağ bolup
Ketsem bu dünyādın ölüp
Qaldıñ heme ten elvedā^ç

Qaldım bu ^çālem derdidin
Körgüm kıyāmet cebridin
Tutqıl tākāt bu şabridin
Qılma sebep çin elvedā^ç

Qoysa lahdge meni téz
Maña tola yığlaşmañız
Bersün revāc şahib-i temiz
Qaldıñ ğarib sen elvedā^ç

Uçtı çerāğım yulduzı
Ketti surāğımniñ yolu
Keldi ölümniñ nöbeti
Cān açğıdın elvedā^ç

Kirgey gürāmğa dümlek
Sorgay suvālin men ölek
Qofğum yerimdin men helek
Neçük kılur men elvedā^ç

Bersem cevāben men aña

Ketkey yatıban kök semā
Söz tapmasam hālim tebāh
Rızā boluñ hān elvedā^c

Der Fāṭma sözüm işit
Güroğlığa sözümni aytıp
Mendin rızā bolsun yigit
Barça qayaşlar elvedā^c

dep yene huşıdın ketkendin keyin bāz yene huşlarığa kelip aytı kim Hūdāyā
Hūdāvendā fā-kāfir dīdīgāremni (?) fatraḫ Hāvāz Beg oğlumğa kavuştırsañ dep
zār zār yıǵlap Hūdāy Te^c ālāğa yalbarıp Fāṭma Şāni neme dēdiler qanı

Raḥm eyleban men ğarībge
Cānımğa yetkür ey Hūdā
Mendek zaīf müztaribge
Hānımğa yetkür ey Hūdā

Berdiñ yene aldıñ cānın
Düşmen kılıp rüy zemīn
Be-ḥaḫ ol rūḥ alayın
Āhımğa yetkür ey Hūdā

Hālim meniñ boldı zebūn
Alǵıl cānım émdi bu kün
Cenettde bergil sen orun
Hātemğa yetkür ey Hūdā

Boldı meniñ hālim hārāb
Hicr otıda bağrım kebāb
Fatrağ meni kılğıl terāb
Aşımğa yetkür ey Hudā

Mendek kişi derd körmesün
Hicr otıda sarğarmasun
Hicrān çölide qalmasun
Āhimğa yetkür ey Hudā

Men nātüvān Fāṭmage
Raḥm eylegey qullarige
Gülşendeki bülbüligе
Zārımğa yetkür ey Hudā

[169a] dep bolup öy kişilerige qarap bir qatre su beriñlerdep aydı aḥbāb ḥādimler su ornıǵa serbet keltürdi mekike şerbetge qarap oǵlı Ḥavāz Ḥān yādıǵa yetip ayttı kim vāy oǵlum Ḥavāz Begniñ ḥāli ğarīblik diyārıda neçük keçip érdi ki su bergüçisi yoǵ başını yolaküçisi yoǵ teşneger sene bolup düşmenler qolıǵa tüşüp şehid bolup ketgen balam men munda su désem su ornıǵa şerbet beredür dep bu felek-i ğaddārniñ şā'nige baqıp Fāṭma Şāni közidin qatre qatre yaş aquzup neme dédi

Dāimā yādında bolğum
Zār serger dāyim balam
Sergerdānim hicriñde ölküm
Bağrı biryānim balam

Āh urup men zārlap

Hañçer alıp cān fārelep
Ketsküm özümni ħārlap
Cān-ı ħayrānım balam

Ketsküm bu yurtıdın āĥret
Kördüm yoluñda ‘āfiyet
Seni körermen ‘āķıbet
Maĥşerde imkānım balam

Zülf-i saçım mendin tüşer
Cān üsthavānımdın tenar
Cismim laĥdde olturer
Körmesem cānım balam

Rāĥat-ı ferāġat körgenim
Ķalġay heme munda élim
Ķalur ata ana inim
Sen aġa mestānım balam

Miskīn za‘ife Fāţma
Boldı beter bu ħālime
Gürde keçer ne ħālime
Ey cism-i giryānım balam

dep beyĥūd bolup özidin ketkeniçe oñlanmay cān Be-ĥaķ teslīm ķıldı *ķalū innallāhe ve ve innā aleyhe rāciā‘ūn* bu ĥaberni Şāh Muĥammed Ĥān añlap kirip Nūh feryād ķılıp āba ve ecdādları birlen mātemdār bolup yıġlaşıp ķızınıñ cesedini

hâli yerde tahâret aldurup harîr zibâ metâf lar birlen hâlte kefenge alıp namâzlarını oğup yerlikge defn kıılıp bolup halâyıkge kızınıñ Havâz Begniñ on iki miñ şühedâlarınıñ haqqıda on kün âb aş berip halkını üzetip bolup andın Şâ Muhammed bu vâka larnı Hazret-i Sultânğa ma lüm kıılmaq üçün elçilerdin Güroğlı Sultânğa nâme ibardı bu elçiler şebni rûzğa ulap menzil merâhillerni tayy kıılıp ve bâdiyelerni kaţ eylep yetip bargunçalık Hazret-i Sultân Mekiân şehrige neçend kün neçend zamânda yetip barıp sekiz qatar qurşap tüşkenlerini Hâzûk şâ añlap çıkıp cenk kıılaşıp turğan mağal érdi elçiler [169b] yetip kelip Şâ Muhammed Hânniñ nâmesini Güroğlı Sultânğa tutup berdi Hazret-i Sultân bu nâmeni oğup mülâhaza kılsalar fütüpdürler kim ey Sultân siz bizge on iki miñ yigitlerniñ cesedini nebrim Havâz Begniñ cesedini yigirme miñ yigitdin ibargen iken siz ularını men obdan yasap çapdup yerlikide koydum yedbüylarınımu keñ keñrû berip öz atım meniñ kızım Fâtma Sâni dégen küçeñiz oğlı Havâz Begniñ derd-i firâqlarıda kesel bolup ‘âlem-i fânîdin ‘âlem-i bâkığa rihlet kıldı nâme tamâm ve’s-selâm dégen hağa Güroğlı bu hağrı oğup körmek hemân közige yoruğ cihân karañguluğ bolup qahr-ı gâzab birlen leşkerge emre kıldılar kim bu kün yâ cân alursen yâ cân berürsen dep özi başlap at saldı meymeneni meyrege kıılıp kemingâhğa soğup küştedin füştelere qofarıp yürer érdi leşker-i İslâm munı körüp bégbâr arkadın at salıp deryâ-ı cenke gavt urdılar şol küni Freñilerniñ qanını deryâdek ağızdı şol zamân Yûsuf Beg Hâzûk şâni Ahmed Beg Fağfûr şâni tutup alıp çıkıp Güroğlı Sultânniñ aldından ötkezip berip zindânğa mağbûs kıılıp qoyup kelgeniçe yene cenke at salıp kirip Hâzûk şâniñ vezirlerini hem tutup alıp bendge tartıp qoydı andın kefereler table bâz çalışıp yanıp tüşti fâdşâhını körmegen érdi Hazret-i Sultân hem ol küni öz âramğahlarığa yanıp tüşüp Hâzûk Şâ bilen Fağfûr Şâhni dört vezirleri birlen aldılarğa keltürüp imân-ı ‘arz kıldılar Hâzûk Şâ Hazret-i Sultânın bu sözlerni işitip tofıq hidâyet tafıp Müselmân boldılar qalğan leşkeri hem fâdşâhınıñ Müselmân bolğanını añlap herbe yarağlarını boyuñlarığa asıp çıkaşıp kelip Hazret-i Sultânniñ aldından imân etip Müselmân-ı kâmil boldılar Hazret-i Sultân hem bularğa iltifât eylep öz şehrini özige berip şâd-ı hürrem kıılıp yandurdılar ol halk maşlahat birlen Hazret-i Sultânı [170a] şehrige teklif etip alıp kirip on kün mihmân kıldı Hazret-i Sultân bularge ‘ilm-i şerî at ‘ilm-i tarikatdin haber berip andın her yerde ‘ıraq hâne qumar Hâne lüle Hâne

bolsa aqturup ornıga mesced mederse Hankalarını saldurup andın Őehidlerini tafip namzlarını oqup ‘AŞur Beg Serdr başlağın Őuhed-ı Őlihinlerini sanduğlarge salıp zağmedrlarge ma‘le kılıp bolup andın be-tamm leşker-i İslm birlen Hzret-i Sultn Freñiler birlen hbulaŐıp Şundın cesedlerini ve zağmedrlarını alıp yürgenleriçe menzillerni tayy eylep ve bdiyelerni kaç‘ kılıp Őmga kelip tüştiler Őadir Őhi leşker-i İslmnı yigirme kn mihmn kılıp yandurdı Hzret-i Sultn bu Őehrlerniñ harclarını alıp Őadire Őhi bilen hbulaŐıp Belğ Őehriye arap revn boldı bular bir neçend künde Belğ Őehriye yetip kelip bir arr boldılar Güroğlı Sultn kleriniñ htemlerini tutup yeñile başdın halyık b aş berip hağme urn oqutup du‘dın friğ bolđandın keyin alıp kelgen Őehidleriniñ namzlarını lgeri oqugañ rdi Őehidlerini aldurup kelip hlte kefenge alıp yerlikge defn kılıp bolup bularınıñ hem b işini berip ‘AŞur Beg Serdrınıñ Tek Begi Zamnniñ Őaf oğlı ađanniñ Toğmaş Hn ‘Abida‘l-lh Hn Havz Hn atarlığ Őehidleriniñ baŐlarıga tuğ-ı ‘alem adap mezret kıldılar bu mezretlerge Şeyh cr u bekŐ Frihn oyup yer su vağf kılıp her zine fencŐenbe arn oqutup uluđdaŐlar ornatıp Őehidleriniñ hağkıda aş berip tursun

El-ķiŐŐa heme Őehidleriniñ fdŐhları Hzret-i Sultnniñ bu krbarlarını añlap tehzit yetkzmeğ un her c‘nibdin fdŐlar birin birin leşkerleri birle kle başladı evvel başlap avvŐ Beg otuz birlik oğan birle Kbildin tahziyet kılıp keldi Güroğlı Sultn bularge peŐ kelip on kn mihmn kılıp yandurdı andın Fenđ-i Hind on iki [170b] miñ kişi bilen kelip tehzit kılıp keldi bolarğa Hzret-i Sultn on kn mihmn kılıp yandurdı bendler yangandın keyin Mzendrnniñ fdŐhi Ma‘rf Őh yigirme miñ kişi birlen kelip tehzit kıldı bularğa hem obdan beş kelip on kn mihmn kılıp yandurdı anıñ arkasıdın Őirzd Tebrizi on miñ kişi birlen Şehr-i Tebrizidin kelip tahziyet yetkzdi Hzret-i Sultn muniñga hem yahşi fiş kelip on kn mihmn kılıp yandurdı ular ketkendin keyin MıŐri fdŐhi Kzer Őh kırđ miñ leşkeri bilen kelip tehzit kıldı Güroğlı Sultn Kzer Őhga bizyr peŐ kelip i‘zz ikrmlar birlen on kn meclis berip birbiridin asb-ı hl soraşap her birleriniñ başlarıdın uŐken sergzeŐtlerni beyn kılaşıp andın Kzer Őh MıŐriğa yanur boldı Hzret-i Sultn sordılar ey Kzer Őh seniñ Şehrinde bir cd bar rmiŐ atını Sarığ cd dep anı maña tutup keltürüp berseñ oğlumnu helk kılgan n-bekr Şol iken dep rdiler Kzer Őh ayttılar kim ey Sultn meniñ Őehrimde ol cd yoğ

ağluñızniñ élgide oñ olı kesilgen iken bir neçend vatılar yıqlap yürer érdi bu künlerde ol nā-bikār şehrimdin ğāyıb bolup ketti dédi Güroğlı Sulān dédiler kim ey Kūzer Şāh maña anı her yerde bolsa tafıp bermey bolmaydur dégenide Kūzer Şāh ayttıkim maña andağ bolsa Yūsuf Begni Amed Begni şüp bersüñler men aynı tafturup ulardın ibardı dédi Güroğlı Sulān Yūsuf Begge fermān kıldıkim sizler Kūzer Şāh bilen belle berip ođlumniñ ātilini térik bolsa térikini ölgen bolsa ölükini alıp keliñler dep yüz ellik miñ leşker bilen Kūzer Şāhğa oşup Mışrığa yolğa saldı bunlar menzil merāhıllerni ayy ılıp ve bādiyelerni at' eylep bir neçend künde Mışrı şehriğe kelip tüşüp bir arār bolup üç yüz atmış Kūzer Şāhğa tāb' i şehrlere nāme ibarıp Sarıķ cādüniñ bāresidin şiveriş ğavğalar saldı ol cādü tafılmadı ahr el-emr ol cādüniñ dīrākini hiç yerdin alalmay mübhem hükemālarğa ar' i [171a] baturdı müneccimler Sa' id Naħsnı mülāħaza ılıp ustur lāfını aftāb berāberide tutup yerge taşlap dédiler kim ey fādşāh-ı 'ālem ol cādü deryā boyda iken cādü ar' iniñ delili şundağ çıktı dédi Kūzer Şāh müneccimlerden bu sözlerni işitip özi başlağın be-tamām erkān-ı devletleri birlen ıkıp bir ayğıça deryā yıķalap izdep yürüp tağalmay yanıp kelip ar' i endāz müneccim hükemālarını basturup kırkdın kete baş urup eşikdin heydep taşladı andın müneccim ar' i endāz hükemālar ıkıp Kūzer Şāhdın kete başığe nikā dāğ üstige dāğ bolup nihāyeti hafālıķniñ ki ziyādelikidin müneccimler Mışrıdin ıkıp deryā boyğa kelip cādüniñ turuğı ne yerde ne yerde émes ar' i salsalar cādünü dıraht üzre kördi müneccimler dıraht mu dıraht ahtarıp yürüp bir tof salħurda serv-i 'ar' ar dırahtniñ şikāfidın tafıp bağlap alıp bende a' zāsığa ğol zincir keşanlarını salıp Kūzer Şāhniñ aşlarığa alıp keldi Kūzer Şāh söz sorgunça ol cādü özige bir ismiyāt ođup demide ılıp él közidin ğāyet bolup ketti hezār meclis ğalkı ğayrān aldı anda yine müneccim hükemālar yine ar' i salıp körseler ğuristānlığğa barıp bir ğür içre ölüp alıpdur ar' iniñ delili birlen ğürlerni ahtarıp ol cādünü tapıp tutup keldi Kūzer Şāh bu cādünü ölümge buyradı cellādlar alıp ıkıp celühānıda öltürğuzup başını keskünçe özige ismiyāt ođup él közidin yine ğāyet bolup ketti müneccimler yine ar' i baqsalar ol cādü su içinde suğa çümüp yürüdür andın be-tamām ayrıķ ustāñlarını bağlap sunı urutup baqsalar balıķ şüretide bolup yüreydür derħāl tutup alıp bağlap keldiler Kūzer Şāh zindānğa saldurdı zindānbānlar cādünü zindānğa salıp koyup yanıp ıķaşı cādü zindāndın ğāyet bolup ketti müneccimler yine ar' i

salsalar cādū bayābānğa çıkıp ketipdür müneccimler qar'ı bilen bayābānlarını izdep tafip alıp keldiler Küzer Şāh buyurdi kim munı tērik koyup bolmas iken dep boğup öltürüñler dep emre kıldı ol zamān cellādlar boynığa seyretme salıp bolğunça aldıdın gāyet bolup kaçıp ketti yine hükemālar [171b] qar'ı salıp baqsalar ol cādū bāzergān şüretide bolup dükānğa çıkıp soda satıq kılıp olturadur andın tutup alıp keldiler Küzer Şāh munıñ mundağ yamānlağını bilip emre kıldılar kim munıñ ağızını tikip salıñlar dep ol zamān yef yiñne feydā kılıp tikgeli olturaşı hemān ismiyāt oğup andıdın gāyb bolup kaçtı anda hükemālar yine qar'ı salıp körseler hayvan şüretide bolup yılqılar arasında yüreydür müneccimler barıp yılqılar arasıdın tutup keltürdi Küzer Şāh buyurdi kim bu cādūnı otqa taşlap köydürüñler ot içinde köyüp ölüp qalsun dep ol zamān ot kılıp otqa taşlar maħalde yine gāyb bolup kaçıp ketti müneccim hükemālar qar'ı salıp baqsalar ol cādū bir közini kör kılıp iki ayağını fālic kılıp tertur yasıp gedālar şüretide bolup gedālar arasında yüreydür müneccimler munı gedālar arasıdın tafip bağlap aydılar cādū bir ismiyāt oğup müneccimleriniñ köziğe demāde kılıp érdi közi körmes nā-binā bolup qaldı andın şıhhatidin hükemālar ayttılar kim cādū eser yetküzgen közge şol cādūnıñ tilini kesip qanını aqızsalar közi rüşen bolur dep érdi Küzer Şāh emre kıldı kim şundağ kılıñlar dep ol zamān müneccimler qar'ı salıp gedālar arasıdın tafip kelip şol yerde koyguzmay tilige çañek salıp tilini tartıp tübidin kesip tamğan kanlarını nā-binā bolup qalğan közlerge sürtüp érdi derhāl közi açılıp rüşen ve münevver boldı andın ol cādūnıñ iki közini oyup taşladı cādū bī-çāredār bolup nā-^çilāçlıqdın ismiyāt oquyalmay bende tohtadı andın Küzer Şāh ol cādūnı Yūsuf Aħmed Bege berdi bu Begler Küzer Şāh bilen hūblaşıp cādūnı alıp be-ıarafı Belhqa revān boldılar bular şubu yol yürgenleriçe menzil merāhillerni tayy eylep ve bādiyelerni qat^ç kılıp neçend künde Belh şehrige yetip keldiler bularnıñ kelgenini Güroğlı Sulţān Emir ^çAlī Hān Bozoğlan Hān Nadir Beg Sulţān kette kiçik sergerde fuqarālar haber alıp aldığa gürüh gürüh çıkıp körenüş kıldı andın birin birin körüşüp Belh şehrige alıp kirip Yūsuf Aħmed Begler [172a] üçün heme halk halāyıqlarnı yığıp yigirme kün meclis tüzüp mihmān kılıp hemelerige tün ser ü fāy hil^ç at şāhānelerni keydürüp qazā ve qaderniñ işleriğe rāzı bolıp Güroğlı aydılar kim Yūsuf Aħmed Beglerniñ künāhıdın öttüm émdi bu cādūnı alıp çıkıp oğlumniñ başlarında öltürüp qan kılıp keliñler dep buyurdi Begler cādūnı alıp barıp

Havāz Begniñ tofrağ başısıda yatquzup başlarını tenleridin cudā eylep qan kılip bolup andın Güroğlı Sultānniñ hizmetlerige kelip uçurını bir bir etip berdiler Güroğlı Sultān şād bolup andın bularnı öz yurtığa hazīne ve defineleri birlen yandurdı Begler Bozoğlan Hān başlağın Güroğlı birle hūblaşıp şundın İsfahān şehrigе yandılar Güroğlı Sultān Beglerni üç künlük yergıça barıp uzatıp qoyup yanıp kelip taht üzre olturup bir qarār boldılar

El-kıssa Yūsuf Aḥmed Begler şol yürgenlerçe be-tamām erkān-ı devletleri birlen yol yürüp neçend müddetde İsfahānga ulaşıp kelgen vaqıtlerde Hıve Ürgenç İsfahān Hārezmī Hezārestniñ kete küçük halkları añlap yette yaşardın yetmiş yaşargıça ér ü mazlūm ādemler gürūh gürūh anbūh anbūh tof tof sancaq sancaq bayraq bayraq kabile kabile hışm hışm yār yār heme él bégbār aldığa çıkıp yıglaşıp körüştiler bular şād-ı hürrem bolup bir birleridin aşfihāl soraşıp yürüp İsfahān şehrigе kirip bir qarār bolğandın keyin Bozoğlan Hān heme körgen ve bilgen yār ve birāderleriğa üç kün meclis kıldurup berip yandurdı halāyıqlar şād-ı hürrem boluşup her qaysıları öz menzilleriğa yanıstılar andın Yūsuf Aḥmed Begler Emir ‘Alī Hān Nadir Beg Sultān Bozoğlan Hāndın fāḥa alıp öz şehrigе yandılar andın her qaysı fādşāhlar öz şehrigе barıp öz taht-ı salṭanatıda olturup (?) ‘adle qol açıp yurtniñ ‘arzdāşlarını sorap yep ‘ömr ötkerip tursun *faşl-ı dāstān bir kelime söz işitmek kerek Güroğlı Sultāndın* amā Güroğlı küçleridin ferzendleridin ayrılıp dünyāniñ vefāsı yoq bī-beqā iken dep bu felek [172b] gaddār ḥarāmzāde-i rüz-ı kārniñ şā’niğе baqıp köñül savtup Hāzret-i Güroğlı neme dédi

Beyt

Körüñ ey hān hākānlar

Felek kūm etti dünyānı

İşit bu sözni sultānlar

Fend bilen kıldurdı cevelānı

Bir néme gānı eylep bāz

Öter ay kün hem kış yaz

Birüni hem za‘if şahbāz

Birüni kıldı sultānī

Gedāyğa az ğanī ten bil

Tamā işleri haq bil

Ĥudā qadretlerin sen bil

Küşādını kıldı zindānī

Bu ivān kâhīdin doslar

Körüñ her işini ma' yūs lar

Ġarībler rızqını üşler

Birüğe rızq firāvānī

Ĥudānıñ işleri körseñ

Teriğan aşnı keltürseñ

Birüğe fāyde yetkürseñ

Yene şoldur ferīşān

İbarur birni her yurtqa

Berür rızqını kırt kuşqa

Birüni saldurup otkā

Birüni kıldı ĥandānī

Zamāne neçe reñ bolsa

İgem her işini oñ kılsa

Birüdin baht-ı şad yansa

Fîşmân anda çendânî

Birüni eyleban nâ-bûd

İşînge keltürüp tâbût

İgemniñ her işi mevcûd

Hoş élni kıldı giryânî

Sezāvār kılsa devletge

Salur bir küni âfetge

Qılıp mağrūr-ı rāhatge

Bolur her küni mihmānî

Güroğlı der biliñ haqqını

Ĥudādep tafsa rû-nekānî

Ki körmes aşla dūzaĥnı

Berür cennetde ġulmānî

dep Ĥudāy Te‘ālāğa şubĥ şām ve belki ‘ala’d-devām ĥamd-ı şenā etip ‘ibāt birle ĥalāyıqlarge ‘adleniñ işikini açıp ġāzabniñ otını uçurup fiĥar miskīn ġarīb yetimlerniñ ĥālidin ĥaber almaĥğa köñül qoyup ‘ömrini bu yeñlig ötkerdi

El-ķışsa künlerde bir kün vezīr umerālar Ĥazret-i Sulţānnı öylep qoymaq üçün kéñeş kılaşıp Ĥazret-i Güroğlı Sulţānga ‘arz kıldılar kim sözümiñni şüret-i ĥālī uşbudur dep bularnıñ sözlerini Ĥazret-i Sulţān qabül kıldılar ol vaqtıda sergerdiler toy başlap alıp berip Receb fādşāhınıñ kıızı melike Ümmiye Bānunı Ĥazret-i Sulţānnıñ ‘uqde nikāĥlarıge kerküzüp alıp berdiler Ĥazret-i Sulţān toynı başlap Receb fādşāhı Ekber şanı Belĥ şehrige teklif etip kelip qayn atalarığa ĥalq ĥalāyıqlarnı çırlap kırk künġiça Belĥde toy bünyād kılıp berip köñlini şād eylep der hem dīnār altun kümüşler nişār kılıp kete kiçiklerge tün ser ü fāy [173a]

keydürüp şād-ı hürrem kıldıp andın öz yutlarığa yandurdılar mihmānlarnıñ köñli hürsend bolup Hāzret-i Sultān bilen hūblaşıp her qaysı mihmānlar tarqaşıp öz diyārlarığa kettiler Hāzret-i Sultān bu işlerdin fāriğ bāl bolğandın keyin küçlerini bir hāli mihmān hāyendā yetmiş qat zerbāb körfe töşek saldurup kām velhāşıl kılıp bolğandın keyin oğlu Havāz Begniñ otrançı oğlu şehzāde Ay Begniñ ve kiçik oğlu Haydar ibn-i İbrāhimniñ derd-i firākı unutuldı ve tartқан renc-i meşekkatları hem unutuldılar *faşl-ı dāstān işmek kerek Hāzret-i Sultān Hāzret-i Haqsubhāne ve Te'ālā tarafige hidāyet tafip men Hudānı izdep nāfūrmen dep aqlasnı şalgā satıp terk-i dünyā bolup hāmānıdın keçip şundın Hāzret-i Mekketu'llāh şe fehāğa barıp yaz bolsa ābkeşlik kılıp fiş bolsa o tün yürüp kelip satıp yep Hāzret-i Haqsubhāne ve Te'ālāğa tā'at 'ibādet kılıp 'ömrilerini ötkergenleridin ammā Güroğlı Sultān künlerde bir kün küçleri birlen yetmiş qat zerbāb körfe üstide yatar érdi yarım keçe bolğan érdi ki şol öyniñ ökzesidin bir şerni 'azim feydā boldı Hāzret-i Sultān kim sen dep feryād kılıp érdi öyniñ ökzesidin şerfe bilen āvāz keldi kim men Sārvān dep Hāzret-i Sultān aydılar kim yarım keçede ökzede Sārbān néme iş kılır dep yene bir āvāz keldi kim yetüm bu ökzege çıkıp érdi men şol téveni ézürmen yetüniñ arqasıdın ökzeñge çıkıpdurmen dédi Hāzret-i Sultān aydılar kim heyhāt heyhāt téve ökzede néme iş kılır yene şol zamān ökzedin āvāz keldi kim ey Sultān sen hemişe köñlüñde Hudānı tapsam dep ārzū kılırsen yetmiş qat zerbāb körfe üstide töşek yastuq töfeside Hudā néme iş kılır bu sözlerni Hāzret-i Sultān işitip bédmağ bolup aydılar kim mundağ sözlerni étquçı cin mu sen dév mu sen ādem mu néme sen yene āvāz keldi kim ey Sultān men cin émes déve émes ādem mu hem émes köñlüñde keçürgen maqlūbuñ men tururmen dep gāyb bolup ketti [173b] bu sözlerni Hāzret-i Sultān işitip huşıdın ketip aydılar kim ve 'acebā 'aceb bir söz kıldı ki maña bu sözni ayğan kimdür men maqlūq émes maqlūbuñ tururmen dése bu sözler 'aceyib boldı dep ornıdın qofup gusl-i tahāret kılıp tañ atkunça Hudāy Te'ālāğa tā'at 'ibādet kılıp keçeni ruzğa mübeddel kıldı értesi tahtge çıkıp oturup keçeki işlerni halāyıqlarge aytıp berdi halāyıqlar hayrān qalıp aydılar kim ey sultān-ı 'ālem vāy fādşahı bā-kerem hāzretlerige Teñri Te'ālā tarafıdın andek işāret ve beşāret izni bolupdur 'ākıbet-i Hudā Te'ālānı izdep tafar iken siz dep turar érdiler şol hālde müdebbih ya' nī burcıları Hezār-ı meclisge gāzā keltürdi halāyıqlar tenāvül kılsalar behişt 'abz-seriştiniñ ta'āmlarıdın nişān berip*

turadur H azret-i Sul tan ten vul kılıp baqsalar ka r ndın ya n  zehirdin niŐan bered r ol zam n G roğlı m debbihlerge ęazabı kelip bir m debbihni kırık t zy ne soğturdı ya n  bol burcı s zge kirip Şol zam n ayttı kim ey Sul tan meni n n me k n hım bar ki meni Őun a soğturarsen H azret-i Sul tan aydılar kim ey burcılar sen ęaz larını n mege a ığ f Ő rdi n hi  va tidede mundağ kılmas  rdi nler bu k n sizlerge n me boldı ki mundağ a ığ ęaz  f Ő rgılı m debbihler aydılar ki bizler ęaz larını obdan Şirin lezzetlik ta am tayy r kılıp  rd k bizni n ağzı nızga a ığ tatıpdur sizge bu k ndin tartıp d ny nı n lezzetlik ta amları  ar m bolupdur sizge  mdi  dem yosunluğ n z-ni  metler naşib bolmay kiy hlarnı n yıldızını yep toyđun su i ip H d  yoluğa kirmek l zım bolupdur dep ę yb bolup ketti H azret-i Sul tan bu esr rlarnı k r p   ac yibđa  aldı

El-kışŞa k nlerde bir k n H azret-i Sul tan i keri  icrileriğa kirseler Leb n dep bir  izmetk rları bar  rdi oşol  izmetk rları t Őek yastuğ  stide  zleri yatadurđan zerb b k rfe  stide sine ber-hav  ya n  yala a  yatadur H azret-i Sul tan Leb nı uygatıp aydılar kim sen n mege meni n ornumđa kelip yatı  sa a kim  ad berdi [174a] ki meni n ornumda yatđalı yene yer tafalmadı n mu dep Şol zam n  izmetk ri ayttı kim siz hem ma l k m nhem ma l k siz bolsa ız mec z-ı    lemni n f dŐası men bolsam seni meni yaratku ını n bir    ciz  ulı bir kene t Ő k yastuğu n  zre yatsam n me bolur dep ę yb bolup ketti H azret-i Sul tan bu işlarni k r p  zige  zider  rdi kim ma na n me v k a bolđandur k nde bir va t her re  ę yb işlarni k rgeli turdum dep bu d ny dın k nli savıp z r z r yığlap H azret-i Sul tan bu mu ammesni oğudı

Mu ammes  azel

Ayttı z hir  av Ő bendi n men igenmen gerdığar

Aytmayın bu s zni f Ő  lge bu k ndin zinh r

TaŐlarım devlet-i heŐmni ta t-ı tecemm l b Ő m r

T k keserk ğ eyv n bar asın eyley niŐ r

H trım va tın tafip  ağnı n yolın tafip  a ar

Her ne  oŐ k nli feriŐ n boladur her k n y r p

Neçe iş kördüm cihānda men taķı ölmey turup
Ėaybdındur her ne iş kelse maña sultān bilür
‘Ömrüm ötti cermlig ‘ālemğa men mihmān bolup
Körmedim maźmūnını boldı bu sırlar aşkār

Ağlanıp yürdüm bekāsız dünyānı izdep cihān
Tafmadım hiç kıaysınıñ esrārıdın aşla kemān
Keldi bolğay Teñridin kimne kıulğa bir nişān
Tutayın körsem yine sırdın Ėaber alsam nihān
Atanıpdur men heme el içre mendek nāmdār

Salıtanat-ı devlet heme ölsem cihān içre kıalur
‘Āķıbet-i ecel yetip bu cismdin cānnı alur
Neçe yığma māl mülket olsa ol munda kıalur
Tar lağdda sorsalar münkır nekır sendin alur
Bermesek cevāb aña kıılğay ‘azābın bī-şümār

Tağ tağ cem‘ eylese dünyā ‘arūsın özgeçe
Toymağaylar köz yumup kıatığ lağdge kırgüçe
Sinmes hiç kim közge gür tofraqların tolğuşa
İzle Ėaķnı cāndil yaşlığ çağındın solğuşa
Bu ölüm bizge naşıbe kıaldı ezeldin yādigār

[174b] Sözleme Güroğlı sen taķı lağdnı körmediñ
Dünyānı söydiñ velī aşla Müselmān bolmadıñ

Haḡnı ƙoyduñ dũnyādep hergiz cihānnı ƙoymadıñ

Bende men dersen heşm birle nekĩnge toymadıñ

Aytadur vā ḡasretā dũnyā dégen āḡırde ḡār

dép bu sözni hemışe öziğe aytıp yürer érdi érdi ḡazret-i Sultān kũnlerde bir kũn taḡtge ḡalāyıqlarınıñ ‘ arzdaşını sormaq üçũn ƙıƙay dep şofa üzre ƙıƙıp taḡt üstige nazāre ƙılıp ƙarasalar bir kete uluğ bilen taḡt üzre ƙıƙıp fiçide bolup yatıpdur ḡazret-i Sultān aytılar ey yılan yene yer yoğmudı berip yatƙalı saña on sekiz miñ ‘ ālem tarçuluğ keldi mu kim taḡtım üzre ƙıƙıp fiçide bolup yatƙay sen téz bol taḡtımni maña bī-kārlarıp ƙoyup berip kōñlüñi tüz tutup öz menziliñğa ƙıƙıp ketkeysen dep érdi yılan derḡāl sözge kirip dédiler kim ey Sultān sen meni tola dost tutğan ḡālā bu kũnlerde nerī turğıl dersen men neçũk yanğaymen kim men sendin öçüremni almağunça dédi şol zamān ḡazret-i Sultān dédiler ki ey yılan seniñ mende neçũk öçürũñ bar ayğıl mende seniñ ƙança öçũñ bolsa berey dégenida yılan yene dédiler kim ey Sultān meniñ sende öçürem bisyār toladur evvel men seni fādşāhlıƙ mertebesige ƙıƙardım ikinçi on sekiz miñ ‘ ālem içre mezkũr ve meşhũr nāmdār ƙıldım üçũnçi her yerge atłansañ men ol yerni maşar ƙılıp saña berdim tōrtũnçi yette iƙlimni saña maḡı‘ fermān berdār ƙıldım beşinçi yaḡşı aḡ yaḡşı ḡātun obdan yaḡşıla ve leşler-i cem‘ ƙılıp berdim altınçi üç vaƙtlıƙ yeydurğan rızƙ-ı ma‘ işetiñge ƙande ƙande lat yedürüp su öniğa şır ne şerbet berdim yetinçi yatar yeriñni yetmiş ƙat ḡarir zībāb kōrfe üstün ƙıldım sekizinçi devletlik ‘ izzetlik ƙıldım toğuzunçi feyāde érdiñ aḡlıƙ ƙıldım onunçi ġarīb érdiñ yoldaş berdim on birinçi müstaḡıƙk érdiñ ġanī ƙıldım on ikinçi miskĩn érdiñ yurtluğ ƙıldım on üçũnçi za‘ if érdiñ tuvāñ ƙıldım on tōrtũnçi [175a] yetim érdiñ atalıƙ ƙıldım on beşinçi ābkeş érdiñ zerkeş ƙıldım on altınçi mekānsız érdiñ mekānlıƙ ƙıldım on yetinçi kim ‘ aƙıl érdiñ ‘ aƙıl-i dānişmend zirek ƙıldım on sekizinçi nādān érdiñ kārđān ƙıldım on toğuzunçi yalğuz érdiñ hemrāh berdim yirminçi bī-şalāḡ yalañaç érdiñ başıñğa tāc üstiñge revāc beliñge ḡalā kemer ayağıñğa altun meşḡa berip ékinlik ƙıldım yigirme birinçi aç érdiñ toyğuzdım muña néme dersen meniñ saña şubu bergen öçürelerimni bergil dep tuttı ḡazret-i Sultān aytılar kim sen néme yılandur sen kim maña sen ƙaçan ġine yaḡşılıƙ ƙılıp érdiñ ki şubu ƙatarlıƙ sözlerni aytursen rāst sözüñni ayğılsen bī-taḡƙıƙ yılan mu yā asmāndın tüşken melā’ ik ferişte musen yā dév feri cin yā şeyātın musen dédiler

yılan d diler kim meni sorsa d ne dağlı d ny  ve bedbahtlarge havf Őeyt n ‘aleyh ’l-la’neni dostı tururmen  z m qadim-i h l kni d Őmen-i d ny  qarasidurmen  z m  rkek hem tişi bolurmen eger erkeklikim tutsa bir ni arkasıdın koğlap berip hem n s ’atni içinde saa oğsağnı d ny d r kılıp mağribdin meŐriđka f dŐah kılurmen eger  z mni bir kişiye k rsetsem ol kişi meni bir k rmeklik birle ata anasıdın balar baraqa qarındaş bir tuğkanıdın y z  r t p  z m suy n kılurmen eger tiŐilikim tutsa meni ‘iŐkımda H d ni bendeleri  v re-i cih n bolup arqamdan yurt mu yurt Şehr mu Şehr koğlarmen aa m yesser bolmay  v re-i cih n kılurmen ve ba’zılarge k nl mni berip yıl ay keçe ve k nd z iŐlegeli salurmen ve ba’zıki k nl m h ’ahlasa saa oğsa r hat bisteride yıl yıl ay ay yatqay salurmen ba’zılarge h sn-i cem limni k rsetip koyup qaza d miğa girift r kılurmen ve ba’zılarge  z mni muqlak k rsetmey h ’ r z rlık birlen m btel  kılurmen ve ba’zılar meni dep im nıdın ayrılır ba’zılar meni tafulımdın birbirini  lt r p qoyarmen aa behm bolmasmen ol kişini yene bir ni qolıda zar sergerd n [175b] kılıp  lt r rmen ve ba’zılarge evvelde r hat berip  h rde alurmen meni ‘iŐkımda yığlap y r p  l p keter ve ba’zılarge evvelde r hat bermey  h rde devletge çıkarıp mağr r-ı d ny  bilen  h retni g min kılmay bi-m n-ı m rd r ketk z rmen dep s zini tam m kıldı H zret-i Sul an yılandın bu k ft r s zlerni işitip aydılar kim ey d ny -ı m r mendin   rige neuk nemerse alursen değenida yılan d di kim ey Sul an sen meni   remni Şundağ ber rsen ki evvel taht-ı tecemm l Ş ’n-ı Őevketni r hat-ı fer gatnı m l m lketni baht-ı devletni hazine ve defini maa berip  z n hay  ve Őerm ni taşlap H d ni yolığa kirip d ny nı maa koyup berip  z n  tken ‘ mr nge t vbe istiğfar kılıp bir kerde koŐede yatqaysen d di s zge H zret-i Su an hayran bolup d diler kim ey yılan maa bir neçend k n m hlet bergil d diler yılan Sul anni bu s zlerini kab l kıldı andın H zret-i Su an yılandın ruşŞat alıp taht  zre çıkıp olturdu yılan taht  stidın Şol s ’at g yb bolup ketti ra’iyye sip  Ş  ged lar anı k r ple huş başdın utı ve birbirleri bilen aytaşur  rdiler kim bu n me v k’adur ki k nde biri işler aŐk r  bolup Sul an bilen s zleŐedurur  rdiler

El-kışŞa yene bir k n H zret-i Su an taht  zre olturup sorağ sorap turar  rdi tahtnı aldığa munage rev nlar feyd  boldılar Şol s ’at y ktaqlarını tahtnı aldığa t Ş r p atlarını tahtnı t br kige bağlağılı turdılar hal yıklar bu k rv nnı

işiğa hayrân kılıp turar érdi Hâzret-i Suţân aydılar ki ey kârvânlar sizler yük taķ tüşüredurġan yer bol émes yük taķıñlarını sarâyġa tüşürüñler bu yerge tüşürmeñlar kârvân öygenniñ cây mekânı sarây turur dédiler kârvân başı aydılar kim ey Sulţân Hüdây Te'âlâ bu dünyânı bizlerge bir qonup ötmeklik üçün bir köhne leñ kılıp bergen bizler munda bir keçe qonup ötüp ketmek üçün keldük bizler arqamızge yanasmız bu havf-ı dünyâ sen birle mendin [176a] hem artıp qalur dep ġâyb boldı Sulţân başlaġın heme halk işlerġa 'acâyibġa qaldı ve yene bir kün hezâr meclis içre Hâzret-i Sulţân olturur érdiler aldılarġa bir qara toşqan feydâ bolup çürkelüp turup andın sekrir başladı Hâzret-i Sulţân ayttılar ki bu tüşqanı qoġlap hürketip atıñlar dep érdi ol zamân ġalâyıqlar ol tüşqanı hürkütti tüşqan hürkemay yene andın bülendirâq sekrigeli turdı Hâzret-i Sulţân aydılar kim sen néme tüşqandursen ki aldımnda némemu neçe sekrisen bu ordada sekrigeli qorqmadiñ mu ġalâyıqlar meni tutup alıp öltürüp yer dep aniñ bir revânġa çıkıp sekreseñ bolmas mu dégenida toşqan zibân açıp aydılar kim Hüdânı dégen kişilermu ölümdin qorqar mu Hâzret-i Sulţân aydılar kim ey toşqan émese andaġ bolsa meniñ bu ordamnı maşhara kılıp beyhüde tola sekre mekil toşqan yene aydılar kim ey Sulţân sen sekr asañ hiç söz yoq men sekresem sözler musen ki sen barmaġan maġrîb meşriqimen bisyâr câblaqa câblasâ qalmay dünyânı dep sekrirsens dünyânı cem' kılıp sekresañ némege şarf qılursen Hâzret-i Sulţân aydılar kim men dünyâ-ı cem' kılsam leşker-i İslâmġa şarf qılurmen yene tüşqan aydılar kim ey Sulţân sen şundaġ ġarzda şarf-ı dünyânı qılursen kim aţ avâzım cihânġa meşhür bolsun bu cihânda meniñ aţ avâzımnı ġalâyıqlar işitip yaġşı désün yaġşı aţ köterey dégeniñ émes mu öz nefsiñ üçün şehr talaşıp leşkeriñge şarf qılursen eger sen mundaġ şarf qılmasañ arqanġa hem bir fâşe hem kirmes ey Sulţân sen fânî dünyâġa yaġşı bolmaġıl bu dünyânı qoyup alte künlük fânî 'âlemni taşlap Hüdâġa yaġşı bolġıl bu alte künlük dünyâ saña vefâ kılmaz eger ölüp ketseñ sendin artıp qalur ısqaturġanı tã'at 'ibâdetdür dep bir munça naşihat kılıp nâ-feydâ bolup ketti munı körüp heme halk taşsin âferin kılıştılar ve aytur érdiler kim ve a'cebâ fât fât bizlerge ġâybdin mundaġ işler körünüp Sulţânġa naşihat kılıp ġâyb bolup ketedür bu neçük esrâr [176b] ékin der érdiler Hâzret-i Suţân mundaġ işlerniñ tola bolġanıġa tefekkür kılıp bu beytni oqıdı

Beyt

Ġaybdın maña izhārdur

Bilmesmen ol işini haq

‘ Alāmetiñ bisyārıdur

Bilmesmen ol işini haq

Kördüm türlük ‘ alāmet

Eyler maña melāmet

Boldı olmay kıyāmet

Bilmesmen ol işni haq

Uşbu kelgen cisme siz

Kelmes munda izne siz

İndir meni künde siz

Bilmesmen ol işni haq

Tartiñ mu sen özüñge

Müntezir men sözüñge

Körüñdi ġayblar közüñge

Bilmesmen ol işni haq

İzni berseñ añlar men

Mal mülkni taşlar men

Bir köşede kışlar men

Bilmesmen ol işni haq

Bilmes sırnı gür ehli

Her sır bolsa kıl veli

Ketsem cihāndın bir yolu

Bilmesmen ol işini haq

dep bu dünyādın köñülleri ssavıp ve hānmānıdın ümīdlerini üzüp şehrdin zérikip şikārgā urğanıp tört yüz kuş yaqşılarnı özlerige hemrāh kılıp andın Sulṭānnıñ bir devlet kuşları bar érdi ol kuşnı kollarıgā alıp kuş yaqşılar birlen şikārgā çıkıp çöl mü çöl mü kezip yürüp hiç nemerse toluqmadı Hāzret-i Sulṭān kırk kün şikār kıldılar ol şikārı berer kılmadı ‘āqıbet Sulṭān şehrigē yanıp kelmekge ihtiyār kılıp arqalarıgā kaytıp kelür érdiler şol küni havāda bir munça gazlar uçup ketip barğanını Sulṭān körüp heme kuş yaqşılar birlen kuş saldı ol vaqtda heme kuşlarıdın gaz ördek soqup kuştı Hāzret-i Sulṭānnıñ kuşları gazmu soqmay yergemu tüşmey asmānda uçup bir tarafge ketip barur érdiler havāda yene bir kuş feydā bolup kelip Hāzret-i Sulṭānnıñ kuşlarını soqup öltürüp yerge tüşürdi Hāzret-i Sulṭān bu aqvāllerni körüp zār zār yıqlap felekdin şikāyetler kılıp devlet émdi mundın qaçıpdur dep néme dédi

Bu felek qaçtı özümdin

Men émdi yanmay qalmaşım

Devletim uçtı qolumdın

Men émdi yanmay qalmaşım

Barça devlet kettiler

Āhır zevālgā yettiler

Mendek şehīdin keçtiler

Men émdi yanmay qalmaşım

Qaçtı qolumdın cāvdān

Başqa tikildi asmān

Qalmaq qutulmas ins cān
Men ėmdi yanmaq qalmaşım

[177a] Nām-ı nişān ketey dēdi
Aşlımge baht qaytay dēdi
Qılur işim bolmaq dēdi
Men ėmdi yanmaq qalmaşım

Qoldın ketip quşum uçup
Körsem yene ölük tüşüp
Özül köñül işler körüp
Men ėmdi yanmaq qalmaşım

Bahtım ketip t̄ali^c yanıp
Sındım yene munda kelip
Tarta Hūdā devlet alıp
Men ėmdi yanmaq qalmaşım

Dünyā işi bolsa yürüñ
Quş yāşşılar kārım köreñ
Qısmetlerim boldı öreñ
Men ėmdi yanmaq qalmaşım

Güroğlığa keldi hatır
Hālimga baq eylep nazār

Haq yoluğa bağlap kemer

Men émdi yanmay qalmaşım

dép felekdin qönülleri şikeste yep şikâr yeridin şehrge yanıp kelip taht üzre bir qarâr boldılar

El-kıssa künlerde bir kün Güroğlı sultân harm hâne ya' nî öz öyleridin ordağa kelür érdiler aldılarığa bir iç kükrep hır meyâz tartıp qarap keldi Hazret-i Sultân çağlalma dişleri hemân ol iç kelgeniçe yükürüp lâ kelip Hazret-i Sultânın éteklerini tartıp tişlep yuqaldı andın hezâr meşakqatler birlen kelip taht üzresige özini arân alıp olturdılar yine bir kün seher vaqtida eşikge çıqsalar asmân tarafidin bir kuş kelgeniçe kelip başlarıdın tâclarını alıp kaçtılar andın tahtnıñ aldığa kelseler bir evi müñüzini tahtnıñ astınığa koyup bir ösüp érdi taht düm bolup qaldı yine közini Hazret-i Sultân ovalap qarasalar ol öy yoqdur künlerde bir kün Hazret-i Sultân gâybıdın mundağ işlerniñ tola bolğanığa bu felek-i gaddârdın şikest yep nihâyeti içi füşüp şikârga çıktılar Hazret-i Sultân şikâr kıla kıla kursakları açıp bir hoş havâ ablar cârî bir aqın büyge kelip kuş yâhsı lâv leşkeri bilen tüşüp sârün tüzüp destür cân salıp heme âb-ı muhâzır yemekge turdı şol esnâde érdiler havâdın bir kuzgun ya' nî bir qarğa uçup kelgenleriçe Hazret-i Sultânın aldıdın ya' nî Hazret-i Sultânın özi yeydurgan yağlıq toqaçdın toqaçını havâğa alıp kaçıp fervâz kılip uçup kettiler Sultân bu işlerge hayrân qalıp yasāvullarge emri kıldılar kim sizler şol qarğanıñ arqasıdın derhâl koğlap bariñlar aldımın [177b] alıp kaçқан nânını ne yerge alıp baradur dédiler yasāvullar ol qarğanıñ arqasıdın at kamçı koğlap revân boldı bir neçend menzil koğlap qarasalar ol qarğa bir mûmun qadağlıq yığaçnıñ uçığa qonup alıp kelgen tuqaçını mûmunnıñ uçıda bir asıp qoyğan âdemge berip yedürüp qoyup yine bir tarafge uçup ketti yasāvullar bu 'alâmâtnı körüp yine arqasığa yanıp Hazret-i Sultânın aldılarığa kelip vâq' anı bir bir beyân kıldı Hazret-i Sultân yasāvullarge fermân kıldılar kim berip şol mûmunnıñ uçığa bağlağlıq âdemni alıp keliñler men anıñ sırr-ı esrârıdın agâh bolay dédiler yasāvullar Sultânın emr-i fermânı birle ol mûmundaki âdemni mûmundın yeşip yerge alıp tüşüp şundın Hazret-i Sultânın aldığa alıp keldiler Hazret-i Sultân qaragudek bolsa bu âdem mûmunnıñ uçıda turup âftâbda köyüp bir zeñiçeşi bolup fut qolı qurup qayıp qalıpdur başınıñ saçı ösüp fitle fitle kerde nikâ eşilip tüşüpdür Hazret-i Sultân bu âdemdin söz sordılar

kim ey ādem seni ol mūmun yıǵaǵnıñ uçıǵa ıkarıp seni kim aña tañıp baǵlap
saldı néme künāh ılıp idiñ neuk ādem sen dégenide bu ādem cevāb berdi ki ey
Sultān meni sorsañ beş yüz kārđānnıñ oñı kār vān başı érdim kār vānlar birle yol
yürüp ademerimiz şol mūmun toǵarasıǵa kelgende bir muna arakılar ıkıp
kelip bar ful māl emvāllarımıznı bulap tartıp alıp alǵan sodāger āgerlerimni
óltürüp ócemdin baş ayaǵ ser ü fāylarımni tartıp alıp meni şol mūmunǵa ıkarıp
kol futumdın mūmuñ uçıǵa tañıp oyup cezāñ şubu seniñ küşt fūştiñni arǵa
uzǵunlar ta‘am ılsun dep ıkıp ketti hālā meni şol mūmunǵa tañıǵlık turǵılı ırk
kūn boldı Hudāy Te‘ālā bir arǵaǵa meniñ mihrimni salǵan iken şol arǵa ne
yerdin tafar ékin künde üç nöbet nān tua tüşüp berip tumşuǵıda alıp kelip
baadur dep sözini evvelidin āhrıǵıa bir bir beyān ıldı Hazret-i Sultān şikār
yerdin şehrge yanıp kelip [178a] taht üzre bir arār bolup şol ādemge baş ayaǵ ser
ü fāy bir muna māl zer en‘ām ihsān ıldı

El-ışsa Hazret-i Sultānǵa şundaǵ ‘alāmātlardın ırk ‘alāmetler izhār boldı ammā
yılannıñ bergen müddetleri tolup evveldeı yılan tahtnıñ astudın baş köterip ıkıp
akıp aydılar kim ey Sultān émdi seniñ müddet-i arārıñ toldı haımni oyǵıl
émdi sözümni abūl ılmasañ bir arb urarmen ‘ómrüñ āhırǵa yeter dédi Hazret-i
Sultān yılannıñ bu dégen sözidin orup vehm endiše birle andın tahtdın tüşüp
taht bahtnı terk ılıp hāne-i Ka‘beǵa ketmek üçün yār ve birāderler leşkerilerdin
rı zālıǵ eyleyip alma üçün nāme ayyārlap yurt yurtǵa şehir şehrge revān eyledi bu
nāmeler yetip barına fādşāhlar nāme mazmūnı birle hayāl bolmasdın Hazret-i
Sultānnıñ aldıǵa kerve kerve kelip cem‘ boldılar Hazret-i Sultān bu kelgen fādşāh
beg sergerdelerge bolǵan vā‘alarını bir bir beyān ılıp bermek üçün néme dédiler
anı

Yatur érdim bir kee

Üstün şerefe ketmedi

Boldı hālīm özǵıe

Mendin harāset ketmedi

Kim sen désem ol keldi

Yettüm izder men dédi

Yoǵtur téve hiç dédi

‘Arzım aña yetmedi

Neçe sözler aytıp ol

Tüşüp ketti tutup yol

Boldı yaşım āb köl

Qılur işim fütmedi

Bir kün yoǵlap ölümni

Kördüm yatқан qolumni

Qıldım aña zulümni

Taǵı dāǵı ketmedi

Aytur maǵşer sözidin

Qorqtum anıñ işidin

Boldı ğāyb özidin

Andın köñlüm tinmedi

Andın ötüpge revān

Tüşti taǵtımge hemān

Qıldım sözler men yamān

Sözlep keçip ketmedi

Aytur cihān hüfā

Dünyā işi bî-beķā
Qalur bizdin bu dünyā
Qalur dédi yene aytmadı

Yılan ķoftı yeridin
Sözler aldı sözümdin
Yaşlar aķtı közümdin
Qorķunçaluķ ketmedi

Aytur zibān til birlen
Deydür kārım sen birlen
Öçür tiler ol yılan
Taķı işim fütmedi

Andın soñra tavuşķan
Köñlüm bozdı sekreban
Dédım sekre bir revān
İşitip añlap ketmedi

Aytursen hem sekrirsen
Yurtdın yurtķa atlarsen
Bu dünyāğa toymaysen
Dédi yene kelmedi

[178b] Çıķtım bir kü men şikār

Bile yürdi neçend yār
Tafmay cānūr ihtiyār
Ol kün şikār bolmadı

Yandık aldıñ arқаға
Keldi ğazlar toġrağa
Barça saldı қарçuға
Aldı soқmay түşmedi

Saldım men қуш өзgeçe
Ketti soқmay üstünçe
Soқты қушumñı bir қушça
Yuva iken түşmedi

Öldü қушum élgide
Қaldım hicrān çölide
Қуш bāhşiler içinde
Mendek hiçkim sınmadı

Keldim yanıp öyümge
Megul érdim köyümğa
İtler tolup yolumğa
Meni tutmay қоymadı

Men çağ désem yükürdi

Yamānlağın taşurdı
Ayağımğa baş urdı
Tişlep meni qoymadı

Qorqup kelsem tahtımğa
Bir öy yeter bahtımge
Darb urdı öy tahtımge
Dūq etti öy olmadı

Yetti maña ol yılan
Aytur başdın söz beyān
Deydür urgummen ziyān
Dédi revān ketmedi

Qoyup berdim tahtımni
Barça mülket şehrimni
Émdi kördüm élimni
Maña baqıp tuymadı

Maña bu iş-i irāde
Devlet kördüm ziyāde
Émdi bolgum fiyāde
Köşe tüşmey bolmadı

Yazğan bolsa haq qalem

Körmey bolmas her ʿilm
Boldı her işler behm
Émdi yanmay bolmadı

Güroğlı deer cemāʿ at
Yığlamağlıq ne hācet
Āhım boldı icābet
Haqqı tafmay bolmadı

dégenida Gavvāş Beg qopup ey fādşāh-ı ʿālem bir neçend kün şabr kılsunlar dep
Hażret-i Sultānga qarap neme dédi
Turuñ bir neçe kün munda
Şecāʿ at iz dégen yağşı
Bolurlar közümüz yolda
Şehāvet iz dégen yağşı

Bolur müşkil işiñ katıg
Ġanīmetdür saña Şāhlıg
Cudālap bolmağıl āhlıg
Ġanīmet iz dégen yağşı

Saña ne kıldı ol asmān
Sen érdiñ barçağa mihmān
Qılursen her küni füşmān
Halāvet iz dégen yağşı

Cihānı seyr etip aldıñ
Raķıbnı yüz tüben çaldıñ
Bu künde ne bolup yandıñ
Ne hācet barmağan yaŗşı

Yıgıpsen dünyānıñ mālın
Keçersen bilmedük bātın
Çafardıñ bāde-raŗş atın
Dü ümmet toŗtağan yaŗşı

Söz aytur saña mihmānlar
Qalur mu bāg bostānlar
‘İmāret Hāne cānānlar
Bu hālet iz dégen yaŗşı

Ġavvāŗ Beg der qılıpsen terk
Urup bir hem bolupsen merk
Hudānı iz dégen hūbrek
Ziyāfet iz dégen yaŗşı

[179a] dép men‘ kıldı Hāzret-i Sulţān ayttılar kim ey yarānlar meniñ özümçe
bārgum barmadı kiŗi kim bir işqa öçüre kėrküzse anı qoyup bir tarafge ketküsi bar
mu maña Hudāy Te‘ālā tarafıdn haber yetkendir keyin dünyānı dep barmağalı
bolurmen dep yigitlerige qarap Hāzret-i Sulţān zār zār yıgılap neme dédi

Sipāh bolsañ maña bakıp külüşme
İzni boldı barurğa haŗq-ı qarārım
Ērmen déseñ meni yoldın tosuŗma

İzni boldı barurğa haqq-ı qararım

Bilmeslikdin élge sultān boldummen

Haqñı taftım barçasını koydummen

Men aç érdim dünyāğa köp toydummen

İzni boldı barurğa haqq-ı qararım

Dünyā taftım sultān boldum hūb qandım

Haqqını tafdıım tāc-ı tahtdın men keçtim

‘Ömrüm ötti yetmiş üçge ulaştım

İzni boldı barurğa haqq-ı qararım

Güroğlı der tuğuldummen gür içre

Atandımnen sultān bolup rüz içre

Hiç bir vefā körmedimnen her içre

İzni boldı barurğa haqq-ı qararım

dép érdiler heme fādşāhlar bu sözni işitip baş tüben bolup Hazret-i Sultānı bu işlerdin men‘ kılalmay āhır köñli hoş bolsuñ dep fādşāh-ı ‘Ādīl Hān bu beytni oquğanı

Fādşāhā bargıl evvel

Hem işka zār meyliñ seniñ

Vīrān bolup yurtuñmu çöl

Vīrān iken hayliñ seniñ

Zer ü bezūd boldıñ özgeçe

Körmesmiz andın kelküçe

Turgıl halāyık yanguçe

Çöl qalur diriñ seniñ

‘Āşır bolğuñ tosmagıl

Qahr-ı Hudā yoluqmagıl

Men‘ bilen yandurmağıl

Sınmasun ‘ahdniñ seniñ

Qılma nāle ehl-i halk

Çekergirdür uşbu dalk

Taftı amanlıg kār-ı naq

Köp hāliraq seyliñ seniñ

Qılsun bu arzū ver bī-ħad

Yoqtur dilide hiç ħased

Baħtı ezeldin tā ebed

Boldı ħ‘ār devriñ seniñ

Luṭf qıl ‘Ādilga eylep köp du‘ā

Şefqatiñ bar mu işitsem fādşāh

Qaysı işdin maña aytñ müdde‘ā

Bilmedük sorsam kerek derdiñ seniñ

dep turğanıda Qabīs Şāh Rūhī ornıdın qofup kelip dēdiler kim ey sultān-ı ‘ālem
özlerige cindin yā şeyātındın (?) mundağ sözlerni ayturlar bu fa‘alleridin
yansunlar taht üzre oturup faqır miskīnlerniñ dādını sorğanları efzalraqdur dep
Qabīs Şāh Rūhī neme dēdi qanı

Ey řāh-ı cihān mülk-i   adem

Obdan turup bergenleri

Barçın ılıp sizge behm

Mihmān bolup bergenleri

[179b] Sansız yıǵıp kenci lıķā

Bolduñ atasızǵa ata

Dersen cihānnı bī-beķā

Rāstdur kōñül özgenleri

ıldıñ beyān ģāliñni sen

Aldaǵandur aydaǵ kezend

aşdlap yürüp urupdur fend

Taģķıķ érdi kōrgenleri

Yurtda uluǵ řā bolmasa

Sipāhda oķ diyār bolmasa

Ĥoşnūd édük řāh-ı gedā

Ab-rūy bolup yürgenleri

Bolur mu sen bizdin cudā

Öz yoluǵa tartıp Ĥudā

Ölseñ yatıp bolǵuñ mezā

Ĥoş kōñlümüz turǵanları

Ḳabīs benim aşlım Rūmī

Tutay dersin köyüp somī

Körmey turup köñül hūmī

İzdep köñül bergenleri

dép turğanıda Güroğlı Sulṭān aydılar kim ey yārānlar meni émdi Hudā yolıdın
men' kılmañlar neçend yılñıñ bu tarafıda sizlerge fādşāh boldum dep biriñlerni
urdum biriñlerni soqtum ve ba'zıñlarını zindānlarge salıp ḳaynap 'azāb-ı
'aḳubetleri ḳıldım ve ba'zıñlarını agasını ve ba'zıñlarınıñ inisini ve ba'zıñlarınıñ
atasını ve ba'zıñlarınıñ balasını öltürdüm kāhī sorağımñı ḳaḳ sorağandur men ve
kāhī nā-ḳaḳ sorağandurmen vehmiñlerni senfin dep köñlüñlerni çekip
ağrıḳandurmen dep Güroğlı Sulṭān ḳalāyıḳlarge ḳarap turup mendin rāzı boluñlar
dep neme dédi

Meni ḳoş tutḳan ser-efrāzılar

Dīlimni alursiz hezā kāreler

Bu ğam deşti üzre bu bī-dāreler

Ḳoş āzādilerdür ḳoş āzādiler

Kelip kārelerdür ṭalebkārlar

İşim maṭlubumñı dep tafmaḳım

Yürüp her işimde turup ḳaçmaḳım

Raḳm-ı şā'nudın tevekkül keçmekim

Sezā kārelerdür sezā kāreler

Vefādārlardur vefādārlar

Vech oḳların içge feykān atıp

Yürek dāmnığa kemenler atıp

Bu cān ala' sige züm ot salıp
Dil-asārlardur dil-asārlar
arīdārlardur arīdārlar
Maġan bezmeside gersün diliñ

Mecāzīler ablesin turmay alıñ
Maña izni bolmış oř mdi alıñ
Bu ġamdārelerdür bu ġamdāreler
Bu řuzārelerdür bu řuzāreler

Bu ġam başka tüşken aarıpdurur
Yöm alayıl künde kızıarıpdurur
Ne ad maña yanmaş baş alıpdurur
Mühīmdārlardur mühīmdāreler

' Aceb yārelerdür āceb yāreler
Muhibler açan bile yol atarur
' Amel düşmeni tafıp aturur
[180a] Köñülge bu hicrān otın yaturur

Bī-ġam yārelerdür bu ġam yāreler
Cefākārlardur cefākārelar
aber tapan eller ılır ārżü
Urup āh seherler işige rād

Bolup deste deste tafip nefs-i ğū
Elemdārlardur elemdārlar
Ne kün särelerdür ne kün sārlar
Çafip nefs-i bedni özdin yıraç

Bolup haç fersetlik sitem dost aytar
Bolup haste yeñliĝ özin süst aytar
Dil-efkārlardur dīl-efkārlar
Şikesdārlardur şikesdārlar

Haber algım él haçnı tafğan zamān
Kılur nāle afğan yürüp inçinen
Berey dostlar sizge sırdın nişān
Devākārelardur devākāreler

Devākārelardur devākāreler
Seher vaçtida āhdep taşılğan köñül
Henüz yolnı tafip açılğan köñül
Bu dünyā tarafge yafilğan köñül

Havādārelerdür havādāreler
Āvādārlardur āvāreler
Güroĝlı dilige şikest bermeñiz
Témidek kırup men haçıl kılmañiz

Barur men Һudā dep yolum tosmañız

Ki hüşyārelerdür ki hüşyāreler

Sebkbārelerdür sebkbāreler

dép bolğandın keyin hiçkim Һüccet ҡılıp sözleyalmadı ve yol hem tūsalmadı
Һazret-i Sultān Һalāyıqalarge iş berip ve tūn ser ü fāy kiydürüp meclis-i bünyād
ҡıldurup berdiler Güroğlı Sultān Һalāyıqlardın beһillik tilep turar érdi Bozoğlan
Һān Emir ‘Alī Һān Yūsuf AҺmed Begler be-tamām umerā sergerdeleri birle
kelip Һazret-i Sultān bilen birin birin deryāb eyleşip köreşep tüşüp bir ҡarār
boldılar Güroğlı Sultān bularge çeşne ārāste derkerdişge kerküzüp Beglerge
meclis ҡıldurup berdi Begler Güroğlı Sultānnıñ mundağ sözlerini gāybāne añlap
Һasret yaşını nedāmet közleridin çūybār eylep Yūsuf Beg Güroğlı Sultānğa ҡarap
turup bir bir suvāl sorğanları Güroğlı Sultān Yūsuf Begniñ suvāliğa cevāb
bergenleri ҡanı

A yā Şāhım beyān eyleñ

Қayan barmaqçı bolğansız

İşitkendin ‘ayān eyleñ

Қayan barmaqçı bolğansız

Cevāb-ı Güroğlı

Sözüñ sorsañ bü kün mendin

Barur men ‘Alī himmetge

Bu күnde sormaңыз cāndın

Keçip bargum hidāyetge

Suvāl-i Yūsuf

Saña neydin esritmiş beyān et

Heme aҺvāl-i Һālīñdin ‘ayān et

Diliñdaki derdiñni izhâr et
Kaçan barmaqçı bolgansiz

[180b] *Cevâb-ı Güroğlı*

Esir etken meni haqniñ cemâli
Körer men izdep ol yârniñ vuşâli
Cevâb bersem şubu témek mağâli
Barur men Mekke-i Mekki haremge

Suvâl-i Yūsuf Beg

Sebebdür barmaqıñni âfeti bar
Bu yan turar ahtıñni devleti bar
Heme devletni izzet-i şevketi bar
Kayan barmaqçı bolgansiz

Cevâb-ı Güroğlı

Heme râhdın öttüm men
Cihândın tarafâ keçtim men
Hudâğa bâre yetküm men
Barur men tâc-ı Hâzret-i Tekâ

Suvâl-i Yūsuf Beg

Yūsuf Beg der qoyuñ sözni
Hudâyım bermese izni
Bilür mu él-i halk sizni

Kaçan barmaqçı bolgansiz

Cevāb-ı Güroğlı

Güroğlı der işim bardur

Dilimda maqşūdım bardur

Hemege bir sözüm bardur

Barur men derd-i muħannetge

dep yene zār zār yığlap dēdiler kim ey yārānlar meni barmañ dersizler barmay ne iş kılay kim bu dünyāniñ rāħat-ı ferāğat cebr-i cefā muħannetlerini mu kördüm emdi āħretniñ rāħat-ı ferāğatlerini bir körmekge ārzūmend bolupdurmen nihāyeti bu dünyāğa yene beş on yıl fādşādlıq kılurmen yene tursam şuña oħşa fādşāh bolup rāħat körermen künlerde bir küni ecel kelip yaқа girībānımdın tutup cānımnı qabz kılıp alıp kete tāt-ı ibādet kılalmay dünyādın armān birle ketsem qaysıñlar ara turalı sizler anıñdın köñlümge yetken işni öz iħtiyārımğa qoyup kılgalı qoyuñlar dep Beglerge qarap turup Güroğlı Sulţān neme dēdiler qanı

‘Aql-ı köñül ħayāli bir bāğbān émes mu

Cümle sözüm mazmūnı şer‘i ‘ayān émes mu

Her tüşken firāq-ı derd hicrān émes mu

Bir bir anıñ beyānı ħaqdın nişān émes mu

Raħm étse ħaq ‘ibadī dep bizge asān émes mu

Ādemni ħaq yarattı çüfti birlen cihānda

Kendüm yedi behiştde boldı ki ne zamānda

‘Asī bolup mekānda bolalmadı amānda

Çıqtı andın armañda ötti yığlap cihānda

Çekmekünçe riyāzet kılgan figān émes mu

Boldı Nūh-ı cihāndār kıldı kavmi bī-medār
Urdu soqtı bī-ķarār boldı aña Allāh yār
Kefere éli berdi āzār nūhı yıǵlap bī-şümār
Du' a-i bed kıldı bar dédi ķahr et yā Ķahhār
Ķavmi ħarāb boldı naķ-^ç ādil sübhān émes mu

[181a] Elem yetip Mūsāğa tã' at kıldı Ĥudāğa

Yetkürdi ħaķ ^ç aşāğa bardı sānsız belāğa
Da' vet kılıp Ĥudāğa mu' cizesi i' dāğa
Mūsā baķıp havāğa bardı kaçıp deryāğa
Mūsā ötüp selāmet-i Fir'avn ħazān émes mu

Ĥalil körüp cebréler dédi ħalkğa birāder
Īmān étiñ berāber bolur Ĥudāyım rehber
Bilür işiñni Ekber dése ķoǵlar derbeder
Ķabül kılmay kefereler otķa anı saldılar
Ĥalil tüşken otları bir gülistān émes mu

Dāvud körüp miñ elvān sorǵıl dédi Süleymān
Sordı ın sekiz miñ cihān alıp yürüp taht-ı revān
Fermāndār Enes cān çıkar érdi asmān
Rızķın télep ol zamān yıǵdı maĥlūk cümle cān
Bir kün maĥlūk ķalmaķı aç imtiĥān émes mu

^ç İsa Nebi öttiler Yaĥyāda kün keçtiler

‘Azrāğa her iş saçtılar zikryānı tuttılar
Başka ārre koysalar taķı Allāh dēdiler
Yığlap ‘ömri öttiler kara yerge kirdiler
Haķ kudretin körünler barça finhān émes mu

Ya‘ķūb ođlı Yūsufge besi ħarīş cer ħüsniġe
İşenmeyin Allāhge ħaldı Yūsuf belāġe
Saldı ağası çāġe aldı sattı dünyāġe

Sulţān boldı cihānge ħuldek satılıp āzānge
Dāđlar ħoyġan ataġa özi yezdān émes mu

Ötti barça feyġamber andın Resūl keldiler
Aña bizni berdiler bizge server ħıldılar
Bizni ümmet dēdiler ħayġumızını yediler
Keçe ħıyām turdılar mi‘rāc üzre çıktılar
Haħdın télep alġanlar barça iġsān émes mu

Menzilleri Medīne anaları Āmīne
Ataları ‘Adu’l-lāh dayeleri Ĥalīme
Şefġat ħılġan Muţţalib körer ecr-i ‘azīme
Ezvācları muħīme aytur yarıp kerīme
Tört yārları muşaffā dīnġa merdān émes mu

[181b] Ĥasan Ĥüseyn imāmlar tuttı anda maħāmlar
Düşmen bolup yezīler ħıldı anı şehīdler

Yığlap kaldı muh bler an boldı yetmiş ęar bler

G roğlı der bilseler bolđuđ ęar b barsalar

Mendek ęar b-misk nge yağı mek n  mes mu

d p aydılar bara f dş h beg sergerdiler bu s zni işitip yol t smaqlarının tili   aciz kelip heme halk yığlaşıp   araş t ıy met ofardılar heme halk başını t ben salıp b -ared r bolup H zret-i Sult nđa ic zet berdiler H zret-i Sult n f dş hlık saltanatını Y suf Ağmed Beglerge tafurup berip heme haz ne m l memleket l v leşkerlerni Beglerge tafalap berip andın uluğ yed-b y ılıp cem     tken  mmet n-ı Muğammed   aleyhis-sel mđa bağışlap andın bir ız ferzendleri birle h mled r k çlerini Beglerge tafalap h lidin haber alınlr aan kim k ç m k z urup oğul toğsa on iki yaşqa kirk ne meniğ ornumda sizler f dş d boluğlar aan oğlum kette oğ bolup b liğ bolđanda f dş hlık mir sımın  ağa beriğler eger ız toğulup alsa anı   iz z-ı ikr mlar birle oğ ılıp obdan bir işini l yığlap bergeysizler men sizlerdin ikile d ny  r zı bolay dep neme d di

S z m sizge ehl-i halkım

Bağışladım t c-ı tağtım

Her ne k rsem k rd m bağtım

Men bir ęar b bil r boldum

  z z tutuğ meni hoşlap

Bir dem sizge  lgin uşlap

H r  tmeğiz anı taşlap

Men bir ęar b bolur boldum

ulağ salığ c mle aşker

S z m şoldur men alender

H r olmasun ferzendimler

Men bir ġarīb bolur boldum

Mundın barsam Medīnege

Yetküm devlet-i ‘azīme

Ruḡṣat beriñ kemīnege

Men bir ġarīb bolur boldum

Boldum émdi bu kün fenā

Bolmasun ṣāh hergiz yana

Bizge kıln dāyim du‘ā

Men bir ġarīb bolur boldum

Güroġlını üzetmeñler

Bile yürüp yıġlaşmañlar

Ḥudā deñler uyatmañlar

Men bir ġarīb bolur boldum

dép bolup andın öz fādşalıķnı ḥükümet mühürini Yūsuf Bege berip bolup heme ḥalk bilen [182a] berer қатардın kenāra alıp körüşüp andın ḥarem ḥānesige kirip zen ferzendleri birlen Ḥazret-i Sulṭān ḥūblaşmaq üçün ehlinesige қарap turup rızā boluñlar dep neme dédi

Ey mūnisim ġam-gedārim

Allāhğa tapşurdum seni

Ferzend-zen ihbāblarım

Allāhğa tapşurdum seni

Bir neçe yıl sordum soraġ

Bağsam olğa yoktur yarağ
Çalır iken mendin bu rāğ
Allāhğa tapşurdum seni

Hoş émdi men keçtim cihān
Çoyğum çadem men lā-mekān
Bolğıl aman bolğıl aman
Allāhğa tapşurdum seni

Kördüm cihānnı lenkeri
Boldum semender aħkeri
Kirküm çemenge içkeri
Allāhğa tapşurdum seni

Boldum çalender-i māsivā
Çılma demādem āh vāh
Çoydum çadem men çibleğāh
Allāhğa tapşurdum seni

Güroğlıdın bolğıl beğil
Men sen üçün kārım bedil
Haç yādıdın hiç çıkmağıl
Allāhğa tapşurdum seni

dep neçend sözlerni aytıp zen ferzendlerige rızalık berdi anda küçleri Ümmiye
Bānu zār zār yığlap aydılar ki ey şevher hażretlerige néme vāç'a boldı mundağ
devletlerni taşlap terk-i dünyā bolğalı dediler Güroğlı aydılar kim ey hātun men

bu dünyā-ı fānīdin bī-zār boldum émdi Hūdānı izdeydürmen sizler munda hoş
qalıñlar men hem sizlerdin dünyā ve āhret rāzı turur men dédiler Güroğlığa qarap
küçleri Ümkiye Bānu söz sormaq üçün zār zār çon eber nevbahār yığlap qayda
barursiz dep néme dédi

A yā şevher cevāb bergil

Mūnisim qayda barur sen

Laḥza maña qarap turğıl

Ülfetim qayda barur sen

Bir yastuqda baş qoyuşqan

Birbirimizdin ḥāl soruşqan

Her şubḥ şām biz körüşken

Mūnisim qayda barur sen

Her şām maña mūnis idiñ

Her sır sözüñ bolsa yediñ

Her kün meniñ ğamım yediñ

Hemdemim qayda barur sen

Bolsa sözüñ ayğıl edā

Bilsem derdiñ qılay devā

Barur sen mendin keçip qayda

Devletim qayda barur sen

Salma cānımge sen elem

Baḥşışlegil barça behm

aydağ ılay tüşse mühim
Şevketim ayda barur sen

udā seni  r yaratan
Meni saña ift yaratan
Keçe k nd z m nis ılđan
Rāatım atda barur sen

 mkiyege ılma zulum
ab l ılđıl her ne s z m
Sargaradur  mdi y z m
  İşretim yda barur sen

[182b] d p  rdi  mkiye Bānudın G roğlı Sulān bu s zlerni işitip k çlerige   arz-ı
ahvāllarını bir bir beyān ılıp bermek  c n ey hāt n seni anatlıđđā aturmağu
dek tumř đlukıđā outmağudek kişige seni havāle ıldım şub řām  rte ahřāmda
meni yok dep āh tartmağıl dep G roğlı neme d di

İşit ift m bu k n   arzım
Saña her s z ārā oydum
Açıpdur haddidin hālim
Bu nefsimge havā oydum

Tecemm l-i taht-ı tācımını
Heme m lket řemāmımını
Ber  tutti maāmımını
Hemege fiřvā oydum

Ṭaleb-i ḥaḳnıñ yolıñ taftım
Bu Şum nefŐge kılıç aftım
Tekebbürluḳğa ot yaḳtım
Aṭımnı bı-nevā oydum

Misāfırla mekān boldum
Ḥudā yolğa adem oydum
Bu donğa men toya toydum
Cihānnı bı-beḳā oydum

Şedef sen ābilüm aftım
Gerhernıñ adriḡe yettüm
Bu dūnyā ṭa' amıdın öttüm
Lezzidni bı-sezā oydum

eker sen neçe yıllar āh
Rızā men çekmegil āh vā
Tafur men kezıbān Allāh
ademni rehnümā oydum

GüroḒlı der köüm añla
Barur men Ka' be-i Allāh
Turmas men Belḥıde vāllah
Aṭıñnı bı-vefā oydum

dép sözlerini tamām kıldılar küçleri ayttılar kim ey şevher bizler mazlūm ‘āciz bolsaq kırsağımda beş aylık kemānım bar toğsam bizlerniñ hālimizdin kimler haber alur ve kıydağ kılurmiz meniñ işimni bertaraf kılıp kıoyup andın Hūdānı izdiñ dep turdı Güroğlı Sultān küçleridin bu sözlerni işitip aydılar kim ey mazlūm sen bu sözlerni rāst obdan aytiñ men ketkendin keyin halk sizlerge bī-fervālık kılıp mihr-i şefkat kılmas dep küçlerige toğulmağan ferzendlerige beş şehni evlādıdın evlādığa sorap yemekge baışendelik haṭ-ı şer‘i kılıp mühürini obdan basıp küçlerige Yūsuf Aḥmed Beglerni şahid kılıp ol haṭnı berdi zen-ferzendleri şād-ı hürrem bolup soradılar kim hālā mundın cudā bolup Hūdānı izdep hażretleri kıaysı diyārga irāde kılurlar ékin dédiler Güroğlı bularge barur yerlerini aytıp bermek için bu muḥammesni oқudılar

Bu yolğa tüşkenim doslarki bir dilberni izler men

Yüzi gül meclisi cennet leb-i kevşerni izlermen

[183a] kıadd-i ser ü hırāmāndek söz-i şekkerni izlermen

Şebistānı hayālimğa mehī anürni izlermen

Özüñdin özgege yarıp kıaysı bir rehberni izlermen

Hayālimğa tüşüpdür tā ki ol depr-i temennāı

Köterildi bu başımdın cihānniñ şur ğavgası

Körünmesdür közümge iki ‘ālemniñ temāşası

Köñül girdābıdın için mevc urup ‘aşq u yası

Netey seng-fārelerni bī-behā gevherni izlermen

Fedā cānu cihānge körünmey közge rühsarı

Köñülniñ bāğı hürşiddür tekseler gülzārdın hārī

Kerekmes hüre-i cennet cilveger bolğanda dīdārı

Süleymān tahtıdur mañanı i‘ tibār-ı şevket-i dīdārı

Ne aşr u ayşeri mīrās-ı İskenderni izlermen

Fīgān u nāle-i bŭlbŭl gŭlistānımğa āh ılsam

Yüzüñni şavıdın şām seher yıqlap nevā ılsam

Yazıp bir neçe aşnāğa  arz-ı hālīmni edā ılsam

Libās-ı Şāhlıgım taşlap özüm şekl-i edā ılsam

Murādım yār sendür sen açan men zerni izlermen

Tilekim Hūdāyā ol fir-i dādımğa yetkürgil

Hayātım amresini ser ü āzādımğa yetkürgil

Nihāk-i āmeti ol add-i şemşādımğa yetkürgil

Térik cānımni alğan mişli ol cellādımğa yetkürgil

Özi sāhir közi meşergenleri ançerni izlermen

Müyesser ıl bu yolda bendeniñ dil-h āhnı yarıp

Maña körset aniñ hŭrşide hem māhını yarıp

Gedā-i küşe érdim yāne bergil cāmını yarıp

Muşaffā ıl dilimniñ her dem urğan āhını yarıp

Murādım uşbu yolda hālı-ı ekberni izlermen

alenderlik hŭs ıldım oyup āh-ı celālim émdi

Tüşŭp başıımğa sevdālar bolup bir özge hāl émdi

Közümge tüşkeç ol hŭrşid-i mehveş bir celāl émdi

Yürŭp vaşlını izler men körŭp lāyı-ı vuşāl émdi

Hayātım barça ol yār-ı semīn birni izler men

[183b] Murādımdur ki seyl étsem kirip ol yār bāğıǵa
Qolum sunsam vuşalıǵa sözüm etsem qulaǵıǵa
Alay köz ferdesi birle qıdalsa hār ayaǵıǵa
Yanıp fervānidek men her tüy hūsn-i cemāliǵa
Tüşüp baǵrıǵa ateş-i yāqūt-ı ecmerni izlermen

Eger men körmesem haqñıñ cemālini qararım yoq
Kezer men tamaǵunça Teñreni özge hayālim yoq
Térik men tā işim yolla özün hışt tebārim yoq
Tüşüp sevdā-i ‘aşkıǵa meniñ ki kārbarım yoq
Cihānda tafmasam tañla barıp maşşerni izlermen

Hayālimde tilekim şol tafıp cānānnı bir körsem
Meni mest-i harāb etken közi mestāneni körsem
Lebi la‘l bedehşān lebizdin bir nükte söz işitsem
Barıp dın şehrige künde riyāzet ta‘ meni körsem
Yatıp lenker aytarge besge hākesterni izlermen

Eger vaşl-ı müyesser bolsa belküm behişt-i rıdvānı
Közüm tüşse cemāliǵa kerekmes hur-ı gılmānı
Kerek maşlūbǵa raħm étse bir vahtıda Teñri Subhānı
Ki bol qılǵan hayālim bolmaǵay yarıp fişmān
Güroǵlı terk étip dünyā-ı pir-i feykerni izler men

dép érdi bu sözni kām qarındaş hışt akrabāları añlap Güroğlınıñ qollarını ziyāret kılıp yeñi lā-başdın köreşüp andın ni‘met-i ferāvān tarttı Hāzret-i Sultān *Bismi’llāh* dep ol ni‘metlerdin bir fāre alıp ağızlarığa salısları hemānā hātīf-i ğaybdın āvāz keldi kim ey Sultān dünyānıñ ni‘metleridin qoluñnı yıqıl dep ol zamān ni‘metni āheste yerde qoydı ħalāyıqlar aytılar ki ey fādşāh-ı ‘ālem bu ni‘metlerdin néme işqa yemaydürler dédiler Güroğlı Sultān aytılar kim ey yarānlar maña dünyānıñ leziz ta‘āmlarını içmekge Hūdāy Te‘ālādın emr fermān yok iken bu sā‘at qulağımğa dünyā ħalātını qoy ni‘metlerini yeme meni izdegil dep āvāz keldi émdi dünyānı démesmen bu dünyānıñ ni‘metini yemesmen dep orınlarıdın qofup hezār meclisler birle ħūblaşıp [184a] yolğa kirmekge qadem qoyup érdiler añlağan işitkenler yığlaşıp kelip ne yerge barursiz ve qayda turarsizdep söz sordı Güroğlı Sultān ħalāyıqlarge qarap turup ħūn çekeridin biz söz ayğanları

Mekketu’llāh barur boldum inşā‘llāh

Ey yarānlar yaħşısı qalıñ tā körgünçe

Qayda barsam Allāh özi bolur hemrāh

Ey yarānlar yaħşısı qalıñ tā körgünçe

Ketedürmen ħānmāndın cudā bolup

Él ‘ayāl māl mülkdin nesvā bolup

Dünyā-i ‘aқabin taşlap bahr-i Hūdā bolup

Ey yarānlar yaħşısı qalıñ tā körgünçe

Él-i ‘ayāl ferzendimni yetim kılıp

Boyun eyletip ħavatunlarını maħrūm atip

Sefer kıldım vaşle üçün cāndın keçip

Ey yarānlar yaħşısı qalıñ tā körgünçe

‘ Ayb etmeñler haqñı izlep barurımğa
Hāşiyetlik Ka‘ be-i dībān yürerimğa
Dünyā qoyup haqdın ‘ ibret alurımğa
Ey yarānlar yaqşı qalıñ tā körgünçe

Şāyed körsem Ka‘ be barıp cemālini
Hizmet kılıp körsem kudret-i kemālini
İzlepdür men dāyim vaşl-ı vuşālini
Ey yarānlar yaqşı qalıñ tā körgünçe

Bende bolsaq h̄āce mzini izlemek h̄üb
Bāğ şahrā tağ çölñi taşlamak h̄üb
Yetim bolğan balalardek yıqlamaq h̄üb
Ey yarānlar yaqşı qalıñ tā körgünçe

Güroğlı hem maqbübāğa köñül berip
Haq vaşlıge yetküm bir kün yollar kezip
‘ Aşīk yolıda hiçkim yoqtur mendek ğarīb
Ey yarānlar yaqşı qalıñ tā körgünçe

dép bolup halāyıqlarǵe aydılar kim bu kün keçe bolup qaldı yanıñlar érte keliñler
dep ruşşat berdi andın halāyıqlar yıqlaşıp öz vañanlarıge yandılar andın Güroğlı
Sultān ol keçeni tün haşşa kılıp dēdiler kim men bu kün keçe bir tarafge çıkıp
ketmesem meni kündüzi halāyıqlar men‘ kılıp hiç qayan bargılı qoymas iken
anıñdın şubu keçe bir tarafge çıkıp ketey bāğ rāğ māl mülket tāt-ı taht munda
qalsun dep özlerige bir hemyān-ı eşref-i tātā hemrāh eylep andın Sultān tün
keçede öyleridin çıkıp dervāziǵa kelseler dervāz-i bendler bī-dār olturadur anı
körüp hemyānlardın bir saqım-i ‘ aşerni alıp dervāze bendlerge özlerini bilendürüp

meni sen dervāzedin çıkıp ketkenimni kişi karağa aytnağıl dep berdiler dervāze bend-i ‘aşernilerni alıp Güroğlı Sultānğa dervāzeni açıp berdi Güroğlı Sultān dervāze bend [184b] ler birle hūblaşıp tañ atkunça üç ferseñ yol yürüp érdiler tañ yorudi andın özlerini bir halvetge alıp yaşunup kün keçe bolğunça ol yerde yurdi andın yine yol yürügelü qādem koyup ol keçe tañ atkunça dört ferseñ yol kezdiler tañlası hem şundağ kıldılar keçe bolsa yol yürüp küzdüzi yüşünüp yol yürdiler

El kışşa bir kelime sözni fādşā umerālardın işitiñ amā értesi heme umerā sergerde fādşāhlar ordağa kelseler Güroğlı Sultāndın aślā nişān yoq hādım ahabālar bégbār Güroğlını izdep yüreydür ol zamān Bozoğlan Hān fehmi kılıp aydılar kim ey umerā lar Hāzret-i Sultān meni halāyıklar men’ kılıp kündüzi çıkıp ketkeli koymas iken anıñdın keçe çıkıp ketey dep çıkıp ketken çağı bar bizler Sultānıñ arqasındın izdep barıp uzatıp koyup du’āsını alıp köñlini hursend kılıp yanalı dep şehriñ bende ve āzād hürde kelān zīrek nādān ra’iyye sipāh kāsip hünermendleriğiça Hāzret-i Sultānıñ arqasındın izdeşip çıkıp bular neçend ferseñ yol yürüp bu halklar āhīr Güroğlını izdep tafıp bégbār ziyāret kılaşıp Hāzret-i Sultānıñ mütāba’atlarını tutup kırk kün bile yol yürdiler andın Güroğlı Sultān halāyıklarğa yanılmar dep ruḥşat bermek üçün hemelerige du’ā kılıp yığlap turur neme dédiler qanı

Barçañızge ruḥşat berdim

ḥayāl bolmay yanıl doslar

Yurtuñlarge cevāb berdim

Arqa baqmay ketiñ doslar

Beḥil boluñ şā gedālar

Zāhid ‘ābad fārsālar

Dostı düşmen aşnalar

Du’ā kılay yanıl doslar

Sultān boldum bende bolmay

Nefs-i semūr tüm zende bolmay
Qoymağay men haqñı tafmay
Melāl bolmay yaniñ doslar

Qılma maña mütäba‘at
Körüñ yanıp hāşiyet
Din işığa kıl ‘adālet
Meni tüşmey ketiñ doslar

Mundın barıp cağ aytarmen
Anda halvet iş turtarmen
Haq vaşlıge bes yatarmen
Yol başlamay yaniñ doslar

Güroğlığa bolmañ táb‘a
Haqğa yanıp boluñ nāşih
Yürgen yoluñ bolmas şanāyi‘
Ruşsat berey ketiñ doslar

dep aydılar ol yerde bir yığı ‘araşāt bolup heme beyhūd boldular ol vaqtda ‘Ömer
Hān Güroğlı Sultānğa [185a] qarap hūn-ı cigerleridin zār zār yığlaşıp turup
Güroğlı Sultānı kuçağlap neme dédi qanı

Qoyduñ sen şeh-i ‘ālī
Köp derd-i elemge
qalmas barçanıñ hāli
Yığlaşmaq vecmge

Sen terk-i cihān bolmaq
Dünyā işidin tanmaq
Teñrimge boyun sunmaq
Bargıl şol behmge

Ġamge saldurup élni
Émdi turar sen yolnı
Hicr otqa salıp bizni
Bargıl şol haremge

Sen bizlerni yığlatıp
Zen-ferzendni қаһşatıp
Özüñni ‘āşīķ oğşatıp
Yürüñ tağ-ı mühimge

Köñlümge salıp ğamnı
Né kördüñ şubu demni
Oğşatıñ heme cemni
Rāzı sen bu ölümde

‘Ömer der hemīşe yā Allāh
Barur sen Mekke-i ravż Allāh
Bolup sen ‘āşīķ Allāh
Қaya baқmay yanıp tāc-ı çeşmge

dep érdi Güroğlı Sultān ‘Ömer Hāndın bu sözlerni işitip ey yārānlar mendin rāzi
boluñlar dep Güroğlı neme dédi

Barur boldum Mekkege

Rızā boluñ dostlarım

Ol mübārek ravzage

Rızā boluñ dostlarım

Ruḥşat berdim yangan siz

Du‘a-i taleb kılgay siz

Hānmānım alğay siz

Rızā boluñ dostlarım

Qaldı mūnis ğam küzār

Bolğan maña rüz-i kār

Her dem yoqlap aḥtarar

Rızā boluñ dostlarım

İşler kördüm dünyāda

Devlet kördüm ziyāde

Émdi bolğum fiyāde

Rızā boluñ dostlarım

Bu dünyādın öttümnen

Öklmey térik öldümnen

Érān beri boldum men

Rızā boluñ doslarım

Émdi mundın yanıñlar

Maña ruḥşat beriñler

Haqdın haber alıñlar

Rızā boluñ dostlarım

Güroğlı der ruḥşatım

Berdım bolmañ ülfetim

Rāḥat körgen muḥannetım

Rızā boluñ dostlarım

dép ḥalāyıqlarğa icāzet berip yandurdı ḥalāyıqlar Güroğlı birle ḥūblaşıp her ḳaysı fādşāḥ umerā ra' iyyeler öz şehrige öz vilāyetlerige barıp bir ḳarār boldılar

El-ḳışşa Güroğlı Sultān bulardın ayrılıp şol yerdin yürgenlerçe sekiz kün yol yürüp bir çoḑānğa yoluktı çoḑān kelgenlerçe Ḥazret-i Sultānğa selām ḳıldı Sultān 'aleyke alıp soradı kim sen bu yerde néme iş ḳılursen ve néme yersen ve ne yerlik bolursen et çoḑān kimniñ mālını baḳursen dep érdi ol zamān çoḑān Güroğlıniñ suvāliğa cevāb bermek üçün neme dédi

[185b] Yalguz kelgen fādşāḥ

Ḳışşadaşım sen işit

Turğıl bolsañ şā gedā

'Arzdaşım sen işit

Faḳīr 'āciz ḡarībmen

Yalguz munda turupmen

Tenhā yılḳa baḳıpmen

Tāc-ı şāhım sen işit

Bu yer şāhniñ mülkleri

Münhem anıñ halkları

Güroğlıniñ yılkaları

Fādşāhım sen işit

Her şām munda yaturmen

Faķır aña nökermen

Yılkasını baķurmen

Āh ve zārım sen işit

Çofān kılıp çıķardı

Özi taħtda yatardı

Faķır yetim sorardı

Dāda ħ`āhım sen işit

Meni kıldı ol çofān

Bermes maña aş nān

Қılsam fiğān inçinen

Yetmes bu dādım sen işit

Yılқа baķarmen kışı yaz

Ne rūze bardur ne namāz

Her қаңça vīrān bolsa az

Bol güvāhım sen işit

Bolsa kıyāmet-i Küzerī

Yıgılasa ‘ālem maḥşerī

Sorsa ‘ameldin ekşerī

Kār-ı zārım sen işit

Qılsa sorağ mendin Ḥudā

Tutqum yaqasın ol kün Şāh

Sānsız maña qılsa cefā

Müddi‘āyım sen işit

Gür içinde tartsam kıyın

Birle cehennemniñ tekīn

Anda tutar men aytakīn

Hüşvāyım sen işit

Boldı sebekārımğa ol

Ne körsem ol körer oşol

Güvāh turur Ḥudā Resül

Aşnāyım sen işit

Barsam şırāte’l müstaqīm

Tüşse başımğa her mühīm

Bağmas kıya anda Şāhım

Kör şehsuvārım sen işit

Çofān benim boldum çıķıp

Gür başıǵa yettim ķarıp

Sorduñ bu ħālīm et tabīb

Munda Rāĥīm sen işit

dép érdi Güroǵlı Sultān çofāndın bu yeñliǵ sözlerni işitip zār zār yıǵlap özlerini
ķoyçınıñ ayaǵlarıǵa étse ey çofān meniñ künāhımdın ötgil dep Güroǵlı çofāndın
künāhını tilep neme dédi

A yā çofān köpdür meniñ künāhım

Zār yıǵlap rabbenā tiledin tileymen

Қалмадılar sözüñ işitip dermānım

Murādımını rabbenā tileymen

Yarattı ħaķ on sekiz miñ ‘ālemni

Bāǵ bostān hem gül bilen bülbülni

Hem tendürüst barça kesel i‘ mānı

Künāhımnı fādşādın tileymen

Ĥaķ yarattı evvel ādem atanı

Çift eyledi hemrāh ķılıp Ĥavvānı

Қılıp érdi behişt içre künānı

Ādem birle ol Ĥavvādın tileymen

Ĥaķ Te‘ālā Ĥalilǵa eyledi fermān

Binā ķıl Ka‘beni Mekke bu zamān

Ziyāret eylesün anı cümle cān

[186a] Ol Hālil bā-şafādın tileymen

Raḥm eylese közdin aqğan yaşımğa

Du‘ā kılgıl barça yılka mālımğa

Arre kelgen dıraht içre başığa

Rūḥ-ı fāki ziğkr-i yādın tiley men

Hālāyıqđın kaçıp keldim bu sā‘at

Biz söz birle başım saldıñ kıyāmet

Çāh içidin çıkan şihhat selāmet

Yūsuf birle Züleyhādın tiley men

‘İsā Mūsā taftı ḥađdın vilāyet

Boldı kene Dāvud Süleymāndın kifāyet

Ḥađdın bolup ümmet üçün beşāret

Ol Resül Muşafādın tiley men

Ebū Bekrī ‘Ömer ‘Oşmān ‘Alīdin

Şehīd gāzi cümle ötken velīdin

Ḥaber alğay maḥşer küni qolıdın

Şāh-ı Merdān Murtażādın tiley men

Güroğlı der çofān maña raḥm kıl

Ularıñdın tüni küni vehme kıl

Künāhımnı mālım berey ‘afve kıl

Saña yıǵlap bu kün devā tileymen

dép aydılar qoyçı Güroǵlıdın bu sözlerni işitip Güroǵlı Sulţānı tönüp özini Güroǵlınıñ ayaǵıǵa taşlap vāy fādşāhım Һazretlerini men tonumapdurmen titrap turdı Һazret-i Sulţān çofānıñ mundaǵ qorqǵanı körüp aydılar kim ey çofān mendin sen qatıǵraq qorqupdursen mendek kimine ğarīb misāfirdin qorqunça Һudāy Te‘ālādın qorqsañ bolmamdur men Һudāy Te‘ālānıñ kahr-ı ğazabıdın qorqup māl mülkni taht-ı tecemmülni şā’n-ı şevket fādşāhlıqını zen-ferzend uruǵ kayaş yār ve birāderlerni taşlap terk-i dünyā bolup bu yan çıkıp keldim men saña élgeri zulüm qılǵan bolsam mu‘āf qılıp künāhımdın ötgil élgeri haber almaǵan bolsam üst-i başımdaki fādşāhlıq ékinlerimni alǵıl anıñ üstige şubu yılqılarımını saña berey kenelerimdin ötgil dédiler ol zamān çofān ey Sulţān heme keneleridin öttüm dégeç Güroǵlı Sulţān derhāl üste baş keygen tāt üstideki düvvāc-ı hil‘atlarını salıp çofānǵa berdiler çofān üste baş köhne çoruk köhne bürk köhne yün çafan belidin qorını tamāmen Sulţānǵa salıp berdiler Sulţānıñ ékinlerini çofān keydi çofānıñ ékinlerini Һazret-i Sulţān keydiler şol zamān çofān öz ‘aksige qarap dédiler kim dünyāda mendek hiçkişi murādıǵa yetkeni yoqtur dep néme dédiler qanı

[186b] Şükr-i Һudā en‘āmiñge

Könlüm söyümdi söyümdi

Bergen heme dünyānǵa

Kökler tebrandı tebrandı

İgem bergen tāt-ı hil‘at

Һüb yaraştı turfe zīnet

Güroǵlı sen qılma minnet

Mulum berendi berendi

Ezel vaktide érdim bir ul
Men boldum Őāh G roğlı ul
Fiyāde érdim mindim d d l
Dest r  mdi ber  mdi

ar-ı felek salıp cefā
Āhr de ıldı vefā
G roğlı ul men fādŐāh
Cān bil  mdi bil  mdi

Dest r bergil bergeniņge
Kişi ıkar m lketiņge
Muna tafđan oatıņge
‘ Ālem k rendi k rendi

ofāndurmen k terme aş
Esrāriņnı ılmağıl fāŐ
Sen arı Çal Őāhiņ men yaş
Bara t rendi t rendi

d p Hāzret-i Sulāndın a h ccet alıp bolup andın aydılar kim ey Sulān  mdi
bergen en‘ āmlarıđa tolar aı bolsunlar dep ta‘ zım turdılar andın G roğlı Sulān
aydılar kim ey ofān sen hem mendin rızā bolđıl dep bir birleridin rızālıđ eyleşip
bolup hāzret  z ‘ aksni k r p arasalar be-‘ ayn alenderāne kişi ara k rse hergiz
tonumağusiz bolupdur andın Hāzret-i Sulān ofānnıı ‘ aŐāsını olığa alıp *Lā ilāhe
illa’llāh* dep ofān bilen h blaŐıp Mekke-seri ketip barıp  zige arap felekdin
Őikāyetler ılıp G roğlı n me d diler anı

Evvelimde alender idim addimde

Bu kün boldum yine alender-i zamān
Nee yıllar Őāh boldum yaŐlı vatıde
Ne boldı ne ketti ne taan mekān

anı māl zer bilen tutan mekānlar
ayan ketmiş barı turmay zenānlar
Felek keltürdi ar keçer füter zamānlar
Cihān fānı işim fānı bı-niŐān

Barı āhır yo alanylar dēgendingin
Eser yo bā Şehr mülk imendingin
Güroqlı keti bir yol tat mekāndın
onup ötküne yo bildim imtihan

dep zār zār yıqlap revān boldı Şubu yürgenlere bir ızārlı yerge yetip barıp
olturup o yan bu yan arasalar dūnyālıdın hi nemerse asdın uru ıkıp alıpdur
ve ne ta‘ām bolay ursa [187a] ları a Güroqlı bisyār fiŐmānlar ıldılar fāyde
bermediler yā dūnyālıdın yā ta‘ām hūre kimdin ıkıp alıpdurmen dep turan
hālde āyb-ı ērānlarını kūzeri ol yerge yatıp Hāzret-i Sultāna nazāre ılıp
maŐlāhat birlen birleri Güroqlı Sultānını aldılara kelip oyunlardın ü anār
ıkarıp Güroqlı Sultānını aldılarıda oydı Güroqlı Őād bolup mana Hudāy Te‘ālā
āybdın rız-ı naŐibe berdi dep ol sunup bir anārını alıp yedi ursaları ārām
almay yine birni hem yediler andın yine birni alıp oyunlara saldılar bir muna
yol yürüp baran yeride oturup oyunlardaki anārını alıp faralap aızlarıa
salsalar bisyār aı iken anı yemey yerde āheste oyup ērdiler tatlıını yersen
aıını nee yemeysen dep āybdın yüzige bir kācāt tūŐti Güroqlı Sultān her
tarafıare arasalar hi nemerse yotur dēdi kim meniñ yüzümge ahermen cin
Őeyātın fene uran aı bar dep orup ol aı anārını yep kökge arap ‘arş-ı
a‘lānı yerge baıp fūŐte māhını behiŐt dūza mülk-i alā ‘alı feriŐtelerini körüp Őol
sā‘at evliyālı tōbesige ulaşıp velīlerdin boldılar andın ol kee ol yerde onup

értesi yine yolğa revân boldı şubu yürgenlerçe yol yürüp bir çeşmniñ lebigе kelip tüşüp köñüllerige ğusl-i tahâret kılıp alıp ötüp ketey dep libâslarını salıp yerde koyup suğa tüşey dep turğan hâletde görünlerige bir müşt vâkıf baş dep tüşti Güroğlıdın şol zamân huş ketti ve aydılar kim ve a‘cebâ ne yerge barsam şol yerde görünlerimde müş tüşedurğan boldı dep tahâret almasdın yine yolğa kirdiler andın yürüp bir tağka yırağ yetip tüştiler ol kün ol yerde yatıp értesi keçüp tağ üstige қarasalar yırağdın bir ğar köründi Güroğlı ol ğar-seri barıp içige kirip қarap körseler bir ‘ârifu’llâh yalguz oturupdur anıñ başqa hiç âdemizâdnıñ nâme nişânesi yoқ қаşı barıp selâm kılıp turdılar ol kişi ‘aleyk alıp sordılar kim ey Sultân émdi ğine âdem bolup keldiñ mu dédiler Hâzret-i Sultân ayttılar kim ey ‘ârifu’llâh men sizdek éránlerni tapsam [187b] hizmetlerini kılıp Hudây Te‘âlâğa ulansam dep keldim dédiler ‘ârif ayttı kim ey Sultân seniñ köñlün dünyâ mihridin tağı üzülmepdür қақан kim dünyâniñ miñri köñlünde zerреçe қалмай çıkanda kelgil dep uzattı Güroğlı ‘ârif bilen hûblaşıp yolğa revân bolup andın bir gürüstânlıqğa kelseler bir âdem turadur ki be-tamâm a‘zâlarığa serig hâriлер oba қoyup menzil tutupdur bu ahvâli birle Hudây Te‘âlâğa tesbih aytadur hâriлерdin aşla fervâ tartmaydur munı körüp Güroğlı hayretge tüşüp derhâl ol kişige selâm kıldılar ol kişi hem Sultânıñ selâmığa ‘aleyk alıp ayttılar kim ey Sultân munda néme işқа keldiñ âdem bolmay dep Sultân ayttılar ki men Hudâni istep çıkıp keldim dédiler ol kimerse aydılar ki Hudâni izdep çıkan kişi dünyâ mihrini köñüldin çıkarıp kebre tekbirni taşlap âdem bolup kéledurğan émes mu barıñ âdem bolup haқnı tonup tafıp munda keliñ dep uzattı Güroğlı ol kişidin sordılar kim sizniñ üstüh‘âniñizğa hâriлер oba қoyup menzil tutupdur meni çıkar mugin dep aşla endişe қılmas musiz ol zamân ol ‘ârif aydılar ki men Hudây Te‘âlâdnın özgedin hiç endişe қılmasmen Hudâni dégenler hiç nemersedin aşla қorқmas ve endişe hem қılmas dédiler andın Güroğlı şubu yürgenlerçe berü yarânelıқ mekānga keldiler körseler kim anda bir kişi maқâm tutupdur ol kişiniñ қаşığa yakın barıp selâm kıldılar ol kişi Sultânıñ selâmığa ‘aleyk alıp aydılar kim ey Sultân émdi keldiñiz mu dep iki қolını tutup қılmıш күnelerige tövbe istiğfâr kıldurup ehlla’llâhlar қатарığa aldılar Hâzret-i Sultân ol ‘azizniñ terbiyetleri birle velilıқ mertebesige yeteler andın ol ‘aziz Güroğlığa mundın Ka‘betu’llâhğa barıñ andaki velilerge mendin selâm deñ dep ruşşat berip yolğa saldılar Hâzret-i Sultân

ol ‘azîz birlen hûblaşıp ketip barur érdi gâybın gürünlerige bir kâcât tüşti Hâzret-i Sultân ayttılar ki sizge bir ‘azîz selâm dédi dédiler ol vaqtda üç yüz atmış gâyb érânler anda aşkârâ bolup Hâzret-i Sultân [188a] ğa terbiyetler kılıp bâtın közlerini açıp andın Mekkege barmağlığğa icâze berip yanıp kettiler andın Güroğlı bisyâr-ı şâd-ı hürrem bolup şundın Mekketu’llâhğa qarap revâne boldılar şubu yol yürgenleriçe menzil merâhillerni tayy kılıp ve bâdiyelerni kaç’ eylep neçend zamânda Mekke-i mükerreme kelip hâne-i Ka‘beni tavâf kılıp andın bir kabristânlığa kirip cây-ı menzil tutup kündüzleri halâyığğa su berip keçesi beyâbânlardın şâh otun tüşüp satıp rızka ma‘âş alıp yep qalğanlarını Hüdâ yolıda ğarîb ğurebâlarge üstürüp berip tã‘at ‘ibâdet bilen qalğan ‘ömrilerini anda ötkerip tursun *faşl-ı dâstân bir kelime söz işitmek kerek Belh şehridaki küç Ümmiye Bânudın* ammâ heme fâdşâhlar Güroğlı Sultânı uzatıp qoyup her qaysı fâdşâhlar maşlâhat birlen Şâh Muğammed Hânı Yüsuf Ağmed Beglerniñ ornığa olturguzup qoyup Belhni iki Beglerge tafçurup andın heme umerâ fâdşâh beg sergerdiler iki Begler birlen şâ Muğammed Hân bilen hûblaşıp her qaysıları öz şehride qarâr aldılar ammâ Ekber Şâh kıızı Ümmiye Bânunı öz şehri Recebge alıp ketken érdiler

El-ķışsa kündin kün ötüp on ay on kündin keyin vaqt-ı važ‘ hamle-i köz urup bir oğul şâhib cemâl-i mâh-ı dıraşşândek vücudığa kelip tevellüd kıldı yağşı kün yağşı sâ‘atnı tafip bisyâr kelâ qoy atlarını tévelerni öltürüp halâyığlarğa üç kün aş berip mübarek atını çoñ bubasınıñ atıda Şâ Muğammed Hân at qoydılar Güroğlı Sultânıñ ferzendleri turur dep keçe ve kündüz ol ferzendge terbiyetler kılıp sâli dört yaş dört ay dört künlük bolğanıda mektebğa barıp oqutup ‘ilmde berkemâl kıldırdı andın sipâhgerçilikni örgetti

El-ķışsa künlerde bir kün öz hem teñleri birlen meclis içre hazel-i mutâyebe kılaşıp atasız dégen sözni işitip şundın der-ğazab bolup anası qaşığa kelip aydılar kim ey ana-i mihrیبân meniñ atam bar mu yâ yoğ mu dep sordı anaları aydılar kim ey oğlum sizniñ atañız Ekber şâ turur meniñ hem atam [188b] Ekber Şâhdur dep érdi Mağmüd Hân qolığa kılıç alıp anasığa havâle kıldı aydılar ki ey ana râstıñnı ayt vâllâ râstıñnı etmeseñ seni hem çafarmen özümni hem helâk kılurmen dep Mağmüd Hân ğazab bilen mazmüt turğanıda anaları ferzendleridin bu sözlerni işitip dédiler kim vâ dirğa émdi balamdınmu hem ayrılaturğan çağım bar dep

ķorkup nā-^çilāçlıkdın aytmasğa hiç çüne çāre kılalmay āhre'l-emr bolğan
vāç^ç ālarını birin birin etip berdi Maħmūd Hān anasıdın bu sözlerni işitip dēdiler
kim menhem atam қаşığa ketermen ey ana maña ruħşat beriñ men Mekkege barıp
atamnı bir kōrüp kéley dep ruħşat tilegenide anaları Ümkiye Bānu zār zār çün
ebr-i nev-bahār yıglap oğlı Şāh Maħmūd Hānğa ruħşat bermek için ođlınıñ
yüzige қарap neme dēdi

Ruħşat berdim ey balam

Allāhğa tapşurdum seni

Қaldı işim hem nā-tamām

Allāhğa tapşurdum seni

Kirdiñ atañ yolige

Қaldım hicrān çölide

Қoyduñ meni derd elemde

Allāhğa tapşurdum seni

Barsañ tafarsen atañnı

Du^ç ā kılay tüni küni

Atañ tüşürmiş otunı

Allāhğa tapşurdum seni

Hālā tüşürmiş ħārħis

Yazı kılurmuş āb-keş

Mekkege bolmuş gür-keş

Allāhğa tapşurdum seni

Tapsañ atañni sen tamām
Ayğıl anañdın şad-selām
Sendin rızā boldum balam
Allāhğa tapşurdum seni

Hālimni ayğıl aña köp
Qaldım munda hayrān turup
Hicriñde qaldım āh urup
Allāhğa tapşurdum seni

Ümkiye der ayrıldım men
Dāğ-ı hasretde qaldım men
Yaratqanğa çin koydum men
Allāhğa tapşurdum seni

dép Güroğlı Sultānğa mendin köpdin köp du‘ā-ı selām degeysiz dep kelür keter sözlerni aytıp Ekber Şāh bilen Ümkiye Bānu ferzendlerige yol çapduğı berip uzatıp yandı Maħmūd Hān anaları bilen hūblaşıp şundın özige qalender [189a] lik libāsını terip berip şunu yol yürgenleriçe kündüzi yol yürüp keçe bolsa yatıp aradın alte ay yürüp türlük türlük renc-i meşakqatler birlen Mekke şehrigе yetip kelip tüştiler ol küni bir yerde qonup értesi atasını izdep ötken halāyıqlarge nazāre kıılır érdiler anası aytqan nişānelerni hiç bir kimersede körmes érdi

El-ķışsa kündin künge ced cehedler birlen izdep yürüp anasınıñ bergen nişāneleri birlen Güroğlını tafıp tonup Güroğlığa selām kıldılar Güroğlı Sultān öz ferzendleriniñ selāmığa ‘aleyke alıp tonumay söz sordılar kim ey oğul siz ne yerlik ve kimniñ ferzendi bolupsiz atañzınıñ atı neme siz bu şehrlıkge oħşamaysiz dégenleride oğlı Maħmūd Hān öz isimlerini atasınıñ isimlerini ve cāylarını bir bir Güroğlığa beyān kıılmaq üçün neme dédi

Bir tıflemen bu ‘ālemniñ rüsvāsı

Tonur mu sen oğluğnı Şāh-ı cihāndār
İgem bolğay ‘āciz ıulnığ güvāsı
Tonur musen oğluğnı ağlığ tādār

Mendın sorsağ a yā Şāhım hikāyet
Kulağ salğıl sözümkı aytay rivāyet
Toğuldum çoğ boldum taptım hidāyet
Tonur mu sen oğluğnı ağlığge mekār

Yatardım ıayğular tüşti başımğa
Felekler titraşur āh nāleşimğa
Seni sordum nāçār ıoydı rāhımğa
Tonur musen oğluğnı yığlap zār zār

Neçend aydur izdep men yürüp şubğ şam
Bilğr men şāyedki oğşar sen atam
Sorasağ oğluğdın bir neçend kelām
Tonurmu sen oğluğnı zārıđ āh vāh

Şāh Mağmūddur atımnı anam Ümmiye
Atamnı atını Güroğlı der yene
Anam bergen nişāne oğşar siz yene
Tonur musen oğluğnı kārıđ merdkār

dép bolğan keyin Güroğlı Sulţān öz ferzendleridin bu yeğliğ sözlerni işitip aydılar
kim vāy balam tonumapdurmen harmağ balam dep ıuçaqlarığa alıp oğlığa
nevāzışler birle būseler ıılıp zār zār yığlaşıp ıağşasıp beyhūd bolup özleridin

kettiler şol zamān Hāzret-i Hāḡsubhāne ve Te‘ālādın Hāzret-i‘ Azrā’ıl ‘aleyhi’ş-salevātü ve’s-selāmğa fermān yettiler kim yā ‘Azrā’ıl Gūroġlı bendem oġlını körgende meni unutup [189b] ḡaldı iki söyünçi bir köñülge sıġmas Gūroġlınıñ balasınıñ cānlarını ḡabz ḡılıp alıp kelgil şol sâ‘at Hāzret-i‘ Azrā’ıl ‘aleyhi’s-selām Hūdāy Te‘ālānıñ emr-i fermānı birlen kelip Gūroġlınıñ ḡuçaġlarıda turġuzup balasınıñ cānlarını atasıġa bilendürmey ḡabz ḡılıp beder kettiler sâ‘atdın soñ Gūroġlı Sultān huşlarıġa kelip oġlıġa ḡarap baḡsalar bu ranā ḡaçanda cān Be-ḡaḡ teslīm ḡılıp bolupdur bu işlerni Gūroġlı Sultān körüp zār zār çün ebr-i nev-bahār yıġlap bu felek-i ġaddārınıñ şikāyetini ḡılıp neme dédi ḡanı

‘ Aceb şurīde baḡtdurmen

Gevherimdin ayrılıp ḡaldım

Makānlıġ ehl-i taḡtdur men

Cevherimdin ayrılıp ḡaldım

Bolup men ḡāne-i vīrān

Dil ü cānım tafıp lertzān

Tafalmadım muña émkān

Nevbahārımdın ayrılıp ḡaldım

Felek fest etti iḡbālim

Bu sâ‘at ḡalmadı ḡālim

Ki fervāz eyledi cānım

Müşterimdin ayrıldım ḡaldım

Felek mendin ‘aceb yandı

Meni yer ḡoynıġa ḡaldı

ġarīb cāylarıda cān ḡaldı

Duğterimdin ayrılıp aldım

Güroğlı der māfer men

Bu işni men ne eyler men

Lađdge aydağ életer men

Şātırımın ayrılıp aldım

dép közleridin yaş orıña anlar tóküp nā-‘ilāçlıđın oğlanlarını bir yerde cāylap oyup berip andın alāyıqlardın az alıp kelip oğlını ğusl-i kefenge alıp namāzlarını oğup yerlikge defn ılıp ođlanlarınıñ başıda cāy tutup kāhi yığlap ve kāhi felekniñ bu işleriğa tebessüm ılıp özige özi sā‘at be-sā‘at naşihatlar ılıp udāy Te‘ālāniñ buyruğan emrilerini bercā keltürüp atablığ libāsını keyip ğāyet érānlerge oşulup tāt-ı ‘ibādetler birlen toğsan üç yaşlarında dünyā-ı fānīdin ‘ālem-i bāķiđa intiğal ıldı depdurlar ey yārān-ı ‘aziz vāy dostān-ı bātımız dünyāniñ vefāsı yoğtur émdi munıñ ışşasını iz deseñiz teskiretü’l evliyāđa [190a] rücu‘ ılıp arap bağğaysız *āmīn verip el-‘ālemīn bi-rahmetike yā erħame’r-rāħimīn*

Her ki āned-i du‘ā-i am‘ dārım

Zān ki men bende-i künekārım

Şed-be-tevfiki udāy lā yenām

İn kitāb rüz-ı dūşenbe tamām

atımnıñ ‘ayb köpdür ‘ayb ılmañ

Ođuganda du‘ā birle unutmañ

atımda ‘ayb köpdür ‘ayb nođsān

‘İzā bī-abredin köñlüm ferīşān

atāsı bolsa bolđandur alemدين

Ĥudāyā saqlađıl tűrlűk elemdin
ĤaĤā sehven tola yā Rab keĤűrgil
ĤalaĤ bolsa kűrűp mollam űĤűrgil

Bu kitābnı men fűtdűm aĤımnı aytay

Atım Sűleymān Āĥűnd kıŝŝaĥ˘ān gedāy

1322 ĥicr yılında tamām kılgan ey yārānlar bu kitābnı yazđuĤı kıŝŝaĥ˘ān
Sűleymān Āĥűndğa hem kitāb ĥātmesige yetkende yādıñlarge yetsem du‘ āda yād
kılıp kıoyğaylar bu kitābnıñ ĥalaĤ yeri bolsa kıoluñlardın kelse oñlap kıoyğaysizler
vāllā kıoluñlardın kelmese falān yer ĥalaĤ iken fűstān yer mundağ iken dep ayund
Ĥıkarmay *Lekűm dīnikűm veliyedīn* dep kıűnkűñlerni ĥavf kıısıp yoluñlarını
tutkıaysizler temmet-tamām

SONUÇ

Türk boyları arasında destancılık geleneği ve destan metinlerinin zenginliği açısından dikkat çeken Uygur Türkleri, bu köklü geleneği sözlü ve yazılı olarak yüzyıllardır devam ettirmektedir. Son yıllarda sözlü destancılık geleneği siyasi baskılar ve sosyal yaşamdaki değişime bağlı olarak zayıflamıştır. Diğer yandan Çağatay Türkçesiyle yazıya geçirilen ve misyoner, seyyah ya da araştırmacılar tarafından dünyanın farklı kütüphanelerine götürülen destan metinlerinin de henüz yeterince incelenmediği aşikârdır. Bu noktada özellikle İsveç'te bulunan Gunnar Jarring Koleksiyonu başta olmak üzere Almanya, Rusya, Japonya ve Çin'de çeşitli kütüphane ve şahısların elinde bulunan destan metinlerinin tespiti, temini ve incelenmesi Türkoloji çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmaya konu olan Yusuf Beg-Ahmed Beg destanının nüshası, bu konuda daha önce yapılan çalışmalara konu olan destan metinlerden hem içerik hem de hacim itibarıyla oldukça farklıdır. Ayrıca incelemize konu olan destan metni, Çağatay Türkçesinin 20. yüzyıl başındaki durumunu göstermesi açısından halk bilimi çalışmaları kadar dil çalışmaları açısından da önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Agris Han'ın oğulları Yusuf ve Ahmed Bey'i ve kızı Kardırğaç'ı Bozoğlan'a emanet etmesi, beyler büyüdüktan sonra kahramanlıklarının her yere yayılması ve kızılbaşların şahı Küzer Şah'ın rüyasında beylerin tahtını aldığını görmesi ve bu rüyadan sonra korkup beyleri esir alması, Yusuf ve Ahmed Bey'in yedi yıl sonra esaretten kurtulması ve Küzer Şah'tan öçlerini almak için tekrar Mısır'a gitmeleri genel itibarı ile destanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın *İkinci Bölüm*'ünde destandaki olaylardan hareketle destan epizotlara ayrılmış ve verilen epizotların altında konuyla ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bölümde Yusuf ve Ahmed Bey'in doğumundan destanın sonuna kadar olayların değerlendirildiği toplam 15 tane epizot vardır. Bu epizotlar, destanda yer alan olayların oluş sırası ve önemine göre oluşturulmuştur.

Destanın konusu incelendiğinde dikkat çeken unsur ise Güroğlu (Köroğlu)'nun da destanın şahıs kadrosunda yer almasıdır. Destan ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında destanın “Köroğlu”nun bir kolu olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın diğer nüshaları üzerine yapılan çalışmalarda Köroğlu'nun ölmüş olduğu ve metinlerde Köroğlu'na bazı göndermelerde bulunduğu görülmektedir. Fakat bizim çalışmamıza konu olan nüshada Köroğlu'nun yaşadığı görülmektedir. Köroğlu destanda Belh şehrinin padişahı olarak geçmekte olup oldukça saygı görmektedir. Ayrıca Köroğlu için destanda genellikle Hazret-i Sultan ifadesi kullanılmaktadır. Destanda Köroğlu'nun padişahlığı boyunca dini vecibelerini aksattığı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu yüzden Köroğlu, destanın sonunda padişahlığı Yusuf ve Ahmed Bey'e bırakarak Mekke'ye gider, kendini Allah yoluna adar. Doksan üç yaşında da ölür. Köroğlu'nun destana konu olan asıl olayın son kısmına gelindiğinde dahil olması dikkat çekicidir. Köroğlu'nun destana dahil olması ile olaylar Köroğlu'nun etrafında gerçekleşir. Destanın asıl kahramanları Yusuf ve Ahmed geri planda kalmaktadır. Bu durum, destanı yazıya geçiren kişinin kimliği ve destanı yazıya geçiriş amacına bağlı olmalıdır.

Şahıs kadrosu açısından oldukça zengin olan Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda tip olarak “Gazi Tipi”, “Düşman Tipler”, “Yardımcı Tipler”, “Kadın Tipler” öne çıkmaktadır. Destanın başkahramanları Yusuf ve Ahmed Bey'in din büyükleri tarafından kafiristanlık olan dünyayı kurtaracağını bildirilmesi, Küzer Şah ile yapılan mücadelede geçtikleri şehirleri Müslüman yapması, Küzer Şah'ın barış isteğini Müslüman olması şartıyla kabul etmesi vb. gibi sebeplerden dolayı Yusuf ve Ahmed Bey “gazi tipi” olarak değerlendirilmiştir. Burada ilave edilmesi gereken bir husus da şudur ki Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nda her ne kadar Yusuf ve Ahmed başkahraman olsa da asıl ön planda olan Yusuf Bey'dir. Olayların çoğu Yusuf Bey'in etrafında gerçekleşir. Bu durum Yusuf Bey'in Ahmed Bey'den büyük olması ile açıklanabilir. “Düşman Tipler” başlığı altında Küzer Şah, Yusuf ve Ahmed Bey'den korkması fakat ne kadar korksa da beyleri esir alabilecek cesarete sahip olması, acımasızlığı vb. özellikleri bu tipin özellikleri ile örtüştüğü için “Düşman Kahraman Tipi” olarak değerlendirilmiştir.

Destanda yer alan, Yusuf ve Ahmed Bey'in mücadele ettiği düşmanlar kızılbaşlardır. En büyük düşmanları da kızılbaşların şahı Küzer Şah'tır. Bu yüzden kızılbaşlar düşman tipi olarak değerlendirilmiştir. Fakat destanda kullanılan "kızılbaş" ifadesinin Müslüman olmayanlar için kullanılan genel bir ifade olduğunu görmekteyiz. Beylerin Hz. Ali'den yardım istemeleri vb. gibi destanda yer alan bazı ifadeler bunu kanıtlar niteliktedir. Yusuf ve Ahmed Bey'in esir düşmesinde önemli bir role sahip olan "Rahnuş" da Küzer Şah'ın adamı olmasına rağmen beylerin yanına girip güvenlerini kazanması ve hileleriyle Yusuf ve Ahmed Bey'in yakalanmasını sağlaması bakımından "Hilekâr Tip" olarak değerlendirilmiştir. "Yardımcı Tipler" olarak Bubay Kamber bilge tipi, Havaz Bey'in atı Tiranbad, Yusuf ve Ahmed Bey'in kırk yiğiti, Köroğlu'nun Mekke'ye giderken karşılaştığı çoban; olağanüstü yardımcıları Hz. Muhammed, Hz. Ali, dört halife, pirlar, enbiyalar, evliyalar; Bubay Kamber, Yusuf ve Ahmed Bey'in zindandan kurtulmasına yardım eden Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz yardımcı kadınlar olarak değerlendirilmiştir. "Kadın Tipler" başlığı altında L'al Han anne tipi, Gül Asel ve Gül Haziçe eş tipi, Karaköz, Rahide ve Bibi Niyaz da sevgili tipi olarak tespit edilmiştir. Temim cadı, Sarık cadı ve Mahşi cadı da "Cadı/Büyücü Tipi"nin özelliklerini taşıması bakımından bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Kelime hazinesi ve konusu bakımından oldukça hacimli olan Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı, manzum-mensur karışık şekilde yazılmıştır. Destanda manzum kısımlar mensur kısımlardan daha fazladır. Manzum kısımlar genel olarak konuşma şeklindedir. Bu durum Türk halk anlatılarında söz ile yazı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. *El-ķışsa, faşl-ı dāstān bir kelime söz işitiñ, el-ķışsa bir kelime söz Yūsuf Aħmed Beglerdin işitiñ, faşl-ı söz şubu yerde turup tursun* vb. gibi kalıp ifadelerden destan metninin sözlü gelenekten yazıya geçirildiği, bir başka ifadeyle halk arasında anlatılan metnin müstensih tarafından yazıya geçirildiğini göstermektedir. Destanda yer alan bazı şiiirler gazel, beyt, münacat, muhammes, nazm, nasihat, gazel-i inşa, münâcât-ı bederkây vb. olarak adlandırılmıştır. Bu şiiirler incelendiğinde çoğunun belirtilen nazım şekli, türü

veya biriminin özelliklerini taşımadığı görülmüştür. Şiirlerin geneli koşma şeklinde ve hece ölçüsüyle yazılmıştır. Fakat ölçüler genellikle kusurludur.

Destanda yer alan motifler “İnsanlarla İlgili Motifler”, “Muhtelif Motifler”, “Kuşlarla İlgili Motifler” olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. İncelemeye alınan motifler destanda ön plana çıkan motiflerdir. Destanda bulunan her motif çalışmaya dahil edilmemiştir.

Destanda toplam on dört tane rüya vardır. Bu rüyalardan üçü Küzer Şah’a, üçü Ahmed Bey’e, ikisi Yusuf Bey’e, ikisi L’al Han’a, biri Ebu’l Deccâne’ye, biri Aşur Bey’e, biri Gül Asel Han’a ve diğer bir rüya da Gül Asel ile Gül Haziçe’ye aittir. Gül Asel ve Gül Haziçe’ye ait olan rüyayı aynı anda hem Gül Asel hem de Gül Haziçe görmüştür. Rüyalarda genel olarak Hz. Muhammet, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, dört halife, pirlar vb. gibi din büyükleri görülür. Yusuf ve Ahmed Bey’in, Aşur Bey’in, L’al Han’ın, Ebu’l Deccâne’nin, Gül Asel ve Gül Haziçe’nin gördüğü rüyalar, yol gösterici ve gelecekte haber veren rüyalardır. Yusuf Bey ve Ahmed Bey’in gördüğü rüyalar ayrıca beylerin din büyükleri tarafından desteklendiklerini de göstermektedir. Beylerin dini şahsiyetler tarafından desteklenmesi olağanüstü şahıslarla olan bağlarını ve yürüdükleri yolun kutlu olduğunu gösterir.

Destanda dikkat çeken diğer unsur ise Gazel, Münâcât, Beyt, Nazm, Muhammes-Gazel, Beyt-Gazel, Beyt-Nazm, Münâcât-ı Bederkây, Gazel-i İnşa, Nasihat olarak adlandırılan manzumelerin olmasıdır. Fakat “Nazm”, “Muhammes-Gazel”, “Beyt-Gazel”, “Beyt ve Nazm”, “Münâcât-ı Bederkây”, “Gazel-i İnşa” ve “Nasihat” şeklinde adlandırılan nazım türü ve nazım şekli bulunmamaktadır. “Gazel” ve “Beyt” gibi şiirin şekil özellikleriyle örtüşmeyen adlandırmalar, destanı yazıya geçiren musannifin nazım türleri ve nazım şekilleri ile ilgili bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Destanda toplamda 20 beyt, 2 beyt-gazel, 1 beyt ve nazm, 6 nazm, 16 gazel, 5 muhammes-gazel, 1 gazel-i inşa, 1 nasihat, 1 münâcât -ı bederkây, 5 münâcât ve 3

muhammes vardır. Bunların dışında başlık olarak nazım türü veya nazım şeklinin adı yazılmamış fakat “*bu münâcâtnı okudular, bu beytni okıdı, bu muhammesni okıdı, dep münâcât kılıp érđi*” şeklinde ifade edilen şiirler de mevcuttur. Ayrıca mensur kısımda “*bu beytni okıdı, bu ğazelni okıdı,*”vb. gibi ifadeler yer almasına rağmen başında muhammes, gazel vb. yazan şiirlere de rastlanmaktadır. Ancak bu ifadelerin yer aldığı şiirlerin başında türün başlığı yazılmadığı için yukarıda verilen sayılara dâhil edilmemiştir.

Destanda çok sayıda yer adı geçmekte ve destanın coğrafyası oldukça geniştir. Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı’nda beylerin babası Agris Han ve Bozoğlan’ın babası Yunus Han’ın doğum yeri İsfahan olarak geçmektedir. Beyler büyüyene kadar İsfahan’da yaşarlar. Yusuf ve Ahmed Bey’in Bozoğlan ile arası bozulduktan sonra beyler kendilerine bir şehir yaptırır ve bu şehre Hive/Hivezar adını verir. Bozoğlan ile beylerin araları düzeldikten sonra Bozoğlan, Yusuf ve Ahmed Bey’e babalarından kalan Ürgenç, Şirvan, Abat, Hezaristan, Fincap, Cuhan şehirlerini verir. Yusuf Bey, Gül Asel ile evlendikten sonra Gül Asel Han’ın babası Er Ali Han hediye olarak Harezm şehrini Yusuf Bey’e verir. Ahmed Bey, Gül Haziçe ile evlendikten sonra Gül Haziçe’nin babası Nadir Bey de Ahmed Bey’e hediye olarak Hezarest şehrini verir. Bu olaylardan sonra Yusuf ve Ahmed Bey’in memleketleri destanda Ürgenç, Harezm, Hive, İsfahan olarak geçmektedir.

Destanda Yusuf ve Ahmed Bey’in düşmanı olarak geçen kızılbaşların şahı Küzer Şah ise Mısır’ın padişahıdır. Köroğlu’nun hâkimi olarak da Belh şehri geçmektedir. Yusuf ve Ahmed Bey’in mücadeleleri sırasında geçen ve olayların gerçekleştiği coğrafyada öne çıkan şehir ve yerleşim yerleri şunlardır: İsfahan, Hive/Hivezar, Sevzevar, Ürgenç, Harezm, Hezarest/Hezaristan, Mısır, Belh, Bağdat, Bedehşan, Keşmir, Tebriz, Hemedan, Taşkend, Hemnan, Bulgari, Zülab, Mervi, Meşhed, Kūhistân, Bistam, Endican, Buhâra, Semerkand, Hokand, Höçend, Bunân, Nekir, Zabil, Kabil, Hindüstan, Arap, Acem, Baltistan, Hisdistan’ın payitahtı Nüstend, Mazenderan, Çölistan, Rum, Firengistan, Kaşgar,

Aksu, Hoten, Hisar, Hurur, Anta, Betarebi Kenan, Zaan, Nasfan, Zirir, Şam, Mekyan, Receb, Mekke.

Destanda Kıfçak, Kırgız, Kazak gibi bazı Türk boyları da coğrafi yer adına gönderme yapacak şekilde geçmektedir. Şehir ve ülkelerin dışında Kabâtân, Askar, Hemâvân, Karakır, Kurgân, Ūrâs, Kasr-ı âşkan gibi dağ isimleri ve Nil nehri geçmektedir.

Türk dünyasının büyük bir kısmında bilinen Yusuf Beg-Ahmed Beg Destanı'nın varyantları, kahramanları, konusu, şiirleri, motifleri, dil özellikleri ve söz varlığı açısından Türk destancılık geleneğinin temel kaynaklarından biri olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Aça M (2000) “Köne epos” (arkaik destan) kavramı ve türk halk hikâyelerindeki “âşıklara mahsus evlilik” konusunun kaynaklarından “alplara mahsus evlilik. *Millî Folklor*, S.47, 11-21.
- Argunşah M (2013a) Çağatay türkçesi. *Yeni Türkiye*, S. 55, 357-373.
- Argunşah M (2013b) *Çağatay Türkçesi* (Kesit Yayınları, Ankara).
- Arslan Karaküçük S (2010) “Korkunun kadınları”: cadılar ve cadıcılık. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C. 13, S. 2, 42.
- Azmun Y (1968) Yusup ve Ahmat Destanı. Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul.
- Babalar Sözi: Yüz Tomdık*. (2008) Astana: Foliant, T. 47.
- Banarlı NS (1971) *Resimli Türk Edebiyatı Târihi II* (İstanbul)
- Bars ME (2010) Salur kazanın evi yağmalandığı boyda salur kazan ve çoban. *International Journal of Social Science*, S. 3, 55-63.
- Bars ME (2014) Türk kahramanlık destanlarında kadın tipleri, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, S. 3.
- Bars ME (2015) Battal gazi destanında düşamn kahraman tipi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 12, 264-277.
- Bars ME (2015b) Türk kültüründe rüya ve attal gazi destanında işlevleri. *International Journal of Language Academy*, S. 3/1, 73-93.
- Bars ME (2017) Türk destanlarında mağara kültü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 52, 75-82.
- Boratav PN (1984a) *Köroğlu Destanı* (Adam Yayıncılık, İstanbul)
- Boratav PN (1984b) *100 Soruda Türk Folkloru* (Gerçek Yayınevi, İstanbul)
- Bozdoğan M (2013) Türk Halk Hikâyelerinde İmtihan Motifi Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Niğde.
- Ceylân Ö (2003) Klâsik türk şiiri'nde turna'ya dâir. *Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.28.

- Cung Cingvin (1985) *Halk Edebiyatı Hekkida Umumi Bayan* (Şincañ Halk Neşriyatı, Ürümçi)
- Çelepi MS (2010) Dânişmend-nâmede rüyaların işlevleri. *Turkish Studies*, S.5/1, 263-280.
- Çetindağ G (2007) Türk kültüründe mağara motifi. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Cilt: 1, Ankara , 10-15 Eylül.
- Çobanoğlu Ö (2011) *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği* (Akçağ Yayınları, Ankara)
- Devellioğlu F (2010) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Aydın Kitabevi, Ankara)
- Eckmann J (1988) *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul)
- Elçin Ş (2003) Türk halk edebiyatında turna motifi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 28.
- Ekici M (1999) Dede korkut kitanında kadın tipleri. *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni*. Ankara 19-21 Ekim.
- Ekici M (2002) “Destan araştırma ve incelemelerinde kullanılan bazı terimler hakkında II, *Milli Folklor Uluslararası Halk Bilimi Dergisi*, S.54, 18.
- Ekici M (2008) “Araştırma Yöntemleri”, M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. M (Grafiker Yayıncılık, Ankara)
- Emiroğlu K, Aydın S (2003) *Antropoloji Sözlüğü* (Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara)
- Ergin M (2014) *Dede Korkut Kitabı-1* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)
- Erol Arslan H (2008) *Bozoğlan (Yûsuf Bég-Ahmed Bég) Destanı İnceleme, Metin ve Dizin* (Akçağ Yayınları, Ankara)
- Erşidinov B (1982) *Dastanlar: Ğerip ve Senem, Yûsuf ve Ahmed* (Yavuvşı Neşriyatı, 1982)
- Esirgen B (2007) Türk Destanlarında Bilge Adam Tipi Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kocaeli.

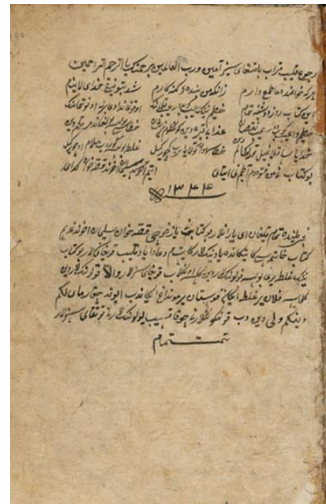
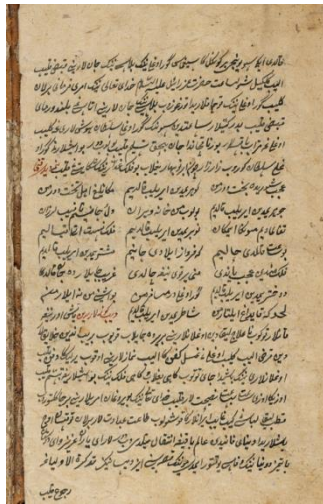
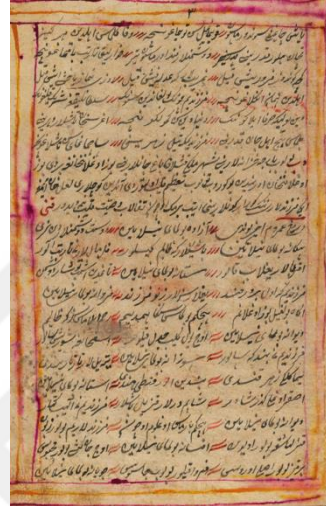
- Ey sbaeva PT (2017) “Bozuğlan, ahmetbek-j sipbek” jırının jinalu tarihi”,  . Welihanov Atındağı K k setaw Memlekettik Universitetinin Haber sı, Filoloji Serisi, No:2, 154-164.
- Erbay F (2009) W. radloff’un s zl g nde yer alan  ağatay t rk esine ait kelimeler  zerine notlar. *T rkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 25, 109-117.
- Gerek Zinnur (2014) Eski t rk inan larının erzurum tavuk ve turna barındaki izleri. *Atat rk  niversitesi G zel Sanatlar Enstit s  Dergisi*, 99-112.
- G me  SY (2017) T rk k lt r nde at, *Erciyes*, 40/473.
- G nay U (2005) *T rkiye’de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve R ya Motifi*. (Ak ağ Yayınları, Ankara)
- G ven  A  (2009) Kırk sayısının halk edebiyatı  r nlerinde kullanımı  zerine bir inceleme, *A. . T rkiyat Araştırmaları Enstit s  Dergisi*, S. 41, 92.
- İnan A (1986) *Tarihte ve Bug n Őamanizm* (T rk Tarik Kurumu Yayınları, Ankara)
- İnan A (1998) “T rk Mitolojisinde ve Halk Edebiyatında Kadın”, *Makaleler ve İncelemeler I* (T rk Tarih Kurumu, Ankara)
- İnan A (1998b) “T rk Destan ve Masallarında ‘Kırklar’ Motifi”, *Makaleler ve İncelemeler I* (T rk Tarih Kurumu, Ankara)
- İnayet A (2004) *Uygur Halk Destanları-I* (T rk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)
- İnayet A,  ger A (2009) Uygur t rklerinin mitolojik, din  ve tarih  kadın kahramanları  zerine. *Turkish Studies*, S. 4/3, 1183-1198.
- İsmayil O (1994) *Uygur Halk Eğiz Edebiyatındaki Janirlar* (Őinceađ Yaşlar  sm rleri Neşriyatı,  r m i)
- İsmayil O (2009) *Uygur Halk Eğiz Edebiyatı Hakkıda Umumi Beyan* (Őinceađ  niversitesi Neşriyatı,  r m i)
- Kafesoğlu İ (2012) *T rk Mill  K lt r * ( t ken Neşriyat, İstanbul)
- Kahya E (1998) “Hira”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (T rkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul)
- Kaplan M (1951) Dede korkut kitabında kadın. *T rkiyat Mecmuası*. C.9.
- Kaplan M (2005) “Gazi Tipi”, *T rk Edebiyatı  zerine Araştırmalar 3. Tip Tahlilleri*, (Derg h Yayınları, İstanbul)

- Kerman Z (2001) “Mehmet Kaplan”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul)
- Kılıç F (2011) “Nazım Şekilleri”, Mustafa İsen (Ed.) *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* (Grafiker Yayınları, Ankara)
- Koçak A (2007) Türk epik destan geleneğinde bilge tipi. *KIBATEK Uluslararası XIII. Edebiyat Sempozyumu*. Kasım, 56-59.
- Kurt S, Kurt B (2015) Türk devlet kültüründe rüya. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8/2.
- Kuzubaş M (2007). İlkellere ait anlatılarda rüya motifi. *Turkish Studies*, S.2 /1, 305-316.
- Mehmet A (2006) Uygur Halk Destanları (İcra Merkezli ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma). Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Necip EN (1995) *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, çev. İlkel Kurban (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)
- Öger A, Tek R (2017) *Risāle-i Mūze-dūzluk (Ayakkabıcılık Risalesi)* (Gazi Kitabevi, Ankara)
- Ölçer Özünel (2008) Hoca nasrettin, kahraman mı anti-kahraman mı, hilebaz mı, bilge mi?. *Millî Folklor*, S.78, 22-27.
- Özkan İ (1989) *Yusuf Beg ve Ahmet Beg (Bozoğlan) Destânı* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara)
- Parlatır İ (2012) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Yargı Yayınevi, Ankara)
- Persian-English Dictionary* (1975) (Librairie Du Liban, Beirut)
- Rahman A (2009) *Ezizane Kaşkar (1)* (Şincañ Üniversitesi Neşriyatı, Ürümçi)
- Redhouse Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Sözlük* (2000) (SEVMatbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul)
- Reichl K (2002) *Türk Boylarının Destanları (Gelenekler, Şekiller, Şiir Yapısı)*, çev. Metin Ekici. (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara)
- Roux JP (2012) *Eski Türk Mitolojisi*, çev. Musa Yaşar Sağlam, (BilgeSu Yayıncılık, Ankara)
- Sabit A, Yün A vd. (1999), *Uygur Kilassik Muzikisi Turpan Mukamliri*. (Milletler Neşriyatı, Pekin)

- Seyidoğlu B (1975) *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar* (Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum)
- şahin Hİ (2009) Türkmenistan Sahası Destancılık Geleneği ve Türkmen Destanları. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Tanyu H (1992) “Büyü”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul)
- TDK *Beyit*. www.tdk.gov.tr
- TDK *Büyü*. www.tdk.gov.tr
- TDK *Çoban*. www.tdk.gov.tr
- TDK *Kızılbaş*. www.tdk.gov.tr
- Thompson S (1955), *Motif Index of Folk Literature* (Indiana University Press, Bloomington-London)
- Törnvall G (2014) Hoten ve kaşgar’dan: gunnar jarring ve jarring koleksiyonu. çev. Serkan Çakmak. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 4, 103-11.
- Turgunbayer C (2007) Türk dünyası destanlarında ortak metinler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S.24, 93-102.
- Türkmen F (1989) Anadolu’da türkmen destanı yusup-ahmet’in bir varyantı, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 1-5.
- Üzüm İ (2002) “Kızılbaş”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul)
- Uygur Tiliniñ İzahlık Lugati* (1999), řincañ: řincañ Halk Neşriyatı.
- Vambéry H (1911) Yusuf und ahmed. *Keleti Szemle*, XII, Budapest.
- Yabuz Y (2002). Ömer seyfettinin hikâyelerinde rüya. *Türk Dili*, 603, 257-265.
- Yaltérik MB (2013) Türk kültüründe hortlak-cadı inannışları. *Tarih Okulu Dergisi*, S. 16. 187-232.
- Yardımcı M (2007) *Destanlar* (Ürün Yayınları, Ankara)
- Yılmaz S (2003) Armın vámbéry’nin türkistan seyahatnamesi’nde geçen ahmet ile yusuf destanı. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 15, 127-133.
- Zunun M (1982) *Yusup-Ahmed (Uygur Halk Dastanı)* (şincang Halk Neşriyatı, Ürümçi)

EKLER

Ek 1. Orjinal Metin

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Kamile SERBEST

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri ve Tarihi: Yerköy- 06.05.1992

Tel: 05446579417

E-Posta: kamile.serbest0@gmail.com

Yazışma Adresi: 2000 Evler Mah. Mustafa Paslanmaz Cad. Türkerler Apart
No:12 Nevşehir/Merkez

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
İlkokul	Aydınün Köyü İlköğretim Okulu	2003
Ortaokul	Fatih İlköğretim Okulu	2006
Lise	Mehmet Akif Ersoy Lisesi	2010
Üniversite	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2015

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
-	-	-

YABANCI DİL

İNGİLİZCE

YAYINLAR

1) Tanıtımlar

SERBEST, Kamile (2016), Çağatay Türkçesiyle Yazılan ve Geleneksel Meslekleri Konu Alan Risalelerin Araştırılması, İncelenmesi ve Yayınlanması Projesi Kapsamında Yayınlanan Eserler-1 (Risāle-i Tegürmendçilik, Risāle-i Kassāblık)”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 6, ss.185-187.

SERBEST, Kamile (2016), “Erkin EMET, Nüktedan Hisam Kurban, Grafiker Yayınları, Ankara 2013, 364 s.”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S. 7, ss. 168-69.

SERBEST, Kamile (2017), “Çağdaş Uygur Edebiyatı Tarihi, Neşe Harbalioğlu (Ed.), Raile Abdulvahit Kaşgarlı (Yayıma Haz.) , Ankara: Gazi Kitabevi, 2017, 347 s.” *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, S.10, ss. 159-160.

2) Kitap Bölümleri

SERBEST, Kamile (2016), Türklerde Ağaç İşlemciliği ve Harrātılık, Adem Öger ve Recep Tek (Ed.), *Risāle-i Harrātılık (Ağaççılık Risalesi)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

SERBEST, Kamile (2017), Eski Türklerde ve Uygurlarda Çiftçilik (Dehkānçılık), Adem Öger ve Recep Tek (Ed.) *Risāle-i Dehkānçılık*, Ankara: Gazi Kitabevi.

SERBEST, Kamile (2017), Uygurlarda Ayakkabıcılık, Adem Öger ve Recep Tek (Ed.), *Risāle-i Mūze-dūzluk (Ayakkabıcılık Risalesi)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

SERBEST, Kamile (2017), Uygurlarda Fırıncılık, Adem Öger ve Ahmet Turan Türk (Ed.), *Risāle-i Nān-vāyılık (Fırıncılık Risalesi)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

3) Bildiriler

SERBEST, Kamile (2015), Karamanlıca Bir Eser: Hikāye-i Âşık Kerem ve Aslı Hanım, *4. Genç Yaklaşımlar Bilgi Şöleni*, Mayıs, Nevşehir.

SERBEST, Kamile (2017), Çağatayca Yazılmış Âşık-Maşukluk Tumarı, *IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, 26-28 Nisan, Niğde.